عەبدۇت تۇختى

كومپيۇتېر مەشغۇلات قوللانمىسى

DOS DOS DOS DOS

CCED CCED CCED

غەيرەت توختى

كومپيۇتېر مەشغۇلات قوللانمىسى

ئاقسۇ ۋىلايەتلىك پەن-تېخنىكا كومىتېتى باسمىخانىسى

1995-يىل 6-ئاي

قىسقىچە مەزمۇنى

بۇ كىتاب 10 باپقا بۆلۈنگەن بولۇپ، كومپيۇتېرنىڭ ئومۇمىي قۇرۇلمىسى، DOS بۇيرۇقلىرى، يۇمشاق ۋە قاتتىق دىسكىنى ئىشلىتىش، UHK213 ئۇيغۇرچە مەشغۇلات سىستېمىسى، WORDSTAR ، CCED ، PCTOOLS ، WPS قاتارلىق كومپيۇتېردا ئەڭ كۆپ ئىشلىتىلىدىغان يۇمشاق ماتېرىياللارنىڭ مەشغۇلاتى تەپسىلىي تونۇشتۇرۇلغان. ئاخىردا كومپيۇتېر ۋىرۇسىغا مۇناسىۋەتلىك مەزمۇنلار كىرگۈزۈلگەن. كىتابتا يەنە 6 قوشۇمچە بېرىلگەن.

بۇ كىتابنى ئۆزلۈكىدىن ئۆگەنگۈچىلەر ئىشلەتسىمۇ، ئالىي مەكتەپ ۋە تېخنىكومىلارنىڭ ئوقۇغۇچىلىرى پايدىلىنىش ماتېرىيالى قىلسىمۇ بولىدۇ. قىسقا مۇددەتلىك كۇرسلارنىڭ دەرسلىكى قىلىپ ئىشلەتسىمۇ بولىدۇ. مەزكۇر كىتاب كومپيۇتېر مەشغۇلاتچىلىرى ئۈچۈن ئەڭ ياخشى قورال ھېسابلىنىدۇ.

كومپيۇتېر مەشغۇلات قوللانمىسى

تۈزگۈچى: غەيرەت توختى

كورىكتورى: ھاۋاخان ئارىپ

ئاقسۇ ۋىلايەتلىك پەن-تېخنىكا كومىتېتى باسقۇردى

ئۇرۇمچى «كۆكنۇر» ئېلېكترونلۇق مەتبەئە مەركىزىدە تىزىلدى

ئېچكى ماتېرىياللارنى بېسىشقا رۇخسەت قىلىش نومۇرى: 2509

باھاسى: 18.20 يۈەن

كىرىش سۆز

پەن-تېخنىكىنىڭ ئۇچقاندەك تەرەققىياتىغا ئەگىشىپ، كومپيۇتېر تېخنىكىسىمۇ ئىنتايىن تېز تەرەققي قىلىپ، جەمئىيەتنىڭ ھەرقايسى ساھەلىرىگىچە سىڭىپ كىردى. ماشىنىپ، مەدەنىيەت، سودا ۋە مەمۇرىي خىزمەتلەردىكى ئەنئەنىۋى ئۇسۇلنى ئۆزگەرتتى. شۇنداقلا كىشىلەرنىڭ تۇرمۇش ئۇسۇلى ۋە ئادەتلىرىدىمۇ ئۆزگىرىش پەيدا قىلىشقا باشلىدى. مۇتەخەسسىسلەردىن تارتىپ بازارلاردا سودا بىلەن شۇغۇللىنىدىغان كىشىلەرنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك كومپيۇتېر ئىشلىتىشكە باشلىدى ۋە ئىشلىتىۋاتىدۇ. قىسقىسى كومپيۇتېر مەدەنىيىتىدىن ئىبارەت يېڭى بىر خىل مەدەنىيەت گۈللىنىشكە باشلىدى.

بىراق، بىزنىڭ مىللىتىمىز كومپيۇتېر بىلەن تېخى تولۇق تونۇشۇپ كېتەلمىدى، دۇنيانىڭ يۇزلىنىشىگە ماسلىشالمىدى. بۇنىڭدىكى ئاساسلىق سەۋەب‌لەرنىڭ بىرى ماتېرىيال كەمچىل ھەم بۇ ساھەدىكى خادىملارنىڭ ئازلىقىدۇر. گەرچە بۇندىن بۇرۇن كومپيۇتېر ھەققىدە بىر قانچە كىتابلار يېزىلغان بولسىمۇ، بۇ كىتابلار ئالىي مەكتەپلەرنىڭ ۋە تېخنىكۇملارنىڭ دەرسلىكلىرى بولغاچقا ئەمەلىي ئىشلەتكۈچىلەرنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇرالمىدى.

كەڭ كومپيۇتېر ئىشلەتكۈچىلەر، ئوقۇغۇچىلار، ھەۋەسكارلار كومپيۇتېرنىڭ مەشغۇلاتى كونكرېت چۈشەندۈرۈلگەن بىرمۇ قوللانمىنىڭ بولۇشىغا ناھايىتى تەشنا بولماقتا. شۇڭلاشقا مەن بۇ ساھەدىكى كۆپ يىللىق تەجرىبەم، تەتقىقات نەتىجىلىرىمگە ئاساسەن تىل ئادىتىمىزگە ماسلاشتۇرۇپ، جاپالىق ئىزدىنىش ئارقىلىق بۇ كىتابنى تۈزۈپ چىقتىم.

ئىشىنىمەنكى، كومپيۇتېر ئۆگىنىشكە قىزىقىدىغان كىشىلەر بۇ كىتابتىن پايدىلىنىپ تۇرۇپ يېتەكچى بولمىغان ئەھۋال ئاستىدىمۇ قىسقا ۋاقىت ئىچىدە كومپيۇتېردا بىمالال مەشغۇلات ئېلىپ بارالايدىغان بولىدۇ ھەم كومپيۇتېر ھەققىدە دەسلەپكى ساۋاتقا ئىگە بولالايدۇ.

بۇ كىتابنى تۈزۈشتە ئۇچتۇرپان ناھىيىلىك خەلق ھۆكۈمىتى ئىشخانىسىدىكى ئابدۇرېشىت، ستاتىستىكا ئىدارىسىدىكى خەمىت ۋە ئاقسۇ ۋىلايەتلىك ماشىنىپ شۆيۈەنىدىكى ئەھەت قاتارلىق كەسپداشلار يېقىندىن ياردەم بەردى. ئابدۇرېشىت كىتابنىڭ 4-بابىنىڭ ئورېگىنالىنى، ئەھەت 8- ۋە 9-بابلىرىنىڭ ئورېگىنالىنى ئىشلىدى. مەن ئۇلار ئىشلىگەن ئورېگىنال ئاساسىدا پۈتكۈل كىتابنى ئىشلەپ چىقتىم. ئاخىرىدا ھەممەيلەن كىتابنى بىر قېتىم كۆرۈپ چىقتى، ئاقسۇ ۋىلايەتلىك ج خ باشقارمىسىدىكى ئەركىن ئەرشىمۇ بىر قېتىم كۆرۈپ چىقتى ھەم بىر قىسىم تۈزۈتۈش پىكرىنى بەردى. كىتابنى تۈزۈشتە تىلىنىڭ ئاممىباب، راۋان بولۇشىغا ئەھمىيەت بەردۇق. بۇ جەرياندا مەن «كۇچ بىرلىكتە، ئىش ئۆملۈكتە» دېگەن ھېكمەتلىك سۆزنىڭ مەنىسىنى تېخىمۇ چۈشەندىم. بىرلىشىپ ئىش قىلسا ھەر قانداق قىيىن ئىشنىمۇ ۋۇجۇدقا چىقارغىلى بولىدىغانلىقىنى چوڭقۇر ھېس قىلدىم.

كومپيۇتېر ساھەسىدە مەن تېخى بىر ئۆگەنگۈچى بولغانلىقىم، ئەمەلىي تەجرىبەمنىڭ كەملىكى تۈپەيلى كىتابتا نۇرغۇن خاتالىقلارنىڭ بولۇشى مۇقەررەر. ئۇستازلارنىڭ ۋە كىتابخانىلارنىڭ قىممەتلىك پىكىرلىرىنى بېرىشىنى ئۈمىد قىلىمەن.

ئاخىرىدا كىتابنىڭ بېسىلىشىغا يېقىندىن ياردەم بەرگەن دوستلارغا چوڭقۇر رەھمەت ئېيتىمەن.

1995-يىلى 15-ماي

مۇندەرىجە

بىرىنچى باب. كومپيۇتېر ھەققىدە دەسلەپكى ساۋات

1- §ئۇمۇمىي بايان ..... (1)
2- §كومپيۇتېردا ئىشلىتىلىدىغان سانلار ..... (7)
3- §كومپيۇتېردىكى كود (شىفىر)..... (12)
4- §لوگىكىلىق توك يولى ..... (15)
5- §كومپيۇتېرغا مۇناسىۋەتلىك بىر قىسىم ئاتالغۇلار..... (18)

ئىككىنچى باب. كومپيۇتېر ۋە ئۇنىڭ ئاساسىي سىرتقى ئۈسكۈنىلىرى

1- §IBM-PC تىپىدىكى كومپيۇتېرنىڭ تەرەققىياتى ..... (22)
2- §INTEL80X86 تېپىتكى CPU ..... (23)
3- §كومپيۇتېرنىڭ ئاساسىي گەۋدىسى ..... (26)
4- §سىرتقى ئۈسكۈنە ..... (33)
5- §كومپيۇتېرنى قۇراشتۇرۇش ۋە قوزغىتىش ..... (40)
6- §CMOS نىڭ پارامېتىرلىرىنى بەلگىلەش ..... (43)

ئۈچىنچى باب. دېسكا مەشغۇلات سىستېمىسى DOS

1- §مەشغۇلات سىستېمىسى ھەققىدە ئۇمۇمىي بايان ..... (54)
2- §DOS نىڭ نۇسخىلىرى ۋە ئۇنىڭ تەركىبلىرى ..... (54)
3- §DOS ئاساسلىرى ..... (57)
4- §DOS نىڭ كۆپ ئىشلىتىدىغان بۇيرۇقلىرى ..... (65)
5- §توپ بۇيرۇق ۋە ئۇنىڭ ئىشلىتىلىشى ..... (108)
6- §CONFIG.SYS ۋە AUTOEXEC.BAT ھۆججىتى ..... (111)

تۆتىنچى باب: يۇمشاق دېسكا ۋە قاتتىق دېسكىنىڭ ئىشلىتىلىشى

1- §يۇمشاق دېسكا قوزغاتقۇچى ۋە يۇمشاق دېسكا ..... (120)
2- §قاتتىق دېسكا سىستېمىسى ..... (124)
3- §يۇمشاق دېسكا ۋە قاتتىق دېسكىنى ئاسراش ..... (135)
4- §يۇمشاق دېسكىنى ئىشلەتكەن چاغدا كېلىپ چىققان بەزى مەسىلەرنى بىر تەرەپ قىلىش ..... (137)
5- §قاتتىق دېسكىنى ئىشلەتكەن چاغدا كېلىپ چىققان بەزى مەسىلەرنى بىر تەرەپ قىلىش ..... (140)

بەشىنچى باب. ئۇيغۇرچە، قازاقچە، قىرغىزچە، خەنزۇچە، ئىنگلىزچە يېزىقلارنى بىر تەرەپ قىلىش سىستېمىسى UHK-BIOS213

1- §سىستېمىنىڭ ئالاھىدىلىكى ..... (150)
2- §سىستېمىنىڭ قۇرۇلمىسى ..... (151)
3- §سىستېمىنى ئىشلىتىش ..... (154)
4- §سىستېمىدا كۆرۈلگەن كاشىلىلار ۋە ئۇلارغا بىر تەرەپ قىلىش ..... (161)
5- §نابور قىلىش پروگراممىسىنىڭ ئىشلىتىلىشى ..... (163)

ئالتىنچى باب. تەھرىرلەش پروگراممىسى WORDSTAR

1- §ئۇمۇمىي بايان ..... (167)

مۇندەرىجە

بىرىنچى باب. كومپيۇتېر ھەققىدە دەسلەپكى ساۋات

1- §ئۇمۇمىي بايان ..... (1)
2- §كومپيۇتېردا ئىشلىتىلىدىغان سانلار ..... (7)
3- §كومپيۇتېردىكى كود (شىفىر)..... (12)
4- §لوگىكىلىق توك يولى ..... (15)
5- §كومپيۇتېرغا مۇناسىۋەتلىك بىر قىسىم ئاتالغۇلار..... (18)

ئىككىنچى باب. كومپيۇتېر ۋە ئۇنىڭ ئاساسىي سىرتقى ئۈسكۈنىلىرى

1- § IBM-PC تىپىدىكى كومپيۇتېرنىڭ تەرەققىياتى ..... (22)
2- § INTEL80X86 تېپىتكى CPU ..... (23)
3- §كومپيۇتېرنىڭ ئاساسىي گەۋدىسى ..... (26)
4- §سىرتقى ئۈسكۈنە ..... (33)
5- §كومپيۇتېرنى قۇراشتۇرۇش ۋە قوزغىتىش ..... (40)
6- § CMOS نىڭ پارامېتىرلىرىنى بەلگىلەش ..... (43)

ئۈچىنچى باب. دېسكا مەشغۇلات سىستېمىسى DOS

1- §مەشغۇلات سىستېمىسى ھەققىدە ئۇمۇمىي بايان ..... (54)
2- § DOS نىڭ نۇسخىلىرى ۋە ئۇنىڭ تەركىبلىرى ..... (54)
3- § DOS ئاساسلىرى ..... (57)
4- § DOS نىڭ كۆپ ئىشلىتىدىغان بۇيرۇقلىرى ..... (65)
5- §توپ بۇيرۇق ۋە ئۇنىڭ ئىشلىتىلىشى ..... (108)
6- § CONFIG.SYS ۋە AUTOEXEC.BAT ھۆججىتى ..... (111)

تۆتىنچى باب: يۇمشاق دېسكا ۋە قاتتىق دېسكىنىڭ ئىشلىتىلىشى

1- §يۇمشاق دېسكا قوزغاتقۇچى ۋە يۇمشاق دېسكا ..... (120)
2- §قاتتىق دېسكا سىستېمىسى ..... (124)
3- §يۇمشاق دېسكا ۋە قاتتىق دېسكىنى ئاسراش ..... (135)
4- §يۇمشاق دېسكىنى ئىشلەتكەن چاغدا كېلىپ چىققان بەزى مەسىلەرنى بىر تەرەپ قىلىش ..... (137)
5- §قاتتىق دېسكىنى ئىشلەتكەن چاغدا كېلىپ چىققان بەزى مەسىلەرنى بىر تەرەپ قىلىش ..... (140)

بەشىنچى باب. ئۇيغۇرچە، قازاقچە، قىرغىزچە، خەنزۇچە، ئىنگلىزچە يېزىقلارنى بىر تەرەپ قىلىش سىستېمىسى UHK-BIOS213

1- §سىستېمىنىڭ ئالاھىدىلىكى ..... (150)
2- §سىستېمىنىڭ قۇرۇلمىسى ..... (151)
3- §سىستېمىنى ئىشلىتىش ..... (154)
4- §سىستېمىدا كۆرۈلگەن كاشىلىلار ۋە ئۇلارغا بىر تەرەپ قىلىش ..... (161)
5- §نابور قىلىش پروگراممىسىنىڭ ئىشلىتىلىشى ..... (163)

ئالتىنچى باب. تەھرىرلەش پروگراممىسى WORDSTAR

1- §ئۇمۇمىي بايان ..... (167)

2- § WORDSTAR نى قوزغىتىش ..... (167)
3- §تەھرىرلەش گۇنۇپكىلىرى ..... (170)
4- §ھۇججەت بۆلۈكى مەشغۇلاتى ..... (172)
5- §ھەرپ تىزمىسىنى ئىزدەش ۋە ئالماشتۇرۇش ..... (175)
6- §ئىقتىدارلىق كۇنۇپكىلار ۋە باشقا بىر قىسىم بۇيرۇقلار ..... (177)
7- § WORDSTAR بۇيرۇقلىرى ..... (178)

يەتتىنچى باب. ھۇججەت ۋە جەدۋەل تەھرىرلەش پروگراممىسى CCED

1- § CCED نىڭ ئالاھىدىلىكى ..... (182)
2- § CCED نى ئىشلىتىش ..... (182)
3- § CCED نىڭ تەھرىر كۇنۇپكىلىرى ..... (185)
4- §بۆلەك مەشغۇلاتى ..... (187)
5- §جەدۋەل سىزىش ۋە جەدۋەل تەھرىرلەش ..... (187)
6- §ھېسابلاش ..... (190)
7- §بېسىپ چىقىرىش ..... (192)
8- § CCED بىلەن UHK213 سىستېمىسىنى بىرلەشتۇرۇپ ئۇيغۇرچە جەدۋەل سىزىش ..... (193)

سەككىزىنچى باب. PCTOOLS نى قىسقىچە تونۇشتۇرۇش

1- § PCTOOLS نى قوزغىتىش ۋە ئۇنىڭ بۇيرۇقلىرى ..... (196)
2- §ئەھمىيەتلىك مەشغۇلاتلار ..... (200)

توققۇزىنچى باب. WPS نىڭ ئىشلىتىلىشى

1- § WPS سىستېمىسىنى قىسقىچە تونۇشتۇرۇش ..... (217)
2- § WPS سىستېمىسىنى قوزغىتىش ..... (217)
3- §مەشغۇلات تىزىملىكى ..... (219)
4- §تېكست تەھرىرلەش ..... (219)
5- §بۆلەك مەشغۇلاتى ..... (222)
6- §ئىزدەش ۋە ئالماشتۇرۇش مەشغۇلاتى ..... (223)
7- §بېسىشنى كونترول قىلىش ..... (225)
8- §كۆپ رامكىلىق تەھرىرلەش ..... (231)
9- §بەت ياساش ۋە نۆۋەتتىكى ۋاقىتنى ئېلىش ..... (232)
10- §تەقلىدىي كۆرسەتكۈچ ۋە بېسىپ چىقىرىش ..... (233)
11- § ھۇججەت شەكلىنى ئايلاندۇرۇش ..... (236)

ئونىنچى باب. كومپيۇتېر ۋىرۇسى ۋە ئۇنىڭدىن ساقلىنىش

1- §ئومۇمىي بايان ..... (238)
2- §ۋىرۇسنىڭ كېلىپ چىقىش سەۋەبى ۋە ۋىرۇس ئۇقۇمى ..... (239)
3- §ۋىرۇسنىڭ قۇرۇلمىسى ۋە تۈرلىرى ..... (243)
4- §كومپيۇتېر ۋىرۇسىنىڭ يوقۇش يوللىرى ۋە يوقۇش نىشانى ..... (244)
5- §كومپيۇتېر ۋىرۇسىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە ئۇنى تەكشۈرۈش، يوقىتىش ئۇسۇلى ..... (245)
قوشۇمچە I ASCII كودى جەدۋىلى ..... (249)

قوشۇمچه II رايون-ئورۇن كودى جەدۋىلى ..... (250)
قوشۇمچه III ..... (262)
قوشۇمچه IV بىر قىسىم قاتتىق ئۆلچەملىك دېسكىنىڭ پارامېترلىرى ..... (264)
قوشۇمچه V DOS نى خاتالىق كۆرسەتمىلىرى ۋە ئۇلارنى بىر تەرەپ قىلىش ... (265)
قوشۇمچه VI كومپيۇتېرغا ئائىت ئاتالغۇلار ..... (294)

بىرىنچى باب . كومپيۇتېر ھەققىدە دەسلەپكى ساۋات

1- § ئومۇمىي بايان

1. كومپيۇتېرنىڭ تەرەققىيات تارىخى

دۇنيادىكى تۇنجى كومپيۇتېر (Computer ھېسابلاش ماشىنىسى) دەپ ئاتالغان ENIAC 1946 - يىلى ئامېرىكىدا بارلىققا كەلگەن. شۇنىڭدىن تارتىپ ھازىرغىچە بولغان 50 يىلغا يېقىن ۋاقىت ئىچىدە كومپيۇتېر تېخنىكىسى ئۇچقاندەك تەرەققىي قىلدى. كومپيۇتېرنىڭ ئىشلىتىلىشى ئاددىي ھېسابلاشتىن، ئالەمگە ئۇچۇش، گېئولوگىيىلىك تەكشۈرۈش، ھاۋارايىدىن ئالدىن مەلۇمات بېرىش، ئاپتوماتىك كونترول قىلىش، دۆلەت مۇداپىئە قۇرۇلۇشى قاتارلىق نۇرغۇن ساھەلەرگىچە سىڭىپ كىردى. بولۇپمۇ 80 - يىللارغا قەدەم قويغاندىن كېيىن سودا ئۇچۇرلىرىنى يىغىش ۋە بىر تەرەپ قىلىش، يېزىق تەرجىمىسى، لايىھەلەش، ئىشخانىنى ئاپتوماتلاشتۇرۇش، ئالاقىلىشىش قاتارلىق ساھەلەردە كۆپلەپ ئىشلىتىلدى. 90 - يىللارغا قەدەم قويغاندا ئائىلىلەردە ئومۇملىشىشقا باشلىدى.

كومپيۇتېرنىڭ تەرەققىياتىنى تۆت باسقۇچقا بۆلۈشكە بولىدۇ. بۇ تۆت باسقۇچ كومپيۇتېرنىڭ توك يولىنى ھاسىل قىلىدىغان بۆلەكچىلەرنىڭ تەرەققىياتىغا ئاساسەن بۆلۈنگەن. ھەربىر باسقۇچتا يېڭى بىر ئەۋلاد كومپيۇتېر بارلىققا كەلگەن.

1 - ئەۋلاد كومپيۇتېر (1946 - 1958) ئېلېكترون لامپىلىق كومپيۇتېر. ENIAC دەل 1 - ئەۋلاد كومپيۇتېردۇر. ئۇ 1946 - يىلى بارلىققا كەلگەن. ئۇنىڭ لوگىكىلىق توك يولىنىڭ ئاساسلىق زاپچىسى ئېلېكترون لامپا. ئۇنىڭ ئىچكى ساقلىغۇچىسى ماگنىتلىق ئۆزەك؛ سىرتقى ساقلىغۇچىسى ماگنىتلىق لېنتا؛ پروگراممىلايىھەلەش تىلى ماشىنا تىلى، ئاسسېمبېل (ASSEMBEL) تىلى.

2 - ئەۋلاد كومپيۇتېر (1958 - 1964) كرىستال لامپىلىق كومپيۇتېر. ئۇنىڭ لوگىكىلىق توك يولىنىڭ ئاساسلىق زاپچىسى كرىستال لامپا. ئۇنىڭ ئىچكى ساقلىغۇچىسى ماگنىتلىق ئۆزەك؛ سىرتقى ساقلىغۇچىسى ماگنىتلىق دىسكا؛ پروگراممىلايىھەلەش تىلى BASIC ، FORTRAN ، COBOL قاتارلىق ئالىي دەرىجىلىك تىل.

3 - ئەۋلاد كومپيۇتېر (1965 - 1971) توپلاشتۇرۇلغان توك يوللىق كومپيۇتېر. ئۇنىڭ لوگىكىلىق توك يولىنىڭ ئاساسلىق زاپچىسى توپلاشتۇرۇلغان توك يولى. ئىچكى ساقلىغۇچىسى ماگنىتلىق ئۆزەك ۋە يېرىم ئۆتكۈزگۈچلۈك ساقلىغۇچ؛ سىرتقى ساقلىغۇچىسى ماگنىتلىق دىسكا؛ پروگراممىلايىھەلەش تىلى يەنىلا ئالىي دەرىجىلىك تىل. بىراق بۇ مەزگىلدە نۇرغۇنلىغان مەشغۇلات سىستېمىسى ۋە باشقا ۋاقىتنى بۆلۈپ ئىشلىتىدىغان سىستېمىلار بارلىققا كېلىپ ئەمەلىي قوللىنىلدى.

4 - ئەۋلاد كومپيۇتېر (1971 -) LSI (چوڭ كۆلەملىك توپلاشتۇرۇلغان توك يولى) ۋە VLSI (پەۋقۇلئادە چوڭ كۆلەملىك توپلاشتۇرۇلغان توك يولى) كومپيۇتېر. ئۇنىڭ لوگىكىلىق توك يولىنىڭ ئاساسلىق زاپچىسى LSI ياكى VLSI. ئىچكى ساقلىغۇچى يېرىم ئۆتكۈزگۈچلۈك ساقلىغۇچ، سىرتقى ساقلىغۇچى ماگنىتلىق دىسكا ۋە لازېر دىسكىسى؛

پروگراما لايهلەش تىلى يەنىلا ئالىي دەرىجىلىك تىل؛ بىراق بۇ تەرەققىيات باسقۇچىدا كومپيۇتېر ئائىلىلەردە ئومۇملىشىشقا باشلىدى.

1-ئەۋلاد كومپيۇتېردىن 4-ئەۋلاد كومپيۇتېرغىچە ھەممىسىنىڭ ئىشلەش پرىنسىپى ۋە ئومۇمىي قۇرۇلمىسى ئوخشاش بولۇپ، ھەممىسى ھېسابلىغۇچ، كونتروللىغۇچ، ساقلىغۇچ، كىرگۈزۈش ۋە چىقىرىش ئۇسكۇنىسىدىن ئىبارەت بەش قىسمدىن تەركىب تاپقان. ھازىر ئامېرىكا ۋە ياپونىيە قاتارلىق دۆلەتلەردە تەتقىق قىلىنۋاتقان 5-ئەۋلاد كومپيۇتېرنىڭ قۇرۇلمىسى ۋە ئىشلەش پرىنسىپىدا ئۆزگۈل-كېسىل ئۆزگىرىش بولىدىكەن. ھازىر ئىشلىتىلۋاتقىنى 4-ئەۋلاد كومپيۇتېر بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. يېقىنقى يىللاردىن بېرى كۆپ ۋاستىلىق تېخنىكا بارلىققا كەلدى. بۇ دەل 4-ئەۋلاد بىلەن 5-ئەۋلاد ئوتتۇرىسىدىكى ئۆتكۈنچى تېخنىكىدۇر.

2. كومپيۇتېر سىستېمىسى

كومپيۇتېر مىكرو كومپيۇتېر دەپمۇ ئاتىلىدۇ. ئۇ قاتتىق ماتېرىيال ۋە يۇمشاق ماتېرىياللارنىڭ ئۆزئارا ماسلىشىشى ئارقىلىق بارلىققا كەلگەن كومپيۇتېر سىستېمىسىنىڭ ئاددىي ئاتىلىشىدۇر. يەنى تېخمۇ ئېنىقراق قىلىپ ئېيتقاندا كومپيۇتېر قاتتىق ماتېرىيال ۋە يۇمشاق ماتېرىياللارنىڭ بىرىكىشىدىن شەكىللەنگەن سىستېمىدۇر.

بىر مۇكەممەل بولغان كومپيۇتېر سىستېمىسىنىڭ ئومۇمىي قۇرۇلمىسى تۆۋەندىكىدەك:

- كومپيۇتېر سىستېمىسى
  - قاتتىق ماتېرىيال
    - ئاساسىي ماشىنا — مەركىزى بىر تەرەپ قىلغۇچ، ئاساسلىق ساقلىغۇچ، كىرگۈزۈش-چىقىرىش چېتىشتۇرۇش توك يولى، باش لىنىيە
    - سىرتقى ئۇسكۇنە — كۇنۇپكا تاختىسى، كۆرسەتكۈچ، ماشىنكا، يۇمشاق دىسكا قوزغاتقۇچ، قاتتىق دىسكا، باشقا سىرتقى ئۇسكۇنىلەر
  - يۇمشاق ماتېرىيال
    - سىستېما يۇمشاق ماتېرىيالى — مەشغۇلات سىستېمىسى، پروگراما لايهلەش تىلى ۋە ئۇلارنىڭ تەرجىمە پروگراممىلىرى، دىئاگنوز پروگراممىسى
    - ئەمەلىي ئىشلىتىلىدىغان يۇمشاق ماتېرىيال — يېزىق، جەدۋەل، رەسىم تەھرىرلەش پروگراممىسى. قورال يۇمشاق ماتېرىيالى، ھەر خىل ئەمەلىي قوللىنىدىغان پروگراممىلار.

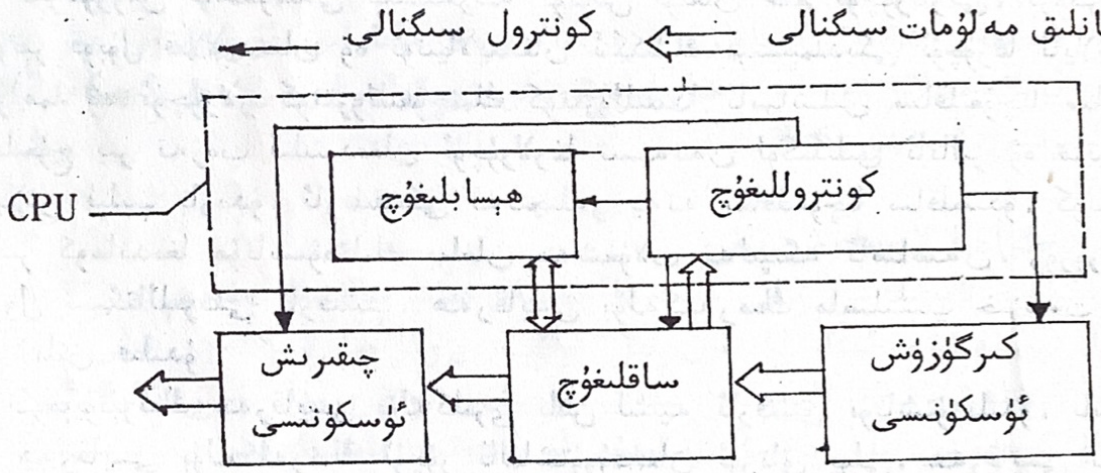
3.كومپيۇتېرنىڭ قاتتىق ماتېرىيالى ۋە ئۇنىڭ ئىقتىدارى

قاتتىق ماتېرىيال(Hardware) دېگىنىمىز كومپيۇتېرنىڭ توك يوللىرى، سىرتقى قېپى، كۇنۇپكىسى ۋە كۆرسەتكۈچى، ماشىنكا (پېرىنتېر printer 打印机) قاتارلىق فىزىكىلىق بۆلەكچىلىرىنى كۆرسىتىدۇ.

كومپيۇتېرنىڭ قاتتىق ماتېرىيالىرى پروگراممىنىڭ كونترول‌لۇقىدا سانلىق مەلۇماتلارنى قوبۇل قىلىش، ھېسابلاش، سانلىق مەلۇماتلارنى چىقىرىش قاتارلىق ئاساسلىق مەشغۇلاتلارنى تاماملايدۇ. مۇشۇ مەشغۇلاتلارنى تاماملاشتا كېرەك بولىدىغان ئاساسلىق قاتتىق دېتاللار يەنى كومپيۇتېرنىڭ ئاساسىي تەركىبلىرى تۆۋەندىكىدەك:

كونترول‌لۇغۇچ
ھېسابلىغۇچ
ساقلىغۇچ
كىرگۈزۈش ئۈسكۈنىسى
چىقىرىش ئۈسكۈنىسى

كومپيۇتېرنىڭ قاتتىق ماتېرىيالىنىڭ ئاساسىي قۇرۇلمىسى مۇنداق:

كونترول‌لۇغۇچ بىلەن ھېسابلىغۇچ بىرلىشىپ مەركىزىي بىر تەرەپ قىلغۇچ Central Processing Uni ئادەتتە CPU دەپمۇ ئاتىلىدۇ) دەپ ئاتىلىدۇ. ئۇ كومپيۇتېرنىڭ يادرولۇق بۆلەكچىسىدۇر. كومپيۇتېرنىڭ بارلىق لوگىكىلىق ھۆكۈم ۋە ئالگېبرالىق ھېسابلاشلىرى مەركىزى بىر تەرەپ قىلغۇچتا تاماملىنىدۇ.

1) كىرگۈزۈش (Input device) ئۈسكۈنىسى: خام ئۇچۇرلارنى ۋە پروگراممىلارنى كومپيۇتېر قوبۇل قىلالايدىغان ئېلېكتر سىگنالىغا ئايلاندۇرۇپ كومپيۇتېرغا كىرگۈزۈپ بېرىدۇ. ئەڭ ئاساسلىق كىرگۈزۈش ئۈسكۈنىسى — كۇنۇپكا تاختىسىدۇر.

2) چىقىرىش (Output device) ئۈسكۈنىسى: ئەڭ ئاخىرقى بىر تەرەپ قىلىش نەتىجىسىنى ياكى بىر تەرەپ قىلىش جەريانىنى ئادەمله‌رنىڭ تەلىپىگە ئاساسەن كىشىلەر چۈشىنەلەيدىغان شەكىلدە چىقىرىپ بېرىدۇ. ئاساسلىق چىقىرىش ئۈسكۈنىسى كۆرسەتكۈچ باشىنكا.

3) ھىسابلىغۇچ (ALUيەنى Arithmetical and Logical Unit ئارىفمېتىكىلىق ۋە لوگىكىلىق بۆلۈمچە) : كومپيۇتېردىكى پۈتۈنلاپ ئىشلەش زاۋۇتى. كومپيۇتېردىكى بارلىق لوگىكىلىق ۋە ئالگېبرالىق ھىسابلاشلار ۋە لوگىكىلىق ھۆكۈملەرنى ھىسابلىغۇچ تاماملايدۇ.

4) كونتروللىغۇچ (Contirol Unit) : كومپيۇتېرنىڭ بارلىق پائالىيىتىنى كونترول قىلدۇرغان قوماندانلىق شتابى. كومپيۇتېرنىڭ باشقا بۆلەكلىرى كونتروللىغۇچنىڭ كونتروللىقىدا ئۆزئارا ماسلىشىپ ئاپتوماتىك ئىشلەيدۇ. ئۇ ئالدى بىلەن ساقلىغۇچتىن بىر دانە كوماندىنى(بۇيرۇقنى) ئالىدۇ. بۇ بۇيرۇقنى تەھلىل قىلىپ كومپيۇتېرنىڭ قايسى قىسمىغا مۇناسىۋەتلىك ئىكەنلىكىنى ئېنىقلىغاندىن كېيىن، شۇ قىسمىغا كونترول قىلىش سىگنالى چىقىرىدۇ. قىسقىسى، كونتروللىغۇچ ھەلۋەم بۇيرۇققا ئاساسەن كونترول قىلىش ئۇچۇرلىرىنى تارقىتىدۇ. بۇ بۇيرۇقلارنىڭ توپى دەل پروگراممىنىڭ ئۆزىدۇر.

5) ساقلىغۇچ: كومپيۇتېرنىڭ ئەسىتە تۇتۇش ئۈسكۈنىسى بولۇپ، خام ئۇچۇرلارنى ۋە پروگراممىلارنى ساقلايدۇ ۋە شۇ ئارقىلىق ھىسابلىغۇچ ۋە كونتروللىغۇچنى سان ۋە پروگرامما بىلەن تەمىنلەيدۇ.

كومپيۇتېرنىڭ ئاساسىي قۇرۇلمىسىغا ئاساسلانغاندا ئۇنىڭ ئاساسىي خىزمەت پرىنسىپىنى تۆۋەندىكىدەك يەكۈنچاقلىغىلى بولىدۇ.

كىرگۈزۈش ئۈسكۈنىسى كىشىلەرگە تونۇش بولغان خام ئۇچۇرلارنى، پروگراممىلارنى كومپيۇتېر قوبۇل قىلالايدىغان ۋە تونىيالايدىغان ئىككىلىك سىستېمىدىكى ئۇچۇرغا ئايلاندۇرىدۇ. پروگرامما ۋە ئۇچۇرلار كونتروللىغۇچنىڭ كونتروللىقىدا ئاساسلىق ساقلىغۇچتا ساقلىنىدۇ. ھىسابلىغۇچ بىر تەرەپ قىلىنىدىغان ئۇچۇرلارغا نىسبەتەن لوگىكىلىق ئانالىز ۋە ماتېماتىكىلىق ھىسابلاش ئېلىپ بارىدۇ، ئارىلىقتىكى نەتىجىلەر يەنە ساقلىغۇچتا ساقلىنىدۇ. كونتروللىغۇچ ھەربىر كوماندىغا مۇناسىۋەتلىك بولغان مەشغۇلات تەلىپىگە ئاساسەن، زۆرۈر بولغان كونترول سىگناللىرىنى تارقىتىپ، ھەرقايسى بۆلەكلەرنىڭ ماسلىشىپ خىزمەت قىلىشىغا قوماندانلىق قىلىدۇ.

كومپيۇتېرنىڭ ھەرقايسى بۆلەكلىرى باش لىنىيە ئارقىلىق تۇتاشتۇرۇلىدۇ. باش لىنىيە بولسا ھەرقايسى بۆلەكلەرنىڭ ئۇچۇر ئالماشتۇرۇدىغان ئورتاق يولى. ھەرقايسى بۆلەكلەر باش لىنىيە ئارقىلىق ئۇچۇر ۋە كونترول سىگناللىرىنى قوبۇل قىلالايدۇ ۋە يەتكۈزەلەيدۇ .

شۇنى بىلىشىمىز كېرەككى، كومپيۇتېرنىڭ قاتتىق ماتېرىيالى ئۇنىڭغا ئوخشايدۇ. شۇڭا ئېھتىياجىمىزغا ئاساسەن، ھەرخىل « لېنتىلارنى » (يۇمشاق ماتېرىياللارنى) سەپلەندىلا ئۇنىڭ « مۇزىكىسىنى » ئاڭلىغىلى بولىدۇ.

4. يۇمشاق ماتېرىيال

يۇمشاق ماتېرىيال(Software) نىڭ تېخى ئېنىق بىر ئېنىقلىمىسى يوق. كەڭ مەنىدىن ئېيتقاندا، كومپيۇتېرنىڭ ھەر خىل پروگراممىلىرى، مۇشۇ پروگراممىلارنى لايىھىلەش جەريانىدىكى ھەر خىل پىلان ۋە يازما ماتېرىياللار، مۇشۇ پروگراممىلارنىڭ مەشغۇلاتىغا مۇناسىۋەتلىك ھەر خىل چۈشەندۈرۈش ماتېرىياللىرىنى كۆرسىتىدۇ. تار مەنىدىن ئېيتقاندا يۇمشاق ماتېرىيال دەل پروگراممىنىڭ ئۆزى.

كومپيۇتېرنىڭ يۇمشاق ماتېرىياللىرى ئىنتايىن كۆپ بولۇپ، ئۇنى سىستېما يۇمشاق

كومپيۇتېرنىڭ يۇمشاق ماتېرىياللىرى ئىنتايىن كۆپ بولۇپ، ئۇنى سىستېما يۇمشاق ماتېرىيالى ۋە ئەمەلىي يۇمشاق ماتېرىيال دەپ ئىككى تۈرگە بۆلۈشكە بولىدۇ.

1) سىستېما يۇمشاق ماتېرىيالى: كومپيۇتېرنىڭ ئۇنۇملۇك نورمال خىزمەت ئىشلىشىگە كاپالەتلىك قىلىدىغان ھەر خىل باشقۇرغۇچى، نازارەت قىلغۇچى ۋە ئاسرىغۇچى پروگراممىلارنى كۆرسىتىدۇ. ئۇ، تۆۋەندىكىدەك بىرقانچە تەرەپنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

① مەشغۇلات سىستېمىسى

② ھەر خىل ئالىي دەرىجىلىك تىل ۋە ئۇلارنىڭ ئىزاھلىغۇچى ۋە تەرجىمە پروگراممىلىرى.

③ سانلىق مەلۇمات ئامبىرى(DateBase). يەنى DBASE ، FOXBASE قاتارلىقلار.

④ كومپيۇتېرنىڭ نازارەتچى پروگراممىلىرى ۋە تەڭشەش، كاشىلىلارنى تەكشۈرۈش ۋە دىئاگنوز قويۇش قاتارلىق پروگراممىلىرى.

سىستېما يۇمشاق ماتېرىيالىنى كومپيۇتېرنى ياسىغۇچى زاۋۇتلار ۋە بىر قىسىم مەخسۇس پروگرامما لايىھەلەش شىركەتلىرى تەمىنلەپ بېرىدۇ.

2) ئەمەلىي يۇمشاق ماتېرىيال: ئىشلەتكۈچىلەر سىستېما يۇمشاق ماتېرىيالى مۇھىتىدا، سىستېما يۇمشاق ماتېرىيالىدىن پايدىلىنىپ، مەسىلىلەرنى ھەل قىلىش ئۈچۈن تۈزگەن ھەر خىل پروگراممىلارنى كۆرسىتىدۇ. ئۇلار سانلىق مەلۇماتلارنى ستاتىستىكا قىلىش، قوشۇمچە لايىھەلەر (CAD)، ئاۋاز، سىزىق، سۈرەت قاتارلىق ئۇچۇرلارنى بىر تەرەپ قىلىدىغان پروگراممىلار ۋە ھەر خىل باشقۇرۇش پروگراممىلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. بۇنىڭ دائىرىسى ئىنتايىن كەڭ.

5. پروگرامما لايىھەلەش تىلى

پروگرامما لايىھەلەش تىلى سىستېما يۇمشاق ماتېرىيالىنىڭ مۇھىم بىر قىسمى. ئۇ پروگرامما لايىھەلەشتە ئىشلىتىلىدىغان تىل بولۇپ، پروگرامما لايىھەلەش تىلى دېيىلىدۇ. پروگرامما لايىھەلەش تىلى ئادەملەر بىلەن كومپيۇتېر ئوتتۇرىسىدا ئۇچۇر ئالماشتۇرىدىغان قورال. ئۇ كومپيۇتېر تىلى دەپمۇ ئاتىلىدۇ. ئۇ ئادەتتە ماشىنا تىلى، ئاسسېمبىل تىلى ۋە ئالىي دەرىجىلىك تىل قاتارلىق ئۈچ تۈرگە بۆلۈنىدۇ.

1) ماشىنا تىلى

ماشىنا تىلى كومپيۇتېرنىڭ قاتتىق ماتېرىيالى تونىيالايدىغان تىلدۇر. ئۇ تەرجىمە قىلىنمايدىغان ماشىنا بۇيرۇقىنى تونىيالايدىغان بىردىنبىر پروگرامما لايىھەلەش تىلىدۇر. كومپيۇتېرنىڭ تېپى ئوخشىمىسا ماشىنا تىلىمۇ ئوخشىمايدۇ. ماشىنا تىلىدىكى ھەربىر قۇر جۈملە ئەمەلىيەتتە ئىككىلىك سىستېمىدىكى بىر ياكى بىرقانچە سانىنىڭ بىرىكمىسىدۇر. ماشىنا تىلىدىن پايدىلىنىپ پروگرامما تۈزۈش ئىنتايىن قىيىن، تەڭشەش ئاۋارىچىلىق، بىراق سۈرئىتى ئەڭ تېز.

2) ئاسسېمبىل تىلى

ئاسسېمبىل تىلى كومپيۇتېرنىڭ تېپىغا زىچ مۇناسىۋەتلىك بولغان پروگرامما لايىھەلەش تىلىدۇر. ئۇ ماشىنا تىلىنىڭ ئەسىتە تۇتۇشقا ئوڭاي بولغان بەلگىلەر ئارقىلىق ئىپادىلىنىشىدۇر. شۇڭا ئۇ بەلگە تىلى دەپمۇ ئاتىلىدۇ. بىراق، ئاسسېمبىل تىلىدىن پايدىلىنىپ تۈزۈلگەن

پروگراممىلارنى كومپيۇتېر بىۋاستە تونۇيالمايدۇ. شۇڭا تەرجىمە قىلىش ئىقتىدارىغا ئىگە پروگراما ئارقىلىق ئۇنى ماشىنا تىلى پروگراممىسىغا تەرجىمە قىلدۇرۇش زۆرۈر. شۇ چاغدىلا كومپيۇتېر ئۇنى ئىجرا قىلالايدۇ. بۇ خىل تەرجىمە قىلىش پروگراممىسى ئاسسېمبېل تەرجىمە پروگراممىسى دەپ ئاتىلىدۇ.

ئاسسېمبېل تىلى پروگراممىسىنى چۈشىنىش ئوڭاي، تۈزىتىش، تەڭشەش قولاي. سۈرئىتى تېز، ئىگىلەيدىغان ئورنىمۇ ئاز. بىراق بىر قىسىم مۇرەككەپ پروگراممىلارنى تۈزۈشتە يەنىلا چەكلىمىلىككە ئىگە. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاسسېمبېل تىلىمۇ كومپيۇتېرغا مۇناسىۋەتلىك بولغاچقا بىر خىل تۈردىكى كومپيۇتېرغا تۈزۈلگەن پروگراممىلارنى بىۋاستە يەنە بىر خىل تۈردىكى كومپيۇتېردا ئىشلىتىشكە بولمايدۇ.

3) ئالىي دەرىجىلىك تىل

ئالىي دەرىجىلىك تىل 50-يىللارنىڭ ئاخىرقى مەزگىلىدە تەرەققىي قىلغان پروگراما لايىھەلەش تىلى بولۇپ، ئالىي دەرىجىلىك تىلنىڭ بۇيرۇقلىرى (جۈملىسى) تەبىئىي تىلدىن پايدىلىنىپ يېزىلغاچقا تەبىئىي تىل بىلەن ئىنتايىن يېقىن گرامماتىكىلىق تۈزۈلۈشكە ئىگە. شۇڭا ئالىي دەرىجىلىك تىلدىن پايدىلىنىپ تۈزۈلگەن پروگراممىلارنى چۈشىنىش ئوڭاي، پروگراما تۈزۈشمۇ ماشىنا تىلى ۋە ئاسسېمبېل تىلغا قارىغاندا كوپ ئاددىي. بۇ خىل تىلنىڭ كومپيۇتېر بىلەن بولغان بېقىنىش مۇناسىۋىتى بەك چوڭقۇر ئەمەس. شۇڭا پروگراممىنى بىرلا تۈزىۋالغاندىن كېيىن ئۆزگەرتمەي ياكى كۆپ ئۆزگەرتمەي باشقا تېپتىكى كومپيۇتېرلاردا ئىشلىتىشكە بولىدۇ.

ھازىر دۇنيادا نەچچە يۈزلىگەن ئالىي دەرىجىلىك تىل بار. ئەڭ كۆپ ئىشلىتىلىۋاتقىنى FORTRAN، PASCAL، BASIC، C، PROLOG، LISP قاتارلىقلاردۇر.

4) تىل بىر تەرەپ قىلىش پروگراممىسى

كومپيۇتېر ماشىنا تىلىنى بىۋاستە تونۇيالغاندىن سىرت، مەيلى ئاسسېمبېل تىلى ياكى ئالىي دەرىجىلىك تىل بولسۇن ماشىنا تىلغا ئايلاندۇرۇلغاندىن كېيىنلا ئاندىن تونۇيالايدۇ. بۇ يەردىكى «ئايلاندۇرۇش» بولسا بىر خىل ئالاھىدە پروگراما ئارقىلىق ئەسلى پروگراممىنى ماشىنا تىلغا تەرجىمە قىلىش جەريانىدۇر. بۇ خىل ئەسلى پروگراممىنى ماشىنا تىلغا ئايلاندۇرالايدىغان پروگراممىنى تىل بىر تەرەپ قىلىش پروگراممىسى دەپ ئاتايمىز. تىل بىر تەرەپ قىلىش پروگراممىسى ئاسسېمبېلغۇچ، تەرجىمە قىلغۇچى پروگراما ۋە ئىزاھلىغۇچى پروگراما دەپ بۆلۈنىدۇ. ئاسسېمبېلغۇچ بولسا ئاسسېمبېل ئەسلى تىل پروگراممىسىنى ماشىنا تىلغا «تەرجىمە» قىلىدۇ. ئۇنى ئاسسېمبېل تەرجىمە پروگراممىسى دېسىمۇ بولىدۇ. تەرجىمە قىلغۇچى پروگراما بولسا ئالىي دەرىجىلىك تىلنىڭ ئەسلى پروگراممىسىنى ماشىنا تىلدىكى نىشان پروگراممىغا ئايلاندۇرىدۇ. ئايلاندۇرۇش تاماملانغاندىن كېيىن ئاندىن ئىجرا قىلدۇرۇشقا بولىدۇ. ئىزاھلىغۇچى پروگراما ئالىي دەرىجىلىك تىلنىڭ ئەسلى پروگراممىسىدىكى بىر جۈملىنى ماشىنا تىلغا ئايلاندۇرۇپ ئىجرا قىلىپ بولغاندىن كېيىن، كېيىنكىسىنى ئايلاندۇرۇپ ئىجرا قىلىدۇ. مەسىلەن، BASIC ئىزاھلىغۇچى پروگراممىسى. ئوخشىمىغان تىللارنىڭ تەرجىمە پروگراممىسى ئوخشاشمايدۇ. ھەر قانداق ئالىي دەرىجىلىك تىلدىن پايدىلىنىپ تۈزۈلگەن پروگراممىلارنى ماس تىل بىر تەرەپ قىلىش پروگراممىسى ئارقىلىق بىر تەرەپ قىلغۇزغاندىن كېيىن ئاندىن ئىجرا

قىلدۇرۇشقا بولىدۇ.

6. ھۇججەت ھەققىدە ئاساسىي ئۇقۇم

1) ھۇججەت

ھۇججەت بىر قانچىلىغان لوگىكىلىق خاتىرىدىن تەركىب تاپقان ئۇچۇرلارنىڭ توپلىمىدۇر. ھەربىر ھۇججەتنىڭ نامى بولىدۇ. مۇشۇ نامغا ئاساسەن، شۇ ھۇججەتكە نىسبەتەن مەشغۇلات ئېلىپ بېرىشقا بولىدۇ. خاتىرە بولسا ئۆزئارا مۇناسىۋەتلىك بولغان تەرتىپ بويىچە تىزىلغان سانلىق مەلۇماتلاردۇر. ئۇ، ھۇججەتنى تەشكىل قىلغۇچى ئاساسلىق تەركىب. ھەربىر خاتىرە يەنە نۇرغۇنلىغان بۆلەكلەردىن تەركىب تاپىدۇ. بۆلەكلەرنىڭ تەركىبىدە رەقەم، ھەرپ بەلگىلەر بولىدۇ. خاتىرىگە نىسبەتەن ئوقۇش، يېزىش، قىستۇرۇش، ئۆچۈرۈش قاتارلىق مەشغۇلاتلارنى ئېلىپ بېرىشقا بولىدۇ.

2) ھۇججەتنى ئىشلىتىش

بىر ھۇججەتنى ئىشلىتىشتە چوقۇم ئالدى بىلەن شۇ ھۇججەتنىڭ نامىنى، قانداق يەرگە ساقلانغانلىقىنى ۋە ھۇججەتكە قانداق مەشغۇلات ئېلىپ بېرىش كېرەكلىكىنى بىلىشىمىز كېرەك.

ھۇججەت نامى ھەرپلەرنىڭ تەرتىپلىك تىزىلىشى بولۇپ، ئادەتتە ئۇسكۇنە نامى، ئاساسىي نامى ۋە كېڭەيتمە نامىدىن تەركىب تاپىدۇ. كومپيۇتېردا ئىشلىتىلىدىغان ھۇججەتلەر ئاساسەن ماگنىتلىق دىسكا ۋە ماگنىتلىق لېنتىلاردا ساقلىنىدۇ. بىر ھۇججەتكە نىسبەتەن ھۇججەت تۇرغۇزۇش (Create)، ھۇججەت ئېچىش (Open)، ھۇججەت ئوقۇش (Read)، ھۇججەت يېزىش (Write)، ھۇججەت يېپىش (Close)، ھۇججەت ئۆچۈرۈش (Delete) قاتارلىق مەشغۇلاتلارنى ئېلىپ بېرىشقا بولىدۇ.

§2- كومپيۇتېردا ئىشلىتىلىدىغان سانلار

1. سانلار سىستېمىسى

1) ئونلۇق سىستېما

ئونلۇق سىستېمىدا 0، 1، 2، 3، 4، 5، 6، 7، 8، 9 دىن ئىبارەت 10 دانە رەقەم بار. بىزگە مەلۇم ئونلۇق سىستېمىدا ھېسابلاش ئېلىپ بارغاندا 10 غا توشسا يۇقىرى خانىسىگە 1 قوشۇلىدۇ.

ئونلۇق سىستېمىدا 1234 دېگەن بىر تۆت خانىلىق سان بار دېسەك ئۇنى تۆۋەندىكىدەك يېيىپ ئىپادىلەشكە بولىدۇ.

$$1234=1\times10^{4-1}+2\times10^{4-2}+3\times10^{4-3}+4\times10^{4-4}=1\times10^{3}+2\times10^{2}+3\times10^{1}+4\times10^{0}$$

كۆرۈشكە بولىدۇكى، ھەرقانداق بىر n خانىلىق ئونلۇق سىستېمىدىكى D دېگەن سانىنى تۆۋەندىكىدەك فورمۇلا ئارقىلىق يېيىپ ئىپادىلەشكە بولىدۇ.

$$D=D_{n-1}\times10^{n-1}+D_{n-2}\times10^{n-2}+\ldots+D_1\times10^{1}+D_0\times10^{0}$$

بۇ فورمۇلا ئونلۇق سىستېمىدىكى سانلارنى يېيىپ ئىپادىلەشنى فورمۇلىسىدۇر. بۇنىڭدىكى D_0، $D_1, D_2, D_3 \ldots D_{n-2}, D_{n-1}$ لەر ئونلۇق سىستېمىدىكى سانلارنىڭ ھەر قايسى خانىلىرى

D_0 ئەڭ تۆۋەن خانسى، D_{n-1} ئەڭ يۇقرى خانسى.

2) ئىككىلىك سىستېما

ئىككىلىك سىستېمدا 0 ۋە 1دىن ئىبارەت 2 دانە رەقەم بار. ئىككىلىك سىستېمىنىڭ ھېسابلاش قائىدىسى 2 گە توشسا يۇقرى خانسىگە 1 قوشۇلىدۇ.

ئىككىلىك سىستېمدا 1011 دېگەن 4 خانلىق سان بار دېسەك، ئۇنى تۆۋەندىكىدەك يېيىپ ئېيادىلەشكە بولىدۇ.

$$1011=1x2^{4-1}+0x2^{4-2}+1x2^{4-3}+1x2^{4-4}=1x2^{3}+0x2^{2}+1x2^{1}+1x2^{0}$$

كۆرۈشكە بولىدىكى، ھەرقانداق بىر n خانلىق ئىككىلىك سىستېمدىكى B دېگەن سانىنى تۆۋەندىكىدەك فورمۇلا ئارقىلىق يېيىپ ئېيادىلەشكە بولىدۇ.

$$B=B_{n-1}x2^{n-1}+B_{n2}x2^{n-2}+\ldots+B_1x2^{1}+B_0x2^{0}$$

بۇ فورمۇلا ئىككىلىك سىستېمدىكى سانلارنى يېيىپ ئېيادىلەش فورمۇلىسىدۇر. شۇنداقلا ئىككىلىك سىستېمدىكى سانىنى 10لۇق سىستېمغا ئايلاندۇرۇش فورمۇلىسىدۇ. بۇنىڭدىكى B_{n-1} $B_{n-2}\ldots B_3$، B_2، B_1، B_0لەر ئىككىلىك سىستېمدىكى سانلارنىڭ ھەر قايسى خانلىرى. B_0 ئەڭ تۆۋەن خانسى، B_{n-1} ئەڭ يۇقرى خانسى.

3) 16 لىك سىستېما

16 لىك سىستېمدا 0، 1، 2، 3، 4، 5، 6، 7، 8، 9، A، B، C، D، E، F دىن ئىبارەت جەمئىي 16 رەقەم بار. 16 لىك سىستېمنىڭ ھېسابلاش قائىدىسى 16 گە توشسا يۇقرى خانسىگە 1 قوشۇلىدۇ.

16 لىك سىستېمدا 3A4F دېگەن 4 خانلىق سان بار دېسەك، ئۇنى تۆۋەندىكىدەك يېيىپ ئېيادىلەشكە بولىدۇ.

$$3A4F=3x16^{4-1}+Ax16^{4-2}+4x16^{4-3}+Fx16^{4-4}=3x16^{3}+Ax16^{2}+4x16^{1}+Fx16^{0}$$

كۆرۈشكە بولىدۇكى ھەرقانداق بىر n خانلىق 16 لىك سىستېمدىكى H دېگەن سانىنى تۆۋەندىكىدەك فورمۇلا ئارقىلىق يېيىپ ئېيادىلەشكە بولىدۇ.

$$H=H_{n-1}x16^{n-1}+H_{n-2}x16^{n-2}+\ldots+H_1x16^{1}+H_0x16_0$$

بۇ فورمۇلا 16 سىستېمدىكى سانلارنى يېيىپ ئېيادىلەش فورمولىسىدۇر. شۇنداقلا 16 لىك سىستېمدىكى سانىنى 10 لۇق سىستېمغا ئايلاندۇرۇش فورمولىسىدۇر. بۇنىڭدىكى H_{n-3}، H_{n-2}، $H_3\ldots H_2$، H_1، H_0 دېگەنلەر 16 سىستېمدىكى سانلارنىڭ ھەرقايسى خانلىرى H_0 ئەڭ تۆۋەن خانسى، H_{n-1} ئەڭ يۇقرى خانسى.

ئىككىلىك، 10 لۇق ، 16 لىك سىستېمدىكى رەقەملەرنى مەلۇم دائىرە ئىچىدە بىۋاستە ئۆزئارا ئايلاندۇرۇپ تۆۋەندىكىدەك يېزىپ چىقىشقا بولىدۇ.

10	2	16
0	0	0
1	1	1
2	10	2
3	11	3
4	100	4

5	101	5
6	110	6
7	111	7
8	1000	8
9	1001	9
10	1010	A
11	1011	B
12	1100	C
13	1101	D
14	1110	E
15	1111	F

2. ئوخشىمىغان سانلار سىستېمىسىنى ئۆزئارا ئايلاندۇرۇش

1) ئىككىلىك ۋە 16 لىك سىستېمىدىكى سانلارنى 10 لۇق سىستېمىغا ئايلاندۇرۇش.

ئىككىلىك سىستېمىدىكى سانلارنى ياكى 16 لىك سىستېمىدىكى سانلارنى 10 لۇق سىستېمىغا ئايلاندۇرۇشنىڭ ئۇسۇلى ئىنتايىن ئاددىي بولۇپ، ئالدىنقى پاراگرافتا سۆزلەپ ئۆتكەن يېيىش فورمولىسىدىن پايدىلىنىپ، 10 لۇق سىستېمىدىكى سانلارنى ھېسابلاش قائىدىسى بويىچە ھېسابلاپ قويسلا بولىدۇ.

بىز بۇندىن كېيىن ئوخشىمىغان سانلار سىستېمىسىدىكى سانلارنى پەرق قىلىش ئۈچۈن، شۇ سانىنىڭ ئاخىرىغا ھەرپ يېزىپ قويىمىز. يەنى ئىككىلىك سىستېمىدىكى سانىنىڭ ئاخىرىغا B ھەرپىنى، 16 لىك سىستېمىدىكى سانىنىڭ ئاخىرىغا H ھەرپىنى يازىمىز. ئەگەر بۇ ھەرپلەر يېزىلمىسا ئۇ ھالدا 10 لۇق سىستېمىدىكى سانىنى بىلدۈرىدۇ.

مىسال: تۆۋەندىكى سانلارنى 10 لۇق سىستېمىغا ئايلاندۇرۇڭ.

1000111.01B=?, 45DE.5CH=?

يېشىش:

$$1000111.01B=1\times2^{6}+0\times2^{5}+0\times2^{4}+0\times2^{3}+1\times2^{2}+1\times2^{1}+1\times2^{0}+0\times2^{-1}+1\times2^{-2}$$
$$=64+4+2+1+0.25=71.25$$
$$45DE.5CH=4\times16^{3}+5\times16^{2}+13\times16^{1}+14\times16^{0}+5\times16^{-1}+C\times16^{-2}$$
$$=16384+1280+208+14+0.3125+0.0039=17886.315$$

2) 10 لۇق سىستېمىدىكى سانىنى ئىككىلىك سىستېمىدىكى سانغا ئايلاندۇرۇش

① 10 لۇق سىستېمىدىكى پۈتۈن سانىنى ئىككىلىك سىستېمىدىكى سانغا ئايلاندۇرۇش

ئايلاندۇرماقچى بولغان 10 لۇق سىستېمىدىكى سانىنى 2 گە ئۈدا بۆلۈپ تاكى نەتىجە 0 بولغىچە بۆلىمىز. ھەر قېتىمقى قالدۇقنى ساقلاپ قالىمىز، بۆلۈنمىنى داۋاملىق 2 گە بۆلىمىز، ھەر قېتىمقى قالدۇق ياكى 0 ياكى 1 بولىدۇ. ئاندىن مۇشۇ قالدۇقلارنى ئاخىردىن باشقا قاراپ(ئەڭ ئاخىرىقى قالدۇقنى يۇقىرى خانىسى قىلىپ)تىزىپ چىقساق شۇ سان دەل بىز ئېرىشمەكچى بولغان ئىككىلىك سىستېمىدىكى سانىنىڭ ئۆزى بولىدۇ.

مەسلەن:

215=?B, 17=?B

يېشىش:

بۆلۈنمە	قالدۇق	
215/2=107	1	↑ تۆۋەن خانىسى→→→→
107/2=53	1	↑
53/2=26	1	↑
26/2=13	0	↑
13/2=6	1	↑
6/2=3	0	↑
3/2=1	1	↑
1/2=0	1	↑ يۇقىرى خانىسى→→→→

شۇنىڭ ئۈچۈن:

215=11010111B

بۆلۈنمە	قالدۇق	
17/2=8	1	تۆۋەن خانىسى→
8/2=4	0	
4/2=2	0	
2/2=1	0	
1/2=0	1	يۇقىرى خانىسى→

شۇنىڭ ئۈچۈن:

17=10001B

② 10 لۇق سىستېمىدىكى كەسىر سانىنى 2 لىك سىستېمىغا ئايلاندۇرۇش

ئايلاندۇرماقچى بولغان 10 لۇق سىستېمىدىكى كەسىر سانىنى (كەسىر قىسمىنى) 2 گە ئۈدا كۆپەيتىپ تاكى كەسىر سان قىسمى 0 بولغىچە كۆپەيتىمىز. ھەر قېتىمقى كۆپەيتمىنىڭ پۈتۈن سان قىسمىنى ساقلاپ قالمىز. كەسىر سان قىسمىنى يەنە 2 گە كۆپەيتىمىز. ئاندىن مۇشۇ پۈتۈن سان قىسمىنى يۇقىرىدىن تۆۋەنگە قاراپ(ئەڭ دەسلەپكى پۈتۈن سانىنى يۇقىرى خانىسى قىلىپ)تىزىپ چىقساق شۇ سان دەل بىز ئىزدىشىمەكچى بولغان 2 لىك سىستېمىدىكى كەسىر سانىنىڭ ئۆزى بولىدۇ.

مەسلەن:

0.8215=?B

يېشىش:

0.8125×2=1.625	1	ئەڭ يۇقىرى خانىسى >
0.625×2=1.25	1	
0.25×2=0.5	0	
0.5×2=1.0	1	ئەڭ تۆۋەن خانىسى >

شۇنىڭ ئۈچۈن:

0.8215=0.1101B

3) 10 لۇق سىستېمىدىكى سانى 16 لىك سىستېمىدىكى سانغا ئايلاندۇرۇش

① 10 لۇق سىستېمىدىكى پۈتۈن سانى 16 لىك سىستېمىدىكى سانغا ئايلاندۇرۇش ئايلاندۇرماقچى بولغان 10 لۇق سىستېمىدىكى سانىنى 16 گە ئۇدا بۆلۈپ تاكى نەتىجە 0 بولغىچە بۆلىمىز. ھەر قېتىمقى قالدۇقنى ساقلاپ قالىمىز، بۆلۈنمىنى داۋاملىق 16 گە بۆلىمىز. ئاندىن مۇشۇ قالدۇقلارنى ئاخىرىدىن باشقا قاراپ(ئەڭ ئاخىرقى قالدۇقنى يۇقىرى خانىسى قىلىپ)تىزىپ چىقساق شۇ سان دەل بىز ئىزدىشىمەكچى بولغان 16 لىك سىستېمىدىكى سانىنىڭ ئۆزى بولىدۇ.

مىسال:

215=?H

4078=?H

يېشىش:

بۆلۈنمە	قالدۇق	
215/16=13	7	تۆۋەن خانىسى
13/16=0	D	يۇقىرى خانىسى

شۇنىڭ ئۈچۈن:

215=D7H

بۆلۈنمە	قالدۇق	
4078/16=254	E	تۆۋەن خانىسى
254/16=15	E	
15/16=0	F	يۇقىرى خانىسى

شۇنىڭ ئۈچۈن:

4078=0FEEH

② 10 لۇق سىستېمىدىكى كەسىر سانىنى 16 لىك سىستېمىدىكى سانغا ئايلاندۇرۇش ئايلاندۇرماقچى بولغان 10 لۇق سىستېمىدىكى كەسىر سانىنى(كەسىر قىسمىنى) 16 گە ئۇدا كۆپەيتىپ تاكى كەسىر سان قىسمى 0 بولغىچە كۆپەيتىمىز. ھەر قېتىمقى كۆپەيتمىنىڭ پۈتۈن سان قىسمىنى ساقلاپ قالىمىز. كەسىر سان قىسمىنى يەنە 16 گە كۆپەيتىمىز. ئاندىن مۇشۇ پۈتۈن سان قىسمىنى يۇقىرىدىن تۆۋەنگە قاراپ(ئەڭ دەسلەپكى پۈتۈن سانىنى يۇقىرى خانىسى قىلىپ)تىزىپ چىقساق شۇ سان دەل بىز ئىزدىشىمەكچى بولغان 16 لىك سىستېمىدىكى كەسىر سانىنىڭ ئۆزى بولىدۇ.

4) 16 لىك سىستېمىدىكى سانلار بىلەن ئىككىلىك سىستېمىدىكى سانلارنى ئۆزئارا ئايلاندۇرۇش

① ئىككىلىك سىستېمىدىكى سانلارنى 16 لىك سىستېمىدىكى سانلارغا ئايلاندۇرۇش ھەرقانداق ئىككىلىك سىستېمىدىكى بىر سانىنى 16 لىك سىستېمىدىكى بىر سانغا ئايلاندۇرغاندا ئونلۇق كەسىر چېكتىنى ئاساس قىلىپ ئوڭ ۋە سولغا قاراپ ھەر تۆت خانىنى بىر گۇرۇپپا قىلىپ ئۇنى ماس ھالدىكى 16 لىك سىستېمىدىكى بىر رەقەم ئارقىلىق

ئىپادىلىسە كلا 16 لىك سىستېمىدىكى بىر سان كىلىپ چىقىدۇ. تۆت خانىگە توشمىسا 0 بىلەن تولۇقلايمىز.

16 لىك سىستېمىدىكى رەقەملەرنىڭ 4 خانىلىق ئىككىلىك سىستېمىدىكى سان ئارقىلىق ئىپادىلىنىشى تۆۋەندىكىدەك:

0000B=0H	1000B=8H
0001B=1H	1001B=9H
0010B=2H	1010B=AH
0011B=3H	1011B=BH
0100B=4H	1100B=CH
0101B=5H	1101B=DH
0110B=6H	1110B=EH
0111B=7H	1111B=FH

مىسال:

10110011001010.10111101110011B=?H

يېشىش:

10110011001010.10111101110011B=

=0010 1100 1100 1010.1011 1101 1100 1100B

= 2 C C A .B D C C

=2CCA.BDCCH

② 16 لىك سىستېمىدىكى سانىنى ئىككىلىك سىستېمىدىكى سانغا ئايلاندۇرۇش پرىنسىپى: 16 لىك سىستېمىدىكى سانىنىڭ ھەربىر خانىسىدىكى رەقەمنى 4 خانىلىق ئىككىلىك سىستېمىدىكى سان بىلەن ئىپادە قىلساقلا بولىدۇ.

مىسال:

2B9F.0A2H=?B

يېشىش:

2B9F.0A2H=0010 1011 1001 1111.0000 1010 0010 B

3- § كومپيۇتېردىكى كود (شىفىر)

كومپيۇتېر پەقەتلا ئىككىلىك سىستېمىدىكى رەقەملەردىن تەركىب تاپقان ئۇچۇرلارنىلا تونۇيدۇ. شۇڭا بارلىق ھەرپ، رەقەم، بەلگىلەرنىڭ ھەممىسگە بەلگىلىك ئىككىلىك سىستېمىدىكى سانلار ئارقىلىق نومۇر قويىمىز. بىز بۇنى كود ياكى شىفىر دەپ ئاتايمىز.

1. ئىككىلىك سىستېما ئارقىلىق ئىپادىلەنگەن 10 لۇق سىستېمىدىكى سان

كىشىلەر 10 لۇق سىستېمىغا ئادەتلەنگەن بولغاچقا كومپيۇتېرغا سانلارنى كىرگۈزۈشتە ۋە سانلارنى چىقىرىشتا 10 لۇق سىستېمىنى قوللىنىدۇ. بىراق كومپيۇتېر بۇ سانلارنى

چوقۇم ئىككىلىك سىستېما ئارقىلىق ئىپادىلىنىۋاتقاندىلا ئاندىن قوبۇل قىلالايدۇ. ئىپادىلەشتە ئادەتتە BCD كودى قوللىنىلىدۇ.

BCD (Binary Coded decimal) بولسا ئىككىلىك سىستېما ئارقىلىق ئىپادىلەنگەن ئونلۇق سىستېمىدىكى سانلارنى، ئۇ يەنە ئىككى-ئونلۇق سىستېمىدىكى سان دەپ ئاتىلىدۇ، ئۇ تۆت خانىلىق ئىككىلىك سىستېمىدىكى سان ئارقىلىق ئونلۇق سىستېمىدىكى بىر رەقەمنى ئىپادىلەيدىغان كود سىستېمىسىدۇر. ئۇ يەنە 8421 كودى دەپمۇ ئاتىلىدۇ.

ئونلۇق سىستېمىدىكى رەقەم بىلەن BCD كودىنىڭ ماسلىق مۇناسىۋىتى تۆۋەندىكىدەك:

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
0000	0001	0010	0011	0100	0101	0110	0111	1000	1001

مەسىلەن: BCD كودى ئارقىلىق ئىپادىلەنگەن (0100 1001 1000.0001 0010) سانغا ماس كېلىدىغان 10 لۇق سىستېمىدىكى سان 498.12 بولىدۇ.

2. ئىنگلىزچە ھەرپلەرنىڭ كودى

كومپيۇتېردا ھەرپلەرنى ئىپادىلەش ئۈچۈن ASCII (American Standard Code For Information Interchage ئامېرىكا ئۆلچەملىك ئۇچۇر ئالماشتۇرۇش كودى) كودى ئىشلىتىلىدۇ. ئۇنىڭدا ئىنگلىزچە ھەرپ، رەقەم، بىر قىسىم بەلگىلەرگە يەتتە خانىلىق 2 لىك سىستېمىدىكى سان ئارقىلىق نومۇر قويۇلغان. مۇشۇ نومۇرلار ئىنگلىزچە ھەرپ، بەلگە، رەقەملەرنىڭ ASCII كودى دەپ ئاتىلىدۇ. ئىنگلىزچە ھەرپلەر، بەلگىلەر ۋە رەقەملەر قىسقارتىلىپ ASCII ھەرپى دەپ ئاتىلىدۇ. بىز بۇندىن كېيىن مۇشۇ ئاتالغۇنى قوللىنىمىز. بۇ كود سىستېمىسىنىڭ كود دائىرىسى 0—7F غىچە بولۇپ، جەمئىي $2^7=128$ ھەرپ بەلگىلەرنى ئىپادە قىلالايدۇ. ئەمەلىيەتتە بىر ھەرپ بىر بايت ئارقىلىق ئىپادىلەنگەن. بايتنىڭ ئەڭ يۇقىرى خانىسى 0 بولۇپ، يىراق ئارىلىقتا ئالاقىلىشىشتا تەكشۈرۈش خانىسى قىلىنىدۇ. قوشۇمچە 1 دە ASCII كود جەدۋىلى بېرىلگەن.

ASCII كودى خەلقئارادا بىرلىككە كەلگەن كود بولۇپ، ئۇ كومپيۇتېردا ئىنگلىزچە ھەرپ ۋە بەلگىلەرنى بىر تەرەپ قىلىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ. ASCII ھەرپلىرى كومپيۇتېردا ASCII كودى شەكلىدە ساقلىنىدۇ.

3. خەنزۇچە خەتلەرنىڭ كودى

خەنزۇچە خەتلەر كومپيۇتېردا 2 بايت ئارقىلىق ئىپادىلىنىدۇ. دۆلىتىمىز «جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى خەنزۇچە خەتلەرنىڭ ئۆلچەملىك ئۇچۇر ئالماشتۇرۇش كودى» نى تۈزۈپ چىقتى. ئۇنى GB2312—80 كودى دەپ ئاتايمىز. بۇ كود قىسقارتىلىپ يەنە دۆلەت ئۆلچەملىك كودى دەپمۇ ئاتىلىدۇ. بۇ كود تەركىبىدە خەنزۇچە خەتلەر ۋە بەلگىلەردىن 7445 سى بار. ئۇنىڭ ئىچىدە 1-دەرىجىلىك خەتلەر 3755 دانە، 2-دەرىجىلىك خەتلەر 3008 دانە، رەسىملىك بەلگىلەر 682 دانە.

GB2312—80 دە بارلىق خەنزۇچە خەتلەر ۋە بەلگىلەر 94×94 لىك بىر ماترىسا ئىچىگە ئورۇنلاشتۇرۇلغان. بۇ 94 رايونغا بۆلۈنگەن، ھەربىر رايوندا 94 ئورۇن بار. يەنى 94 خەت ئورۇنلاشتۇرۇشقا بولىدۇ. رايون نومۇرى بىلەن ئورۇن نومۇرى بىرىكىپ،

شۇ ئورۇندىكى خەتنىڭ رايون-ئورۇن كودىنى ھاسىل قىلىدۇ. رايون-ئورۇن كودى بىرلا خەت ۋە بەلگىنى ئىپادىلىيەلەيدىغان كود بولۇپ، ھەربىر خەت ياكى بەلگىنىڭ پەقەت بىرلا رايون-ئورۇن كودى بولىدۇ. مەسىلەن: "№" دېگەن بەلگىنىڭ رايون-ئورۇن كودى 0177 (يەنى بۇ بەلگە 1-رايونىنىڭ 77-ئورنىغا ئورۇنلاشتۇرۇلغان. يەنە "啊" دېگەن خەتنىڭ رايون ئورۇن كودى 1601 (يەنى بۇ خەت 16-رايونىنىڭ 1-ئورنىغا ئورۇنلاشتۇرۇلغان). كىتابنىڭ ئاخىرىدىكى قوشۇمچە II دە رايون-ئورۇن كودى جەدۋىلى بېرىلگەن.

94 رايونىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇلىشى مۇنداق:

① 1～15 رايونغا: رەسىملىك بەلگىلەر ئورۇنلاشتۇرۇلغان. بۇنىڭ ئىچىدە 1～9 رايون ئۆلچەملىك رايون، 10～15 رايون بولسا ئىشلەتكۈچىلەر ئۆزلىرى ئىشلىتىدىغان رايون بولۇپ، ئىشلەتكۈچى ئۆزىنىڭ ئېھتىياجىغا قاراپ ھەر خىل بەلگىلەرنى ۋە ھەرپلەرنى ئورۇنلاشتۇرسا بولىدۇ.

② 16～55 رايونغا: 1-دەرىجىلىك دائىم ئىشلىتىلىدىغان 3755 دانە خەت ئورۇنلاشتۇرۇلغان. مەزكۇر رايوندىكى خەتلەر خەنزۇچە خەتلەرنىڭ پىنيىن تەرتىپى بويىچە ئورۇنلاشتۇرۇلغان. پىنيىنى ئوخشاش بولغان خەتلەر بىخۇا تەرتىپى بويىچە ئورۇنلاشتۇرۇلغان. 55-رايونىنىڭ 94～90 ئورۇنلىرىغا خەت ئورۇنلاشتۇرۇلمىغان.

③ 56～87رايونغا: 2-دەرىجىلىك كۆپ ئىشلىتىلمەيدىغان 3008 دانە خەت ئورۇنلاشتۇرۇلغان. بۇ رايوندىكى خەتلەر بۇشۇ (部首) تەرتىپى بويىچە ئورۇنلاشتۇرۇلغان.

④ 88～94 رايونغا: ئىشلەتكۈچى ئۆزلىرى بىر قىسىم خەت ۋە بەلگىلەرنى ئورۇنلاشتۇرسا بولىدۇ.

خەنزۇچە خەتلەرنىڭ ئىچكى كودى رايون-ئورۇن كودى ئاساسىدا بارلىققا كەلگەن بولۇپ، ئىچكى كودى كومپيۇتېردا خەنزۇچە خەتلەرنى ساقلاش، ئۇزىتىش ئۇچۇن ئىشلىتىدىغان كود.

رايون كودى بىلەن ئورۇن كودىنىڭ دائىرىسى 1～94 ئارىسىدا بولغاچقا رايون-ئورۇن كودىنى ئىچكى كود قىلىپ ئىشلەتسە ASCII كودى بىلەن توقۇنۇشۇپ قالىدۇ. شۇڭا خەنزۇچە خەتلەرنىڭ ئىچكى كودىنىڭ يۇقىرى ۋە تۆۋەن بايتىنى تۆۋەندىكى ئوسۇل بويىچە ھېسابلاپ چىقىشقا بولىدۇ.

رايون كودى +20H+80H= يۇقىرى بايتى

ئورۇن كودى +20H+80H= تۆۋەن بايتى

مەسىلەن: "阿" دېگەن خەتنىڭ رايون-ئورۇن كودى 1602 بولۇپ، ئىچكى كودى بولسا B0A2H بولىدۇ.

يۇقىرىقى ھېسابلاش قائىدىسى بويىچە ھېسابلىغاندا خەنزۇچە خەتلەرنىڭ ئىچكى كودىنىڭ يۇقىرى بايتى بىلەن تۆۋەن بايتى ھەر ئىككىلىسى A1H～FEH دائىرىدە بولىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ASCII كودى بىلەن توقۇنۇشۇپ قالمايدۇ.

ASCII كودى بىلەن ئىچكى كودنىڭ پەرقى شۇكى ASCII كودنىڭ ئەڭ يۇقىرى بىتى 0 بولىدۇ. ئىچكى كودنىڭ بولسا ئەڭ يۇقىرى بىتى 1 بولىدۇ.

4. ئۇيغۇرچە ھەرپلەرنىڭ كودى

ھازىر ئاپتونوم رايونىمىزدا ئىشلىتىلۋاتقان ئۇيغۇرچە سىستېمىلاردا ئۇيغۇرچە ھەرپلەرنىڭ كودىغا خەنزۇچە خەتلەرگە ئوخشاش ئىككى بايت ئىشلىتىلگەن. بىراق تېخى بىرلىككە كەلگەن كود سىستېمىسى يوق. شۇ سەۋەبتىن كومپيۇتېردا بىر سىستېمدا تۇرۇلگەن ئۇيغۇرچە پروگراممىلا ۋە كىرگۈزۈلگەن ھۆججەتلەرنى بىۋاستە يەنە بىر سىستېمدا ئىشلەتكىلى بولمايدۇ. كود ئالماشتۇرۇش پروگراممىلىرى ئارقىلىق ئالماشتۇرغاندىلا ئاندىن ئىشلەتكىلى بولىدۇ. ئۇيغۇرچە ھەرپلەرنى GB2312—80 بىر قىسىم ئورۇنلارغا ئورۇنلاشتۇرساقلا ئۇلارنىڭ كودى ئۆزلىكىدىن كېلىپ چىقىدۇ. ھازىر ئىشلىتىلۋاتقان « بوغدا » ، « فاڭچېڭ » قاتارلىق سىستېمىلاردا ئۇيغۇرچە ھەرپ، رەقەم، تىنىش بەلگىلەر ۋە شۇنداقلا قازاقچە، قىرغىزچە، ئەرەبچە ھەرپلەر 89- ۋە 90-رايونلارغا ئورۇنلاشتۇرۇلغان. ئورۇنلاشتۇرۇلۇش تەرتىپىنى قوشۇمچە III دىن كۆرۈڭ. ئۇنىڭدىن باشقا شىنجاڭ داشۇ ئۇچۇر فاكۇلتېتى تەتقىق قىلىپ چىققان UHKC—DOS 2.10 ۋە UDOS قاتارلىق سىستېمىلاردا ئۇيغۇرچە ھەرپ ۋە بەلگىلەر 4- ، 5-رايونلارغا ئورۇنلاشتۇرۇلغان بولسىمۇ ئىككىسىدىكى ھەرپلەرنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇلۇش تەرتىپى ئوخشاش ئەمەس.

UHK—DOS 213 سىستېمىسىدا ئۇيغۇرچە ھەرپلەرنىڭ ھەممىسى 15-رايونغا ئورۇنلاشتۇرۇلغان، يەنە 8-رايوندىمۇ بار. ئىككى رايوندىكى ھەرپلەرنىڭ تىزىلىش تەرتىپى پۈتۈنلەي ئوخشاش، تىنىش بەلگە ۋە رەقەملەرنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇلۇشى UHKC—DOS 2.10 بىلەن ئوخشاش بولۇپ، 4-رايونغا ئورۇنلاشتۇرۇلغان.

قىسقىسى، دۆلتىمىزدە ئۇيغۇرچە ھەرپلەرنىڭ كودى بىرلىككە كەلگىنى يوق. يەنى تېخى بىر ئۆلچەم يوق.

4— § لوگىكىلىق توك يولى

1. ئاساسىي لوگىكىلىق مۇناسىۋەتلەر

لوگىكىلىق ئالگىبرا بولسا رەقەملىك توك يولىنى لوگىكىلىق ئانالىز قىلىدىغان ماتېماتىكىلىق قورال. ئۇقۇم ۋە ئاساسىي ھېسابلاش جەھەتتە ئالگىبرا بىلەن روشەن پەرقلىنىدۇ.

لوگىكىلىق ئالگىبرادا ئۆزگەرگۈچىلەر پەقەت ئىككى خىللا قىممەت ئالالايدۇ. يەنى 0 ياكى 1. بۇ يەردىكى 0 ۋە 1 لەر ئىككىلىك سىستېمىدىكى 0 ۋە 1 بىلەن بىردەك. بىزاق لوگىكىلىق ئۇقۇم جەھەتتە بۇ يەردە سۆزلىنىدىغان 0 ۋە 1 تېخىمۇ كونكرېت مەنىگە ئىگە. ئۇلار مەلۇم مىقدارنى بىلدۈرمەستىن ئەكسىچە شەيئىلەرنىڭ ئىككى خىل ھالىتىنى ئىپادىلەيدۇ. مەسىلەن: بار بىلەن يوق، راست بىلەن يالغان، ئوچۇق ۋە ئېتىك، يۇقىرى بېسىم ۋە تۆۋەن بېسىم قاتارلىقلار.

لوگىكىلىق ئالگىبرادا تۆۋەندىكىدەك ئۈچ خىل لوگىكىلىق ئەمەل بار:

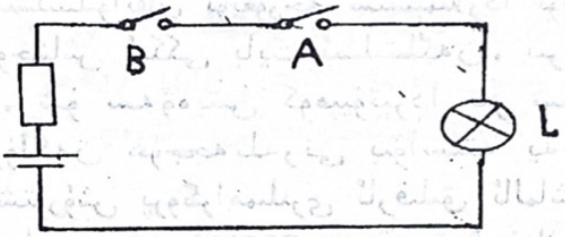
لوگىكىلىق قوشۇش ئەمىلى (لوگىكىلىق ياكى)

لوگىكىلىق كۆپەيتىش ئەمىلى (لوگىكىلىق ۋە)

لوگىكىلىق ئەكسىنى تېپىش ئەمىلى (لوگىكىلىق ئىنكار)

تۆۋەندە ئەمەلىي تۇرمۇشتىكى مىسال ئارقىلىق ئۇلارنى چۈشەندۈرۈپ ئۆتىمىز.

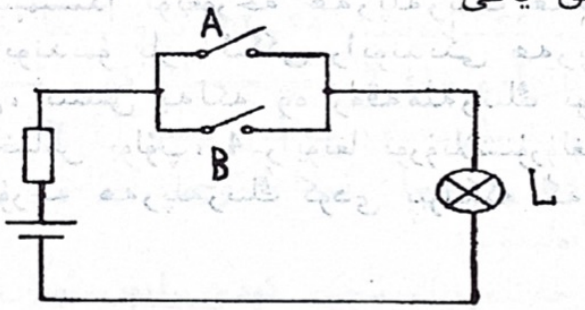
1) لوگىكىلىق ۋە(لوگىكىلىق كۆپەيتىش)

رەسىمدە ئۇزچات(كەيگۈن) A، Bۋە لامپا L لار ئارقىمۇ ئارقا ئۇلانغان.

A ۋە B بىرلا ۋاقىتتا چېتىلغاندا لامپا يانىدۇ. ئەگەر بىرسى چېتىلىپ بىرسى ئۇزۇلسە لامپا يانمايدۇ. كىشىلەر مۇشۇنىڭغا ئوخشاش سەۋەب-نەتىجە مۇناسىۋىتىنى لوگىكىلىق ۋە(لوگىكىلىق كۆپەيتىش) دەپ ئاتىغان. مۇنداقچە ئېيتقاندا، بىر ئىشنى قىلىشتا ئىككى شەرت بولسا ھەم مۇشۇ ئىشنىڭ ھەل بولۇشى ئۈچۈن چوقۇم مۇشۇ ئىككى شەرت بىرلا ۋاقىتتا كۆچكە ئىگە بولۇشى شەرت قىلىنىدىغان مۇنداق مۇناسىۋەتنى لوگىكىلىق ۋە(لوگىكىلىق كۆپەيتىش) دەپ ئاتايمىز.

2) لوگىكىلىق ياكى

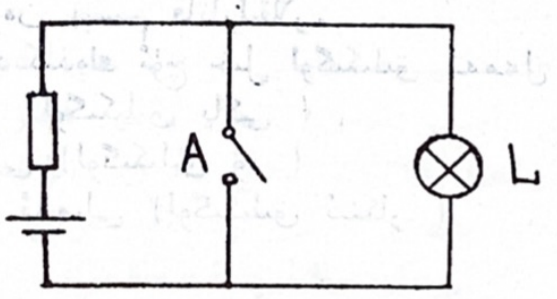

رەسىمدىن كۆرۈۋېلىشقا بولىدىكى، لامپىنى يانىدۇرۇش ئۈچۈن A ئۇزچاتنى چاتساقمۇ بولىدۇ ياكى B ئۇزچاتنى چاتساقمۇ بولىدۇ. ياكىA ، Bئىككىسىنى بىرلا ۋاقىتتا چاتساقمۇ بولىدۇ. قىسقىسى كەم دېگەندە بىرسى چېتىلسىلا بولىدۇ.

مانا مۇشۇنداق مەلۇم بىر ئىشنى قىلىشتا، كېرەك بولىدىغان شەرتلەرنىڭ بىرسىلا كۆچكە ئىگە بولۇشىنى شەرت قىلىدىغان سەۋەب-نەتىجە مۇناسىۋىتىنى لوگىكىلىق ياكى(لوگىكىلىق قوشۇش)دەپ ئاتايمىز.

3) لوگىكىلىق ئىنكار (لوگىكىلىق ئەكسىنى تېپىش)

يامغۇر ياغسا ئويىنغىلى بارمايمىز، يامغۇر ياغمسا ئويىنغىلى بارىمىز (يامغۇرنىڭ يېغىشى ئىشنى ۋۇجۇدقا چىقارمايدۇ. ياغماسلىقى ئىشنى ۋۇجۇدقا چىقىرىدۇ).

رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك، ئەگەر ئۇزچات A چېتىلسا لامپا L ئۆچىدۇ. ئەگەر ئۇزچات A ئۇزۇلسە لامپا يانىدۇ. مۇشۇنىڭغا ئوخشاش بىر ئىشنىڭ قىلىنىشى يەنە بىر ئىشنىڭ ۋۇجۇدقا چىقماسلىقىنى بەلگىلەيدىغان سەۋەب-نەتىجە مۇناسىۋىتىنى لوگىكىلىق ئىنكار دەپ ئاتايمىز.

باشقىچە قىلىپ ئېيتقاندا، ئىشنىڭ بولۇشى بىلەن ئۇنىڭغا مۇناسىۋەتلىك شەرتنىڭ ئۆزئارا تەتۇر مۇناسىۋىتىدەك سەۋەپ-نەتىجە مۇناسىۋىتىنى لوگىكىلىق ئىنكار دەپ ئاتايمىز.

2. قاپقا توك يولى ۋە لوگىكىلىق ئىپادە

رەقەملىك توك يوللىرىدا لوگىكىلىق ۋە لوگىكىلىق، ياكى لوگىكىلىق ئىنكاردىن ئىبارەت مۇناسىۋەتلەر كونكرېت توك يولى ئارقىلىق تەقلىدىي ئەمەلگە ئاشۇرىلىدۇ. توك يولىدىكى كىرىش ئۇچلىرىنىڭ بېسىمنىڭ يۇقىرى تۆۋەنلىكى شەرت چىقىش ئۇچلىرىنىڭ بېسىمنىڭ يۇقىرى تۆۋەنلىكى نەتىجە قىلىنىدۇ.

ئادەتتە يۇقىرى بېسىم 1 بىلەن، تۆۋەن بېسىم 0 بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. 1 شەرت كۇچكە ئىگە بولغانلىقىنى ياكى ئىشنىڭ ۋۇجۇدقا چىققانلىقىنى، 0 شەرت قانائەتلەنمىگەنلىكىنى ياكى ئىشنىڭ ئەمەلگە ئاشمىغانلىقىنى ئىپادىلەيدۇ.

لوگىكىلىق ئەمەللەرنى بېجىرەلەيدىغان توك يولى-ئاساسىي لوگىكىلىق توك يولى ياكى قاپقا توك يولى(ئىشىك توك يولى) دەپ ئاتىلىدۇ. ئۇلار ئۇچ قۇتۇپلۇق كرىستال لامپا، ئىككى قۇتۇپلۇق كرىستال لامپا ۋە قارشىلىقلاردىن پايدىلىنىپ ياسالغان ئېلېكترونلۇق توك زەنجىرى بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئىچكى تۇزۇلۇشىنى بىلىش ھاجەتسىز. پەقەتلا كىرىش-چىقىش مۇناسىۋىتىنى بىلسەكلا بولىدۇ.

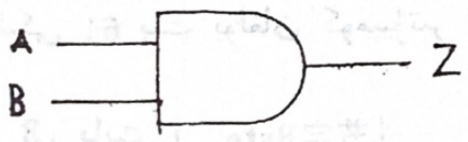
ئەگەر بىرB ، Aلار ئارقىلىق كىرگۈچى مىقدارنى، Z ئارقىلىق چىققۇچى مىقدارنى ئىپادىلىۋالساق ئۇلارنى لوگىكىلىق ئالگېبرا ئارقىلىقمۇ ۋە ھەقىقىي قىممەت جەدۋىلى ئارقىلىقمۇ ئىپادىلەشكە بولىدۇ.

ھەقىقىي قىممەت جەدۋىلى دېگىنىمىز كىرگۈچى مىقدارلارغا 0 ۋە 1 دىن ئىبارەت قىممەتلەرنى بېرىپ لوگىكىلىق مۇناسىۋەتكە ئاساسەن چىققۇچى مىقدارنىڭ قىممىتىنى بەلگىلەيدىغان لوگىكىلىق مۇناسىۋەت جەدۋىلىدۇر.

3 خىل ئاساسىي لوگىكىلىق توك يولىنىڭ توك يولىدىكى بەلگىسى، لوگىكىلىق ئالگېبرادىكى ئىپادىسى ۋە ھەقىقىي قىممەت جەدۋىلى تۆۋەندىكىدەك:

ۋە قاپقىسىنىڭ ھەقىقىي قىممەت جەدۋىلى توك يولىدىكى بەلگىسى

A	B	Z
0	0	0
0	1	0
1	0	0
1	1	1

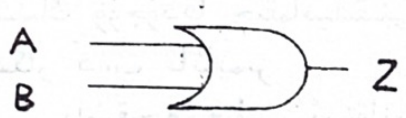
· لوگىكىلىق ئالگېبرادىكى فورمۇلىسى

$Z=A.B$

ياكى قاپقىسىنىڭ ھەقىقىي قىممەت جەدۋىلى

A	B	Z
0	0	0
0	1	1
1	0	1
1	1	1

توك يولدىكى بەلگىسى

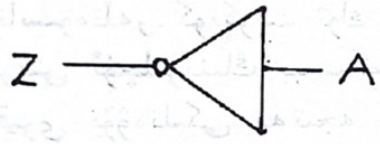
لوگىكىلىق ئالگىبرادىكى فورمۇلىسى

$$Z=A+B$$

ئىنكار قاپقىسىنىڭ ھەقىقىي قىممەت جەدۋىلى

A	Z
0	1
1	0

توك يولدىكى بەلگىسى

لوگىكىلىق ئالگىبرادىكى فورمۇلىسى

$$Z=\overline{A}$$

لوگىكىلىق ھېسابلاش جەريانىدا « ۋە »،« ياكى » ، « ئىنكار » دىن ئىبارەت ئۈچ ئاساسلىق لوگىكىلىق مۇناسىۋەتتىن باشقا يەنە « ۋە ئىنكار » ، « ياكى ئىنكار » ، « غەيرىي ياكى » قاتارلىق مۇناسىۋەتلەرمۇ بار.

5— § كومپيۇتېرغا مۇناسىۋەتلىك بىر قىسىم ئاتالغۇلار

1. بىت ياكى خانە (位bit)

بىت كومپيۇتېر بىر تەرەپ قىلالايدىغان سانلارنىڭ ئەڭ كىچىك بىرلىكى.بىتنىڭ 0 ياكى 1 دىن ئىبارەت ئىككى خىللا ھالىتى بار. بىت ئادەتتە ئىككىلىك سىستېمىدىكى ساننىڭ ھەر بىر خانىسىدۇر.

2. كەڭلىكى (ياكى بىت سانى)

كومپيۇتېر ئىچىدە يەنى CPU بىلەن (I/O) ئۈسكۈنىلىرى ئارىسىدا ۋە CPU بىلەن ساقلىغۇچ ئارىسىدا بىر قېتىمدىلا ئۇزۇتۇپ بېرەلەيدىغان بىت سانىنى كۆرسىتىدۇ. باشقىچە قىلىپ ئېيتقاندا CPU نىڭ سانلىق مەلۇمات سىمىنىڭ سانى. كەڭلىكى قانچە چوڭ بولسا كومپيۇتېرنىڭ سۈرئىتى شۇنچە تېز بولىدۇ.

ئادەتتە كەڭلىكى 1 بىت ، 4 بىت، 8 بىت، 16 بىت، 32 بىت بولىدۇ. يېقىندا كەڭلىكى 64 بىت بولغان كومپيۇتېر بارلىققا كەلدى.

3. بايت (节字Byte)

1 بايت = 8 بىت. ئىككىلىك سىستېمىدىكى 8 خانىلىق بىر سان بىر بايت بولىدۇ. بەزى كىتابلاردا بۇ بوغۇم دەپ ئېلىنغان.

4.ئىچكى ساقلىغۇچنىڭ سىغىمى

ئىچكى ساقلىغۇچنىڭ سىغىمى — كومپيۇتېرنىڭ ئىچكى ساقلىغۇچىسىنىڭ قانچىلىك ئۇچۇر ساقلىيالايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. يەنى ئىچكى ساقلىغۇچىسىنىڭ قانچە ساقلاش بۆلۈمچىسىنىڭ بارلىقىنى بىلدۈرىدۇ. سىغىمى ئادەتتە KB (كىلوبايت) ياكى MB (مېگابايت) ئارقىلىق ئىپادىلىنىدۇ. ئادەتتە 2^{10}=1KB=1024 Byte بولۇپ، بۇ 1KB سىغىمدىكى ساقلىغۇچتا 1024 دانە بەيت ساقلىنىدۇ دېگەنلىك. ئو، كومپيۇتېرنىڭ ئۇچۇر ساقلاش مىقدارىنىڭ چوڭ كىچىكلىكىنى ئىپادىلەيدىغان مۇھىم كۆرسەتكۈچ.

5.باۋۇت (Baud波特率)

باۋۇت بولسا سانلارنى ئۆزۈتۇشنىڭ تېز-ئاستىلىقىنى ئىپادىلەيدىغان بىرلىك. بىرلىكى s/ بىت. مەسىلەن: 300باۋۇت بولسا، بولسا سېكۇنتىغا 300 بىت ئۇزۇتۇپ بېرىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. 2400 باۋۇت بولسا سېكۇنتىغا 2400 بىت يەنى 2400/8 = 300 بايت ئۇزۇتۇپ بېرىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

6.ھېسابلاش سۈرئىتى

كومپيۇتېرنىڭ ھېسابلاش سۈرئىتىنى بەلگىلەشتە 1 سېكۇنت ئىچىدە ئىجرا قىلالايدىغان كوماندىنىڭ سانى ئۆلچەم قىلىنىدۇ. بىرلىكىs/ قېتىم. ئادەتتە سۈرئىتىنى ئۆلچەشتە MIPS بىرلىك قىلىنىدۇ. MIPSنىڭ مەنىسى سېكۇنتىغا مىليون كوماندا دېگەن مەنىدە. 2MIPSدېگىنىمىز سېكۇنتىغا ئىككى مىليون كوماندىنى بىر تەرەپ قىلالايدۇ دېگەنلىك. ھازىرقى زامانىدىكى كومپيۇتېرنىڭ سۈرئىتى 100MIPS دىن ئېشىپ كەتتى .

7.كوماندا

كوماندا كومپيۇتېرنى ئەڭ ئاساسلىق مەشغۇلات قىلدۇرىدىغان بۇيرۇق. كومپيۇتېرنىڭ ئاپتوماتىك كونترول قىلىشىنى بەلگىلەيدىغان ئاساس. ھازىرقى كومپيۇتېرلار پەقەت 0 ۋە 1 دىن تەركىب تاپقان سانلاردىن تۇزۇلگەن كوماندىنى تونۇيدۇ.

8.كوماندا سىستېمىسى

كوماندا سىستېمىسى دېگىنىمىز بىر كومپيۇتېر تونۇيالايدىغان بارلىق كوماندىلارنىڭ يىغىندىسىنى كۆرسىتىدۇ. كوماندا سىستېمىسى كۆپ ھالدا CPU غا خاس بولىدۇ. CPU سى ئوخشاش بولغان كومپيۇتېرلارنىڭ كوماندا سىستېمىسى پۈتۈنلەي ئوخشاش بولىدۇ. ئوخشاش تۈردىكى CPU لارنىڭ كوماندا سىستېمىسىمۇ ئوخشاش بولىدۇ. يەنى i80586 ، i80486 ، i80386 ، i80286 ، i80186 ، I8086 ، i8088لارنىڭ ھەممىسىنىڭ كوماندا سىستېمىسى ئاساسىي جەھەتتىن ئوخشاش.

9.پروگراما (تەرتىپ)

پروگراما دېگىنىمىز — كوماندىلارنىڭ تەرتىپلىك ئورۇنلاشتۇرۇلۇشىدىن ھاسىل بولغان، مەلۇم ۋەزىپىنى ئورۇنلاش ئۈچۈن تۇزۇلگەن، كومپيۇتېر تونۇيالايدىغان كوماندىلارنىڭ

توپلىمى. باشقىچە قىلىپ ئېيتقاندا، پروگراما دېگىنىمىز: مەلۇم مەقسەت ئۈچۈن تۈزۈلگەن، كومپيۇتېر تونۇيالايدىغان كوماندىلارنىڭ تەرتىپلىك توپلىمىدۇر.

10. ساقلىغۇچ، ساقلاش بۆلۈمچىسى ۋە ئادرېس

ساقلىغۇچ دېگىنىمىز — كومپيۇتېردىكى ئۇچۇرلارنى ساقلاپ تۇرالايدىغان ئەسىتە تۈتۈش ئىقتىدارىغا ئىگە توك يولى.

ساقلاش بۆلۈمچىسى: ساقلىغۇچ نۇرغۇنلىغان ساقلاش بۆلۈمچىلىرىدىن تەركىب تاپقان بولۇپ، ھەربىر بۆلۈمچىدە 8 خانىلىق ئىككىلىك سىستېمىدىكى بىر سان يەنى بىر بايت ساقلىنىدۇ.

ساقلىغۇچنىڭ ھەربىر بۆلۈمچىنىڭ نومۇرى بولىدۇ. بىز بۇنى ئادرېس ياكى ساقلاش بۆلۈمچىسىنىڭ ئادرېسى دەپ ئاتايمىز.

11. خەت.

ئىككى بايت بىر خەت دېيىلىدۇ. 16 بىت بىر خەت بولىدۇ.

مەشق

1. كومپيۇتېر سىستېمىسى قايسى ئىككى قىسىمدىن تەركىب تاپقان؟ ئۇلار يەنە قايسى قىسىملارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ؟

2. قاتتىق ماتېرىيال دېگەن نېمە؟ يۇمشاق ماتېرىيال دېگەنچۇ؟ يۇمشاق دېسكا يۇمشاق ماتېرىيالغا تەۋەمۇ ياكى قاتتىق ماتېرىيالغا تەۋەمۇ؟

3. كومپيۇتېر قايسى بۆلەكلەردىن تەركىب تاپقان؟ ھەربىر بۆلەكنىڭ رولى نېمە؟

4. كومپيۇتېرنىڭ خىزمەت پرىنسىپى قانداق؟ 1-ئەۋلادتىن 4-ئەۋلادقىچە بولغان كومپيۇتېرلارنىڭ خىزمەت پرىنسىپىدا ئوخشاماسلىق بارمۇ؟

5. BASIC تىلى ۋە DBASE لەر سىستېما يۇمشاق ماتېرىيالغا تەۋەمۇ ياكى ئەمەلىي قوللىنىدىغان يۇمشاق ماتېرىيالغا تەۋەمۇ؟ سىزنىڭ بۇلاردىن پايدىلىنىپ تۈزگەن بىر چوڭ تېپتىكى پروگراممىڭىز قايسىسىغا تەۋە بولىدۇ؟

6. كومپيۇتېر قايسى تىلنى بىۋاستە چۈشىنەلەيدۇ؟ سىزنىڭ ئالىي دەرىجىلىك تىلدىن پايدىلىنىپ تۈزگەن پروگراممىڭىزنى كومپيۇتېر بىۋاستە ئىجرا قىلالامدۇ؟ نېمە ئۈچۈن؟ ئۇنى ئىجرا قىلىش ئۈچۈن قانداق قىلىش كېرەك؟

7. كومپيۇتېرنىڭ ئالىي دەرىجىلىك تىلى دېگەن نېمە؟ سىز قايسى ئالىي دەرىجىلىك تىلنى بىلسىز؟

8. ———— دىن پايدىلىنىپ تۈزۈلگەن ئەسلى پروگراما كومپيۇتېرغا كىرگۈزۈلگەندىن كېيىن، ئىزاھلىغۇچى پروگراممىنىڭ «تەرجىمە قىلىشى» ئارقىسىدا بىۋاستە نەتىجىگە ئېرىشكىلى بولىدۇ.

① ماشىنا تىلى؛ ② ئالىي دەرىجىلىك تىل؛ ③ BASIC تىلى؛ ④ PASCAL تىلى

9. 25.75 نى 2 لىك سىستېمىدىكى سانغا ئايلاندۇرغاندا ————غا تەڭ بولىدۇ،

16 لىك سىستېمىدىكى سانغا ئايلاندۇرغاندا _____غا تەڭ بولىدۇ.

10. 99.125 نىڭ 2 لىك سىستېمىدىكى سانى_____، 16 لىك سىستېمىدىكى سانى_____.

(1) 1101101.101　　(5) 5A.2

(2) 1110110.011　　(6) 63.1

(3) 1100011.001　　(7) 41.3

(4) 1100011.010　　(8) 63.2

12. 2 لىك سىستېمىدىكى 11101.010 نى 10 لۇق سىستېمىغا ئايلاندۇرغاندا_____غا تەڭ بولىدۇ.

(1) 31.25　(2) 29.5　(3) 29.25　(4) 29.75

13. ئىككىلىك سىستېمىدىكى 10110011 ۋە 10101011 نى لوگىكىلىق قوشۇپ، نەتىجىگە 11011001 نى لوگىكىلىق كۆپەيتكەندە نەتىجە _____ بولىدۇ.

(1) 10100011　(2) 10000001　(3) 10111011　(4) 10011001

14. D ھەرپىنىڭ ASCII كودىنىڭ 16 لىك سىستېمىدىكى قىممىتى 44 بولسا، H نىڭ ASCII كودىنىڭ 10 لىق سىستېمىدىكى قىممىتى قانچە؟ 2 لىك سىستېمىدىكى قىممىتى قانچە؟

15. ASCII ھەرپى دېگەن نېمە؟ قانچە ASCII ھەرپى بار؟

16. GB2312—80 كودى جەدۋىلىدە جەمئىي قانچە دانە خەنزۇچە خەت بار؟ رەسىم بەلگىلەر قانچە؟ خەنزۇچە خەتلەرنىڭ رايون-ئورۇن كودى دېگەن نېمە؟ خەنزۇچە خەتلەر قانچىنچى رايوندىن باشلاپ ئورۇنلاشتۇرۇلغان؟

17. ئۇيغۇرچە ھەرپلەرنىڭ ئۆلچەملىك كود جەدۋىلى بارمۇ؟ ھازىر شىنجاڭدا ئىشلىتىلىۋاتقان ئۇيغۇرچە سىستېمىلاردىكى ئۇيغۇرچە ھەرپلەرنىڭ كودى قانداق بەلگىلەنگەن؟ « بوغدا »، « UHKC 2.10 ئۇيغۇرچە سىستېمىسى » ۋە « UHK213 ئۇيغۇرچە سىستېمىسى » دا ئۇيغۇرچە ھەرپلەر قايسى رايونلارغا ئورۇنلاشتۇرۇلغان؟ « ب » ھەرپىنىڭ بۇ ئۇچ سىستېمىدىكى رايون-ئورۇن كودى ئايرىم-ئايرىم قانچە؟ ئىچكى كودى قانچە؟

ئىككىنچى باب. كومپيۇتېر ۋە ئۇنىڭ ئاساسىي سىرتقى ئۈسكۈنىلىرى

1 — § IBM—PC تىپىدىكى كومپيۇتېرنىڭ تەرەققىياتى

1981-يىلى ئامېرىكىنىڭ IBM شىركىتى، IBM—PC تىپلىك كومپيۇتېرنى تەتقىق قىلىپ ياساپ چىقتى. بۇ كومپيۇتېرنىڭ تەرەققىياتى ۋە ئىشلىتىلىشىدە ئېلىنغان بىر چوڭ قەدەم بولدى. شۇنىڭدىن كېيىن كومپيۇتېرنىڭ تەرەققىياتى بەكمۇ تېز بولدى، ئىشلىتىلىش ساھەسى تېخمۇ كېڭەيدى. IBM شىركىتى تېخنىكا ۋە ئىشلەپچىقىرىش مىقدارى جەھەتتە دۇنيا بويىچە ئالدىنقى قاتارغا ئۆتتى. 1985-يىلى ئۇ ئىشلەپچىقارغان كومپيۇتېرنىڭ سانى، شۇ يىلدىكى دۇنيا بويىچە ئىشلەپچىقىرىلغان كومپيۇتېرنىڭ سانىنىڭ يېرىمىنى ئىگىلىدى. IBM شىركىتى ئىلگىرى ئاخىر بولۇپ، IBM—PC ، IBM—PC/XT ، IBM—PC/AT ، IBM—PC3270 ۋە PS/2 قاتارلىق كومپيۇتېرلارنى تەتقىق قىلىپ ياساپ چىقتى.

IBM—PC تىپلىك كومپيۇتېرنىڭ CPU سى 8088 ؛ ئىچكى ساقلىغۇچىسى 512K ؛ سىككى دانە 360K لىق دىسكا قوزغاتقۇچ ئورۇنلاشتۇرۇلغان ؛ 83 كۇنۇپكىلىق ئۆلچەملىك كۇنۇپكا تاختىسى ئىشلىتىلگەن. بۇ كومپيۇتېرغا ئىشلىتىلگەن CPU نىڭ ئىچكى سانلىق مەلۇمات سىمى 16 بىتلىق، سىرتقى سانلىق مەلۇمات سىمى 8 بىتلىق بولۇپ، سۈرئىتى بىر قەدەر ئاستا، ئىقتىدارىمۇ چەكلىك ئىدى.

IBM—PC/XT تىپلىكىنى IBM—PC ئاساسىدا تەرەققىي قىلغان بولۇپ، CPU سى يەنىلا8088 ؛ بۇ كومپيۇتېردىكى چوڭ ئىلگىرىلەش شۇكى، ئىچكى ساقلىغۇچىسى 640K غا يېتىدۇ ھەم 10—20M لىق قاتتىق دىسكا سېپلەنگەن. ئىمپۇلۇس چاستوتىسىمۇ يۇقىرى كۆتۈرۈلگەن ، 8 دانە كارتا ئورۇنلاشتۇرغىلى بولىدىغان ئوقۇر (روزېتكا) بار. 101 كۇنۇپكىلىق ئۆلچەملىك كۇنۇپكا تاختىسى ئىشلىتىلگەن. ئوقۇرنىڭ كۆپىيىشى مەزكۇر كومپيۇتېرنى تېخمۇ كۆپ سىرتقى ئۈسكۈنە بىلەن چېتىشتۇرۇش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىپ كومپيۇتېرنىڭ ئىقتىدارىنى ئاشۇرغان. قاتتىق دىسكىنىڭ ئىشلىتىلىشى ئىشلەتكۈچىنى يۇقىرى سۈرئەتلىك، چوڭ سىغىملىق سىرتقى ئۈسكۈنە بىلەن تەمىنلەپ، نۇرغۇن ئەمەلىي ئىشلىتىلىدىغان يۇمشاق ماتېرىياللارنىڭ بارلىققا كېلىشىگە تۈرتكە بولغان.

IBM—PC/AT تىپلىكى كومپيۇتېردا 80286 تىپلىق CPU ئىشلىتىلگەن. مەزكۇر CPU نىڭ ئادرېس ئىزلەش دائىرىسى 16MB يېتىدۇ. ئاساسىي توك يول تاختىسىغا 1MB لىق سىغىمدىكى ساقلىغۇچ ئورۇنلاشتۇرۇلغان. 40M—20 سىغىمدىكى قاتتىق دىسكا، 101 كۇنۇپكىلىق كۇنۇپكا تاختىسى ئىشلىتىلگەن. ئىمپۇلۇس چاستوتىسى 6—20MHz ؛ ئېنىقلىق دەرىجىسى بىرقەدەر يۇقىرى بولغان كۆرسەتكۈچ سەپلەشكە بولىدۇ. 1.44MB لىق ۋە 1.2MB يۇمشاق دىسكا قوزغاتقۇچ ئورۇنلاشتۇرۇشقا بولىدۇ. بۇ ھەقىقىي 16 بىتلىق كومپيۇتېر.

INTEL 80386 ۋە INTEL 80486 تىپلىق CPU نىڭ بارلىققا كېلىشىگە ئەگىشىپ، 32 بىتلىق كومپيۇتېرلار بارلىققا كەلدى. بۇ كومپيۇتېرلاردا ئاساسىي توك يول تاختىسىدىكى ساقلىغۇچنىڭ سىغىمىنى 4—8MB غىچە كېڭەيتىشكە بولىدۇ.

1993-يىلى INTEL شىركىتى سۈرئىتى ئەڭ تېز بولغان 80586 تىپلىق CPU نى بازارغا سالدى. بۇنى INTEL 80586 دەپ ئاتىماي پېنتۇم (Pentium) دەپ ئاتىدى. شۇنىڭ بىلەن پېنتۇمنى CPU قىلغان كومپيۇتېرلار بارلىققا كەلدى.

ئېلېكترون تېخنىكىسىنىڭ ئۇچقانداقلا تەرەققىي قىلىشى، كومپيۇتېر تېخنىكىسىنىڭ تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈردى. بۇنىڭ بىلەن كومپيۇتېر نۇرغۇن ساھەلەردە ئىشلىتىلىشكە باشلىدى. ھەتتا ئائىلىلەردە ئومۇملىشىشقا باشلىدى. كومپيۇتېرغا بولغان ئېھتىياج ئاشتى. شۇ سەۋەبتىن ھەرخىل كومپيۇتېر بازارلارغا كىردى. بىز بۇلارنىڭ ئىچىدىكى بىر قىسىملىرىنى ماس كومپيۇتېر(兼容机)دەپ ئاتايمىز.

ماس كومپيۇتېرلارنىڭ سىرتقى كۆرۈنىشى، ئىچىدىكى توك يوللىرىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇلىشى IBM ۋە داڭلىق كومپيۇتېرلارنىڭكى بىلەن ئوخشايدۇ، بىراق ئىقتىدار جەھەتتە IBM ۋە داڭلىق كومپيۇتېرلارنىڭكى بىلەن ئوخشاش، IBM ۋە داڭلىق كومپيۇتېرلاردا ئىشلىتىشكە بولىدىغان يۇمشاق ماتېرىياللارنىڭ ھەممىسىنى نورمال ئىشلىتىشكە بولىدۇ، باھاسى ئەرزان، ھەر خىل ئۆلچەمدىكى يۇمشاق دىسكا قوزغاتقۇچى ۋە قاتتىق دىسكىنى، ھەر خىل كۆرسەتكۈچ ۋە كۆرسىتىش كارتىسىنى سەپلەشكە بولىدۇ.

§ 2 — INTEL80X86 تىپىدىكى CPU

مەركىزىي بىر تەرەپ قىلغۇچ (CPU) كومپيۇتېرنىڭ ئەڭ يادرولۇق بۆلەكچىسى بولۇپ، ئۇنى كومپيۇتېرنىڭ مېڭىسى دېسىمۇ بولىدۇ. شۇڭا يەككە كىشىلىك كومپيۇتېر (PERSONAL COMPUTER يەنى PC) نىڭ تەرەققىياتى CPU نىڭ تەرەققىياتى بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك بولۇپ، PC نىڭ تەرەققىياتىنى CPU نىڭ تەرەققىياتى دەپ قاراشقا بولىدۇ.

IBM—PC تىپلىق ۋە PC غا ماس كومپيۇتېرلارنىڭ بارلىققا كېلىشىدە، ئامېرىكىنىڭ مەخسۇس توپلاشتۇرۇلغان توك يول پلاستىنكىلىرىنى ياسايدىغان شىركىتى INTEL شىركىتىنىڭ تۆھپىسى ئىنتايىن چوڭ. INTEL شىركىتى مىكرو بىر تەرەپ قىلغۇچنى ياساش جەھەتتە دۇنيا بويىچە ئالدىنقى ئورۇندا ۋە شۇنداقلا يول باشلىغۇچى ئورۇندا تۇرىدۇ.

IBM شىركىتى INTEL نىڭ 8088 تىپلىق مەركىزىي بىر تەرەپ قىلغۇچنى ئۆزىنىڭ تۇنجى كومپيۇتېرى IBM—PC نىڭ CPU سى قىلىپ تاللىغاندا، INTEL شىركىتى تېخى ئانچە نامى چىقمىغان شىركەت ئىدى. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇنىڭ نامى چىقىپ بازار ۋە تەرەققىياتىنىڭ ئېھتىياجىغا ئاساسەن، ئىلگىرى كېيىن بولۇپ، 8086، 80186، 80286قاتارلىق مەركىزىي بىر تەرەپ قىلغۇچنى ياساپ بازارغا سالدى. بۇنىڭغا ئەگىشىپ بازارلاردىمۇ مۇشۇلارنى CPU قىلغان كومپيۇتېرلار بارلىققا كەلدى. بۇ كومپيۇتېرلارنى زاۋۇتلار ھەر خىل تىپلارغا بۆلۈپ ئاتىدى. ئىشلەتكۈچىلەر بولسا ئۇلارنىڭ CPU نىڭ تىپىغا ئاساسەن PC تىپلىق ماشىنا، 286 تىپلىق ماشىنا دەپ ئاتىدى.

بىز بۇ يەردە INTEL شىركىتى ئىشلەپچىقارغان CPU لارنىڭ تۇرلىرى ۋە ئۇلارنىڭ تېخنىكىلىق كۆرسەتكۈچلىرى ئۈستىدە يۈزەكى توختىلىپ ئۆتىمىز. CPU نىڭ ئىچىدە نېمىلەر

بارلىقىنى كېيىنكى پاراگرافتا سۆزلەيمىز.

CPU نىڭ ئاساسلىق تېخنىكىلىق كۆرسەتكۈچلىرى تۆۋەندىكىچە:

① بىت سانى، يەنى CPU نىڭ سانلىق مەلۇمات سىمىنىڭ سانى بولۇپ، بۇ CPU نىڭ سۈرئىتىنى بەلگىلەيدىغان مۇھىم كۆرسەتكۈچ. بىت سانى چوڭ بولسا، CPU بىلەن سىرتقى ئۇسكۇنىنىڭ بىرلا قېتىمدا ئالماشتۇرالايدىغان سانىنىڭ بىت سانىمۇ شۇنچە چوڭ، سۈرئىتىمۇ شۇنچە يۇقىرى بولىدۇ. ئادەتتە خانە سانى 1، 4، 8، 16، 32، 64... بولىدۇ.

② ئادرېس سىمىنىڭ سانى. بۇ CPU نىڭ ئادرېس ئىزلەش ئىقتىدارىنى بەلگىلەيدىغان مۇھىم كۆرسەتكۈچ. ئادرېس سىمى قانچە كۆپ بولسا ئادرېس ئىزلەش ئىقتىدارى شۇنچە يۇقىرى بولىدۇ. يەنى بىۋاستە باشقۇرالايدىغان ساقلىغۇچ بۆلۈمچىلىرىنىڭ سانى شۇنچە كۆپ بولىدۇ.

③ ئىمپۇلۇس چاستوتىسى. بۇ CPU نىڭ سۈرئىتىنى بەلگىلەيدىغان مۇھىم كۆرسەتكۈچ بولۇپ، بىرلىكىMHz (مېگا گېرتس).

1978-يىلى INTEL شىركىتى 8086 تىپلىق CPU نى تەتقىق قىلىپ ياساپ چىقتى. ئۇنىڭ ئادرېس سىمى 20 تال بولۇپ، ئادرېس ئىزلەش ئىقتىدارى1MB، سانلىق مەلۇمات سىمى 16 تال، ئىمپۇلۇس چاستوتىسى5—10MHz.

INTEL شىركىتى 8086 نى ياساپ ئۇزاق ئۆتمەي 8088 تىپلىق CPU نى ياساپ چىقتى، بۇ CPU نىڭ ئادرېس سىمى 20 تال، ئىمپۇلۇس چاستوتىسى 4.77MHz. بۇ CPU نىڭ 8086 بىلەن بولغان بىردىنبىر پەرقى 8086 ھەققىي 16 بىتلىقCPU. يەنى ئىچكى سانلىق مەلۇمات سىمى بىلەن سىرتقى سانلىق مەلۇمات سىمى ئوخشاشلا 16 بىتلىق، 8088 نىڭ ئىچكى سانلىق مەلۇمات سىمى 16 بىتلىق، بىراق سىرتقى سانلىق مەلۇمات سىمى 8 بىتلىق.

INTEL شىركىتى يەنە 80186 ۋە 80286 تىپلىق CPU لارنى تەتقىق قىلىپ ياساپ چىقتى. بۇنىڭ ئىچىدە 80286 كەڭ كۆلەمدە ئىشلىتىلدى.80286 نىڭ ئادرېس سىمى 24 تال، سانلىق مەلۇمات سىمى 16 تال بولۇپ، ئۇنىڭ سائەت ئىمپۇلۇس چاستوتىسى6MHz، 8MHz، 12MHzقىلىپ تاللاشقا بولىدۇ. ئۇنىڭ ئادرېس ئىزلەش ئىقتىدارى 16MB بولۇپ، ئىككى خىل ئىشلەش ھالىتى بار. بىرى رېئال ھالىتى (REAL MODE)، يەنە بىرى قوغداش ھالىتى (PROTECT MODE). رېئال ئىشلەش ھالىتىدە، 80286 سۈرئىتى تېز بولغان 8086 بىلەن ئوپمۇئوخشاش. قوغداش ھالىتىدە بولسا ئۆزىنىڭ ئىقتىدارىنى رەسمىي جارى قىلدۇرۇپ، كۆپ ئىشلەتكۈچىلەرنىڭ (يەنى بىر قانچە ئىشلەتكۈچى قىسمى كومپيۇتېر توري ئارقىلىق كومپيۇتېردىن تەڭ پايدىلىنالايدۇ)، كۆپ ۋەزىپىنىڭ (كومپيۇتېر بىرلا ۋاقىتتا نۇرغۇنلىغان پروگراممىنى ئىجرا قىلالايدۇ) ئېھتىياجىنى قانائەتلەندۈرەلەيدۇ.

1986-يىلى INTEL شىركىتى مۇۋەپپەقىيەتلىك ھالدا80386 (386ىدەپمۇ ئاتىلىدۇ) تېپىدىكى CPU لارنى بازارغا سالدى. 386iتىپلىقCPU، 286i نىڭ بارلىق ئىقتىدارىنى ئۆز ئىچىگە ئالغاندىن سىرت يەنە نۇرغۇن ئالاھىدە ئىقتىدارلار قوشۇلغان. ئۇ بازارغا سېلىنىشى بىلەنلا بازار تاپتى. 386i نىڭSX386i ۋە DX386i دەپ ئىككى خىل تىپى بار. SX386i نىڭ ئىچكى قىسمىدىكى سانلىق مەلۇمات سىمى 32 بىتلىق، سىرتقى

بار. i386SX نىڭ ئىچكى قىسمىدىكى سانلىق مەلۇمات سىمى 32 بىتلىق، سىرتقى سانلىق مەلۇمات سىمى i286 نىڭكى بىلەن ئوخشاش بولۇپ 16 بىتلىق. ئۇ i286 بىلەن i386 نىڭ ئارىسىدىكى ئۆتكۈنچى مەھسۇلات. i386DX بولسا ھەققىي 32 بىتلىق CPU بولۇپ، ئۇنىڭ ئىچكى ۋە سىرتقى سانلىق مەلۇمات سىمى ئوخشاشلا 32 بىتلىق.

i386 تېپتكى CPU نىڭ ئىچىدە بىرقەدەر كۆپ ئىشلىتىلۈاتقىنى i386DX-33 بولۇپ، ئۇنىڭ ئىمپۇلۇس چاستوتىسى33MHz ، CPU پلاستىنكىسى ئۈستىگە 320 مىڭ دانە كرىستال لامپا توپلاشتۇرۇلغان. ئۇنىڭدا بىر كوماندىنىڭ ئىجرا بولۇشى ئۈچۈن 2 ئىمپۇلۇس دەۋرى كېتىدۇ.

386 تېپتكى CPU نىڭ 3 خىل ئىشلەش ھالىتى بار. رېئال ھالىتى، قوغداش ھالىتى ۋە مەۋھۇم ھالىتى (V86 ھالىتى دەپمۇ ئاتىلىدۇ.)

رېئال ئىشلەش ھالىتىدە يېڭى قوشۇلغان بىر قىسىم كوماندىلارنى ھېسابقا ئالمىغاندا، ئۇ تېز سۈرئەتلىك 8086 نىڭ ئۆزى.

قوغداش ھالىتىدە ئۇ ئۆزىنىڭ ھەققىي 32 بىتلىق ئىقتىدارىنى جارى قىلدۇرالايدۇ. بۇ ئىشلەش ھالىتىدە كوماندا سىستېمىسى 80286 بىلەن ماس.

V86 ھالىتىدە 8086 نىڭ پروگراممىلىرىنى قوغداش ھالىتىدىكى بىر ۋەزىپە دەپ قارايدۇ. 386 تېپلىق CPU رېئال ھالىتى بىلەن V86 ھالىتىنى تېز ئالماشتۇرالايدۇ.

386 تېپتكى CPU لارنىڭ سائەت ئىمپۇلۇس چاستوتىسى تېپىنىڭ ئوخشماسلىقىغا قاراپ16MHz ، 20MHz ، 25MHz ، 33MHz بولىدۇ.

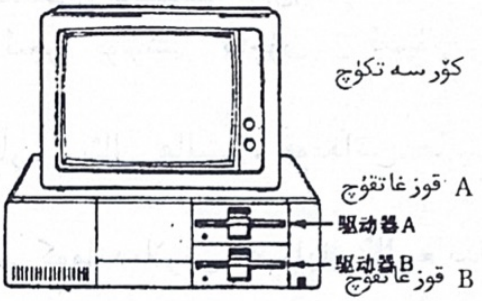
1981-يىلى INTEL شىركىتى i486SX ۋە i486DX نى مۇۋەپپەقىيەتلىك ھالدا بازارغا سالدى. i486DX نىڭ ئارتۇقچىلىقى شۇكى i486DX توك يول پلاستىنكىسىنىڭ ئۈستىگە بىر دانە 386 تېپتكى CPU بىلەن 387 تېپتكى ماسلاشما بىر تەرەپ قىلغۇچ(NUMERIC PROCESSORئۇمۇ بىر خىل بىر تەرەپ قىلغۇچ بولۇپ، ئاساسلىقى كەسىر سانلارنى ھېسابلاشقا ئىشلىتىلىدۇ. ئۇنى ئېھتىياجغا ئاساسەن سەپلىسە بولىدۇ. ئەگەر ماسلاشما بىر تەرەپ قىلغۇچ سەپلەنسە كومپيۇتېرنىڭ كەسىر سانلارنى ھېسابلاش سۈرئىتى كۆپ يۇقىرى كۆتۈرۈلىدۇ) ۋە 8KB سىغىمدىكى يۇقىرى سۈرئەتلىك ساقلىغۇچ (CACHE) ئورۇنلاشتۇرۇلغان. CPUپلاستىنكىسى ئۈستىگە 1 مىليون 200 مىڭ دانە كرىستال لامپا توپلاشتۇرۇلغان. بىر دانە كوماندىنى ئىجرا قىلىشى ئۈچۈن 1 ئىمپۇلۇس دەۋرى كېتىدۇ.

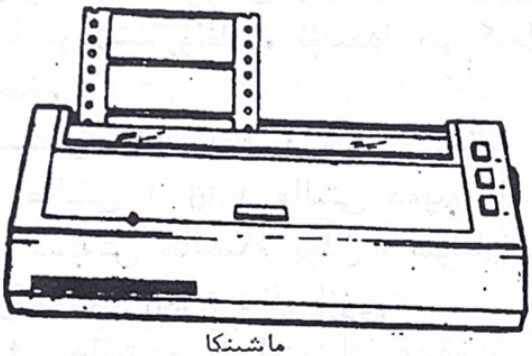
1992-يىلدىن بېرى INTEL شىركىتى يەنە i486DX2 ۋە توك مەنبەسىنى باشقۇرۇش ئىقتىدارىغا ئىگە i486SL تېپتكى CPU لارنى بازارغا سالدى.

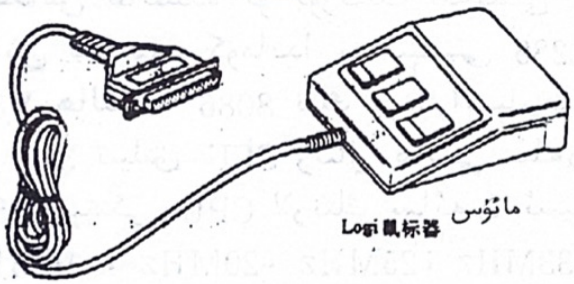
1993-يىلى INTEL شىركىتى پۈتكۈل دۇنيا تەشنالىق بىلەن كۈتكەن Pentium نى بازارغا سالدى. Pentium بولسا X86 تېپىدىكى CPU نىڭ ئىچىدىكى ئەڭ يۇقىرى دەرىجىلىك مەھسۇلات. Pentiumپلاستىنكى ئۈستىگە 3 مىليون 200 مىڭ دانە كرىستال لامپا توپلاشتۇرۇلغان. ئەڭ يۇقىرى سۈرئىتى 100MIPS دىن ئېشىپ كېتىدۇ. يەنى سېكۇنتىغا 100 مىليون دانە كوماندىنى ئىجرا قىلالايدۇ. ئىچكى سانلىق مەلۇمات سىمى 64 بىتلىق.

3— § كومپيۇتېرنىڭ ئاساسىي گەۋدىسى

هازىر كۆپ ئىشلىتىلۋاتقان IBM—PC ۋە ئۇنىڭغا ماس بولغان يەككە كىشىلىك كومپيۇتېرلارنىڭ ئاساسىي گەۋدىسى رەسىمدىكىدەك:

ماشىنكا

مائۇس

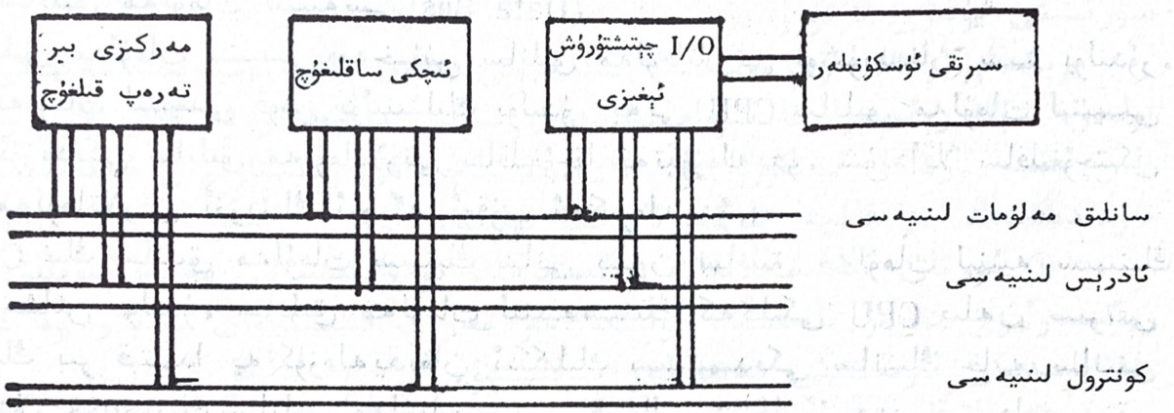
بۇ كومپيۇتېرنىڭ ئەڭ ئاددىي شۇنداقلا ئەڭ ئاساسلىق سەپلىنىشى بولۇپ، ئاساسىي ماشىنا ساندۇقى، كۆرسەتكۈچ، كۇنۇپكا تاختىسى كەم بولسا بولمايدىغان سىرتقى ئۇسكۇنىلىرىدۇر. ماشىنكىنى ئېھتىياجغا ئاساسەن سەپلىسە بولىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا ئېھتىياجغا ئاساسەن مائۇس (Mouse)، سكانېر (Scanner 扫描仪)قاتارلىق بىر قىسىم ئۇسكۇنىلەرنى سەپلىسە بولىدۇ. ئاساسىي ماشىنا ساندۇقى ئىچىگە يەنە يۆمشاق دىسكا قوزغاتقۇچ ۋە قاتتىق دىسكا ئورۇنلاشتۇرۇلغان. تۆۋەندە بىز ھەر بىرسى ئۇستىدە تەپسىلىي توختىلىپ ئۆتىمىز.

1. ئاساسىي ماشىنا

كومپيۇتېرنىڭ ئاساسىي ماشىنا ساندۇقىنىڭ ئالدى قىسمىدا بىر نەچچە كۇنۇپكا بار. ساندۇقنىڭ ئىچىدە ئاساسلىقى ئاساسىي توك يول تاختىسى (ئانا توك يول تاختىسى ياكى سىستېما توك يول تاختىسى دەپمۇ ئاتىلىدۇ)، توك مەنبەسى، قاتتىق دىسكا قوزغاتقۇچ، يۆمشاق دىسكا قوزغاتقۇچ ۋە بىر قىسىم ئاساسىي توك يول تاختىسىغا قىستۇرۇلغان كارتىلار (توك يول تاختايلىرى) بار. ئاساسىي تاختاي (ئاساسىي توك يول تاختىسىنى بۇندىن كېيىن مۇشۇنداق ئاتايمىز) كومپيۇتېرنىڭ ئەڭ ئاساسلىق قىسمى بولۇپ، ئاساسىي ماشىنا دەپمۇ ئاتىلىدۇ.

ئاساسىي ماشىنا ساندۇقىنى ئېچىپ قارايدىغان بولساق بىر چوڭ توك يول تاختىسىنى كۆرىمىز. بۇ دەل ئاساسىي توك يول تاختىسىدۇر. ئۇنىڭ ئۇستىدە CPU ، ئاساسلىق

ئىچكى ساقلىغۇچ، كىرگۈزۈش-چىقىرىش چېتىشتۇرۇش توك يوللىرى ۋە سىستېما باش لىنىيىسى بار. باش توك يول تاختىسى ئۇستىدىكى ھەر قايسى قىسىملارنىڭ باش لىنىيە ئارقىلىق ئۇلىنىش سخېمىسى تۆۋەندىكىدەك:

1) سىستېما ئاساسىي لىنىيەسى (System Bus)

يۇقىرىقى سخېمىدىن كۆرۈشكە بولىدىكى، CPU باشقا ئۇسكۇنىلەر (ساقلىغۇچ، كىرگۈزۈش-چىقىرىش توك يولى) بىلەن ئاساسىي لىنىيە ئارقىلىق تۇتۇشۇپ تۇرىدۇ. باش لىنىيە دېگىنىمىز بىر گۇرۇپپا سىملار بولۇپ، كومپيۇتېرنىڭ ھەرقايسى ئۇسكۇنىلىرى ئارىسىدا ۋە شۇنداقلا كومپيۇتېر بىلەن كومپيۇتېر ئارىسىدا ئۇچۇرلارنى ئۇزۇتىدىغان ئورتاق يولنى كۆرسىتىدۇ. ئاساسىي لىنىيە بارلىق قاتتىق ماتېرىياللانى ئۆزئارا چېتىشتۇرۇش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىدۇ.

كومپيۇتېردا سانلىق مەلۇماتلار، ئادرېسلار ۋە كونترول سىگناللىرىنىڭ ھەممىسى باش لىنىيە ئارقىلىق ئۇزۇتىلىدۇ. شۇڭا باش لىنىيە سانلىق مەلۇمات لىنىيەسى، ئادرېس لىنىيەسى، كونترول لىنىيەسى دەپ 3 قىسمغا ئايرىلىدۇ.

① كونترول لىنىيەسى (Control Bus)

كونترول لىنىيىسى كومپيۇتېر ئىچىدىكى بارلىق كونترول سىگناللىرىنى ئۇزىتىدىغان سىم يولى. ئۇنىڭ ئىچىدە CPU چىقارغان كونترول سىگناللىرى (ئىچكى ساقلىغۇچقا يېزىش، ساقلىغۇچتىن ئوقۇش، ساقلىغۇچنى ئىلتىماس قىلىش قاتارلىقلار) ۋە شۇنداقلا سىرتقى ئۇسكۇنىلەردىن كەلگەن كونترول سىگناللىرى (ئارىلىقتا ئۇزۇلۇشنى ئىلتىماس قىلىش، ساقلاپ تۇرۇش قاتارلىق) بار. مەسىلەن: CPU ساقلىغۇچقا «ساقلىغۇچتىن ئوقۇش» سىگنالىنى تارقاتقان چاغدا بۇ سىگنال كونترول لىنىيەسى ئارقىلىق ساقلىغۇچقا بارىدۇ. ساقلىغۇچ بۇ بۇيرۇقنى كۆرگەندىن كېيىن بۇيرۇقنى ئىجرا قىلىدۇ.

② ئادرېس لىنىيەسى (Address Bus)

ئادرېس لىنىيەسى ئادرېس سىگناللىرىنى ئۇزىتىدىغان سىم يولى. كومپيۇتېردا بارلىق ئۇسكۇنىلەرنىڭ ئادرېسى بولىدۇ. CPU بولسا مۇشۇ ئادرېس لىنىيەسى ئارقىلىقلا سىرتقى ئۇسكۇنىلەرنى ئايرىم-ئايرىم كونترول قىلىدۇ. CPU ئادرېس سىگنالى بىلەن كونترول سىگنالى چىقارغان چاغدىلا ئاندىن مەلۇم بىر ئۇسكۇنىگە كۆرسىتىلگەن مەشغۇلاتنى قىلغۇزالايدۇ. CPU نىڭ ئادرېس سىمىنىڭ سانى بىلەن ئادرېس لىنىيە سىمىنىڭ سانى ئوخشاش بولىدۇ. ئادرېس لىنىيەسىنىڭ كەڭلىكى (سىمنىڭ سانى)

CPUنىڭ ئادرېس ئىزلەش ئىقتىدارىنى بەلگىلەيدۇ. 8088 نىڭ 20 تال ئادرېس سىمى بار. شۇڭا ئۇنىڭ ئادرېس ئىزلەش ئىقتىدارى 1M بولىدۇ. 80286 نىڭ 24 تال ئادرېس سىمى بار. شۇڭا ئۇنىڭ ئادرېس ئىزلەش ئىقتىدارى 16M بولىدۇ.

③ سانلىق مەلۇمات لىنىيەسى(Data Bus)

سانلىق مەلۇمات لىنىيىسى مەخسۇس سانلىق مەلۇماتلارنى توشۇيدىغان سىم يولىدۇر. سانلىق مەلۇمات لىنىيىسى قوش يۆلىنىشلىك بولىدۇ. يەنى CPU سانلىق مەلۇمات لىنىيىسى ئارقىلىق ئۆزىدىكى سانلىق مەلۇماتلارنى ساقلىغۇچقا يەتكۈزەلەيدۇ. شۇنداقلا ساقلىغۇچتىكى سانلىق مەلۇماتلارنى ئۆزىنىڭ ئىچىگە ئوقۇپ ئەكىرەلەيدۇ.

CPU نىڭ سانلىق مەلۇمات سىمىنىڭ سانى بىلەن سانلىق مەلۇمات لىنىيە سىمىنىڭ سانى ئوخشاش بولىدۇ. سانلىق مەلۇمات لىنىيەسىنىڭ كەڭلىكى CPU بىلەن سىرتقى ئۇسكۇنىنىڭ بىر قېتىمدا يەتكۈزەلەيدىغان ئىككىلىك سىستېمىدىكى سانىنىڭ خانە سانىنى بەلگىلەيدۇ. 8088 نىڭ سانلىق مەلۇمات سىمى 8 تال. شۇڭا ئۇ ھەر قېتىمدا سىرتقى ئۇسكۇنە بىلەن بىر بايت ئالماشتۇرالايدۇ. 286 تېپتىكى CPU نىڭ سانلىق مەلۇمات سىمى 16 تال، شۇڭا ھەر قېتىمدا سىرتقى ئۇسكۇنە بىلەن بىر خەت ئالماشتۇرالايدۇ.

باش لىنىيە قۇرۇلمىسىغا قاراپISA، EISA، VESAۋە PCI دەپ بىر قانچە تۈرگە بۆلۈنىدۇ. باش لىنىيەنىڭ ئىقتىدارىنى بەلگىلەيدىغان كۆرسەتكۈچلەر ئاساسلىقى كەڭلىكى(يەنى سانلىق مەلۇمات لىنىيەسىنىڭ كەڭلىكى) ۋە سۈرئىتى (سېكۇنتىغا قانچە MB سان يەتكۈزەلەيدىغانلىقىنى ئىپادىلەيدۇ. بىرلىكى MB/s)دىن ئىبارەت.

ISA بولسا IBM—PC/AT (286ۋە 386)تېپتىكى كومپيۇتېرلاردا ئىشلىتىلگەن باش لىنىيە بولۇپ، ئۇنىڭ كەڭلىكى 16 بىت، سۈرئىتى16MB/s .

EISA بولسا ISA ئاساسىدا تەرەققىي قىلغان بولۇپ، ئىقتىدارى ISA دىن كۆپ يۇقىرى، كەڭلىكى 32 بىت، سۈرئىتى33MB/s .

VESA بولسا 486 تېپتىكى كومپيۇتېرلاردا ئومۇميۈزلۈك قوللىنىلىۋاتقان باش لىنىيە بولۇپ، ھازىر 486 تېپتىكى كومپيۇتېرلارنىڭ 90% دىن كۆپرەكى مۇشۇ خىل قۇرۇلمىدىكى باش لىنىيەنى ئىشلىتىۋاتىدۇ. بۇ خىل باش لىنىيەنىڭ كەڭلىكى 32 بىت، سۈرئىتى 57.2MB/s .

PCI تېپلىق باش لىنىيە ئامېرىكىدىكىINTEL ، IBM ، COMPAQ قاتارلىق 100 نەچچە شىركەتنىڭ قوللىشى ئارقىسىدا بارلىققا كەلگەن باش لىنىيە بولۇپ، نۆۋەتتىكى سۈرئىتى ئەڭ تېز ۋە ئەڭ ئىلغار بولغان باش لىنىيەدۇر. ئۇ ئاساسلىقى 586 تېپتىكى كومپيۇتېرلاردا قوللىنىلىۋاتىدۇ. ئۇنىڭ كەڭلىكى 64 بىت. سۈرئىتى120—264MB/s .

مەركىزىي بىر تەرەپ قىلغۇچ (CPU) كومپيۇتېرنىڭ ئەڭ يادرولۇق بۆلەكچىسى. ئۇنى كومپيۇتېرنىڭ چوڭ مېڭىسى دېيىشكىمۇ بولىدۇ. بىز باشتا دەپ ئۆتتۇق، CPU نىڭ ئىچىدە ھېسابلىغۇچ ۋە كونتروللىغۇچ بار. ئۇنىڭدىن باشقا رېگىستېر (Register) لار بار. بىز بۇ يەردە رېگىستېر ئۇستىدىلا توختىلىمىز.

رېگىستېر دېگىنىمىز CPU نىڭ ئىچىدىكى ۋاقىتلىق ساقلاش بۆلۈمچىسىدۇر. ھەر قانداق بىر CPU نىڭ ئىچىدە ئىقتىدارى ئوخشاش بولمىغان بىر قانچىلىغان رېگىستېر بولىدۇ. بۇلارنىڭ بەزىلىرىدە سانلىق مەلۇماتلار ساقلىنىدۇ، بەزىلىرىدە سانلىق مەلۇماتلارنىڭ

ئادرېسى ساقلىنىدۇ، يەنە بەزىلىرىدە ئىجرا بولىدىغان كومانىدىنىڭ ئادرېسى ساقلىنىدۇ. رېگىستېرلار CPU نىڭ مۇھىم تەركىبىي قىسمى بولۇپ، CPU بىلەن ساقلىغۇچ ئارىسىدىكى سانلىق مەلۇماتلارنى ئالماشتۇرۇش مىقدارىنى كۆپ ئازايتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن CPU نىڭ سۈرئىتىنى يۇقىرى كۆتۈرۈلىدۇ.

رېگىستېرلارنىڭ كۆپ قىسمىنىڭ بىت سانى بىلەن باش لىنىيەنىڭ كەڭلىكى ئوخشاش بولىدۇ. شۇڭا رېگىستېرلارغا كېرەك بولىدىغان سانلىق مەلۇماتلار ۋە ئادرېسلار بىر قېتىمدىلا باش لىنىيە ئارقىلىق يەتكۈزۈلىدۇ. CPU نىڭ ئىچىدىكى رېگىستېرلارنى ئىشلىتىلىشىگە قاراپ تۆۋەندىكىدەك بىر قانچە تۈرگە ئايرىشقا بولىدۇ.

① ئومۇتاق ئىشلىتىلىدىغان رېگىستېرلار. بۇ رېگىستېرلار يەنە سانلىق مەلۇمات رېگىستېرلىرى دەپمۇ ئاتىلىدۇ. ئۇنىڭدا بىر تەرەپ قىلىنىدىغان سانلار ۋە ھېسابلاش جەريانىدىكى ئارىلىقتىكى نەتىجىلەر ساقلىنىدۇ.

② جۇغلىغۇچ (Accumulator). بۇنىڭدا ئالگېبرالىق ۋە لوگىكىلىق ھېسابلاشقا ئىشلىتىلىدىغان سانلار (مەشغۇلات سانى دەپمۇ ئاتىلىدۇ) ساقلىنىدۇ ھەم ئۇلارغا خانە يۆتكەش، لوگىكىلىق ھېسابلاش قاتارلىق ئەمەللەرنى بېجىرىشكە بولىدۇ. ئاخىرقى نەتىجە يەنىلا ئۇنىڭدا ساقلىنىپ قالىدۇ.

③ پروگراممىا سانىغۇچ (Program Counter) بۇنىڭدا ھەر قانداق چاغدا كېيىنكى نۆۋەتتە ئىجرا بولىدىغان كومانىدىنىڭ باش ئادرېسى ساقلىنىدۇ.

④ بەلگە رېگىستېرى (Flag register) بۇنىڭدا ئالگېبرالىق ۋە لوگىكىلىق ھېسابلاش تاماملانغاندىن كېيىنكى ھەر خىل ھالەتلەر (خانە سۇرۇش، تېشىپ كېتىش، مۇسبەت، مەنپى ۋە نەتىجىنىڭ 0 ياكى 0 ئەمەسلىكى قاتارلىقلار) ساقلىنىدۇ.

3) ئىچكى ساقلىغۇچ

ساقلىغۇچ كومپيۇتېرنىڭ ئەستە تۇتۇش بۆلەكچىسى بولۇپ، كومپيۇتېر سىستېمىسىدا مۇھىم ئورۇندا تۇرىدۇ. ئاساسىي تاختاي ئۈستىگە ئورۇنلاشتۇرۇلغان ساقلىغۇچ ئىچكى ساقلىغۇچ دەپ ئاتىلىدۇ. ئۇ پروگراممىا ۋە سانلىق مەلۇماتلارنى ساقلاش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ. CPU نىڭ كونترول‌لىقىدا ئۇنىڭ ئىچگە سان يېزىشقا، ھەم سانىنى ئوقۇپ چىقىشقا بولىدۇ.

ئىچكى ساقلىغۇچنى يەنە ئىككى خىلغا ئايرىشقا بولىدۇ. بىرسى ئوقۇشقىلا بولىدىغان ساقلىغۇچ ROM (Read Only Memory). يەنە بىرى ئىختىيارىي ساقلىغۇچ RAM (Random Access Memory).

① ROM نىڭ ئالاھىدىلىكى شۇكى، بۇ خىل ساقلىغۇچنىڭ ئىچىدىن سانلارنى ئوقۇشقىلا بولىدۇ، يېزىشقا بولمايدۇ. يەنى بۇنىڭ ئىچىدىكى پروگراممىا ۋە سانلار ئالدىن يېزىۋېتىلگەن بولۇپ، ئىشلەتكۈچىلەر خالىغانچە ئۆزگەرتەلمەيدۇ. بۇنىڭ ئىچىگە يېزىلغان سان ۋە ئۇچۇرلار توك كېتىشى بىلەن يوقالمايدۇ. توك ئۇلانغان چاغدا يەنە ئوقۇشقا بولىدۇ. شۇڭا ROM دا بىر قىسىم مەخسۇس ئىشلىتىلىدىغان پروگراممىا ساقلىنىدۇ. IBM-PC/XT كومپيۇتېرنىڭ ئاساسىي تاختىيىدا 40KB لىق ROM بار بولۇپ، ئۇنىڭدا كومپيۇتېر قوزغىتىلغان ھامان ئىجرا بولىدىغان ئۆزىنى تەكشۈرۈش پروگراممىسى (POST)، ئاساسىي كىرگۈزۈش ۋە چىقىرىش ئۇسكۇنىسىنىڭ قوزغىتىش پروگراممىسى BIOS (Basic Input/Output System)، 128 دانە ئېنگلىزچە ھەرپ ۋە بەلگىلەرنىڭ چېكىتلىك

رەسمى ۆە دېسكىدىن مەشغۇلات سىستېمىسىنى قوزغىتىدىغان پروگراممىلار بار.

② RAM نىڭ ئالاھىدىلىكى شۇكى، توك ئۇلانغاندىن كېيىن، بۇ خىل ساقلىغۇچقا سانلارنى يېزىشقا بولىدۇ ھەم ئۇنىڭ ئىچىدىكى سانلارنى ئوقۇپ چىقىشقا بولىدۇ. بىراق توك ئۇزۇلگەن ھامان ئۇنىڭ ئىچىدىكى مەزمۇن مەڭگۈلۈككە يوقۇلىدۇ. ئۇنىڭدا ئادەتتە مەشغۇلات سىستېمىسىنىڭ بىر قىسىم پروگراممىلىرى، ئىشلەتكۈچىلەرنىڭ ئىجرا قىلدۇرىدىغان پروگراممىلىرى قاتارلىقلار ساقلىنىدۇ.

RAM نىڭ يەنە بىر ئالاھىدىلىكى، ئۇنىڭ خالىغان بىر ساقلاش بۆلۈمچىسىدىن بىر سانىنى ئوقۇپ چىقسا بۇ ساقلاش بۆلۈمچىسىنىڭ ئىچىدىكى ئەسلىدىكى سان شۇ پېتى ساقلىنىپ قالىدۇ. بىراق بىر ساقلاش بۆلۈمچىسىنىڭ ئىچىگە بىر سانىنى يازساق ئۇنىڭ ئىچىدىكى ئەسلىدىكى سان يوقلىپ كېتىدۇ. شۇڭا ئېھتىياجغا ئاساسەن RAM نىڭ ئىچىگە سان يېزىشقا ۆە ئۇنىڭدىن سان ئوقۇپ چىقىشقا بولىدۇ. بىر پروگراممىنى ئىجرا قىلدۇرۇش توغرا كەلسە چوقۇم ئاۋۋال شۇ پروگراممىنى RAM نىڭ ئىچىگە ئوقۇپ كىرگۈزۈۋېلىش كېرەك.

ئادەتتە مەيلى ROM ياكى RAM بولسۇن ھەممىسى نۇرغۇنلىغان ساقلاش بۆلۈمچىلىرىدىن تەركىب تاپقان بولىدۇ. كومپيۇتېردا ھەربىر ساقلاش بۆلۈمچىسىگە بىردىن نومۇر قويۇلىدۇ. بۇلارنىڭ نومۇرى ئۇزلۇكسىز بولىدۇ. يەنى بىردىن ئېشىپ بارىدۇ. بۇ نومۇرلار مۇشۇ ساقلاش بۆلۈمچىلىرىنىڭ ئادرېسى دەپ ئاتىلىدۇ. ھەربىر ئادرېس بىر ساقلاش بۆلۈمچىسىگە ماس كېلىدۇ. ساقلاش بۆلۈمچىلىرىنىڭ سانى ساقلىغۇچنىڭ سىغىمى دەپ ئاتىلىدۇ. ئۇنىڭ بىرلىكى KB (كىلوبايت) ياكى MB (مېگابايت) بولىدۇ. ساقلاش بۆلۈمچىلىرىنىڭ ئادرېسى 16 لىك سىستېمىدىكى سان ئارقىلىق ئىپادىلىنىدۇ. ئەگەر 32KB ساقلىغۇچ بار دېسەك ئۇنىڭ ساقلاش بۆلۈمچىلىرىنىڭ نومۇرى(ئادرېسى) 0000—7FFFH قىچە بولىدۇ.

مەلۇم ساقلاش بۆلۈمچىسىگە بىر سانىنى يېزىش ياكى ئوقۇش توغرا كەلسە شۇنىڭ ئادرېسىنى ئاساس قىلىپ مەشغۇلات ئېلىپ بېرىلىدۇ. بىز بەزىدە «20000H نومۇرلۇق ئادرېستا 45H دېگەن سانىنى ساقلايمىز» دەپ ئېيتىمىز. بۇ «20000H نومۇرلۇق ساقلاش بۆلۈمچىسىدە 45 دېگەن بىر سانىنى ساقلايمىز» دېگەن بىلەن ئوخشاش.

مەيلى RAM بولسۇن ياكى ROM بولسۇن ھەربىر ئادرېستا بىر بايت ساقلىنىدۇ.

كومپيۇتېردىكى بارلىق ساقلىغۇچنى بىر چوڭ بوشلۇققا ئوخشىتىشقا بولىدۇ. بىز بۇنى ساقلىغۇچ بوشلىقى دەپ ئاتايمىز. ساقلىغۇچ بوشلىقىنى بىر قانچە كىچىك ساقلاش رايونلىرىغا بۆلۈپ ئىشلىتىشكە بولىدۇ. ھەربىر ساقلىغۇچ رايونى مەلۇم ساندىكى ساقلىغۇچ بۆلۈمچىلىرىدىن تەركىب تاپقان بولۇپ، بۇ ساقلىغۇچ بۆلۈمچىلىرىنىڭ سانى مۇشۇ ساقلىغۇچ رايونىنىڭ سىغىمى بولىدۇ. ھەربىر رايونىنىڭ بىرىنچى ساقلاش بۆلۈمچىسىنىڭ ئادرېسىدىن باشلاپ ئەڭ ئاخىرقى ساقلاش بۆلۈمچىسىنىڭ ئادرېسى ئارىسىدىكى بارلىق ساقلاش بۆلۈمچىلىرى مۇشۇ رايونغا تەۋە بولىدۇ. بۇ دائىرە مۇشۇ ساقلاش رايونىنىڭ ئادرېس دائىرىسى بولىدۇ.

كومپيۇتېردىكى ساقلىغۇچ بوشلىقىنىڭ چوڭ كىچىكلىكىنى CPU نىڭ ئادرېس سىمىنىڭ سانى بەلگىلەيدۇ. يەنى CPU نىڭ ئادرېس سىمى قانچە كۆپ بولسا ئۇ بۇاستە

باشقۇرالايدىغان ساقلىغۇچ بۆلۈمچىلىرىنىڭ سانى شۇنچە كۆپ بولىدۇ. يەنى ئادرېس ئىزلەش ئىقتىدارى شۇنچە چوڭ بولىدۇ. ئەگەر CPU نىڭ ئادرېس سىمىنىڭ سانىنى n دېسەك ئۇ ھالدا ئۇ بىۋاستە باشقۇرالايدىغان ساقلىغۇچنىڭ سىغىمى ئەڭ چوڭ بولغاندا 2^n گە تەڭ بولىدۇ ياكى ئادرېس ئىزلەش ئىقتىدارى 2^n بولىدۇ(2^n لىك ساندىكى ساقلىغۇچ بۆلۈمچىلىرىنى بىۋاستە باشقۇرالايدۇ.)

مەسىلەن: IBM-PC/XT كومپيۇتېرنىڭ CPU سى 8088 .ئۇنىڭ ئادرېس سىمى 20 تال، شۇڭا ئۇنىڭ بىۋاستە باشقۇرالايدىغان ساقلىغۇچنىڭ سىغىمى ئەڭ چوڭ بولغاندا 2^{20} =1048576=1024KB=1MB بولىدۇ. يەنى CPU بىۋاستە باشقۇرالايدىغان ساقلىغۇچ بۆلۈمچىلىرىنىڭ سانى ئەڭ كۆپ بولغاندا 1048576 بولۇپ، سىغىمى 1MB بولىدۇ.

80286 تىپتىكى CPU نىڭ 24 تال ئادرېس سىمى بار. شۇڭا ئۇنىڭ ساقلىغۇچىنىڭ سىغىمى ئەڭ چوڭ بولغاندا $2^{24}=2^{20}\times2^4$=16MB بولىدۇ.

تۆۋەندە IBM-PC/XT كومپيۇتېرنىڭ ساقلىغۇچ بوشلۇقىنىڭ تەقسىملىنىش ئەھۋالىنى چۈشەندۈرۈپ ئۆتىمىز.

IBM-PC/XT كومپيۇتېرنىڭ ساقلىغۇچىنىڭ سىغىمى 1MB بولۇپ، ئۇنىڭ ئادرېسىنىڭ دائىرىسى 00000H-FFFFFH قىچە بولىدۇ. مۇشۇ 1MB بوشلۇق ئۈچ رايونغا بۆلۈنگەن. يەنى RAM رايونى، ROMرايونى ۋە قالدۇرۇلغان رايون. ھەربىر رايوننىڭ ساقلىغۇچ بوشلۇقىنىڭ سىغىمى ۋە ئادرېسىنىڭ دائىرىسى تۆۋەندىكىدەك:

00000 ——————————————

RAM 640KB

A0000 ——————————————

قالدۇرۇلغان رايون
128KB

C0000 ——————————————

ROM 256K

FFFFF——————————————

RAM رايونى: پۈتكۈل ساقلىغۇچ رايوننىڭ تۆۋەن قىسمى RAM غا بۆلۈپ بېرىلگەن. ئادرېسىنىڭ دائىرىسى 00000-9FFFFH بولۇپ، سىغىمى640KB. ئاساسىي ئىچكى ساقلىغۇچ دەپ ئاتىلىدۇ. ئادەتتە ئىشلەتكۈچىلەرنىڭ بارلىق پروگراممىلىرى مۇشۇ رايونغا قاچىلىنىدۇ ۋە مۇشۇ رايوندا ئىجرا بولىدۇ.

قالدۇرۇلغان رايون: بۇ رايوننىڭ ئادرېس دائىرىسى A0000-BFFFFH بولۇپ، سىغىمى 128KB . بۇ رايون كۆرسەتىش بۇففېر رايونى دەپمۇ ئاتىلىدۇ. بارلىق ئېكرانداكۆرسىتىلىدىغان مەزمۇنلارنىڭ ھەممىسى مۇشۇ رايونغا يېزىلىدۇ. ئوخشىمىغان كۆرسەتىش

كارتسى ئوخشاش بولمغان ئادرېستىن باشلانغان ئوخشاش بولمغان سغىمدىكى بوشلۇقنى ئىشلىتىدۇ. مەسىلەن: MDA كارتسى B0000H—B0FFFH بولغان 4KB بوشلۇقنى ئىشلىتىدۇ. CGA كارتسى B8000—BBFFFH بولغان 16KB سغىمدىكى بوشلۇقنى ئىشلىتىدۇ...مەيلى قانچىلىك ئىشلەتسۇن مۇشۇ A0000—BFFFF بولغان 128KB لىق دائىردىن چىقىپ كېتەلمەيدۇ.

ROM رايونى: بۇ رايوننىڭ ئادرېس دائىرىسى C0000—FFFFFH بولۇپ، سغىمى 256KB .بۇ رايونمۇ ئىككى قىسمغا بۆلۈنگەن. بىرسى باش قىسمىدىكى 192KB رايون بولۇپ، بۇ رايون ھەرقايسى سىرتقى ئۈسكۈنىلەرنىڭ كونترول قىلىش كارتىللىرىدىكى ROM غا تەخسىم قىلىپ بېرىلگەن. مەسىلەن: قاتتىق دىسكا كونترول كارتىسىنىڭ ROM مى، كۆرسەتىش كارتىسىنىڭ ROM مى قاتارلىقلار مۇشۇ رايونغا ئورۇنلىشىدۇ. قالغان 64KB رايون كومپيۇتېرنىڭ ئاساسلىق ROM رايونى دەپ ئاتىلىدۇ. ئۇنىڭغا ئاساسىي تاختاي ئۈستىدىكى ROM تەقسىم قىلىنغان. ئۇنىڭ ئۈستىدە 8KB سغىمدىكى ئاساسىي كىرگۈزۈش-چىقىرىش سىستېمىسى (BIOS) ۋە 32KB سغىمدىكى BASIC چۈشەندۈرۈش پروگراممىسى ئورۇنلاشتۇرۇلغان. ئاساسىي كىرگۈزۈش-چىقىرىش سىستېمىسى بولسا ماشىنا قوزغالغان چاغدىكى ئۆزىنى تەكشۈرۈش پروگراممىسى(POST)، كىرگۈزۈش ۋە چىقىرىش ئۈسكۈنىسىنى قوزغىتىش پروگراممىسى، 128 ئېنگلىزچە ھەرپ ۋە بەلگىنىڭ چېكىتلىك رەسىمى، دىسكىدىن مەشغۇلات سىستېمىسىنى قوزغىتىدىغان پروگراممىلاردىن تەركىب تاپقان.

A0000—FFFFFH قىچە بولغان 384K سغىمدىكى ساقلىغۇچ بوشلىقى (قالدۇرۇلغان رايون بىلەن ROM رايونى) پۈتكۈل ساقلىغۇچ بوشلىقىنىڭ يۇقىرى قىسمىغا جايلاشقان (ئادرېسى چوڭ). شۇڭا بۇ رايون يۇقىرى ئادرېس رايونى (Upper Memory Area) دەپ ئاتىلىدۇ. ھەم كۆپ ھاللاردا قىسقارتىلىپ UMA دېيىلىدۇ.

4) لوگىكىلىق ئادرېس

بىز باشتا 8088 تېپلىق CPU نىڭ 20 تال ئادرېس سىمنىڭ بارلىقىنى، ئادرېس ئىزلەش ئىقتىدارىنىڭ 1MB ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ ئۆتكەن ئىدۇق. بىراق مەزكۇر CPU ئەڭ چوڭ بولغاندا 16 بىتلىق سانلارغا نىسبەتەن ھېسابلاش ئىلىپ بارالايدۇ، شۇڭا ئۇ ئەڭ چوڭ بولغاندا بىر قېتىمدا 16 بىتلىق بىر سان ھاسىل قىلالايدۇ. ئەگەر ھاسىل قىلغان سانىنى ئادرېس دېسەك ئۇ چاغدا ئاران 16 بىتلىق ئادرېس ھاسىل قىلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئادرېس بوشلىقى 2^{16}=64KB بولىدۇ. دېمەك ئۇ ئاران 64KB لىق ساقلىغۇچنى باشقۇرالايدۇ. ئۇنداقتا قانداق قىلىپ 20 بىتلىق ئادرېس ھاسىل قىلىپ 1MB لىق سغىمدىكى ساقلىغۇچنى باشقۇرالايدۇ؟8088 تېپلىق CPU دا لوگىكىلىق ئادرېس ئارقىلىق بۇ مەسىلە ھەل قىلىنغان. يەنى 1MB لىق سغىمدىكى ساقلىغۇچ بىرقانچىلىغان لوگىكىلىق بۆلەككە بۆلۈنگەن. ھەربىر بۆلەكنىڭ ئەڭ چوڭ سغىمى 64KB بولۇپ، مۇشۇ بۆلەك ئىچىدە ئادرېس ئۆزلۈكسىز بولىدۇ. يەنى ئادرېسى 0000—FFFFH بولىدۇ. شۇنىڭ بىلەن لوگىكىلىق ئادرېس كېلىپ چىققان. لوگىكىلىق ئادرېس بۆلەك ئادرېسى ۋە بۆلەك ئىچىدىكى ئادرېستىن ئىبارەت ئىككى قىسمىدىن تەركىب تاپىدۇ. بىز بۇندىن كېيىن بۆلەك ئىچىدىكى ئادرېسنى ئېغىش ئادرېسى دەپ ئاتايمىز.

بۆلەك ئادرېسى مۇشۇ بۆلەكنىڭ بىرىنچى ساقلاش بۆلۈمچىسىنىڭ ئادرېسىنى كۆرسىتىپ تۇرىدۇ.ئېغىش ئادرېسى دېگىنىمىز مەلۇم بىر ساقلاش بۆلۈمچىسىنىڭ ئادرېسى بۆلەك بېشىدىن قانچىلىك يىراقلىقتا ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىپ تۇرىدۇ. مەيلى بۆلەك ئادرېسى بولسۇن ياكى ئېغىش ئادرېسى بولسۇن ھەممىسى 4 خانىلىق 16 لىك سىستېمىدىكى سان ئارقىلىق ئىپادىلىنىدۇ. بىز بۇندىن كېيىن ھەر قانداق بىر ساقلىغۇچ بۆلۈمچىسىنىڭ ئادرېسىنى لوگىكىلىق ئادرېس ئارقىلىق ئىپادە قىلىمىز. مەسىلەن: 0045:FFFFH ، 1024:0015H دېگەندەك. بۇنىڭ ئىچىدە 1024H ، 0045H بولسا بۆلەك ئادرېسى، 0015H ، FFFFH لار بولسا ئېغىش ئادرېسىدۇر.

بىز 20 بىتلىق سان ئارقىلىق ئىپادىلەنگەن ئادرېسنى فىزىكىلىق ئادرېس يەنى ھەقىقىي ئادرېس دەپ ئاتايمىز. لوگىكىلىق ئادرېسنى فىزىكىلىق ئادرېسقا ئايلاندۇرغاندا بۆلەك ئادرېسىنىڭ ئەڭ تۆۋەن خانىسىنىڭ ئالدىغا 0 نى قوشۇپ 5 خانىلىق 16 لىك سىستېمىدىكى سان ھاسىل قىلىمىز. ئاندىن ئۇنىڭغا ئېغىش ئادرېسنى قوشىمىز. مەسىلەن: 0045:FFF6 دېگەن لوگىكىلىق ئادرېسنى فىزىكىلىق ئادرېسقا ئايلاندۇرغاندا تۆۋەندىكىدەك ھېسابلاش ئېلىپ بارىمىز.

```
  00450
+ FFF6
-------
 10446H
```

دېمەك لوگىكىلىق ئادرېسى 0045:FFF6H بولغان ساقلاش بۆلۈمچىسىنىڭ فىزىكىلىق ئادرېسى 10446H بولىدۇ.

فىزىكىلىق ئادرېس بىر ھەقىقىي ئادرېس بولۇپ، مەلۇم بىر ساقلاش بۆلۈمچىسىنىڭ بىرلا فىزىكىلىق ئادرېسى بولىدۇ. بىراق بىر ساقلاش بۆلۈمچىسىنىڭ بىر قانچىلىغان لوگىكىلىق ئادرېسى بولىدۇ.

مەسىلەن: 123:0015H بىلەن 124:0005H ئەمەلىيەتتە ئادرېسى 01245H بولغان بىرلا ساقلاش بۆلۈمچىسىنىڭ لوگىكىلىق ئادرېسى.

4— §سىرتقى ئۆسكۈنە

ئاساسىي تاختاي بىلەن ئۆزئارا ئۇلانغان ئۇسكۈنىلەرنىڭ ھەممىسى سىرتقى ئۇسكۈنە دەپ ئاتىلىدۇ. كۇنۇپكا تاختىسى، كۆرسەتكۈچ، يۇمشاق ۋە قاتتىق دىسكا قوزغاتقۇچ، توك مەنبەسى قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسى سىرتقى ئۇسكۈنىلەردۇر.

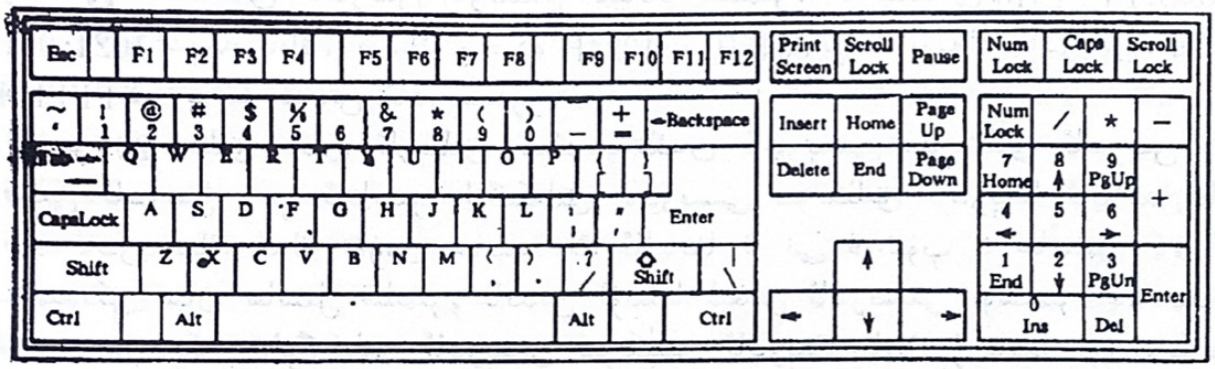
بىز بۇ يەردە ئاساسلىق كىرگۈزۈش ئۇسكىنىسى بولغان كۇنۇپكا تاختىسى بىلەن ئاساسلىق چىقىرىش ئۇسكۈنىسى بولغان كۆرسەتكۈچنى تونۇشتۇرۇپ ئۆتىمىز.

1. كۇنۇپكا تاختىسى

كۇنۇپكا تاختىسى كومپيۇتېرنىڭ ئەڭ ئاساسلىق شۇنداقلا ئەڭ مۇھىم بولغان كىرگۈزۈش ئۇسكۈنىسىدۇر. IBM—PC تېپلىق كومپيۇتېرلاردا ئىشلىتىلىدىغان كۇنۇپكا تاختىسىنى كومپيۇتېردىن ئايرىۋېتىشقا بولىدۇ. بىر كۇنۇپكا تاختىسىنى بىرقانچە كومپيۇتېرغا ئايرىم-ئايرىم

هالدا چېتىپ ئىشلىتىشكە بولىدۇ. قىسقى IBM—PC تېپتىكى ماشىنىلاردا ئىشلىتىلىدىغان كۇنۇپكا تاختىسى ئۆلچەملىك كۇنۇپكا تاختىسىدۇر. ھازىر 101 كۇنۇپكىلىق كۇنۇپكا تاختىسى كۆپ ئىشلىتىلىدۇ. بۇ كۇنۇپكا تاختىسىنى IBM PC—XT تېپتىكى كومپيۇتېرلىرىمۇ 286، 386، 486 تېپتىكى كومپيۇتېرلىرىمۇ ئىشلىتىشكە بولىدۇ.

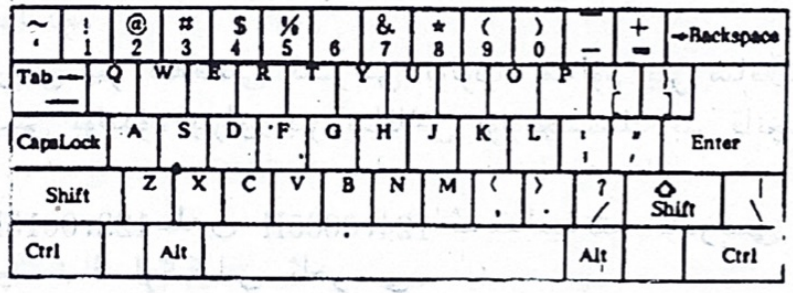
كۇنۇپكا تاختىسىنىڭ كۆرۈنۈشى تۆۋەندىكىدەك:

كۇنۇپكا تاختىسىنى 4 رايونغا بۆلۈشكە بولىدۇ. ھەربىر رايونغا مەلۇم ئىقتىدارلارغا ئىگە كۇنۇپكىلار ئورۇنلاشتۇرۇلغان.

1) ئاساسى كۇنۇپكا رايونى ياكى ماشىنكا كۇنۇپكىسى رايونى.

ئاساسىي كۇنۇپكا رايونى تۆۋەندىكى رەسىمدىكىدەك:

ئاساسىي كۇنۇپكا رايونىدا 10 دانە رەقەم كۇنۇپكىسى، 26 دانە ئىنگلىزچە ھەرپ كۇنۇپكىسى، بوشلۇق كۇنۇپكىسى، كونترول كۇنۇپكىسى قاتارلىق كۇنۇپكىلار ئورۇنلاشتۇرۇلغان.

بىر ھەرپ ۋە رەقەمنى كىرگۈزمەكچى بولسا شۇ ھەرپ ئورۇنلاشتۇرۇلغان كۇنۇپكىنى باسسىلا بولىدۇ.

كونترول كۇنۇپكىلىرى ESC، Ctrl، Alt، SHIFT، Caps Lock، Back Space ۋە ENTER (قايتۇرۇش كۇنۇپكىسى دەپ ئاتىلىدۇ. بەزى كۇنۇپكا تاختىسىدا مەزكۇر كۇنۇپكىنىڭ ئورنىغا RETURN دېگەن خەت يېزىلغان. بەزى كىتابلاردا <CR> ئارقىلىق ئىپادىلىگەن) قاتارلىق كۇنۇپكىلار بار.

① ESC مەزكۇر كۇنۇپكا ئەمەلدىن قالدۇرۇش كۇنۇپكىسى ياكى مەشغۇلات ئالماشتۇرۇش كۇنۇپكىسى دەپمۇ ئاتىلىدۇ. ئۇ بەزى پروگراممىلاردا پروگراممىنى ئاخىرلاشتۇرۇش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ. بەزى پروگراممىلاردا ھازىرقى مەشغۇلاتنى توختىتىپ باشقا مەشغۇلاتقا ئۆتۈشتە ئىشلىتىلىدۇ. ئۇ يەنە بەزى كۇنۇپكىلار بىلەن بىرىكىپ بىرىكمە كۇنۇپكىنى ھاسىل قىلىدۇ.

② Ctrl بۇ كونترول كۇنۇپكىسى دەپمۇ ئاتىلىدۇ. ئۇ يالغۇز ئىشلىتىلسە ھېچقانداق مەنە بىلدۈرمەيدۇ. باشقا كۇنۇپكىلار بىلەن بىرىكىپ ھەر خىل ئىقتىدارنى ئەمەلگە ئاشۇرىدۇ. باشقا كۇنۇپكىلار بىلەن بىرىككەندە ئاۋۋال Ctrl كۇنۇپكىسى بېسىلىدۇ،ئاندىن بۇنى قويۇۋەتمەي تۇرۇپ باشقا كۇنۇپكا بېسىپلا قويۇۋېتىلىدۇ. ئاندىن Ctrl كۇنۇپكىسى قويۇۋېتىلىدۇ.

مەسىلەن: Ctrl كۇنۇپكىسى بىلەن A كۇنۇپكىسىنى بىرىكتۇرۇپ ئىشلەتكەندە ئاۋۋال Ctrl كۇنۇپكىسى بېسىلىدۇ. ئاندىن A كۇنۇپكىسى بېسىلىپلا قويۇۋېتىلىدۇ. ئاخىرىدا Ctrl كۇنۇپكىسى قويۇۋېتىلىدۇ. ئىپادىلىگەندە Ctrl+A ئارقىلىق ئىپادىلىنىدۇ. بەزى كىتابلاردا Ctrl نى ^ ئارقىلىق ئىپادىلىگەن. بىرىكمە كۇنۇپكىسىنى بولسا A^ ئارقىلىق ئىپادىلىگەن.

③ SHIFT كۇنۇپكىسى: بۇ كۇنۇپكا يۇقىرى خوت كۇنۇپكىسى دەپ ئاتىلىدۇ. ئۇ يالغۇز بېسىلسا ھېچقانداق ئىنكاس پەيدا قىلالمايدۇ. ئۇ كۇنۇپكىنىڭ ئۈستىنكى قىسمىدىكى بەلگىنى كىرگۈزۈش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ. نۇرغۇن كۇنۇپكىغا ئىككىدىن بەلگە ئورۇنلاشتۇرۇلغان. مەسىلەن: 5 بىلەن % بەلگىسى بىر كۇنۇپكىغا، 1 بىلەن ! بەلگىسى بىر كۇنۇپكىغا ئورۇنلاشتۇرۇلغان. ئادەتتە مۇشۇ كۇنۇپكىلارنى بۇاستە باسسا رەقەم كىرگۈزۈلىدۇ. ئەگەر SHIFT نى بېسىپ تۇرۇپ شۇ كۇنۇپكىنى باسسا بەلگە كىرگۈزۈلىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا، كۇنۇپكىنىڭ ھالىتى ئېنگلىزچە چوڭ ھەرپلەرنى كىرگۈزۈش ھالىتىدە تۇرغان بولسا SHIFT بىلەن بىرىكتۇرۇپ ئىشلەتسە كىچىك ھەرپلەرنى كىرگۈزۈشكە بولىدۇ.

④ Caps Lock كۇنۇپكىنىڭ چوڭ-كىچىك يېزىلىش ھالىتىنى ئۆزگەرتىش كۇنۇپكىسى. ئېنگلىزچە كۇنۇپكىلارنىڭ چوڭ يېزىلىشى ۋە كىچىك يېزىلىشى بولىدۇ. بۇنى SHIFT نى بېسىش ئارقىلىق تاللاپ كىرگۈزۈشكە بولىدۇ. بىراق بەزىدە پۈتۈنلەي كىچىك ھەرپ كىرگۈزۈشكە توغرا كەلسە ۋە ياكى چوڭ يېزىلىشتىكى ھەرپلەرنى كىرگۈزۈش توغرا كەلسە SHIFT نى بېسىپ تۇرۇپ كىرگۈزۈش ئاۋارىچىلىق. شۇڭا Caps Lock كۇنۇپكىسى ئارقىلىق پۈتۈنلەي كىچىك ھەرپ ياكى پۈتۈنلەي چوڭ ھەرپ كىرگۈزۈشنى ئالماشتۇرۇشقا بولىدۇ. بۇ بىر دەۋرىي كۇنۇپكا.

⑤ Alt ئالماشتۇرۇش كۇنۇپكىسى. بۇمۇ باشقا كۇنۇپكىلار بىلەن بىرىكىپ بىرىكمە كۇنۇپكىلارنى ھاسىل قىلىدۇ. بۇنى ئىشلىتىش ئۇسۇلى Ctrl كۇنۇپكىسىنىڭكى بىلەن ئوخشاش. ئىپادىلىگەندە Alt+S ، Alt+L ئارقىلىق ئىپادىلىنىدۇ.

⑥ Back Space كەينىگە مېڭىش كۇنۇپكىسى دەپ ئاتىلىدۇ. بۇ كۇنۇپكا نۇر بەلگىسى كەينىگە بىر ھەرپ ئورنى يانىدۇرىدۇ ھەم نۇر بەلگىسىنىڭ كەينىدىكى بىر ھەرپنى ئۆچۈرىدۇ. خەت كىرگۈزۈتاقاندا خاتالىق بايقالسا مۇشۇ كۇنۇپكىنى بېسىش ئارقىلىق خاتا كىرگۈزۈلگىنى ئۆچۈرۈلىدۇ.

⑦ ENTERكۇنۇپكىسى: بۇ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسى دەپ ئاتىلىدۇ. كومپيۇتېردىكى ھەرقانداق بىر كىرگۈزۈش تاماملانغانلىقىنى ياكى يېڭى بىر قۇردىن باشلاپ كىرگۈزمەكچى بولغاندا ئىشلىتىلىدۇ. بۇيرۇق كىرگۈزگەندە بۇيرۇقنىڭ تۇگىگەنلىكىنى كومپيۇتېرنىڭ ئۇنى ئىجرا قىلىشى كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ. ھۆججەت كىرگۈزگەندە بىر ئابزاسنىڭ تۇگىگەنلىكىنى باش قۇردىن باشلاپ يېزىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

2) ئىقتىدارلىق كۇنۇپكا رايونى

ئىقتىدارلىق كۇنۇپكا رايونىنىڭ رەسمى تۆۋەندىكىدەك.

Esc		F1	F2	F3	F4		F5	F6	F7	F8		F9	F10	F11	F12	

ئۇنىڭدا F1، F2، F3، F4، F5، F6، F7، F8، F9، F10، F11، F12 دىن ئىبارەت 12 دانە كۇنۇپكا بار. بۇ كۇنۇپكىلار يەنە Ctrl، Alt، SHIFT قاتارلىقلار بىلەن بىرىكىپ بىرىكمە ئىقتىدارلىق كۇنۇپكىلارنى ھاسىل قىلىدۇ. يەنى Alt+f5، Ctrl+F1، SHIFT+F10 دېگەنگە ئوخشاش. بۇ كۇنۇپكىلار ئوخشاش بولمىغان پروگراممىلاردا ئوخشاش بولمىغان مەشغۇلات ئۇچۇن ئىشلىتىلىدۇ.

3) كىچىك كۇنۇپكا رايونى ياكى قوشۇمچە كۇنۇپكا رايونى

كىچىك كۇنۇپكا رايونى تۆۋەندىكى رەسىمدىكىدەك.

Num Lock	/	*	−
7 Home	8 ↑	9 PgUp	+
4 ←	5	6 →	
1 End	2 ↓	3 PgDn	Enter
0 Ins		. Del	

بۇ رايون رەقەم كۇنۇپكا رايونى دەپمۇ ئاتىلىدۇ. بۇ رەقەم كۆپ ئىشلىتىدىغان سورۇنلاردا رەقەمنى ئاسان، تېز كىرگۈزۈش ئۇچۇن لايىھىلەنگەن رايوندۇر. كىچىك كۇنۇپكا رايونىنىڭ ئىككى خىل ھالىتى بار. بىرسى رەقەم ھالىتى يەنە بىرسى تەھرىرلەش كۇنۇپكا ھالىتى. بۇ ئىككى خىل ھالەتنى Num Lock كۇنۇپكىسى ئارقىلىق ئالماشتۇرۇشقا بولىدۇ.

ئەگەر رەقەم كۇنۇپكىسىنى ئىشلەتمەكچى بولغاندا Num Lock كۇنۇپكىسىنى بېسىپ Num Lock نىڭ بەلگە چىرىغىنى ياندۇرىمىز. ئاندىن كىچىك كۇنۇپكا رايونىدىكى كۇنۇپكىلارنى باسساق بولۇپېرىدۇ.

رەقەم ھالىتىدە 0، 1، 2، 3، 4، 5، 6، 7، 8، 9 دىن ئىبارەت 10 دانە رەقەمنى، ھەم +، −، *، /، . قاتارلىق بەلگىلەرنى ۋە قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى كىرگۈزۈشكە بولىدۇ.

ئەگەر تەھرىر كۇنۇپكىلىرىنى ئىشلەتمەكچى بولساق Num Lock كۇنۇپكىسىنى بېسىپ Num Lock نىڭ بەلگە چىرىغىنى ئۆچۈرۈپ كىچىك كۇنۇپكا رايونىنى ئىشلەتسەك بولۇپېرىدۇ.

تەھرىر كۇنۇپكىلىرى تۆۋەندىكىدەك:

① → ← ↑ ↓ بۇ نۇر بەلگىسى يۆتكەيدىغان كۇنۇپكىلار بولۇپ، نۇر بەلگە كۇنۇپكىلىرى دەپ ئاتىلىدۇ. بۇ كۇنۇپكىلار تەھرىرلەش پروگراممىلىرى ئىچىدە نۇر بەلگىسى ئاستىغا، ئۈستىگە، سولغا، ئوڭغا يۆتكەيدۇ.

② Home ۋە End. بۇ ئىككى كۇنۇپكا تەھرىرلەش پروگراممىلىرى ئىچىدە نۇر

بەلگىسىنى قۇرنىڭ باشىغا ۋە قۇرنىڭ ئاخىرىغا يۆتكەش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

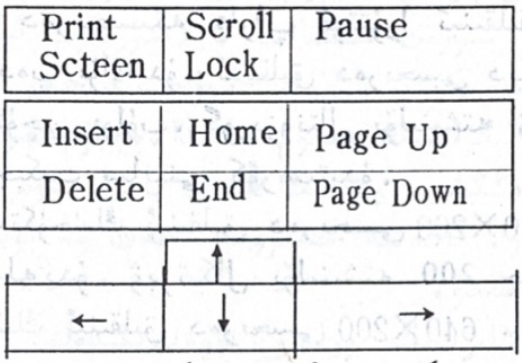
③ PgUp ۋە PgDn بۇ ئىككى كۇنۇپكا تەھرىرلەش پروگراممىلىرى ئىچىدە ئېكراننىڭ ئۈستۈنكى قىسمىدىكى مەزمۇننى ياكى ئېكراننىڭ ئاستىنقى قىسمىدىكى مەزمۇننى ئېكراندا كۆرسىتىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

④ Ins كۇنۇپكىسى بۇ تەھرىرلەش پروگراممىلىرى ئىچىدە قىستۇرۇش ھالىتىگە كىرىش ياكى قىستۇرۇش ھالىتىدىن چىقىپ كېتىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

⑤ Del كۇنۇپكىسى تەھرىرلەش پروگراممىلىرى ئىچىدە نۇر بەلگىسىنىڭ ئورنىدىكى بىر ھەرپنى ئۆچۈرۈش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

4) كېڭەيتىلگەن كۇنۇپكا رايونى

كېڭەيتىلگەن كۇنۇپكا رايونىنىڭ رەسىمى تۆۋەندىكىدەك.

بۇنىڭ ئىچىدە ئاستىدىكى ۋە ئوتتۇرىدىكى قىسمى تەھرىرلەش كۇنۇپكىلىرى بولۇپ، ئۇلارنىڭ رولى كىچىك كۇنۇپكا رايونىدىكى تەھرىرلەش كۇنۇپكىلىرى بىلەن بىردەك.

Print Screen كۇنۇپكىسى ئېكراندىكى مەزمۇننى ماشىنكىدا بېسىپ چىقىرىدۇ. بۇ كۇنۇپكا قاتتىق كوپىيە كۇنۇپكىسى دەپمۇ ئاتىلىدۇ.

Pause/Break كۇنۇپكىسى ئىككى خىل ئىشلىتىلىدۇ. ئەگەر بۇ ئاستە بېسىلسا كومپيۇتېرنى ئىشلەشتىن توختىتىپ قويىدۇ. خالىغان كۇنۇپكىنى باسسا داۋاملىق ئىشلەيدۇ. ئەگەر Ctrl كۇنۇپكىسى بىلەن بىرىكتۈرۈلسە ئۇ چاغدا ئىجرا قىلىنۋاتقان پروگراممىنىڭ ئىجرا قىلىنىشىنى توختىتىپ، پروگراممىدىن چېكىنىپ چىقىدۇ.

2. كورسە تكۇچ

كۆرسە تكۇچ كومپيۇتېردىكى ئاساسلىق چىقىرىش ئۇسكۇنىلىرىنىڭ بىرى. ئىشلەتكۇچىلەر ئاساسەن كۆرسە تكۇچ ئارقىلىق ئۆزىگە كېرەكلىك بولغان ئۇچۇرلارنى كۆرەلەيدۇ.

1) كۆرسە تكۇچ ۋە كۆرسىتىش كارتى

① كۆرسە تكۇچ. كۆرسە تكۇچنىڭ ھەرخىل شەكىل، تىپ ۋە ئۆلچەمدىكىلىرى بار، قۇرۇلمىسىغا ئاساسەن CRT كۆرسە تكۇچ، سۇيۇق كرىستاللىق كۆرسە تكۇچ، پلازمىلىق كۆرسە تكۇچ قاتارلىق تۈرلەرگە بۆلۈنىدۇ. سۇيۇق كرىستالىق كۆرسە تكۇچنىڭ ھەجمى كىچىك، ئۆزى يېنىك، پەقەت تۆۋەن بېسىملىق مەنبە بولسىلا قوزغىتىشقا بولىدىغان ئالاھىدىلىكى بولغاچقا كۆپۈنچە بىرگە ئېلىپ يۈرۈشكە بولىدىغان كومپيۇتېرلاردا ئىشلىتىلىدۇ. نۆۋەتتە ئەڭ كۆپ قوللىنىلىۋاتقىنى يەنىلا CRT كۆرسە تكۇچ، ئۇنىڭ ئىشلەش پرىنسىپى ئادەتتىكى تېلېۋىزورلارنىڭ پرىنسىپى بىلەن ئوخشاش بولۇپ، پەقەت سانلىق ئاساسلارنى

قوبۇل قىلىش ۋە كونترول قىلىش ئۇسۇلى جەھەتتىلا ئازراق پەرق بار. ئۇ كۆرسەتپ بېرىدىغان شەكىللەر ئاساسىي ماشىنىدىن كەلگەن بولۇپ، ئۇ ھامان ئاساسىي ماشىنىنىڭ كونتروللىقىدا بولىدۇ.

كۆرسەتكۈچلەر ئادەتتە رەڭلىك ۋە رەڭسىز دەپ ئىككى خىلغا ئايرىلىدۇ. رەڭسىز كۆرسەتكۈچلەردە بىر خىللا ھەرپ رەڭگى ۋە بىر خىللا ئېكران رەڭگى بار. رەڭلىك رەسىم ۋە ھەرپلەرنى كۆرسىتەلەيدۇ. رەڭسىز كۆرسەتكۈچ ئىچىدە ھەرپنىڭ رەڭگى ئاق بولىدىغىنىمۇ، سېرىق بولىدىغىنىمۇ، يېشىل بولىدىغىنىمۇ بار.

رەڭلىك كۆرسەتكۈچلەر ھەرپ ۋە ئېكراننى ئوخشاش بولمىغان رەڭلەردە كۆرسىتەلەيدۇ. بۇ يالغۇز كۆرسەتكۈچلەرگىلا باغلىق بولۇپ قالماستىن، يەنە كۆرسىتىش كارتىسىغىمۇ باغلىق بولىدۇ.

كۆرسەتكۈچلەر ئېنىقلىق دەرىجىسىگە قاراپ ئوتتۇرا ئېنىقلىقتىكى كۆرسەتكۈچ ۋە يۇقىرى ئېنىقلىقتىكى كۆرسەتكۈچ دەپ بۆلۈنىدۇ. ئېنىقلىق دەرىجىسى دېگىنىمىز كۆرسەتكۈچنىڭ مۇھىم بىر تېخنىكىلىق كۆرسەتكۈچى بولۇپ، گورىزونتال يۆلىنىشتە ۋە ۋېرتىكال يۆلىنىشتە كۆرسىتەلەيدىغان ئەڭ چوڭ چېكىت سانىنى كۆرسىتىدۇ.

ئوتتۇرا ئېنىقلىقتىكى كۆرسەتكۈچنىڭ ئېنىقلىق دەرىجىسى 200×320 . يەنى گورىزونتال يۆلىنىشتە 320 چېكىت كۆرسىتەلەيدۇ، ۋېرتىكال يۆلىنىشتە 200 چېكىت كۆرسىتەلەيدۇ. يۇقىرى ئېنىقلىقتىكى كۆرسەتكۈچنىڭ ئېنىقلىق دەرىجىسى 200×640 ، 400×640 ، 480×768 ، 768×1024 بولىدۇ.

② كۆرسىتىش كارتىسى. كۆرسەتكۈچنى ئاساسىي ماشىنا بىلەن بۆلۈشتە چېتىشقا بولمايدۇ. ئۇنىڭغا مۇۋاپىق كېلىدىغان كۆرسىتىش كارتىسىنى سەپلىگەندىلا ئاندىن ئاساسىي ماشىنا بىلەن چېتىشقا بولىدۇ. كۆرسەتكۈچنىڭ نۇرغۇن تىپى ۋە تۈرلىرى بار. شۇڭا كۆرسىتىش كارتىسىنىڭمۇ نۇرغۇن تىپى ۋە تۈرلىرى بار. رەڭسىز كۆرسەتكۈچكە چوقۇم رەڭسىز كۆرسىتىش كارتىسى سەپلىنىشى كېرەك. ئەگەر رەسىم كۆرسىتىش توغرا كەلسە رەڭسىز رەسىم كۆرسىتىش كارتىسى سەپلەش كېرەك. ئوخشاشلا رەڭلىك كۆرسەتكۈچكە رەڭلىك ھەرپ ۋە رەسىم كۆرسىتىش كارتىسى سەپلەش كېرەك. بولمىسا كۆرسەتكۈچ نورمال كۆرسىتەلمەيدۇ.

كۆرسىتىش كارتىسى ئاساسىي ماشىنا ئىچىدىكى بوش ئوقۇرلارنىڭ خالىغان بىرىگە ئورۇنلاشتۇرۇلسا بولىدۇ. كۆرسەتكۈچ بولسا كۆرسىتىش كارتىسىنىڭ ئاساسىي ماشىنا سىرتىغا چىقىرىلغان ئۇلاش ئېغىزىغا چېتىلسا بولىدۇ. كۆرسىتىش كارتىسى كۆرسەتكۈچنىڭ كۆرسىتىش شەكلىنى بۆلۈستە كونترول قىلىپ، كۆرسىتىلىدىغان ھەرپ ۋە رەسىملەرنى سۈرەت سىگنالىغا ئايلاندۇرۇپ كۆرسەتكۈچكە يوللاپ كۆرسىتىشنى ئەمەلگە ئاشۇرىدۇ. كۆرسىتىش كارتىسى CRT كونتروللىغۇچى، كۆرسىتىش ساقلىغۇچى، ھەرپ ھاسىل قىلغۇچ، ۋە ئايلاندۇرۇش توك يولىدىن تەركىب تاپىدۇ. ئۇلارنىڭ ھەممىسى بىر توك يول تاختىسى ئۈستىگە ئورۇنلاشتۇرۇلۇپ كۆرسىتىش توك يول تاختىسى يەنى كۆرسىتىش كارتىسىنى ھاسىل قىلىدۇ.

كۆرسەتكۈچنىڭ ئىككى خىل ئىشلەش ھالىتى بولىدۇ. بىرسى ھەرپ كۆرسىتىش ھالىتى يەنە بىرسى رەسىم كۆرسىتىش ھالىتى.

ھەرپ كۆرسىتىش ھالىتىدە كومپيۇتېر كۆرسەتمەكچى بولغان ھەرپنىڭ ASCII كودىنى كۆرسىتىش ساقلىغۇچىغا يازىدۇ. بۇنىڭ بىلەن ھەرپ ھاسىل قىلغۇچ شۇ ھەرپنىڭ چېكىتلىك رەسىمنى ھاسىل قىلىدۇ. بۇ چېكىتلىك رەسىملەر سۈرەت سىگنالىغا ئايلاندۇرۇلۇپ كۆرسەتكۈچتە كۆرسىتىلىدۇ. ھەرپ ھاسىل قىلغۇچ دىگىنىمىز ھەرپلەرنىڭ ۋە باشقا بەلگىلەرنىڭ چېكىتلىك تۈزۈلۈشى ساقلانغان ROM نىڭ ئۆزى. نورمال ھەرپ كۆرسىتىش ھالىتىدە كۆرسەتكۈچ بىر قۇردا 80 ھەرپ، جەمئىي 25 قۇر كۆرسىتىدۇ. شۇڭا بۇ چاغدا كۆرسەتكۈچتە جەمئىي 2000=25×80 دانە ھەرپ كۆرسىتىشكە بولىدۇ. ئوتتۇرا ئېنىقلىقتىكى كۆرسىتىش ھالىتىدە 25×40 دانە ھەرپ كۆرسىتىشكە بولىدۇ.

رەسىم كۆرسىتىش ھالىتىدە كومپيۇتېر كۆرسەتمەكچى بولغان رەسىم ياكى ھەرپنىڭ چېكىتلىرىنىڭ تۈزۈلۈشىنى بۇاسىتە كۆرسىتىش ساقلىغۇچقا يوللايدۇ. كۆرسىتىش ساقلىغۇچىسىدىكى بۇ چېكىتلەر بۇاسىتە سۈرەت سىگنالىغا ئايلاندۇرۇلۇپ ئېكراندا كۆرسىتىلىدۇ. ئېكراندىكى ھەر بىر چېكىت بىلەن كۆرسىتىش ساقلىغۇچىنىڭ ھەر بىر ساقلاش بۆلۈمچىسى ئۆزئارا ماس كېلىدۇ. شۇڭا ئېكراننىڭ مەلۇم جايىدا مەلۇم بىر رەسىمنى كۆرسىتىشكە بولىدۇ. ھەر بىر چېكىتنىڭ رەڭگىنى، رەڭنىڭ قېنىق ياكى سۇس بولۇشىنى پروگراممىا ئارقىلىق كونترول قىلىشقا بولىدۇ. ئادەتتە خەنزۇچە خەت ۋە ئۇيغۇرچە ھەرپلەرنى كۆرسىتىشتە رەسىم ھالىتى ئىشلىتىلىدۇ.

كۆرسىتىش كارتىلىرىنىڭ تۈرلىرى تۆۋەندىكىدەك:

MDA رەڭسىز كۆرسىتىش كارتىسى بولۇپ ھەرپلا كۆرسىتەلەيدۇ. رەسىم كۆرسىتەلمەيدۇ.

CGA رەڭلىك رەسىم ۋە ھەرپ كۆرسىتىش كارتى بولۇپ، 320×200 ئوتتۇرا ئېنىقلىقتا 4 خىل رەڭ كۆرسىتەلەيدۇ. 640×200 يۇقىرى ئېنىقلىقتا پەقەت ئىككى خىل رەڭ كۆرسىتەلەيدۇ.

HGC رەڭسىز رەسىم كۆرسىتىش كارتىسى بولۇپ، ھەرپ ھالىتىدە 25×80 دانە ھەرپ، رەسىم كۆرسىتىش ھالىتىدە 384×720 لىنىك رەسىم كۆرسىتەلەيدۇ.

EGA بۇ رەڭلىك رەسىم ۋە ھەرپ كۆرسىتىش كارتى بولۇپ، ئېنىقلىق دەرىجىسى 350×640 بولغاندا بىرلا ۋاقىتتا 16 خىل رەڭ كۆرسىتەلەيدۇ. ئۇ CGA ۋە MDA لارنىڭ بارلىق ئىقتىدارىنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالغان.

VGA رەڭلىك رەسىم كۆرسىتىش كارتى. ئۇنىڭ 320×200 ، 640×350 ، 640×480 قاتارلىق ئېنىقلىق دەرىجىسى بار. رەڭلىرىنىڭ سانى 16 دىن 256 گىچە. بۇ بىرقەدەر كۆچلۈك كۆرسىتىش ئىقتىدارىغا ئىگە كۆرسىتىش كارتىسىدۇر.

TVGA بۇ كۆرسىتىش كارتى VGA نىڭ بارلىق ئىقتىدارىنى ئۆز ئىچىگە ئالغاندىن سىرت يەنە نۇرغۇنلىغان رەسىم ۋە ھەرپ كۆرسىتىش ئىقتىدارى بار. ئۇنىڭ 640×480 640×200 ئېنىقلىق دەرىجىدە رەڭسىز كۆرسىتەلەيدۇ، 1024×768 ھەم ئېنىقلىق دەرىجىدە 682 خىل رەڭ كۆرسىتەلەيدۇ. ئۇ سىغىمى چوڭ بولغان كۆرسىتىش بۇففېر رايونىغا ئىگە.

3. ماشىنكا

ماشىنكا كومپيۇتېرنىڭ چىقىرىش ئۇسكۇنىلىرىنىڭ بىرى. ئۇ كومپيۇتېردىكى ئۇچۇرلارنى

قەغەزگە بېسىپ چىقىرىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

ماشىنكا خەت بېسىش ئۈسۇلىغا قاراپ، چەكمە ماشىنكا چەكمەس ماشىنكا دەپ ئىككى تۈرگە بۆلۈنىدۇ.

چەكمە ماشىنكىنىڭ ئىچىدە يېڭىلىك ماشىنكا كۆپ ئىشلىتىلىدۇ. ئۇ رەڭ لېنتىسى، قەغەز ماگدۇرۇش ۋە كونترول توك يوللىرىدىن تەركىب تاپىدۇ. ئۇنىڭ پرىنسىپى بىرقەدەر مۇرەككەپ. ماشىنكىدا بېسىش يېڭىسى بولىدۇ. مۇشۇ يېڭىلەرنىڭ چۈقىلىشى قەغەزدە ئىز چىقىرالايدۇ. شۇ ئارقىلىق ھەرپ ۋە بىر قىسىم شەكىللەرنى بېسىپ چىقىرىشقا بولىدۇ. يېڭىلىك ماشىنكا يېڭىسىنىڭ سانىغا قاراپ 24 يېڭىلىك ماشىنكا 9 يېڭىلىك ماشىنكا دەپ ئايرىلىدۇ. يەنە ئىشلىتىشكە بولىدىغان قەغەزنىڭ كەڭ تارلىقىغا ئاساسەن كەڭ قۇرلۇق ماشىنكا ۋە تار قۇرلۇق ماشىنكا دەپ بۆلۈنىدۇ. ھازىر كۆپ ھاللاردا 24 يېڭىلىك كەڭ قۇرلۇق ماشىنكا كۆپ ئىشلىتىلىدۇ.

چەكمەس ماشىنكىنىڭ خەت باسىدىغان يېڭىسى بولمايدۇ. چەكمەس ماشىنكا پۈركىمە ماشىنكا، لازېرلىق ماشىنكا دەپ بۆلۈنىدۇ. چەكمەس ماشىنكا سىيانى ياكى سىيا پاراشوكىنى قەغەزگە پۈركۈش ئارقىلىق خەت ھاسىل قىلىدۇ. بۇ خىلدىكى ماشىنكىنىڭ ئاۋازى يوق، خەتلىرى كۆركەم بولۇپ يېقىنقى يىللاردىن بېرى ئومۇملىشىشقا باشلىدى.

5- § كومپيۇتېرنى قۇراشتۇرۇش ۋە قوزغىتىش

كومپيۇتېرنى قۇراشتۇرۇش دېگىنىمىز كومپيۇتېرنىڭ سىرتقى ئۈسكۈنىلىرى بىلەن ئاساسىي ماشىنىنى ئۆزئارا چېتىشتۇرۇش دېگەنلىكتۇر. كومپيۇتېرنى قۇراشتۇرۇش ئانچە مۇرەككەپ ئەمەس. بىراق قۇراشتۇرۇش مۇۋاپىق بولمىسا كومپيۇتېر نورمال خىزمەت قىلالمايدۇ. تۆۋەندە كومپيۇتېرنى قۇراشتۇرۇش جەريانىدا دىققەت قىلىدىغان ئىشلارنى بايان قىلىمىز.

1. چوقۇم بېسىمنى مۇقىملاشتۇرۇش مەنبەسى ئىشلىتىش كېرەك.

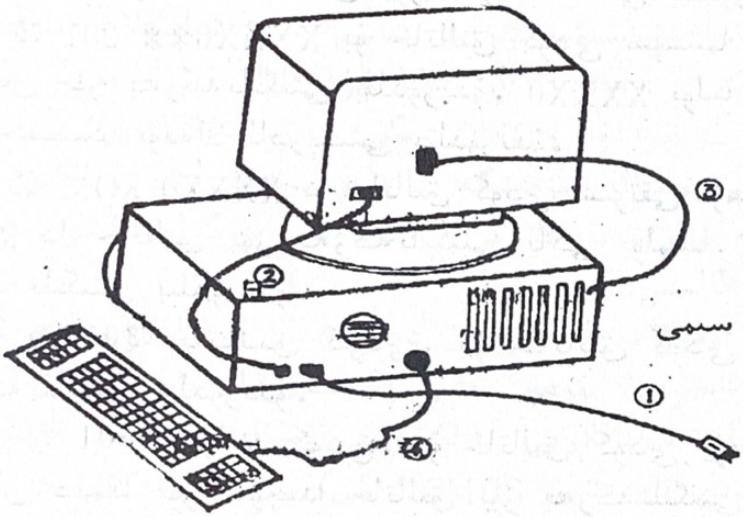
ئادەتتە ئىشلىتىلىدىغان توكلارنىڭ بېسىمى مۇقىم ئەمەس، گەرچە كومپيۇتېرنىڭ كۆرسەتكۈچى، ماشىنكىسى ۋە ئاساسىي ماشىنىنىڭ ھەممىسىدە بېسىمنى مۇقىملاشتۇرۇش توك يولى بولسىمۇ، بىراق بۇلارنى چوقۇم بېسىمنى مۇقىملاشتۇرۇش مەنبەسگە چېتىش كېرەك. بۇنداقتا بىخەتەر بولىدۇ.

بېسىمنى مۇقىملاشتۇرۇش مەنبەسى ئادەتتىكى بېسىم مۇقىملاشتۇرغۇچ ۋەUPS (ئۈزلۈكسىز توك مەنبەسىنى) كۆرسىتىدۇ. ئادەتتىكى بېسىمنى مۇقىملاشتۇرغۇچ توك بېسىمىنىڭ تەۋرىنىشىنى كىچىكلىتەلىسىمۇ، بىراق توك يوق چاغدا ئىشلىتىشكە بولمايدۇ. توك تۈيۈقسىز توختاپ قالسا قىلغان ئىشنىڭ ھەممىسى بىكار بولىدۇ. شۇڭا ئەڭ ياخشىسى UPS ئىشلىتىش كېرەك. UPS بېسىمنى مۇقىملاشتۇرۇپلا قالماستىن، توك تۈيۈقسىز كېتىپ قالسا كومپيۇتېرنى يەنە داۋاملىق توك بىلەن تەمىنلىيەلەيدۇ ھەم ئىشلەتكۈچىگە سىگنال بېرىدۇ.

كومپيۇتېرنى قۇراشتۇرغان چاغدا ئاساسىي ماشىنا ۋە سىرتقى ئۈسكۈنىلەرنىڭ نورمال توك بېسىمنى بىلۈۋىلىش كېرەك. ئاساسىي ماشىنا ۋە سىرتقى ئۈسكۈنىلەرنىڭ بەزىلىرى 220V لۇق توك ئىشلىتىدۇ، بەزىلىرى 110V توك ئىشلىتىلىدۇ. بەزىلىرى 110V ۋە 220V نى ئىشلىتەلەيدۇ. بۇنى ئالماشتۇرۇش ئۇزۇچاتى ئارقىلىق ئالماشتۇرۇشقا بولىدۇ. ئەگەر 110V لۇق توك ئىشلەتسە ترانسفورماتور ئارقىلىق بېسىمنى 110V قا چۈشۈرۈپ ئاندىن ئىشلىتىش كېرەك.

2. ئۈسكۈنىلەرنىڭ چېتىلىش ئورنى ۋە سىملارنى ئۇلاش

كومپيۇتېرنىڭ سىرتقى ئۈسكۈنىلىرى ۋە ئۇلارنىڭ ئاساسىي ماشىنا بىلەن ئۇلىنىش ئەھۋالى رەسىمدىكىدەك.

① كومپيۇتېرنىڭ مەنبە سىمى

② كۆرسەتكۈچنىڭ مەنبە سىمى

③ كۆرسەتكۈچنىڭ سانلىق مەلۇمات سىمى

④ كۇنۇپكىنىڭ سىمى

ئاساسىي ماشىنىنىڭ مەنبە سىمى، كۆرسەتكۈچنىڭ مەنبە سىمى ۋە بېسىش ماشىنىسىنىڭ مەنبە سىمى ئۆزلىرىنىڭ ئىشلىتىلىدىغان بېسىمغا ئاساسەن ماس توك مەنبەسىگە چېتىلىشى كېرەك. ئاندىن كۇنۇپكا تاختىسىنى ئاساسىي ماشىنىغا چېتىش كېرەك. ھازىر نۇرغۇن كومپيۇتېرلارنىڭ ئېكرانىنىڭ مەنبە سىمى ئاساسىي ماشىنىدىن چىقىدۇ. شۇڭا بۇنداق ماشىنىلاردا ئاساسىي ماشىنىنىڭ مەنبە سىمىنى توك مەنبەسىگە چاتىسلا بولىدۇ.

توك مەنبەسىنى ئېچىشتىن ئاۋۋال ھەر قايسى چېتىلىش ئورۇنلىرىغا ئەسكەرتىلگەن توكنىڭ بېسىمى بىلەن مەنبەنىڭ توك بېسىمى بىردەك بولىدىمۇ-بولمىدىمۇ تەكشۈرۈش كېرەك. توك مەنبەسىنى ئېچىشتىن ئاۋۋال سىرتقى ئۈسكۈنىلەرنىڭ توك مەنبەسىنى ئېچىش، ئاندىن ئاساسىي ماشىنىنىڭ توك مەنبەسىنى ئېچىش كېرەك. توك مەنبەسىنى ئۈزگەندە ئاۋۋال ئاساسىي ماشىنىنىڭ مەنبەسىنى ئۈزۈش، ئاندىن سىرتقى ئۈسكۈنىلەرنىڭ مەنبەسىنى ئۈزۈش كېرەك. ئۆچۈرۈپ يەنە ئېچىش ئارىلىقى 10s دىن كەم بولسا بولمايدۇ. بولمىسا ئاساسىي توك يول تاختىسى ئۈستىدىكى بىر قىسىم بۆلەكچىلەر كۆيۈپ كېتىشى مۇمكىن.

3. قوزغىتىش

1) ئۆزىنى تەكشۈرۈش باسقۇچى

كومپيۇتېر توكقا ئۇلانغاندىن كېيىن ئاپتوماتىك ھالدا ئاساسىي تاختاي ئۈستىدىكى

ROM غا ئورۇنلاشتۇرۇلغان ئۆزىنى تەكشۈرۈش پروگراممىسىنى ئىجرا قىلىدۇ.بىز ئۇنى POST دەپ ئاتايمىز. POST ئالدى بىلەن CPU نى، RAM ، ROM ، ئارىلىق ئۇزۇلۇش (中断) كوتروللىغۇچنى ۋە باشقا كونترولىغۇچلارنى تەكشۈرىدۇ. ئەگەر خاتالىق بايقالسا ياكى كاشىلا يۈز بەرسە ئاۋاز ئارقىلىق سىگنال بېرىدۇ ھەم ئېكراندا خاتالىق كودىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.ئەگەر ھەر قايسى قىسىملىرى توغرا بولسا دېسكىدىن مەشغۇلات سىستېمىسىنى قوزغىتىدىغان پروگراممىنى ئىجرا قىلىپ باشقۇرۇش ھوقۇقىنى DOS قا ئۆتكۈزۈپ بېرىدۇ.

خاتالىق سىگنالى ۋە خاتالىق كودىنىڭ مەنىسى تۆۋەندىكىدەك:

① بىر سوزۇق ئاۋاز، ئىككى قىسقا ئاۋاز. بۇ سىگنال ئاۋازى كۆرسەتكۈچ ۋە كۆرسەتىش كارتىسىدا خاتالىق يۈز بەرگەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

② 201 **XXXX0 بۇ خاتالىق كودى سېستىما تاختىسى ئۈستىدىكى RAM دا خاتالىق يۈز بەرگەنلىگىنى بىلدۈرىدۇ. XXXX0 بولسا خاتالىق يۈز بەرگەن ساقلاش بۆلۈمچىسىنىڭ بۆلەك ئادرېسىنى بىلدۈرىدۇ.

③ XXXX0 ROM بۇ خاتالىق كودى سىرتقى ئۈسكۈنىلەرنىڭ كونترولىغۇچىسىدىكى ROM دا خاتالىق يۈز بەرگەنلىكىنى ياكى بولمىسا ROM—BASIC دا خاتالىق يۈز بەرگەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

④ 301 خاتالىق كودى. بۇ خاتالىق كودى كۇنۇپكا تاختىسىدا خاتالىق يۈز بەرگەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

⑤ 601 خاتالىق كودى. بۇ خاتالىق كودى يۆمشاق دېسكا كونترولىغۇچى ياكى يۆمشاق دېسكا قوزغاتقۇچىدا خاتالىق يۈز بەرگەنلىگىنى بىلدۈرىدۇ.

⑥ 1701 خاتالىق كودى. بۇ خاتالىق كودى قاتتىق دېسكا كونترولىغۇچى ياكى قاتتىق دېسكا قوزغاتقۇچىدا خاتالىق يۈز بەرگەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

⑦ 1801 خاتالىق كودى. بۇ خاتالىق كودى باش لىنىيەدە خاتالىق يۈز بەرگەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

POST ھېچقانداق خاتالىق سىگنالى چىقارمىسا بۇ كومپيۇتېر نورمال قوزغىلايدىغانلىغىنى بىلدۈرىدۇ. شۇنىڭ بىلەن يۆمشاق دېسكا ياكى قاتتىق دېسكىدىن DOS نى قوزغاتسا بولىدۇ. ئەگەر پۈتكۈل كومپيۇتېرنى تېخمۇ تەپسىلىي تەكشۈرۈش توغرا كەلسە، DOSقوزغىلىپ بولغاندىن كېيىن QAPLUS ياكى CHECKIT قاتارلىق دىئاگنوز پروگراممىلىرىنى ئىشلىتىپ تەكشۈرسە بولىدۇ.

2) كومپيۇتېرنى قوزغىتىشنىڭ ئۇچ خىل ئۇسۇلى

① سوغاق قوزغىتىش: بۇ كومپيۇتېرنىڭ مەنبە ئۇزۇچاتىنى ئۇلاش ئارقىلىق كومپيۇتېرنى قوزغىتىش ئۇسۇلى.

② ئىسسىق قوزغىتىش: بۇ كومپيۇتېر ئىشلەۋاتقان (سوغۇق قوزغىلىپ بولغان) چاغدا Ctrl+Alt+Del ئۇچ كۇنۇپكىنى بېسىپ تۇرۇپ قوزغىتىش ئۇسۇلىدۇر. بۇ خىل ئۇسۇلدا مەنبە ئۇزۇچاتى ئاللىقاچان ئۇلانغان بولۇپ، كومپيۇتېر مەلۇم سەۋەبلەر تۈپەيلى ئۆلۈك ھالەتكە (قېتىپ قالسا) كىرىپ قالسا بۇ خىل قوزغىتىش ئۇسۇلى قوللىنىلىدۇ. ئىسسىق قوزغىتىلغاندا ماشىنا POST نى ئىجرا قىلمايدۇ.

③ مەجبۇرىي يەنى RESET كۇنۇپكىسى ئارقىلىق قوزغىتىش: بۇ كومپيۇتېرنىڭ ئاساسىي ماشىنىسىنىڭ ئالدىدىكى RESET دەپ خەت يېزىلغان كۇنۇپكىنى بېسىش ئارقىلىق قوزغىتىش ئۇسۇلىدۇر. بۇ خىل قوزغىتىش ئۇسۇلىدىمۇ كومپيۇتېرنىڭ مەنبە ئۇزۇچاتى ئۇلانغان بولۇپ،ماشىنا ئىشلەۋاتقان بولىدۇ. بۇ خىل ئۇسۇلنىڭ قوزغىلىش جەريانى سوغۇق قوزغىتىش ئۇسۇلىنىڭ قوزغىتىش جەريانى بىلەن بىردەك بولىدۇ.

§ 6 — CMOS نىڭ پارامېترلىرىنى بەلگىلەش

286 تىپلىق ۋە ئۇنىڭدىن يۇقىرى تىپلىق كومپيۇتېرلاردا CMOS تىپلىق ساقلىغۇچ ئورۇنلاشتۇرۇلغان بولۇپ، ئۇنىڭدا كومپيۇتېرنىڭ سەپلىمىلىرى(چېتىلغان سىرتقى ئۇسكۇنىلەر)نىڭ ئۆلچەملىرى ۋە شۇنداقلا سىستېمىغا مۇناسىۋەتلىك بىر قىسىم سان-ساناقلار ساقلىنىدۇ. ئۇنى مەخسۇس باتارىيە توك بىلەن تەمىنلەپ تۇرىدۇ. شۇڭا توك ئۇزۇلسىمۇ ئۇنىڭدىكى ئۇچۇرلار يوقاپ كەتمەي، ساقلىنىپ تۇرىدۇ. CMOS دىكى سان-ساناقلارنى توغرا ھەم مۇۋاپىق بەلگىلىمىسە پۈتكۈل سىستېمىنىڭ خىزمىتىگە تەسىر يېتىدۇ. شۇڭا ئۇنى توغرا بەلگىلەش ئىنتايىن زۆرۈر. بىز سان-ساناقلارنى بەلگىلەش پروگراممىسىنى بۇندىن كېيىن SETUP دەپلا قىسقارتىپ ئالىمىز.

تۆۋەندە AST 386 تىپلىق كومپيۇتېرنىڭ CMOS دىكى سان-ساناقلارنى بەلگىلەش ئۇسۇلىنى تونۇشتۇرۇپ ئۆتىمىز. ئاخىرىدا نۇرغۇن ماس ماشىنىلاردا ئىشلىتىلىدىغان AMI BIOS نىڭ CMOS سىدىكى سان-ساناقلارنى بەلگىلەش ئۇسۇلىنى كۆرۈپ ئۆتىمىز.

ئادەتتە ئىككى خىل ئۇسۇلدىن پايدىلىنىپ CMOS دىكى سان-ساناقلارنى بەلگىلەش ھالىتىگە كىرىشكە بولىدۇ. بىرى، كومپيۇتېر قوزغىلىۋاتقان چاغدا كۆرسەتمە بويىچە كۇنۇپكىلارنى بېسىپ CMOS دىكى سان ساناقلارنى بەلگىلەش ھالىتىگە كىرىش. يەنە بىرى، ماشىنا قوزغىلىپ بولغاندىن كېيىن CMOS دىكى سان-ساناقلارنى بەلگىلەش ھالىتىگە كىرىش. نۇرغۇن ماشىنىلاردا ئالدىنقى ئۇسۇل كۆپ قوللىنىلىدۇ.

1. AST تىپلىق ماشىنىلارنىڭ CMOS دىكى سان ساناقلارنى بەلگىلەش ئۇسۇلى

ماشىنا قوزغىلىۋاتقاندا ئېكراندا:

PRESS CTRL—ALT—ESC RUN SETUP

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بۇچاغدا بىز CTRL+ALT+ESC كۇنۇپكىلارنى باسساق سىستېما SETUP قا كىرىدۇ. يەنە بىر خىل ئۇسۇل، سىستېما دېسكىسىدىكى SETUP پروگراممىسىنى ئىجرا قىلدۇرساق بولىدۇ. يەنى ماشىنا قوزغىلىپ بولغاندىن كېيىن AST كومپيۇتېرى بىلەن بىرگە كەلگەن سىستېما دېسكىسىنى A قوزغاتقۇچقا سېلىپ ASTMENU دېگەن ھۆججەتنى ئىجرا قىلغۇزىمىز. تۆۋەندىكىدەك:

A>ASTMENU

بۇ ئىجرا بولغاندىن كېيىن، ئېكراندا تۆۋەندىكىدەك كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ.

COPIRIGHT(C)1988—90 AST RESEARCH INC. ALL RIGHTS RESERVED

1. RUN ASTSETUP

2. INSTALL UTILITY SOFTWARE

3. HARD DISK OPTIONS

4. EXIT IT DOS

ENTER SLECTION : (1)

ESC=PREVIOUS MENU F1=HELP ARROWS(1) TO SELECT

بۇ ASTSETUP پروگراممىسىنىڭ مەشغۇلات تىزىملىكى بولۇپ، ئەگەر 1 نى باسساق،
ASTSETUPپروگراممىسى ئىجرا قىلىنىپ ئېرانداﻣۇنداق كۆرۈنۈش پەيدا بولىدۇ:

FLOPPY DISK A .....( )NONE
( )360K 5.25″
( )1.2M 5.25″
( )720K 3.5″
(▲)1.44M 3.5″

FLOPPY DISK B.....( )NONE
( )360K 5.25″
(▲)1.2M 5.25″
( )720K 3.5″
( )1.44M 3.5″

FLOPPY—DISK ADAPTER.....( )ADD—IN (▲)INTEGRATED

		CYLS	HEADS	SECTS	PRECOMP
HARD DISK 0 TYPE.....	(17)	977	5	17	300
HARD DISK 1 TYPE...	(NONE)	NONE	NONE	NONE	NONE

CUSTOM DRIVE TYPE ....(EDIT CONFIGURABLE DRIVE TYPE)
HARD—DISK ADAPTER ....( )ADD IN (▲)INTEGRATED
VIDEO ADAPTER .....(▲)VGA/ EGA ( )COLOR 80
PRIMARY VIDEO .....COLOR
CONVENTIONAL MEMORY ...(▲) 640KB ( )512KB
EXTENDED MEMORY .....( )1280KB(1.25MB)
RESEVED MEMORY 128KB

MATH COPROCESSOR .....( )ENABLE (▲)DISABLE
PARALLEL PORT ADDRESS .....( )DISABLE ( )278H (▲)378
PARALLEL PORT INTERRUPT ....( )IRQ7(▲)IRQ5
SERIAL PORTS.....( )DISABLE DISABLE
)▲(3F8H DISABLE
( )3F8H 2F8H
( )2F8H DISABLE
DEFAULT SPEED .....(▲)HIGH ( )LOW
CACHE MEMORY.....(▲)ENABLE ( )DISABLE
KEYBOARD DISCONNECTED AT BOOT...(▲)REPORT AS AN ERROR ( )IGNORE
NUMLOCK .....( )ON AT BOOT (▲) OFF A BOOT
BOOT DEVICE .....(▲)TRY FLOPPY FIRST
( )TRY HARD DRIVER FIRST
PASSWORD.....(ENABLE PASSWORD.....)
SERVE MODE.....( )ENABLE(▲)DISABLE

ئەگەر پارامېترلارنى ئۆزگەرتىشكە توغرا كەلسە، نۇر بەلگىسىنى شۇ ئورۇنغا يۆتكەپ ئاپىرىپ، ← ياكى → كۇنۇپكىسى ئارقىلىق مۇۋاپىق كېلىدىغىنىنى تاللايمىز. TAB كۇنۇپكىسى ياكى SHIFT+TAB كۇنۇپكىسى ئارقىلىق باشقا تۇرنى تاللاشقا ئۆتىمىز. « ▲» بولسا تاللانغىنىنى بىلدۈرىدۇ. يۇقىرىدىكى قىممەتلەر كومپيۇتېرنىڭ زاۋۇتتىن چىققان چاغدىكى قىممەتلىرى بولۇپ، ئۇنى ئېھتىياجغا ئاساسەن ئۆزگەرتىشكە بولىدۇ. ئۆزگەرتىپ بولغاندىن كېيىن F3 نى بېسىپ ئۆزگەرتىلگىنىنى CMOS قا ساقلاپ مەشغۇلات سىستېمىسىغا چېكىنىپ چىقسا بولىدۇ. تۆۋەندە ھەربىر تۇرنىڭ مەنىسى ۋە ئۇلارنى بەلگىلەش ئۇسۇلىنى تونۇشتۇرىمىز.

1) FLOOPY DISK A ياكى FLOOPY DISK B كومپيۇتېرغا سەپلەنگەن ئىككى يۆمشاق دېسكا قوزغاتقۇچنىڭ تېپىنى تاللاش تۇرى بولۇپ، بۇنىڭغا: NONE (يوق)، 5.25 دېيوملۇق 360KB لىق تۆۋەن سىغىمدىكى قوزغاتقۇچ، 5.25 دېيوملۇق 1.25MB لىق يۇقىرى سىغىمدىكى قوزغاتقۇچ، 3.5دېيوملۇق 720KB لىق تۆۋەن سىغىمدىكى قوزغاتقۇچ، 3.5دېيوملۇق 1.44MB لىق يۇقىرى سىغىمدىكى قوزغاتقۇچ دىن ئىبارەت 5 خىل تاللاش بار. « ▲» تاللانغىنىنى بىلدۈرىدۇ. شۇڭا « ▲» نى تاللىماقچى بولغىنىمىزنىڭ ئۈدۈلىغا يۆتكەپ قويساقلا شۇ تاللانغان بولىدۇ.

2) FLOOPY DISK ADAPTER دېگەن تۇر، كومپيۇتېرغا A ۋە B دىن باشقا يۆمشاق دېسكا قوزغاتقۇچ ئورنىتىش ياكى ئورنىتىلغان ADD—IN ئورنىتىلدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. INTEGRATED ئورنىتىلمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

3) HARD DISK 0 TYPE ۋە HARD DISK 1 TYPE دېگىنى ئىككى دانە قاتتىق دېسكا قوزغاتقۇچنىڭ پارامېترلىرىنى تاللاش تۇرى بولۇپ، بۇنىڭدا 1 دىن 46 گىچە ئۆلچەملىك قاتتىق دېسكىنىڭ پارامېترلىرى ئالدىن بەلگىلەنگەن. 1دىن 46 گىچە بولغان قاتتىق دېسكىنىڭ ئىچىدىن خالىغان بىرىنى تاللىساق قاتتىق دېسكىنىڭ قالغان

پارامېتىرلىرى بەلگىلىنىپ بولغان بولىدۇ. قاتتىق دىسكىنىڭ پارامېتىرلىرى سىلىندىر سانى(CYLS)، ماگنىتلىق باشنىڭ سانى(HEADS)،ھەربىر ماگنىتلىق يولدىكى سېكتورنىڭ سانى(SECTS)، تولۇقلاش قىممىتى (PRECOMP)قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. قاتتىق دىسكىنىڭ تېپى توغرا تاللانمسا قاتتىق دىسكىنى ئىشلىتىشكە بولمايدۇ. شۇڭا بۇنى تاللىغاندا دىققەت قىلىش كېرەك. قوشۇمچە IV دە 46 خىل قاتتىق دىسكىنىڭ پارامېتىرلىرى بېرىلگەن. ئەگەر كومپيۇتېردا بىرلا قاتتىق دىسكا بولسا HARD DISK 1 TYPE دىگەننگە NONE دىگەننى تاللاڭ.

ئەگەر كومپيۇتېردىكى قاتتىق دىسكىنىڭ پارامېتىرلىرى 46 خىل دىسكىنىڭ ھېچقايسىسىنىڭ پارامېتىرلىرىغا ئوخشىمىسا 47-خىلىنى تاللاپ، دىسكىنىڭ پارامېتىرلىرىنى كىرگۈزسىڭىز بولىدۇ.

4) HARD DISK ADAPTER دىگەن تۈرگە ، IDE تىپلىق قاتتىق دىسكا بولسا INTEGRATED نى تاللاڭ.ESDI، ST—506 تىپلىق قاتتىق دىسكىغا ADD—IN دىگەننى تاللاڭ.

5) VIDEO ADAPTER كۆرسەتكۈچنىڭ تىپىنى تاللاش.EGA، VGAتىپتىكسىگە EGA/VGA دىگەننى تاللاڭ. CGA تىپتىكسىگە COLOR 80 دىگەننى تاللاڭ. رەڭسىز كۆرسەتكۈچكە MON دىگەننى تاللاڭ.

6) CONVERTIONAL MEMORY ئاساسلىق ئىچكى ساقلىغۇچنىڭ سىغىمنى تاللاش. بۇنىڭغا 640KB نى تاللاش كېرەك.

7) MATH COPROCESSOR ماسلاشما بىر تەرەپ قىلغۇچنىڭ تىپىنى تاللاش. ئەگەر كومپيۇتېرغا ماسلاشما بىر تەرەپ قىلغۇچ ئورنىتىلغان بولسا، ENABLE نى تاللاڭ. ئورنىتىلمىغان بولسا DISABLE نى تاللاڭ.

يۇقىرىقىلاردىن كېيىن پاراللېل ۋە ئارقىمۇ-ئارقا پورتلارنىڭ ئادرېسىنى تاللاش تۈرى بار. بۇنى ئادەتتە ئۆزگەرتمەيمىز.

8) DEFAULT SPEED كومپيۇتېرنىڭ سۈرئىتىنى تاللاش. سۈرئىتىنى تېز قىلماقچى بولساق HIGH نى تاللايمىز. بەزى ئەھۋاللاردا (قۇلۇپلانغان پروگراممىلارنى ئىشلەتكەندە) سۈرئىتىنى ئاستىلىتىشقا توغرا كېلىدۇ.بۇ چاغدا LOW نى تاللايمىز.

9) CACHE MEMORY يۇقىرى سۈرئەتلىك ساقلىغۇچ رايونىنى تاللاش. بىر قىسىم ماشىنىلاردا ENABLE تاللىنىدۇ.

10) NUM LOCK كىچىك كۇنۇپكا رايونى قوزغالغاندىن كېيىن رەقەم ھالىتى ياكى تەھرىر كۇنۇپكا ھالىتىدە بولىدىغانلىقىنى تاللايدۇ. ئەگەر قوزغالغان ھامان رەقەم ھالىتىدە بولۇش تەلەپ قىلىنسا ON AT BOOT دىگىنى تاللىنىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ماشىنا قوزغالغان ھامان NUM LOCK نىڭ بەلگە چىرىغى يانىدۇ.

11) BOOT DEVICE كومپيۇتېر قوزغالغاندىن كېيىن ئاۋۋال قايسى قوزغاتقۇچتىن مەشغۇلات سىستېمىسىنى قوزغىتىدىغانلىقىنى تاللايدۇ. ئەگەر ئالدى بىلەن قاتتىق دىسكىدىن قوزغىتىش كېرەك بولسا HARD DEVICE FIRST نى تاللىساق بولىدۇ. بۇ چاغدا يۇمشاق دىسكىدىن مەشغۇلات سىستېمىسىنى قوزغاتقىلى بولمايدۇ. ئەگەر ئالدى بىلەن يۇمشاق دىسكىدىن قوزغىتىش كېرەك بولسا TRY FLOOPY FIRST نى تاللاش كېرەك.

12) PASWORD پارول به‌لگله‌ش. سىز ئه‌ڭ كۆپ بولغاندا 7 خانىلىق بىر پارول به‌لگلىيه‌له‌يسىز. پارول به‌لگلىنىپ بولغاندىن كېيىن سىز هه‌ر قېتىم كومپيۇتېرنى ئاچقاندا سىزدىن پارولنى كىرگۈزۈشنى ته‌له‌پ قىلىدۇ. توغرا كىرگۈزسىڭىز ماشىنا نورمال قوزغىلىدۇ. توغرا كىرگۈزه‌لمىسىڭىز ماشىنا قوزغالمايدۇ. پارولنى بىلمىگه‌ن ئادەم كومپيۇتېرنى ئىشلىتەلمەيدۇ.

به‌لگله‌ش تاماملانغاندىن كېيىن ESC نى بېسىپ باش مه‌شغۇلات تىزىملىكىگه قايتىپ بارىمىز. ئاندىن 4 نى تاللاپ DOS قايتىپ چىقىمىز.

2. AMI BIOS دىكى SETUP ئارقىلىق CMOS نىڭ سان-ساناقلىرىنى به‌لگله‌ش

هازىر نۇرغۇنلىغان كومپيۇتېرلاردا AMI BIOS ئىشلىتىلۇاتىدۇ. شۇڭا AMI BIOS دىكى SETUP ئارقىلىق CMOS نىڭ سان-ساناقلىرىنى توغرا به‌لگله‌شنى ئۆگىنىۋېلىش ئىنتايىن مۇھىم.

ماشىنا قوزغىلۇاتقان چاغدا DEL كۇنۇپكىسىنى باسىساق ئېكراندا:

STANDARD CMOS SETUP
ADVANCED CMOS SETUP
AUTO CONFIGURATION WITH BIOS DEFAULTS
AUTO CONFIGURATION WITH POWER-ON DEFAULTS
CHANGE PASSWORD
AUTO DETECT HARD DISK
HARD DISK UTILITY
WRITE TO CMOS AND EXIT
DO NOT WRITE TO CMOS AND EXIT

دېگه‌ن كۆرسه‌تمه كۆرۈنىدۇ. بۇ SETUP نىڭ باش مه‌شغۇلات تىزىملىكى. تۆۋەندە هه‌ربىرسىنىڭ مه‌نىسىنى ۋە ئۇنىڭ ئىچىدىكى تۈرله‌رنى به‌لگله‌ش ئۇسۇلىنى چۈشەندۈرۈپ ئۆتىمىز.

1) STANDARD CMOS SETUP (CMOS نىڭ ئۆلچەملىك قىممىتىنى به‌لگله‌ش)

2) ADVANCED CMOS SETUP (CMOS نىڭ ئالىي دەرىجىلىك قىممىتىنى به‌لگله‌ش)

3) AUTO CONFIGURATION WITH BIOS DEFAULTS (BIOSدىكى ئالدىن به‌لگله‌نگه‌ن قىممه‌تكه ئاساسه‌ن به‌لگله‌ش)

بۇنى تاللىغاندا مه‌يلى CMOS نىڭ ئۆلچەملىك قىممىتى بولسۇن، ياكى ئالىي دەرىجىلىك قىممىتى بولسۇن هه‌ممىسىنى زاۋۇت به‌لگلىگه‌ن قىممه‌ت بويىچه به‌لگله‌يدۇ.

4) AUTO CONFIGURATION WITH POWER-ON DEFAULTS (توك ئۇلانغان چاغدىكى قىممىتىگه ئاساسه‌ن ئاپتوماتىك به‌لگله‌ش)

بۇ تۈرنى تاللىغاندا CMOS نىڭ قىممىتىنى توك ئۇلانغان چاغدىكى قىممىتىنى ئاساس

قىلىپ، ئاپتوماتىك بەلگىلەيدۇ.

5) CHANGE PASSWORD (پارول بەلگىلەش)

6) AUTO DETECT HARD DISK (قاتتىق دىسكىنىڭ تىپىنى ئاپتوماتىك تەكشۈرۈش)

7) HARD DISK UTILITY (قاتتىق دىسكىنىڭ مەخسۇس پروگراممىسى)

بۇنى تاللىغاندا قاتتىق دىسكىنى فورماتلاش، قاتتىق دىسكىنى تەكشۈرۈش قاتارلىق ئىشلارنى قىلىشقا بولىدۇ.

8) WRITE TO CMOS AND EXIT (CMOSغا يېزىپ چىكىنىپ چىقىش)

بۇنى تاللىغاندا بارلىق ئۆزگەرتىلگەن قىممەتلەر CMOS يېزىلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن CMOS نىڭ قىممىتى قايتىدىن بېكىتىلگەن بولىدۇ.

9) DO NOT WRITE TO CMOS AND EXIT (CMOSغا يازماي چىكىنىپ چىقىش)

بۇنى تاللىغاندا بارلىق ئۆزگەرتىلگەن قىممەتلەرنىڭ ھەممىسى ئىناۋەتسىز قىلىنىدۇ.

تۆۋەندە CMOS نىڭ ئۆلچەملىك ۋە ئالىي دەرىجىلىك قىممىتىنى بەلگىلەشنى تەپسىلىي تونۇشتۇرىمىز.

STANDARD CMOS SETUP (CMOS نىڭ ئۆلچەملىك قىممىتىنى بەلگىلەش)

بۇنى تاللىغاندا تۆۋەندىكى تۈرلەرنى بەلگىلەشكە بولىدۇ.

① DATE (چىسلا) بۇ تۈر ئارقىلىق ئاي، كۈن، يىلنى يەنى كومپيۇتېردىكى ۋاقتىنى بەلگىلەشكە بولىدۇ.

نۇر بەلگىسى MONTH (ئاي) دېگەندە تۇرغاندا PGUP ياكى PGDN كۇنۇپكىسى ئارقىلىق ئاينى بەلگىلەشكە بولىدۇ. ئاندىن → كۇنۇپكىسى ئارقىلىق نۇر بەلگىسىنى DATE (كۈن) گە ئاندىن YEAR (يىل) غا يۆتكەپ،يەنە ئوخشاشلا PGUP ۋە PGDN كۇنۇپكىلىرى ئارقىلىق كۈن، ۋە ئاينى بەلگىلەشكە بولىدۇ.

② TIME (سائەت) بۇ تۈر ئارقىلىق كومپيۇتېرنىڭ سائىتىنى يەنى سائەت، مىنۇت، سېكۇنتلارنى بەلگىلەشكە بولىدۇ. ئۇسۇلى يۇقىرىقىغا ئوخشاش.

③ HARD DISK C TYPE (قاتتىق دىسكا C نىڭ تىپىنى بەلگىلەش)

بۇ تۈرنى بەلگىلىگەندە چوقۇم كومپيۇتېرغا سەپلەنگەن قاتتىق دىسكىنىڭ تىپىغا ئاساسەن بەلگىلەش كېرەك. ئەگەر توغرا بەلگىلەنمىسە قاتتىق دىسكا نورمال ئىشلىمەيدۇ. AMI BIOSنىڭ SETUP پروگراممىسىدا 46 خىل قاتتىق دىسكىنىڭ پارامېتىرلىرى بەلگىلەنگەن (قوشۇمچە Ⅳ گە قارالسۇن). شۇڭا نۇر بەلگىنى مۇشۇ تۈرگە يۆتكەپ كېلىپ، PGUP ياكى PGDN ئارقىلىق مۇۋاپىق بولغان قاتتىق دىسكىنىڭ تىپىنى تاللىسا بولىدۇ.

ئەگەر كومپيۇتېرغا سەپلەنگەن قاتتىق دىسكىنىڭ تىپى 46 خىلنىڭ ئىچىدىن تېپىلمىسا قاتتىق دىسكىنىڭ تىپىنى 47 -گە توغرىلاپ، ئاندىن CYLINDER (سىلىندىرنىڭ سانى)، HEAD (ماگنىتلىق باشنىڭ سانى)، WPCOM (يېزىش توك كۈچىنىڭ تولۇقلىما قىممىتى)، LZONE (ماگنىت باشنىڭ بىخەتەر رايونى)، SECTORS (ھەر بىر ماگنىتلىق يولدىكى سېكتور سانى) قاتارلىقلارنى كىرگۈزۈش كېرەك. ئەگەر بۇلارنىڭ قىممەتلىرىنى بىلمىسىڭىز، باش مەشغۇلات تىزىملىكىدىكى AUTO DETECT HARD DISK (قاتتىق دىسكىنىڭ

دېسكىنىڭ تېپىنى ئاپتوماتىك تەكشۈرۈش) دېگەن مەشغۇلاتنى ئىشلەتسىڭىز قاتتىق دېسكىنىڭ تېپى ئاپتوماتىك بەلگىلىنىدۇ.

④ HARD DISK D TYPE (قاتتىق دېسكا D نىڭ تېپىنى بەلگىلەش)

بۇنى بەلگىلەش ئۈسۈلى C دېسكىنى تاللاش ئۈسۈلى بىلەن ئوخشاش. ئەگەر كومپيۇتېرغا بىرلا قاتتىق دېسكا ئورنىتىلغان بولسا، NOT INSTALLED (ئورنىتىلمىغان) دېگەننى تاللىسىڭىز بولىدۇ.

⑤ FLOOPY DISK A (يۇمشاق دېسكا قوزغاتقۇچ A نىڭ تېپىنى بەلگىلەش)

بۇمۇ كومپيۇتېرغا سەپلەنگەن يۇمشاق دېسكا قوزغاتقۇچىنىڭ تېپىغا ئاساسەن بەلگىلىنىدۇ. بۇنىڭغا تۆۋەندىكىدەك 5 خىل دېسكا قوزغاتقۇچنى تاللىسا بولىدۇ.

360KB 5.25″

1.2MB 5.25″

720KB 3.5″

1.44MB 3.5″

NOT INSTALLED (ئورنىتىلمىغان)

⑥ FLOOPY DISK B (قاتتىق دېسكا قوزغاتقۇچ B نىڭ تېپىنى بەلگىلەش)

بۇنمۇ ماشىنىغا سەپلەنگەن قاتتىق دېسكا قوزغاتقۇچنىڭ تېپىغا ئاساسەن بەلگىلەيمىز. ئۈسۈلى يۇقىرىقىغا ئوخشاش.

⑦ PRIMARY DISPLAY (كۆرسەتكۈچ كارتىسىنىڭ تېپىنى تاللاش)

بۇنى كومپيۇتېرغا سەپلەنگەن كۆرسەتكۈچ ۋە كۆرسەتكۈچ كارتىسىنىڭ تېپىغا ئاساسەن بەلگىلەيمىز. بۇنىڭغا تۆۋەندىكىدەك 5 خىل تاللاش بار.

MONOCHROME	(MDA, HGA)
COLOR 40X25	(CGA)
COLOR 80×25	(CGA)
VGA/PGA/EGA	(VGA, EGA)

⑧ KEYBOARD (كۇنۇپكا تاختىسىنى بەلگىلەش)

بۇ تۈر ماشىنا قوزغىلۇاتقان چاغدا كۇنۇپكا تاختىسىنى تەكشۈرۈش ياكى تەكشۈرمەسلىكنى بىلدۈرىدۇ. ئۇنىڭغا ئىككى خىل تاللاش بار.. بىرى INSTALLED ، يەنە بىر NOT INSTALLED. ئادەتتە INSTALLED تاللىنىدۇ.

يۇقىرىقىلارنىڭ ھەممىسى تاللىنىپ بولغاندىن كېيىن ESC بېسىپ باش مەشغۇلات تىزىملىكىگە قايتىپ كېلىمىز.

ADVANCED CMOS SETUP (CMOS نىڭ ئالىي دەرىجىلىك قىممىتىنى بەلگىلەش)

بۇنى تاللىغاندا تۆۋەندىكى تۈرلەرنى تاللاشقا بولىدۇ.

TYPEMATIC RATE DELAY (كۇنۇپكىنىڭ كېچىكتۈرۈش ۋاقتى)

بۇ تۈر بىر كۇنۇپكىنى قويۇۋەتمەي باسقان چاغدا، بىر ھەرپنى كىرگۈزۈپ بولۇپ، قانچىلىك ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن ئىككىنچىسىنى كىرگۈزىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. كېچىكتۈرۈش ۋاقتى قانچە كىچىك بولسا كۇنۇپكىنىڭ ئىنكاسى شۇنچە تېز بولىدۇ. ئۇنىڭ تۆۋەندىكىدەك بىر قانچە قىممىتى بار.

CACHE نى ئىشلەتمەيدۇ.

PASSWORD CHECKING OPTION (پارولنى سورايدىغان چاغنى تاللاش)

قانۇنسىز ئىشلەتكۈچىلەرنىڭ كومپيۇتېرنى ياكى SETUP نى ئىشلىتىپ كېتىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن، پارول بەلگىلەشكە بولىدۇ. ئەگەر پارولنى توغرا كىرگۈزەلمسە كومپيۇتېرنى ياكى SETUP نى ئىشلىتەلمەيدۇ. مۇشۇ تۈر بولسا بەلگىلەنگەن پارولنى قانداق چاغدا سورايدىغانلىقىنى بەلگىلەيدۇ. بۇنىڭ ئىككى خىل تاللىنىشى بار.

SETUP تاللانسا، ھەر قېتىم DEL نى بېسىپ SETUP قا كىرمەكچى بولغاندا پارولنى سورايدۇ.

ALWAYS تاللانسا، ھەر قېتىم ماشىنا قوزغالغاندىمۇ، ياكى SETUP كىرگەندىمۇ پارولنى سورايدۇ. ئەگەر پارول ئالدىن بەلگىلەنمىگەن بولسا، مەيلى قايسىنى تاللىمايلى سورىمايدۇ.

ئۇنىڭدىن باشقا

ADAPTOR ROM SHADOW C800, 32K
ADAPTOR ROM SHADOW D000, 32K
ADAPTOR ROM SHADOW D800, 32K
ADAPTOR ROM SHADOW E000, 32K
ADAPTOR ROM SHADOW E800, 32K

قاتارلىق تۈرلەر بار. بۇلارنىڭ ھەممىسىگە كۆپ ھاللاردا DISABLE تاللىنىدۇ.

مەشق

1. CPU دېگەن نېمە؟ ئۇ قايسى قىسىملاردىن تەركىپ تاپقان؟ ھەرقايسى قىسىملارنىڭ رولى قانداق؟
2. باش لىنىيە دېگەن نېمە؟ كومپيۇتېردا قانچە خىل باش لىنىيە بار؟
3. ساقلىغۇچ قانداق نەرسە؟ ساقلىغۇچ بىلەن رېگىستېرنىڭ پەرقى نېمە؟
4. RAM دېگەن نىمە؟ ROM دېگەن نېمە؟ئۇلارنىڭ قانداق پەرقى بار؟ ئۇلار قانداق ئىشلىتىلىدۇ؟
5. CPU نىڭ بۇيرۇقىنى ئادرېس ئىزلەش ئىقتىدارى دېگەن نېمە؟ئۇ نېمىگە باغلىق بولىدۇ؟
6. IBM—PC كومپيۇتېرىدىكى 1MB ساقلىغۇچ بوشلىقى قايسى رايونلارغا بۆلۈنىدۇ؟ ئۇلارنىڭ ئادرېسى قايسى دائىرىدە بولىدۇ؟
7. لوگىكىلىق ئادرېس بىلەن فىزىكىلىق ئادرېسنىڭ مۇناسىۋىتى قانداق؟
8. كۇنۇپكا تاختىسىدىكى كىچىك كۇنۇپكا رايونىنىڭ قانچە خىل ھالىتى بار؟ ئۇلارنى قانداق ئالماشتۇرۇپ ئىشلىتىشكە بولىدۇ؟
9. تۆۋەندىكى بىرىكمە كۇنۇپكىلارنى بېسىشنى مەشق قىلىڭ.

(1) Alt+A, Alt+B, Alt+C..... Alt+Z ; Alt+F1, Alt+f2,.... Alt+F10
(2) Ctrl+A, Ctrl+B, Ctrl+C..... Ctrl+Z

(3) Ctrl+Alt+1, Ctrl+Alt+A, Ctrl+Alt+9

(4) Shift+F1, Shift+F2, Shift+f3

(5) Ctrl+Alt+Del

(6) Ctrl+Break

10. قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنىڭ رولى نېمە؟

11. كومپيۇتېردىكى ئاساسلىق چىقىرىش ئۈسكۈنىسى قايسىلار؟

12. كۆرسەتكۈچنىڭ ھەرپ كۆرسەتىش شەكلى بىلەن رەسىم كۆرسەتىش شەكلىدە قانداق ئوخشىماسلىق بار؟

13. كۆرسەتىش كارتىسى دېگەن نېمە؟ ئۇنىڭ رولى قانداق؟

14. كومپيۇتېرلاردا كۆپ ئىشلىتىلىۋاتقان كۆرسەتىش كارتىلىرى كۆرسەتىش شەكلىگە قاراپ قايسى تۈرلەرگە بۆلۈنىدۇ؟ ئۇلارنىڭ قايسىسىنىڭ ئېنىقلىق دەرىجىسى ئەڭ يۇقىرى؟

15. ئۆزىگىز ئىشلىتىۋاتقان كومپيۇتېرنىڭ كۆرسەتىش كارتىسى قايسى تىپتىكى كۆرسەتىش كارتىسىغا تەۋە ئىكەنلىكىنى بىلىۋېلىڭ.

16. CMOS قانداق نەرسە؟ ئۇنىڭ رولى نېمە؟ ئۇ قايسى تىپتىكى كومپيۇتېرلاردا بولىدۇ؟

17. كومپيۇتېرىگىزنىڭ CPU سى قايسى تىپتىكىCPU ؟ ئۇنىڭ سائەت ئىمپۇلۇس چاستوتىسى قانچە؟

18. كومپيۇتېرىگىزنىڭ ئىچكى ساقلىغۇچى قانچىلىك؟ دىسكا قوزغاتقۇچنىڭ بۆلچە ملرى قانداق ؟

19. كومپيۇتېرىگىزنىڭ CMOS نىڭ قىممىتىنى بەلگىلەش پروگراممىسىنى ئىشلىتىشنى ئىگىلىۋېلىڭ ھەم CMOS نىڭ قىممەتلىرىنى خاتىرىلىۋېلىڭ.

20. كومپيۇتېرنى قوزغىتىشنىڭ قانچە خىل ئۇسۇلى بار؟ قايسىلار؟

ئۇچىنچى باب. دىسكا مەشغۇلات سىستېمىسى DOS

1— § مەشغۇلات سىستېمىسى ھەققىدە ئومۇمىي بايان

DOS بولسا Disk Operating System نىڭ قىسقارتىلمىسى بولۇپ، دىسكا مەشغۇلات سىستېمىسى دېگەن مەنىدە. DOS بولسا PC ۋە ئۇنىڭغا ماس بولغان كومپيۇتېرلاردا ئەڭ كۆپ ئىشلىتىلىۋاتقان مەشغۇلات سىستېمىلىرىنىڭ بىرى. DOS مۇھىتىدا ئىشلەيدىغان پروگراممىلار ناھايىتى كۆپ ۋە DOS نىڭ چۈشەندۈرۈلۈشى ھەققىدىكى ماتېرىياللار ئوچۇق-ئاشكارا بولغاچقا، DOS مەشغۇلات سىستېمىسى ساھەسىدە ھۆكۈمران ئورۇندا تۇرماقتا. شۇڭا بىز بۇ بابتا DOS نىڭ ئىقتىدارى، مەشغۇلات قائىدىسى قاتارلىقلارنى كۆرۈپ ئۆتىمىز. كېيىنكى بابلاردا سۆزلىنىدىغان مەزمۇنلارمۇ DOS مۇھىتىدا ئىشلەيدىغان پروگراممىلارنىڭ چۈشەندۈرۈلىشىدۇر.

مەشغۇلات سىستېمىسى كومپيۇتېرنى ئىشلەتكۈچىلەرنى ئىنتايىن ياخشى بولغان خىزمەت مۇھىتى بىلەن تەمىنلەيدۇ. مەشغۇلات سىستېمىسىنىڭ ياردىمىدە كىشىلەر كومپيۇتېرنىڭ تەبىئىي بايلىقلىرىدىن ئوڭاي پايدىلىنالايدۇ، شۇ ئارقىلىق ئۆزىنىڭ خىزمەت مىقدارىنى ئاشۇرالايدۇ، خىزمەت ئۇنۇمىنى يۇقىرى كۆتۈرەلەيدۇ ۋە مەشغۇلات جەريانىنى ئاددىيلاشتۇرالايدۇ.

كومپيۇتېرنىڭ CPU سى، ئىچكى ساقلىغۇچىسى، سىرتقى ئۇسكۇنىلىرى ۋە شۇنداقلا يۇمشاق ماتېرىياللىرى ھەممىسى قوشۇلۇپ كومپيۇتېرنىڭ تەبىئىي بايلىقلىرى دەپ ئاتىلىدۇ.

كومپيۇتېرنىڭ تەبىئىي بايلىقلىرى كومپيۇتېرنى ئىشلىتىش ۋە ئۇنىڭدىن پايدىلىنىشتىكى ماددىي ئاساس. مەشغۇلات سىستېمىسى بولسا ئادەملەر بىلەن كومپيۇتېرنى چېتىشتۇرىدىغان پروگراممىا بولۇپ، ئۇ ئادەملەرنىڭ ئېھتىياجىغا ماسلىشىپ مۇشۇ تەبىئىي بايلىقلارنى باشقۇرىدۇ، ئۇلارنى خىزمەتكە تەشكىللەيدۇ. ئەگەر DOS بولمىسا بىز كومپيۇتېرنى ئىشلىتەلمەيمىز، ھەتتا كومپيۇتېرنى قوزغىتالمايمىز.

DOS ئەمەلىيەتتە بىر قاتار پروگراممىلاردىن تەركىب تاپقان بولۇپ، بىز مۇشۇ پروگراممىلاردىن پايدىلىنىپ، كومپيۇتېر سىستېمىسىنى باشقۇرىمىز ۋە مەلۇم مەشغۇلاتنى تاماملىيالايمىز.

2 — § DOS نىڭ نۇسخىلىرى ۋە ئۇنىڭ تەركىبلىرى

1. DOS نىڭ تەرەققىياتى

1981-يىلى ئامېرىكىنىڭ IBM شىركىتى IBM—PC كومپيۇتېرىنى تەتقىق قىلىپ چىقتى، ئامېرىكىنىڭ مەخسۇس يۇمشاق ماتېرىيال تەتقىقاتى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان MICRO SOFT شىركىتى مەزكۇر ماشىنا ئۈچۈن DOS نى تەتقىق قىلىپ چىقتى ھەم ئۇنى MS—DOS دەپ ئاتىدى. IBM شىركىتى MICRO SOFT شىركىتىدىن MS—DOS نىڭ

ئەسلى پروگراممىسنى سېتىۋېلىپ، ئۇنىڭغا ئۆزگەرتىش كىرگۈزۈپ، PC-DOS دەپ ئاتىدى ھەم ئۆزى ئىشلەپچىقارغان كومپيۇتېرلارغا سەپلەپ، كومپيۇتېر بىلەن بىرگە بازارغا سالدى.

مەيلى PC-DOS بولسۇن ياكى MS-DOS بولسۇن ئىقتىدار ۋە ئىشلىتىش ئۇسۇلى جەھەتتە ئوخشايدۇ. پەقەت ئاتىلىشى ئوخشمايدۇ. بىراق MS-DOS نىڭ ماسلىشىچانلىقى بىرقەدەر يۇقىرى بولۇپ، مەيلى IBM شىركىتىنىڭ كومپيۇتېرلىرى بولسۇن، ياكى باشقا شىركەتلەرنىڭ PC تىپتىكى كومپيۇتېرلىرى بولسۇن ماسلىشىۋېرىدۇ. PC-DOSبولسا IBM نىڭ PC تىپىدىكى كومپيۇتېرلىرىدا نورمال ئىشلەيدۇ. باشقا PC تىپتىكى كومپيۇتېرلىرىدا قىسمەن ماسلىشالمايدىغان ئەھۋال كۆرۈلىدۇ. بىز بۇ بابتا MS-DOS نى ئاساس قىلىپ سۆزلەيمىز.

MS-DOS نىڭ نۇرغۇن نۇسخىلىرى نەشىر قىلىندى. ئۇلار تۆۋەندىكىچە:

MS-DOS 1.0 ۋە MS-DOS 1.10 نۇسخىلىرى 1981-يىلى 10-ئايدا نەشىر قىلىنغان بولۇپ، ئۇ پەقەت يۇمشاق دىسكىنىلا باشقۇرالايتتى، دىسكىنىڭ غول مۇندەرىجىسى ئۇستىدىكى ھۆججەتلەرنى باشقۇرۇپ، تارماق مۇندەرىجىنى ۋە ئۇنىڭدىكى ھۆججەتلەرنى باشقۇرالمايتتى. يەنى بۇ نۇسخىدا تارماق مۇندەرىجە ئۇقۇمى يوق ئىدى.

MS-DOS 2.0 نۇسخىسى 1983-يىلى 3-ئايدا نەشىر قىلىنغان بولۇپ، ئۇ قاتتىق دىسكىنى باشقۇرالايتتى، دىسكىدا بىر نەچچە قەۋەت تارماق مۇندەرىجە تۇرغۇزۇش ۋە تارماق مۇندەرىجىنىڭ ئاستىدىكى ھۆججەتلەرنى باشقۇرۇش ئىقتىدارى بار ئىدى. كىرگۈزۈش-چىقىرىش يۆلۈنۈشىنى ئۆزگەرتىش ھەم تۇرۇبا مەشغۇلاتى قوشۇلغان ئىدى.

MS-DOS 2.10 نۇسخىسى 1983-يىلى 6-ئايدا نەشىر قىلىنغان بولۇپ، 2.0نۇسخىسى بىلەن ئانچە پەرقلەنمەيدۇ.

MS-DOS 3.0 نۇسخىسى 1984-يىلى 8-ئايدا نەشىر قىلىنغان بولۇپ، 286تېپتىكى ماشىنىلاردا ئىشلىتىشكە بولىدۇ. 1.2Mلىق يۇمشاق دىسكا ۋە سىغىمى 20MB دىن چوڭ بولغان قاتتىق دىسكىنى باشقۇرالايدۇ. مەۋھۇم دىسكا ئىشلىتەلەيدۇ. ھۆججەت باشقۇرۇش ئىقتىدارى زور دەرىجىدە يۇقىرى كۆتۈرۈلدى. ئۇندىن باشقا بۇ نۇسخىدا بۇيرۇقنىڭ ئالدىغا بۇيرۇق تۇرئۇاتقان مۇندەرىجىنى يېزىپ بۇيرۇقنىڭ ئورنىنى كۆرسىتىپ بېرىشكە بولىدۇ. يەنى بويرۇقنىڭ يولىنى كۆرسىتىپ بېرىشكە بولىدۇ.

MS-DOS 3.10 نۇسخىسى 1984-يىلى 11-ئايدا نەشىر قىلىنغان بولۇپ، MICROSOFTنىڭ كومپيۇتېر تورىغا ماسلىشالايدۇ. خاتالىقنىڭ ئورنىنى بېكىتىش ئىقتىدارى بار.

MS-DOS 3.20 نۇسخىسى 1986-يىلى 3-ئايدا نەشىر قىلىنغان بولۇپ، ئاساسلىقى 3.5 دىيوملۇق دىسكا قوزغاتقۇچنى باشقۇرۇش ئىقتىدارى قوشۇلغان.

MS-DOS 3.30 نۇسخىسى 1987-يىلى نەشىر قىلىنغان بولۇپ،ئۇ DOS نىڭ بىرقەدەر مۇكەممەل بولغان نۇسخىسى. ئۇ نۆۋەتتە ئەڭ كۆپ ئىشلىتىلۋاتىدۇ. ئۇنىڭغا نۇرغۇن يېڭى مەزمۇنلار كىرگۈزۈلگەن. چوڭ سىغىمدىكى قاتتىق دىسكىنى بۆلۈپ باشقۇرۇش ئىقتىدارى قوشۇلغان يەنى قاتتىق دىسكىنىڭ سىغىمى 33MB دىن چوڭ بولسا، ئارتۇق قىسمىنى لوگىكىلىق دىسكىغا ئايلاندۇرۇپ باشقۇرىدۇ. شۇنداقتىمۇ ھەر بىر لوگىكىلىق دىسكىنىڭ ئەڭ چوڭ سىغىمى 33MB دىن ئېشىپ كېتەلمەيدۇ.

DOS 4.0 نۇسخىسى نەشىر قىلىنغاندىن كېيىن نۇرغۇن خاتالىقلار بايقىلىپ كۆپ ئىشلىتىلمىدى.

DOS 5.0 نۇسخىسى 1991-يىلى نەشىر قىلىنغان بولۇپ، ئۇنىڭ ئەڭ چوڭ ئالاھىدىلىكى چوڭ سىغىمدىكى قاتتىق دىسكىنى بىۋاستە باشقۇرالايدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا نۇرغۇن بۇيرۇقلار قوشۇلغان.

DOS 6.0 نۇسخىسى 1993-يىلى نەشىر قىلىنغان بولۇپ، بۇ نۇسخىنىڭ ماسلىشىچانلىقى بەك يۇقىرى. نۇرغۇن يېڭى بۇيرۇقلار قوشۇلغان، كونا بۇيرۇقلارنىڭ ئىقتىدارى يۇقىرى كۆتۈرۈلگەن. بۇ نۇسخىسىدا ئىچكى ساقلىغۇچنى باشقۇرۇش جەھەتتە كۆپ كۈچ سەرپ قىلىنغان.

MICRO SOFT شىركىتى 1994-يىلىنىڭ بېشىدا DOS 6.21 نى نەشىر قىلدى. 1994-يىلى 9-ئايدا جۇڭگو چوڭ قۇرۇقلىقىدا ئىشلىتىشكە ماس كېلىدىغان، خەنزۇچىلاشتۇرۇلغان 6.22 نۇسخىسىنى نەشىر قىلدى. ئۇنى PDOS دەپ ئاتىدى.

قىسقىسى DOS نۇرغۇنلىغان نۇسخىلارنى بېشىدىن ئۆتكۈزۈپ، ئىقتىدارى ئاددىدىن يۇقىرىغا، ئىشلىتىلىشى ئاددىيلىشىشقا قاراپ يۈزلەندى. بىز بۇ يەتا MS-DOS 6.0 نىڭ بىر قىسىم بۇيرۇقلىرىنى ۋە ئۇنىڭ ئىشلىتىش ئۇسۇلىنى چۈشەندۈرۈپ ئۆتىمىز. ئەگەر كىتابخانىنىڭ ئىشلىتىۋاتقىنى 6.0 نۇسخىسى بولماي 3.30 نۇسخىسى ياكى باشقا نۇسخىسى بولۇپ قالسا كېرەك يوق. چۈنكى 6.0 نۇسخىسى تۆۋەن نۇسخىلارنىڭ بارلىق ئىقتىدارىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان.

2. DOS نىڭ تەركىبلىرى

DOS تۆۋەندىكىدەك بەش قىسىمدىن تەركىب تاپقان.

1) BOOT RECORD (قوزغاتقۇچى پروگراما ياكى باشلىغۇچى پروگراما)

قوزغاتقۇچى پروگراما، دىسكىنى فورماتلىغان چاغدا FORMAT بۇيرۇقى ئارقىلىق يۇمشاق دىسكا ياكى قاتتىق دىسكىنىڭ 0-نومۇرلۇق لوگىكىلىق سېكتورىغا يېزىلغان پروگراممدۇر. ئۇنىڭ رولى ئاۋۋال A ياكى C دىكى دىسكىدىن DOS نىڭ ئىككى ھۆججىتى (IO.SYS بىلەن MSDOS.SYS) نى ئىزدەيدۇ. ئەگەر بۇ ئىككى ھۆججەت بولسا بۇ ئىككى ھۆججەتنى ئىچكى ساقلىغۇچقا باشلاپ ئەكىرىدۇ (قاچىلايدۇ). بولمىسا خاتالىق كۆرسەتمىسى چىقىرىپ بېرىپ، ROM دىكى BASIC قا كىرىدۇ. يەنى ROM-BASIC قا كىرىدۇ.

2) IO.SYS (كىرگۈزۈش-چىقىرىشنى باشقۇرۇش پروگراممىسى)

سىستېما قوزغىلىۋاتقان چاغدا IO.SYS پروگراممىسى كومپيۇتېرنىڭ ھەر قايسى ئۈسكۈنىلىرىنى تەكشۈرىدۇ، ئۇلارنى دەسلەپكى ھالەتكە كەلتۈرىدۇ، ئاربىلقتا ئۇزۇلۇش ۋېكتور رايونىنى تۈرغۇزىدۇ، CONFIG.SYS نىڭ تەركىبىدىكى بۇيرۇقلارنى ئىجرا قىلىپ سىستېما مۇھىتىنى بەلگىلەيدۇ ھەم قاچىلاشقا بولىدىغان ئۈسكۈنە قوزغاتىش پروگراممىلىرىنى قاچىلايدۇ. ئاندىن ئىچكى ساقلىغۇچقا قاچىلانغان MSDOS.SYS ھۆججىتىنى قايتىدىن ئورۇنلاشتۇرىدۇ. بۇ ھۆججەت يوشۇرۇن ھۆججەت بولغاچقا ئادەتتىكى DIR بۇيرۇقى ئارقىلىق كۆرۈشكە بولمايدۇ.

3) MSDOS.SYS (دېسكا مەشغۇلاتنى باشقۇرۇش پروگراممىسى)
بۇ پروگراما DOS نىڭ يادروسى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ئۇ سىستېما بىلەن ئىشلەتكۈچىلەر ئارىسىدىكى ئالىي دەرىجىلىك چېتىشتۇرغۇچ. ئۇنىڭ ۋەزىپىسى تۆۋەندىكىدەك:
دېسكىدىكى بارلىق ھۆججەتلەرنى باشقۇرىدۇ.
دېسكىدىكى بارلىق رايونلارنى ۋە كومپيۇتېرنىڭ باشقا تەبىئىي بايلىقلىرىنى باشقۇرىدۇ.
مەشغۇلات سىستېمىسىنىڭ سىرتقى پروگراممىلار بىلەن بولغان ئالاقىلىشىشغا مەسئۇل بولىدۇ.
بۇ پروگراممىنىڭ تەركىبىدە نۇرغۇنلىغان ئىقتىدارلىق پروگراممىلار بار بولۇپ، بۇ پروگراممىلارنى يۆتكەپ ئىشلىتىش ئارقىلىق نۇرغۇن ئالىي دەرىجىلىك مەشغۇلاتلارنى ئېلىپ بېرىشقا بولىدۇ. بىز بۇ ئىقتىدارلىق پروگراممىلارنى سىستېما ئىقتىدارلىق پروگراممىلىرى دەپ ئاتايمىز.
سىستېما قوزغالغاندىن كېيىن IO.SYS ، MSDOS.SYS ئىككىسى ئىچكى ساقلىغۇچقا ئورۇنلاشتۇرۇلىدۇ. PC-DOS دا بولسا يۇقىرىقى ئىككى پروگراممىنىڭ نامى IBMBIO.COM ، IBMDOS.COM بولىدۇ.
4) COMMAND.COM (بۇيرۇقنى ئىجرا قىلىش پروگراممىسى)
COMMAND.COM بولسا مەشغۇلات سىستېمىسىنىڭ ئەڭ سىرتقى قەۋىتى. ئۇ بىۋاستە ئىشلەتكۈچىلەر بىلەن ئۇچرىشىدۇ. ئۇ ئىشلەتكۈچى كىرگۈزگەن بۇيرۇقنى ئىجرا قىلىشقا مەسئۇل بولىدۇ. DOS نىڭ بارلىق ئىچكى (Internal) بۇيرۇقلىرى مۇشۇ پروگراممىنىڭ ئىچىدە. شۇڭا COMMAND.COM لا بولمىدىكەن بارلىق ئىچكى بۇيرۇقلارنى ئىشلىتىشكە بولىدۇ.
5) سىرتقى (External) بۇيرۇقلار
سىرتقى بۇيرۇق دېگىنىمىز — مەلۇم ئىشنى تاماملاش ئۈچۈن تۈزۈلگەن پروگراممىدۇر. سىرتقى بۇيرۇق ھۆججەت شەكلىدە دېسكىدا ساقلىنىدۇ. ئىشلەتكۈچىلەر سىرتقى بۇيرۇقنىڭ نامىنى كىرگۈزسىلا، COMMAND.COM ئۇنى ئىزدەپ تېپىپ ئىچكى ساقلىغۇچقا يۆتكەپ چىقىپ ئىجرا قىلىدۇ. سىرتقى بۇيرۇق گەرچە دېسكىدا ھۆججەت شەكلىدە ساقلانسىمۇ، ئۇ ئادەتتىكى ھۆججەتتىن پەرقلىنىدۇ. يەنى كېڭەيتمە نامى COM ، EXE ، BAT بولغان ھۆججەتلەر سىرتقى بۇيرۇق بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. COMMAND.COM بولسا كېڭەيتمە نامى يۇقىرىقىدەك بولغان ھۆججەتلەرنى سىرتقى بۇيرۇق دەپ بىلىدۇ.

§ 3 — DOS ئاساسلىرى

1. DOS نىڭ سىستېما دېسكىسى

DOS نىڭ سىستېما دېسكىسى، كومپيۇتېرنى قوزغىتىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان دېسكىدىن ئىبارەت. ئۇ قاتتىق دېسكا بولىشىمۇ مۇمكىن، يۇمشاق دېسكا بولىشىمۇ مۇمكىن، ئۇنىڭدا DOS نىڭ ئاساسلىق 3 ھۆججىتى: IO.SYS ، MSDOS.SYS ۋە COMMAND.COM بولۇشى زۆرۈر. ئۇنىڭدا يەنە بەزى سىرتقى بۇيرۇقلار بولۇشىمۇ مۇمكىن، بۇ سىرتقى بۇيرۇقلارنىڭ نۇسخىسى بىلەن يۇقىرىقى 3 ھۆججەتنىڭ نۇسخىسى بىردەك بولۇشى كېرەك. بولمىسا بۇ سىرتقى بويرۇقلار ئىجرا قىلىدۇرۇلغاندا ئېكرانىدا:

INCORRET DOS VERSION

دېگەن خاتالىق كۆرسەتمىسى كۆرىنىدۇ.

سىستېما يۈمشاق دېسكىسى ئارقىلىق كومپيۇتېرنى قوزغاتقاندا سىستېما يۈمشاق دېسكىسىنى A قوزغاتقۇچقا سېلىپ، كومپيۇتېرنى توكقا چاتساق يەنى قوزغاتساق بولىدۇ. ئەگەر قاتتىق دېسكا سىستېما دېسكىسى بولسا بۇاستە قاتتىق دېسكىدىن قوزغاتسىمۇ بولىدۇ. ئەگەر قاتتىق دېسكا سىستېما دېسكىسى بولمىسا قاتتىق دېسكىنى سىستېما دېسكىسىغا ئايلاندۇرۇش كېرەك. قاتتىق دېسكىنى سىستېما دېسكىسى قىلغاندا، قاتتىق دېسكىنىڭ سۈرئىتى تېز، سىغىمى يۇقىرى بولۇشتەك ئارتۇقچىلىقىنى جارى قىلدۇرۇپ، مەشغۇلات سۈرئىتىنى تېزلەتكىلى بولىدۇ.

2. DOS مۇھىتىدىكى ھۆججەت

ھۆججەت دېگىنىمىز نام قويۇلغان، ئۆزئارا باغلىنىشلىق ئۇچۇرلارنىڭ توپلىمى. بىر ھۆججەت ھۆججەت نامى، ھۆججەت مەزمۇنىدىن تەركىب تاپىدۇ. بارلىق پروگراممۇ ۋە سانلىق ئاساسلار ھۆججەت شەكلىدە دېسكىدا ساقلىنىدۇ. ئەگەر بىرەر پروگراممۇ ياكى سانلىق مەلۇماتقا نام قويۇلمىسا DOS مۇھىتىدا ئۇنىڭغا قارىتا ھېچقانداق مەشغۇلات ئېلىپ بارغىلى بولمايدۇ. شۇڭا ھۆججەتنى دېسكا ھۆججىتى(DISK FILE) دەپمۇ ئاتايمىز. دېسكىنىڭ سىغىمچانلىقى ناھايىتى يۇقىرى بولغاچقا نۇرغۇن ھۆججەتلەرنى ساقلاشقا بولىدۇ. DOS بۇيرۇقلىرى ئارقىلىق بۇ ھۆججەتلەرگە نىسبەتەن ھەر خىل مەشغۇلاتلارنى ئېلىپ بېرىشقا بولىدۇ. مەسىلەن: نامىنى ياكى مەزمۇنىنى كۆرسىتىش، ئىجرا قىلىش، كۆچۈرۈش، ئۆچۈرۈش، نامىنى ئۆزگەرتىش قاتارلىقلار.

1) ھۆججەت نامى (FILENAME)

بىر ھۆججەتنىڭ نامى ئاساسىي نامى ۋە كېڭەيتمە نامىدىن ئىبارەت ئىككى قىسىمدىن تەركىب تاپىدۇ. ئاساسى نامى بىلەن كېڭەيتمە نامى « . » ئارقىلىق ئايرىلىپ تۇرىدۇ. كېڭەيتمە نامى بولمىسىمۇ بولىدۇ، بىراق ئاساسىي نامى چوقۇم بولۇشى زۆرۈر. ئاساسىي نامى 1 — 8 گىچە ASCII ھەرپىدىن تەركىب تاپىدۇ. كېڭەيتمە نامى 1 — 3 گىچە ASCII ھەرپىدىن تەركىب تاپىدۇ.

تۆۋەندىكى ASCII ھەرپلىرىنى ھۆججەت نامى قىلىشقا بولىدۇ.

ئىنگلىزچە ھەرپلەر، رەقەملەر ۋە بىر قىسىم ئالاھىدە بەلگىلەر يەنى # ! ~ $ ( ) ' @ ^ - { } - & % قاتارلىقلار.

+ = < > . , : * ? / \ ۋە بوشلۇق كۇنۇپكىسى قاتارلىقلارنى ھۆججەت نامى قىلىشقا بولمايدۇ.

تۆۋەندىكىلەر توغرا بولغان ھۆججەت ناملىرىدۇر.

AA1 ، T12 ، TAB ، NAME. AC ، 12. COM ، A%. DAT ...

تۆۋەندىكىلەر خاتا بولغان ھۆججەت نامى

TXT, A ، : DA ، 1A D ، P* ، A/B ....

ھۆججەتكە نام قويغاندا ئەستە تۇتۇشقا ۋە پەرقلەندۈرۈشكە قولاي بولۇشى ئۈچۈن ھەرپ ۋە رەقەملەرنى ئىشلىتىش كېرەك.

DOS بىر قىسىم ئۈسكۈنلىرىگە ئالدىن نام قويۇپ بولغان بولۇپ، بىز بۇلارنى ئۈسكۈنە نامى دەپ ئاتايمىز. ئۈسكۈنە ناملىرىنى دېسكا ھۆججەتلىرىگە نام قىلىپ ئىشلىتىشكە بولمايدۇ. ئۈسكۈنە ناملىرى تۆۋەندىكىچە:

CON :كۆرسەتكۈچ

COM1، AUX: ئالاقىلىشىش ئۈسكۈنىسى يەنى 1-نومۇرلۇق ئالاقىلىشىش ئۈسكۈنىسى

COM2 :2-نومۇرلۇق ئالاقىلىشىش ئۈسكۈنىسى

LPT1، PRN: ماشىنكا ياكى 1-نومۇرلۇق ماشىنكا

LPT2: 2-نومۇرلۇق ماشىنكا

LPT3: 3-نومۇرلۇق ماشىنكا

NUL: مەۋھۇم سىرتقى ئۈسكۈنە. بۇ ئۈسكۈنە كىرگۈزۈش ئۈسكۈنىسى قىلىپ ئىشلىتىلگەندە، مەشغۇلات دەرھال تاماملىنىدۇ. چىقىرىش ئۈسكۈنىسى قىلىپ ئىشلىتىلگەندە، تەقلىدىي يېزىش مەشغۇلاتى ئېلىپ بېرىلىدۇ. ئەمەلىيەتتە ھېچقانداق يېزىش مەشغۇلاتى ئېلىپ بېرىلمايدۇ.

2) كېڭەيتمە نامى (EXTENSION)

كېڭەيتمە نامى كۆپ ھاللاردا ھۆججەتنىڭ تۈرىنى ئىپادىلەپ بېرىدۇ. بەزى كېڭەيتمە ناملارنى سىستېما ئۆزى ھاسىل قىلىدۇ. مەسىلەن: BASIC تىلىدا پروگراممىلا تۈزۈپ دېسكىغا ساقلىساق كېڭەيتمە نامى ئاپتوماتىك ھالدا BAS قىلىپ بەلگىلىنىدۇ. بەزىلىرىنى ئىشلەتكۈچى ئۆزى بەلگىلەيدۇ. بىز ھۆججەتلەرنى كېڭەيتمە نامىغا ئاساسەن تۈرلەرگە ئايرىيمىز.

DOS نىڭ سىرتقى بۇيرۇقلىرىنىڭ كېڭەيتمە نامى .COM ، .EXE ، .BAT بولىدۇ.

BASIC ، PASCAL ، C ، FORTRAN قاتارلىق تىللاردا تۈزۈلگەن ئەسلى پروگراممىنىڭ كېڭەيتمە نامى ئايرىم-ئايرىم .BAS ، .PAS ، C ، .FOR بولىدۇ.

ھەر بىر دېسكا ھۆججىتىنىڭ تەركىبىدە مەلۇم ساندىكى ئۈچۈرلار بولىدۇ. ھۆججەتنىڭ تەركىبىدىكى ئۈچۈرلارنىڭ بايت سانى ھۆججەتنىڭ ئۇزۇنلىقى دېيىلىدۇ. يەنى بىر ھۆججەتنىڭ ئۇزۇنلىقى 160 بولسا، بۇ ھۆججەتنىڭ تەركىبىدە 160 بايت بار. ھۆججەتنىڭ ئۇزۇنلىقى چوڭ بولسا دېسكىدا ئىگەللەيدىغان ئورنىمۇ چوڭ بولىدۇ. ھۆججەتنىڭ چىسلاسى ۋە ۋاقتى بولسا ھۆججەتنىڭ تۈرغۇزۇلغان ياكى ئەڭ ئاخىرقى قېتىم تۈزىتىلگەن چاغدىكى چىسلاسى بىلەن ۋاقتىنى كۆرسىتىدۇ.

4) ھۆججەتنىڭ خاسلىقى

DOS مۇھىتىدا ھەر بىر ھۆججەت تۆۋەندىكىدەك 4 خىل خاسلىقتا بولىدۇ. ھۆججەتنىڭ خاسلىقىنى ATTRIB بۇيرۇقى ئارقىلىق ئۆزگەرتىشكە بولىدۇ.

يوشۇرۇن خاسلىق(HIDDEN): ئەگەر ھۆججەت يوشۇرۇن خاسلىقتا بولسا، بۇنداق ھۆججەتنى يوشۇرۇن ھۆججەت دەپ ئاتايمىز. ئۇنى ئادەتتىكى ھۆججەت نامىنى كۆرۈش بۇيرۇقى بىلەن كۆرگىلى بولمايدۇ. يەنى DIR بۇيرۇقى بىلەن ئۇنىڭ نامىنى كۆرگىلى بولمايدۇ. ئەگەر بىرەر ئىجرا قىلدۇرۇشقا بولىدىغان ھۆججەتنىڭ خاسلىقىنى يوشۇرۇن خاسلىققا ئۆزگەرتىپ قويسا بۇ ھۆججەتنى كۆرگىلى بولمىغان بىلەن، ئۇنى ئىجرا قىلدۇرۇشقا بولىدۇ. بۇ ئارقىلىق شۇ ھۆججەتنى باشقىلارنىڭ ئىشلىتۇۋلىشىنىڭ ئالدىنى ئالغىلى بولىدۇ.

سىستېما خاسلىق(SYSTEM): ئەگەر ھۆججەت سىستېما خاسلىقتا بولسا، بۇنداق ھۆججەتنى سىستېما مەخسۇس ئىشلىتىدىغان ھۆججەت دەپ ئاتايمىز. ھۆججەتنىڭ خاسلىقى سىستېما خاسلىقتا بولسا بۇ ھۆججەتنىڭ نامىنى كۆرگىلى بولمايدۇ، شۇنداقلا ئىجرا قىلدۇرۇشقىمۇ بولمايدۇ.

ئارخىپ خاسلىق(ARHCIVE): ئارخىپ خاسلىق ھۆججەتنىڭ ئادەتتىكى خاسلىقى بولۇپ، ئەگەر سىز دېسكىدا بىرەر ھۆججەت تۇرغۇزسىڭىز ئۇ شۇ ھامان ئارخىپ خاسلىقتا بولىدۇ. ھۆججەتنىڭ ئارخىپ خاسلىقىنى يوق قىلىشقىمۇ بولىدۇ. ئارخىپ خاسلىقتىكى ھۆججەتنى ئارخىپ ھۆججەت دەپ ئاتاشقىمۇ بولىدۇ.

ئوقۇشقىلا بولىدىغان خاسلىق(READ ONLY): ئەگەر بىرەر ھۆججەتنىڭ خاسلىقى پەقەت ئوقۇشقىلا بولىدىغان خاسلىقتا بولسا بۇ ھۆججەتنىڭ ھۆججەت نامىنى كۆرۈشكە بولىدۇ. ئۇنى ئوقۇشقىمۇ بولىدۇ. بىراق بۇ ھۆججەتنى ئۆچۈرۈشكە، ئۇنىڭ ئىچىگە باشقا مەزمۇنلارنى يېزىشقا بولمايدۇ. ئەگەر ھۆججەتنىڭ خاسلىقى پەقەت ئوقۇشقىلا بولىدىغان خاسلىقتا بولسا بۇنداق ھۆججەتنى ئوقۇشقىلا بولىدىغان ھۆججەت دەپ ئاتايمىز.

دېمەك بەزىدە ھۆججەتنى باشقىلارنىڭ كۆرۈۋېلىشىدىن، ئۆچۈرۈۋېتىشىدىن ۋە ئىجرا قىلدۇرۇپ ئىشلىتۇۋلىشىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن ئۇنىڭ خاسلىقىنى مۇۋاپىق ئۆزگەرتسە بولىدۇ. يەنى بىر ھۆججەت بىرلا ۋاقىتتا 4 خىل خاسلىقتا بولسىمۇ بولىدۇ.

5) ئورتاق بەلگىلەر (通配符)

ئورتاق بەلگە ئىككى خىل: * ۋە ?. بۇ بەلگىلەرنى ھۆججەت نامىنىڭ ئارىسىغا قىستۇرۇش ئارقىلىق بىر گۇرۇپپا ھۆججەتلەرنى ئىپادە قىلىشقا بولىدۇ. * بەلگىسى ھەر قانداق بىر ھەرپ تىزمىسىنى ئىپادىلەيدۇ، ? بولسا خالىغان بىرلا ھەرپنى ئىپادىلەيدۇ.

مەسىلەن:

A*.TXT بولسا دېسكىدىكى ھۆججەت نامىنىڭ بىرىنچى ھەرپى A بولغان، كېڭەيتمە نامى TXT بولغان بارلىق ھۆججەتلەرنى ئىپادىلەيدۇ.

BT* ياكى BT*.* بولسا دېسكىدىكى نامى BT بىلەن باشلانغان بارلىق ھۆججەتلەرنى ئىپادىلەيدۇ.

*.BT بولسا دېسكىدىكى نامى BT بىلەن باشلانغان، كېڭەيتمە نامى يوق بولغان بارلىق ھۆججەتلەرنى ئىپادىلەيدۇ.

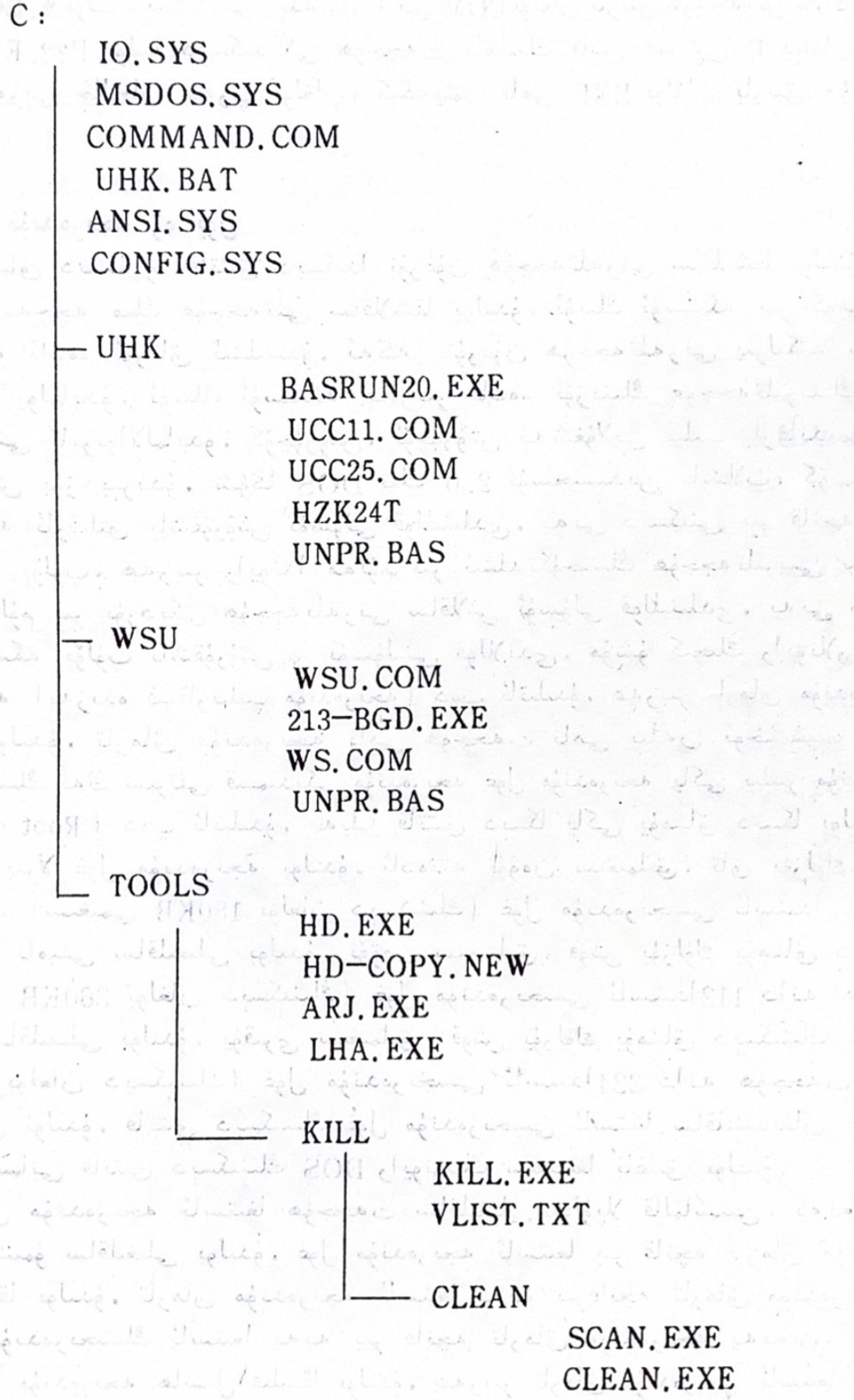
*.COM بولسا دىسكىدىكى كېڭەيتمە نامى COM بولغان بارلىق ھۇججەتنى ئىپادىلەيدۇ.
P??.EXE بولسا دىسكىدىكى ھۇججەت نامىنىڭ باش ھەرپى P بولغان، قالغان ئىككى ھەرپى خالىغان ھەرپ بولغان، كېڭەيتمە نامى EXE بولغان بارلىق ھۇججەتنى بىلدۈرىدۇ.

3. مۇندەرىجە ۋە يول

يۇمشاق دىسكا ۋە قاتتىق دىسكىدا نۇرغۇن ھۇججەتلەرنى ساقلاشقا بولىدۇ. قاتتىق دىسكىدا نەچچە مىڭ ھۇججەتنى ساقلاشقا بولىدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە بىر كومپيۇتېرنى بىر قانچە ئادەم ئورتاق ئىشلىتىدۇ. ئەگەر نۇرغۇن ھۇججەتلەرنى بىرلىكتە ساقلىسا، بىخەتەر بولمايدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە ھەربىر ئادەم ئۆزىنىڭ ھۇججەتلىرىنىڭ قايسى ئىكەنلىكىنى ئايرىۋالالمايدۇ. كۆچۈرۈش، ئۆچۈرۈش مەشغۇلاتى ئېلىپ بارغاندىمۇ ئوڭاي خاتالىشىش يۈز بېرىدۇ. شۇڭا DOS نىڭ 2.0 نۇسخىسىدىن باشلاپ، كۆپ قاتلىق مۇندەرىجە ئارقىلىق باشقۇرۇش ئۇسۇلى قوللىنىلدى. يەنى دىسكىنى بىر قانچە كىچىك رايونلارغا بۆلۈپ، ھەربىر رايوندا مەلۇم بىر ئىشلەتكۈچىنىڭ ھۇججەتلىرىنى ساقلاش، ياكى مەلۇم بىر تۈردىكى ھۇججەتلەرنى ساقلاش ئۇسۇلى قوللىنىلدى. يەنى دىسكىنى «دەرىجىگە بۆلۈپ باشقۇرۇش» ئۇسۇلىنى قوللاندى. مۇشۇ كىچىك رايونلار تارماق مۇندەرىجە (بەزىدە قىسقارتىلىپ مۇندەرىجە) دەپ ئاتىلىدۇ. ھەربىر تارماق مۇندەرىجىنىڭ نامى بولىدۇ. تارماق مۇندەرىجە نامى ھۇججەت نامى بىلەن ئوخشىشىپ كېتىدۇ. مۇندەرىجىنىڭ ئەڭ سىرتقى قىسمىدىكى مۇندەرىجە غول مۇندەرىجە ياكى يىلتىز مۇندەرىجە (Root directory) دەپ ئاتىلىدۇ. مەيلى قاتتىق دىسكا ياكى يۇمشاق دىسكا بولسۇن بىر دىسكىدا بىرلا غول مۇندەرىجە بولىدۇ. ئادەتتە تۆۋەن سىغىملىق، تاق يۈزلۈك يۇمشاق دىسكىنىڭ (سىغىمى 180KB بولغان دىسكىنىڭ) غول مۇندەرىجىسى ئاستىدا 64 دانە ھۇججەت نامىنى ساقلىغىلى بولىدۇ. تۆۋەن سىغىملىق، قوش يۈزلۈك يۇمشاق دىسكىنىڭ (سىغىمى 360KB بولغان دىسكىنىڭ) غول مۇندەرىجىسى ئاستىدا 112 دانە ھۇججەت نامىنى ساقلىغىلى بولىدۇ. يۇقىرى سىغىملىق، قوش يۈزلۈك يۇمشاق دىسكىنىڭ (سىغىمى 1.2MB بولغان دىسكىنىڭ) غول مۇندەرىجىسى ئاستىدا 224 دانە ھۇججەت نامىنى ساقلىغىلى بولىدۇ. قاتتىق دىسكىنىڭ غول مۇندەرىجىسى ئاستىغا ساقلىنىدىغان ھۇججەت نامىنىڭ سانى قاتتىق دىسكىنىڭ DOS رايونىنىڭ سىغىمىغا باغلىق بولىدۇ.

غول مۇندەرىجە ئاستىغا ھۇججەت ساقلىغىلى بولۇپلا قالماستىن، يەنە تارماق مۇندەرىجىنىمۇ ساقلىغىلى بولىدۇ. غول مۇندەرىجە ئاستىغا بىر قانچە تارماق مۇندەرىجە تۇرغۇزۇشقا بولىدۇ. تارماق مۇندەرىجە ئاستىغا يەنە بىرقانچە تارماق مۇندەرىجە، بۇ تارماق مۇندەرىجىنىڭ ئاستىغا يەنە بىر قانچە تارماق مۇندەرىجە يەنە... قىسقىسى قاتمۇقات مۇندەرىجە ھاسىل قىلىشقا بولىدۇ. ھەربىر تارماق مۇندەرىجە ئاستىغا چەكسىز كۆپ ھۇججەت ساقلاشقا بولىدۇ (دىسكىنىڭ سىغىمى يار بەرگەن دائىرىدە)

مەسىلەن: دىسكىدا تۆۋەندىكىدەك قۇرۇلمىدىكى مۇندەرىجە بار دېسەك:

بۇنىڭدىكى غول مۇندەرىجە ئاستىدا IO.SYS ، MSDOS.SYS ، COMMNAD.COM
... قاتارلىق ھۆججەتلەر بار بولۇپ، بۇ ھۆججەتلەر غول مۇندەرىجە ئىچىگە ساقلانغان.

ئۇنىڭدىن باشقا يەنە غول مۇندەرىجە ئاستىدا UHK ، WSU ، TOOLS قاتارلىق تارماق مۇندەرىجە بار بولۇپ، بۇ مۇندەرىجىلەر غول مۇندەرىجە ئاستىدىكى تارماق مۇندەرىجە، شۇڭا بۇ مۇندەرىجىلەر بىرلەمچى تارماق مۇندەرىجە دەپ ئاتىلىدۇ. يەنە ھەربىر تارماق مۇندەرىجە ئاستىدا يۇقىرىدىكى مۇندەرىجە قۇرۇلمىسىدا كۆرسىتىلگەندەك بىر قانچە ھۆججەت بار. TOOLS دېگەن مۇندەرىجە ئاستىدا KILL دېگەن تارماق مۇندەرىجە بار بولۇپ، ئىككىلەمچى تارماق مۇندەرىجە دەپ ئاتىلىدۇ. بۇ KILL دېگەن ئىككىلەمچى تارماق مۇندەرىجە ئاستىدا يۇقىرىدىكى مۇندەرىجە قۇرۇلمىسىدا كۆرسىتىلگەندەك بىرقانچە ھۆججەتلەر بار. KILL دېگەن مۇندەرىجە ئاستىدا CLEAN دېگەن تارماق مۇندەرىجە بولۇپ، بۇ ئۈچىلەمچى تارماق مۇندەرىجە دەپ ئاتىلىدۇ. ئۇنىڭ ئاستىدىمۇ SCAN.EXE ۋە KILL.EXE دەپ ئىككى ھۆججەت بار.

قىسقىسى غول مۇندەرىجە ئاستىدىكى تارماق مۇندەرىجىلەر بىرلەمچى تارماق مۇندەرىجە، بىرلەمچى تارماق مۇندەرىجە ئاستىدىكى مۇندەرىجىلەر ئىككىلەمچى تارماق مۇندەرىجە... دەپ ئاتىلىدۇ.

يۇقىرىقىدىن كۆرۈۋېلىشقا بولىدىكى ھەربىر ھۆججەت مەلۇم مۇندەرىجە ئاستىغا ئورۇنلاشقان بولىدۇ. ئەگەر بىز بىر ھۆججەتكە نىسبەتەن مەلۇم مەشغۇلات (كۆچۈرۈش، ئۆچۈرۈش،...) ئېلىپ بارماقچى بولساق چوقۇم شۇ ھۆججەتنىڭ نامىنى كۆرسىتىپ بېرىشتىن سىرت يەنە شۇ ھۆججەتنىڭ قايسى مۇندەرىجە ئاستىدا تۇرۇۋاتقانلىقىنى كۆرسىتىپ بېرىشىمىز كېرەك. بولمىسا بۇ ھۆججەتنى تاپالمايدۇ.

ھۆججەت تۇرۇۋاتقان دېسكا، مۇندەرىجە ۋە ھۆججەتنىڭ نامى قوشۇلغاندىلا ئېنىق بىر ھۆججەتنى ئىپادىلەپ بېرىدۇ. يەنى ھۆججەت تۇرۇۋاتقان ئورۇننى كۆرسىتىپ بېرىدۇ. بىز ھۆججەت تۇرۇۋاتقان دېسكا، تارماق مۇندەرىجىلەرنى ھۆججەتنىڭ يولى دەپ ئاتايمىز. ھۆججەت بىر قانچە قات مۇندەرىجىنىڭ ئاستىدا بولسا، ئۇنىڭ يولىنى يازغاندا ھەربىر قات مۇندەرىجە ئارىسىغا "\" بەلگە يېزىلىدۇ.

مەسىلەن:

C:ANSI.SYS

قاتتىق دېسكىنىڭ غول مۇندەرىجە ئاستىدىكى ANSI.SYS دېگەن ھۆججەتنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

يۇقىرىدىكى مۇندەرىجە قۇرۇلمىسىدا KILL.EXE دېگەن ھۆججەتنى كۆرسىتىپ بەرمەكچى بولغاندا ئۇنى مۇنداق يازىمىز:

C:\TOOLS\KILL\KILL.EXE

KILL.EXE دېگەن ھۆججەتنىڭ يولى C:\TOOLS\KILL بولىدۇ.

يەنە يۇقىرىدىكى مۇندەرىجە قۇرۇلمىسىدىكى SCAN.EXE دېگەن ھۆججەتنى كۆرسىتىپ بەرمەكچى بولساق:

C:\TOOLS\KILL\CLEAN\SCAN.EXE

دەپ يازىمىز. SCAN.EXE دېگەن ھۆججەتنىڭ يولى بولسا C:\TOOLS\KILL\CLEAN بولۇپ، ئۇ ئۈچ قات مۇندەرىجىنىڭ ئاستىدا تۇرىدۇ.

4. DOS نىڭ قوزغىلىشى

DOS نىڭ قوزغىلىشى دېگىنىمىز دېسكىدىكى DOS نىڭ ئۈچ ھۆججەتى (IO.SYS، MSDOS.SYS، COMMNAD.COM) نى كومپيۇتېرنىڭ ئىچكى ساقلىغۇچىسىغا

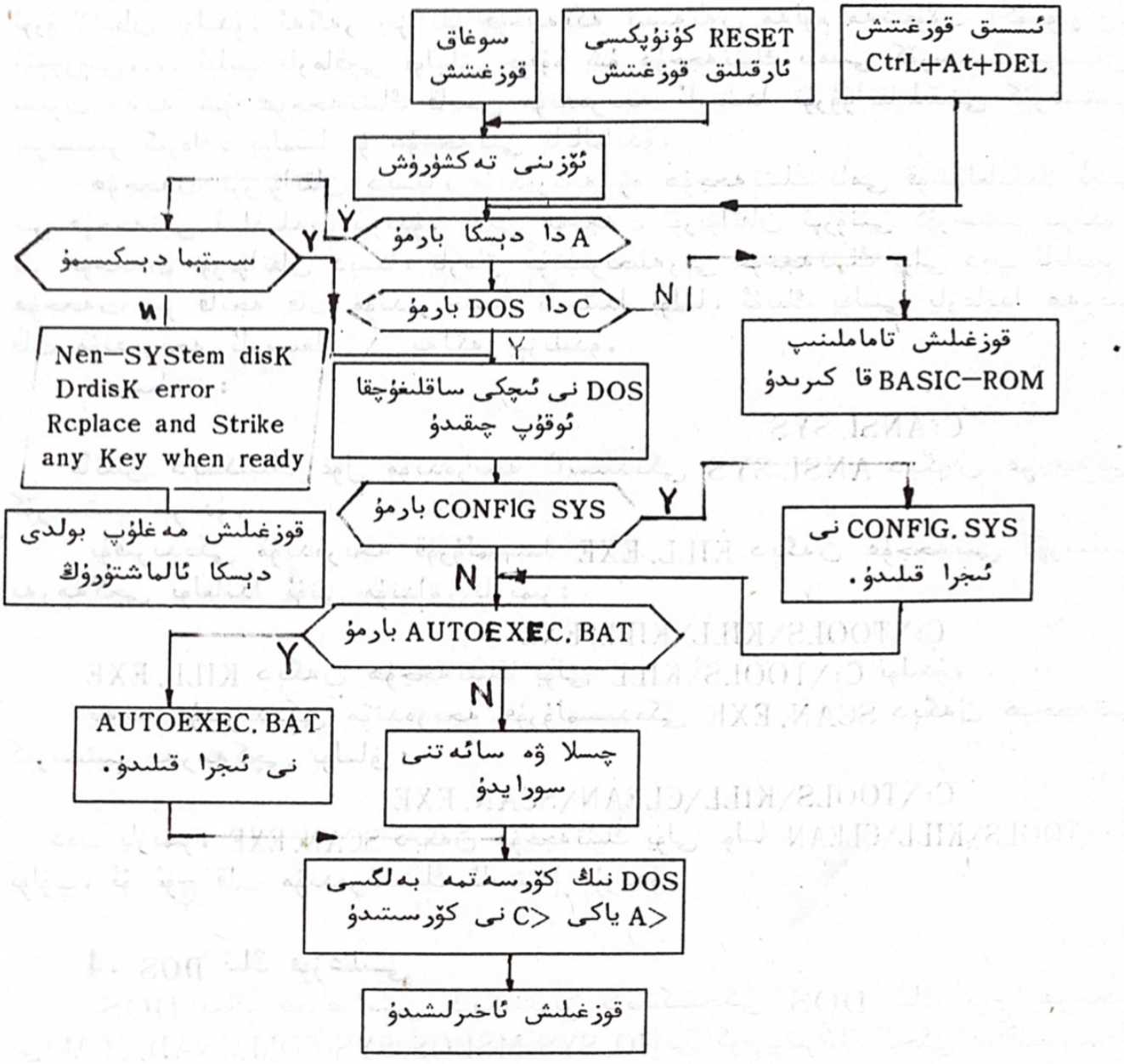
يۆتكەپ چىقىپ ئورۇنلاشتۇرۇپ، كومپيۇتېرنى كونترول قىلىش ھوقۇقىنى ROM-BIOS دىن DOS قا ئۆتكۈزۈپ بېرىش دېگەنلىكتۇر.

DOS نى قوزغىتىشنىڭ ئۈچ خىل ئۇسۇلى بار. بۇ ئۇسۇل دەل كومپيۇتېرنى قوزغىتىشنىڭ ئۇسۇلى. يەنى سوغاق قوزغىتىش، ئىسسىق قوزغىتىش ۋە RESET كۇنۇپكىسى ئارقىلىق قوزغىتىش.

DOS ئادەتتە A ياكى C قوزغاتقۇچتىكى دىسكىدىن قوزغىلىدۇ. قوزغىلىش جەريانى تۆۋەندىكىدەك بولىدۇ.

كومپيۇتېر ئالدى بىلەن A قوزغاتقۇچتىكى دىسكا سىستېما دىسكىسىمۇ ئەمەسمۇ تەكشۈرىدۇ. ئەگەر سىستېما دىسكىسى بولسا DOS نى A دىكى دىسكىدىن قوزغايدۇ. ئەگەر قوزغاتقۇچنىڭ ئىشكى ئوچۇق ياكى قوزغاتقۇچتا دىسكا بولمىسا C قوزغاتقۇچنى يەنى قاتتىق دىسكىنى تەكشۈرىدۇ. ئەگەر قاتتىق دىسكا سىستېما دىسكىسى بولسا DOS نى C دىن قوزغايدۇ. ئەگەر قاتتىق دىسكا سىستېما دىسكىسى بولمىسا ROM-BASIC قا كىرىدۇ.

DOS نىڭ قوزغىلىش جەريانى رەسىمدە كۆرسىتىلگەندەك:

DOS قوزغالغاندىن كېيىن قىلىدىغان بىرىنچى ئىشى دېسكىدىكىAUTOEXEC.BAT (ئاپتوماتىك ئىجرا قىلىنىدىغان توپ بۇيرۇق) نى ئىجرا قىلدۇرۇش. ئەگەر AUTOEXEC.BAT بولمىسا كومپيۇتېرنىڭ چىسلاسى بىلەن ۋاقتىنى كۆرسىتىپ، ھازىرقى چىسلا ۋە ۋاقتىنى كىرگۈزۈشنى تەلەپ قىلىدۇ. يەنى تۆۋەندىكىدەك:

Current date is mon 5-15-1989

Enter new date (mm-dd-yy):

بۇنىڭ مەنىسى « ھازىرقى چىسلاسى 1989-يىلى 5-ئاينىڭ 15-كۈنى دۈشەنبە. يېڭى چىسلانى كىرگۈزۈڭ.»

ئەگەر كومپيۇتېر كۆرسەتكەن چىسلانى ئۆزگەرتىشنى خالىمىسىڭىز بۇۋاستە قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسسىڭىز بولىدۇ. ئەگەر چىسلانى ئۆزگەرتمەكچى بولسىڭىز ئاي، كۈن، يىل تەرتىۋى بويىچە يېڭى چىسلانى كىرگۈزسىڭىز بولىدۇ. ئۇلارنى « - » ئارقىلىق ئايرىيسىز.

بۇنىڭغا جاۋاپ بېرىپ بولغاندىن كېيىن ئېكرانداً:

Current time is 10:24:43.94

Enter new time:

دېگەن كۆرسەتمە چىقىدۇ. بۇنىڭ مەنىسى« ھازىرقى ۋاقىت 10 دىن 24 مىنۇت، 43 سېكۇنت، 94 دەققە ئۆتتى. يېڭى ۋاقتىنى كىرگۈزۈڭ.»

بۇنىڭغىمۇ ئۆزگىرىنىڭ ئېھتىياجى بويىچە جاۋاب بەرسىڭىز بولىدۇ. سائەت، مىنۇت، سېكۇنتلارنى كىرگۈزگەندە « : » ئارقىلىق ئايرىمىز.

4 — § DOS نىڭ كۆپ ئىشلىتىلىدىغان بۇيرۇقلىرى

1. DOS نىڭ بۇيرۇق قۇرى، DOS بۇيرۇقلىرىنى ئىجرا قىلىش ئۇسۇلى ۋە DOS بۇيرۇقلىرىنىڭ تۈرلەرگە بۆلۈنۈشى

1) DOS نىڭ بۇيرۇق قۇرى

DOS قوزغالغاندىن كېيىن A:\> ياكى C:\> دېگەن بەلگە چىقىدۇ. بىز بۇ بەلگىنى DOS نىڭ كۆرسەتمە بەلگىسى دەپ ئاتايمىز. A:\>ۋە C:\> لەر بولسا بىز تۇرۇشاتقان يولنى كۆرسىتىدۇ. ئىجرا قىلدۇرۇلماقچى بولغان بۇيرۇقلارنىڭ ھەممىسى مۇشۇ بەلگىنىڭ يېنىغا يېزىلىدۇ. شۇڭا بۇ كۆرسەتمە بەلگىسى كۆرۈنگەن، نۇر بەلگىسى تۇرغان قۇر DOS نىڭ بۇيرۇق قۇرى دەپ ئاتىلىدۇ. بۇيرۇق قۇرىغا ئەڭ كۆپ بولغاندا 127 دانە ھەرپتىن تەركىب تاپقان بۇيرۇقنى كىرگۈزۈشكە بولىدۇ. بىز بۇ بەلگە چىققان چاغدىكى ھالەتنى DOS ھالتى دەپ ئاتايمىز.

DOS ھالتىدە DOS نىڭ بۇيرۇق قۇرىغا تۆۋەندىكى 3 خىل بۇيرۇقنى كىرگۈزۈپ ئىجرا قىلدۇرۇشقا بولىدۇ.

ئىچكى بۇيرۇق

سىرتقى بۇيرۇق

DOS نىڭ مەخسۇس ئىشلىتىدىغان كۇنۇپكىلىرى

2) DOS بۇيرۇقلىرىنى ئىجرا قىلىش

DOS نىڭ بۇيرۇق قۇرىغا DOS بۇيرۇقلىرىنى كىرگۈزۈپ، ئىجرا قىلدۇرۇشتا تۆۋەندىكىلەرگە دىققەت قىلىش كېرەك.

① DOS نىڭ كۆرسەتمە بەلگىسى كۆرۈنگەندىن كېيىن DOS بۇيرۇقلىرىنى بېرىش كېرەك.

② ئىجرا قىلماقچى بولغان بۇيرۇق چوقۇم بۇيرۇقنىڭ گرامماتىكىلىق شەكلى بويىچە يېزىلىشى كېرەك. بۇيرۇق قۇرىدىكى ھەرپلەرنىڭ چوڭ كىچىك يېزىلىشىنىڭ ھېچقانداق پەرقى يوق.

③ DOS بۇيرۇقلىرىنى كىرگۈزۈپ بولغاندىن كېيىن، قايتۇرۇش كۇنۇپكىسى (RETURN)نى بېسىش كېرەك.

MS-DOS نىڭ بۇيرۇقلىرىنىڭ گرامماتىكىلىق شەكلى تۆۋەندىكىدەك.

sample ([+r] [d1:][path1][filename1] [d2:][path2]filename2 [/optionS])

بۇنىڭدىكى sample بولسا ئىجرا قىلدۇرماقچى بولغان بۇيرۇقنىڭ نامى

[] بولسا يازسىمۇ، يازمىسىمۇ بولىدىغانلىقىنى بىلدۇرىدۇ. دېمەك بەزىدە بۇيرۇقتىن باشقا ھېچقانداق مەزمۇن يېزىلمايدۇ.

[d1:][path1]filename1 بولسا مەشغۇلاتقا قاتنىشىدىغان ئەسلى ھۆججەتنىڭ يولىنى كۆرسىتىدۇ. يەنى ھۆججەت ساقلانغان دىسكا سېلىنغان قوزغاتقۇچ نامى، ھۆججەت ساقلانغان مۇندەرىجە نامى ۋە ھۆججەتنىڭ نامى قاتارلىقلارنى بىلدۇرىدۇ.

[d2:][path2]filename2 بولسا مەشغۇلاتقا قاتنىشىدىغان نىشان ھۆججەتنىڭ يولىنى كۆرسىتىدۇ. يەنى ھۆججەت ساقلانغان دىسكا سېلىنغان قوزغاتقۇچ نامى، ھۆججەت ساقلانغان مۇندەرىجە نامى ۋە ھۆججەتنىڭ نامى قاتارلىقلارنى بىلدۇرىدۇ.

OPTIONS بولسا sample نىڭ پارامېترلىرى بولۇپ، بۇ پارامېترلارنى تاللاش ئارقىلىق بۇيرۇقنىڭ ئىقتىدارىنى ئۆزگەرتىشكە بولىدۇ.

3) DOS بۇيرۇقلىرىنىڭ ئىقتىدارىغا قاراپ، تۆۋەندىكىدەك 4 تۈرگە بۆلۈشكە بولىدۇ.

مۇندەرىجە ۋە يول مەشغۇلات بۇيرۇقلىرى

ھۆججەت مەشغۇلات بۇيرۇقلىرى

دىسكا مەشغۇلات بۇيرۇقلىرى

باشقا بۇيرۇقلار

2. مۇندەرىجە ۋە يول مەشغۇلات بۇيرۇقلىرى

1) قوزغاتقۇچنى تاللاش بۇيرۇقى

ئەگەر C:\> ياكى C> بەلگىسى كۆرۈلسە بۇ سىزنىڭ قاتتىق دىسكىدا تۇرغۇزاتقانلىقىڭىزنى بىلدۇرىدۇ. ئەگەر سىز باشقا قوزغاتقۇچتىكى دىسكىدا مەشغۇلات ئېلىپ بارماقچى بولسىڭىز، قوزغاتقۇچ بەلگىسىنى ئۆزگەرتىشكە توغرا كېلىدۇ. ئۆزگەرتىش بۇيرۇقى تۆۋەندىكىدەك:

A قوزغاتقۇچقا دىسكا سېلىپ

C:\>A:

نى كىرگۈزۈپ، قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسقاندىن كېيىن ، C قوزغاتقۇچتىن A قوزغاتقۇچقا ئۆتىدۇ. ئەگەر ھەرقانداق ۋاقىتتا B قوزغاتقۇچقا ئۆتمەكچى بولغاندا B قوزغاتقۇچقا دىسكا سېلىپ، :B نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسسا بولىدۇ.

2) ھۆججەت ۋە مۇندەرىجە نامىنى كۆرسىتىش بۇيرۇقى DIR

DIR بۇيرۇقى ئىچكى بۇيرۇق بولۇپ، ئۇنىڭ شەكلى:

DIR [D:] [/P] [/W] [/A:x] [/O:x]

مەسىلەن: C قوزغاتقۇچتا تۇرۇۋاتقاندا

DIR A:

نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق، A قوزغاتقۇچتىكى دىسكىدىكى بارلىق ھۆججەت ۋە مۇندەرىجىنى تۆۋەندىكىدەك كۆرسىتىدۇ.

```
Volume in drive A is AKSU
Volume Serial Number is 3F15-13CA
Directory of A:\

AA          93 , 184  01-01-08   1:42a
K01          8 , 704  01-31-95   4:20p
AA2         28 , 800  12-08-94  12:24p
AA1        137 , 728  02-08-95   2:44p
T1          12 , 416  02-01-95   4:46a
K0           8 , 704  01-31-95   4:23p
AB      TBL     352  02-01-95   1:38p
AC      TBL     224  02-01-95   1:44p
T4           4 , 992  02-01-95   2:48p
T5           9 , 216  02-01-95   4:05p
UW          26 , 624  03-10-95  10:22a
WS      <DIR>         05-15-89   1:46p
BD      <DIR>         05-15-89   1:46p
      13 file(s)        330,944 bytes
                         24,576 bytes free
```

بۇنىڭدىكى 1-قۇر A دىكى دىسكا نامىنىڭ AKSU ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ. 2-قۇر دىسكا نومۇرىنىڭ 3F15 - 13CA ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ، بۇ نومۇرنى DOS6 نىڭ فورماتلاش بۇيرۇقى ھاسىل قىلغان. DOS نىڭ تۆۋەن نۇسخىلىرىدا بۇ نومۇر ھاسىل قىلىنمايدۇ. 3-قۇر A قوزغاتقۇچتىكى غول مۇندەرىجە دىگەننى بىلدۈرىدۇ.

ئۇنىڭ ئاستىدىكىلىرى بولسا A قوزغاتقۇچتىكى غول مۇندەرىجە ئاستىدىكى بارلىق ھۆججەت تەرىنىڭ ھۆججەت نامى، كېڭەيتمە نامى، ئۇزۇنلىقى، تۇرغۇزۇلغان ۋاقتى.

بۇنىڭدىكى AB ، AC دېگەن ئىككى ھۆججەتنىڭ كېڭەيتمە نامى بار بولۇپ، كېڭەيتمە نامى TBL . قالغانلىرىنىڭ كېڭەيتمە نامى يوق.

WS ، BD نىڭ كېڭەيتمە نامى <DIR>، ئەمەلىيەتتە بۇ كېڭەيتمە نام بولماستىن، WS، BDنىڭ تارماق مۇندەرىجە ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەڭ ئاستىدىكى ئىككى قۇر بولسا، 13 ھۆججەتنىڭ نامى كۆرسىتىلگەنلىكىنى، بۇ كۆرسىتىلگەن ھۆججەتلەرنىڭ جەمئىي ئۆزۈنلىقى 30944 بايت ئىكەنلىكىنى، دېسكىدا يەنە ئىشلىتىشكە بولىدىغان 24576 بايت بارلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

DIR C:/P بولسا C دېسكىدىكى ھۆججەتلەرنىڭ نامى ۋە مۇندەرىجە نامىنى ئېكرانغا بۆلۈپ كۆرسىتىدۇ، بىر ئېكران توشقاندا ۋاقتىلىق توختاپ تۇرىدۇ. خالىغان كۇنۇپكىنى باسسا، يەنە بىر ئېكران توشقىچە داۋاملىق كۆرسىتىدۇ.

DIR C:/W بولسا C دېسكىدىكى ھۆججەت ۋە مۇندەرىجەلەرنىڭ نامىنلا بىر قۇرغا 5تىن تىزىپ كۆرسىتىدۇ. ھۆججەتنىڭ ئۆزۈنلىقى، تۇرغۇزۇلغان ۋاقتى قاتارلىقلارنى كۆرسەتمەيدۇ. بۇيرۇق ئىجرا بولغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈشتى تۆۋەندىكىدەك:

```
VOlume in drive C is MS-DOS-6
VOlume Serial Number is 1D50-B8E4
Directory of c:\
(UHK)       (WSU)      (NU)       (TOOLS)      (TC)
(DOC)       (CCED)     (BGD)      (WINDOWS)    (UCDOS)
(QB)        (TB)       (BGD)      (TP)         (SR)
(XHED)      (USER)     (213)      (ASM)        213.BAT
(TEMP)      (PLAY)     (UWPC)     (CHECK)      AM.BAT
(TCLIB)     (WS)       (PK)       (GIF)        (EN)
RES.COM     (TD)       (TASM)     COMMAND.COM  BOOT
UHK.BAT     ANSI.SYS   WINA20.386  (DICT)       WSP.CFG
(CGTLIF)    CO         CONFIG.SYS  CHKLIST.MS   (GL)
(ZRM)       AUTOEXEC.BAT
        47 fil (s)    67,385 bytes
        93,728,768 bytes free
```

() نىڭ ئىچىگە يېزىلغىنى تارماق مۇندەرىجىنى كۆرسىتىدۇ.

ئۇنىڭدىن باشقا DOS 6 دە DIR بۇيرىقىنىڭ ئىقتىدارى كېڭەيتىلىپ، يەنە بىرنەچچە پارامېترلىرى قوشۇلغان. بۇنىڭ ئىچىدە /A: ۋە /O: دىن ئىبارەت ئىككى پارامېترنىڭ ئىشلىتىلىشىنى تونۇشتۇرىمىز.

DIR/A:X ھالەتتە ئىشلىتىلگەن چاغدا، ئوخشىمىغان خاسلىقتىكى ھۆججەتلەرنى كۆرسىتىدۇ. بۇ يەردىكى x « A ، S ، H ، R ، D » لارنىڭ خالىغان بىرسى بولسا بولىدۇ.

DIR /A:D ئىشلىتىلگەندە بارلىق مۇندەرىجە نامىلىرىنى تۆۋەندىكىدەك كۆرسىتىپ

بېرىدۇ.

```
 Volume in drive C is MS-DOS-6
 Volume Serial Number is 1D50-B8E4
 irectory of C:\

UHK          <DIR>          08-09-94       7:23a
WSU          <DIR>          08-09-95       7:23a
NU           <DIR>          10-29-94       9:25a
TOOLS        <DIR>          10-13-94       5:41p
TC           <DIR>          10-17-94       9:55p
DOS          <DIR>          10-14-94      10:18Aa
CCED         <DIR>          11-30-94       8:07p
BGD          <DIR>          10-16-94       9:48p
WINDOWS      <DIR>          10-14-94      11:50a
UCDOS        <DIR>          12-26-94       5:26a
QB           <DIR>          10-19-94      10:30a
TB           <DIR>          10-14-94      12:33p
FOXPROW      <DIR>          10-18-94      10:40a
TP           <DIR>          10-17-94      10:01p
SR           <DIR>          10-16-94      10:22p
XHPR         <DIR>          10-16-94       9:49p
USER         <DIR>          0-18-94         4:08p
213          <DIR>          10-19-94      12:18p
                 18 file(s)  0 bytes
                 93,724,672 bytes free
```

DIR /A:R ئىشلىتىلگەندە ئوقۇشقىلا بولىدىغان خاسلىقتىكى بارلىق ھۆججەتلەرنىڭ نامىلىرىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

DIR /A:H ئىشلىتىلگەندە يوشۇرۇن خاسلىقتىكى بارلىق ھۆججەتلەرنىڭ نامىلىرىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

DIR /A:S ئىشلىتىلگەندە سىستېما خاسلىقتىكى بارلىق ھۆججەتلەرنىڭ نامىلىرىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

DIR /A:A ئىشلىتىلگەندە ئارخىپ خاسلىقتىكى بارلىق ھۆججەتلەرنىڭ نامىلىرىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

ئەگەر A، S، H، Rنىڭ ئالدىغا « - » بەلگىسى قويۇلسا يۇقىرىقىغا قارىمۇقارشى بولغان نەتىجىگە ئېرىشىمىز.

مەسىلەن :

DIR /A:-D بولسا پەقەت ھۆندەرىجىنىڭلا نامىنى كۆرسىتىپ بەرمەيدۇ. قالغان

خاسلىقتىكى بارلىق ھۆججەتلەرنىڭ نامىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

DIR /O:x ھالەتتە ئىشلىتىلگەندە، مۇندەرىجە ۋە ھۆججەتلەرنى x نىڭ تەلىپى بويىچە رەتكە تىزىپ كۆرسىتىپ بېرىدۇ. بۇ يەردىكى x « S ،N،E،D،G، C » لارنىڭ خالىغان بىرسى بولسا بولىدۇ.

DIR /O:S ھۆججەتلەرنىڭ ئۈزۈنلىقىغا ئاساسەن كىچىكتىن چوڭغا قاراپ تىزىپ كۆرسىتىدۇ. S– بولسا چوڭدىن كىچىككە قاراپ تىزىپ كۆرسىتىدۇ.

مەسىلەن:

DIR A: /O:S نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق ھۆججەتلەرنىڭ ناملىرىنى تۆۋەندىكىدەك كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

```
 Volume in drive A has no label
 Volume Serial Number is 3F15-13CA
 Directory of A:\

WS       <DIR>          05-15-89     1:46p
BD       <DIR>          05-15-89     1:46p
AC       TBL       224  02-01-95     1:44p
AB       TBL       352  02-01-95     1:38p
T4                4,992  02-01-95     2:48p
K01               8,704  01-31-95     4:20p
K0                8,704  01-31-95     4:23p
T5                9,216  02-01-95     4:05p
T1               12,416  02-01-95     4:46a
UW               26,624  03-10-95    10:22a
AA2              28,800  12-08-94    12:24p
AA               93,184  01-01-80     1:42a
AA1             137,728  02-08-95     2:44p
      13 file(s)  330,944 bytes
                  24,576 bytes free
```

DIR /O:N ئىشلىتىلگەندە، ھۆججەت ۋە مۇندەرىجىنىڭ نامىنى ASC11 ھەرپ تەرتىپى بويىچە رەتكە تىزىپ كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

DIR /O:E ئىشلىتىلگەندە، ھۆججەتلەرنىڭ كېڭەيتمە نامىغا ئاساسەن (ASCIIھەرپ تەرتىپى بويىچە يەنى A دىن Z غا قاراپ)رەتكە تىزىپ كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

DIR /O:D ئىشلىتىلگەندە، ھۆججەتلەرنىڭ تۇرغۇزۇلغان ۋاقتى بويىچە رەتكە تىزىپ كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

DIR /O:G ئىشلىتىلگەندە، مۇندەرىجىلەرنى ئاۋۋال، باشقا ھۆججەتلەرنى كېيىن كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

DIR /O:C ئىشلىتىلگەندە، ھۆججەت تەرتىپىنى ئاۋۋال، مۇندەرىجىلەرنى كېيىن كۆرسىتىپ بېرىدۇ. ئەگەر C، G، D، E، N، S نىڭ ئالدىغا « - » بەلگىسى قويۇلسا يۇقىرىقىغا قارىمۇقارشى بولغان نەتىجىگە ئېرىشىمىز.

مەسىلەن :

DIR /O:-N ئىشلىتىلگەندە، ھۆججەت ۋە مۇندەرىجىنىڭ نامىنى ASC11 ھەرپ تەرتىپىنىڭ ئەكسىچە كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

ئۇنىڭدىن باشقا DIR بۇيرۇقى تەركىبىدە ئورتاق بەلگىلەرنى ئىشلىتىش ئارقىلىق مەلۇم بىر تۈردىكى ھۆججەت تەرتىپىنى كۆرسىتىپ بېرىشكە بولىدۇ. تۆۋەندىكى بۇيرۇقلارنىڭ ئىجرا نەتىجىسىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى ئىشلەتكۈچىلەر ئۆزلىرى تەھلىل قىلىپ كۆرسە بولىدۇ.

```
DIR  A:*.*
DIR  C:./N:H
DIR  A.:*
DIR  C:\DOS\A*.COM
DIR  C:B?C*.COM /0:S
DIR  C:CONFIG.SYS
```

3) تارماق مۇندەرىجە تۈرغۇزۇش بۇيرۇقى MD

بۇ بۇيرۇق MS-DOS نىڭ ئىچكى بۇيرۇقى بولۇپ، بۇ بۇيرۇق ئارقىلىق دېسكىدا تارماق مۇندەرىجە تۈرغۇزۇشقا بولىدۇ. بۇيرۇق شەكلى:

MD (d:)Path

(d:) بولسا تارماق مۇندەرىجە تۈرغۇزۇلىدىغان دېسكىنى، Path يولىنى بىلدۈرىدۇ.

مەسىلەن:

C>MD\DOS3

بۇ بۇيرۇق غول مۇندەرىجە ئاستىغا DOS3 دېگەن تارماق مۇندەرىجە تۈرغۇزىدۇ. يەنى مەيلى سىز قايسى مۇندەرىجە ئاستىدا بولۇشىڭىزدىن قەتئىينەزەر، DOS3 بىرلەمچى تارماق مۇندەرىجە بولىدۇ.

C>MD DOS3

بۇ بۇيرۇق ھازىرقى مۇندەرىجە ئاستىغا DOS3 دېگەن تارماق مۇندەرىجىنى تۈرغۇزىدۇ.

C>MD\SARP
C>CD\SARP
C>MD B

يۇقىرىقى ئۈچ بۇيرۇق ئىجرا بولغاندىن كېيىن، غول مۇندەرىجە ئاستىغا SARP دەپ تارماق مۇندەرىجە، SARP نىڭ ئاستىغا B دېگەن تارماق مۇندەرىجە تۈرغۇزۇلىدۇ.

4) تارماق مۇندەرىجىگە كىرىش، قايتىپ چىقىش بۇيرۇقى CD

بۇ بۇيرۇق ئارقىلىق تارماق مۇندەرىجىگە كىرگىلى ياكى نۆۋەتتىكى تارماق مۇندەرىجىنى ئۆزگەرتكىلى بولىدۇ .

بۇ بۇيرۇق ئىچكى بۇيرۇق بولۇپ، بۇيرۇق شەكلى:

(CD) (d:) Path

(d:) دېسكا بەلگىسى PATH يولىنى كۆرسىتىدۇ.

مەسىلەن :

C>CD\WPS

بۇ بۇيرۇق ئارقىلىق قاتتىق دېسكىنىڭ غول مۇندەرىجىسى ئاستىدىكى WPS دېگەن تارماق مۇندەرىجىگە كىرگىلى بولىدۇ .يەنى WPS دېگەن بىرلەمچى مۇندەرىجە ئاستىغا كىرگىلى بولىدۇ.

C>CD WPS

بۇ بۇيرۇق ئارقىلىق هازىرقى مۇندەرىجە ئاستىدىكى WPS دېگەن مۇندەرىجىگە كىرگىلى بولىدۇ.

C>CD\

بۇ بۇيرۇق ئارقىلىق هەرقانداق مۇندەرىجە ئاستىدىن غول مۇندەرىجىگە قايتىپ چىققىلى بولىدۇ.

C>CD..

بۇ بۇيرۇق ئارقىلىق هازىرقى مۇندەرىجىنىڭ ئۈستىدىكى مۇندەرىجىگە چىققىلى بولىدۇ. يەنى ئەگەر بىز ئىككىلەمچى مۇندەرىجىدە تۇرۇۋاتقان بولساق بىرلەمچى مۇندەرىجىگە قايتىپ چىقالايمىز.

C>CD

بۇ بۇيرۇق ئۆزىمىز تۇرۇۋاتقان مۇندەرىجىنىڭ نامىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

5) تارماق مۇندەرىجىنى ئۆچۈرۈش بۇيرۇقى RD (RMDIR)

ئادەتتە بۇ بۇيرۇق قىسقارتىلىپ RD دەپ يېزىلىدۇ، بۇ بۇيرۇق ئارقىلىق ئۆزىمىزگە كېرەكسىز بولغان تارماق مۇندەرىجىنى ئۆچۈرگىلى بولىدۇ.

بۇ بۇيرۇق ئىچكى بۇيرۇق بولۇپ، بۇيرۇق شەكلى:

RD (d:) path

(d:) بولسا تارماق مۇندەرىجە تۇرغۇزۇلغان دېسكىنى، Pathيولىنى بىلدۈرىدۇ.

مۇندەرىجىنى ئۆچۈرۈش جەريانىدا تۆۋەندىكى نۇقتىلارغا دىققەت قىلىش كېرەك.

بىرىنچىدىن، بۇ بۇيرۇق مۇندەرىجە ئاستىدا هېچقانداق هۆججەت، تارماق مۇندەرىجە بولمىغان ئەهۋال ئاستىدا ، مۇندەرىجىنى ئۆچۈرەلەيدۇ. قىسقىسى ئۆچۈرىدىغان مۇندەرىجە بوش مۇندەرىجە بولۇش كېرەك.

ئىككىنچىدىن، بۇ بۇيرۇق ئۆزى تۇرۇۋاتقان مۇندەرىجىنى، ياكى ئۇنىڭ ئۈستىدىكى (يۇقىرىسىدىكى) مۇندەرىجىنى ئۆچىرەلمەيدۇ. ئەگەر ئۆچۈرۈش مەشغۇلاتى قىلسا خاتالىق كۆرسەتمىسى كۆرۈنىدۇ.

ئۈچىنچىدىن، غول مۇندەرىجىنى ئۆچۈرەلمەيدۇ. مەسىلەن:

ئەگەر A قوزغاتقۇچتىكى دېسكىدا ، بىر بوش بىرلەمچى تارماق مۇندەرىجە AB

بولسا، بىز غول مۇندەرىجدە تۇرۇپ، ئۇنى ئۆچۈرەلەيمىز، بىراق AB نامى ئىچىدە تۇرۇپ، ABنى ئۆچۈرەلمەيمىز. شۇڭا بىز تارماق مۇندەرىجە AB نامى ئىچىدە بولساق ئۇنىڭدىن يۇقىرى بولغان مۇندەرىجىگە قايتىپ چىقىپ، ئاندىن مۇندەرىجىنى ئۆچۈرۈش بۇيرۇقىنى ئىجرا قىلدۇرۇشىمىز كېرەك. مەشغۇلاتى تۆۋەندىكىدەك:

C>RD AB

ياكى

C>RD \AB

ئەگەر بىرنەچچە دەرىجىلىك مۇندەرىجە بولسا، يەنى AB نامى ئىچىدە WS، WS نامى ئىچىدە TC بولۇپ، بىرلەمچى مۇندەرىجە AB نى ئۆچۈرمەكچى بولساق، بىرىنچى قېتىمدا، بىرلەمچى مۇندەرىجە TCنى (بۇ مۇندەرىجە ئىچىدە ھۆججەت يوق شارائىتتا)

C:\>RD A:\AB\WS\TC

بۇيرۇقى ئارقىلىق ئۆچۈرۈپ، ئاندىن ئىككىلەمچى مۇندەرىجە WS نى (بۇ مۇندەرىجىمۇ چوقۇم بوش بولۇشى كېرەك، ئەگەر بوش بولمىسا DEL بۇيرۇقى ئارقىلىق بۇ مۇندەرىجە ئىچىدىكى بارلىق ھۆججەتلەرنى ئۆچۈرۈش كېرەك)

C:\>RD A:\AB\WS

بۇيرۇقى ئارقىلىق ئۆچۈرۈپ، WSئۆچۈرلۈپ بولۇنغاندىن كېيىن، ئاندىن بىرلەمچى مۇندەرىجە AB نى ئۆچۈرسەك بولىدۇ (بۇمۇ بوش مۇندەرىجە بولۇش كېرەك)

بۇ بۇيرۇق بىلەن بۇاستىلا (قالغان ئىككى مۇندەرىجىنى ئۆچۈرمەي تۇرۇپ) بىرلەمچى مۇندەرىجە AB نى ئۆچۈرۈشكە بولمايدۇ.

بىز ئىچىدە ھۆججەت بار مۇندەرىجىنى ئۆچۈرمەكچى بولۇپ، بۇيرۇق كىرگۈزسەك، ئېكراندا:

Invalid path , not directory,
or directory not empty

دېگەن كۆرسەتمىلەر كۆرۈنىدۇ. بۇ كۆرسەتمىلەرنىڭ مەنىسى بولسا «ئۆچۈرمەكچى بولغان مۇندەرىجە نامى خاتا، ياكى سىز ئۆچۈرمەكچى بولغان مۇندەرىجە مەۋجۇت ئەمەس، ياكى ئۆچۈرمەكچى بولغان مۇندەرىجە بوش (ئىچىدە ھۆججەت يوق) مۇندەرىجە ئەمەس» دىن ئىبارەت.

DOS 6 دە بوش ئەمەس مۇندەرىجىنىمۇ بىراقلا ئۆچۈرۈش بۇيرۇقى بار. بۇيرۇق ئىسمىDELTREE.EXE. بۇ تاشقى بۇيرۇق بولۇپ، بۇيرۇق شەكلى:

DELTREE (d:)path

(d:) بولسا تارماق مۇندەرىجە تۇرغۇزۇلىدىغان دىسكىنى، Path يولىنى بىلدۈرىدۇ.

بۇ بۇيرۇق ئارقىلىق بىز ئوڭايلا ئۆزىمىز ئۆچۈرمەكچى بولغان، بىراق ئىچىدە نۇرغۇن ھۆججەت بولغان مۇندەرىجىنى، ئىچىدىكى ھۆججەت بىلەن بىرلا ۋاقىتتا ئۆچۈرۈتەلەيمىز.

مەسىلەن: يۇقىرىدا سۆزلەنگەنAB\WS\TC\ دېگەن ئۇچ قات مۇندەرىجىنى ۋە ئۇنىڭ ئاستىدىكى بارلىق ھۆججەتلەرنى بىراقلا ئۆچۈرۈۋەتمەكچى بولساق

C>DELTREE A:\AB

نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساقلا بولىدۇ. ئەگەر بىرلەمچى مۇندەرىجە

AB نى قالدۇرۇپ قويۇپ، ئۇنىڭ ئاستىدىكى باشقا مۇندەرىجىلەرنى ۋە ھۆججەتلەرنى ئۆچۈرمەكچى بولساق

C>DELTREE A:\AB\WS

نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق بولىدۇ. بۇنىڭدا WS ۋە ئۇنىڭ ئاستىدىكى بارلىق ھۆججەتلەر، TCۋە ئۇنىڭ ئاستىدىكى بارلىق ھۆججەتلەر ئۆچۈرۈلىدۇ. AB نىڭ ئاستىدىكى ھۆججەتلەر ساقلىنىپ قالىدۇ.

NJ ، SCHدىن ئىبارەت ئىككى قاتلىق مۇندەرىجە مەۋجۇت، NJنىڭ ئىچىدە ئىككىلەمچى مۇندەرىجە SCH مەۋجۇت، بىراق بىز SCH مۇندەرىجىنى ئىشلەتمەيمىز، ھەمدە ئۇنىڭ ئاستىدىكى ھۆججەتلەرنىمۇ ئىشلەتمەيمىز. SCH ئىچىدىكى ھۆججەتلەرنى ئۆچۈرمەي تۇرۇپلا، تۆۋەندىكى ئۇسۇل ئارقىلىق SCH مۇندەرىجىنى ئىچىدىكى ھۆججىتى بىلەن بىرگە يوق قىلىۋېتەلەيمىز.

C:\>DELTREE D:\NJ\SCH

بىراق بۇ بۇيرۇق ئارقىلىق ئۆچۈرۈلگەن مۇندەرىجە ۋە ھۆججەتلەرنى ھەرگىز ئەسلىگە كەلتۈرگىلى بولمايدۇ.

6) مۇندەرىجە قۇرۇلمىسىنى كۆرسىتىش بۇيرۇقى TREE

بۇ بۇيرۇق سىرتقى بۇيرۇق بولۇپ، ئۇنىڭ شەكلى:

TREE (D:) (/F)

بۇ بۇيرۇق ئارقىلىق بىرەر دىسكىنىڭ مۇندەرىجە قۇرۇلمىسىنى كۆرۈشكە بولىدۇ. بۇنىڭدىكى /F تاللانسا مۇندەرىجە قۇرۇلمىسىنى ۋە مۇندەرىجە ئاستىدىكى ھۆججەتلەرنىمۇ كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

مەسىلەن: قاتتىق دىسكىنىڭ مۇندەرىجە قۇرۇلمىسىنى كۆرمەكچى بولساق

C>TREE C:

نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق بولىدۇ.

3. ھۆججەت مەشغۇلات بۇيرۇقلىرى

1) ھۆججەت كۆچۈرۈش بۇيرۇقى COPY

COPY بۇيرۇقى ئىچكى بۇيرۇق بولۇپ، ئۇ بىر ياكى بىردىن ئارتۇق ھۆججەتنى باشقا بىر دىسكىغا كۆچۈرۈشتە، ياكى بىر مۇندەرىجىنىڭ ئاستىدىكى ھۆججەتلەرنى باشقا بىر مۇندەرىجىنىڭ ئاستىغا كۆچۈرۈشتە ئىشلىتىلىدۇ. COPY بۇيرۇقىنى ئىشلەتكەندە ئورتاق بەلگە ئىشلىتىلسە مەلۇم ئورتاقلىققا ئىگە بولغان بىر قانچە ھۆججەتنى بىراقلا كۆچۈرۈشكە بولىدۇ. COPY بۇيرۇقى ھۆججەتنى ئۆزىگە كۆچۈرەلمەيدۇ.

COPY بۇيرۇقىنىڭ شەكلى:

COPY (D1:)FILENAME (D2:)(FILENAME1) (/V)

بۇنىڭدا /V تاللانسا كۆچۈرۈش جەريانىدا بىر تەرەپتىن كۆچۈرۈپ يەنە بىر تەرەپتىن ئەسلىدىكىسى بىلەن سېلىشتۇرىدۇ. بۇ ئارقىلىق ھۆججەتنىڭ توغرا كۆچۈرۈلىشىگە كاپالەتلىك قىلغىلى بولىدۇ. بىراق كۆچۈرۈش سۈرئىتى ئاستا بولىدۇ.

مەسىلەن: C دىسكىدىكى COMMAND.COM دېگەن ھۆججەتنى A قوزغاتقۇچتىكى

دىسكىغا كۆچۈرمەكچى بولساق

C:\>COPY C:COMMAND.COM A:

نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق بولىدۇ.

A دىسكىدىكى ANSI.SYS ھۆججىتىنى C دىسكىغا نامنى A.SYS قا ئۆزگەرتىپ كۆچۈرمەكچى بولساق

C:\>COPY A:ANSI.SYS C:A.SYS

ياكى

C:\>COPY A:ANSI.SYS A.SYS

نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساقلا بولىدۇ.

C:\>COPY A:WPS.EXE B:

بۇ بۇيرۇق A دىسكىدىكى WPS.EXE ھۆججىتىنى B دىسكىغا نامنى ئۆزگەرتمەي كۆچۈرۈپ بېرىدۇ.

COPY بۇيرۇقى بىر نەچچە ھۆججەتنى قۇشۇپ بىر ھۆججەت قىلىپ كۆچۈرەلەيدۇ. مەسىلەن:

C:\>COPY A:AB.ASM+B:CD1.ASM+C:BC.ASM=C:LP

ياكى

C:\>COPY A:AB.ASM+B:CD1.ASM+C:BC.ASM C:LP

بۇيرۇق A دىسكىدىكى AB.ASM ھۆججەتنىڭ كەينىگە B دىسكىدىكى CD1.ASM ھۆججەتنى ئۇلاپ، ئۇنىڭ ئارقىسىغا C دىسكىدىكى AD.ASM ھۆججەتنى ئۇلاپ C دىسكىغا LP دېگەن نام بىلەن ساقلايدۇ.

بۇ خىل كۆچۈرۈشنىڭ نەتىجىسى شۇكى A، B ، C دىسكىلاردىكى بىر قانچە ھۆججەتنى ئۆزئارا ئۇلاشقا بولىدۇ.

COPY بۇيرىقىدا ئورتاق بەلگە ئىشلىتىش ئارقىلىق بىر قانچە ھۆججەتنى بىراقلا كۆچۈرۈشكە بولىدۇ.

مەسىلەن:

C:\>COPY *.COM B:

دېگەن بۇيرۇق C دىسكىدىكى كېڭەيتمە نامى COM بولغان بارلىق ھۆججەتلەرنى B قوزغاتقۇچتىكى دىسكىغا كۆچۈرىدۇ.

C:\>COPY C:\DOS*.COM A:\DOS

بۇيرۇقى C دىسكىدىكى DOS دېگەن مۇندەرىجە ئاستىدىكى كېڭەيتمە نامى COM بولغان بارلىق ھۆججەتنى A قوزغاتقۇچتىكى دىسكىنىڭ DOS دېگەن تارماق مۇندەرىجىسى ئاستىغا كۆچۈرىدۇ. (A قوزغاتقۇچتىكى دىسكىدا DOS دېگەن مۇندەرىجە تۇرغۇزۇلغان بولسا)

ئۇنىڭدىن باشقا COPY بۇيرىقىنىڭ تۆۋەندىكىدەك بىر نەچچە خىل ئالاھىدە ئىشلىتىلىشى بار.

① COPY بۇيرۇقى ئارقىلىق قىسقا ھۆججەتلەرنى تۇرغۇزۇش

COPY بۇيرۇقى ئارقىلىق قىسقا ھۆججەتلەرنى تۇرغۇزۇپ، ساقلاشقا بولىدۇ. بولۇپمۇ

توپ بۇيرۇق تۇرغۇزۇشتا كۆپ ئىشلىتىلىدۇ. بۇيرۇق شەكلى:

COPY CON (d:)filename

بۇ بۇيرۇق (d:) قوزغاتقۇچتىكى دىسكىغا filename دېگەن ھۆججەتنى تۇرغۇزىدۇ. ھۆججەتنىڭ مەزمۇنىنى بىز كۇنۇپكا ئارقىلىق كىرگۈزىمىز. ھەممىنىڭ ئاخىردا ctrl+Z نى بېسىپ، قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق، بۇ ھۆججەت كۆرسىتىلگەن دىسكىغا يېزىلىدۇ.

مەسىلەن: قاتتىق دىسكىغا UHK213 ئۇيغۇرچە سىستېمىسىنى قوزغىتىدىغان UHK.BAT دېگەن ھۆججەت تۇرغۇزماقچى بولساق، تۆۋەندىكىدەك مەشغۇلات قىلىمىز.

```
C>COPY CON C:UHK.BAT
CLS
ECHO OFF
CD\UHK
UFILE0A 8
UCCCC
IKPRO
UPRT
UFILE16B
UFILE24A 3SFHK
CD\
```

يۇقىرىقىلارنى كىرگۈزۈپ بولغاندىن كېيىن، crtl+Z ياكى F6 نى بېسىپ، قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق ھۆججەت دىسكىغا ساقلىنىدۇ.

② COPY بۇيرۇقى ئارقىلىق بىرنەچچە تېكستلىك (يازما ھۆججەتلەر) ھۆججەتلەرنىڭ مەزمۇنىنى ئېكرانىدا كۆرۈشكە بولىدۇ.

بەزى ۋاقىتلاردا بىرنەچچە ھۆججەتنىڭ مەزمۇنىنى كۆرۈشكە توغرا كېلىدۇ. بۇنداق ئەھۋال ئاستىدا TYPE بۇيرۇقى ئارقىلىق كۆرسەك ھۆججەت نامىنى تولۇق يېزىشقا توغرا كېلىدۇ، يەنە كېلىپ، TYPEبۇيرىقىدىكى ھۆججەت نامىغا ئورتاق بەلگە يېزىشقا بولمايدۇ. بۇنداق ئەھۋال ئاستىدا COPY بۇيرۇقى ئارقىلىق، كۆپ ھۆججەتنىڭ مەزمۇنىنى ئېكرانىدا كۆرسىتىشكە بولىدۇ. مەسىلەن:

C>COPY C:\DBASE*.PRG CON

دېگەن بۇيرۇق ئىجرا بولغاندا، C:\DBASE نىڭ ئاستىدىكى كېڭەيتمە نامى PRG بولغان بارلىق ھۆججەتنى ئېكرانغا كۆچۈرىدۇ. يەنى CON كۆرسەتكۈچىنىڭ ئۇسكۇنە نامى بولغاچقا ھۆججەتلەرنى ئېكرانىدا كۆرسىتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن كېڭەيتمە نامى PRG بولغان بارلىق ھۆججەتنىڭ مەزمۇنىنى ئېكرانىدا بىر-بىرلەپ كۆرسىتىلىدۇ.

③ COPY بۇيرۇقى كۇنۇپكا تاختىسى، كۆرسەتكۈچ ۋە ماشىنكىنى ئۆزئارا ئۇلاپ، كومپيۇتېرنى ئاددىي مېخانىك ماشىنكىغا ئايلاندۇرالايدۇ.

بەزىدە ماشىنكىدا ئاددىي، قىسقا بولغان ھۆججەتلەرنى چقىرىشقا توغرا كېلىدۇ. بۇ ھۆججەتنى دىسكىغا ساقلاش ھاجەتسىز. بۇنداق ئەھۋالدا تۆۋەندىكىدەك بۇيرۇق ئىشلەتسە بولىدۇ.

COPY CON PRN

نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى بېسىپ، ئاندىن بېسىپ چىقارماقچى بولغان مەزمۇننى كىرگۈزىمىز. ئاخىرىدا ctrl+Z نى بېسىپ، قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق ئېكراندىكى مەزمۇنلارنىڭ ھەممىسى بېسىش ماشىنىسىدا بېسىپ چىقىرىلىدۇ.

④ COPY بۇيرۇقى ئارقىلىق بىرنەچچە تېكستلىك (يازما ھۇججەتلەر) ھۇججەتلەرنىڭ مەزمۇننى ماشىنكىدا بېسىپ چىقىرىشقا بولىدۇ.

بەزى ۋاقىتلاردا بىرنەچچە ھۇججەتنىڭ مەزمۇننى بېسىپ چىقىرىشقا توغرا كېلىدۇ. بۇنداق ئەھۋال ئاستىدا تۆۋەندىكىدەك بۇيرۇق ئىشلەتسە بولىدۇ.

COPY (d:) (path) (filename) PRN

بۇ بۇيرۇق كۆرسىتىلگەن ھۇججەتلەرنىڭ ھەممىسنى ماشىنكىدا بېسىپ چىقىرىدۇ. مەسىلەن:

C>COPY C:\DBASE*.PRG PRN

دېگەن بۇيرۇق ئىجرا بولغاندا، C:\DBASE نىڭ ئاستىدىكى كېڭەيتمە نامى PRG بولغان بارلىق ھۇججەتنى ماشىنكىغا كۆچۈرىدۇ. يەنى PRN ماشىنكىنىڭ ئۇسكۇنە نامى بولغاچقا ھۇججەتلەرنى ماشىنكىدا بېسىپ چىقىرىدۇ. شۇنىڭ بىلەن كېڭەيتمە نامى PRG بولغان بارلىق ھۇججەتنىڭ مەزمۇننى ماشىنكىدا بىر-بىرلەپ بېسىپ چىقىرىدۇ.

تۆۋەندىكى بۇيرۇقلارنىڭ نەتىجىسنى كىتابخانلار ئۆزلىرى سىناپ كۆرسە بولىدۇ.

COPY A:. B:

COPY A:*.* B:

COPY A:D*.EXE C: /v

2) كۆچەيتىلگەن كۆچۈرۈش بۇيرۇقى XCOPY

XCOPY بۇيرۇقى سىرتقى بۇيرۇق بولۇپ، DOS 3.2 نۇسخىسى ۋە ئۇنىڭدىن يۇقىرى نۇسخىلاردا بار. بۇ بۇيرۇق ئارقىلىق مۇندەرىجىنى ۋە مۇندەرىجە ئاستىدىكى بارلىق ھۇججەتلەرنى كۆچۈرۈشكە بولىدۇ. XCOPY بۇيرۇقىنىڭ ئىشلىتىلىشى COPY بۇيرۇقى بىلەن ئاساسىي جەھەتتىن ئوخشاش. COPY بۇيرۇقىنىڭ مەشغۇلات ئوبيېكتى پەقەتلا ھۇججەت. XCOPY بۇيرۇقى بولسا مۇندەرىجە ۋە مۇندەرىجە ئاستىدىكى بارلىق ھۇججەتلەرنى كۆچۈرەلەيدۇ.

بۇ بۇيرۇقنىڭ شەكلى

XCOPY SOURCE [DESTINATION] [/D:DATE] [/S] [/V] [/P] [/W]

بۇنىڭ ئىچىدە: SOURCE ئەسلى ھۇججەتكە، DESTINATION نىشان ھۇججىتىگە ۋەكىللىك قىلىدۇ. ئەسلى ھۇججەت ۋە نىشان ھۇججىتى دېسكا بەلگىسى ۋە يول نامىنى ئۆزئىچىگە ئالىدۇ، نىشان ھۇججىتىنى كۆرسىتىلمىگەندە، ھۇججەتنى كۆچۈلدىكى مۇندەرىجە ئىچىگە كۆچۈرىدۇ.

پارامېترلار ئادەتتە قوشۇلسىمۇ، قوشۇلمىسىمۇ بولىدۇ. قوشۇلغان ھالەتتە ھەرقايسىسىنىڭ مەنىسى تۆۋەندىكىدەك بولىدۇ.

/D:DATE بولسا چىسلاسى كۆرسىتىلگەن چىسلاغا تەڭ ياكى ئۇنىڭدىن كېيىن

بولغان هۆججه‌تله‌رنى كۆچۈرۈشنى ئىپادىله‌يدۇ.

S/ بولسا كۆرسىتىلگه‌ن مۇنده‌رىجه ئاستىدىكى بارلىق هۆججه‌تله‌رنى كۆچۈرۈپلا قالماستىن به‌لكى تارماق مۇنده‌رىجه ئاستىدىكى تارماق مۇنده‌رىجنى ۋه ئۇنىڭ ئاستىدىكى بارلىق هۆججه‌تله‌رنى كۆچۈرىدۇ. بۇ پارامېتر ئارقىلىق بىر مۇنده‌رىجه ئاستىدىكى بارلىق هۆججه‌ت ۋه بارلىق مۇنده‌رىجنى كۆچۈرۈش مه‌قسىتىگه يه‌تكىلى بولىدۇ. مۇنده‌رىجله‌رنىڭ قات سانى ۋه ئۇلارنىڭ ئاستىدىكى هۆججه‌تله‌رنىڭ سانىنىڭ چه‌كلىمسى يوق.

V/ كۆچۈرۈش جه‌رياندا كۆچۈرۈش نه‌تىجىسىنىڭ توغرىلىقنى ته‌كشۈره‌يدۇ. يه‌نى كۆچۈرۈش جه‌رياندا ئه‌سلىدىكسى بىله‌ن كۆچۈرۈلگىنىنى سېلىشتۇرۇپ، ئوخشاش بولمسا قايتا كۆچۈرىدۇ. بۇ پارامېتر ئىشلىتىلگه‌نده كۆچۈرۈش سۈرئىتى ئاستا، بىراق كۆچۈرۈشنىڭ توغرىلىق ده‌رىجىسى يۇقىرى بولىدۇ.

P/ هه‌ربىر هۆججه‌تنى كۆچۈرۈشتىن ئاۋۋال كۆچۈرىدىغان-كۆچۈرمه‌يدىغانلىقنى سورايدۇ. ئه‌گه‌ر كۆچۈرىدىغان بولساق Y كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. كۆچۈرمه‌يدىغان بولساق N كۇنۇپكىسىنى باسىمىز.

W/ هۆججه‌تنى كۆچۈرۈشتىن ئاۋۋال تۇرغۇزىدىغان كۆرسه‌تمىله‌رنى كۆرسىتىدۇ:

Press any key to begin copying file(s)

بۇ « خالىغان كۇنۇپكىنى باسسىڭىز كۆچۈرۈشكه باشلايدۇ » دېگه‌ن مه‌نىده.

بۇنىڭدىن سىرت DOS 6دا تۇرغۇزىدىغان پارامېترلار قوشۇلغان.

A/ ئارخىپ خاسلىقىغا ئىگه هۆججه‌تله‌رنى كۆچۈرىدۇ، خاسلىقى ئۆزگه‌رمه‌يدۇ.

M/ ئارخىپ خاسلىقىغا ئىگه هۆججه‌تله‌رنى كۆچۈرىدۇ، لېكىن ئه‌سلى هۆججه‌تنىڭ ئارخىپ خاسلىقىنى بىكار قىلىدۇ.

C>XCOPY C:\UCDOS\ZRM A:\ZRM

بۇ بۇيرۇق C:\UCDOS\ZRM (Cدىسكىدىكى UCDOS مۇنده‌رىجىسى ئاستىدىكى ZRM مۇنده‌رىجىسىنىڭ) نىڭ ئاستىدىكى بارلىق هۆججه‌تله‌رنى A دىسكىدىكى \ZRM مۇنده‌رىجىسى (مۇشۇ مۇنده‌رىجه بولسا) ئاستىغا كۆچۈرىدۇ.

C>XCOPY A: B:

بۇ A قوزغاتقۇچتىكى دىسكىدىكى كۆڭۈلدىكى مۇنده‌رىجه ئاستىدىكى بارلىق هۆججه‌تنىB قوزغاتقۇچتىكى دىسكىدىكى كۆڭۈلدىكى مۇنده‌رىجگه كۆچۈرۈشنى كۆرسىتىدۇ.

XCOPY بۇيرۇقى ئارقىلىق A دىسكىدىكى هۆججه‌تنى C دىسكىغا مۇنده‌رىجه تۇرغۇزۇپ كۆچۈرۈشكه بولىدۇ. يه‌نى

C>XCOPY A:\ C:\WPS

دىمەك كۆچۈرسه‌كC دىسكىغا WPS دىگه‌ن مۇنده‌رىجه تۇرغۇزۇپ A دىسكىدىكى هۆججه‌تنىC دىسكىغا كۆچۈرىدۇ. يه‌نى كۆچۈرۈش جه‌رياندا تارماق مۇنده‌رىجنى ئۆزى تۇرغۇزىدۇ. بىراق COPY بولسا تۇرغۇزالمايدۇ.

3) هۆججه‌تنىڭ مه‌زمۇنىنى كۆرسىتىش بۇيرۇقىTYPE

TYPE بۇيرۇقى ئىچكى بۇيرۇق بولۇپ، ئۇنىڭ شه‌كلى:

TYPE (D:)FILENAME

مه‌زكۇر بۇيرۇق هۆججه‌تنىڭ مه‌زمۇنىنى كۆرسىتىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ. (D:) بولسا

كۆرسەتمەكچى بولغان ھۆججەت تۈرىۋاتقان قوزغاتقۇچنى كۆرسىتىدۇ. FILENAME بولسا كۆرسەتمەكچى بولغان ھۆججەتنىڭ ھۆججەت نامى بولۇپ، بۇنىڭدا ھۆججەتنىڭ نامىنى تولۇق يېزىش يەنى كېڭەيتمە نامنىمۇ يېزىش كېرەك. بۇ بۇيرۇق تېكستلىك ھۆججەتلەرنىڭ مەزمۇنىنى كۆرسىتىپ بېرەلەيدۇ. كېڭەيتمە نامى COM ، EXE بولغان ھۆججەتلەرنىڭ مەزمۇنىنى كۆرسەتكەندە ئېكراندا قالايمقان ھەرپ بەلگىلەر كۆرۈنىدۇ.

قاتتىق دىسكىدىكى WSU مۇندەرىجىسىنىڭ ئاستىدىكى KOL.BAK دېگەن ھۆججەتنىڭ مەزمۇنىنى كۆرمەكچى بولغاندا

C>TYPE KOL.BAK

نى كىرگۈزۈپ، قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسسا بولىدۇ. ئەگەر دىسكىدا ھۆججەت يوق بولسا، ياكى ھۆججەت نامى خاتا بولۇپ قالسا

FILE NOT FOUND

دېگەن كۆرسەتمىنى كۆرسىتىدۇ. بۇ « ھۆججەت تېپىلمىدى » دېگەن مەنىدە.

4) ھۆججەتنى يۆتكەش بۇيرۇقىMOVE

ھۆججەت كۆچۈرۈلگەن چاغدا ئۇنىڭ ئەسلى نۇسخىسى ئەسلىدىكى ئورۇندا ساقلىنىپ قالىدۇ. DOS6دىكى ھۆججەت يۆتكەش بۇيرۇقى MOVE بولسا بىر ياكى بىر قانچە ھۆججەتنى ئەسلىدىكى ئورنىدىن باشقا بىر ئورۇنغا يۆتكۈپتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئەسلى نۇسخىسى ساقلانمايدۇ.

MOVE بۇيرۇقى سىرتقى بۇيرۇق بولۇپ، ئۇنىڭ شەكلى

MOVE (D1:)FILENAME1 (D2:)FILENAME2

بۇ بۇيرۇقنىڭ ئىشلىتىلىشى COPY بۇيرۇقىغا بەكمۇ ئوخشايدۇ. مەسىلەن: C:\UHKئاستىدىكى *.DAT ھۆججەتلىرىنىڭ ھەممىسىنى A قوزغاتقۇچتىكى دىسكىغا يۆتكۈەتمەكچى بولساق

C>MOVE C:\UHK*.DAT A:

كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق بولىدۇ.

A قوزغاتقۇچقا سېلىنغان دىسكىدىكى CH2.TXT دېگەن ھۆججەتنى B قوزغاتقۇچقا سېلىنغان دىسكىغا نامىنى ABغا ئۆزگەرتىپ يۆتكۈەتمەكچى بولساق

C>MOVE A:CH2.TXT B:AB

نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساقلا بولىدۇ. ئەگەر ئەسلى B قوزغاتقۇچتىكى دىسكىدا AB ناملىق ھۆججەت بولسا ئۇنى قاپلاپ يېزىۋېتىدۇ. يەنى كونىسىنى ئۆچۈرىۋېتىپ يېڭىسىنى دىسكىغا ساقلايدۇ.

MOVE بۇيرۇقى ئەمەلىيەتتە ھۆججەتنى كۆچۈرۈپ بولغاندىن كېيىن، ئەسلىدىكىسىنى ئۆچۈرۈۋېتىدۇ.

MOVE بۇيرۇقى DOS نىڭ باشقا تۈۋەن نۇسخىلىرىدا يوق پەقەت 6.0 نۇسخىسىدىلا بار.

6) ھۆججەت ئۆچۈرۈش بۇيرۇقىDEL

دىسكىدىكى بىر قىسىم كېرەكسىز ھۆججەتلەرنى ئۆچۈرۈۋېتىماقچى بولساق DEL بۇيرۇقىنى ئىشلىتىمىز. DELبۇيرۇقى DOS نىڭ ئىچكى بۇيرۇقى بولۇپ، ئۇنىڭ شەكلى:

DEL (D:)FILENAME

ھۆججەت ئۆچۈرۈلگەندىن كېيىن ئۇنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش تەسرەك. شۇڭا ھۆججەت ئۆچۈرۈشتە ئەستايىدىل بولۇش كېرەك.

تۆۋەندىكى بۇيرۇق C:\WSU نىڭ ئاستىدىكى كېڭەيتمە نامى BAK بولغان بارلىق ھۆججەتلەرنى ئۆچۈرۈۋېتىدۇ.

C>DEL C:\WSU*.BAK

ئەگەر A قوزغاتقۇچقا سېلىنغان دېسكىدىكى AS.TXT دېگەن ھۆججەتنى ئۆچۈرمەكچى بولساق

C>DEL A:AS.TXT

نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساقلا بولىدۇ.

7) ھۆججەتنى سېلىشتۇرۇش بۇيرۇقىFC

ھۆججەت سېلىشتۇرۇش بۇيرۇقى FC سىرتقى بۇيرۇق بولۇپ، ئۇنىڭ شەكلى :

FC (d1:) (path1) filename1 (d2:) (path2) filename2

بۇيرۇق (d1:) (path1) filename1 ھۆججەت بىلەن (d2:) (path2) filename2 نى سېلىشتۇرىدۇ. ئوخشىمىغان يەرلىرىنى 16 لىك سىستېمىدا ئېكراندا كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

مەسىلەن:

C:\>FC C:\DOS\CONFIG.SYS C:\CO

ئىجرا بولغان چاغدا C:\DOS نىڭ ئاستىدىكى CONFIG.SYS ھۆججىتى بىلەن غول مۇندەرىجە ئاستىدىكى CO دېگەن ھۆججەتنى سېلىشتۇرۇپ ئوخشىمىغان يەرلىرىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ. يەنى تۆۋەندىكىدەك:

00000001: 45 4D
00000002: 56 45
00000003: 49 4E
00000004: 43 55
00000005: 45 5D

8) ھۆججەت نامىنى ئۆزگەرتىش بۇيرۇقى REN

REN بۇيرۇقى بىر ھۆججەتنىڭ نامىنى ئۆزگەرتىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ. بۇ بۇيرۇق بىلەن تارماق مۇندەرىجىنىڭ نامىنى ئۆزگەرتىشكە بولمايدۇ. بۇ بۇيرۇق ئىچكى بۇيرۇق بولۇپ، ئۇنىڭ بۇيرۇق شەكلى :

REN (D:) (PATH) FILENAME1 FILENAME2

بۇ بۇيرۇق ئىجرا بولغاندا (D:) قوزغاتقۇچتىكى PATH دا تۇرۇۋاتقان نامى FILENAME1 بولغان ھۆججەتنىڭ نامى FILENAME2 ئۆزگىرىدۇ.

مەسىلەن:

C>REN A:UHK.BAT AUTO.BAT

دېگەن بۇيرۇق ئىجرا بولغاندا A قوزغاتقۇچقا سېلىنغان دېسكا ئۆستىدىكى UHK.BAT دېگەن ھۆججەتنىڭ نامى AUTO.BATقا ئۆزگىرىدۇ. بۇ بۇيرۇقنى ئىشلەتكەندە

ھۇججەتنىڭ كېڭەيتمە نامىنمۇ يېزىش كېرەك.

بۇ بۇيرۇق تەركىبىگە يەنە ئورتاق بەلگە ئىشلىتىشكە بولىدۇ.

مەسىلەن:

C>REN C:\WSU\VIR.* VIRUS.*

بۇ بۇيرۇق ئىجرا بولغان چاغدا C:\WSU ئاستىدىكى نامى VIR بولغان كېڭەيتمە نامى خالىغانچە بولغان بارلىق ھۇججەتنىڭ ئىسمىنى VIRUS قا ئۆزگەرتىۋېتىدۇ. يەنى C:\WSU نىڭ ئاستىدا VIR، VIR.BAK، VIR.NAB، VIR.COM قاتارلىق ھۇججەتلەر بولسا ئۇلارنى VIRUS، VIRUS.BAK، VIRUS.NAB، VIRUS.COM قا ئۆزگەرتىۋېتىدۇ.

9) ھۇججەتنىڭ خاسلىقىنى ئۆزگەرتىش بۇيرۇقىATTRIB

بىز دەسلەپتە DOS مۇھىتىدا ھەر قانداق بىر ھۇججەتنىڭ 4 خىل خاسلىقى بولىدىغانلىقىنى سۆزلىگەن. بۇ تۆت خىل خاسلىقنى ATTRIB بۇيرۇقى ئارقىلىق ئۆزگەرتىشكە ۋە شۇنداقلا كۆرۈشكە بولىدۇ.

ATTRIB بۇيرۇقى سىرتقى بۇيرۇق بولۇپ، ئۇنىڭ شەكلى

ATTRIB {±R}{±S}{±A}{±H} {D:}{PATH}FILENAME {/S}

بۇيرۇق تەركىبىدىكى {A} {H} {R} {S} لار ھۇججەتنىڭ تۆت خىل خاسلىقىنى بىلدۈرىدۇ. ئۇلارنىڭ ئالدىغا + يېزىلسا ھۇججەتكە مۇشۇ خىل خاسلىقنى قوشۇشنى - يېزىلسا ھۇججەتنىڭ شۇ خىل خاسلىقىنى بىكار قىلىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

{/S} پارامېتر بولسا كۆرسىتىلگەن مۇندەرىجە ئاستىدىكى بارلىق ھۇججەتلەرنى ۋە مۇندەرىجىگە (بۇ مۇندەرىجە ئاستىدىكى ھۇججەتلەرمۇ بار) مەشغۇلات ئېلىپ بېرىش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ATTRIB بۇيرۇقى {S} {R} {A} {H} نىڭ ھېچقايسىنى ئىشلەتمىسە، ئۇ چاغدا كۆرسىتىلگەن مۇندەرىجە ئاستىدىكى بارلىق ھۇججەتلەرنىڭ خاسلىقىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

مەسىلەن:

C>ATTRIB C:\UHK*.* /S

بۇ بۇيرۇق C:\UHK نىڭ ئاستىدىكى بارلىق ھۇججەتلەرنىڭ ۋە مۇندەرىجىلەرنىڭ ئاستىدىكى ھۇججەتلەرنىڭ خاسلىقىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

مەسىلەن:

C>ATTRIB +R +H +S -A A:*.COM

بۇ بۇيرۇق A قوزغاتقۇچقا سېلىنغان دىسكىدىكى بارلىق ھۇججەتلەرگە پەقەت ئوقۇشقىلا بولىدىغان (READ ONLY)، يوشۇرۇن (HIDDEN)، سىستېما (SYSTEM) خاسلىقنى قوشۇشنى، ھۇججەتلەرنىڭ ئەسلىدىكى ئارخىپ خاسلىقنى يوق قىلىشنى بىلدۈرىدۇ.

4. دىسكا مەشغۇلات بۇيرۇقلىرى

1) يۇمشاق دىسكىنى كۆچۈرۈش بۇيرۇقىDISKCOPY

بۇ بۇيرۇق سىرتقى بۇيرۇق بولۇپ، پۈتۈن دىسكىنى كۆچۈرۈش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

بىر دىسكىدىكى بارلىق ھۆججەتنى ئىككىنچى بىر دىسكىغا كۆچۈرۈش ئۈچۈنDISKCOPY بويرۇقىنى ئىشلەتسە بولىدۇ. ئۇنىڭ بۇيرۇق شەكلى:

diskcopy (d:) (d:)

A قوزغاتقۇچتىن پايدىلىنىپ بىر دىسكىنى يەنە بىر دىسكىغا كۆچۈرمەكچى بولساق

c>diskcopy A: A:

نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق ئېكراندا تۆۋەندىكىدەك كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ.

Insert SOURCE diskette in drive A:

Press any key continue.....

بۇ «ئەسلى دىسكىنى A قوزغاتقۇچقا سېلىڭ، خالىغان كۇنۇپكىنى باسسىڭز داۋاملىشىدۇ» دېگەن مەنىدە. خالىغان كۇنۇپكىنى باسسىڭز دىسكىنى ئوقۇيدۇ، بىر ئاز ۋاقىتتىن كېيىن ئېكراندا

Insert TARGET diskette in drive A:

Press any key continue.....

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بۇ «نىشان دىسكىنى A قوزغاتقۇچقا سېلىڭ، خالىغان كۇنۇپكىنى باسسىڭز داۋاملىشىدۇ» دېگەن مەنىدە. كومپيۇتېرنىڭ ئىچكى ساقلىغۇچسىنىڭ سىغىمى دىسكىنىڭ سىغىمىغا قارىغاندا كىچىك بولغاچقا بىر قېتىمدا پۈتۈن دىسكىنى كۆچۈرەلمەيدۇ. شۇڭا ئاۋۋال ئەسلى دىسكىنىڭ بىر قىسمىنى ئىچكى ساقلىغۇچقا ئوقۇپ ئەكىرىۋېلىپ، ئاندىن نىشان دىسكىغا يازىدۇ. شۇڭا بۇ بۇيرۇقنى ئىشلەتكەندە بىر نەچچە قېتىم دىسكا ئالماشتۇرۇشقا توغرا كېلىدۇ. ئېكراندا «SOURCE» دېگەن خەت بولسا بۇ ئەسلى دىسكىنى سېلىڭ دېگىنى، «TARGET» بولسا نىشان دىسكىنى سېلىڭ دېگىنى. شۇڭا دىسكا ئالماشتۇرغاندا بۇنىڭغا ئالاھىدە دىققەت قىلىش كېرەك. كۆچۈرۈپ بولغاندىن كېيىن ئېكراندا

COPY another ? (y/n)

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بۇ «باشقىسىنى كۆچۈرەمسىز؟Y/N» دېگەن مەنىدە بولۇپ، باشقا دىسكىنى كۆچۈرمەكچى بولسىڭز Y نى باسسىڭز بولىدۇ. بولمىسا Nنى باسسىڭز كۆچۈرۈشنى توختىتىپ DOSقا قايتىپ چىقىدۇ.

DOS 6 نىڭ DISKCOPY بۇيرۇقى بىر دىسكىنى بىر قېتىمدىلا كۆچۈرەلەيدۇ. يەنى ئۇ ئالدى بىلەن ئەسلى دىسكىنى قاتتىق دىسكىغا كۆچۈرۈۋېلىپ، ئاندىن نىشان دىسكىغا كۆچۈرىدۇ. دىسكىنى كۆچۈرۈپ بولغاندىن كېيىن ئېكراندا

Do you wish to write another duplicate of this disk (Y/N)?

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بۇ «يەنە باشقا دىسكىغا كۆچۈرەمسىز» دېگەن مەنىدە بولۇپ، بىر دىسكىنى بىر قانچە دىسكىغا كۆپەيتىپ كۆچۈرمەكچى بولسىڭز Yنى باسسىڭزلا بولىدۇ. ئەگەر كۆچۈرمەسىڭز Nنى بېسىڭ.

2) يۆمشاق دىسكىنى ئۆزئارا سېلىشتۇرۇش بۇيرۇقىDISKCOMP

بۇ بۇيرۇق سىرتقى بۇيرۇق بولۇپ ئىككى دىسكىنى ئۆزئارا سېلىشتۇرۇشتا ئىشلىتىلىدۇ. يەنى دىسكىنى كۆچۈرۈش مەشغۇلاتى تاماملانغاندىن كېيىن بۇ بۇيرۇق ئارقىلىق توغرا

كۆچۈرۈلگەن ياكى كۆچۈرۈلمىگەنلىكىنى بىلىشكە بولىدۇ. بۇ بۇيرۇقنىڭ بۇيرۇق شەكلى:

diskcomp (d:) (d:)

بۇنىڭدىكى ئىككى قوزغاتقۇچ نامى (d:) ئوخشاش بولۇشىمۇ، ئوخشاش بولماسلىقىمۇ مۇمكىن. ئەگەر ئوخشاش بولسا سىلىشتۇرۇش بىرلا قۇزغاتقۇچ ئىچىدە ئېلىپ بېرىلىدۇ. بۇ چاغدا دىسكا ئالماشتۇرۇشقا توغرا كېلىدۇ. دىسكا ئالماشتۇرۇشنى ۋاقتى كەلگەندە سىستېما ئۆزى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

مەسىلەن:

C>Dikcomp A: A:

نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق ئېكرانىدا:

Insert FIRST diskette in drive A:

Rress any key to continne ...

كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بۇ «1-دىسكىنى A غا سىلىڭ. خالىغان كۇنۇپكىنى باسسىڭىز داۋاملىشىدۇ» دېگەن مەنىدە. بىر ئاز ۋاقىتتىن كېيىن ئېكرانىدا

Insert SECOND diskette in drive A:

Press any key to continne...

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بۇ «ئىككىنچى دىسكىنى سىلىڭ. خالىغان كۇنۇپكىنى باسسىڭىز داۋاملىشىدۇ» دېگەن مەنىدە.

ئىككى دىسكىدىكى مەزمۇنلار پۈتۈنلەي ئوخشاش بولسا سىلىشتۇرۇش تاماملانغاندىن كېيىن، ئېكرانىدا

Compare OK

Compare another (Y/N)

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بۇ «ئوخشاش ئىكەن. باشقىسىنى سىلىشتۇرامسىز» دېگەن مەنىدە.

3) دىسكىنى فورماتلاش بۇيرۇقى FORMAT

يېڭى يۇمشاق دىسكا ۋە قاتتىق دىسكىنى فورماتلىغاندىن كېيىن ئىشلىتىشكە بولىدۇ. يەنى فورماتلىغاندىن كېيىن ئۇچۇر ساقلاشقا بولىدۇ. فورماتلاش دېگىنىمىز، دىسكىنى ماگنىتلىق يول (TRACK) غا بۆلۈش، ھەربىر ماگنىتلىق يولنى يەنە بىر قانچە سېكتورلارغا بۆلۈش، ھۆججەت نامىلىرىنى ساقلاش رايونى، ھۆججەت تەقسىملەش جەدۋىلىنى تۈرغۇزۇش، دىسكىنىڭ بۇزۇق سېكتورلىرىنى خاتىرىلەشلەرنى جەرياندۇر.

FORMAT بۇيرۇقى سىرتقى بۇيرۇق بولۇپ، كۆرسىتىلگەن قوزغاتقۇچتىكى دىسكىنى فورماتلاش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ. ئۇنىڭ بۇيرۇق شەكلى:

FORMAT (d:) (/S) (/V) (/B) (/1) (/8) (/4) (/T:XX) (/N:YY) (/F:ZZ) (/Q)

بۇنىڭ تەركىبىدىكى:

(D:) بولسا فورماتلىماقچى بولغان دىسكا سىلىنغان قوزغاتقۇچنىڭ نامى.

(/S) بولسا DOS قوزغىتىلغان سىستېما دىسكىسى ئۈستىدىكى DOS نىڭ ئۈچ سىستېما ھۆججىتىنى فورماتلىغان دىسكىغا كۆچۈرۈشنى بىلدۈرىدۇ. يەنى فورماتلىغان دىسكىنى DOS نىڭ سىستېما دىسكىسى قىلىپ فورماتلاشنى بىلدۈرىدۇ.

(/V) دىسكىنى فورماتلاپ بولغاندىن كېيىن دىسكىغا نام قويۇشنى بىلدۈرىدۇ.
(/B) بولسا DOS نىڭ ئۇچ ھۆججىتىگە ئورۇن ئېلىپ قويۇشنى، بىراق DOS نىڭ ئۇچ ھۆججىتىنى كۆچۈرمەيدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.
(/1) فورماتلىماقچى بولغان دىسكا مەيلى قانداق دىسكا بولۇشتىن قەتئىينەزەر ئۇنى تاق يۈزلۈك دىسكا قىلىپ فورماتلاشنى بىلدۈرىدۇ.
(/8) يۆمشاق دىسكىنىڭ ھەربىر ماگنىت يولىنى 8 سېكتورغا بۆلۈشنى بىلدۈرىدۇ. ئادەتتە بۇ پارامېتر تاللانمسا يۆمشاق دىسكىنىڭ ھەربىر ماگنىت يولىنى 9 ياكى 15 سېكتورغا بۆلىنىدۇ.
(/4) بولسا 5.25" لۇق يۇقىرى سىغىملىقتىكى قوزغاتقۇچتا تۆۋەن سىغىمدىكى دىسكىنى فورماتلاشنى بىلدۈرىدۇ.
(T:XX) بولسا دىسكىنى XX ماگنىتلىق يولىغا بۆلۈپ فورماتلاشنى بىلدۈرىدۇ.
(N:YY) دىسكىدىكى ھەربىر ماگنىتلىق يولىنى YY سېكتورغا بۆلۈشنى بىلدۈرىدۇ.
قالغان پارامېترلار DOS 6 نىڭ FORMAT بۇيرۇقىنىڭ پارامېترلىرى بولۇپ، (/Q) دىسكىنى تېز فورماتلاشنى بىلدۈرىدۇ. (/F:ZZ) بولسا دىسكىنى ZZ سىغىملىق قىلىپ فورماتلاشنى بىلدۈرىدۇ. ZZ نىڭ قىممىتى 160K، 180K، 320K، 360K، 720K، 1.2M، 1.44M، 2.88M بولسا بولىدۇ.
مىسالار:

C>FORMAT A: /S

بۇ بۇيرۇق A قوزغاتقۇچتىكى دىسكىنى سىستېما دىسكىسى قىلىپ فورماتلايدۇ. بۇ دىسكا بىلەن ماشىننىنى قوزغاتقىلى بولىدۇ.

c>format A:

بۇ بۇيرۇق يۆمشاق دىسكىنى ئادەتتىكىدەك فورماتلايدۇ.

C:\>FORMAT B:/V

B دىسكا فورماتلىنىپ تاماملانغان چاغدا تۆۋەندىكىدەك كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ.

Volume label(11characters, enter for name)?

بۇ « دىسكا نامىنى كىرگۈزۈڭ (11ھەرپدىن ئاز بولسۇن) » دېگەن مەنىدە بولۇپ، ئەگەر دىسكا نامىنى كىرگۈزۈشنى خالىمسىڭىز قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسسىڭىز بولىدۇ.

C:\>FORMAT A:/F:360

بۇ بۇيرۇق دىسكىنى(5.25" لۇق دىسكىنى) 360K لىق قىلىپ فورماتلاشنى بىلدۈرىدۇ.
فورماتلىماقچى بولغان يۆمشاق دىسكىنىڭ سىغىمى بىلەن قوزغاتقۇچ ئوخشاش بولسا ھېچقانداق پارامېترنى ئىشلەتمەيلا فورماتلىغىلى بولىدۇ.

C:\>FORMAT A:

FORMAT بۇيرۇقى ئىجرا قىلىنغان ھامان ئېكراندا:

insert new diskette for drive A:
and press enter when ready..

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بۇ چاغدا فورماتلىماقچى بولغان دىسكىنى قوزغاتقۇچقا سېلىپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق يۆمشاق دىسكا فورماتلىنىشقا باشلىنىدۇ. دىسكا

فورماتلانغاندا ئۇنىڭ ئۇستىدىكى بارلىق مەزمۇنلار يوقىلىپ كېتىدۇ.

4) قاتتىق دىسكىنى رايونلارغا بۆلۈش بۇيرۇقى FDISK

FDISK بۇيرۇق سىرتقى بۇيرۇق بولۇپ، بۇ بۇيرۇق قاتتىق دىسكىدا DOS رايونىنى ۋە لوگىكىلىق دىسكىنى تۇرغۇزۇشقا ياكى ئۆچۈرۈشكە، ھەربىر كەتچان رايونىنى تاللاشقا ئىشلىتىلىدۇ. ئۇنىڭ بۇيرۇق شەكلى:

A>FDISK

بۇ بۇيرۇقنىڭ تەپسلىي ئىشلىتىلىشىنى 4-بابتىن كۆرۈڭ.

5) دىسكىدىكى ھۆججەت‌لەرنى زاپاس قىلىۋېلىش بۇيرۇقىBACKUP

COPY بۇيرۇقى ئارقىلىق دىسكا بىلەن دىسكا ئوتتۇرىسىدا سانلىق مەلۇماتلارنى ۋە باشقا ئۆچۈرلارنى ئالماشتۇرۇشقا بولۇپلا قالماستىن، BACKUP بۇيرۇقى ئارقىلىق دىسكىدىكى ھۆججەت‌لەرنى باشقا بىر دىسكىغا زاپاس قىلىۋېلىشقا بولىدۇ. بۇ بۇيرۇق ئارقىلىق زاپاس قىلىنغان ھۆججەت‌لەرنى MS-DOS نىڭ سىرتقى بۇيرۇقى بولغان RESTORE بۇيرۇقى ئارقىلىقلا ئەسلىگە كەلتۇرۇشكە بولىدۇ. شۇڭا بۇ ئىككى بۇيرۇق بىرلىكتە ئىشلىتىلىدۇ.

بۇ بۇيرۇقنىڭ بۇيرۇق شەكلى:

BACKUP [D1:] [D2:] [/S] [/A] [/M] [/F] [/D:DATE]

بۇ بۇيرۇق ئارقىلىق D1 قوزغاتقۇچقا سىلىنغان دىسكىدىكى (ئەسلى دىسكىدىكى) بارلىق ھۆججەت‌لەرنى D2 قوزغاتقۇچتىكى دىسكىغا (نىشان دىسكىغا) زاپاس قىلىشقا بولىدۇ. بۇ بۇيرۇق ئارقىلىق يۆمشاق دىسكىدىكى ھۆججەت‌لەرنى يۆمشاق دىسكىغا، قاتتىق دىسكىدىكى ھۆججەت‌لەرنى لوگىكىلىق قاتتىق دىسكىغا زاپاس قىلىشقا بولىدۇ. ئاساسەن قاتتىق دىسكىدىكى ھۆججەت‌لەرنى يۆمشاق دىسكىغا زاپاس قىلىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ. زاپاس قىلىنغاندا نىشان دىسكىدىكى بار بولغان مەزمۇنلارنى پۈتۈنلەي يوق قىلىۋېتىدۇ. بۇيرۇق تەركىبىدىكى پارامېترلارنىڭ مەنىسى تۆۋەندىكىچە:

[/S] كۆرسىتىلگەن مۇندەرىجىنىڭ ئاستىدىكى ھۆججەت‌لەرنى ۋە مۇندەرىجىلەرنى (مۇندەرىجىلەرنىڭ ئاستىدىكى ھۆججەت‌لەرنمۇ قوشۇپ) زاپاس قىلىدۇ.

[/A] زاپاس قىلىنىدىغان ھۆججەت‌لەرنى نىشان دىسكىدىكى ھۆججەتنىڭ ئاخىرىغا ئۇلاپ زاپاس قىلىدۇ. نىشان دىسكىدا زاپاس ھۆججەت بولمىسا بۇ پارامېتر خاتالىق كۆرسەتمىسى كۆرسىتىدۇ.

[/M] ئەڭ ئاخىرقى قېتىم زاپاس قىلىنغاندىن كېيىن ئۆزگەرتىلگەن ھۆججەت‌لەرنىلا زاپاس قىلىدۇ.

[/D:DATE] چىسلاسى DATE دىن كېيىن بولغان ھۆججەت‌لەرنىلا زاپاس قىلىدۇ.

[/F:SIZE] زاپاس قىلىشتىن ئاۋۋال نىشان دىسكىنى SIZE چوڭلۇقتا فورماتلايدۇ. ئەگەر بۇ پارامېتر ئىشلىتىلمىسە نىشان دىسكىنى قوزغاتقۇچنىڭ سىغىمىغا ئوخشاش قىلىپ فورماتلايدۇ. ئاندىن زاپاس قىلىدۇ.

مىسالار:

C>BACKUP C:\CCED A:

بۇ بۇيرۇق C:\CCED نىڭ ئاستىدىكى ھۆججەت‌لەرنىلا زاپاس قىلىدۇ. بۇ بۇيرۇق

ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىن نىشان دىسكىنى فورماتلىۋېتىدىغانلىقىنى ئاگاھلاندۇرىدۇ. بۇ چاغدا سىز ئەھۋالغا قاراپ داۋاملاشتۇرۇش ياكى داۋاملاشتۇرماسلىقنى بەلگىلىسىڭىز بولىدۇ.

C>BACKUP C:\CCED A: /S

بۇ بۇيرۇق C:\CCED نىڭ ئاستىدىكى بارلىق ھۆججەتلەرنى، ئۇنىڭ ئاستىدا تارماق مۇندەرىجە بولسا تارماق مۇندەرىجىنىڭ ئاستىدىكى ھۆججەتلەرنىمۇ زاپاس قىلىدۇ.

C>BACKUP C:\WSU*. B: /D:1-15-1995

بۇ بۇيرۇق C:\WSU نىڭ ئاستىدىكى كېچە يتمە نامى يوق بولغان، 1995-يىلى 1-ئاينىڭ 15-كۈنىدىن كېيىن كىرگۈزۈلگەن (چىسلاسى 1995-يىلى 1-ئاينىڭ 15-كۈنىدىن كېيىن بولغان) ھۆججەتلەرنىلا B قوزغاتقۇچتىكى دىسكىغا زاپاس قىلىدۇ.

6) زاپاس ھۆججەتنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش بۇيرۇقى RESTORE

بۇ بۇيرۇق سىرتقى بۇيرۇق بولۇپ، BACKUP ئارقىلىق زاپاس قىلىنغان ھۆججەتلەرنى ئەسلىگە كەلتۈرىدۇ. ئۇنىڭ بۇيرۇق شەكلى:

RESTORE [D1:] [D2:] [/S] [/N] [/M] [/P] [/A:DATE] [/B:DATE]

بۇ بۇيرۇق [D1:] قوزغاتقۇچتىكى دىسكىغا (ئەسلى دىسكىغا) زاپاس قىلىنغان ھۆججەتلەرنى [D2:] قوزغاتقۇچتىكى دىسكىغا (نىشان دىسكىغا) ئەسلىگە كەلتۈرىدۇ.

بۇيرۇق تەركىبىدىكى پارامېترلارنىڭ مەنىسى تۆۋەندىكىدەك:

[/S] بارلىق ھۆججەت ۋە مۇندەرىجىلەرنى ئەسلىگە كەلتۈرىدۇ.

[/N] نىشان دىسكىدا يوق ھۆججەتلەرنى ئەسلىگە كەلتۈرىدۇ. يەنى زاپاس قىلىنغاندىن كېيىن، ئەسلى دىسكىدىكى بىر قىسىم ھۆججەت ئۆچۈپ كەتسە ھۆججەتنى ئەسلىگە كەلتۈرگەندە ھەممىسىنى ئەسلىگە كەلتۈرمەستىن ئۆچۈپ كەتكىنىنلا ئەسلىگە كەلتۈرىدۇ.

[/M] ئەڭ ئاخىرقى قېتىم زاپاس قىلىنغاندىن كېيىن، ئەسلىدىكى ئۇرۇندا ئۆزگەرتىلگەن ياكى ئۆچۈرۈلۈپ كەتكەن ھۆججەتنى ئەسلىگە كەلتۈرىدۇ.

[/P] نىشان دىسكىدا ئەسلىگە كەلتۈرۈلىدىغان ھۆججەت بولسۇن بولمىسۇن، ئەسلى دىسكىدىكى ھۆججەتلەرنى نىشان دىسكىغا شەرتسىز ئەسلىگە كەلتۈرىدۇ.

[/A:DATE] چىسلاسى كۆرسىتىلگەن چىسلادىن كېيىن بولغان ھۆججەتلەرنىلا ئەسلىگە كەلتۈرىدۇ.

[/B:DATE] چىسلاسى كۆرسىتىلگەن چىسلادىن بۇرۇن بولغان ھۆججەتلەرنىلا ئەسلىگە كەلتۈرىدۇ.

RESTORE بۇيرۇقنى كۆپ ھاللاردا /S پارامېترى بىلەن بىرلەشتۈرۈپ ئىشلىتىش كېرەك.

مەسىلەن:

C>RESTORE A: C:/S

بۇ بۇيرۇق A دىسكىدىكى زاپاس قىلىنغان بارلىق ھۆججەت ۋە مۇندەرىجىلەرنى C دىسكىغا ئەسلىگە كەلتۈرىدۇ.

7) ھۆججەتنى ئالماشتۇرۇش. بۇيرۇقى REPLACE

ئەسلى دىسكىدىكى ھۆججەتنى نىشان دىسكىدىكى نامى ئوخشاش بولغان ھۆججەتكە

تاللاپ كۆچۈرىدۇ. يەنى ئەسلى دىسكىدىكى ھۆججەتنى نىشان دىسكىدىكى ھۆججەتكە ئالماشتۇرىدۇ.

بۇ بۇيرۇق سىرتقى بۇيرۇق بولۇپ، ئۇنىڭ شەكلى:

REPLACE [d1:][path1]filename [d2:][path2] [/A] [/P] [/R] [/W]

بۇ بۇيرۇق D1 قوزغاتقۇچتىكى دىسكىدىكى (ئەسلى دىسكا) كۆرسىتىلگەن مۇندەرىجە ئاستىدىكى ھۆججەتنى D2 قوزغاتقۇچتىكى دىسكىدىكى (نىشان دىسكا) كۆرسىتىلگەن مۇندەرىجە ئاستىدىكى نامى ئوخشاش بولغان ھۆججەتكە كۆچۈرىدۇ. پارامېترلارنىڭ مەنىسى تۆۋەندىكىچە:

[/A] ئەسلى دىسكىدا بار بولغان، نىشان دىسكىدا بولمىغان ھۆججەتنى كۆچۈرىدۇ.

[/R] نىشان دىسكىدىكى پەقەت ئوقۇشقىلا بولىدىغان خاسلىقتىكى ھۆججەتنىلا ئالماشتۇرىدۇ.

[/S] نىشان دىسكىدىكى بارلىق مۇندەرىجە ئاستىدىن ئەسلى دىسكىدىكى ھۆججەت بىلەن نامى ئوخشاش بولغان ھۆججەتنى ئىزدەيدۇ.

[/P] ئالماشتۇرىدىغان چاغدا كۆرسەتمە كۆرسىتىپ، ئالماشتۇرىدىغان-ئالماشتۇرمايدىغانلىقىنى سورايدۇ.

مىساللار:

قاتتىق دىسكىدىكى بىر قانچە مۇندەرىجە ئاستىدا UNPR.BAS دېگەن ھۆججەت بار دېسەك. سىز C:\BAS\ نىڭ ئاستىدىكى UNPR.BAS ھۆججىتىنى تۇزەتتىڭىز. مۇشۇ تۇزۇتىلگىنىنى باشقا مۇندەرىجە ئاستىغا يەنە كۆچۈرمەكچى يەنى باشقا مۇندەرىجە ئاستىدىكى UNPR.BAS ھۆججىتىنى يېڭىسىغا ئالماشتۇرماقچى، بۇ چاغدا تۆۋەندىكىدەك بۇيرۇق بەرسىڭىز بولىدۇ.

REPLACE C:\BAS\UNPR.BAS C: /S/P

شۇنىڭ بىلەن REPLACE بۇيرۇقى پۈتكۈل قاتتىق دىسكىدىن UNPR.BAS دېگەن ھۆججەتنى ئىزدەيدۇ. ئىزدەپ تاپقاندا سىزدىن ئالماشتۇرىدىغان-ئالماشتۇرمايدىغانلىقىنى سورايدۇ (كۆچۈرىدىغان-كۆچۈرمەيدىغانلىقىنى سورايدۇ). ئالماشتۇرسىڭىز Y نى باسسىڭىز بولىدۇ. بولمىسا N نى باسسىڭىز داۋاملىق ئىزدەيدۇ.

8) دىسكا ھالىتىنى تەكشۈرۈش بۇيرۇقى CHKDSK

بۇ بۇيرۇق سىرتقى بۇيرۇق بولۇپ، بۇ ئارقىلىق بەلگىلەنگەن دىسكىنىڭ ھالىتىنى ھەمدە ئىچكى ساقلىغۇچنىڭ ھالىتىنى تەكشۈرگىلى بولىدۇ، بۇيرۇق شەكلى مۇنداق بېزىشقا بولىدۇ.

CHKDSK [d:] [path] [filename] [/F] [/V]

پارامېتر F/ ھۆججەت تەقسىملەش جەدۋىلىدە كۆرسىتىلگەن خاتالىقلارنى ئاپتوماتىك تۇزەشنى ئىپادىلەيدۇ، V/ بولسا كۆرسىتىلگەن قوزغاتقۇچتىكى بارلىق ھۆججەتلەرنى ئۇلارنىڭ يولى بىلەن قوشۇپ كۆرسىتىشنى ئىپادىلەيدۇ.

مەسىلەن: A قوزغاتقۇچتىكى يۇمشاق دىسكىنى تەكشۈرسەك تۆۋەندىكىدەك كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ.

C:\>CHKDSK A:

VoLume DOS-6 created 06-03-1994 2:57p
1457664 bytes total disk space
79360 bytes in 2 hidden files
512 bytes in 1 directories
71680 bytes in 5 user files
9216 bytes in bad sectors
1296896 bytes available on disk

512 bytes in each allocation unit
2847 total allocation units on disk
2533 available allocation units on disk
653312 total bytes memory
409136 bytes free

بۇلارنىڭ مەنىسى تۆۋەندىكىچە:
دىسكىنىڭ ئومۇمىي سىغىمى 1457664 بايت
ئىككى يوشۇرۇن ھۆججەت بار، ئۇزۇنلىقى 79360 بايت
بىر تارماق مۇندەرىجە بار، ئىگىلىگەن سىغىمى 512 بايت
ئىشلەتكۈچىلەر ھۆججىتىدىن 5 ى بار. ئۇزۇنلىقى 9216 بايت
بۇزۇلغان سېكتورنىڭ ئىگىلىگەن سىغىمى 9216 بايت
ئىشلىتىشكە بولىدىغان سىغىم 1296896 بايت
ھەربىر سېكتورنىڭ بايت سانى 512
دىسكىدىكى جەمئىي سېكتور 2847
دىسكىدىكى ئىشلىتىلمىگەن سېكتور 2533
ئىچكى ساقلىغۇچنىڭ ئومۇمىي سىغىمى 653312 بايت
ئىشلىتىشكە بولىدىغان ئىچكى ساقلىغۇچنىڭ سىغىمى 409136 بايت

C:\>CHKDSK C:/F

بۇ بۇيرۇق دىسكىدا بەزى تۈركۈم (cluster族) يوقالغىنىنى بايقىسا، ئۇ سىزدىن يوقلىپ كەتكەن سانلىق مەلۇماتلارنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش-كەلتۈرمە سلىكنى سورايدۇ، سىز ئەسلىگە كەلتۈرمەكچى بولسىڭىز Y نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسسىڭىز، يوقۇلۇپ كەتكەن سانلىق مەلۇماتلارنى ئەسلىگە كەلتۈرۈپ بېرىدۇ ھەم ئەسلىگە كەلتۈرگەن ھۆججەتنىڭ نامىنى FILE0001.CHK، UFILE0002.CHK ... بىلەن ئىپادىلەيدۇ.

9) سىستېما ھۆججەتلىرىنى كۆچۈرۈش بۇيرۇقى SYS

SYS بۇيرۇقى DOS نىڭ ئىككى سىستېما ھۆججىتى IO.SYS، MSDOS.SYS نى ۋە COMMNAD.COM نى كۆرسىتىلگەن قوزغاتقۇچتىكى دىسكىغا كۆچۈرىدۇ. شۇنىڭ بىلەن كۆرسىتىلگەن قوزغاتقۇچتىكى دىسكا سىستېما دىسكىسى بولىدۇ. بۇ بۇيرۇق سىرتقى بۇيرۇق بولۇپ، ئۇنىڭ شەكلى:

SYS (D1:)(PATH) (D2)

بۇيرۇق تەركىبىدىكى (D1:)(PATH) بولسا سىستېما ھۆججەتلىرى تۇرىۋاتقان يولنى كۆرسىتىدۇ. بۇ كۆپ ھاللاردا يېزىلمايدۇ.

(D2:) بولسا سىستېما ھۆججەتلىرى كۆچۈرۈلىدىغان دىسكا سىلىنغان قوزغاتقۇچنى كۆرسىتىدۇ.

C>SYS A:

بۇيرۇق ئىجرا بولغاندا قاتتىق دىسكىدىكى سىستېما ھۆججەتلىرىنى A قوزغاتقۇچقا كۆچۈرىدۇ. شۇنىڭ بىلەن Aدىكى دىسكا سىستېما دىسكىسى بولىدۇ.

5. DOS نىڭ كىرگۈزۈش-چىقىرىش يۆلۈنۈشىنى ئۆزگەرتىش ئىقتىدارى

1) چىقىرىش يۆلۈنۈشىنى ئۆزگەرتىش ئىقتىدارى

ئادەتتە ئىكران ئۆلچەملىك چىقىرىش ئۈسكۇنىسى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. شۇڭا چىقىرىدىغان ئۇچۇرلارنىڭ كۆپ قىسمى ئىكرانغا كۆرسىتىلىدۇ. بەزىدە بىز ئىكراندىكى ئۇچۇرلارنى بېسىش ماشىنىسىدا بېسىپ چىقىرىپ كۆرۈشنى ئويلايمىز. يەنە بەزىدە ئىكرانغا كۆرسىتىلگەن مەزمۇنلارنى ھۆججەت قىلىپ ساقلۇۋېلىشنى ئويلايمىز. چىقىرىش يۆلۈنۈشىنى ئۆزگەرتىش ئىقتىدارى بولسا دەل مۇشۇ ئىشنى قىلىدۇ.

« > » بولسا چىقىرىش يۆلۈنۈشىنى ئۆزگەرتىدىغان بەلگە بولۇپ، بۇ بەلگە ئىشلىتىلسە ئىكرانغا كۆرسىتىلىدىغان مەزمۇنلار ئىكرانغا كۆرسىتىلمەيدۇ.

مەسىلەن:

C>DIR A: >PRN

دېگەن بۇيرۇق ئىجرا قىلىنغاندا A قوزغاتقۇچتىكى دىسكىدىكى ھۆججەتلەرنىڭ نامىنى ئىكرانغا ئەمەس PRN دېگەن ھۆججەتكە چىقىرىپ بېرىدۇ. « PRN » بولسا ماشىنكىنىڭ ئۈسكۇنە نامى شۇڭا بۇ بۇيرۇق A قوزغاتقۇچتىكى دىسكىنىڭ ئۈستىدىكى ھۆججەتلەرنىڭ نامىنى ماشىنكىدا بېسىپ چىقىرىپ بېرىدۇ.

C>DIR A:*.COM >FILES

دېگەن بۇيرۇق A قوزغاتقۇچتىكى كېڭەيتمە نامى COM بولغان ھۆججەتلەرنىڭ نامىنى FILES دېگەن ھۆججەتكە چىقىرىپ بېرىدۇ. ئەگەر ئەسلى FILES دېگەن ھۆججەت بولسا ئۇنى يوق قىلىپ قايتا تۇرغۇزىدۇ. FILES دېگەن ھۆججەتنىڭ مەزمۇنى DIR *.COM دېگەن بۇيرۇق ئىجرا قىلدۇرۇلغاندا ئىكراندا كۆرۈنىدىغان مەزمۇنلار بىلەن ئوپمۇئوخشاش.

C>DIR A:*.EXE >>FILES

بۇ بۇيرۇق ئىجرا بولغاندا A قوزغاتقۇچتىكى كېڭەيتمە نامى *.EXE بولغان بارلىق ھۆججەتلەرنىڭ نامىنى FILES دېگەن ھۆججەتنىڭ ئارقىسىغا ئۇلاپ چىقىرىپ بېرىدۇ. « >> » بولسا ئەسلىدە بار بولغان ھۆججەتنى ئۆچۈرۈۋەتمەيدۇ، بەلكى ئارقىسىغا ئۇلاپ يازىدۇ.

C>FORMAT /? >FOR.HLP

بۇ بۇيرۇق ئىجرا بولغاندا FORMAT بۇيرۇقىنىڭ چۈشەندۈرۈلىشىنى FOR.HLP دېگەن ھۆججەتكە چىقىرىپ بېرىدۇ. ئەگەر FOR.HLP نى PRN قىلىپ ئۆزگەرتسەك

ماشىنكىدا بېسىپ چىقىرىدۇ.

C>TYPE KOL.NAB >PRN

دېگەن بۇيرۇق ئىجرا بولغاندا KOL.NAB دېگەن ھۆججەتنىڭ مەزمۇنىنى ماشىنكىدا باسىدۇ.

2) كىرگۈزۈش يۆلۈنۈشىنى ئۆزگەرتىش ئىقتىدارى

ئادەتتە كۇنۇپكا تاختىسى ئۆلچەملىك كىرگۈزۈش ئۈسكۈنىسى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. يەنى بىز پروگراما ئىجرا بولۇاتقاندا تەلەپ قىلىدىغان ئۇچۇرلارنى كۇنۇپكا تاختىسىدىن كىرگۈزىمىز. كىرگۈزۈش يۆلۈنۈشىنى ئۆزگەرتىش ئىقتىدارىدا بولسا ئۇچۇرلارنى ئالدىن تەييارلانغان ھۆججەتتىن كىرگۈزىدۇ.

« < » بەلگىسى بولسا كىرگۈزۈش يۆلۈنىشىنى ئۆزگەرتىش بۇيرۇقى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. بۇيرۇق شەكلى:

C>PROG <INFILE

بۇ بۇيرۇق تەركىبىدىكى PROG بولسا خالىغان بىر پروگراممىنى كۆرسىتىدۇ. INFILEبولسا PROG ئىجرا بولۇاتقاندا بىزدىن تەلەپ قىلىدىغان ئۇچۇرلار ساقلانغان ھۆججەت. بۇ ھۆججەت ئالدىن تۇرغۇزۇلغان بولۇشى كېرەك.

مەسىلەن:

بىز A قوزغاتقۇچتىكى دېسكىنىڭ نامىنى AKSU غا ئۆزگەرتمەكچى بولساق

C>LABEL A:

نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق بىزدىن يېڭى نامىنى كىرگۈزۈشنى تەلەپ قىلىدۇ. بۇ چاغدا بىز AKSU نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساقلا بولىدۇ.

ئەگەر بىز ISMI دېگەن ھۆججەتتىن بىرنى تۇرغۇزساق، ئۇنىڭ مەزمۇنى AKSU بولسا تۆۋەندىكى بۇيرۇق ئارقىلىقمۇ A قوزغاتقۇچتىكى دېسكىنىڭ نامىنى AKSU غا ئۆزگەرتىشكە بولىدۇ.

C>LABEL A: <ISMI

بۇ بۇيرۇق ئىجرا بولغاندا بىزدىن A قوزغاتقۇچتىكى دېسكىنىڭ نامىنى سورىمايلا ISMI دېگەن ھۆججەتتىن سورايدۇ (يەنى ISMI دېگەن ھۆججەتنىڭ مەزمۇنىنى دېسكا نامى قىلىدۇ).

3) تۇرۇبا مەشغۇلاتى ۋە سۈزگۈچى بۇيرۇقلار

تۇرۇبا مەشغۇلاتى بولسا بىر پروگراما ئىجرا بولۇش جەريانىدا چىقىرىپ بەرگەن ئۇچۇرلارنى يەنە بىر پروگراما ئىجرا بولۇش جەريانىدا ئۆزىگە كېرەكلىك بولغان ئۇچۇر قىلىپ ئىشلىتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئىككى پروگراما بىرلا ۋاقىتتا ئىجرا بولغاندەك كۆرۈنىدۇ.

ئۇنىڭ بۇيرۇق شەكلى:

C>PROG1|PROG2

بۇيرۇق تەركىبىدىكى « | » (قوش چېكىت ئەمەس، شۇنىڭغا ئوخشاش قوش تىك سىزىق) بولسا تۇرۇبا مەشغۇلات بەلگىسى. بۇنىڭدا PROG1 نىڭ چىقىرىپ بەرگەن ئۇچۇرلىرى PROG2 نىڭ كىرگۈزۈلىدىغان ئۇچۇرلىرى بولىدۇ.

تۈرۈبا مەشغۇلاتى كۆپ ھاللاردا سۈزگۈچ بۇيرۇقلىرى بىلەن بىرلىكتە ئىشلىتىلىدۇ. سۈزگۈچ بۇيرۇقلىرىSORT، MORE .

MORE بۇيرۇقى بىر قېتىمدا بىر ئېكران توشقىچە كۆرسىتىدۇ. ئاندىن ۋاقىتلىق توختىتىدۇ. خالىغان كۇنۇپكىنى باسسا داۋامىدىكى بىر ئېكرانغا پاتقىدەك مەزمۇنلارنى كۆرسىتىدۇ.

مەسىلەن:

بىز بىرەر ھۆججەتنىڭ مەزمۇنىنى كۆرمەكچى بولساق TYPE بۇيرۇقى ئارقىلىق كۆرىمىز. بىراق TYPE بۇيرۇقى ھۆججەتنىڭ مەزمۇنىنى باشتىن ئاياغقىچە توختىماي كۆرسىتىپ بېرىدۇ. بىز تۆۋەندىكى بۇيرۇقنى ئىشلەتسەك بىر ئېكران توشقاندا توختاپ تۇرىدۇ.

C>TYPE README|MORE

بۇ بۇيرۇق ئىجرا بولغاندا README دېگەن ھۆججەتنىڭ مەزمۇنىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ. بىر ئېكران توشقاندا توختاپ ئېكرانىنىڭ ئاستىدا ——MORE—— دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بۇ چاغدا خالىغان كۇنۇپكىنى باسساق داۋامىنى كۆرسىتىدۇ.

SORT بۇيرۇقى رەتكە تىزىش بۇيرۇقى بولۇپ، ئۇ كىرگۈزۈلگەن ئۇچۇرلارنى رەتكە تىزىپ، چىقىرىش ئۈسكۈنىسىدە كۆرسىتىپ بېرىدۇ. ئۇنىڭ بۇيرۇق شەكلى

SORT [/+n] [/r]

[/+n] بولسا ھەربىر قۇردىكى سانلىق مەلۇماتلارنى n-ھەرپىگە ئاساسەن رەتكە تىزىشنى بىلدۈرىدۇ.

[/r] بولسا كېمىيىپ بېرىش تەرتىپى بويىچە رەتكە تىزىشنى بىلدۈرىدۇ.

يۇقىرىقى ئىككى پارامېتر تاللانمىسا ھەربىر قۇردىكى ھەرپلەرنى 1-ھەرپىگە ئاساسەن چوڭىيىپ بېرىش تەرتىپى بويىچە رەتكە تىزىدۇ.

6. DOS نىڭ باشقا ئىقتىدارلىق بۇيرۇقلىرى

1) كومپيۇتېرنىڭ چىسلاسىنى كۆرسىتىش ۋە ئۆزگەرتىش بۇيرۇقىDATE

بۇ بۇيرۇق ئىچكى بۇيرۇق بولۇپ، كومپيۇتېرنىڭ چىسلاسىنى كۆرسىتىش ۋە ئۆزگەرتىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ. ھۆججەت تۇرغۇزۇلغان ۋە ئۆزگەرتىلگەندە كومپيۇتېرنىڭ شۇ چاغدىكى چىسلاسىنى ھۆججەتنىڭ تۇرغۇزۇلغان چىسلاسى قىلىدۇ. بۇ بۇيرۇقنىڭ بۇيرۇق شەكلى:

DATE [mm-dd-yy]

بۇيرۇق تەركىبىدىكى mm ئاينى، ddكۈننى، yy يىلنى بىلدۈرىدۇ. ھەربىرىنىڭ ئارىسىغا « - » بەلگىسى قويۇلىدۇ.

مەسىلەن:

C>DATE 5-15-1995

دېگەن بۇيرۇق كومپيۇتېرنىڭ چىسلاسىنى 1995-يىلى 5-ئاينىڭ 15-كۈن قىلىپ ئۆزگەرتىدۇ.

C>DATE

دېگەن بۇيرۇق ئىجرا بولغاندا ئېكرانداCurrent date is Mon 05-15-1995
Enter new date (mm-dd-yy):
كومپيۇتېرنىڭ چىسلاسىنى كۆرسىتىپ، يېڭى چىسلانى كىرگۈزۈشنى تەلەپ قىلىدۇ. ئەگەر چىسلانى ئۆزگەرتمەيدىغان بولساق بۇاستە قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسسا بولىدۇ. چىسلانى 1995-يىلى 5-ئاينىڭ 10-كۇنىگە ئۆزگەرتمەكچى بولسا يورۇق بەلگىنىڭ يېنىغلا « 5-10-1995 » نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق بولىدۇ.

2) كومپيۇتېرنىڭ سائىتىنى كۆرسىتىش ۋە ئۆزگەرتىش بۇيرۇقىTIME

بۇ بۇيرۇق ئىچكى بۇيرۇق بولۇپ، كومپيۇتېرنىڭ سائىتىنى كۆرسىتىش ۋە ئۆزگەرتىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ. ھۇججەت تۇرغۇزۇلغان ۋە ئۆزگەرتىلگەندە كومپيۇتېرنىڭ شۇ چاغدىكى سائىتىنى ھۇججەتنىڭ تۇرغۇزۇلغان ۋاقتى قىلىدۇ. بۇ بۇيرۇقنىڭ بۇيرۇق شەكلى :

TIME [hh:mm[:ss[.xx]]]

بۇيرۇق تەركىبىدىكى hhسائەتنى، mmمىنۇتنى بىلدۈرىدۇ. ss xx بولسا يازمسمۇ يازمسمۇ بولىدىغان قىسمى بولۇپ، سېكۇنت بىلەن دەققىنى بىلدۈرىدۇ. ھەر بىرىنىڭ ئارىسىغا بۇيرۇق شەكلىدە كۆرسىتىلگەندەك « : » ۋە « . » بەلگىسى قويۇلىدۇ.

بۇ بۇيرۇقنىڭ ئىشلىتىش ئۇسۇلى DATE بۇيرۇقىنىڭكى بىلەن پۈتۈنلەي ئوخشاش.

3) DOS نىڭ نۇسخىسىنى كۆرسىتىش بۇيرۇقىVER

مەزكۇر بۇيرۇق ئىچكى بۇيرۇق بولۇپ، كومپيۇتېردا قوزغىتىلغان DOS نىڭ نۇسخىسىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ. DOSنىڭ نۇسخىسى بولسا DOS نىڭ قانچىنچى قېتىم نەشىر قىلىنغانلىقىنى كۆرسىتىدىغان نەشىر نۇسخىسىدۇر. ئۇ ئاساسى نۇسخىسى ۋە يارىدەمچى نۇسخىسىدىن ئىبارەت ئىككى قىسىمدىن تەركىب تاپىدۇ. بۇيرۇق شەكلى:

VER

بۇ بۇيرۇق باشقا ھېچقانداق پارامېتر تەلەپ قىلمايدۇ.

مەسىلەن:

C>VER

دېگەن بۇيرۇق ئىجرا بولغاندا DOS نىڭ نۇسخىسىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ. ئېكرانداMS-DOS version 3.30

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بۇ DOS نۇسخىسىنىڭ MS-DOS 3.30 ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

4) ئېكراننى تازىلاش بۇيرۇقىCLS

مەزكۇر بۇيرۇق ئىچكى بۇيرۇق بولۇپ، كومپيۇتېرنىڭ كۆرسەتكۈچىنىڭ ئېكراننى تازىلاش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ. بۇيرۇق شەكلى:

CLS

بۇ بۇيرۇقمۇ ھېچقانداق پارامېتر تەلەپ قىلمايدۇ.

مەسىلەن:

C>CLS

دېگەن بۇيرۇق ئىجرا بولغاندا كومپيۇتېرنىڭ كۆرسەتكۈچىنىڭ ئېكرانى تازىلىنىپ DOS

نىڭ كۆرسەتمە بەلگىسى ئېكرانىنىڭ سول يۇقىرى بۇرجىكىدە كۆرۈنىدۇ.

5) دېسكىغا نام قويۇش بۇيرۇقى LABEL

LABEL بۇيرۇقى سىرتقى بۇيرۇق بولۇپ، دېسكىغا نام قويۇش، نامنى ئۆزگەرتىش ۋە نامنى ئۆچۈرۈش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ. بۇيرۇق شەكلى

LABEL (D:) (Volume label)

بۇيرۇق تەركىبىدىكى (D:) بولسا ئىسمىنى ئۆزگەرتىلىدىغان دېسكا سىلىنغان قوزغاتقۇچنىڭ نامنى، (Volume label) بولسا نامنى كۆرسىتىدۇ.

مەسىلەن:

C>LABEL A:AKSU

دېگەن بۇيرۇق ئىجرا بولغاندا A: غا سىلىنغان دېسكىنىڭ نامى AKSU غا ئۆزگىرىدۇ.

C>LABEL A:

دېگەن بۇيرۇق ئىجرا بولغاندا ئېكرانغا

Volume in drive A is MAKTAP

Volume label(11 characters, ENTER for name) ?

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بۇ A قوزغاتقۇچتىكى دېسكىنىڭ نامى MAKTAP. دېسكا نامى كىرگۈزۈڭ (11 ھەرپتىن ئېشىپ كەتمىسۇن) دېگەن مەنىدە بولۇپ، ئەگەر نامنى ئۆزگەرتمەكچى بولسا يېڭى نامنى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساقلا بولىدۇ. ئەگەر نامنى ئۆچۈرمەكچى بولساق بۇئاستە قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق بولىدۇ. بۇ چاغدا ئېكرانغا

Delete current volume label (Y/N) ?

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بۇ «دېسكىنىڭ نامنى ئۆچۈرەمسىز» دېگەن مەنىدە بولۇپ، Yباسسا دېسكا نامى ئۆچۈپ كېتىدۇ. Nباسسا ئۆچمەيدۇ.

6) دېسكىنىڭ نامى كۆرسىتىش بۇيرۇقى VOL

VOL بۇيرۇقى ئىچكى بۇيرۇق بولۇپ، كۆرسىتىلگەن قوزغاتقۇچتىكى دېسكىنىڭ نامنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ. بۇيرۇق شەكلى

VOL (D:)

بۇيرۇق تەركىبىدىكى (D:) بولسا كۆرسەتمەكچى بولغان دېسكا سىلىنغان قوزغاتقۇچنىڭ نامنى كۆرسىتىدۇ.

مەسىلەن:

C>VOL A:

دېگەن بۇيرۇق ئىجرا بولغاندا A قوزغاتقۇچتىكى دېسكىنىڭ نامنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

B>VOL

دېگەن بۇيرۇق ئىجرا بولغاندا B قوزغاتقۇچتىكى دېسكىنىڭ نامنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

ئەگەر مۇشۇ بۇيرۇق ئىجرا بولغاندا ئېكرانغا

Volume in drive B is (C) Brain

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنسە بۇ B قوزغاتقۇچتىكى دېسكىنىڭ Brain Pakistan دېگەن ۋىرۇس بىلەن يۇقۇملانغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. بۇ چاغدا سىز دەرھال ۋىرۇس تازىلىشىگىز كېرەك.

7) DOS نىڭ كۆرسەتمە بەلگىسىنى ئۆزگەرتىش بۇيرۇقىPROMPT

PROMPT بۇيرۇقى ئىچكى بۇيرۇق بولۇپ، DOSنىڭ كۆرسەتمە بەلگىسىنى ئۆزگەرتىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ. بۇيرۇق شەكلى:

PROMPT (text)

بۇيرۇق تەركىبىدىكى (text) خالىغان ھەرپ ۋە سۆزلەر بولسا بولۇپبرىدۇ. شۇنىڭ بىلەن كۆرسەتمە بەلگىسى textگە ئۆزگىرىدۇ. PROMPTنىڭ كەينىدە ھېچقانداق پارامېتر بولمىسا، كۆرسەتمە بەلگىسى ئەڭ دەسلەپكى ھالىتىگە ئۆزگىرىدۇ. ئەگەر تۆۋەندىكىلەر بولسا كۆرسەتمە بەلگىسى ئالاھىدە بولىدۇ.

$Qبولسا، « = » كۆرسەتمە بەلگىسى بولىدۇ.

$$بولسا، « $ » كۆرسەتمە بەلگىسى بولىدۇ.

$Tبولسا، كومپيۇتېرنىڭ سائىتى، كۆرسەتمە بەلگىسى بولىدۇ.

$Dبولسا، كومپيۇتېرنىڭ چسلاسى، كۆرسەتمە بەلگىسى بولىدۇ.

$Pبولسا، نۆۋەتتىكى دىسكىنىڭ نۆۋەتتىكى مۇندەرىجىسى، كۆرسەتمە بەلگىسى بولىدۇ.

$Vبولسا، نۆۋەتتىكى DOS نۇسخىسى كۆرسەتمە بەلگىسى بولىدۇ.

$Nبولسا، نۆۋەتتىكى دىسكا قوزغاتقۇچ نامى كۆرسەتمە بەلگىسى بولىدۇ.

$Gبولسا، « > » كۆرسەتمە بەلگىسى بولىدۇ.

$Lبولسا، « < » كۆرسەتمە بەلگىسى بولىدۇ.

$Bبولسا، « | » كۆرسەتمە بەلگىسى بولىدۇ.

مەسىلەن: ھازىرقى كۆرسەتمە بەلگىسى كۆرۈنگەندە

PROMTP PG

نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق كۆرسەتمە بەلگىسى C:\> غا ئۆزگىرىدۇ. بۇ خىلدىكى كۆرسەتمە بەلگىسى چىققاندا UHK دېگەن مۇندەرىجە ئاستىغا كىرسەك كۆرسەتمە بەلگىسى C:\UHK> غا ئۆزگىرىدۇ. قىسقىسى ھەرقانداق چاغدا بىز تۇرنۇاتقان يەلنى كۆرسىتىپ تۇرىدۇ. ئادەتتە كۆرسەتمە بەلگىسنى مۇشۇ خىلغا ئۆزگەرتىپ ئىشلەتسە سەرقەدەر ياخشى بولىدۇ.

PROMPT ORKAX

دېگەن بۇيرۇق ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىن كۆرسەتمە بەلگىسى ORKAX گە ئۆزگىرىدۇ.

8) سىرتقى بۇيرۇقلار ساقلانغان يولنى كۆرسىتىپ بېرىش ياكى بەلگىلەپ بېرىش بۇيرۇقى PATH

PATH بۇيرۇقى ئىچكى بۇيرۇق بولۇپ، سىرتقى بۇيرۇقلار تۇرغان يولنى كۆرسىتىپ بېرىش ياكى بەلگىلەپ بېرىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ. ئادەتتە DOS نىڭ سىرتقى بۇيرۇقلىرىنى ئىجرا قىلدۇرۇش ئۈچۈن چوقۇم شۇ بۇيرۇق تۇرغان يولنى ئالدىن كۆرسىتىش ياكى شۇ بۇيرۇق تۇرغان يولغا بېرىش كېرەك. بولمىسا ئىجرا قىلدۇرۇشقا بولمايدۇ. ئەگەر DOS نىڭ سىرتقى بۇيرۇقلىرى تۇرغان يول ئالدىن بەلگىلەنگەن بولسا ئۇ چاغدا بۇ خىل ئاۋارىچىلىق يوقىلىدۇ. ھەر قانداق دىسكىدا، ھەر قانداق يولدا تۇرۇپ بەلگىلەنگەن يولدىكى سىرتقى بۇيرۇقلارنى ئىجرا قىلدۇرۇشقا بولىدۇ. بۇيرۇق شەكلى:

PATH (path1);(path2);(path3)...(pathX)

بۇ بۇيرۇق تەركىبىدىكى(path1)، (path2)، (path1)، (pathN)لار سىرتقى بۇيرۇقلار تۇرنۇاتقان يولنى بىلدۇرىدۇ. ئەگەر PATH بۇيرىقنىڭ تەركىبىدىكى پارامېترلار بولمسا ئۇ چاغدا ئالدىنقى قېتىم بەلگىلەنگەن يولنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

مەسىلەن:

C>PATH C:\UHK;C:\DOS;

دېگەن بۇيرۇق ئىجرا بولغاندىن كېيىن سىرتقى بۇيرۇقلارنى ھازىرقى ئۆزىمىز تۇرنۇاتقان مۇندەرىجە ئاستىدىن تاپالمسا C:\UHK ۋە C:\DOS دېگەن مۇندەرىجە ئاستىدىن ئىزدەپ تېپىپ ئىجرا قىلدۇرىدۇ. يەنى سىرتقى بۇيرۇقلارنىڭ يولى C:\UHK ۋە C:\DOS دەپ بەلگىلىنىدۇ. ئىلگىرى بەلگىلەنگەن يول بىكار قىلىنىدۇ.

C>PATH

دېگەن بۇيرۇق ئىجرا بولغاندا ئەگەر يول ئالدىن بەلگىلەنگەن بولسا يول نامىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ. تۆۋەندىكىدەك:

PATH=C:\DOS;C:\UCDOS;C:\KILL\CLEAN;C:;

بۇ بىزنىڭ ھەر قانداق مۇندەرىجە، قوزغاتقۇچتا تۇرۇپC:\DOS، C:\UCDOS، C:\KILL\CLEANۋە قاتتىق دىسكىنىڭ غول مۇندەرىجىسى ئاستىدىكى بارلىق سىرتقى بۇيرۇقلارنى بۇاستە ئىجرا قىلدۇرالايدىغانلىقىمىزنى بىلدۇرىدۇ. يەنى C:\DOS نىڭ ئاستىدىكى LABEL بۇيرۇقى ئارقىلىق A قوزغاتقۇچتىكى دىسكىنىڭ نامىنى AKSU غا ئۆزگەرتمەكچى بولساق DOS نىڭ كۆرسەتمە بەلگىسى تۆۋەندىكىدەك كۆرۈنگەندە

C:\WSU>LABEL A:AKSU

دېگەن بۇيرۇقنى كىرگۈزسەك COMMNAD.COM ئالدى بىلەن نۆۋەتتىكى مۇندەرىجە (بۇ يەردە نۆۋەتتىكى مۇندەرىجە C:\WSU) ئاستىدىن LABELنى ئىزدەيدۇ. ئەگەر نۆۋەتتىكى مۇندەرىجە ئاستىدا LABEL بولسا ئۇنى ئىجرا قىلىدۇ. بولمسا PATH تا بەلگىلەنگەن يولنى بويلاپ ئىزدەيدۇ. يەنى ئاۋۋال C:\DOS نىڭ ئاستىدىن ئىزدەيدۇ. تاپالسا ئىجرا قىلىدۇ. بولمسا قالغان يولنى ئىزدەيدۇ. بەلگىلەنگەن يوللاردىن تاپالمسا

Bad command or file name

دېگەن كۆرسەتمىنى كۆرسىتىدۇ. بۇ « خاتا بۇيرۇق ياكى ھۆججەت ئىسمى خاتا » دېگەن مەنىدە.

ئەگەر PATH بۇيرۇقى ئىجرا قىلىنغاندا

NO PATH

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنسە بۇ PATH تا ھېچقانداق يولنىڭ كۆرسىتىلمىگەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ. بۇنداق چاغدا بىز DOS نىڭ سىرتقى بۇيرۇقلىرىنى ئىجرا قىلدۇرماقچى بولساق چوقۇم شۇ بۇيرۇق تۇرغان يولغا كىرىپ تۇرۇپ ئاندىن ئىجرا قىلدۇرۇشىمىز كېرەك ياكى بولمسا يولنى ئالدىن كۆرسىتىپ بېرىشىمىز كېرەك. يەنى C:\KILL\CLEAN نىڭ ئاستىدا SCAN.EXE دېگەن ھۆججەت بولسا ئۇنى ئىجرا قىلدۇرۇشنىڭ ئىككى خىل ئۇسۇلى بار.

بىرى ئاۋۋال شۇ بۇيرۇق تۇرغان مۇندەرىجە ئاستىغا كىرىمىز. ئاندىن ئىجرا قىلدۇرىمىز. يەنى

C:\WSU>CD C:\KILL\CLEAN
C:\KILL\CLEAN>SCAN A:

يەنى بىرى ئۆزىمىز تۇرغۇزاتقان مۇندەرىجىدە تۇرۇپلا بۇيرۇق تۇرغۇزاتقان يولنى كۆرسىتىپ بىرىمىز يەنى

C>C:\KILL\CLEAN\SCAN A:

بۇ C:\KILL\CLEAN نىڭ ئاستىدىكى SCAN.EXE نى ئىجرا قىلدۇرىدۇ.

9) باشقا مۇندەرىجە ئاستىدىكى سانلىق مەلۇمات ھۆججەتلىرىنى ھازىرقى مۇندەرىجە ئاستىدىكى ھۆججەتكە ئايلاندۇرۇش بۇيرۇقى APPEND

APPEND بۇيرۇقى كۆرسىتىلگەن مۇندەرىجىلەرنىڭ ئاستىدىكى كېڭەيتمە نامى EXE، COM، BATبولغان ھۆججەتلەردىن باشقا ھۆججەتلەرنىڭ ھەممىسىنى خۇددى ھازىرقى مۇندەرىجە ئاستىدىكى سانلىق مەلۇمات ھۆججىتىدەك ھالەتكە كەلتۈرۈپ قويىدۇ. شۇنىڭ بىلەن پروگراممىلار كۆرسىتىلگەن مۇندەرىجە ئاستىدىكى سانلىق مەلۇمات ھۆججەتلىرىنى ھازىرقى مۇندەرىجە ئاستىدىكى ھۆججەتلەرنى ئاچقاندەك ئېچىپ ئىشلىتەلەيدۇ. ۋە سىرتقى بۇيرۇق بولۇپ، بۇيرۇق شەكلى:

APPEND d1:path1;(d1:)(path2)(d2)path3)(...) (/E) (/X)

(d1:)(path1) ، (path)(d2)لەر بولسا كۆرسىتىلگەن تارماق مۇندەرىجىلەرنى كۆرسىتىدۇ.

(/E)ۋە (/X) بولسا يولنى قايتا كۆرسىتىشكە بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

PATH بۇيرۇقى بىلەن APPEND بۇيرىقىدا روشەن پەرق بار. PATHبۇيرۇقى ئىجرا بولىدىغان ھۆججەتلەرنىڭ يولىنى بەلگىلەپ بېرىدۇ. APPENDبۇيرۇقى ئىجرا بولمايدىغان ھۆججەتلەرنىڭ يولىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ. ئەگەر ئىككىسى ئوخشاش بىر مۇندەرىجىنى بەلگىلەپ بەرسە ئۇ چاغدا ھەرقانداق مۇندەرىجە ئاستىدا تۇرۇپ بەلگىلەنگەن مۇندەرىجىنىڭ ئاستىدىكى سانلىق مەلۇمات ھۆججەتلىرىنى ئىشلىتىشكە ۋە پروگراممىلارنى ئىجرا قىلدۇرۇشقا بولىدۇ.

مەسىلەن:

قاتتىق دىسكىدا USER دېگەن مۇندەرىجىدىن بىرنى تۇرغۇزۇپ، ئۇنىڭغا DOS نىڭ بۇيرۇقلىرىنى، DBASEIIIنى ۋە WORDSTAR نى كۆچۈرۈپ بولغاندىن كېيىن

C>PATH C:\user
C>APPEND c:\user

دېگەن ئىككى بۇيرۇقنى ئىجرا قىلدۇرۇلسا، ھەر قانداق چاغدا USER نىڭ ئاستىدىكى DOS، DBASEIII، WORDSTAR نى نورمال ئىشلىتىشكە بولىدۇ.

ئۇيغۇرچىلاشتۇرۇلغان WORDSTAR ئادەتتە، WORDSTARكۆچۈرۈلگەن مۇندەرىجە ئاستىدىلا ئىشلەيدۇ. ئەگەر ئۇنى ھەر قانداق مۇندەرىجە ئاستىدا تۇرۇپ ئىشلىتىشنى ئويلىساق تۆۋەندىكىدەك بۇيرۇق بەرسەك بولىدۇ. (ئۇنى قاتتىق دىسكىدىكى WSU دېگەن مۇندەرىجىنىڭ ئاستىغا كۆچەردۇق دىسەك)

C>PATH C:\DOS;C:\WSU

C>APPEND C:\WSU

بۇ ئىككى بۇيرۇق ئىجرا قىلدۇرۇلغاندىن كېيىن WSU نىڭ ئاستىغا كىرمەي تۇرۇپمۇ ئۇيغۇرچىلاشتۇرۇلغان WORDSTARنى ئىشلىتىشكە بولىدۇ.

10) ھۇججەتنىڭ ئورنىنى تېز بېكىتىش بۇيرۇقىFASTOPEN

بۇ بۇيرۇق دائىم ئىشلىتىلىدىغان ھۇججەتنى ئېچىش قېتىم سانىنى ئازايتىدۇ. يەنى بىز بىر ھۇججەتنى كۆپ قېتىم ئېچىپ ئىشلەتسەك پروگراممىنىڭ ئىجرا بولۇش سۈرئىتىگە تەسىر يېتىدۇ. شۇڭا FASTOPEN ئارقىلىق كۆپ ئىشلىتىلىدىغان ھۇججەتلەرنىڭ سانىنى بەلگىلەپ قويساق، بىر ھۇججەت 1-قېتىم ئېچىپ ئىشلىتىپ بولغاندىن كېيىن FASTOPEN بۇ ھۇججەتنى ئېسىدە تۇتۇالىدۇ. 2-قېتىم ئېچىپ ئىشلىتىشتە ھەرگىزمۇ قاتتىق دىسكىدىن بۇ ھۇججەتنى ئىزدىمەيدۇ. بەلكى FASTOPEN ئېسىدە تۇتۇالغان ھۇججەتلەرنىڭ ئىچىدىن ئىزدەپ تېپىپ ئىشلىتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن سۈرئەت يۇقىرى كۆتۈرۈلىدۇ. بۇ بۇيرۇق سىرتقى بۇيرۇق بولۇپ، ئۇنىڭ شەكلى :

FASTOPEN D: (=nnn)

بۇ بۇيرۇق تەركىبىدىكى D: بولسا قايسى قوزغاتقۇچتىكى دىسكىنىڭ ھۇججەتلىرىنى ئېسىدە تۇتۇالىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. (=nnn) بولسا ئەڭ كۆپ بولغاندا قانچە ھۇججەتنى ئېسىدە تۇتۇالىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. ئەگەر (=nnn) يېزىلمىسا ئەڭ كۆپ بولغاندا 34 ھۇججەتنى ئېسىدە تۇتۇالىدۇ.

مەسىلەن:

C>FASTOPEN C:

دېگەن بۇيرۇق قاتتىق دىسكىدىكى كومپيۇتېر ئىشلەۋاتقان چاغدا ئىشلىتىلگەن ھۇججەتتىن يېقىنقى 34 نىڭ نامىنى ئەسىتە تۇتۇالىدۇ.

7. DOS 6 دە يېڭىدىن قوشۇلغان بىر قىسىم ئالاھىدە ئىقتىدارلىق بۇيرۇقلار

بۇ قىسىمدا سۆزلىنىدىغان مەزمۇنلارنىڭ ھەممىسى DOS 6 نىڭ يېڭىدىن قوشۇلغان بۇيرۇقلىرى بولۇپ، DOS نىڭ باشقا نۇسخىلىرىدا يوق. شۇڭا بۇ بۇيرۇقلارنى ئىشلەتكەندە بۇ نۇقتىغا دىققەت قىلىڭ.

1) DOS 6 نىڭ ئۆگىتىش ئىقتىدارى

ئەگەر سىز بىرەر بۇيرۇقنىڭ نامىنى بىلىپ، ئىشلىتىشنى بىلمىسىڭىز ياكى ئىشلىتىلىشىنى ئۇنتۇپ قالسىڭىز، DOS نىڭ ئۆگىتىش ئىقتىدارىنى ئىشلەتسىڭىز بولىدۇ. بىراق سىز ئىنگلىزچە بىلىشىڭىز كېرەك.

مەسىلەن: سىز DIR بۇيرۇقنىڭ پارامېتىرلىرىنى ئۇنتۇپ قالسىڭىز كىتابقا قارىمايمۇ ئۇنىڭ پارامېتىرلىرىنى ئەسكە ئالالايسىز. بۇنى DIR بۇيرۇقى سىزگە ئۆزى ئۆگىتىپ قويىدۇ.

مەسىلەن:

C>DIR /?

دەپ كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسسىڭىز ئېكراندا DIR نىڭ ئىقتىدارى، پارامېتىرلىرىنىڭ

مه نسى كۆرۈنىدۇ. تۆۋەندىكىدەك.

Displays a list of files and subpirectories in a directory.

DIR [drive:] [path] [filename] [/p] [/w] [/A [[:] attribs]] [/O [[:] sortord]]
[/S] [/B] [/L] [/C[H]]

[drive:] [path] [filename] Specififs drive, directory, and/or files to list
/P Pauses after each screenful of information.
/W Uses wide list format.
/A Displays files with specified attributes.
attribs D Directories R Read-only files H Hidden files
S System files A files ready to archive-prefix meaning "not
/o List by files in sorted order.
sortord N by name (alphabetic)
E by extension (alphabetic) D By date & time (earliest first)
G Group directories first -prefix to reverse orber
C By compression ratio (smallest first)
/S Displays files in specified directory and all subpirectories
/B Uses bare format (no heading information or summary).
/L Uese lowercase
/C [H] Displays file compression ratio; /CH uses host allocation unit size

Switches may de preset in the DIRCMD environment variable. Override preset switches by prefixing any switch witg - (hypgen)--for example, /-W.

قالغان بۇيرۇقلارنىڭ ئىشلىتىلىشى ۋە پارامېتىرلىرىنى ئۆگەنمەكچى بولسىڭىز ئوخشاشلا بۇيرۇقنىڭ كەينىگە /? كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسسىڭىز بولىدۇ. يەنە بىر خىل ئۇسۇل- DOS ئۆگىتىش بۇيرۇقى HELP نى قوزغىتىش ئارقىلىق DOS 6 نىڭ بارلىق بۇيرۇقلىرىنىڭ ئىقتىدارى، پارامېتىرلىرىنىڭ مەنىسى ۋە مۇشۇ بۇيرۇقنى ئىشلىتىشكە دائىر مىساللارنى كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇ.

بۇيرۇقنىڭ نامى HELP بولۇپ، ئۇنىڭ شەكلى

HELP [command name]

بۇ بۇيرۇق تەركىبىدىكى [command name] بولسا بىز ئۆگەنمەكچى بولغان بۇيرۇقنىڭ نامى.

مەسىلەن:

C>HELP FORMAT

دېگەن بۇيرۇق ئىجرا بولغاندا ئېكرانداFORMAT دېگەن بۇيرۇقنىڭ تەپسلىي چۈشەندۈرۈلۈشى كۆرۈنىدۇ.

C>HELP

دېگەن بۇيرۇق ئىجرا بولغاندا ئېكرانداDOS6 نىڭ بارلىق بۇيرۇقلىرىنىڭ نامى كۆرۈنىدۇ. بۇ چاغدا سىز نۇر بەلگىسىنى ئۆزگەرتمەكچى بولغان بۇيرۇقنىڭ بېشىغا يۆتكەپ كېلىپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسسىڭىز بولىدۇ.

2) كومپيۇتېرغا مۇناسىۋەتلىك بىر قېسىم ئۇچۇرلارنى كۆرسىتىپ بېرىش بۇيرۇقىMSD

MSD بۇيرۇقى سىرتقى بۇيرۇق بولۇپ، ئۇ كومپيۇتېر CPU سىنىڭ تىپ نومۇرىنى، ئىچكى ساقلىغۇچنىڭ سىغىمى، دېسكا قوزغاتقۇچ، كۆرسەتكۈچ قاتارلىقلارنىڭ تەپسىلاتلىرىنى كۆرسىتىپ بېرىدىغان ئۇنۇۋېرسال دىئاگنوز پروگراممىسىدۇر. ئۇنىڭ بۇيرۇق شەكلى:

MSD

مەسىلەن: سىز كومپيۇتېرنىڭ ئومۇمىي ئەھۋالىنى بىلمەكچى بولسىڭىز كۆرسەتمە بەلگىسى كۆرۈنگەندە:

C>MSD

دېگەن بۇيرۇقنى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسسىڭىزلا ئېكرانداكومپيۇتېرنىڭ ئومۇمىي ئەھۋالىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

3) DOS نىڭ بۇيرۇق قۇرىنى تەھرىرلەش بۇيرۇقىDOSKEY

DOSKEY بۇيرۇقى ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىن ئىچكى ساقلىغۇچقا تۇراقلاشتۇرۇلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن كىرگۈزگەن بۇيرۇقلارنى ئەسىتە تۇتۇپالالايدۇ. DOS نىڭ بۇيرۇق قۇرىنى تەھرىرلەشكە بولىدۇ. يەنى نۇر بەلگە كۇنۇپكىلىرى (→،←) ئارقىلىق نۇر بەلگىسىنى DOS نىڭ بۇيرۇق قۇرىدا يۆتكەپ يۈرۈپ، بۇيرۇق قۇرىغا كىرگۈزگەن بۇيرۇقلارنى تەھرىرلەشكە بولىدۇ. بۇ سىرتقى بۇيرۇق بولۇپ، ئۇنىڭ شەكلى:

DOSKEY

يەنى بۇ بۇيرۇقنى بۇۋاستە ئىجرا قىلدۇرسىلا بولىدۇ. بۇ بۇيرۇق ئىجرا قىلدۇرۇلۇپ بولغاندىن كېيىن، DOS بۇيرۇق قۇرىغا كىرگۈزگەن بۇيرۇقلارنى ئەسىتە تۇتۇپالالايدۇ. ھەم ئۇلارنى تۆۋەندىكى كۇنۇپكىلار ئارقىلىق قايتىدىن كۆرۈشكە، تەھرىرلەشكە بولىدۇ.

↑ ↓ كۇنۇپكىسى ئارقىلىق ئىلگىرى كىرگۈزگەن بۇيرۇقلارنى بۇيرۇق قۇرىدا قايتا كۆرسىتىشكە بولىدۇ.

→ ← كۇنۇپكىلىرى ئارقىلىق نۇر بەلگىسىنى يۆتكەپ بۇيرۇق قۇرىدىكى بۇيرۇقلارنى تەھرىرلەشكە بولىدۇ.

HOME: نۇر بەلگىسىنى بۇيرۇق قۇرىنىڭ بېشىغا(DOS نىڭ كۆرسەتمە بەلگىسىنىڭ يېنىغا) يۆتكەپ كېلىدۇ.

END: نۇر بەلگىنى بۇيرۇق قۇرىغا كىرگۈزگەن بۇيرۇقنىڭ كەينىگە يۆتكەپ كېلىدۇ.

DOSKEY:F7 ئەسىتە تۇتۇپالغان بارلىق بۇيرۇقلارنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

DOSKEY:ALT+F7 ئەسىتە تۇتۇپالغان بۇيرۇقلارنىڭ ھەممىسىنى DOSKEY نىڭ ئېسىدىن چىقارغۇزۇۋېتىدۇ.

DOS:INSERT نىڭ بۇيرۇق قۇرىدىكى بۇيرۇقنى تەھرىرلىگەندە قىستۇرۇش ھالىتىگە كىرگۈزىدۇ. شۇنىڭ بىلەن چۈشۈپ قالغان ھەرپلەرنى ۋە بۇيرۇقلارنى كىرگۈزۈشكە بولىدۇ.

4) ئۆچۈرۈلگەن ھۆججەتلەرنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش بۇيرۇقى UNDELETE

مەزكۇر بۇيرۇق سىرتقى بۇيرۇق بولۇپ، DEL بۇيرۇقى ئارقىلىق ئۆچۈرۈلگەن ھۆججەتلەرنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ. ھۆججەت ئۆچۈرۈلگەندە ئۇنىڭ مەزمۇنى ئۆچۈرۈلمەيدۇ، پەقەت ناملا ئۆچۈرۈلىدۇ. يەنە كېلىپ نامىنىڭ باش ھەرپىلا ئۆچۈرۈلىدۇ. شۇڭا سىز بىرەر ھۆججەتنى خاتا ئۆچۈرۈپ قويغان بولسىڭىز، ھۆججەت ئۆچۈرۈلگەندىن كېيىن، دېسكىغا يېڭى مەزمۇنلار كۆچۈرۈلمىگەنلابولسا (ھۆججەت كۆچۈرۈلمىگەن، يېڭى ھۆججەت تۇرغۇزۇلمىغان بولسا) بۇ ھۆججەتنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشكە بولىدۇ. بۇيرۇق شەكلى:

UNDELETE (D:) (path)

بۇ بۇيرۇق (D:) دىكى دېسكىدىكى (path) دېگەن يولدىكى ئۆچۈرۈلگەن بارلىق ھۆججەتلەرنى ئەسلىگە كەلتۈرىدۇ.

مەسىلەن:

C:\WSU>UNDELETE

دېگەن بۇيرۇق ئىجرا بولغاندا ھازىرقى مۇندەرىجە (C:\WSU) ئاستىدىكى ئۆچۈرۈلگەن بارلىق ھۆججەتلەرنى ئەسلىگە كەلتۈرىدۇ. ئەگەر بىز KOL دېگەن بۇيرۇقنى خاتا ئۆچۈرۈپ قويغان بولساق، يۇقىرىقى بۇيرۇق ئىجرا بولغاندىن كېيىن ئېكراندا

?ol 62 5—15—95 1:08a ...A Undelete (Y/N)?Y

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بۇ «?ol دېگەن ھۆججەتنى ئەسلىگە كەلتۈرەمسىز» دېگەن مەنىدە بولۇپ، Y نى باسسىڭىز ئېكراندا

Invalid filename character.

Please type the first character for ?ol :

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بۇ چاغدا سىز ھۆججەت نامىنىڭ بىرىنچى ھەرپىنى كىرگۈزسىڭىزلا بۇ ھۆججەت ئەسلىگە كېلىدۇ.

5) فورماتلانغان دېسكىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش بۇيرۇقى UNFORMAT

ئەگەر سىز بىرەر دېسكىنى DOS 6 نىڭ FORMAT بۇيرۇقى ئارقىلىق فورماتلىۋاتقان بولسىڭىز ئۇنى UNFORMAT بۇيرۇقى ئارقىلىق ئەسلىگە كەلتۈرۈشكە بولىدۇ. بۇ بۇيرۇق ئىچكى بۇيرۇق بولۇپ، ئۇنىڭ شەكلى:

UNFORMAT (D:) (/L)

ياكى

UNFORMAT (/PARTN)

بۇ بۇيرۇق تەركىبىدىكى (D:) ئەسلىگە كەلتۈرمەكچى بولغان دېسكا سېلىنغان قوزغاتقۇچنى، (/L) بولسا دېسكا ئۇستىدىكى UNFORMAT تېپىپ چىقالىغان ھۆججەت ۋە مۇندەرىجىلەرنى تىزىپ كۆرسىتىپ بېرىشنى بىلدۈرىدۇ. (/PARTN) يېزىلسا قاتتىق دېسكىنىڭ رايونلارغا بۆلۈنۈش جەدۋىلى (Partition table) نى ئەسلىگە كەلتۈرىدۇ.

6) ۋىرۇس تەكشۈرۈش ۋە ئۆلتۈرۈش پروگراممىسىMSAV

MSAV (Microsoft Anti Virus) بولسا MSDOS 6 نىڭ بىر سىرتقى بۇيرۇقى بولۇپ، 1200خىلدىن ئارتۇق ۋىرۇسنى ئىزدەپ تاپالايدۇ ھەم ئۆلتۈرەلەيدۇ. ئۇنىڭ نۇرغۇن پارامېترلىرى بار. بىز بۇ يەردە ئۇنى قىسقىچىلا تونۇشتۇرۇپ ئۆتىمىز.

ئەگەر بىرەر دېسكىدا ۋىرۇس بارلىقى بايقالسا، ئالدى بىلەن كومپيۇتېرنىڭ توك مەنبەسىنى ئۈزۈۋېتىپ، DOS نىڭ پاكىز سىستېما دېكسى بىلەن كومپيۇتېرنى قوزغىتىسىز. ئاندىن DOS نىڭ بۇيرۇق قۇرىغا

A>MSAV

نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسسىڭىز، ئېكراندا تۆۋەندىكىدەك بىر كۆرۈنۈش چىقىدۇ.

```
Microsoft Anti Virus

                Main menu

Detect
Detect & Clean
Select new drive
Dptions
Exit


1Help 2Drive 3Exit 4Detect 5Clean 7Delete 8Options 9list
```

بۇ MSAV نىڭ باش مەشغۇلات تىزىملىكى بولۇپ، تاياق شەكىللىك نۇر بەلگىسىنى خالىغان بىر تىزىملىككە يۆتكەپ كېلىپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسسا شۇ تۇر ئىجرا بولىدۇ. ھەربىر تىزىملىكنىڭ مەنىسى مۇنداق:

Detect ۋىرۇسنى تەكشۈرىدۇ ھەم نەتىجىسىنى دوكلات قىلىدۇ.

Detect & Clean: ۋىرۇسنى تەكشۈرىدۇ ۋە تېپىپ چىققان ۋىرۇسنى يوقىتىدۇ.

Select new drive: قوزغاتقۇچنى تاللايدۇ.

Options: بىر قىسىم پارامېترلارنى تاللايدۇ.

MSAV Exit: دىن چېكىنىپ چىقىدۇ.

ئېكرانىنىڭ ئاستىنقى قىسمىدىكى كۆرسەتمىلەرنىڭ مەنىسى تۆۋەندىكىچە:

F1 (Help) بولسا MSAV ھەققىدىكى بىر قىسىم ياردەمچى ئۇچۇرلارنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

F2 (Drive) قوزغاتقۇچنى تاللايدۇ.

F3(Exit) : چېكىنىپ چىقىدۇ.
F4(Detect) : ۋىرۇس تەكشۈرىدۇ.
F5(Clean) F : ۋىرۇسنى ئۆلتۈرىدۇ.
F7(Delete) : ۋىرۇس يۇقۇپ قالغان ھۆججەتلەرنى ئۆچۈرۈۋېتىدۇ.
F8(Options) F : بىر قىسىم پارامېترلارنى تاللايدۇ.
F9(Eist) MSAV تونۇيدىغان (ئىزدەپ تاپالايدىغان) ۋىرۇسلارنىڭ نامى، تۈرى قاتارلىقلارنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

باش مەشغۇلات تىزىملىكىدىكى DETECT نى تاللاپ، ۋىرۇس تەكشۈرگەندە ئەگەر ۋىرۇس بايقالسا، ئېكراندا

Virus found
Virus Friday 13th in file UNPR.EXE
Clean Contiune Stop Delete

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بۇ « UNPR.EXE دېگەن ھۆججەت Friday 13th (13-چىسلا دىكى جۈمە) ۋىرۇسى بىلەن يۇقۇملىنىپتۇ» دېگەن مەنىدە بولۇپ، تۆۋەندىكىدەك 4 خىل تاللاش بار.

Clean (ئۆلتۈرۈش)، ھۆججەتكە يۇققان ۋىرۇسنى ئۆلتۈرىدۇ.
Contiune (داۋاملاشتۇرۇش)، باشقا ھۆججەتلەردىن داۋاملىق ۋىرۇس ئىزدەيدۇ.
Stop (توختاش)، ۋىرۇس ئىزدەشنى توختىتىدۇ.
Delete (ئۆچۈرۈش)، يۇقۇملانغان ھۆججەتنى ئۆچۈرۈۋېتىدۇ.

7) ۋىرۇسنىڭ يۇقۇشىدىن سىگنال بېرىش پروگراممىسىVSAFE

MSAV بولسا دىسكا يۇققان ۋىرۇسلارنى تەكشۈرىدۇ ۋە ئۆلتۈرىدۇ. VSAFE بولسا كومپيۇتېرغا ۋىرۇسنىڭ كىرىشىنىڭ ئالدىنى ئالىدۇ. شۇ ئارقىلىق دىسكىلارنىڭ ۋىرۇس بىلەن يۇقۇملىنىشىنىڭ ئالدىنى ئالىدۇ. VSAFE بولسا ئىچكى ساقلىغۇچقا تۇراقلىشىدىغان پروگراما (TSR) بولۇپ، ئۇ ئىجرا قىلدۇرۇلغان ھامان ئىچكى ساقلىغۇچقا تۇراقلىشىۋالىدۇ. شۇ ئارقىلىق كومپيۇتېرنىڭ قاراۋۇلىغا ئايلىنىدۇ. ۋىرۇسنى بايقىغان ھامان سىگنال بېرىدۇ. ئۇ سىرتقى بۇيرۇق بولۇپ، DOS نىڭ كۆرسەتمە بەلگىسى كۆرۈنگەندە

C>VSAFE

نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسسىلا بولىدۇ.

VSAFE ۋىرۇستىن سىگنال بېرىشتە تۆۋەندىكىدەك 8 ئەھۋالغا يولۇقسا سىگنال بېرىدۇ.

HD low level format : قاتتىق دىسكىنى فىزىكىلىق فورماتلىغاندا سىگنال بېرىش. بۇنىڭ دەسلەپكى ھالىتى ON (سىگنال بېرىدۇ).

Resident : بىرمۇ پروگراما ئىچكى ساقلىغۇچقا تۇراقلاشماقچى بولغاندا سىگنال بېرىش. بۇنىڭ دەسلەپكى ھالىتى OFF (سىگنال بەرمەيدۇ).

General write protect : دىسكىغا يېزىش مەشغۇلاتى ئېلىپ بېرىلغاندا سىگنال

بېرىش. بۇنىڭ دەسلەپكى ھالىتى OFF (سىگنال بەرمەيدۇ).
DOS:Check excutable files ئىجرا قىلدۇرۇشقا بولىدىغان پروگراممىنى ئىجرا قىلدۇرغاندا ئۇنىڭدا ۋىرۇس بار-يوقلىقىنى تەكشۈرۈش. بۇنىڭ دەسلەپكى ھالىتى ON (تەكشۈرىدۇ).
Boot sector Viruses: قوزغاتقۇچى رايون ۋىرۇسىنى تەكشۈرۈش. بۇنىڭ دەسلەپكى ھالىتى ON (تەكشۈرىدۇ).
Protect HD boot sector: قاتتىق دىسكىنىڭ قوزغاتقۇچى سېكتورىنى قوغداش. بۇنىڭ دەسلەپكى ھالىتى ON (قوغدايدۇ).
Protect FD boot sector: يۇمشاق دىسكىنىڭ قوزغاتقۇچى سېكتورىنى قوغداش. بۇنىڭ دەسلەپكى ھالىتى OFF (قوغدىمايدۇ).
Protect executable files: ئىجرا قىلدۇرۇشقا بولىدىغان ھۆججەتلەرنى قوغداش. يەنى بىرەر ئىجرا قىلدۇرۇشقا بولىدىغان ھۆججەت ئۆزگەرتىلمەكچى بولغاندا سىگنال بېرىدۇ. بۇنىڭ دەسلەپكى ھالىتى OFF (قوغدىمايدۇ).
VSAFE ئېچىكى ساقلىغۇچقا تۇراقلاشقاندىن كېيىن ALT+V نى باسسا يۇقىرىقى 8 خىل ئەھۋالنىڭ دەسلەپكى ھالىتىنى ئۆزگەرتىشكە بولىدۇ. يەنى ALT+V نى باسسا ئېكراندا يۇقىرىدىكى 8 خىل ئەھۋالنىڭ ھالىتى كۆرۈنىدۇ. مۇشۇ چاغدا ماس رەقەملەرنى باسسا ھالىتى ئۆزگىرىدۇ. يەنى ON بولسا OFF قا، OFF بولسا ON غا ئۆزگىرىدۇ. ئەگەر مۇشۇ چاغدا ALT+U نى باسسا VSAFE پروگراممىسى ئېچىكى ساقلىغۇچتىن بوشىتىلىدۇ.
8) دىسكىدىكى خاتالىقلارنى تەكشۈرۈش ۋە رېمونت قىلىش پروگراممىسىSCANDISK
SCANDISK سىرتقى بۇيرۇق بولۇپ، ئۇ دىسكىدىكى خاتالىقلارنى تەكشۈرۈپ رېمونت قىلىدۇ. ئۇنىڭ بۇيرۇق شەكلى:

SCANDISK (D:)

(D:) بولسا تەكشۈرمەكچى بولغان دىسكا سىلىنغان قوزغاتقۇچنىڭ نامى.
مەسىلەن:

C>SCANDISK

نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق قاتتىق دىسكىنى تەكشۈرۈشكە باشلايدۇ. SCANDISK ئىجرا بولۇۋاتقاندا ESC نى باسسا قىلۋاتقان ئىشنى توختىتىدۇ. ئەگەر DOS قا قايتىپ چىقىش توغرا كەلسە ESC نى باسقاندىن كېيىن نۇر بەلگىسىنى ئېكراندا كۆرۈنگەن <EXIT> دېگەن تىزىملىككە يۆتكەپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسسا بولىدۇ.
9) دىسكىنى رەتكە سىلىش بۇيرۇقىDEFRAG
ئادەتتە دىسكىغا ھۆججەتلەرنى كۆچۈرۈش ۋە ھۆججەتلەرنى ئۆچۈرۈش جەريانىدا دىسكا بەكمۇ قالايمىقانلىشىپ كېتىدۇ. بۇ كومپيۇتېرنىڭ دىسكىغا يېزىش ۋە دىسكىدىن ئوقۇش سۈرئىتىنى ئاستىلىتىۋېتىدۇ. شۇڭا DEFRAG پروگراممىسى ئارقىلىق دىسكىنى رەتكە سىلىپ سۈرئەتكە كاپالەتلىك قىلىشقا بولىدۇ.
DEFRAG بۇيرۇقى سىرتقى بۇيرۇق بولۇپ، ئۇنىڭ شەكلى

DEFRAG (D:) (/F)

بۇيرۇق تەركىبىدىكى (D:) بولسا رەتكە سالماقچى بولغان دىسكا تۇرغان قوزغاتقۇچنى،

(/F) بولسا تولۇق رەتكە سىلىشنى ئىپادىلەيدۇ. كوپ ھاللاردا (/F) نى تاللىسىڭىز بولىدۇ. مەسىلەن:

C>DEFRAG C:/F

نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسسا قاتتىق دىسكىنى رەتكە سىلىشقا باشلايدۇ.

10) ھۇججەت بار تارماق مۇندەرىجىنى ئۆچۈرۈش بۇيرۇقى DELTREE

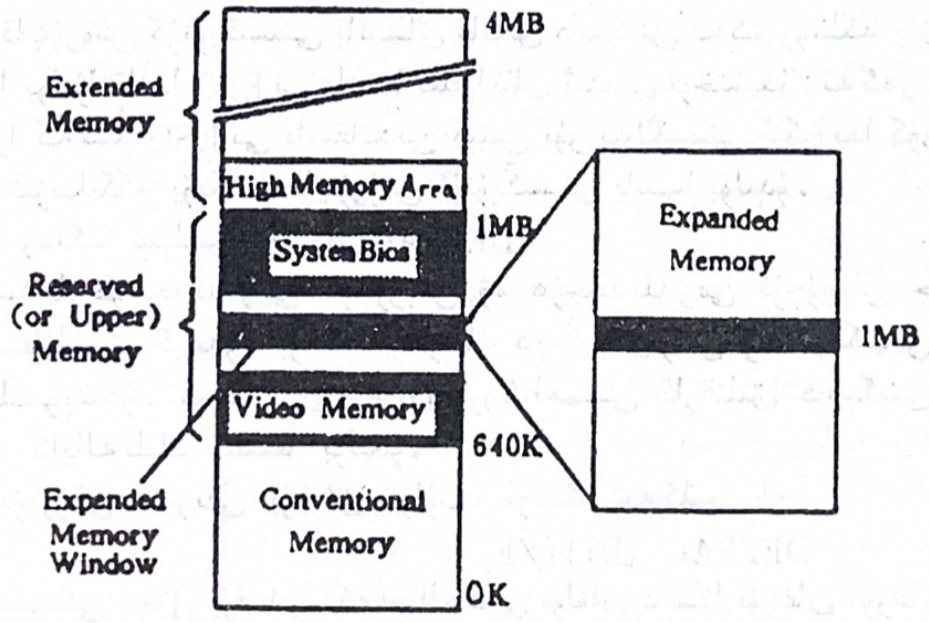
DELTREE سىرتقى بۇيرۇق بولۇپ، ئۇ ئىچىدە ھۇججەت ۋە مۇندەرىجە بولغان مۇندەرىجىنىمۇ ئۆچۈرۈۋاتالايدۇ. بۇ مۇندەرىجە ئۆچۈرۈش بۇيرۇقى RD غا قارىغاندا ئىقتىدارى كۈچلۈك. بۇنىڭ ئىشلىتىلىشىنى RD نىڭ ئىشلىتىلىشىنى سۆزلىگەندە سۆزلەپ بولغان شۇ يەردىن كۆرۈۋېلىڭ.

11) ئىچكى ساقلىغۇچنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇلىشىنى بەلگىلەش پروگراممىسى

كومپيۇتېرنىڭ ئىچكى ساقلىغۇچى مۇۋاپىق تەقسىملەنمىسە، ئىسرا پچىلىق بولۇپلا قالماستىن، تېخى بىر قىسىم پروگراممىلار نورمال ئىشلىمەيدۇ. شۇڭا ئۇنى چوقۇم مۇۋاپىق تەقسىملەش كېرەك. ئادەتتە قول بىلەن بۇ ئىشنى ئىشلىسە سەل ئاۋارىچىلىق يەنە كېلىپ كومپيۇتېر ئىشلىتىش جەھەتتە ئاز-تولا تېخنىكا بولۇش كېرەك. بىز بۇ يەردە ئىچكى ساقلىغۇچنى مۇۋاپىق ئورۇنلاشتۇرۇش پروگراممىسى MEMMAKER نىڭ ئىشلىتىلىشىنى تونۇشتۇرۇپ ئۆتىمىز.

ھازىرقى كومپيۇتېرلاردا ئاز دېگەندە 1MB سىغىمدىكى RAM بولىدۇ. نورمال ئەھۋالدا 4—8MB غىچە RAM سەپلىنىدۇ. بىز DOS نىڭ ئەڭ كۆپ بولغاندا 640KB سىغىمدىكى ئىچكى ساقلىغۇچنى كونترول قىلالايدىغانلىقىنى كۆرۈپ ئۆتتۇق. ئۇنداقتا قالغانلىرىنى قانداق ئىشلىتىمىز؟ بۇنى سۆزلەشتىن ئاۋۋال كومپيۇتېردىكى ئىچكى ساقلىغۇچنى رايونلارغا بۆلگەندىكى نامىلىرىنى كۆرۈپ ئۆتەيلى.

بىر كومپيۇتېرغا 640KB لىق ئاساسلىق ساقلىغۇچ، 3MB لىق كېڭەيتىلگەن ساقلىغۇچ ۋە 1MB سىغىمدىكى قوشۇلغان ساقلىغۇچ بولسا ئۇلارنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇلۇشى تۆۋەندىكىدەك بولىدۇ (بۇ يەردىكى ئىچكى ساقلىغۇچ ئاتالغۇلىرى پۈتۈنلەي ئىنگلىزچە ئىپلىندى. كىتابخانىلارنىڭمۇ مۇشۇ بويىچە ئۆزلەشتۇرۇۋېلىشنى ئۈمىد قىلىمەن).

Conventional memeory (ئاساسلىق ساقلىغۇچ) بۇ MS — DOS بىۋاستە باشقۇرالايدىغان ساقلىغۇچ رايۇنى بولۇپ،نۇرغۇنلىغان پىروگراممىلارنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك مۇشۇ رايۇندا ئىجرا بولىدۇ.

Upper Memory Area (يۇقىرى ساقلىغۇچ رايونى) بۇ رايون يەنە Reserved Memory (قالدۇرۇلغان ساقلىغۇچ رايونى دەپمۇ ئاتىلىدۇ. 2-بابقا قارالسۇن). بۇ رايوننىڭ سىغىمى 384KB بولۇپ، بىر قىسمىغا ROM—BIOS ئورۇنلاشتۇرۇلغان، يەنە بىر قىسمى كۆرسەتكۈچ كارتىسىغا تەقسىملەنگەن بولۇپ، VIDEO MEMORY (كۆرسەتكۈچ ساقلىغۇچى) دەپ ئاتىلىدۇ. يەنە بىر قىسمى ئىشلىتىلمەيدۇ. ئىشلىتىلمىگەن قىسمى Upper Memory Blok (يۇقىرى ساقلىغۇچ بۆلىكى) دەپ ئاتىلىدۇ. كۆپ ھاللاردا قىسقارتىلىپ UMB دەپمۇ ئاتىلىدۇ.

Extended Memory (كېڭەيتىلگەن ساقلىغۇچ) 286 دىن يۇقىرى تېپتىكى كومپيۇتېرلارنىڭ 1MB دىن چوڭ بولغان ساقلىغۇچ بوشلۇقى بولۇپ، بۇ رايوننى CPU پەقەت قوغداش (Protect mode) ھالىتىدىلا بىۋاستە ئىشلىتەلەيدۇ. DOS بولسا بۇ رايوننى ۋاستىلىق ھالدا ئىشلىتەلەيدۇ. HIMEM.SYS پروگراممىسى بولسا مۇشۇ رايوننى باشقۇرىدىغان پروگرامما. WINDOWS (بۇمۇ بىر خىل مەشغۇلات سىستېمىسى) ۋە WINDOWS نىڭ مۇھىتىدا ئىشلەيدىغان پروگراممىلار مۇشۇ رايوننى ئىشلىتىدۇ. مۇشۇ رايوننىڭ باشلىنىش قىسمىدىكى 64KB سىغىمدىكى ساقلىغۇچ رايونى High Memory Area (ئۈستۈنكى ساقلىغۇچ رايونى) دەپ ئاتىلىدۇ. كۆپ ھاللاردا قىسقارتىلىپ HMA دەپ ئاتىلىدۇ. DOS نىڭ 5.0 ۋە ئۇنىڭدىن يۇقىرى نۇسخىلىرىدا DOS نى مۇشۇ HMA رايونىغا قاچىلاپ ئىشلەتكۈچىلەر ئۈچۈن تېخىمۇ كۆپ بولغان ئاساسىي ساقلىغۇچ رايوننى ئاجرىتىپ بېرىدۇ.

Expanded Memory (قوشۇلغان ساقلىغۇچ) بۇ بارلىق PC تېپتىكى ۋە ئۇنىڭدىن يۇقىرى بولغان كومپيۇتېرلارغا ئورۇنلاشتۇرغىلى بولىدىغان ساقلىغۇچ بولۇپ، ئۇ ئايرىم توك يول تاختىسى قىلىپ ياسىلىپ كومپيۇتېرلارغا ئورۇنلاشتۇرۇلىدۇ. بۇنى EMM پروگراممىسى ئارقىلىق باشقۇرۇشقا بولىدۇ. EMM بولسا UMB نى بىر كۆزنەك قىلىپ ئىشلەتكۈچىلەرنى ھەر قېتىمدا 64KB لىق سىغىمدىكى Expanded Memory نى ئىشلىتىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىدۇ. شۇڭا Expanded ساقلىغۇچىنىڭ سۈرئىتى Extended ساقلىغۇچىنىڭكىدىن ئاستا بولىدۇ. EMM386.EXE بولسا 386 ۋە ئۇنىڭدىن يۇقىرى تىپلىق كومپيۇتېرلاردىكى Expanded ساقلىغۇچنى باشقۇرىدىغان پروگراممىدۇر.

قىسقىسى Extended ساقلىغۇچنى HIMEM.SYS پروگراممىسى باشقۇرىدۇ. Expanded ساقلىغۇچنى EMM386.EXE پروگراممىسى باشقۇرىدۇ.

① MEM بۇيرۇقى ئارقىلىق ئىچكى ساقلىغۇچنىڭ ئورۇنلىشىش ۋە ئىشلىتىلىش ئەھۋالىنى كۆرۈش.

MEM بۇيرۇقى كومپيۇتېرغا قانچىلىك Extended ساقلىغۇچ ئورۇنلاشتۇرۇلغانلىقىنى، قانچىلىك Expanded ساقلىغۇچ ئورۇنلاشتۇرۇلغانلىقىنى، ئۇلارنىڭ قانچىلىك قىسمى ئىشلىتىلگەن (Used)، قانچىلىك قىسمى بوش (Free) ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ. ئۇ سىرتقى بۇيرۇق بولۇپ، ئۇنىڭ شەكلى

MEM [/C] [/[/P]

[/C] بولسا ئىچكى ساقلىغۇچقا ئورۇنلاشقان پروگراممىلارنىڭ نامىنى، ئورۇنلاشقان ئادرېسىنى ۋە ئىگەللىگەن سىغىمى قاتارلىق بىرقەدەر تەپسىلىي بولغان ئۇچۇرلارنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

[/P] بولسا ئېكران بويىچە كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

مەسىلەن:

C>MEM

نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق ئېكرانداً

Memory type	Total =	Used +	Free
Conventional	640K	22K	618K
Upper	83K	29K	54K
Reserved	128k	128K	OK
Extended	3,245K	1,501K	1,744K
Total memory	4,096K	1,680K	2,416K
Total under 1 MB	723K	51K	672K

Total Expanded (EMS) 3,648K (3,735,552 bytes)
Free Expanded (EMS)* 1,984K (2,031,616 bytes)

* EMM386 is using XMS memory to simulate EMS memory as needed.
Free EMS memory may change as free XMS memory changes.

Largest executable program size 618K (632,976 bytes)
Largest free upper memory block 19K (19,392 bytes)
MS-DOS is resident in the high memory area.

دېگەن كۆرسەتمىنى كۆرسىتىدۇ. بۇ ھەر قايسى ساقلىغۇچ رايونلىرىنىڭ ئىشلىتىلىش ئەھۋالىدۇر.

② تېخمۇ كوپ بولغان ئاساسىي ساقلىغۇچ رايونىنى ھاسىل قىلىش

DOS مۇھىتىدا ئىشلەيدىغان پروگراممىلارنىڭ ھەممىسى 640K لىق سىغىمدىكى ئاساسلىقى ئىچكى ساقلىغۇچىنى ئىشلىتىدۇ، شۇڭا ئاساسلىق ئىچكى ساقلىغۇچ ئىنتايىن قىممەتلىك ساقلىغۇچ رايونى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. DOS 6 نىڭ MEMMAKER پروگراممىسى ئاساسلىقى ئىچكى ساقلىغۇچ رايونىغا نسبەتەن قايتىدىن ئورۇنلاشتۇرۇش ئېلىپ بېرىپ، CONFIG.SYS ۋە AUTOEXEC.BAT تىن ئىبارەت ئىككى ھۆججەتنى ئۆزگەرتىش ئارقىلىق بەزى ئۇسكۇنە قوزغىتىش پروگراممىسى ۋە ئىچكى ساقلىغۇچتا تۇراقلىشىدىغان

پروگراممنى يۇقرى ساقلىغۇچ رايونىغا (UMA)، DOS نى بولسا HMA (ئۈستۈنكى ساقلىغۇچ رايونى) غا ئورۇنلاشتۇرۇپ بۇ پروگراممىلار ئەسلىدە ئىگىلەيدىغان ئورنىنى بوشىتىدۇ.

WINDOWS ۋە WINDOWS مۇھىتىدا ئىشلەيدىغان پروگراممىلار تېخىمۇ كۆپ بولغان Extended ساقلىغۇچنىڭ بولۇشىنى تەلەپ قىلىدۇ. ئەگەر يېتەرلىك Extended ساقلىغۇچى بولمىسا WINDOWS قوزغالمايدۇ. شۇڭا WINDOWS نى دائىم ئىشلەتكەندە MEMMAKER پروگراممىسىنى ئىشلەتمەسلىك كېرەك. چۈنكى MEMMAKER پروگراممىسىنى ئىشلەتكەندە ئاساسلىق ساقلىغۇچنىڭ ئىشلىتىشكە بولىدىغان بوشلۇقىنى چوڭايتقان بىلەن Extended ساقلىغۇچنىڭ ئىشلىتىشكە بولىدىغان بوشلۇقىنى ئازايتۇۋېتىدۇ.

MEMMAKER سىرتقى بۇيرۇق بولۇپ، ئۇنىڭ شەكلى :

MEMMAKER [/UNDO]

ئاساسلىقى ساقلىغۇچنىڭ ئىشلىتىشكە بولىدىغان بوشلۇقىنى كېڭەيتىشتە

C>MEMMAKER

نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساقلا بولىدۇ. شۇنىڭ بىلەن MEMMAKER پروگراممىسى ئىشلەشكە باشلايدۇ. ئۇنىڭ ئىككى خىل ئىشلەش ئۇسۇلى بار. ئۇلار

EXPRESS OPTIMIZATION (تېز كېڭەيتىش)

CUSTOM OPTIMIZATION (قانۇنىيەتلىك كېڭەيتىش)

قانۇنىيەتلىك كېڭەيتىشتە بولسا بىر قىسىم سان-ساناقلارنى كىرگۈزۈپ بېرىشكە توغرا كېلىدۇ، شۇڭا بۇ خىل ئۇسۇلنى بىرقەدەر تەجرىبىلىك بولغان ئىشلەتكۈچىلەرلا ئىشلىتەلەيدۇ.

تېز كېڭەيتىش بولسا بىزدىن باشقا مەشغۇلاتنى تەلەپ قىلمايلا ھەممىسنى MEMMAKER ئۆزى بىر تەرەپ قىلىدۇ. يەنى ئىچكى ساقلىغۇچنى تەقسىملەشنىڭ بىر نەچچە خىل ئۇسۇلى ئىچىدىن ئەڭ ياخشى بولغىنىنى ئۆزى تاللاپ شۇ بويىچە ئورۇنلاشتۇرىدۇ. ئاخىرىدا CONFIG.SYS ۋە AUTOEXEC.BAT نى ئۆزى ئورۇنلاشتۇرغان ئۇسۇل بويىچە تۈزىتىدۇ. تۈزىتىشتىن بۇرۇن بۇ ئىككى ھۆججەتنى زاپاس قىلىۋالىدۇ.

پروگراما ئىشلەش جەريانىدا Expanded ساقلىغۇچنى ئىشلىتىش ياكى ئىشلەتمەسلىك ھەققىدىكى كۆرسەتمىنى كۆرسىتىدۇ. ئەگەر كومپيۇتېردا Expanded ساقلىغۇچ ئورنىتىلمىغان بولسا N نى باسسا بولىدۇ. بولمىسا Y نى باسسا بولىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ياخشى بولغان ئورۇنلاشتۇرۇشنى تاللاشقا باشلايدۇ ھەم CONFIG.SYS ۋە AUTOEXEC.BAT ھۆججىتىنى ئۆزگەرتىپ بولغاندىن كېيىن ئۆزى كومپيۇتېرنى قايتىدىن قوزغىتىپ MEMMAKER نى ئىشلىتىشتىن بۇرۇنقى ۋە كېيىنكى ساقلىغۇچنىڭ ئىشلىتىلىش ئەھۋالىنىڭ سېلىشتۇرمىسىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

ئەگەر MEMMAKER ئىشلەتقاندا خاتالىق كۆرۈلسە

C>MEMMAKER /UNDO

نى ئىشلىتىپ ئەسلىدىكى ئورۇنلاشتۇرۇش ھالىتىگە قايتسا بولىدۇ.

§ – 5 توپ بۇيرۇق ۋە ئۇنىڭ ئىشلىتىلىشى

بىز DOS نىڭ بۇيرۇق قۇرىغا بىر قېتىمدا پەقەت بىرلا بۇيرۇق كىرگۈزىمىز. بۇ بۇيرۇق ئىجرا بولۇپ بولغاندىن كېيىن ئاندىن ئىككىنچىسىنى كىرگۈزۈپ ئىجرا قىلدۇرىمىز. قىسقىسى DOS بىر قېتىمدا بىرلا بۇيرۇقنى ئىجرا قىلالايدۇ.

بەزى چاغلاردا بىز بىرەر ئىشنى قىلىشتا بىر نەچچە بۇيرۇقنى ئىجرا قىلدۇرۇشقا توغرا كېلىدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ ئىشنى بىز دائىم قىلىدىغان ئىش ھەتتا بىر كۈندە ئون نەچچە قېتىم مۇشۇ ئىشنى قىلىشقا توغرا كېلىدۇ. بۇنداق ئەھۋالدا مۇشۇ بۇيرۇقلارنى بىر-بىرلەپ ئىجرا قىلدۇرۇش تولىمۇ ئاۋارىچىلىق. سىزنىڭ مۇشۇ بۇيرۇقلارنى بىر توپلام قىلىپ، توپلامنى دېسكىدا ئايرىم نام بىلەن ساقلاپ قويغىنىڭىز، مۇشۇ ئىشنى قىلىدىغان چاغدا توپلامنىڭ نامىنى كىرگۈزۈش ئارقىلىقلا توپلامدىكى بۇيرۇقلارنى ئىجرا قىلدۇرۇشنى ئويلايسىز. DOS سىزنىڭ ئۈمىدىڭىزنى ھەرگىز يەردە قويمايدۇ. ئۇ توپ بۇيرۇق دېگەن بىر خىل سىرتقى بۇيرۇق بىلەن سىزنى قانائەتلەندۈرىدۇ.

1) توپ بۇيرۇقنى تۇرغۇزۇش ۋە ئىجرا قىلدۇرۇش ئۇسۇلى

توپ بۇيرۇق دېگەن نېمە؟ كېڭەيتمە نامى BAT بولغان ھۆججەتلەرنىڭ ھەممىسى توپ بۇيرۇق بولىدۇ.

توپ بۇيرۇق قانداق ھۆججەت؟ ئۇنىڭ ئىچىدە نېمىلەر بار؟ توپ بۇيرۇق بىر خىل بېكىستىلىك ھۆججەت بولۇپ، ئۇنىڭ ھەر بىر قۇرى DOS نىڭ بىز ئۆگىنىپ ئۆتكەن سىرتقى بۇيرۇقىدىن ئىبارەت.

توپ بۇيرۇق قانداق تۇرغۇزۇلىدۇ؟ توپ بۇيرۇقنى تېكىست تەھرىرلەش پروگراممىسى (WSU, CCED) دىن پايدىلىنىپ تۇرغۇزۇشقا بولىدۇ. ياكى DOS نىڭ COPY بۇيرۇقى ئارقىلىق تۇرغۇزۇشقىمۇ بولىدۇ.

مەسىلەن:

بىز UHK213 مەشغۇلات سىستېمىسىنى قوزغاتماقچى بولساق چوقۇم DOS نىڭ بۇيرۇق قۇرىغا تۆۋەندىكى بۇيرۇقلارنى بىر بىرلەپ كىرگۈزۈشىمىز كېرەك.

```
C>CD\UHK
C>UFILEOA 8
C>UCCCC
C>IKPRO
C>UPRT
C>UFILE16B
C>UFILE24A 3SFHK
```

ئەگەر بىر كۈندە بىر نەچچە قېتىم ئۇيغۇرچە سىستېمىنى قوزغىتىش توغرا كەلسە يۇقىرىقى بۇيرۇقلارنى تەرتىپى بويىچە بىر نەچچە قېتىم ئىجرا قىلدۇرۇشقا توغرا كېلىدۇ. بۇنى يادلىۋالمىسىڭىز كىتابقا قاراپ كىرگۈزۈشكە توغرا كېلىدۇ. بۇ بىر ئاۋارىچىلىق، يەنە كېلىپ

خزمەت ئۇنۇمىگە تەسىر يېتىدۇ. ئەگەر سىز بۇلارنى بىر توپ بۇيرۇق قىلىۋالسىڭىز ھەممە ئىش ئاددىيلىشىدۇ. يەنى تۆۋەندىكىدەك ئۇسۇلدىن پايدىلىنىپ توپ بۇيرۇق تۇرغۇزىسىز:

توپ بۇيرۇق نامى (UHK1.BAT)
بۇلارنىڭ ھەممىسى
كۇنۇپكىدىن كىرگۈزۈلىدۇ.
ھەر بىر بۇيرۇق
بىر قۇرغا يېزىلىدۇ
قۇر ئاخىرلاشقاندا
قايتۇرۇش كۇنۇپكىسى
بېسىلىدۇ.

```
C>COPY CON UHK1.BAT
CD\UHK
UFILEOA 8
UCCCC
IKPRO
UPRT
UFILE16B
UFILE24A 3SFHK
CTRL+Z
```

ھەممىسى كىرگۈزۈلۈپ بولغاندىن كېيىن CTRL+Z نى باسىمىز. ئاندىن قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق دېسكىدا UHK1.BAT دېگەن توپ بۇيرۇق تۇرغۇزۇلىدۇ. ئەگەر CTRL+Z بېسىلمىسا توپ بۇيرۇق دېسكىغا ساقلانمايدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇيغۇرچە سىستېمىنى قوزغىتىش توغرا كەلسە DOS نىڭ كۆرسەتمە بەلگىسى كۆرۈنگەندە UHK1 نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسسىلا ئۇيغۇرچە سىستېما قوزغىلىدۇ. (دىققەت بۇ مىسالنى سىناق قىلماقچى بولسىڭىز كومپيۇتېرىڭىزغا UHK 213 ئۇيغۇرچە سىستېمىسى قاچىلانغان بولۇشى كېرەك).

دېمەك توپ بۇيرۇقنى COPY CON دېگەن بۇيرۇق بىلەن تۇرغۇزىمىز. ئۇنىڭ نامىنى ئۆزگەرتكىلى بولىدۇ. بىراق توپ بۇيرۇقنىڭ كېڭەيتمە نامى چوقۇم BAT بولۇشى كېرەك. بولمىسا توپ بۇيرۇقنى ئىجرا قىلدۇرۇشقا بولمايدۇ.

توپ بۇيرۇق تېكىستلىك ھۆججەت بولغاچقا ئۇنىڭ مەزمۇنىنى TYPE بۇيرۇقى ئارقىلىق كۆرۈشكە بولىدۇ.

مەسىلەن: UHK1.BAT نىڭ مەزمۇنىنى كۆرمەكچى بولساق

```
C>TYPE UHK1.BAT
```

نى باسساقلا بولىدۇ.

مىسال: ئاۋۋال A قوزغاتقۇچتىكى دېسكىدىكى كېڭەيتمە نامى *.BAS بولغان بارلىق ھۆججەتنى B قوزغاتقۇچتىكى دېسكىغا كۆچۈرىدىغان، ئاندىن A قوزغاتقۇچتىكى ۋە B قوزغاتقۇچتىكى دېسكىنىڭ ئۇستىدىكى كېڭەيتمە نامى BAS بولغان بارلىق ھۆججەتنىڭ نامىنى كۆرسىتىپ بېرىدىغان، ئارقىدىن توپ بۇيرۇقنىڭ مەزمۇنىنى ماشىنكىدا بېسىپ چىقىرىدىغان توپ بۇيرۇق تۇرغۇزۇڭ.

توپ بۇيرۇق نامىنى KOR.BAT دېسەك، توپ بۇيرۇق تۆۋەندىكىدەك تۇرغۇزۇلىدۇ.

```
C>COPY CON KOR.BAT
COPY A:*.BAS B:
DIR A:*.BAS
DIR B:*.BAS
TYPE KOR.BAT > PRN:
CTRL+Z
```

ئاندىن قايتۇرۇش كۇنۇپكىسى باسساق دېسكىدا KOR.BAT دېگەن توپ بۇيرۇق تۇرغۇزۇلىدۇ. تۆۋەندىكى ئۇسۇل بويىچە توپ بۇيرۇقنى ئىجرا قىلدۇرۇشقا بولىدۇ.

C>KOR

ئىجرا قىلدۇرغاندا كېڭەيتمە نامنى كىرگۈزمىسمۇ بولىدۇ.

2) پارامېتىرى بار بولغان توپ بۇيرۇق

بىز باشتا نۇرغۇنلىغان DOS بۇيرۇقلىرىنىڭ پارامېتىرى بارلىقىنى كۆرۈپ ئۆتتۇق. ئۇنداقتا توپ بۇيرۇقمۇ پارامېتر ئالالامدۇ؟ ئالالايدۇ.

تۆۋەندە بىز بىر ئاددىي مىسال ئارقىلىق بۇنى چۈشەندۈرۈپ ئۆتىمىز.

خالىغان دېسكىدىكى كېڭەيتمە نامى BAK ۋە NAB بولغان كۆرسىتىلگەن ھۆججەتنى ئۆچۈرىدىغان توپ بۇيرۇق تۆۋەندىكىدەك بولىدۇ. ئۇنىڭ نامىنى OQUR.BAT دېسەك

```
C>COPY CON OQUR.BAT
DEL %1.NAB
DEL %1.BAK
CTRL+Z
```

بۇ توپ بۇيرۇق تەركىبىدىكى 1% بولسا OQUR نىڭ كەينىگە يېزىلغان ھۆججەت نامىغا ۋەكىللىك قىلىدۇ. يەنى

C>OQUR KOL

نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق OQUR دېگەن توپ بۇيرۇق KOL نى ئۆزىنىڭ پارامېتىرى قىلىدۇ ھەم ئىجرا بولۇش جەريانىدا 1% نى KOL غا ئالماشتۇرىدۇ. يۇقىرىقى بۇيرۇق ئەمەلىيەتتە

```
DEL KOL.NAB
DEL KOL.BAK
```

قا باراۋەر بولىدۇ.

توپ بۇيرۇق بىلەن پارامېتر ئارىسىغا چوقۇم بوش كاتەك كېلىشى كېرەك.

ئەگەر

C>OQUR A:QUXAN

نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق OQUR دېگەن توپ بۇيرۇق A قوزغاتقۇچتىكى دېسكىنىڭ ئۇستىدىكى QUXAN.NAB بىلەن QUXAN.BAK نى ئۆچۈرىدۇ.

ئەگەر پارامېتىرلىرىنى كۆپەيتمەكچى بولساق توپ بۇيرۇق تەركىبىدىكە 1%، 2%، 3%.. لەرنى يازساق بولىدۇ. شۇنىڭ بىلەن توپ بۇيرۇق ئارقىسىغا يېزىلغان بىرىنچى پارامېتر 1% نىڭغا ئالمىشىدۇ. ئىككىنچى پارامېتر 2% نىڭغا ئالمىشىدۇ. ئۈچىنچى پارامېتر 3% نىڭغا ئالمىشىدۇ. توپ بۇيرۇق كەينىگە يېزىلغان پارامېتىرلار چوقۇم بىر-بىرىدىن بوش كاتەك ئارقىلىق ئايرىلىپ تۇرۇشى كېرەك. بولمىسا قانچىنچى پارامېتىرلىقىنى ئۇقالمايدۇ.

TIZ.BAT نامىدىكى توپ بۇيرۇق بار دېسەك ئۇنىڭ مەزمۇنى تۆۋەندىكىدەك بولسا:

```
DIR %1
DIR %2
DIR %3
DIR %4
```

بۇ توپ بۇيرۇق تۆۋەندىكىدەك پارامېترلارنى ئېلىپ ئىجرا بولغاندا:

```
C>TIZ A: B: C:\WSU A:\KILL
```

ئالدى بىلەن A قوزغاتقۇچتىكى دېسكىدىكى ھۆججەتلەرنىڭ نامىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ. ئاندىن B دىكىنى، ئۇنىڭ كەينىدىن C:\WSU نىڭ ئاستىدىكى ھۆججەتلەرنىڭ نامىنى، ئەڭ ئاخىرىدا A:\KILL نىڭ ئاستىدىكى ھۆججەتلەرنىڭ نامىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ. يەنى يۇقىرىقى توپ بۇيرۇق ئىجرا بولۇش جەريانىدا تۆۋەندىكى بۇيرۇققا باراۋەر بولىدۇ.

```
DIR A:
DIR B:
DIR C:\WSU
DIR A:\KILL
```

3) توپ بۇيرۇقتا مەخسۇس ئىشلىتىلىدىغان بىر قىسىم بۇيرۇقلار

توپ بۇيرۇق تەركىبىدە DOS نىڭ بارلىق ئىچكى-سىرتقى بۇيرۇقلىرىنى ئىشلىتىشكە بولۇپلا قالماستىن يەنە تۆۋەندىكى بۇيرۇقلارنىمۇ ئىشلىتىشكە بولىدۇ.

ECHO OFF ئېكرانىدا بۇيرۇقلارنى كۆرسەتمەيدۇ.

ECHO ON ئېكرانىدا بۇيرۇقلارنى كۆرسىتىدۇ.

ECHO "TEXT" ھەرپ تىزمىسىنى كۆرسىتىدۇ.

XX GOTO XX گە يۆتكىلىدۇ.

IF ھۆكۈم قىلىش (شەرتنى سېلىشتۇرىدۇ)

NOT يوق.

EXIST ھۆججەتنىڭ بار-يوقلىقىنى تەكشۈرىدۇ.

IF NOT EXIST file GOTO XX ئەگەر file ناملىق ھۆججەت يوق بولسا XX گە يۆتكىلىدۇ.

IF EXIST file GOTO XX ئەگەر file ناملىق ھۆججەت بار بولسا XX گە يۆتكىلىدۇ.

CALL باشقا توپ بۇيرۇقنى يۆتكەپ ئىشلىتىدۇ. يەنى بىر توپ بۇيرۇق ئىجرا بولۇش جەريانىدا باشقا بىر توپ بۇيرۇقنى يۆتكەپ ئىشلىتەلەيدۇ.

§ — 6 CONFIG.SYS ۋە AUTOEXEC.BAT ھۆججىتى

CONFIG.SYS ۋە AUTOEXEC.BAT ھۆججەتلىرى گەرچە DOS نىڭ بولمىسا بولمايدىغان ھۆججەتلىرى بولمىسىمۇ، بىراق DOS قوزغىلىش جەريانىدا سىستېما دېسكىسىنىڭ غول مۇندەرىجىسى ئاستىدا بۇ ئىككى ھۆججەتنىڭ بار-يوقلىقىنى تەكشۈرىدۇ. ئەگەر بۇ ئىككى ھۆججەت بولسا، ئۇ چاغدا بۇ ئىككى ھۆججەتنى ئىجرا قىلىدۇ، شۇنىڭ بىلەن

بۇ ئىككى ھۆججەت رولىنى جارى قىلدۇرىدۇ، بەزىدە بولمىسا قەتئىي بولمايدۇ.

1. CONFIG.SYS ھۆججىتى ۋە ئۇنىڭدا كۆپ ئىشلىتىلىدىغان بۇيرۇقلار

CONFIG.SYS ھۆججىتى سىستېمىنى قايتىدىن سەپلەيدىغان ھۆججەت ياكى سىستېما سەپلىمە ھۆججىتى دەپ ئاتىلىدۇ. CONFIG.SYS نامى تەركىبىدە سىستېمىنىڭ سەپلىمە بۇيرۇقلىرى بار. DOS ھەر قېتىم قوزغالغاندا DOS قوزغالغان دېسكىنىڭ غول مۇندەرىجىسى ئاستىدىن CONFIG.SYS ھۆججىتىنى ئىزدەيدۇ، ئەگەر بۇ ھۆججەت بولسا بۇ ھۆججەتنى ئېچىپ ساقلىغۇچقا ئوقۇپ ئەكرىپ ئۇنىڭ تەركىبىدىكى بۇيرۇقلارنى ئىزاھلاپ ئۆزىنى قايتىدىن سەپلەيدۇ. ئەگەر بۇ ھۆججەت بولمىسا ئۆزىنىڭ دەسلەپكى ئورۇنلاشتۇرۇلۇشى بويىچە ئۆزىنى سەپلەيدۇ.

CONFIG.SYS نى ئىشلىتىشتىكى مەقسەت DOS نامى دەسلەپكى سەپلىمىنى ئۆزگەرتىش. ئەگەر ئىشلەتكۈچى CONFIG.SYS نامى تەركىبىدىكى بىرەر بۇيرۇقنى ئۆزگەرتسە، بۇ بۇيرۇق DOS نى قايتىدىن قوزغاتقان چاغدا ئاندىن كۈچكە ئىگە بولىدۇ. CONFIG.SYS بولسا بىر تېكستلىك ھۆججەت بولۇپ، ئۇنى خالىغان بىر تېكست تەھرىرلەش پروگراممىسى ئارقىلىق تۈرغۇزۇشقا ۋە ئۆزگەرتىشكە بولىدۇ.

تۇۋەندە CONFIG.SYS نامى تەركىبىدە كۆپ ئىشلىتىدىغان بىر قىسىم بۇيرۇقلارنىلا چۈشەندۈرۈپ ئۆتىمىز. شۇنى ئالاھىدە تەكىتلەپ قويۇش زۆرۈركى CONFIG.SYS نى DOS ئۆزى ئىجرا قىلىدۇ. ئىشلەتكۈچىلەر ئىجرا قىلالمايدۇ.

1) BREAK

مەزكۇر بۇيرۇق CTRL+BREAK (ياكى CTRL+C) نى تەكشۈرۈش تەكشۈرمە سىلىكنى بەلگىلەيدۇ. بۇنىڭ دەسلەپكى ھالىتى OFF. بۇ بۇيرۇقنىڭ شەكلى

BREAK=ON/OFF

يەنى BREAK نامى قىممىتى ON بولسىمۇ OFF بولسىمۇ بولىدۇ. ئەگەر BREAK=OFF بولسا، DOS پەقەت كۇنۇپكىدىن كىرگۈزۈش مەشغۇلاتى قىلغاندىلا ياكى ئېكراندا ياكى ماشىنكىدا چىقىرىش مەشغۇلاتى قىلغاندىلا CTRL+BREAK كۇنۇپكىسى بىسلىغان-بىسلمىغانلىقنى تەكشۈرىدۇ. يەنى مۇشۇ كۇنۇپكا بىسلىغاندا مەشغۇلاتنى توختىتىدۇ. BREAK=ON بولسا باشقا مەشغۇلات قىلغاندىمۇ مۇشۇ كۇنۇپكىنى تەكشۈرىدۇ. يەنى BREAK=ON بولغاندا بىرەر پروگراما ئىجرا قىلىنغاندا ئۆلۈك دەۋرىيلىككە كىرىپ قالسا ياكى پروگراممىنىڭ ئىجرا بولۇشىنى توختىتىش توغرا كەلسە، CTRL+BREAK كۇنۇپكىسىنى باسسا توختايدۇ.

2) BUFFERS

بۇيرۇق شەكلى

BUFFERS=nnn

مەزكۇر بۇيرۇق دېسكا بوففېر (Buffer ئاستىلاتقۇچ ساقلىغۇچ رايونى) نىڭ چوڭ-كىچىكلىكىنى بەلگىلەيدۇ. دېسكا بوففېر بولسا ئېچىكى ساقلىغۇچتىكى بىر ساقلىغۇچ رايونى بولۇپ، دېسكىدىن ئوقۇغان سانلىق مەلۇماتلارنى ساقلاش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ. بوففېر قانچە چوڭ بولسا دېسكىدىن ئوقۇش مەشغۇلاتى شۇنچە تېز بولىدۇ. بىراق بوففېر بەك چوڭ بولۇپ كەتسە نۇرغۇنلىغان ئېچىكى ساقلىغۇچنى ئىگەللىۋالىدۇ. شۇڭا بوففېر

نی مۇۋاپىق بەلگىلەش كېرەك. ئادەتتە 40—20 ئەتراپىدا بەلگىلسە بولىدۇ. يەنى Buffers=30 قىلىپ بەلگىلسە بولىدۇ. ئەگەر DOS 6 دىكى SMARTDRIVE نى ئىشلىتىلگەن بولسا بوففېر نى 10 دىن چوڭ قىلمۇەتمەسلىك كېرەك.

3) FILES

بۇيرۇق شەكلى

FILES=nnn

مەزكۇر بۇيرۇق بىرلا ۋاقىتتا ئېچىشقا يول قويىدىغان ھۇججەتنىڭ سانىنى بەلگىلەپ بېرىدۇ. ئۇنىڭ دەسلەپكى قىممىتى 8. FILES نىڭ قىممەت دائىرىسى 8—255 گىچە بولىدۇ. ئادەتتە كۆپ ھاللاردا قىممىتىنى 40—20 قىلىپ بەلگىلسە بولىدۇ. WINDOWS نى ئىشلەتكەندە بولسا FILES=30 قىلىپ بەلگىلسە بولىدۇ. FILES نىڭ قىممتى كىچىك بولۇپ قالسا بىر قىسىم پروگراممىلار نورمال ئىشلىمەيدۇ. مەسىلەن « بوغدا » سىستېمىسىنى ئىشلەتكەندە بۇنىڭ قىممتىنى چوقۇم 20 دىن چوڭ قىلىش كېرەك. بولمىسا ئېكراندا:

too many open files

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ.

4) DEVICE

بۇيرۇق شەكلى:

DEVICE=(d:)(PATH)filename (parameters)

مەزكۇر بۇيرۇق كۆرسىتىلگەن يولدىكى ئۇسكۇنە قوزغىتىش پروگراممىسىنى ئىچكى ساقلىغۇچقا ئورۇنلاشتۇرىدۇ.

DOS 6 دە مۇشۇنىڭغا ئوخشاش بىر بۇيرۇق بار بولۇپ، ئۇ ئۇسكۇنە قوزغىتىش پروگراممىلىرىنىUMA (يۇقىرى ساقلىغۇچ رايونى)غا ئورۇنلاشتۇرىدۇ. ئۇنىڭ شەكلى:

DEVICEHIGH=(d:)(PATH)filename (parameters)

5) DOS

بۇيرۇق شەكلى :

DOS=HIGH, UMB

بۇ بۇيرۇق DOS 6 دە يېڭىدىن قوشۇلغان بۇيرۇق بولۇپ، بۇ بۇيرۇق ئىشلىتىلسە DOS نى UMB (يۇقىرى ساقلىغۇچ بۆلىكىگە Upper Memory Blok)غا ئورۇنلاشتۇرىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئىشلىتىشكە بولىدىغان ئاساسلىق ساقلىغۇچ بوشلىقى چوڭىيىدۇ. بۇ بۇيرۇق ئىشلىتىلمىسە DOS ئاساسلىق ساقلىغۇچ رايونىغا ئورۇنلاشتۇرۇلىدۇ.

2. ئۇسكۇنە قوزغىتىش پروگراممىسى

ھەر بىر سىرتقى ئۇسكۇنىنىڭ قوزغىتىش پروگراممىسى بولىدۇ. بۇ پروگراما شۇ ئۇسكۇنىگە مۇناسىۋەتلىك بولغان بىر قىسىم مەشغۇلاتلارنى بىر تەرەپ قىلىدۇ. بۇ پروگراممىنى بىز ئۇسكۇنە قوزغىتىش پروگراممىسى دەپ ئاتايمىز. DOS بۇئاستە باشقۇرالايدىغان سىرتقى ئۇسكۇنىلەر ئۆلچەملىك ئۇسكۇنە دەپ ئاتىلىدۇ. كۇنۇپكا تاختىسى، كۆرسەتكۈچ، دېسكا قوزغاتقۇچ ۋە ئالاقىلىشىش ئۇسكۇنىسى قاتارلىق ئۇسكۇنىلەرنىڭ ھەممىسى ئۆلچەملىك سىرتقى ئۇسكۇنە بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. بۇ ئۇسكۇنىلەرگە ئىشلەتكۈچىلەر

ئۆزلىرى پروگراما تۈزمىسىمۇ بولىدۇ. DOS بىۋاستە باشقۇرالمايدىغان مەسىلەن: سكاننېر (Scanner 扫描器)، مائۇس (Mouse 鼠标器) لارغا چوقۇم ماس قوزغىتىش پروگراممىسى بولۇشى كېرەك. شۇنداقلا ئۇلارنى ئىشلەتكىلى بولىدۇ. مۇشۇ ئۇسكۇنىلەرنى سېتىۋالغاندا ئۇنىڭ قوزغىتىش پروگراممىسىمۇ بىرگە بولىدۇ. بۇلارنى CONFIG.SYS نىڭ تەركىبىدىكى ئۇسكۇنە قوزغىتىش پروگراممىسىنى ئورنىتىش بۇيرۇقى DEVICE ئارقىلىق ئورناتقاندىلا ئاندىن ئىشلەتكىلى بولىدۇ. ئۇسكۇنە قوزغىتىش پروگراممىسىنىڭ كېڭەيتمە نامى SYS بولىدۇ. ئادەتتە ئۇسكۇنە قوزغىتىش پروگراممىسىنىڭ نامى شۇ ئۇسكۇننىڭ نامىغا ئوخشاش بولىدۇ. مائۇسنىڭ ئۇسكۇنە قوزغىتىش پروگراممىسىنىڭ نامى MOUSE.SYS بولىدۇ. بەزىدە ئۇسكۇنە قوزغىتىش پروگراممىسى ئىجرا قىلىشقا بولىدىغان ھۆججەت شەكلىدە بولىدۇ. مائۇسنىڭ نامى MOUSE.EXE بولغان قوزغىتىش پروگراممىسىمۇ بار. بۇلارنى DOS قوزغىلىپ بولغاندىن كېيىن ئىجرا قىلدۇرسىلا ئورنىتىلىدۇ.

تۆۋەندە بىر نەچچە خىل كۆپ ئىشلىتىلىدىغان ئۇسكۇنە قوزغىتىش پروگراممىسىنىڭ ئورنىتىلىش ۋە ئىشلىتىلىش ئۇسۇلىنى چۈشەندۈرۈپ ئۆتىمىز.

1) كۇنۇپكا تاختىسى ۋە كۆرسەتكۈچنىڭ كېڭەيتىلگەن قوزغىتىش پروگراممىسى ANSI.SYS

بۇ قوزغىتىش پروگراممىسى DOS نىڭ كۇنۇپكا ۋە كۆرسەتكۈچنى باشقۇرۇش ئىقتىدارىنى نېخمۇ كۈچەيتىدۇ. بۇ قوزغىتىش پروگراممىسى ئورنىتىلمىسىمۇ بولىدۇ. بىراق بەزى پروگراممىلار بۇ قوزغىتىش پروگراممىسى ئورنىتىلمىسا نورمال ئىشلىمەيدۇ. بۇ قوزغىتىش پروگراممىسىنى ئورنىتىش ئۇسۇلى:

DEVICE=C:\DOS\ANSI.SYS

يەنى يۇقىرىقى بۇيرۇق C:\DOS نىڭ ئاستىدىكى ANSI.SYS نى ئورنىتىدۇ. ئەگەر ANSI.SYS باشقا يولدا بولسا ئۇنىڭ يولىنى ئۆزگەرتىپ قويسا بولىدۇ.

2 RAM نى مەۋھۇم دىسكا قىلىپ باشقۇرۇش پروگراممىسى VDISK.SYS ياكى RAMDRIVE.SYS

بۇ پروگراما RAM نىڭ بىر قىسمىنى دىسكىغا ئۆزگەرتىپ باشقۇرىدۇ. بۇنداق دىسكا مەۋھۇم دىسكا ياكى RAM دىسكا دەپ ئاتىلىدۇ. RAM دىسكا RAM دىن ھاسىل قىلىنغان بولغاچقا سۈرئىتى تېز، بىراق ئۇ ھەقسىز دىسكا بولىغاچقا توك ئۈزۈلگەن ھامان RAM دىسكىدىكى ساقلانغان سانلىق مەلۇماتلارنىڭ ھەممىسى يوقلىپ كېتىدۇ.

ئەگەر ئىچكى ساقلىغۇچتا سىغىمى 360KB بولغان، ھەربىر سېكتورىدىكى 512 بەيت ئۇچۇر ساقلىيالايدىغان، غول مۇدەرىجىگە ئەكۈپ بولغاندا 128 ھۆججەت نامى يېزىشقا بولىدىغان RAM دىسكىسى تۇرغۇزماقچى بولساق، ئۇنىڭ ئورنىتىش بۇيرۇقى تۆۋەندىكىدەك بولىدۇ.

DEVICE=C:\DOS\RAMDRIVE.SYS 360 512 128

يۇقىرىقى بۇيرۇق ئىجرا بولغاندىن كېيىن ئاساسلىقى ساقلىغۇچنىڭ بىر قىسمى RAM دىسكىغا ئايلىنىدۇ. ئەگەر يۇقىرىقى RAM دىسكىنى Extended ساقلىغۇچ رايونىدا تۇرغۇزماقچى بولساق يۇقىرىقى بۇيرۇقنى تۆۋەندىكىدەك ئۆزگەرتسىلا بولىدۇ.

DEVICE=C:\DOS\RAMDRIVE.SYS 360 512 128 /E

ئەگەر RAM دىسكىنى Expanded ساقلىغۇچ رايونىدا تۇرغۇزماقچى بولغاندا /E نى

A/ غا ئۆزگەرتىپ قويسلا بولىدۇ.

③ Extended ساقلىغۇچنى باشقۇرۇش پروگراممسى HIMEM.SYS

ئەگەر HIMEM.SYS پروگراممسى ئورنتىلمسا، كومپيۇتېرغا ئورۇنلاشتۇرۇلغان Extended ساقلىغۇچنى ئىشلتىشكە بولمايدۇ. شۇڭا كومپيۇتېرغا Extended ساقلىغۇچ ئورۇنلاشتۇرۇلغان بولسا HIMEM.SYS نى ئىشلتىش كېرەك. HIMEM.SYSچوقۇم CONFIG.SYS نىڭ بىرىنچى قۇرىغا يېزىلىشى كېرەك. يەنى باشقا قوزغىتىش پروگراممىلرى ئورنتىلىشتىن ئاۋۋال HIMEM.SYS ئورنتىلىشى كېرەك. ئۇنى ئورنتىش ئۇسۇلى:

DEVICE=C:\DOS\HIMEM.SYS

ئەگەر كومپيۇتېرغا Extended ساقلىغۇچ ئورۇنلاشتۇرۇلغان بولۇپ، DOS نى Extended ساقلىغۇچتكى HMA غا ئورناتماقچى بولغاندا CONFIG.SYS نىڭ مەزمۇنىنى تۆۋەندىكىدەك يازىمىز.

DEVICE=C:\DOS\HIMEM.SYS
DOS=HIGH

④ EMM386.EXE پروگراممسى

EMM386.EXE پروگراممسى 386 ۋە ئۇنىڭدىن يۇقىرى تىپلىق كومپيۇتېرلاردا ئىشلتىشكىلا بولىدۇ. ئۇ ئىچكى ساقلىغۇچنى باشقۇرۇشتا ئىشلەتكۈچىلەرنى ئىككى خىل ئۇسۇل بىلەن تەمىن ئېتىدۇ، بىرى UMA (يۇقىرى ساقلىغۇچ رايونى) نى زىيارەت قىلىش ئىقتىدارى بىلەن تەمىن ئېتىپ بىر قىسىم ئىچكى ساقلىغۇچقا تۇراقلاشتۇرۇلىدىغان پروگراممىلار (TSR) نى UMA غا ئورۇنلاشتۇرۇپ تېخىمۇ كۆپ بولغان ئاساسلىقى ساقلىغۇچ بوشلۇقىنى ھاسىل قىلىدۇ. يەنە بىرى Extended ساقلىغۇچنى Expanded ساقلىغۇچقا تەقلىد قىلىپ، بىر قىسىم Expanded ساقلىغۇچنى ئىشلتىدىغان پروگراممىلارنىڭ نورمال ئىشلىشىگە شارائىت يارىتىپ بېرىدۇ. EMM386.EXEپروگراممسىنىڭ نۇرغۇنلىغان پارامېترلىرى بولىدۇ. MEMMAKER پروگراممسى ئىشلتىلگەندە، ئۇ، بۇ پارامېترلارنى ئاپتوماتىك ھالدا ئورۇنلاشتۇرىدۇ.

مەسىلەن:

UMA نى ئىشلتىش، Extended ساقلىغۇچنى Expanded ساقلىغۇچقا تەقلىد قىلىش ۋە DOS نى UMB غا ئورۇنلاشتۇرۇشتا CONFIG.SYS نىڭ بېشىغا تۆۋەندىكى بۇيرۇقلارنى يازىمىز.

DEVICE=C:\DOS\HIMEM.SYS
DEVICE=C:\DOS\EMM386.EXE RAM
DOS=HIGH,UMB

⑤ SETVER.EXE پروگراممسى

بىز باشتا DOS نىڭ نۇسخىسى بىلەن ئۇنىڭ سىرتقى بۇيرۇقلىرىنىڭ نۇسخىسى بىردەك بولمسا ئېكرانىدا

Incorrect DOS Version

دېگەن كۆرسەتمە چىقىپ DOS بۇيرۇقلىرىنى ئىشلەتكىلى بولمايدىغانلىقىنى سۆزلەپ

ئۆتكەن ئىدۇق. DOS 6 دىكى SETVER.EXE پروگراممىسى باشقا نۇسخىلاردىكى DOS بۇيرۇقلىرىنى DOS 6 دە نورمال ئىشلەش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىدۇ. ئۇنى ئىشلىتىش ئۇسۇلى: ئالدى بىلەن CONFIG.SYS نامى ئىچىگە تۆۋەندىكىدەك بىر قۇر بۇيرۇقنى يازىمىز.

DEVICE=C:\DOS\SETVER.EXE

ئاندىن DOS نامى بۇيرۇق قۇرىغا

C>SETVER command version

شەكىلدە بۇيرۇق كىرگۈزىمىز.

مەسىلەن: DOS 3.30 نامى BACKUP.COM بۇيرۇقىنى DOS 6 دە ئىشلەتمەكچى بولساق DOS نامى بۇيرۇق قۇرىغا

C>SETVER BACKUP.COM 3.30

دېگەن بۇيرۇقنى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسىمىز. ئاندىن كومپيۇتېرنى قايتىدىن قوزغاتساق بولىدۇ. يۇقىرىقى مەشغۇلاتنى بىر قېتىملا ئېلىپ بارساق بولىدۇ. شۇنىڭدىن ئېتىبارەن DOS 6 مۇھىتىدا DOS 3.30 نامى BACKUP.COM دېگەن بۇيرۇقنى ئىشلىتىشكە بولىدۇ.

3. ئاپتوماتىك ئىجرا قىلىنىدىغان توپ بۇيرۇقAUTOEXEC.BAT

DOS قوزغىلىپ CONFIG.SYS نامى تەركىبىدىكى بۇيرۇقلارنامى تەلىپى بويىچە ئورۇنلاشتۇرۇشنى تاماملىغاندىن كېيىن، DOS ئۆزى قوزغالغان سىستېما دېسكىسى ئۇستىدىن AUTOEXEC.BAT توپ بۇيرۇقنى ئىزدەيدۇ. ئەگەر تاپالسا AUTOEXEC.BAT توپ بۇيرۇقنى ئىجرا قىلىدۇ. بولمىسا ئىشلەتكۈچىدىن كومپيۇتېرنامى چىسلاسى بىلەن سائىتىنى كىرگۈزۈشنى ئىلتىماس قىلىدۇ. يەنى AUTOEXEC.BAT بۇيرۇقى بولمىسا ئاپتوماتىك ھالدا DATE ۋە TIME بۇيرۇقنى ئىجرا قىلىدۇ. شۇڭا AUTOEXEC.BAT ھۆججىتىگە ئىشلەتكۈچىلەر دائىم ئىشلىتىلىدىغان سىستېمىسىنامى قوزغىتىش بۇيرۇقلىرىنى يېزىپ قويسا كومپيۇتېر قوزغالغان ھامان ئىشلەتكۈچىنامى سىستېمىسى قوزغىلىدۇ. ئەسلىدىكى قوزغىتىش بۇيرۇقنى بىر بىرلەپ كىرگۈزۈش ھاجەتسىز.

مەسىلەن: كومپيۇتېرغا UHK 213 ئۇيغۇرچە سىستېمىسى ئورنىتىلغان بولسا، كومپيۇتېر قوزغالغان ھامان ئۇيغۇرچە سىستېمىنى ئاپتوماتىك قوزغىلىدىغان قىلماقچى بولسىڭىز، قاتتىق دېسكىنامى غول مۇندەرىجىسى ئاستىدىكى AUTOEXEC.BAT توپ بۇيرۇقنى تۆۋەندىكىدەك ئۆزگەرتسىڭىز بولىدۇ.

```
ECHO OFF
CALL UHK
```

قىسقىسى AUTOEXEC.BAT بولسا كومپيۇتېر قوزغالغان ھامان ئاپتوماتىك ئىجرا قىلىنىدىغان توپ بۇيرۇق بولۇپ، ئۇ پەقەت DOS سىستېما دېسكىسىنامى غول مۇندەرىجىسى ئاستىدا بولغاندىلا ئاندىن ئىجرا قىلىنىدۇ.

مەشق

1. DOS دېگەن نېمە؟ ئۇ قانچە قىسمدىن تەركىب تاپقان؟ قانداق ئىقتىدارى بار؟

2. سىستېما دېسكىسى دېگەن نېمە؟ سىستېما دېسكىسى ئەكە ئاز بولغاندا قايسى ھۆججەتلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ؟

3. ئىچكى بۇيرۇق دېگەن نېمە؟سىرتقى بۇيرۇق دېگەن نېمە؟ ئۇلارنىڭ قانداق پەرقى بار؟

4. DOS نى قوزغىتىشنىڭ ئۇسۇللىرى قانچە خىل؟ قايسىلار؟ قوزغالغاندىن كېيىن A> ياكى C> بەلگە كۆرۈنسە نېمە مەنىنى بىلدۈرىدۇ؟

5. ھۆججەت دېگەن نېمە؟ ھۆججەت نامى قانچە قىسمدىن تەركىب تاپقان؟ تۆۋەندىكى ھۆججەت نامىلىرى توغرىمۇ؟

ACI. TXT1 DCL. DOC AP*. PRG

6. ئورتاق بەلگە دېگەن نېمە؟ ئۇنىڭ قانداق رولى بار؟ DOS نىڭ ھەممە بۇيرۇقلىرى ئورتاق بەلگىنى تونۇمدۇ؟ قايسى بۇيرۇقلارنىڭ تەركىبىدە ئورتاق بەلگىلەرنى ئىشلىتىشكە بولمايدۇ؟

7. نۆۋەتتىكى دېسكا دېگەن نېمە؟ نۆۋەتتىكى مۇندەرىجە دېگەنچۇ؟ نۆۋەتتىكى دېسكا ۋە نۆۋەتتىكى مۇندەرىجىنى قانداق ئۆزگەرتكىلى بولىدۇ؟

8. يول دېگەن نېمە؟ C دىكى TC دېگەن مۇندەرىجىنىڭ ئاستىدا INCLUDE دېگەن مۇندەرىجە بار. ئۇنىڭ ئاستىدا SYS دېگەن مۇندەرىجە بار. SYSنىڭ ئاستىدا KILL. EXE دېگەن ھۆججەت بار بولسا KILL. EXE نىڭ يولى قانداق بولىدۇ؟

9. مۇندەرىجە قانداق تۈرغۇزىلىدۇ؟ تۆۋەندىكىدەك قۇرۇلمىدىكى مۇندەرىجە تۈرغۇزۇڭ.

```
A:\ ---- SUB1 ---- AC
     |
     |-- SUB2 ---- DC
                   |
                   |-- CH
```

ھەم تۆۋەندىكى تەلەپلەر بويىچە مەشغۇلات قىلىڭ.

① DOS نەچچە خىل ھۆججەت تۈرغۇزۇش ئۇسۇلى بىلەن تەمىنلىدى؟ COPY CON دىن پايدىلىنىپ Aدىكى دېسكىدىكى غول مۇندەرىجىگە AUTOEXEC. BAT ھۆججىتىنى تۈرغۇزۇڭ. ئۇنىڭ مەزمۇنى:

```
ECHO OFF
CLS
```

بولسۇن.

② A دېسكىدىكى SUB2\CH نىڭ ئاستىغا CH1, CH2, CH3 ھۆججەتلىرىنى تۈرغۇزۇڭ.

③ يۇقىرىدىكى مىسالدىكى CH1 دېگەن ھۆججەتنى، A دىكى دېسكىدىكى AC

دېگەن مۇندەرىجىنىڭ ئاستىغا نامىنى BCH1 غا ئۆزگەرتىپ كۆچۈرۈڭ.

④ A دېسكىدىكى CH3 دېگەن ھۆججەتنى ئۆچۈرۈڭ.

⑤ دېسكىدىكى بارلىق ھۆججەت ۋە مۇندەرىجىلەرنى ئۆز ۋاقتى B دىكى دېسكىغا كۆچۈرۈڭ. بۇنىڭدا COPY نى ئىشلىتىش كېرەكمۇ ياكى XCOPY نى ئىشلىتىش كېرەكمۇ؟

⑥ A دىكى دېسكىدىكى مۇندەرىجە ۋە ھۆججەت قۇرۇلمىسىنى كۆرسىتىڭ.

⑦ A دېسكىدىكى تارماق مۇندەرىجە SUB2 نى ئۆچۈرۈڭ .

10. دېسكىنى قانداق فورماتلايمىز؟ دېسكىنى فورماتلىغاندا نېمىلەرگە دىققەت قىلىش كېرەك؟ A غا يېڭى دېسكىدىن بىرنى سېلىپ، ئۇنى سىستېما دېسكىسى قىلىپ فورماتلاڭ. ئاندىن ئۇنىڭ ئاستىغا C دىكى \DOS نىڭ ئاستىدىكى بىر قىسىم ئۆزىگىز مۇھىم ئىكەن دەپ قارىغان 10 ھۆججەتنى كۆچۈرۈڭ.

11. زاپاس قىلىۋېلىش بۇيرۇقى قايسى؟ C دىكى \UHK نىڭ ئاستىدىكى بارلىق ھۆججەتنى A دىكى دېسكىغا زاپاس قىلىۋېلىڭ. ئاندىن ئۇنى يەنە باشقا بىر كومپيۇتېرنىڭ قاتتىق دېسكىسىغا ئەسلىگە كەلتۈرۈڭ.

12. DOS 6 دىكى SETVER دېگەن ھۆججەتنىڭ رولى نېمە؟ سىز DOS 3.30 نىڭ BACKUP بۇيرۇقى ئارقىلىق زاپاس قىلىۋالغان ھۆججەتلىرىنى DOS 6 نىڭ RESTORE بۇيرۇقى ئارقىلىق ئەسلىگە كەلتۈرەلەمسىز؟ DOS 3.30نىڭ RESTORE بۇيرۇقىنى DOS 6 نىڭ مۇھىتىدا ئىجرا قىلدۇرۇشقا بولامدۇ؟ قانداق ئىجرا قىلدۇرىمىز؟

13. تېكىستلىك ھۆججەتنى قانداق بېسىپ چىقىرىمىز؟

14. ئاپتوماتىك ئىجرا بولىدىغان توپ بۇيرۇقنىڭ ھۆججەت نامى نېمە؟ بۇ خىل ھۆججەتنى قانداق تۇرغۇزىمىز؟ بىر ئاپتوماتىك ئىجرا بولىدىغان توپ بۇيرۇق تۇرغۇزۇڭ. ئۇ DOS نىڭ كۆرسەتمە بەلگىسىنى يول نامىنى كۆرسىتىپ بېرەلەيدىغان بولسۇن.

15. CONFIG.SYS ھۆججىتىنى نېمە دەپ ئاتايمىز؟ سىز بىر سىستېما سەپلىمە ھۆججىتى تۇرغۇزۇڭ. ئۇنىڭدا بىرلا ۋاقىتتا ئېچىشقا بولىدىغان ھۆججەتنىڭ سانى 30، بۇففېرنىڭ سانى 24 بولسۇن.

16. قانداق ئەھۋال ئاستىدا DOSنى ئورنىتىمىز؟ ئورنىتىش ئالدىدا قانداق تەييارلىق خىزمەتلىرىنى ئىشلەيمىز؟ FDISKتىن پايدىلىنىپ قاتتىق دېسكىنى رايونلارغا بۆلۈشنىڭ قەدەم باسقۇچلىرى قايسى؟ رايونلارغا ئايرىلغاندىن كېيىن قاتتىق دېسكىدىكى سانلىق مەلۇماتلار ساقلىنىپ قالامدۇ؟

17. MS-DOS 6 نىڭ يېڭىدىن كۆپەيگەن قانداق ئىقتىدارى بار؟ مىسال كەلتۈرۈپ چۈشەندۈرۈڭ .

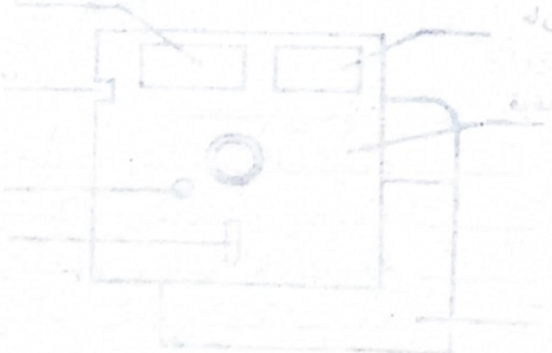
18. MSDقانداق بۇيرۇق؟ بۇ ئارقىلىق كومپيۇتېرنىڭ قاتتىق ماتېرىياللىرىنىڭ ئەھۋالىنى قانداق بىلىشكە بولىدۇ؟ سىز MSD ئارقىلىق كومپيۇتېر CPU نىڭ قايسى تىپتىكى CPU ئىكەنلىكىنى كۆرۈۋېلىڭ.

19. DOSKEY بۇيرۇقنىڭ رولى نېمە؟ ئۇ قانداق ئىشلىتىلىدۇ؟ ئۇ ئىچكى ساقلىغۇچقا تۇراقلىشالامدۇ؟

20. MSAV قانداق ئىشلىتىلىدۇ؟ ئۇ ئارقىلىق ۋىرۇس قانداق تەكشۈرىلىدۇ؟ ۋىرۇس تەكشۈرۈشتىن ئاۋۋال نېمىلەرنى قىلىش كېرەك؟

21. VSAFE بۇيرۇقى قانداق ئىشلىتىلىدۇ؟ ئۇنىڭ رولى نېمە؟
22. تۆۋەندىكى بۇيرۇقلارنىڭ ئىجرا نەتىجىسى قانداق بولىدۇ؟

```
DIR *.*/W
DIR C:*.*/P
DIR COMMAND.COM
REN ABC BB.TXT
TYPE BB.TXT
DEL A:*.TXT
copy AL B:
copy AL B:ABC
VER
VOL
DATE 11-03-93
MD c:\WPC
CD c:\WPC
PATH c:\;c:\wpc;c:\213;C:\FOX
A:FORMAT B:/S
A:FORMAT B:/B/4
C:\DOS\DICKCOPY A: B:
C:\DOS\DISKCOMP A: B:
A:COMP B:ABC C:\EXE\ABC
BACKUP C: A: /S/F
BACKUP C:\WPC\ B: /S/M
CHKDSK A:/V
CHKDSK A:/F
SYS B: A:
TREE B:/F
LABEL A:GZBK
UNDELETE A:*.COM
APPEND C:\WSU
ATTRIB C:\DOC\
```


تۆتىنچى باب . يۇمشاق دىسكا ۋە قاتتىق دىسكىنىڭ ئىشلىتىلىشى

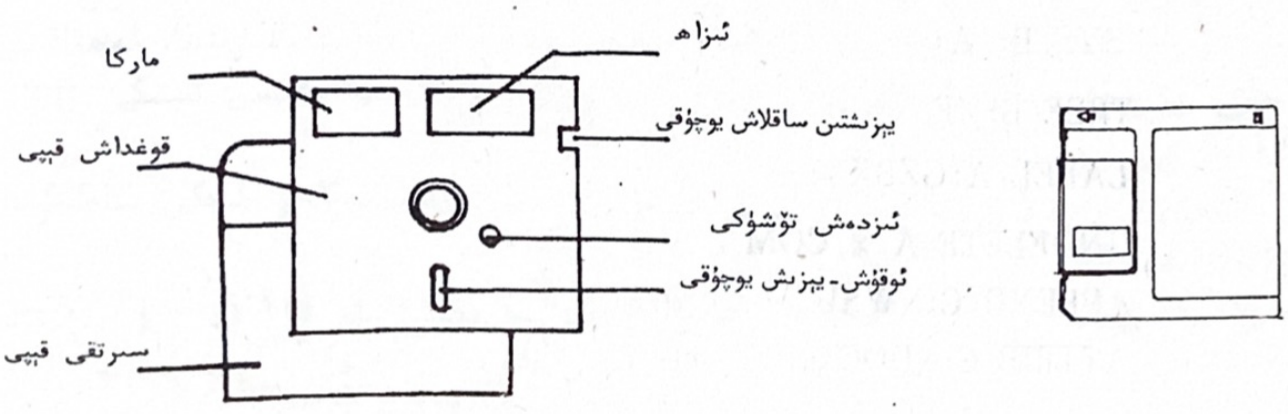
IBM—PC ۋە ئۇنىڭغا تەڭداش بولغان كومپيۇتېرلارنىڭ ھەممىسىدە يۇمشاق دىسكا قوزغاتقۇچى ۋە قاتتىق دىسكا قوزغاتقۇچى ئورۇنلاشتۇرۇلغان بولىدۇ. يۇمشاق دىسكا قوزغاتقۇچى بىلەن يۇمشاق دىسكا، قاتتىق دىسكا قوزغاتقۇچى بىلەن قاتتىق دىسكا قاتارلىقلار بولسا، ئىشلەتكۈچىلەر بىلەن ماشىنا ئوتتۇرىسىدىكى ئالاقىلىشىش ئەڭ كۆپ بولغان سىرتقى ئۈسكۈنىلەرنىڭ بىرى.

1- § يۇمشاق دىسكا قوزغاتقۇچى ۋە يۇمشاق دىسكا

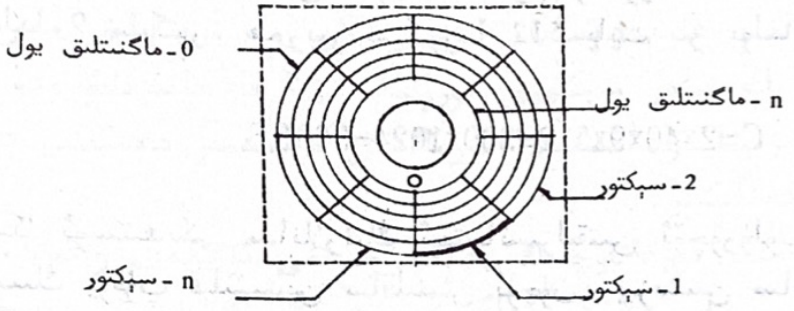
1. ئاساسىي بىلىملەر

يۇمشاق دىسكا بولسا تەننەرقى تۆۋەن، ئېلىپ يۈرۈشكە ئەپلىك، ئىشلىتىشكە قولايلىق، ئۇچۇرلارنى ساقلاش ئىقتىدارىغا ئىگە بولغان سىرتقى ساقلىغۇچ. ھەربىر يۇمشاق دىسكىنىڭ سىرتى مۇستەھكەم بولغان بىر ئاسرىغۇچ قاپ بىلەن ئورالغان. قاپنىڭ ئىچىدە ماگنىت يالتىلغان فاتىفون تەخسىسىگە ئوخشاپ كېتىدىغان تەخسە بولۇپ، دىسكىنى ئىشلەتكەندە، ماگنىتلىق تەخسە ئاسرىغۇچ قېپىنىڭ ئىچىدە ئايلىنىدۇ. بۇ تەخسىنىڭ ئىككىلا يۈزىگە سانلىق مەلۇماتلارنى ساقلاشقا بولىدۇ. ئوقۇش-يېزىش بېشى ئوقۇش-يېزىش يۈزىنى قىسىپ تۇرۇپ ماگنىتلىق يولنى ئىزدەپ تېپىپ، سانلىق مەلۇماتلارنى ئوقۇيدۇ ۋە يازىدۇ. ماگنىتلىق تەخسە ئۈستىدىكى ماگنىتلىق باش سانلىق مەلۇماتلارنى ئوقۇيدىغان-يازىدىغان ئورۇن ئوقۇش-يېزىش يوچۇقى دەپ ئاتىلىدۇ. ئۇچۇرلارنى ماگنىت تەخسىدىكى مەركىزى ئوخشاش بولغان نۇرغۇنلىغان چوڭ-كىچىك مەركەزداش چەمبەرلەر ئۈستىدە ساقلايدۇ. بۇ مەركەزداش چەمبەرلەر ماگنىتلىق يول(Track) دەپ ئاتىلىدۇ. تۆۋەن سىغىمدىكى 5.25 دىيۇملۇق دىسكىدا 40 ماگنىتلىق يول بولىدۇ. سىرتىدىن باشلاپ ئىچىگىچە ماگنىتلىق يولنىڭ نومۇرى 0-39گىچە بولىدۇ. ھەربىر ماگنىتلىق يول 8 ياكى 9 رايونلارغا بۆلۈنىدۇ. بۇ رايونلار سېكتور(Sector) دەپ ئاتىلىدۇ. ھەربىر سېكتوردا 512 بايت ساقلاشقا بولىدۇ(ئادەتى قىلىپ ئېيتقاندا 512 دانە ئىنگلىزچە ھەرپ ساقلاشقا بولىدۇ). مەشغۇلات سىستېمىسى بولسا ماگنىتلىق دىسكىدىكى ماگنىتلىق يول نومۇرى، يۈز نومۇرى ۋە سېكتورلار ئارقىلىق ئۇچۇرلارنى ئوقۇش-يېزىش ئورنىنى تاپىدۇ.

يۇمشاق دىسكىنىڭ سىرتقى كۆرۈنۈشى

ماگنىتلىق تەخسىنىڭ ماگنىتلىق يول ۋە سېكتورلارغا بۆلۈنۈش ئەھۋالى

يۇمشاق دىسكا قوزغاتقۇچى چوڭ-كىچىكلىكىگە ئاساسەن 5.25 دىيۇملۇق ۋە 3.5 دىيۇملۇق دەپ ئىككى تۈرگە بۆلۈنىدۇ. بۇلار يەنە سىغىمىغا ئاساسەن يۇقىرى سىغىملىق ۋە تۆۋەن سىغىملىق دەپ ئايرىلىدۇ. ماگنىتلىق بېشىنىڭ سانىغا ئاساسەن تاق يۈزلۈك ۋە قوش يۈزلۈك دەپ ئايرىلىدۇ. ماگنىتلىق دىسكىمۇ شۇنىڭغا ماس هالدا 5.25 دىيۇملۇق ۋە 3.5 دىيۇملۇق يۇمشاق دىسكا، سىغىمىغا قاراپ يۇقىرى سىغىملىق ۋە تۆۋەن سىغىملىق يۇمشاق دىسكا دەپ ئايرىلىدۇ.

يۇمشاق دىسكا قوزغاتقۇچنىڭ تۈرلىرى تۆۋەندىكى جەدۋەلدىكىدەك:

ئىزاهات	سىغىمى	دىئامېترى (بىرلىكى دىيۇم)
بىر ماگنىتلىق باشلىق قوزغاتقۇچ	160KB/180KB	5.25
جۈپ ماگنىتلىق باشلىق قوزغاتقۇچ	320KB/360KB	5.25
جۈپ ماگنىتلىق باشلىق يۇقىرى سىغىملىق قوزغاتقۇچ	1.2MB	5.25
جۈپ ماگنىتلىق باشلىق قوزغاتقۇچ	720KB	3.5
جۈپ ماگنىتلىق باشلىق يۇقىرى سىغىملىق قوزغاتقۇچ	1.44	3.5

يۇمشاق دىسكىنىڭ تۈرلىرى تۆۋەندىكىدەك:

ھەر بىر سېكتوردىكى بايت سانى	ھەر بىر ماگنىتلىق يولدىكى سېكتور سانى	يۈزى	ماگنىتلىق يول سانى	سىغىمى	دىئامېترى (بىرلىكى دىيۇم)
512	8/9	1	40	160K/180K	5.25
512	8/9	2	40	320/360	5.25
512	15	2	80	1.2M	5.25
512	9	2	80	720KB	3.5
512	18	2	80	1.44MB	3.5

يۇمشاق دىسكىنى ئۆلچەملىك فورماتلىغاندىن كېيىن سىغىمىنى تۆۋەندىكى فورمۇلا ئارقىلىق ھېسابلاشقا بولىدۇ.

$$C = N \times K \times S \times B$$

بۇنىڭدا:

C ——— ئومۇمىي سىغىمى

N ——— دىسكىنىڭ سانلىق مەلۇماتلارنى ساقلايدىغان يۈزىنىڭ سانى

K ——— ھەربىر يۈزدىكى ماگنىتلىق يول سانى

S ——— ھەربىر ماگنىتلىق يولدىكى سېكتور سانى

B ——— ھەربىر سېكتوردىكى خاتىرىلەنگەن بايت سانى

مەسىلەن: DOS هالەتتە قوش يۈزلۈك تۆۋەن سىغىمدىكى 5.25 دىيۇملۇق يۇمشاق دىسكا ئۆلچەملىك فورماتلانغاندىن كېيىن، ئۇنىڭ ھەر بىر يۈزىدە 40 ماگنىتلىق يول، ھەربىر ماگنىتلىق يولدا 9 سېكتور، ھەربىر سېكتوردا 512 بايت بار بولسا، بۇ دىسكىنىڭ سىغىمى

C=2x40x9x512=360x1024=360KB

بولىدۇ.

ماگنىتلىق دىسكا ئۇستىدىكى سانلارنىڭ ئېھتىياتسىزلىقتىن ئۆچۈرۈلۈپ كەتمەسلىكى ياكى دىسكىغا ۋىرۇسنىڭ يۇقۇپ قېلىشىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن، يېزىشتىن ساقلاش يوچۇقىنى ئېتىپ ئىشلىتىشكە بولىدۇ. بۇ يوچۇق ئېتىپ قويۇلسا، يەنى ماگنىتلىق دىسكا يېزىشتىن ساقلىنىش ھالەتتە تۇرغاندا، دىسكىنى پەقەتلا ئوقۇغىلى بولىدۇ، بىراق دىسكىغا ئۆچۈرلارنى يازغىلى ھەم ئۆچۈرگىلى بولمايدۇ.

بەزى كومپيۇتېرلاردا پەقەت بىرلا يۇمشاق دىسكا قوزغاتقۇچ بولىدۇ. تاق يۇمشاق دىسكا قوزغاتقۇچنى قوش قوزغاتقۇچنى ئىشلەتكەنگە ئوخشاش ئۇسۇل ئارقىلىق ئىشلەتكىلى بولىدۇ. بۇ چاغدا A ۋە B ئىككىسى ھەققىي قوزغاتقۇچنى ئىپادىلىمەستىن، بەلكى ئىككى يۇمشاق دىسكىنى ئىپادىلەيدۇ.

2. يۇمشاق دىسكىنى فورماتلاش

MS-DOS مەشغۇلات سىستېمىسى ۋە باشقا ئەمەلىي ئىشلىتىلىدىغان پروگراممىلار ھۆججەت شەكلى ئارقىلىق يۇمشاق دىسكا بىلەن سانلىق مەلۇماتلارنى ئالماشتۇرىدۇ. شۇڭا يۇمشاق دىسكىنى ئىشلىتىشتىن ئاۋۋال فورماتلاش كېرەك.

يۇمشاق دىسكىنى فورماتلاش مەشغۇلاتى FORMAT بۇيرۇقى ئارقىلىق ئەمەلگە ئاشىدۇ. بۇ بۇيرۇقنىڭ شەكلى ۋە ئىشلىتىلىش تەلەپلىرى 3-بابتا تەپسىلىي چۈشەندۈرۈلگەن، بۇيەردە قايتىلاپ يۈرمەيمىز. تۆۋەندە بىز بىردانە سىغىمى 360 KB لىق دىسكىنى مىسال قىلىش ئارقىلىق، يۇمشاق دىسكىنىڭ فورماتلىنىش جەريانىنى ئاددىي ھالدا چۈشەندۈرۈپ ئۆتىمىز.

1) MS-DOS سىستېمىسى بار يۇمشاق دىسكىنى A دىسكا قوزغاتقۇچقا سېلىپ (ئەگەر C دىسكىدا FORMAT.COM دېگەن ھۆججەت بولسا C دىسكىدىن قوزغىتىپ ئىشلىتىشكە بولىدۇ)، قۇرۇق دىسكىنى B دىسكا قوزغاتقۇچقا سېلىپ، قوزغاتقۇچنىڭ قاپقىقىنى ياخشى ئېتىپ، تۆۋەندىكى بۇيرۇقنى كىرگۈزىمىز:

A>FORMAT B:

بۇيرۇقنى كىرگۈزۈپ بولۇپ قايتۇرۇش كونۇپكىسىنى باسقاندا ئېكراندا تۆۋەندىكىدەك كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ.

Insert new diskette for drive B
and strike any key when ready

2) خالىغان كونۇپكىنى ئۇرغاندىن كېيىن فورماتلىماقچى بولغان دىسكا سېلىنغان قوزغاتقۇچ قوزغىلىپ ئېكراندا

Formatting...

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ.

بۇ فورماتلىنىپ بىرتەرەپ قىلىنۇاتقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. شۇنىڭ بىلەن DOS بەلگىلىگەن تەلەپ بويىچە ماگنىتلىق دىسكىنى ماگنىتلىق يولغا، ماگنىتلىق يولنى سېكتورلارغا بۆلىدۇ ھەم دىسكىدا ئەسلى بار بولغان بارلىق مەزمۇنلارنى ئۆچۈرىدۇ. ئەگەر دىسكىنىڭ بىرەر سېكتورى بۇزۇلسا FAT قا خاتىرىلىۋالىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بۇ جايغا ئۇچۇر يېزىلمايدۇ. قىسقىسى فورماتلاش دېگىنىمىز دىسكىنى دەسلەپكى ھالەتكە كەلتۈرۈش دېگەنلىكتۇر.

3) B دىسكا قوزغاتقۇچنىڭ بەلگە چىرىغى ئۆچكەن ۋاقىتتا، ئېكراندا فورماتلاش تاماملانغانلىقىنى ھەم مەزكۇر ماگنىتلىق دىسكىنىڭ جەمئىي سىغىمى ۋە ئىشلىتىشكە بولىدىغان سىغىمنى ئېكراندا كۆرسىتىپ بېرىدۇ. تۆۋەندىكىدەك :

```
Formatting complete
362496 bytes total disk space
362496 bytes available on disk
formatting another(Y/N)? N
```

فورماتلاش تاماملانغاندىن كېيىن بۇ دىسكىنى يېڭى دىسكا قىلىپ ئىشلىتىشكە ھەم ئۇچۇر ساقلايدىغان دىسكا قىلىپ ئىشلىتىشكە بولىدۇ. ئۇچۇر بار دىسكىنى فورماتلاپ ئىشلەتمەكچى بولساق، مەشغۇلاتتىن ئاۋۋال چوقۇم كېرەكلىك بولغان ئۇچۇرلارنى باشقا بىر دىسكىغا كۆچۈرۈۋېلىپ ئىشلىتىش كېرەك، بولمىسا كېرەكلىك بولغان ئۇچۇرلار يوقايدۇ.

ئەگەر بىر دانە فورماتلاپ بىرتەرەپ قىلىنمىغان دىسكىغا ئوقۇش ياكى يېزىش مەشغۇلاتى قىلىدىغان بۇيرۇقنى ئىشلەتسەك، ئېكراندا

```
Disk error reading drive A(B)
Abort, Betry, Ignore?
```

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بۇ چاغدا A كۇنۇپكىسىنى باسساق ئوقۇش ياكى يېزىش بۇيرۇق ھالىتىدىن چېكىنىدۇ. بۇ دىسكىنى فورماتلاپ بىرتەرەپ قىلغاندىن كېيىن ئاندىن ئوقۇش ياكى يېزىش مەشغۇلاتىنى ئىشلەتسەك بولىدۇ.

3. يۇمشاق دىسكىنىڭ ساقلاش شەكلى

DOS نىڭ 2.0دىن يۇقىرى نۇسخىسى يۇمشاق دىسكىدىكى سېكتورلارنى ئىشلىتىشنىڭ ئوخشىماسلىقىغا ئاساسەن تۆت رايونغا بۆلىدۇ. ئۇلار:

1) قوزغاتقۇچى پروگراممىا رايونى(Boot) : بۇ رايوندا DOS نى قوزغىتىدىغان پروگراممىا ساقلانغان بولۇپ، بۇ قوزغاتقۇچى سېكتور (BOOt sector) دەپمۇ ئاتىلىدۇ. بۇنىڭ ئۇزۇنلىقى مۇقىم بولۇپ، بىر سېكتورنى ئىگىلەيدۇ. بۇ رايون يۇمشاق دىسكىنىڭ 0 - يۈزى، 0 - ماگنىتلىق يولى، 1 - سېكتورىغا جايلاشقان.

2) ھۆججەتنى تەقسىملەش جەدۋىلى(FAT)رايونى. بۇ رايوندا پۈتكۈل دىسكىدىكى ھۆججەتلەرنىڭ دىسكىنىڭ قانچىنچى تۈركۈمىگە (Cluster) ساقلانغانلىقىنى، دىسكىنىڭ يەنە قانچە تۈركۈمنى ئىشلىتىشكە بولىدىغانلىقىنى، قانچە تۈركۈمنىڭ بۇزۇق ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدىغان ئۇچۇرلار ساقلانغان بولۇپ، دىسكىدىكى ئەڭ مۇھىم رايون بۇ رايون بۇزۇلۇپلا كەتسە دىسكىدىكى ھۆججەتلەرنى تاپماق تەس. بۇ رايون قىسقارتىلىپFAT (File Allocation Table)دەپمۇ ئاتىلىدۇ. بۇ رايون ھەمىشە قوزغاتقۇچى سىكتورنىڭ ئاخىرىدىكى سىكتورغا ئورۇنلىشىدۇ، FATنىڭ ئاخىرىغا FAT نىڭ يەنە بىر زاپاس نۇسخىسى ساقلىنىدۇ. دىسكىدا ھۆججەت تۈرغۇزۇلغاندا ۋە دىسكىدىكى ھۆججەتنى ئۆچۈرگەندە بۇ رايوندىكى مەزمۇنلاردا ئۆزگىرىش بولىدۇ. دىسكىنىڭ سىغىمىنىڭ ئوخشىماسلىقىغا قاراپ بۇ رايون ئىگىلەيدىغان سىكتور سانىمۇ ئوخشمايدۇ.

3) ھۆججەت ناملىرى رايونى. بۇ رايونغا غول مۇندەرىجىدىكى بارلىق ھۆججەت، مۇندەرىجىنىڭ ناملىرى ساقلىنىدۇ. ئۇ FAT نىڭ كەينىدىكى سىكتورغا جايلاشقان بولىدۇ. دىسكىنىڭ سىغىمىنىڭ ئوخشىماسلىقىغا قاراپ بۇ رايون ئىگىلەيدىغان سىكتور سانىمۇ ئوخشمايدۇ.

يۇقىرىقى ئۈچ رايون دىسكا فورماتلانغان چاغدا تۈرغۇزۇلۇپ، دەسلەپكى ھالەتكە كەلتۈرۈلىدۇ.

4) سانلىق مەلۇمات رايونى: بۇ رايوندا ھۆججەتلەرنىڭ مەزمۇنى ساقلىنىدۇ. ھەربىر ھۆججەت ئۇزۇن قىسقىلىقىغا قاراپ بىر نەچچە تۈركۈمنى ئىگىلەيدۇ.

تۈركۈم ئۇقۇمى. تۈركۈم DOS نىڭ ھۆججەت ساقلاشتا ئىشلىتىدىغان ئەڭ كىچىك ساقلاش بۆلىكچىسى بولۇپ، بىر تۈركۈم بىر قانچە سىكتوردىن تەركىب تاپىدۇ. تۈركۈمنى سىكتورلارنىڭ گۇرۇپپىسى دېسەمۇ بولىۋېرىدۇ. دىسكىنىڭ ئوخشىماسلىقىغا قاراپ تۈركۈمنىڭ سىغىمىمۇ ئوخشمايدۇ. يەنى بىر تۈركۈم تەركىبىدىكى سىكتورنىڭ سانى ئوخشمايدۇ. ئادەتتىكى 360K سىغىمدىكى دىسكىدا بىر تۈركۈم 2 سىكتورنى ئىگىلەيدۇ. قاتتىق دىسكىلاردا بولسا بىر تۈركۈم 4 ياكى ئۇنىڭدىن كۆپ بولغان سىكتورنى ئىگىلەيدۇ. قىسقىسى تۈركۈم دېگىنىمىز بىر قانچە سىكتورنىڭ بىرىكمىسىدۇر.

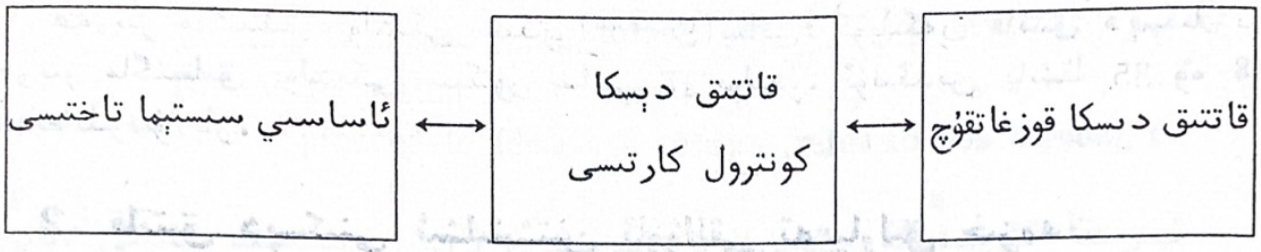
ھۆججەتنىڭ ئۇزۇنلىقى بىر تۈركۈمدىن كىچىك بولسا ئۇ بىرلا تۈركۈمنى ئىگىلەيدۇ. مەسىلەن: يۇمشاق دىسكىدا بىر تۈركۈم 2 سىكتورنى ئىگىلىگەن بولسا بۇ تۈركۈمدە 1024 بايت ساقلىغىلى بولىدۇ. ئەگەر بىر ھۆججەتنىڭ ئۇزۇنلىقى 1024 بايتتىن كىچىك بولسا بىر تۈركۈمنى ئىگىلەيدۇ. يەنى ئۇزۇنلىقى 1 بايت بولسىمۇ ئۇ بىر تۈركۈمنى ئىگىلەپ تۇرىدۇ. DOS بۇ ھۆججەت ئىگىلىگەن تۈركۈمنىڭ قالغان يېرىگە ئۇچۇر يازمايدۇ.

شۇ سەۋەبتىن دىسكىدا ھۆججەت تۈرغۇزۇلغاندا، ياكى ھۆججەت ئۆچۈرۈلگەندە دىسكىنىڭ سىغىمىدا تۈركۈم بويىچە كېمىيىش ۋە تۈركۈم بويىچە ئېشىش بولىدۇ.

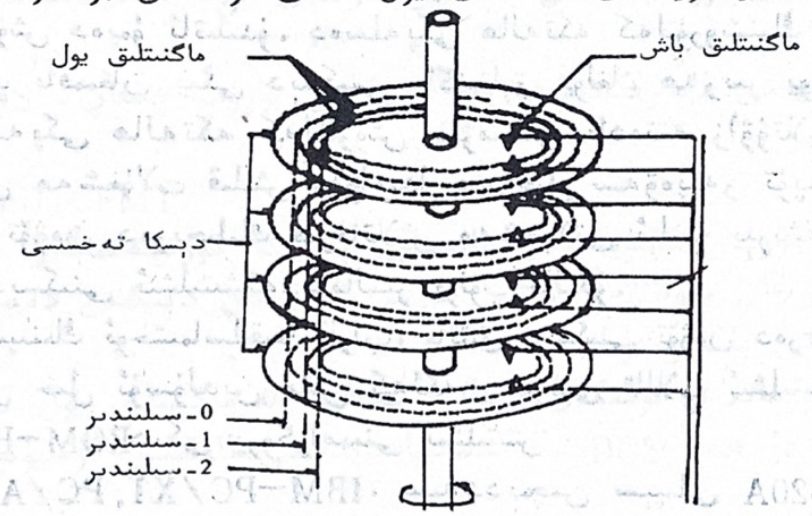
2— § قاتتىق دىسكا سىستېمىسى

1. قاتتىق دىسكا سىستېمىسىنىڭ تۈزۈلۈشى ۋە قاتتىق دىسكا قوزغاتقۇچىنىڭ ئاساسلىق تېخنىكىلىق كۆرسەتكۈچى

كومپيۇتېرلاردىكى قاتتىق دىسكا سىستېمىسىنىڭ تۈزۈلۈشى تۆۋەندىكى رەسىمدىكىدەك:

قاتتىق دىسكا بىر نەچچە ماگنىتلىق تەخسىنىڭ بىر دانە ئوققا مۇقىم قىلىپ بېكىتىلىشىدىن ھاسىل بولغان بولۇپ، ھەربىر يۈزىگە يەنە بىردىن ئوقۇش-يېزىش بېشى ئورنىتىلغان بولىدۇ، تەخسىلەر ئايلىنىدۇ. ئوقۇش-يېزىش بېشى تەخسىنىڭ يۈزى ئۈستىدە سىيرىلىپ ھەرىكەت قىلىدۇ. فورماتلىغاندىن كېيىن ھەربىر تەخسىنىڭ يۈزى يەنە خۇددى يۇمشاق دىسكىغا ئوخشاش نۇرغۇنلىغان مەركەزداش چەمبەرلەرگە بۆلۈنىدۇ. ھەربىر مەركەزداش چەمبەر يەنە بىر قانچە سېكتورلارغا بۆلۈنىدۇ. ئوخشىمىغان تەخسىلەرنىڭ ئوخشاش بولغان ماگنىتلىق يوللىرى بىر يۇمىلاق سىلىندىرسىمان شەكىلنى ھاسىل قىلىدۇ (رەسىمگە قارىڭ). بۇ سىلىندىر (sylinder) دەپ ئاتىلىدۇ. قاتتىق دىسكىنىڭ سىلىندىر سانى بىلەن ھەربىر يۈزدىكى ماگنىتلىق يول سانى ئوخشاش بولىدۇ.

2) قاتتىق دىسكىنىڭ تېخنىكىلىق كۆرسەتكۈچلىرى

قاتتىق دىسكا قوزغاتقۇچنىڭ ئاساسىي تېخنىكىلىق كۆرسەتكۈچى تۆۋەندىكىچە:

دىسكىنىڭ دىئامېترى: كۆپ ئىشلىتىلىدىغانلىرى 8 دىيۇملۇق، 5.25 دىيۇملۇق، 3.5 دىيۇملۇقتىن ئىبارەت.

سىغىمى: بىر نەچچە يىلنىڭ ئالدىدا 10MB، 20MB، 30MB، 40MB، 80MB سىغىمدىكى قاتتىق دىسكىلار كۆپ ئىشلىتىلەتتى، ھازىر بولسا 120MB، 170MB، 210MB ۋە سىغىمى ئۇنىڭدىن چوڭ بولغان قاتتىق دىسكىلار كۆپ ئىشلىتىلۈاتىدۇ.

ماگنىتلىق باشنىڭ سانى (Head): بۇ ماگنىتلىق تەخسىدىكى ئوچۇرلارنى ساقلايدىغان تەخسە يۈزىنىڭ سانىغا مۇناسىۋەتلىك بولۇپ، ھەربىر يۈزىگە بىردىن ماگنىتلىق باش بولۇشى كېرەك.

سىلىندىر سانى (Sylinder): دىسكا تېپىنىڭ ئوخشاشلىقىغا قاراپ سىلىندىر

سانىمۇ ئوخشمايدۇ.

ھەربىر ماگنىتلىق يولدىكى سېكتور(Sector)سانى: كۆپلىگەن قاتتىق دىسكىلارنىڭ ھەربىر ماگنىتلىق يولدىكى سېكتور سانى 17 بولىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا 35 ۋە 38 بولىدىغانلىرىمۇ بار.

2. قاتتىق دىسكنى ئىشلىتىشتىن ئاۋۋالقى تەييارلىق خىزمەت

قاتتىق دىسكنى ئىشلىتىشتىن ئاۋۋال، چوقۇم تۆۋەندىكى ئۇچ تەييارلىق باسقۇچنى ياخشى ئىشلەش كېرەك.

بىرىنچى، تۆۋەن دەرىجىلىك فورماتلاش؛

ئىككىنچى، قاتتىق دىسكىنىڭ رايونلارغا بۆلۈنۈش جەدۋىلى(Partition Table)نى ۋە ئاساسلىق (1-قېتىملىق) قوزغاتقۇچى پروگراممىنى تۇرغۇزۇش؛

ئۈچىنچى، قاتتىق دىسكنى سىستېما دىسكىسى قىلىپ فورماتلاش.

ئادەتتە بىرىنچى باسقۇچ ئىلىپ بېرىلمىسىمۇ بولىدۇ.

1) قاتتىق دىسكنى تۆۋەن دەرىجىلىك فورماتلاش (Low Format)

قاتتىق دىسكنى تۆۋەن دەرىجىلىك فورماتلاش — قاتتىق دىسكنى دەسلەپكى ھالەتكە كەلتۈرۈش دەپمۇ ئاتىلىدۇ. دەسلەپكى ھالەتكە كەلتۈرۈشنىڭ ئاساسلىق رولى بولسا، ئىشلىتىلىپ باقمىغان يېڭى دىسكنى ماگنىتلىق يولغا، ھەربىر يولنى سېكتورلارغا بۆلۈشتۇر. دەسلەپكى ھالەتكە كەلتۈرۈش خىزمىتىنى ئادەتتە زاۋۇتلار ئىلىپ بارىدۇ. بىراق، ئەمەلىي مەشغۇلات قىلىش داۋامىدا ھەرخىل سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن، دائىم قاتتىق دىسكىغا تۆۋەن دەرىجىلىك فورماتلاش مەشغۇلاتى ئىلىپ بېرىشقا توغرا كىلىدۇ، بولمىسا قاتتىق دىسكنى ئىشلىتىشكە ئامالسىز بولۇپ قالىدۇ.

كومپيۇتېر تېپىنىڭ ئوخشماسلىقىغا قاراپ، قاتتىق دىسكنى تۆۋەن دەرىجىلىك فورماتلاشتا تۆۋەندىكى بەش خىل ئۇسۇلدىن ماس كەلگەن بىرىنى تاللاپ ئىشلىتىش كېرەك.

① ROM-BIOSدىكى پروگراممىنى ئىشلىتىش

بەزى IBM-PC/XT,PC/AT، سەددىچىن سىپىلى 0520A، سەددىچىن سىپىلى0520CH، سەددىچىن سىپىلى 0520DH ھەم ماس ماشىنىلارنىڭ قاتتىق دىسكا كونترول كارتىسى تەمىنلىگەن فورماتلاش پروگراممىسىنى ئىشلىتىش.

مەسىلەن: سەددىچىن سىپىلى 0520DH تېپىدىكى كومپيۇتېرنىڭ قاتتىق دىسكنى تۆۋەن دەرىجىلىك فورماتلاش پروگراممىسىنى ئىشلىتىش ئۇسۇلى تۆۋەندىكىچە:

```
A>DEBUG
-g=c800:0005
Hard Disk Formatting Utility V3.0
This program Will erase all data on the specified hard disk.
Enter a hard disk number(1 to 8)or press "q" to quit: 1
Select interleave factor ( 1 to 9 ,default=6) :
```

Creating hard disk format...
Disk is formatted successfully.
Now , procced to fdisk and format. (refer to dos manual.)

ئېكراندا كۆرسىتىلگەن ئۇچۇرلارغا ئاساسەن، قاتتىق دىسكىنىڭ سانىنى 1دىن 8 گىچە تاللىغىلى بولىدۇ، بىز بۇ يەردە1 نى تاللاپ قايتۇرۇش كۈنۈپكىسىنى باسساق بولىدۇ. interleave (كېسىشىش قىممىتىگە)1-9 غىچە بولغان خالىغان قىممەتنى تاللىسا بولىدۇ. بۇ يەردە بىز كۆڭۈلدىكى قىممىتى 6 نى تاللايمىز. ئاندىن قايتۇرۇش كۈنۈپكىسىنى باسساق بۇلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن قاتتىق دىسكىنىڭ فىزىكىلىق فورماتلىنىشى باشلىنىدۇ، بۇ ۋاقىتتا قاتتىق دىسكا قوزغاتقۇچنىڭ چىرىغى يانىدۇ. بۇ قاتتىق دىسكىنىڭ تۆۋەن دەرىجىلىك فورماتلىنىۋاتقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. قاتتىق دىسكا قوزغاتقۇچنىڭ كۆرسەتىش چىرىغى ئۆچكەن ھامان، ئېكراندا يەنە كۆرسەتمەر كۆرۈنۈپ قاتتىق دىسكىنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك تۆۋەن دەرىجىلىك فورماتلانغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

② DTCFMT پروگراممىسىنى ئىشلىتىش ئارقىلىق تۆۋەن دەرىجىلىك فورماتلاش ئېلىپ بېرىش.

بۇ پروگراممىنى ئامبېرىكىنىڭ DTC شىركىتى تۈزۈپ چىققان. DOS نىڭ بۇيرۇق قۇرىغا

A>DTCFMT

نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۈنۈپكىسىنى باسساق ئېكراندا كۆرسەتمەر كۆرۈنىدۇ، مۇشۇ كۆرسەتمەر سورىغان سوئاللارغا جاۋاب بەرسەكلا قاتتىق دىسكىنى دەسلەپكى ھالەتكە كەلتۈرۈش خىزمىتى باشلىنىدۇ.

فىزىكىلىق فورماتلاش تۈگىگەن ھامان، ئېكراندا 0-ماگنىتلىق يول « OK » دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ ھەم DOS نىڭ سىستېما دىسكىسى ئارقىلىق كومپيۇتېرنى قوزغىتىشنى تەلەپ قىلىدۇ.

③ IBM شىركىتىنىڭ ماشىنا بىلەن بىرگە تارقاتقان ئالىي دەرىجىلىك دىئاگنوز پروگراممىسىنى ئىجرا قىلدۇرۇش

IBM شىركىتى ئىشلەتكۈچىلەرنى ماشىنا بىلەن بىرگە ئالىي دەرىجىلىك دىئاگنوز پروگراممىسى بىلەن تەمىنلىگەن. ئالىي دەرىجىلىك دىئاگنوز پروگراممىسى ئىجرا بولغاندىن كېيىن، ئېكراندا بۇ پروگراممىنىڭ ئاساسلىق مەشغۇلات تىزىملىكى كۆرىنىدۇ. بۇ ۋاقىتتا « 0 » نى تاللايمىز، ئاندىن ئېكراندا كۆرۈنگەن ئۇچۇرلارغا ئاساسەن، قالغان مەشغۇلاتنى ئېلىپ بارسا بولىدۇ.

④ 286 ۋە ئۇنىڭدىن يۇقىرى دەرىجىلىك كومپيۇتېرلاردىكى SETUP پروگراممىسى ئارقىلىق فورماتلاش

ئادەتتە 286 ۋە ئۇنىڭدىن يۇقىرى دەرىجىلىك كومپيۇتېرلارنىڭ ھەممىسىدە SETUP پروگراممىسى بار. مۇشۇ پروگراما ئىجرا قىلىنغاندىن كېيىن قاتتىق دىسكىغا مۇناسىۋەتلىك مەشغۇلاتنى تاللىسا بولىدۇ (2-بابتىكى « AMI-BIOS »دىكى SETUP پروگراممىسى

ئارقىلىق CMOS نىڭ سان-ساناقلىرىنى بەلگىلەش» دېگەن ماۋزۇغا قارالا).

تۆۋەن دەرىجىلىك فورماتلاش ئارقىلىق، قاتتىق دىسكىدىكى بۇزۇق سېكتورلار خاتىرىلىۋېلىنىدۇ. قاتتىق دىسكىغا يېزىش مەشغۇلاتى ئېلىپ بارغان چاغدا، يېزىلىدىغان مەزمۇنلار بۇزۇق سېكتورلارغا يېزىلمايدۇ. شۇڭا، بەزى ۋاقىتتا قاتتىق دىسكىنى فورماتلىغاندا ئەمەلىي ئىشلىتىش بوشلۇقىنىڭ ئازلاپ كەتكەنلىكىنى ھېس قىلمىز. بۇ دىسكىدا بۇزۇق رايون بولغانلىق سەۋەبىدىن كېلىپ چىققان.

⑤ ئۆزىمىز تۈزگەن تۆۋەن دەرىجىلىك فورماتلاش پروگراممىسى ئارقىلىق فورماتلاش ئۇنىڭ مەشغۇلاتى تۆۋەندىكىچە:

DOS نىڭ كۆرسەتمە بەلگىسى كۆرۈنگەندە DOS نىڭ سىستېما دىسكىسىدىكى DEBUG نى ئىجرا قىلدۇرىمىز. «-» كۆرسەتمە بەلگىسى كۆرۈنگەندە تۆۋەندىكىدەك مەشغۇلات ئېلىپ بارىمىز.

```
-A
-XXXX:0100 MOV AX,703
-XXXX:0103 MOV CX,1
-XXXX:0106 MOV DX,80
-XXXX:0109 INT 13
-XXXX:010B INT 3
-XXXX:010D
-G
```

شۇنىڭ بىلەن قاتتىق دىسكا تۆۋەن دەرىجىلىك فورماتلىنىشقا باشلايدۇ.

بۇيەردىكى XXXX:0100 لارنىڭ ھەممىسىنى DEBUG ئۆزى ھاسىل قىلىدۇ. ياندىكىلرىنى بىز كىرگۈزىمىز.

2) DOS تارماق رايونىنى تۇرغۇزۇش

ئاساسلىق ئىقتىدارى بولسا DOS تارماق رايونى تۇرغۇزۇش ھەم ئاساسىي قوزغاتقۇچى پروگراما بىلەن رايونلارغا بۆلۈنۈش جەدۋىلىنى قاتتىق دىسكىنىڭ بىرىنچى سېكتورىغا يېزىشتىن ئىبارەت. بۇ جەريانلار DOS نىڭ رايونلارغا بۆلۈش پروگراممىسى FDISK ئارقىلىق تاماملىنىدۇ.

DOS 3.30 ئەڭ چوڭ بولغاندا 33MB سىغىمدىكى دىسكا رايونىنى بۆلەلەيدۇ. ئەگەر قاتتىق دىسكىنىڭ سىغىمى 33MB دىن چوڭ بولسا ئۇنى بىر قانچە رايونلارغا بۆلىدۇ ھەم بىر قانچە لوگىكىلىق قوزغاتقۇچلارنى(لوگىكىلىق دىسكىنى) تۇرغۇزۇش ئارقىلىق دىسكىنى تولۇق ئىشلىتىدۇ. MS-DOS 6 دا بولسا سىغىمى2GB (1024MB=1GB) دىن چوڭ بولغان قاتتىق دىسكىنىمۇ بۆلەلەيدۇ. شۇڭا DOS 3.30 نىڭ FDISK بۇيرۇقىنى ئىشلەتكەندە ئەڭ چوڭ بولغاندا 33MB سىغىمدىكى DOS رايونغا ئىگە بولسىز. DOS 6نىڭ FDISK بۇيرۇقىنى ئىشلەتسىڭىز ئۆزىڭىز خالىغان سىغىمدىكى DOS رايونغا ئىگە بولسىز.

تۆۋەندە DOS 3.30 نىڭ FDISK بۇيرۇقىنى ئىشلىتىش ئۇسۇلىنى تەپسىلىي تونۇشتۇرىمىز.

FDISK بۇيرۇقنى قوزغتىش مەشغۇلاتى تۆۋەندىكىچە:

DOS سىستېما دىسكىسنى A قوزغاتقۇچقا سېلىپ، كومپيۇتېرنى قوزغتىمىز. DOS نىڭ كۆرسەتمە بەلگىسى A> كۆرۈنگەندىن كېيىن، FDISKبۇيرۇقنى كىرگۈزىمىز. بۇ بۇيرۇقنى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسقاندىن كېيىن، FDISKنىڭ ئاساسىي مەشغۇلات تىزىملىكى تۆۋەندىكىدەك كۆرۈنىدۇ.

1. Create DOS partition
2. Set active partition
3. Delete DOS partition
4. Display partition Information

Enter choice: (1)

Press ESC to return to DOS

بۇلارنىڭ مەنىسى تۆۋەندىكىچە:

Create DOSpartition (DOS رايونىنى تۇرغۇزۇش.)

Set Active partition (قوزغىلىدىغان (ھەرىكەتچان رايون دېسمۇ بولىدۇ) رايوننى بەلگىلەش)

Delete DOS partition (DOS رايونىنى ئۆچۈرۈش)

Display partition Information (رايونلارغا بۆلۈنۈش ئەھۋالىنى كۆرسىتىش)

① DOS رايونىنى تۇرغۇزۇش

1 نى تاللىغاندىن كېيىن تۆۋەندىكى مەشغۇلات تىزىملىكى كۆرۈنىدۇ.

Create DOS Partition

Current Fixed Disk Drive: 1

1. Create Primary DOS partition
2. Create Extended DOS partition

Enter choice: (1)

Press ESC to return to FDISK Options

ئەگەر دەسلەپكى DOS تارماق رايونى تۇرغۇزۇشنى ئويلىساق، بىۋاسىتە قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى ئۇرمىز (1 نى تاللىغان بىلەن باراۋەر)، بۇ ۋاقىتتا ئېكراندا:

Create Primary DOS Partition

Current Fixed Disk Drive: 1

Do you wish to use the maximum size

for a DOS Partition and make the DOS

Partition active (Y/N).....? (Y)

Press ESC to return to FDISK Options

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ.

ئەگەر قاتتىق دىسكا تەمىنلىگەن ئەڭ چوڭ بوشلۇقنىڭ (ئەڭ چوڭ بولغاندا 32MB) ھەممىسنى دەسلەپكى DOS تارماق رايونغا تەقسىملەپ بەرمەكچى بولساق ھەمدە

بۇ رايوننى قوزغىلدىغان (ھەربىر تېچان) DOS رايونى قىلماقچى بولساق قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسمىز. قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسقاندىن كېيىن ئېكراندا تۆۋەندىكى كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ:

System will now restart
Insert DOS diskette in drive A:
Press any key when ready....

بۇ « DOS نىڭ سىستېما دىسكىسىنى A قوزغاتقۇچقا سېلىڭ. خالىغان كۇنۇپكىنى باسسىڭىز سىستېما قايتىدىن قوزغىلىدۇ» دېگەن مەنىدە. كۆرسەتمە بويىچە مەشغۇلات قىلىپ DOS نى قايتىدىن قوزغاتسا بولىدۇ.

DOS نىڭ كۆرسەتمە بەلگىسى كۆرۈنگەندە، DOS تارماق رايونى تۇرغۇزۇلۇپ بولغان بولىدۇ. بىراق DOS تارماق رايونىنى ئىشلىتىشتىن ئاۋۋال چوقۇم قاتتىق دىسكىنى سىستېما دىسكىسى قىلىپ فورماتلاش كېرەك. يەنى FORMAT C:/S نى ئىجرا قىلدۇرۇش كېرەك.

ئەگەر ئىشلەتكۈچىلەر قاتتىق دىسكىدىكى پۈتۈن بوشلىقنى DOS قا بېرىشنى خالىمسا N نى تاللاپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى ئۇرسا، ئېكراندا:

Create Primary DOS Partition
Current Fixed Disk Drive: 1
No partition defined
Total disk space is 305 cylinders
Maximum space available for partition
is 305 cylinders
Enter partition size..... (305)
Press ESC to return to FDISK options

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ.

بۇيەردە Total disk space قاتتىق دىسكىدا جەمئىي قانچىلىك سېلىندىر بار ئىكەنلىكىنى، Maximum space available بولسا ئىشلەتكۈچىلەرنىڭ يەنە قانچىلىك سېلىندىرنى ئىشلىتەلەيدىغانلىقىنى ئىپادىلەيدۇ. ئەگەر ھەممە بوشلۇقنى DOS تارماق رايونغا بەرمەكچى بولساق بۇئاستە قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى ئۇرساق بولىدۇ، بولمىسا ئۆزىمىز تەقسىم قىلىشنى ئويلىغان سېلىندىر سانىنى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى ئۇرساق بولىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىز كىرگۈزگەن سانداكى سېلىندىر DOS تارماق رايونغا تەۋە بولىدۇ. دىققەت قىلىشقا تېگىشلىكى شۇكى، بۇ چاغدا DOS تارماق رايونى تېخى قوزغىلىدىغان رايون بولالمايدۇ (ئىلگىرى سۆزلەپ ئۆتكىنىمىزدەك، پۈتۈن قاتتىق دىسكىنى بىرلا DOS قا بېرىۋەتكەن ئەھۋالدا، يەنى قاتتىق دىسكىدا بىرلا DOS تارماق رايونى مەۋجۇت بولغان ئەھۋالدا قوزغىلىدىغان رايوننى تاللاش ھاجەتسىز. چۈنكى قاتتىق دىسكا بىرلا رايونغا بۆلۈنگەچكە شۇ رايوننىڭ ئۆزى قوزغىلىدىغان رايون بولىدۇ).

② قوزغىلىدىغان رايوننى بېكىتىش

FDISK نىڭ 2-مەشغۇلاتىنى تاللىساق بولىدۇ.

ئادەتتە قاتتىق دىسكىنى 4 تارماق رايونغا بۆلۈشكە بولىدۇ، بىراق بۇنىڭ ئۈچىدە پەقەت 1 رايونلا قوزغالىدىغان(ھەرىكەتچان) رايون بولالايدۇ. قاتتىق دىسكا ئارقىلىق ماشىنىنى قوزغاتقان چاغدا، قوزغالىدىغان رايون بولسلا ئىشلەتكۈچىلەر كومپيۇتېرنى باشقۇرۇش ھوقۇقىغا ئىگە بولالايدۇ (DOS نى قاتتىق دىسكىدىن قوزغىتىپ كومپيۇتېرنى باشقۇرالايدۇ).

FDISK نىڭ ئاساسىي مەشغۇلات تىزىملىكىدىن 2 (قوزغىتىش رايونىنى بېكىتىش)نى تاللىساق ئېكراندا تۆۋەندىكى ئۇچۇرلار كۆرۈنىدۇ(بۇ مىسالدا قاتتىق دىسكا ئىلگىرى ئىككى تارماق رايونغا بۆلۈنگەن).

```
Change Active Partition
Current Fixed Disk Drive:1
Partition Status Type Start End Size
C:1 A DOS 000 149 150
2 EXT DOS 150 304 155

Total disk space is 305 cylinders
Enter the number of the partition you
Want to make active.....( )
```

بۇنىڭ ئۈچىدە:

Partition تەقسىملەنگەن تارماق رايونىنىڭ قوزغاتقۇچ نامى ۋە رەت نومۇرى

Status تارماق رايونىنىڭ ھالىتىنى چۈشەندۈرىدۇ. A (Active) بولسا قوزغالىدىغان (ھەرىكەتچان) تارماق رايونىنى كۆرسىتىدۇ.

Type تارماق رايونىنىڭ تىپىنى كۆرسىتىدۇ. يەنى DOS ياكى تارماق رايونى ياكى EXT DOS (كېڭەيتىلگەن DOS تارماق رايونى ياكى باشقا بىر تارماق رايونى).

START/END تارماق رايونىنىڭ باشلىنىش ۋە ئاياقلىشىش سىلىندىر نومۇرىنى كۆرسىتىدۇ؛

SIZE تارماق رايونغا تەۋە بولغان سىلىندىر سانى.

قوزغالىدىغان (ھەرىكەتچان) بىر تارماق رايونىنى بېكىتىش ئۈچۈن، رايونىنىڭ نومۇرىنى كىرگۈزۈپ، قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسسىلا بولىدۇ.

دىققەت قىلىشقا تېگىشلىكى: پەقەت رەت نومۇرىنىڭ ئالدىدا C ھەرپى بولغان تارماق رايون قوزغالىدىغان تارماق رايون بولالايدۇ. كېڭەيتىلگەن DOS تارماق رايونى(EXT DOS) قوزغالىدىغان تارماق رايون بولالمايدۇ.

③ تارماق رايوننى ئۆچۈرۈش

ئىشلەتكۈچىلەر بۇ مەشغۇلاتنى تاللاش ئارقىلىق مەلۇم تارماق رايوننى ئۆچۈرەلەيدۇ. ئۆچۈرگەن چاغدا شۇنىڭغا دىققەت قىلىش كېرەككى، تارماق رايون ئۆچۈرۈلگەندە، تارماق

رايون تەۋەسىدىكى بارلىق سانلىق مەلۇماتلارمۇ (ھۆججەت، سان) بىرگە ئۆچۈپ كېتىدۇ ھەمدە ئەسلىگە كەلتۈرگىلى بولمايدۇ.

FDISK نىڭ ئاساسىي مەشغۇلات تىزىملىكىدىن 3-تۈرىنى تاللىغاندىن كېيىن، ئېكراندا تۆۋەندىكى كۆرسەتمەلەر كۆرۈنىدۇ.

Delete DOS partition
Current Fixed Disk Drive :1
Choose one of the following:
1. Delete primary DOS partition
2. Delete Extended DOS partition
Enter choice : ( )
press ESC to return to FDISK Options

بۇنىڭدا 1 نى تاللىساق دەسلەپكى DOS تارماق رايونىنى ئۆچۈرىدۇ. 2 نى تاللىساق كېڭەيتىلگەن DOS تارماق رايونىنى ئۆچۈرىدۇ.

1 نى تاللىغاندا ئېكراندا:

Delete Primary DOS Partition
Current Fixed Disk Drive:1
Partition Status Type Start End Size
C:1 A DOS 000 305 305
Warning! Data in the DOS
Partition will be lost Do you wish
to continue .....? (N)
Press ESC to return to FDISK Options

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بىز DOS تارماق رايونىنى ئۆچۈرۈشنى خالىمىساق، Nنى كىرگۈزۈپ، قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى ئۇرساق، ئاساسىي مەشغۇلات تىزىملىكىگە قايتىدۇ. ئەگەر DOS تارماق رايونىنى راستلا ئۆچۈرۈۋەتمەكچى بولساق Y كۇنۇپكىسىنى بېسىپ، قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى ئۇرساق بولىدۇ. ئاندىن ئاۋۋال كېڭەيتىلگەن DOS تارماق رايونىنى كېيىن DOS رايونىنى ئۆچۈرۈش كېرەك.

④ قاتتىق دېسكىدىكى تارماق رايونىنى كۆرسىتىش

ئىشلەتكۈچىلەر بۇ تۈرنى تاللاش ئارقىلىق قاتتىق دېسكىنىڭ قانداق تەقسىم قىلىنغانلىقىنى كۆرىۋالالايدۇ.

FDISK نىڭ ئاساسىي مەشغۇلات تىزىملىكىنىڭ 4-تۈرىنى تاللىغاندىن كېيىن ئېكراندا تۆۋەندىكى كۆرسەتمەلەر كۆرۈنىدۇ.

Display Partition Information
Current Fixed Disk Drive :1

Partition	Status	Type	Start	End	Size
C:1	A	DOS	000	199	200
2		EXT DOS	200	304	105

Total Disk space is 305 cylinders

Press ESC to return to FDISK Options

بۇ قاتتىق دىسكىدا ئىككى رايونلىك بارلىقىنى، 1-رايونلىك C قوزغاتقۇچ، ئۇنىڭ قوزغىلىدىغان رايون ئىكەنلىكىنى. 0-سىلىندىردىن باشلاپ 199-سىلىندىرغىچە بولغان جەمئىي 200 سىلىندىرنىڭ مۇشۇ رايونغا تەۋە ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ.

شۇنىڭ بىلەن بىر دانە يېڭى قاتتىق دىسكا رايونلارغا بۆلۈنگەن بولىدۇ.

ئەگەر قاتتىق دىسكىڭىز ئاللىقاچان رايونلارغا بۆلۈنۈپ بولغان بولۇپ، سىز ئۇنى قايتا رايونلارغا بۆلمەكچى بولسىڭىز:

بىرىنچى: ئالدى بىلەن قاتتىق دىسكىدىكى كېرەكلىك بولغان ھۆججەتلەرنىڭ ھەممىسىنى يۆمشاق دىسكىغا زاپاس قىلىۋالىسىز. چۈنكى قايتا رايونلارغا بۆلگەندە قاتتىق دىسكىنىڭ ئۇستىدىكى مەزمۇنلارنىڭ ھەممىسى يوقۇلۇپ كېتىدۇ. ئەسلىگە كەلتۈرگىلى بولمايدۇ.

ئىككىنچى: FDISK نىڭ ئۆچۈرۈش مەشغۇلاتى ئارقىلىق بارلىق تارماق رايونىنى ئۆچۈرىسىز (تولۇق ئۆچۈرۈلىشى كېرەك).

ئۈچىنچى: FDISK نىڭ كۆرسىتىش ئىقتىدارى ئارقىلىق قاتتىق دىسكىدا يەنە تارماق رايون بار يوقلىقىنى كۆرۈپ بېقىپ No partition defined دېگەن كۆرسەتمە چىققاندا، FDISK نىڭ تارماق رايون تۈرغۇزۇش مەشغۇلاتى ئارقىلىق ئۆزىڭىزگە كېرەكلىك چوڭلۇقتىكى تارماق رايونىنى تۈرغۇزسىڭىز بولىدۇ.

قىسقىسى ئەسلىدىكى بار بولغان تارماق رايون ئالدى بىلەن تولۇق ئۆچۈرۈلىشى كېرەك.

3) قاتتىق دىسكىنى يۇقىرى دەرىجىلىك فورماتلاش.

فورماتلاشنىڭ مەقسىتى بولسا DOS نىڭ ھۆججەت تەقسىملەش جەدۋىلى رايونى ۋە غول مۇندەرىجە رايونىنى دەسلەپتىكى ھالەتكە كەلتۈرۈش ھەمدە قاتتىق دىسكىنىڭ بىر قىسىم پارامېترلىرىنى دەسلەپكى ھالەتكە كەلتۈرۈش، ئەگەر قاتتىق دىسكا سىستېما دىسكىسى قىلىنسا، يەنە تارماق رايون قوزغىتىش پروگراممىسى ۋە DOS نىڭ ئۈچ دانە سىستېما ھۆججىتى(COMMAND.COM، MSDOS.SYS، IO.SYS)نى قاتتىق دىسكىغا كۆچۈرۈش كېرەك. فورماتلاش خىزمىتى بولسا DOS سىستېما دىسكىدىكى FORMAT.COM ھۆججىتى ئارقىلىق ئەمەلگە ئاشىدۇ. يەنى DOS بۇيرۇق قۇرىغا

FORMAT C: /S/V

نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق ئېكران:

Press anY key to begin formatting dreve C:

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. خالىغان كۇنۇپكىنى باسساق قاتتىق دىسكىنى فورماتلاشقا باشلايدۇ. فورماتلاشقا خېلى ۋاقىت كېتىدۇ. ئاخىرىدا

Format Complete

System transferred

Volume label (11 characters, ENTER for none)?

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بۇ فورماتلاشنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى(Format Complete)، سىستېما ھۆججەتلىرىنىڭ كۆچۈرۈلۈپ بولۇنغانلىقىنى(System transferred) ھەم دېسكىنىڭ نامىنى كىرگۈزۈش كېرەكلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەگەر ئىشلەتكۈچىلەر قاتتىق دېسكىغا نامى قويىلمىغان بولغاندا 11 ھەرپتىن ئېشىپ كەتمەيدىغان نامى قويسا بولىدۇ. شۇنىڭ بىلەن DIR بۇيرۇقى ۋە CHKDSK بۇيرۇقلىرىنى ئىشلەتكەندە بۇ نام ھەر قېتىم كۆرۈنىدۇ.

ئەگەر قاتتىق دېسكىغا نام بېرىشنى خالىمساق بۇ ۋاستىلا قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى ئۇرساق بولىدۇ.

شۇنىڭ بىلەن قاتتىق دېسكىنى فورماتلاش ئاخىرلىشىدۇ.

3. قاتتىق دېسكىدىكى بوشلۇقنىڭ تەقسىملىنىشى

سىستېما دېسكىسى قىلىنغان قاتتىق دېسكا ئاساسىي جەھەتتىن ئىككى قىسىمدىن تۇزۇلىدۇ. بىرىنچى قىسىم بولسا ئەمەلىيەتتە بىرلا سېكتوردىن تەركىب تاپقان بولۇپ، ئۇ 0-سىلىندىر 0-يۈزىدىكى 1-سېكتورىدۇر. شۇنداقلا پۈتكۈل قاتتىق دېسكىنىڭ 1-سېكتورىدۇر. قالغىنى بولسا 2-قىسىمغا تەۋە بولۇپ، ھەر خىل مەشغۇلات سىستېمىسى ئىشلىتىشكە قالدۇرۇلغان. پۈتۈن قاتتىق دېسكىغا بىرلا ۋاقىتتا ئەكۆپ بولغاندا 4 مەشغۇلات سىستېمىسىنى قاچىلاشقا بولىدۇ. ھەربىر مەشغۇلات سىستېمىسى رايونى ئۇزلۇكسىز بولىدۇ ھەم شۇ رايوندىكى DOS قا تەۋە بولىدۇ. مەلۇم بىر ۋاقىتتا پەقەت بىرلا مەشغۇلات سىستېمىسىنى ئىشلىتىشكە بولىدۇ. يەنى بىرلا ۋاقىتتا بىر DOS رايونى قوزغىلىدىغان(ھەرىكەتچان) رايون بولالايدۇ ھەم ئۇزنىگە تەۋە بولغان رايوننى باشقۇرىدۇ، باشقا DOS رايوننى باشقۇرالمايدۇ. بىراق بىر نەچچە مەشغۇلات سىستېمىسىنى بىرلا ۋاقىتتا قاتتىق دېسكىغا ئورۇنلاشتۇرغىلى بولىدۇ.

ھەربىر DOS رايوننىڭ بىر قانچە تارماق رايونغا بۆلۈشكە بولىدۇ. DOSقا تەۋە بولغان بۇ تارماق رايونلارنىڭ ئىككى خىل شەكلى بار. بىرى DOS نىڭ ئاساسىي تارماق رايونى، يەنە بىرى DOS نىڭ كېڭەيتىلگەن تارماق رايونى. DOSنىڭ ئاساسىي تارماق رايونى پەقەت بىرلا بولۇپ، قاتتىق دېسكىدا DOS نى ئىشلىتىشتە بولمىسا بولمايدۇ. بىراق DOS 3.30 دە بۇ رايوننىڭ سىغىمى ئەكۆپ بولغاندا 33.5MB بولالايدۇ. قاتتىق دېسكىدا DOS نى قوزغىتىش ئۈچۈن، DOSنىڭ سىستېما ھۆججەتلىرى چوقۇم مۇشۇ رايوندا ساقلىنىشى كېرەك.

DOS نىڭ كېڭەيتىلگەن تارماق رايوننىڭ چوڭ كىچىكلىكى چەكلەنمەيدۇ. ئۇنى يەنە كۆپلىگەن لوگىكىلىق قوزغاتقۇچلارغا بۆلۈشكە بولىدۇ. بۇ لوگىكىلىق قوزغاتقۇچلارنىڭ سىغىمى ئەكۆپ بولغاندا 32MB بولالايدۇ. ئىشلەتكۈچىلەرنىڭ قاتتىق دېسكىسى 32MB دىن يۇقىرى بولسا، ئەڭ ياخشىسى پۈتكۈل قاتتىق دېسكىنى بىرلا DOS رايونىغا بۆلۈش ھەم بۇ DOS رايوندا بىر DOS نىڭ كېڭەيتىلگەن تارماق رايوننى تۇرغۇزۇش ۋە ئۇنى بىر قانچە لوگىكىلىق قوزغاتقۇچلارغا بۆلۈۋېتىش كېرەك. شۇنداقتا قاتتىق دېسكىنىڭ ئۈمۈمىي سىغىمىدىن تولۇق پايدىلىنىشقا بولىدۇ. ئىشلەتكۈچىلەر بۇ DOS رايوندا كومپيۇتېرنى قوزغاتقاندىن كېيىن ھەربىر لوگىكىلىق قوزغاتقۇچقا قوزغاتقۇچ نامى بېرىلىدۇ(D،E،F، G

دېگەنگە ئوخشاش). ئىشلەتكۈچىلەر بۇ نامنى قوللۇنۇش ئارقىلىق قاتتىق دېسكىغا تۇرغۇزۇلغان بۇ لوگىكىلىق قوزغاتقۇچلارنى ئىشلىتەلەيدۇ. بۇلار خۇددى بىر مۇستەقىل قاتتىق دېسكىغا ئوخشاش بولۇپبرىدۇ.

FDISK بۇيرۇقى ئارقىلىق DOS رايونىنى DOS نىڭ ئاساسىي تارماق رايونى ۋە DOS نىڭ كېڭەيتىلگەن تارماق رايونىغا بۆلۈۋېتىشكە،كېڭەيتىلگەن تارماق رايونىدا لوگىكىلىق قوزغاتقۇچلارنى تۇرغۇزۇشقا بولىدۇ. بۇ يەردە كىتابخانىلار شۇنى ئېنىق ئايرۇېلىشى كېرەككى قاتتىق دېسكىدا 2 قوزغىتىش پروگراممىسى بولىدۇ. بىرى قاتتىق دېسكىنىڭ قوزغىتىش پروگراممىسى. يەنە بىرى DOS رايونىنىڭ قوزغىتىش پروگراممىسى(DOSنىڭ قوزغىتىش پروگراممىسى). بۇلار ئوخشىمىغان فىزىكىلىق سېكتورلارغا ئورۇنلاشقان بولىدۇ. قاتتىق دېسكىنىڭ قوزغىتىش پروگراممىسى ھامان قاتتىق دېسكىنىڭ 1-نومۇرلۇق فىزىكىلىق سېكتورىغا ئورۇنلاشقان بولىدۇ. DOS نىڭ قوزغىتىش پروگراممىسى بولسا DOS قا تەۋە بولغان رايوننىڭ 1-سېكتورىغا ئورۇنلاشقان بولىدۇ. DOS قا تەۋە بولغان رايوننىڭ 1-سېكتورى بولسا، DOS قا تەۋە رايوننىڭ 0-نومۇرلۇق لوگىكىلىق سېكتورىدۇر(DEBUG نىڭ L بۇيرۇقى ئارقىلىق ئوقۇپ چىقىشقا بولىدۇ). يۇمشاق دېسكىدا بولسا DOS نىڭ قوزغىتىش پروگراممىسلا بولىدۇ. ئۇ يۇمشاق دېسكىنىڭ 1-نومۇرلۇق فىزىكىلىق سېكتورىغا ئورۇنلىشىدۇ. يۇمشاق دېسكىنىڭ 1-نومۇرلۇق فىزىكىلىق سېكتورى بولسا دەل 0-نومۇرلۇق لوگىكىلىق سېكتورىدۇر.

3— § يۇمشاق دېسكا ۋە قاتتىق دېسكىنى ئاسراش

1. يۇمشاق دېسكىنى ئاسراش

يۇمشاق دېسكىنى ئىشلەتكەن ۋاقىتتا تۆۋەندىكى ئىشلارغا دىققەت قىلىش كېرەك.

1) كومپيۇتېرنىڭ توك مەنبەسىنى ئۈزۈۋېتىشتىن ئاۋۋال، چوقۇم يۇمشاق دېسكىدا قوزغاتقۇچتىن چىقىرۇۋېلىش كېرەك.

2) يۇمشاق دېسكا قوزغاتقۇچنىڭ كۆرسەتىش چىرىغىنىڭ يانغانلىقى، ماگنىتلىق باشنىڭ ئوقۇش، يېزىش مەشغۇلاتىنى ئېلىپ بېرىۋاتقانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. بۇ ۋاقىتتا يۇمشاق دېسكىنى دېسكا قوزغاتقۇچتىن ئېلىۋېتىش قەتئىي مەنئى قىلىنىدۇ.

3) دېسكىنى قاتلاشقا ۋە دېسكىنىڭ ئوقۇش-يېزىش يوچۇغىنى تۇتۇشقا بولمايدۇ، دېسكىنى سۈرتۈش ۋە يۇيۇش قاتتىق مەنئى قىلىنىدۇ.

4) دېسكىنىڭ ئاسراش قېپى ئۈستىگە بىۋاستە خەت يېزىشقا بولمايدۇ. ئەگەر ياخشىسى خەت يېزىش (خاتىرە قالدۇرۇش)كارتىسىغا ئاۋۋال خەت يېزىپ، ئاندىن دېسكىنىڭ چاپلاش ئورنىغا چاپلاش كېرەك. بۇنداق قىلغاندا بەزىبىر كېلىپ چىقىدىغان ئاۋارىچىلىقتىن ساقلانغىلى بولىدۇ.

5) دېسكىنى دېسكا قوزغاتقۇچتىن چىقىرۇالغاندىن كېيىن چوقۇم قەغەز قېپىنىڭ ئىچىگە سېلىش كېرەك.

6) ماگنىتلىق دېسكا ماگنىت مەيدانى ھاسىل قىلىدىغان لابا، ئېلېكتر مەيدانى ياكى بېسىم ئۆزگەرتكۈچ قاتارلىق ئۇسكۇنىلەردىن پىراق تۇرۇشى كېرەك. شۇنداقلا ئىسسىقلىق مەنبەسىدىن پىراق تۇرۇشى كېرەك. كۇن نۇرىنىڭ بىۋاستە چۈشۈشىدىن ساقلىنىش كېرەك.

7) دېسكىنىڭ بېسىلىپ شەكلى ئۆزگىرىپ كېتىشىدىن ساقلىنىش كېرەك.

8) دېسكا قويۇلغان مۇھىتنىڭ تېمپېراتۇرىسى 4—51.5 °C ئەتراپىدا بولۇش، نەملىك دەرىجىسى 80%—8 ئەتراپىدا بولۇش تەلەپ قىلىنىدۇ. دېسكىنى ئىشلەتكەن ۋاقىتتا چوقۇم مۇھىتنىڭ تېمپېراتۇرىسى بىلەن نەملىك دەرىجىسىنى كونترول قىلىش كېرەك. مۇھىتنىڭ نەملىك دەرىجىسى يۇقىرى بولسا دېسكىنىڭ سۇركۇلۇشتىن بۇزۇلۇشىنى تېزلىتىۋېتىدۇ. ئەگەر نەملىك دەرىجىسى تۆۋەن بولسا تېنچ توكنىڭ كاشىلىسى بىلەن ئوكسىلىش خاتالىق ھاسىل بولىدۇ. نەملىكنىڭ دەرىجىسىنىڭ تېز ئۆزگىرىشى، دېسكا يۈزىدە قىرو پەيدا قىلىدۇ، مۇشۇ سەۋەبلەر تۇپەيلىدىن دېسكىدىكى ماگنىتلىق يولنىڭ ئورنىنى ئۆزگەرتىۋېتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئوقۇش-يېزىشتا خاتالىق پەيدا بولىدۇ.

9) دېسكىدا ئوقۇش-يېزىش ئېلىپ بېرىلۇاتقان ۋاقىتتا ماگنىتلىق باش بىلەن ماگنىتلىق تەخسە تېگىشىپ تۇرىدۇ. شۇڭا ئۆي مۇھىتى بىلەن دېسكا پاكىز بولۇش كېرەك. تەجرىبە ساۋاقلار ئىسپاتلىدىكى، ماگنىتلىق باش دېسكا قوزغاتقۇچنىڭ ئۆمرىگە مۇناسىۋەتلىك ئاساسىي ئامىل، شۇڭا ۋاقتى-ۋاقتىدا ماگنىتلىق باشنى يۇيۇش دېسكىسى بىلەن يۇيۇپ تۇرۇش كېرەك. بىراق، يۇيۇش ۋاقتى بەك ئۇزۇن بولۇپ كەتمەسلىكى كېرەك. ۋاقىت ئۇزۇراپ كەتسە ماگنىتلىق باشنىڭ سۇركىلىپ ئۇپرىشى كۆپ بولۇپ كېتىپ، دېسكا قوزغاتقۇچنىڭ ئۆمرىنى قىسقارتىۋېتىدۇ. ئەگەر ماگنىتلىق باشنى يۇيۇش دېسكىسى بولمسا، ئالاھىدە ياسالغان يۇيۇش سۇيۇقلىقى بىلەن ماگنىتلىق باشنى سۇركەپ يۇيۇش كېرەك. ئۇسۇلى: دوختۇرخانىلاردا ئىشلىتىلىدىغان پاختىغا ساپلىق دەرىجىسى يۇقىرى بولغان ئىسپىرت ياكى ئۇن ئالغۇنىڭ ماگنىتلىق بېشىنى يۇيۇشقا ئىشلىتىدىغان سۇيۇقلۇقىنى سۇركەپ، ئاندىن پەم بىلەن قوزغاتقۇچنىڭ ماگنىتلىق بېشىنى سۇرتۇش كېرەك.

10) مەشغۇلات قىلۇاتقاندا ھەرىكەت سىلىق بولۇش كېرەك، ئەگەر ئېھتىياتسىزلىق قىلساق ئوقۇش-يېزىش ماگنىتلىق بېشىنىڭ ئورنى ئۆزگىرىپ، دېسكىنى ئوقۇش، يېزىشتا نورمال خىزمەت قىلىشقا تەسىر يېتىدۇ.

2. قاتتىق دېسكىنى ئاسراش

قاتتىق دېسكىنىڭ سىغىمى چوڭ، سۇرئىتى تېز. شۇڭا ئىشلەتكۈچىلەر كېرەكلىك بولغان پروگراممىلارنى، سىستېمىلارنى ۋە بەزى سانلىق-مەلۇمات ھۇججەتلىرىنى قاتتىق دېسكىدا ساقلايدۇ. قاتتىق دېسكىدىكى سىستېمىلارنىڭ نورمال ئىشلىشى ئۈچۈن، قاتتىق دېسكىنى ئاسراشنى كۈچەيتىش كېرەك.

1) سانلىق مەلۇماتلارنى ۋە پروگراممىلارنى چوقۇم يۇمشاق دېسكىغا زاپاس قىلۇېلىش ئادىتىنى يېتىلدۇرۇش كېرەك. يۇمشاق دېسكىغا زاپاس قىلۇالغاندا، قاتتىق دېسكىدا بىرەر مەسىلە كۆرۈلسە، زىيان ئانچە چوڭ بولمايدۇ.

2) كومپيۇتېرنى ئىشلەتكەن چاغدا كومپيۇتېرنىڭ باش ئۇزۇچاتقىنى ئىتتىك ئۇزۇپ-چېتىشتىن ساقلىنىش كېرەك. بولمسا زەرەتلىنىش ۋە توك قويۇپ بېرىشتىن ھاسىل

بولغان يۇقىرى بېسىم بەزى بىر زاپچاسلارنى كۆيدۈرۈۋېتىدۇ.

3) كومپيۇتېرنى ئىشلىتىش مۇھىتى پاكىز، توك مەنبەسى مۇقىم بولۇش كېرەك.

4) قاتتىق دىسكنى تۆۋەن دەرىجىلىك فورماتلاش، رايونلارغا بۆلۈش، يۇقىرى دەرىجىلىك فورماتلاش خىزمەتلىرىنى ماشىنىنى ساتقان ئورۇن ئىشلەپ قويىدۇ. شۇڭا ئىشلەتكۈچىلەر يەڭگىللىك قىلىپ يۇقىرىقىلارغا مۇناسىۋەتلىك بولغان مەشغۇلات بۇيرۇقلىرىنى ئىشلىتىشتىن ساقلىنىش كېرەك.

5) سىغىمى 40MB دىن يۇقىرى بولغان قاتتىق دىسكلاردا، توك مەنبەسى ئۈزۈلگەن چاغدا ماگنىتلىق باش ئاپتوماتىك هالدا بىخەتەر ئورۇنغا يۆتكىلەيدۇ. 40MB دىن تۆۋەن بولغانلىرىدا بولسا بۇ خىل خۇسۇسىيەت يوق. ماشىنىنى توك مەنبەسىگە چاتقان چاغدا توك كۈچىنىڭ سەۋەبىدىن، ماگنىتلىق باشنىڭ قاتتىق دىسكنى زەخمىلەندۈرۈپ قويۇشىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن، ئىشلەتكۈچىلەر كومپيۇتېرنىڭ توك مەنبەسىنى ئۈزۈشتىن ئاۋۋال DOS نىڭ PARK ياكى SHIPDISK بۇيرۇقىنى ئىشلىتىپ، ياكى دىئاگنوز پروگراممىسىنى قوزغىتىپ، مۇناسىۋەتلىك بولغان تۈرلىرىنى تاللاش ئارقىلىق، قاتتىق دىسكدىكى ماگنىتلىق باشنى بىخەتەر ئورۇنغا يۆتكەۋېتىپ ئاندىن توك مەنبەسىنى ئۈزۈش كېرەك.

6) قاتتىق دىسكدا هۆججەتلەرنى كۆپ قاتلىق مۇندەرىجە تۈرغۇزۇپ ساقلاش كېرەك.

قاتتىق دىسكدا نۇرغۇنلىغان هۆججەتلەرنى ساقلاشقا بولىدۇ. ئەگەر بىرلا مۇندەرىجە (غول مۇندەرىجە) نى ئىشلەتكەندە يەنە كېلىپ بىر كومپيۇتېرنى كۆپ ئادەم ئىشلەتكەندە بەزىبىر مەسىلەر كۆرۈلىدۇ.

مەسىلەن: بىر هۆججەتنى قاتتىق دىسكغا تۈرغۇزغاندا ياكى كۆچۈرگەندە، قاتتىق دىسكدىكى مەلۇم بىر هۆججەت بىلەن ئوخشاش نامدا بولۇپ قالسا، ئەسلى بار بولغان هۆججەتنى ئۆچۈرۈۋېتىدۇ.

يەنە ئىشلەتكۈچىلەر ئۆزىنىڭ مەلۇم بىر هۆججىتىنى ئۆچۈرگەن چاغدا، باشقىلارنىڭ تۈرغۇزغان هۆججەتلىرىمۇ ئۆچۈرۈلۈپ كېتىشى مۇمكىن. شۇڭا ئەگەر ياخشىسى كۆپ قاتلىق مۇندەرىجە تۈرغۇزۇش كېرەك. كۆپ قاتلىق مۇندەرىجە تۈرغۇزۇش ئۇسۇلى ئارقىلىق ئوخشاش بولمىغان سىستېمىلارنى ئايرىم-ئايرىم تارماق مۇندەرىجە تۈرغۇزۇپ ساقلاش كېرەك.

كۆپ قاتلىق مۇندەرىجە بولسىلا، ئۆزىگە كېرەكلىك بولغان هۆججەتنى توغرا، تېز تېپىپ چىققىلى بولىدۇ.

4— § يۇمشاق دىسكنى ئىشلەتكەن چاغدا كېلىپ چىققان بەزى مەسىلەرنى بىر تەرەپ قىلىش

1) ئۈزۈن ۋاقىت تۈرۈپ قالغان يۇمشاق دىسكنى ئىشلىتىشتە دىققەت قىلىدىغان ئىشلار

يۇمشاق دىسكنى ئۈزۈن ۋاقىت ئىشلەتمەي هەمدە بەزىبىر ئاسراش تەدبىرلىرىنى قوللانمىغان چاغدا دىسكدا «كېسەل پەيدا» بولۇش هادىسىسى كۆرۈلۈپ قالىدۇ. بۇ خىل دىسكنى بىر تەرەپ قىلماي ئىشلەتسەك، سانلارنى خاتا ئوقۇش هادىسىسى كېلىپ چىققاندىن سىرت، دىسكا يۈزىدىكى چاڭ-توزاڭلار ماگنىتلىق باشقا يېپىشۇېلىپ باشقا دىسكنى ئىشلەتكەن چاغدا ئوخشاشلا خاتالىق كەلتۈرۈپ چىقىرىشقا سەۋەبچى بولىدۇ. هەتتا دىسكنى بۇزۇۋېتىش هادىسىسى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ.

شۇڭا ئۇزۇن ۋاقىت قويۇپ قويغان دىسكىنى ئىشلىتىشتىن ئاۋۋال، دوختۇرخانىلاردا ئىشلىتىدىغان پاكىز پاختا بىلەن ساپلىقى يۇقىرى بولغان ئىسپىرتنى دىسكا يۇزىدىكى ئوقۇش يېزىش تۇشۇكچىسىگە قويۇپ قول بىلەن ماگنىتلىق تەخسىسىنى ئايلاندۇرۇپ سۈرتۈش كېرەك. سۈرتۈلۈپ بولۇنغاندىن كېيىن پاكىز بولغان مۇھىتتا قويۇپ ئىسپىرت پارغا ئايلىنىپ پاكىزلانغاندىن كېيىن ئىشلىتىش كېرەك.

2) 1.2MB لىق يۇقىرى سىغىمدىكى يۇمشاق دىسكىدىكى ھۇججەتنى 1.2MB لىق يۇمشاق دىسكا قوزغاتقۇچ بولمىغان كومپيۇتېرنىڭ قاتتىق دىسكىسىغا كۆچۈرگەن چاغدا دىققەت قىلىدىغان ئىشلار:

بۇنداق مەسىلىگە دۇچ كەلگەندە، ئىككى يۇمشاق دىسكا قوزغاتقۇچ بار بولغان (بىرسى 1.2MB يەنە بىرسى 360KB بولغان بولۇشى كېرەك) ماشىنىدىن بىرنى تېپىپ تۆۋەندىكى قەدەم باسقۇچ بويىچە ئىشلەتسە بولىدۇ.

① 1.2MB لىق سىغىمدىكى دىسكىنى، 1.2MB دىسكا قوزغاتقۇچقا سېلىپ، ئۇنىڭدىكى ھۇججەتلەرنى BACKUP بۇيرۇقى ئارقىلىق 360KB سىغىمدىكى دىسكىغا زاپاس قىلىش كېرەك. ئۇسۇلى:

C>BACKUP A: ھۇججەت نامى B:

2) يۇقىرىدا كۆچۈرۈلۈپ تەييارلىغان ھۇججەتنى 1.2MB لىق دىسكا قوزغاتقۇچى بولمىغان ماشىنىغا RESTORE بۇيرۇقى ئارقىلىق ئەسلىگە كەلتۈرىمىز. ئۇسۇلى:

C>RESTORE B: C:

3) دىسكىدىكى ھۇججەتلەرنى ئوقۇش سۈرئىتىنى يۇقىرى كۆتۈرۈش

COPY بۇيرۇقى بىلەن ھۇججەت كۆچۈرگەن چاغدا، دىسكىدىكى بوش تۇركۇمنى تېپىپ چىقىپ ئاندىن كۆچۈرىدۇ. كۆپ قېتىم ھۇججەت كۆچۈرۈش ۋە ئۆچۈرۈشتىن كېيىن، دىسكىدا نۇرغۇنلىغان تۇتاش بولمىغان بوش تۇركۇملەر پەيدا بولىدۇ. بۇنىڭ بىلەن دىسكىنىڭ ئوقۇش سۈرئىتى ئاستىلاپ كېتىدۇ. دىسكىنىڭ ئوقۇش سۈرئىتىنى يۇقىرى كۆتۈرۈشنىڭ بىر خىل ئۇسۇلى دىسكىدىكى تۇتاش بولمىغان بوشلۇقنى يوق قىلىش. يۇمشاق دىسكىغا نىسبەتەن ئېيتقاندا، ئاۋۋال بىر دىسكىنى فورماتلاپ يېڭى دىسكا قىلىپ، ئاندىن كۆچۈرۈش كېرەك.

A>copy *.* B:

بۇنداق قىلغاندا فورماتلانغان دىسكىدىكى ھۇججەتلەر كۆچۈرۈلۈش جەريانىدا قايتىدىن ئورۇنلاشتۇرۇلىدۇ.

ئەگەر Norton (بۇمۇ بىر خىل قورال يۇمشاق ماتېرىيالى) بولسا، ئۇنىڭدىكى speedisk.exe(Sd) دېگەن پروگراممىنى قوزغىتىپ، دىسكىدىكى رايونلارنى رەتلەش ئېلىپ بارسا بولىدۇ. بۇنداق قىلغاندا دىسكىنى فورماتلاش ھاجەتسىز.

4) يۇمشاق دىسكىنى فورماتلاش جەريانىدا، 0-ماگنىتلىق يولى بۇزۇلۇپ كەتكەن

يۇمشاق دىسكنى ئىشلىتىش ئۇسۇلى

بۇ خىل ھادىسە كۆرۈلگەن دىسكا پۈتۈنلەي بۇزۇلۇپ كەتكەن ھېسابلانمايدۇ. بۇ مەسىلىنى بىر تەرەپ قىلىش ئۈچۈن دىسكىنىڭ ئالدى يۇزى بىلەن كەينى يۇزىنى ئالماشتۇرساقلا ئىش پۈتىدۇ. بۇنىڭ ئۇسۇلى، پېچاق بىلەن دىسكىنىڭ قوغدىغۇچى قېپىنىڭ ئارقا تەرىپىدىكى يەملەنگەن ئورۇن (ئۇستى ياكى يېنى) نى ئاجرىتىپ تەخسە يۇزىنى تۇتماي ئاستا-ئاستا چىقىرىپ، بىر ئۆرۈپ قايتا سېلىپ، ئاجراتقان ئورۇننى ئۇنىئالغۇ لېنتىسىنى چاپلايدىغان پلاستىر بىلەن چاپلاپ قويساق 0-ماگنىتلىق يول بۇزۇق دەپ قارىغان دىسكا ساق دىسكا بولىدۇ.

5) يۇمشاق دىسكىنى يۇمشاق دىسكا قوزغاتقۇچ قىسۇالغاندا ئۇنى چىقىرىش ئۇسۇلى

بۇ خىل ھادىسە يېزىشتىن ساقلىنىش يوچۇقى چىڭ چاپلانمىغانلىقتىن كېلىپ چىقىدۇ. بۇنىڭ ئاددىي ئۇسۇلى بولسا، چوڭ-كىچىكلىكى يۇمشاق دىسكا بىلەن ئوخشاش بولغان ئىككى تال قاتتىق قەغەزنى قىسىپ قالغان دىسكىنىڭ ئاستى ۋە ئۈستىگە سېلىپ دىسكىنى تارتىساقلا بولىدۇ.

6) DEBUG بۇيرۇقى ئارقىلىق دىسكىنى بەلگىلىك رايونى بىلەن ئالاقىلىشىش

DEBUG نىڭ پروگراممىلارنى تەكشەش رولى ناھايىتى كۈچلۈك بولۇپ، ئۇ ئارقىلىق پروگراممىلارنىڭ ئىجرا بولۇشىغا ئەگەشكىلى بولۇپلا قالماستىن، يەنە دىسكىنىڭ مەلۇم بىر لوگىكىلىق سېكتورىغا ئۇچۇرلارنى يازغىلى ۋە ئۇچۇرلارنى ساقلىغىلى بولىدۇ.

DEBUG مۇ DOS نىڭ بىر سىرتقى بۇيرۇقى بولۇپ، ئۇنى ئىجرا قىلدۇرغاندىن كېيىن ئېكراندا « — » كۆرسەتمە بەلگىسى كۆرۈنىدۇ. بۇ DEBUG نىڭ كۆرسەتمە بەلگىسى. بۇ بەلگە كۆرۈنگەندىن كېيىن ئۇنىڭ بۇيرۇقلىرىنى ئىشلىتىشكە بولىدۇ. لوگىكىلىق سېكتورنى ئوقۇش-يېزىش بۇيرۇقى تۆۋەندىكىچە:

ئوقۇش بۇيرۇقى L

شەكلى:

—L addres drive sector number

بۇنىڭدىكى

addres بولسا ئۇچۇرلارنى ساقلىماقچى بولغان ئىچكى ساقلىغۇچنىڭ ئادرېسى

drive بولسا دىسكا سېلىنغان قوزغاتقۇچنىڭ نومۇرى بولۇپ، 0 بولسا A قوزغاتقۇچنى، 1 بولسا B قوزغاتقۇچنى، 2 قاتتىق دىسكىنى بىلدۈرىدۇ.

sector بولسا دىسكىدىكى ئوقۇماقچى بولغان لوگىكىلىق سېكتورنىڭ نومۇرىنى كۆرسىتىدۇ.

number بولسا جەمئىي ئوقۇماقچى بولغان سېكتورنىڭ سانىنى كۆرسىتىدۇ.

يېزىش بۇيرۇقىW

شەكلى:

—W addres drive sector number

بۇنىڭدىكى

addres بولسا ئۇچۇر ساقلانغان ئىچكى ساقلىغۇچنىڭ ئادرېسى

drive بولسا دىسكا سېلىنغان قوزغاتقۇچنىڭ نومۇرى بولۇپ، 0 بولسا A قوزغاتقۇچنى،

1 بولسا B قوزغاتقۇچنى، 2 قاتتىق دىسكنى بىلدۇرىدۇ.
sector بولسا دىسكىدىكى يازماقچى بولغان لوگىكىلىق سېكتورنىڭ نومۇرىنى كۆرسىتىدۇ.
number بولسا جەمئىي يېزىلىدىغان سېكتورنىڭ سانىنى كۆرسىتىدۇ.
مىسالار:
دىسكىدىكى قوزغاتقۇچى سېكتورنى ئوقۇش

```
-L100 2 0 1
```

ياكى

```
-L100 0 0 1
```

يۇقىرىقى بۇيرۇق دىسكىدىكى(ئۇستىدىكىسى قاتتىق دىسكىنىڭ، ئاستىدىكى A قوزغاتقۇچتىكى دىسكىنىڭ) 0-نومۇرلۇق لوگىكىلىق سېكتوردىن باشلانغان بىر سېكتورنىڭ مەزمۇنىنى 100 نومۇرلۇق ئادرېسىتىن باشلانغان ئىچكى ساقلىغۇچقا ساقلايدۇ. 0-نومۇرلۇق سېكتور بولسا قوزغىتىش پروگراممىسى ساقلىنىدىغان سېكتوردۇر.
يۇمشاق دىسكىدىكى ھۆججەتنىڭ نامىلرى ساقلانغان سېكتورنى ئوقۇش(FDT نى ئوقۇش)

```
-L100 0 5 7
```

ياكى

```
-L100 0 F E
```

ئۇستىدىكىسى 360KB لىق دىسكىنىڭ FDT سېكتورىنى ئوقۇيدۇ. كەينىدىكىسى 1.2MB لىق دىسكىنىڭ FDT سېكتورىنى ئوقۇيدۇ.

5 - § قاتتىق دىسكنى ئىشلەتكەن چاغدا كېلىپ چىققان بەزى مەسىلەرنى بىر تەرەپ قىلىش

1. قاتتىق دىسكنى رايونغا بۆلۈش ۋە فورماتلاش جەريانىدا كۆرىلىدىغان مەسىلەر

1) قانداق ئەھۋال ئاستىدا FDISK بۇيرۇقى ئىشلىتىلىدۇ؟
تۆۋەندىكى ئەھۋاللار كۆرۈلسە FDISK بۇيرۇقىنى ئىشلەتسە بولىدۇ:
① راۋۇتلار قاتتىق دىسكنى رايونغا بۆلمىگەن بولسا؛
② قاتتىق دىسكنىغا يېڭىدىن مەشغۇلات سىستېمىسى قوشقان چاغدا؛
③ ئىشلىتىۋاتقان DOS رايونىنى ئۆزگەرتمەكچى بولغاندا؛
④ مەلۇم بىر DOS رايونىنى ئۆچۈرمەكچى بولغاندا؛
⑤ قاتتىق دىسكنىڭ رايونلارغا بۆلۈنۈش ئەھۋالىنى كۆرمەكچى بولغاندا؛
⑥ يېڭىدىن قاتتىق دىسكا قوزغاتقۇچ ئورناتقان چاغدا.
FDISK بۇيرۇقىنى ئىشلەتكەن چاغدا شۇنىڭغا دىققەت قىلىش كېرەككى، ئەگەر قاتتىق دىسكىدىكى ئۇچۇرلارنى ساقلاپ قالماقچى بولساق، DOS رايونىنى ئۆزگەرتىش ياكى ئۆچۈرىۋېتىشتىن ئاۋۋال، چوقۇم BACKUP بۇيرۇقى ئارقىلىق ئۆزىمىزگە كېرەكلىك بولغان ئۇچۇرلارنى يۇمشاق دىسكىغا كۆچۈرۈۋېلىشىمىز لازىم. FDISK بۇيرۇقى ئىجرا قىلىنىپ بولغاندىن كېيىن، RESTORE بۇيرۇقى ئارقىلىق كۆچۈرۈلگەن نەرسىلەرنى قاتتىق دىسكىغا ئەسلىگە كەلتۈرسەك بولىدۇ.

2) FORMAT بۇيرۇقى ئارقىلىق قاتتىق دىسكىنى فورماتلىغاندا دىققەت قىلىشقا تېگىشلىك ئىشلار.

FORMAT بۇيرۇقىنى قاتتىق دىسكىغا ئىشلىتىشتە يەڭگىللىك قىلىشقا بولمايدۇ. بولمىسا چوڭ زىيانىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. تۆۋەندىكى ئەھۋاللار كۆرۈلسە ئىشلەتسەك بولىدۇ:

① زاۋۇتلار قاتتىق دىسكىنى فورماتلىمىغان بولسا؛

② قاتتىق دىسكا ئىلگىرى فورماتلانغان، بىراق سىستېما دىسكىسى قىلىپ فورماتلانمىغان بولسا؛

③ قاتتىق دىسكىدىكى مەشغۇلات سىستېمىسىدا كاشىلا كۆرۈلسە؛

④ قاتتىق دىسكىدىكى مەشغۇلات سىستېمىسىنىڭ نۇسخىسىنى ئۆزگەرتمەكچى بولغاندا؛

⑤ قاتتىق دىسكىدا بۇزۇق ماگنىتلىق يول كۆرۈلسە؛

3) تۆۋەن دەرىجىلىك فورماتلاش ئارقىلىق قاتتىق دىسكىنى رېمونت قىلىش

قاتتىق دىسكىنى تۆۋەن دەرىجىلىك فورماتلاش ئارقىلىق قاتتىق دىسكىنى(مۇھىمى 40MB دىن تۆۋەن بولغان) رېمونت قىلىشقا بولىدۇ. بۇنىڭ سەۋەبى: 30MB لىق ياكى 20MB لىق قاتتىق دىسكىنىڭ ماگنىتلىق بېشى توك ئۈزۈلگەندىن كېيىن ئاپتوماتىك ھالدا بىخەتەر ئورۇنغا يۆتكىلەمەيدۇ. شۇڭا كومپيۇتېرنى يۆتكەشتىن ئاۋۋال ماگنىتلىق باشنى بىخەتەر ئورۇنغا يۆتكەيدىغان پروگراممىنى ئىجرا قىلدۇرمىغاندا ماگنىتلىق باش دىسكا يۈزىنى سىزىۋېتىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا دىسكىغا ئوقۇش-يېزىش مەشغۇلاتى ئېلىپ بېرىلىۋاتقاندا تۇيۇقسىز توك توختاپ كەتسە، ماگنىتلىق باش دىسكا يۈزىنى سىزىۋېتىدۇ. بۇ خىل ھادىسە قاتتىق دىسكىدىكى مەشغۇلات سىستېمىسىنى نورمال ئىشلىتىشكە تەسىر يەتكۈزىدۇ. ھەتتا قاتتىق دىسكىغا كىرگىلى بولمايدۇ.

بۇ خىل ئەھۋال ئاستىدا، A قوزغاتقۇچقا سىستېما دىسكىسىنى سېلىپ، كومپيۇتېرنى قايتىدىن قوزغاتقاندىن كېيىن قاتتىق دىسكىنى فورماتلاپ، DOSنى قاتتىق دىسكىغا قاچىلىسىمۇ كاشىلا ئوڭشالمايدۇ. پەقەت تۆۋەن دەرىجىلىك فورماتلاش ئارقىلىق قاتتىق دىسكىنى بىر تەرەپ قىلىپ، ئاندىن فورماتلاش بۇيرۇقى ئارقىلىق فورماتلاپ DOS نى قاچىلىغاندىلا قاتتىق دىسكا ئوڭشىلىدۇ. بۇنىڭدىن كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى، تۆۋەن سىغىمدىكى قاتتىق دىسكىنى ئوڭشاشتا تۆۋەن دەرىجىلىك فورماتلاش كەم بولسا بولمايدۇ.

سىغىمى 40MB دىن يۇقىرى بولغان قاتتىق دىسكىغا نىسبەتەن ئېيتقاندا بەزى ۋاقىتتا ئىككى خىل مەشغۇلات سىستېمىسىنى قاچىلاشقا توغرا كېلىدۇ. بۇ ۋاقىتتا ئادەتتىكى فورماتلاش پروگراممىسى (مەسىلەن FORMAT) ئارقىلىق قاتتىق دىسكىنىڭ ھەممە يېرىنى فورماتلىغىلى بولمايدۇ (پەقەت DOS رايونىنلا فورماتلايدۇ). شۇڭا يەنىلا تۆۋەن دەرىجىلىك فورماتلاش پروگراممىسى بىلەن قاتتىق دىسكىنى فورماتلىغاندا ئاندىن مەشغۇلات سىستېمىسىنى قاچىلاشقا بولىدۇ.

4) پروگرامما ئارقىلىق قاتتىق دىسكىنىڭ 0-سېلىندىرىنىڭ ئورنىنى ئۆزگەرتىش.

DOS نىڭ قوزغىتىش پروگراممىسى (DOS تارماق رايونىنىڭ قوزغىتىش پروگراممىسى) قاتتىق دىسكىنىڭ 0-سېلىندىر، 1-يۈزى، 1-سېكتورغا ئورۇنلاشتۇرۇلغان بولىدۇ. ئەگەر 0-سېلىندىر بۇزۇلسا قاتتىق دىسكا ئىشتىن توختايدۇ. بۇ خىل كاشىلا كۆرۈلگەندە ئۇچۇرلار يوقلىپ كېتىپلا قالماستىن، يەنە نۇرغۇنلىغان مەسىلىلەرنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ (مەسىلەن قاتتىق دىسكىنى تارماق رايونغا بۆلۈش بۇيرۇقى FDISK ۋە فورماتلاش بۇيرۇقى FORMAT نى قوبۇل قىلمايدۇ). FDISK ۋە دىئاگنوز پروگراممىسىنى ئىشلىتىش ئارقىلىق بۇزۇلۇپ كەتمىگەن بىر سېلىندىرنى 0-سېلىندىر قىلىپ ئىشلىتىشكە بولىدۇ. مەشغۇلاتى تۆۋەندىكىچە:

① A دىسكا قوزغاتقۇچ ئارقىلىق ماشىننى قوزغىتىپ، قاتتىق دىسكىنى رايونغا بۆلۈش پروگراممىسى FDISK نى ئىجرا قىلدۇرۇپ قاتتىق دىسكىدىكى DOS رايونىنى ئۆچۈرىمىز؛

② دىئاگنوز پروگراممىسىنى ئىجرا قىلدۇرۇپ دىسكىنى تەكشۈرىمىز.

③ قاتتىق دىسكىنى فورماتلايمىز (تۆۋەن دەرىجىلىك)؛

④ FDISK بۇيرۇقى ئارقىلىق DOS تارماق رايونىنى تۇرغۇزمايمىز؛

⑤ مەلۇم بىر سېلىندىرنى باشلىنىش سېلىندىرى قىلىپ بېكىتمىز؛

⑥ DOS تارماق رايونىنى قوزغىلىدىغان (ھەرىكەتچان) رايون قىلىپ بېكىتمىز.

⑦ قاتتىق دىسكىنى فورماتلايمىز ھەمدە سىستېما ئۇرنىتىمىز.

5) قاتتىق دىسكىنى فورماتلىغاندىن كېيىن، DOS سىستېمىسىنى ئورناتقىلى بولمىسا: بۇ خىل ئەھۋال ئادەتتە قاتتىق دىسكىنىڭ 0-ماگنىتلىق يولىنىڭ بۇزۇلغانلىقىدىن كېلىپ چىقىدۇ. بۇنى DOS نىڭ تۆۋەن نۇسخىسى (3.10 قاتارلىق) نىڭ FDISK بۇيرۇقى ئارقىلىق بىرتەرەپ قىلىشقا بولىدۇ. DOS 3.10 دىكى FDISK بۇيرۇقى بىلەن قاتتىق دىسكىغا DOS تارماق رايونى ئورناتقان چاغدا، ئىشلەتكۈچى خالىغان ماگنىتلىق يولنى DOS رايونىنىڭ باشلىنىش ماگنىتلىق يولى قىلىپ تاللىيالايدۇ. بۇنىڭ بىلەن بۇزۇق ماگنىتلىق يول ئىشلىتىلمەيدۇ. DOS رايونى تۇرغۇزۇلۇپ بولۇنغاندىن كېيىن، قاچىلىماقچى بولغان DOS نىڭ فورماتلاش بۇيرۇقى ئارقىلىق قاتتىق دىسكىنى فورماتلاش كېرەك.

2. قاتتىق دىسكىدا دائىم كۆرۈلىدىغان كاشىلىلارنى بىرتەرەپ قىلىش

1) قاتتىق دىسكا قوزغىلىش جەريانىدىكى كاشىلىلار ئۇستىدىكى ئانالىز.

قاتتىق دىسكا قوزغىلىش جەريانىدىكى كاشىلىلارنى تۆۋەندىكى 3 خىل ئەھۋالغا يىغىنچاقلاشقا بولىدۇ.

كومپيۇتېر قاتتىق دىسكا ئارقىلىق قوزغىلالمايدۇ ھەمدە ROM—BASIC قا كىرىپ قالىدۇ.

بۇنىڭ سەۋەبى تۆۋەندىكى 4 خىل ئەھۋالنىڭ بىرى بولۇشى مۇمكىن:

① قاتتىق دىسكا يوق ھەم يۇمشاق دىسكا دىسكا قوزغاتقۇچقا سېلىنمىغان (ياكى دىسكا سېلىنىپ قوزغاتقۇچ قاپقىقى يېپىلمىغان) ئەھۋال ئاستىدا مۇشۇ خىل ھادىسە كۆرۈلىدۇ.

② يۇمشاق دىسكىنىڭ 1-سېكتورىنى ۋە قاتتىق دىسكىنىڭ 1-سېكتورىنى ئوقۇشتا خاتالىق يۈز بەرگەن؛

③ دىسكا قوزغاتقۇچ A غا دىسكا سېلىنمىغان بولسا ياكى يۇمشاق دىسكىنىڭ 1-سېكتورىنى ئوقىيالمىسا ھەمدە قاتتىق دىسكىنىڭ 1-سېكتورى ئۇستىدىكى ئەڭ ئاخىرقى

خەت AA55H بولمسا.

④ دىسكا قوزغاتقۇچ A غا دىسكا سىلىنمىغان بولسا ياكى دىسكىنىڭ 1-سېكتورىنى ئوقيالمسا ھەم قاتتىق دىسكىدا قوزغىلىدىغان DOS رايونى بولمسا.

كومپيۇتېرنى قاتتىق دىسكا ئارقىلىق قوزغاتقان چاغدا، ئېكراندا تۆۋەندىكى كۆرسەتمىلەر كۆرۈلسە:

Error Loading System

ياكى

Invalid Partition table

ياكى

Missing operating system

ياكى

Disk boot failure

قوزغاتقۇچ A غا دىسكا سىلىنمىغان ياكى دىسكىنىڭ 1-سېكتورىنى ئوقۇپ چىقالمىغان بولسا ھەم قاتتىق دىسكىدىكى ئاساسلىق قوزغاتقۇچى پروگراممىنمۇ ئوقۇپ چىقالمىغان بولسا، ئېكراندا « Error Loading System » دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ.

قوزغاتقۇچ A غا دىسكا سىلىنمىغان ياكى دىسكىنىڭ 1-سېكتورىنى ئوقۇپ چىقالمىغان بولسا ھەم قاتتىق دىسكىدا قوزغىلىدىغان (ھەربىر تېچان) رايوندىن بىر نەچچىسى بار بولۇپ قالسا، ئېكراندا « Invalid Partition table » دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ.

قوزغاتقۇچ A غا دىسكا سىلىنمىغان ياكى دىسكىنىڭ 1-سېكتورىنى ئوقۇپ چىقالمىغان بولسا ھەم قاتتىق دىسكىدىكى DOS تارماق رايونىنىڭ قوزغىتىش پروگراممىسىنىڭ ئەڭ ئاخىرىدىكى خەت AA55H بولمسا، ئېكراندا « Missing operating system » دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ.

DOS نىڭ يوشۇرۇن ھۆججىتى IO.SYS نى كومپيۇتېرنىڭ ئېچكى ساقلىغۇچىسىغا ئوقۇپ چىقالمسا، ئېكراندا « Disk boot failure » دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ.

يۇقىرىقى 4خىل ئەھۋاللاردىن خالىغان بىرسى يۈز بەرسە، سىستېما قوزغىلالمايدۇ ھەم كومپيۇتېر قېتىپ قالىدۇ.

كومپيۇتېرنى قاتتىق دىسكا ئارقىلىق قوزغاتقان چاغدا

Non—System disk or disk error

Replace and strike any key when ready

دېگەن كۆرسەتمە قايتا-قايتا كۆرۈنسە.

بۇ خىل كاشىلىنىڭ كېلىپ چىقىش سەۋەبى ئىككى خىل

① غول مۇندەرىجىنىڭ 1-سېكتورىنى ئوقۇۋاتقاندا خاتالىق يۈز بەرگەن؛

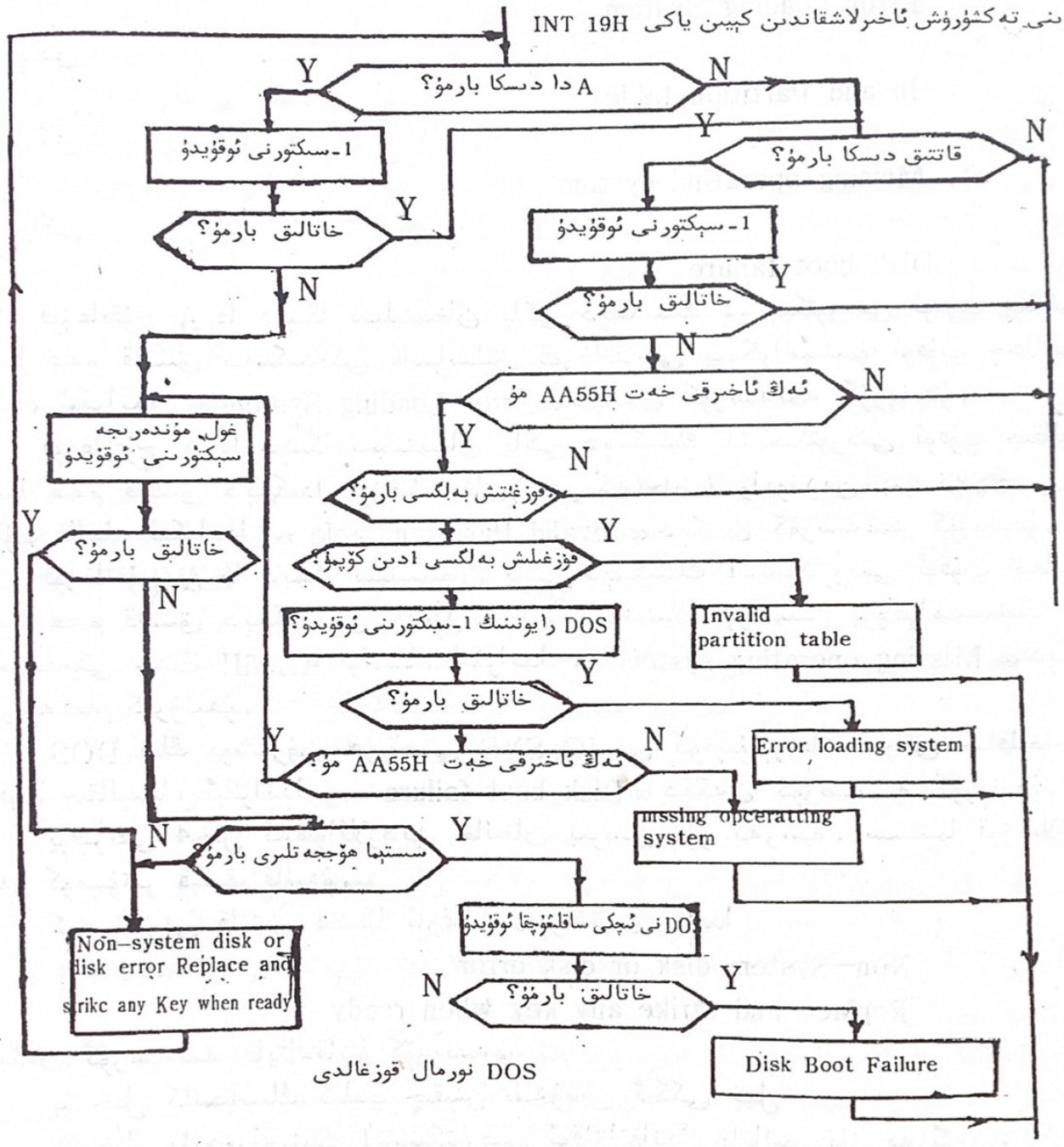
② قاتتىق دىسكىنىڭ غول مۇندەرىجىسى ئاستىدا IO.SYS ۋە MSDOS.SYS ھۆججىتى يوق.

2)قاتتىق دىسكىدىكى كاشىللار ۋە كاشىلىنى بىرتەرەپ قىلىشنىڭ ئادەتتىكى باسقۇچلىرى

كومپيۇتېرنىڭ قاتتىق دىسكىدىكى كاشىللىرى ئاساسەن ئىككى چوڭ تۈرگە بۆلۈنىدۇ.

بىرى قوزغاتقۇچتىكى مېخانىك قىسىملار، توك يولى قاتارلىقلاردا كۆرۈلىدىغان كاشىللار بولۇپ، قاتتىق ماتېرىيال كاشىلسى دەپ ئاتىلىدۇ. يەنە بىرسى بولسا قاتتىق دىسكىدىكى پروگراممىلارنىڭ بۇزۇلۇشىدىن كېلىپ چىقىدىغان، سىستېمىلارنىڭ نورمال ئىشلىشىگە تەسىر يەتكۈزىدىغان كاشىللار بولۇپ، يۇمشاق ماتېرىيال كاشىلسى دەپ ئاتىلىدۇ.

قاتتىق دىسكا ئارقىلىق قوزغىلىشنىڭ ئاقما يول سخېمىسى

DOS نورمال قوزغالدى

باشتا سۆزلەپ ئۆتكەن كاشىللاردىن سىرت، يەنە تۆۋەندىكىدەك بەزىبىر كاشىللار ۋە خاتالىق ئۇچۇرلىرى كۆرۈلۈشى مۇمكىن:

كومپيۇتېر ئۆزىنى تەكشۈرىۋاتقاندا « Error 1701 ياكى Error 1704 » دېگەن خاتالىق كۆرسەتمىلىرى كۆرۈنۈشى؛ C غا ئۆتمەكچى بولغاندا ياكى C دىسكىغا مەشغۇلات ئېلىپ بارماقچى بولغاندا DOS قاتتىق دىسكىنى تونۇماي « Invalid drive specifi

cation » دېگەن كۆرسەتمىنى كۆرسىتىشى؛ قاتتىق دىسكىغا ئوقۇش-يېزىش مەشغۇلاتى ئېلىپ بارغان چاغدا، ئېكراندا « Seek error reading drive C Abort, Retry, Ignore? » دې-گەن كۆرسەتمىنى كۆرسىتىشى، DIR بۇيرۇقىنى ئىشلەتكەن چاغدا قاتتىق دىسكىدىكى ھۆججەت تەرىنىڭ ناملىرى ئېكراندا كۆرسىتەلمەسلىكى؛ CHKDSK بۇيرۇقىنى ئىشلەتكەندە قاتتىق دىسكىنى تەكشۈرەلمەسلىكى؛ FORMAT بۇيرۇقىنى ئىشلەتكەن چاغدا فورماتلىغىلى بولماسلىق قاتارلىق خاتالىقلار.

تەجرىبىلەر شۇنى ئىسپاتلىدىكى، قاتتىق دىسكىدا يۈز بەرگەن كاشىلىلارنىڭ كۆپىنچىسى يۇمشاق ماتېرىيال كاشىلىسى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. تۆۋەندە بىز يۇمشاق ماتېرىيال كاشىلىسى يۈزبەرگەندە قانداق بىرتەرەپ قىلىش ئۇسۇلىنى توختىلىپ ئۆتىمىز.

① قاتتىق دىسكىنى فىزىكىلىق (تۆۋەن دەرىجىلىك) فورماتلاش ئېلىپ بېرىش؛

② قاتتىق دىسكىنى رايونلارغا بۆلۈش بۇيرۇقى FDISK.COM نى ئىشلىتىش ئارقىلىق ئاساسىي قوزغاتقۇچى پروگراممىنى يازغىلى بولىدىغان بىر دائىرە تۇرغۇزۇش ھەم بۇ دائىرە ئىچىدە 0-ماگنىتلىق يولنىڭ 1-سېكتورىغا ئاساسىي قوزغاتقۇچى پروگراممىنى ۋە رايونلارغا بۆلۈش جەدۋىلىنى تۇرغۇزۇش؛

③ FORMAT.COM ئارقىلىق DOS رايونىنى فورماتلاش؛

④ مەشغۇلات سىستېمىسى ۋە زاپاس قىلۋالغان ھۆججەتلەرنى قاتتىق دىسكىغا كۆچۈرۈش؛

يۇقىرىدىكى مەشغۇلاتلار ئىچىدە، فىزىكىلىق فورماتلاش ئىنتايىن مۇھىم باسقۇچ. شۇڭا ئىشلەتكۈچىلەر بۇ مەشغۇلاتنى پىششىق بىلۋېلىشى كېرەك.

3) قاتتىق دىسكىدىكى يۇمشاق ماتېرىيال كاشىلىسىنى بىر تەرەپ قىلغاندا، قاتتىق دىسكىدىكى ئۇچۇرلارنى يوق قىلۋەتمەسلىك ئاساسىدا، قاتتىق دىسكىنى نورمال ھالەتكە كەلتۈرۈش ئۇسۇلى

① FDISK بۇيرۇقى ئارقىلىق قاتتىق دىسكىنىڭ ئاساسىي قوزغاتقۇچى پروگراممىسى ۋە رايونلارغا بۆلۈنۈش ئۇچۇر جەدۋىلىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش. بۇنىڭ ئۇسۇلى مۇنداق: ئاۋۋال ئەسلىدە بار بولغان تارماق رايونىنى ئۆچۈرىمىز، ئاندىن قايتىدىن رايون تۇرغۇزىمىز. بۇنىڭدا شۇنىڭغا دىققەت قىلىش كېرەككى، چوقۇم تارماق رايونلار ئىلگىرىكىگە ئوخشاش تۇرغۇزۇلىشى، رايونلارغا بۆلۈپ بولغاندىن كېيىن فورماتلانماسلىقى كېرەك. بىراق بۇ ئۇسۇل كۆپ ھاللاردا مەغلۇبىيەت بىلەن ئاخىرلىشىدۇ.

② سىستېمىنى يەتكۈزۈش بۇيرۇقى SYS.COM نى ئىشلىتىش ئارقىلىق DOS تارماق رايوندىكى سىستېمىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش. بۇنىڭ ئاساسىي مەشغۇلاتى بولسا، DOS سىستېمىسى بار دىسكىنى A قوزغاتقۇچقا سېلىپ،

A> SYS C:

نى كىرگۈزسىلا بولىدۇ.

بۇ ئارقىلىق، DOS نىڭ ئاساسلىق ئىككى مۇھىم ھۆججىتى IO.SYS بىلەن MSDOS.SYS نى قاتتىق دىسكا C غا كۆچۈرۈشكە ۋە DOS نىڭ قوزغىتىش پروگراممىسىنى قاتتىق دىسكىغا قايتىدىن يېزىشقا بولىدۇ (تۆۋەن نۇسخىدىكى DOS دا COMMAND.COM ھۆججىتى كۆچۈرۈلمەيدۇ).

③ مەشغۇلات سىستېمىسى تېپىدىكى ۋىرۇس قاتتىق دىسكىنىڭ قوزغاتقۇچى پروگراممىسى ۋە DOS نىڭ سىستېما ھۇججىتىگە يۇقۇپ قېلىپ، كومپيۇتېر قوزغىلالمىسا ياكى قېتىپ قالسا ۋىرۇس يوقۇتۇش پروگراممىسى ئارقىلىق ۋىرۇسنى تازىلىسلا سىستېما ئەسلىگە كېلىدۇ.

④ C دىسكىغا ئۆتمەكچى بولغاندا، ئېكراندا Invalid drive specification (خاتا بېرىلگەن قوزغاتقۇچ نامى) دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈلگەن ئەھۋالدا، قاتتىق دىسكىدىكى ئۆزىمىزگە كېرەكلىك بولغان ھۇججەت تەلەپنىڭ زاپاس نۇسخىسى يوق بولۇپ، قاتتىق دىسكىدىكى ئاشۇ ھۇججەت تەلەپنى ساقلاپ قالماقچى بولساق، تۆۋەندىكى ئۇسۇللار ئارقىلىق بىر تەرەپ قىلىمىز.

نۇسخىسى قاتتىق دىسكىدا ئىشلەتكەن مەشغۇلات سىستېمىسىدىن يۇقىرىراق بولغان مەشغۇلات سىستېمىسى ئارقىلىق ماشىننى قوزغىتىپ، C ھالەتكە ئۆتسەك بولىدۇ.

ئەگەر قاتتىق دىسكىدىكى باش قوزغاتقۇچى پروگراما يوقاپ كەتسە ياكى ئۇنىڭدا خاتالىق يۈز بەرسە يۇقىرىقى ئۇسۇللار ئارقىلىق C ھالەتكە ئۆتۈپ، كېرەكلىك بولغان ھۇججەت تەلەپنى كۆچۈرۈۋېلىپ، قاتتىق دىسكىغا تۆۋەن دەرىجىلىك فورماتلاش، رايونلارغا بۆلۈش ۋە يۇقىرى دەرىجىلىك فورماتلاش ئىشلىرىنى ئىجرا قىلىپ بولىدۇ.

ئەگەر قاتتىق دىسكىدىكى تارماق رايونلاردىكى ئۇچۇرلار يوقاپ كەتسە، قاتتىق دىسكىنى رايونلارغا بۆلۈش مەشغۇلاتى ئېلىپ بېرىش ۋە يۇقىرى دەرىجىلىك فورماتلاش ئېلىپ بېرىش كېرەك.

4) قاتتىق دىسكا بىلەن ماشىنا قوزغالغان چاغدا ئېكراندا «Non-System... .» دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنۈپ، يۇمشاق دىسكا ئارقىلىق ماشىنا قوزغالغاندا نورمال خىزمەت قىلسا:

بۇ كاشىلىنىڭ كېلىپ چىقىش سەۋەبى:

① قاتتىق دىسكىدا DOS يوق؛

② قاتتىق دىسكىنىڭ يۈزى سۇرۇلۇپ قاتتىق دىسكىدىكى سانلار بۇزۇلۇپ كەتكەن.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: DOSنىڭ سىستېما دىسكىسىنى A غا سېلىپ، ماشىننى قوزغاتقاندىن كېيىن، ئۆزىمىزگە كېرەكلىك بولغان ھۇججەت تەلەپنى كۆچۈرۈۋېلىپ، قاتتىق دىسكىنى تۆۋەن دەرىجىلىك فورماتلاش، رايونلارغا بۆلۈش ۋە يۇقىرى دەرىجىلىك فورماتلاش مەشغۇلاتلىرى ئارقىلىق قاتتىق دىسكىدىكى بۇزۇلغان رايوننى چىقىرىۋېتىپ DOS نى ئورنىتىمىز، بۇنىڭ بىلەن كومپيۇتېر نورمال خىزمەت ھالىتىگە كېلىدۇ.

5) كومپيۇتېر قاتتىق دىسكا ئارقىلىق قوزغالغان چاغدا ئېكراندا:

Incorrect DOS Version

Bad or Missing Command Interpreter

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈلسە

بۇ كاشىلا كومپيۇتېر قوزغىلىش جەريانىدا غول مۇندەرىجە ئاستىدىكى COMMAND.COM ھۇججىتىنى تاپالمىغانلىقتىن كېلىپ چىقىدۇ. يەنى COMMAND.COM ھۇججىتى بۇزۇلۇپ كەتكەن ياكى ئۆچۈرۈلۈپ كەتكەن، ياكى بولمىسا COMMAND.COM ھۇججىتى ساقلانغان سېكتوردا خاتالىق ھادىسىسى كۆرۈلگەن ياكى بولمىسا IO.SYS ، MSDOS.SYS نىڭ نۇسخىسى بىلەن COMMNAD.COM نىڭ نۇسخىسى بىردەك بولمىغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: قاتتىق دىسكىدىكى DOS نىڭ نۇسخىسى بىلەن بىردەك بولغان DOS نىڭ سىستېما دىسكىسىنى A غا سېلىپ كومپيۇتېر قوزغالغاندىن كېيىن قاتتىق دىسكىدىكى COMMAND.COM ھۆججىتىنى قاتتىق دىسكىغا كۆچۈرسىلا بولىدۇ.

6)كومپيۇتېر قاتتىق دىسكا ئارقىلىق قوزغىتىلغان چاغدا ئېكراندا:

DISK BOOT Failure

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنسە.

قوزغاتقۇچى پروگراممىا ياكى IO.SYS ياكى MSDOS.SYS ھۆججىتى بۇزۇلۇپ كەتكەن ياكى بۇ ئىككى ھۆججەت ساقلانغان سېكتور بۇزۇلۇپ كەتكەن بولسا بۇ خىل كۆرسەتمە كۆرسىتىلىدۇ.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: قاتتىق دىسكىدىكى DOS نۇسخىسى بىلەن ئوخشاش بولغان DOS نىڭ سىستېما دىسكىسىنى A غا سېلىپ كومپيۇتېرنى قوزغاتقاندىن كېيىن، SYS.COM بۇيرۇقىنى ئىشلەتسە بولىدۇ.

3.قاتتىق دىسكىدىكى DOS نۇسخىسى ئۆزگەرتىش

1)قاتتىق دىسكىدىكى DOS نىڭ نۇسخىسىنى يۇقىرى كۆتۈرۈش.

قاتتىق دىسكىدىكى DOS نۇسخىسىنى يۇقىرى كۆتۈرۈش ئۈچۈن، قاتتىق دىسكىدىكى DOS نۇسخىسىدىن يۇقىرى بولغان DOS ئارقىلىق كومپيۇتېرنى قوزغىتىمىز. ئاندىن SYS C: بۇيرۇقى ئارقىلىق يۇمشاق دىسكىدىكى DOS نىڭ ئىككى سىستېما ھۆججىتىنى قاتتىق دىسكىغا كۆچۈرسەك بولىدۇ. ئاخىرىدا COMMAND.COM ھۆججىتىنى ۋە DOS نىڭ سىرتقى بۇيرۇقلىرىنى كۆچۈرۈش كېرەك.

2. قاتتىق دىسكىدىكى DOS نۇسخىسىنى تۆۋەنلىتىش.

قاتتىق دىسكىدىكى DOS نۇسخىسىنى تۆۋەنلىتىش ئاساسەن ئىككى قەدەمگە بۆلۈنىدۇ. بىرىنچى قەدەم بولسا، DOS نىڭ يۇقىرى نۇسخىسىدىن پايدىلىنىپ قاتتىق دىسكىدىكى بارلىق DOS رايونىنى ئۆچۈرۈش كېرەك. ئىككىنچى قەدەم بولسا، تۆۋەن نۇسخىدىكى DOS ئارقىلىق كومپيۇتېرنى قوزغىتىپ، شۇ نۇسخا بىلەن قاتتىق دىسكىنى رايونغا بۆلۈش، رايونغا بۆلۈپ بولغاندىن كېيىن يەنە شۇ نۇسخا بىلەن ماشىنىنى قوزغىتىپ، قاتتىق دىسكىنى فورماتلاش مەشغۇلاتى ئېلىپ بېرىش كېرەك.

مەشق

1.توغرا جاۋابنى تاللاڭ.

1)يۇمشاق دىسكا قوزغاتقۇچنىڭ نورمالنى خىزمەت قىلىشىغا كاپالەتلىك قىلىشتا( )

A. دىسكىنى قەرەللىك ھالدا ئىشلىتىش ۋە يۇيۇش؛

B. دىسكا قوزغاتقۇچنىڭ ئوقىغا داۋاملىق سىلىقلاشتۇرغۇچى ماي سۈركەپ تۇرۇش؛

C. قەرەللىك ھالدا ئىشلىتىش؛

2)يۇمشاق دىسكا(قېپى)نىڭ ئوڭ تەرەپ يېنىدىكى تىك تۆت بۇلۇڭ شەكىللىك يۇچۇقىنىڭ رولى ( )دىن ئىبارەت.

A. مېخانىك ئورنىنى تېپىش .

A. مېخانىك ئورنىنى تېپىش .
B. 0-ماگنىتلىق يولنىڭ ئورنىنى تېپىش؛
C. يېزىشتىن ساقلىنىش .
3) قاتتىق دىسكا بولسا ( )دۇر.
A. سىرتقى ساقلىغۇچ؛
B. ئىچكى ساقلىغۇچ؛
C. كىرگۈزۈش، چىقىرىش ئۇسكۇنىسى؛
D. كۆرسەتكۈچ ئۇسكۇنىسى؛
4) كومپيۇتېر ۋىرۇسىنىڭ يۇقۇشىدىن ساقلىنىش ئۇچۇن:
A. ئاغرىق ئادەمنىڭ مەشغۇلات قىلىشىغا يول قويماسلىق؛
B. توك مەنبەسىنىڭ مۇقىملىقىنى يۇقىرى كۆتۈرۈش؛
C. ۋىرۇس بار يۇمشاق دىسكىنى ئىشلەتمەسلىك؛
5) يۇمشاق دىسكىنىڭ ئۇسىتىدە DS, DD, 48TPI دېگەن بەلگىلەر بۇ دىسكىنىڭ سىغىمىنىڭ ( )ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ.
A. 1.2MB
B. 360KB
C. 1.44MB
D. 720KB
6) يۇمشاق دىسكىدىكى DS, DD بەلگىلەرنىڭ مەنىسى بولسا ( )ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.
A. تاق يۇزلۈك، تۆۋەن زىچلىقتا؛
B. تاق يۇزلۈك، يۇقىرى زىچلىقتا؛
C. قوش يۇزلۈك، يۇقىرى زىچلىقتا؛
D. قوش يۇزلۈك، تۆۋەن زىچلىقتا؛
7) قاتتىق دىسكىنى ئاسراشتا چوقۇم( ) كېرەك.
A. ھۇججەت مۇندەرىجىسى بەك كۆپ بولۇپ كەتمەسلىكى كېرەك؛
B. قاتتىق دىسكىنى ھۇججەتلەر بىلەن تولدۇرىۋەتمەسلىك؛
C. توك مەنبەسىنى ئۈزۈشتىن ئاۋۋال ماگنىتلىق باشنى قاتتىق دىسكىدىكى بىخەتەر ئورۇنغا يۆتكىۋېتىش كېرەك.
8) IBM-PC/XT كومپۇتېرىدا ئىشلىتىلىدىغان 5.25 دىيۇملۇق يۇمشاق دىسكىنىڭ سىغىمى بولسا ( )بولىدۇ.
A. 1.2MB؛
B. 360KB؛
C. 180KB.
10) بىر يۇقىرى سىغىملىق 5.25 دىيۇملۇق يۇمشاق دىسكىنىڭ ھەربىر يۈزىدە 80 ماگنىتلىق يول، ھەربىر يولدا 15 سېكتور، ھەربىر سېكتوردا 512 بايت بولسا، بۇ دىسكىنىڭ سىغىمى ( ).
A. 360KB؛

B. 1.2MB؛
C. 720KB؛
D. 1.44MB.

2. توغرا خاتالقىنى تاللاڭ.

1) 5.25 دىيوملۇق دىسكا بىلەن 3.5 دىيوملۇق دىسكىنىڭ شەكلىنىڭ چوڭ-كىچىكلىكىدە پەرق بولغىنى بىلەن سىغىمى ئوخشاش( ).

2) ماگنىتلىق دىسكا چوقۇم قۇرغاق بولغان ئورۇنغا قويۇلىشى كېرەك. ( )

3) يېزىشتىن ساقلىنىش يوچۇقىنى چاپلۇۋېتىلگەندىن كېيىن، دىسكىغا ئۇچۇر يازالمايمىز، پەقەت كۆرمەكچى بولغان ئۇچۇرنىلا ئوقۇپ چىقىشقا بولىدۇ.( )

4) نورمالنى بولغان ماشىنىدا ماشىنىنى قوزغىتىشتىن ئىلگىرى چوقۇم ماگنىتلىق دىسكىنى A دىسكا قوزغاتقۇچقا سىلىپ، ئاندىن ماشىنىنى ئېچىش كېرەك.( )

5) يۇمشاق دىسكىدىكى بىر بايىتتا (byte)، بىر ھەرپلىك ماتېرىيالنى ساقلىغىلى بولىدۇ.

6) يۇمشاق دىسكىنى ئىشلىتىپ بولغاندىن كېيىن، قوغداش قېپىغا سىلىۋېتىش كېرەك.( )

7) بىر قاتتىق دىسكىغا قوزغىلىدىغان DOS تارماق رايوندىن ئەڭ ئاز بولغاندا ئىككىنى تۇرغۇزغىلى بولىدۇ.( )

8) يۇمشاق دىسكا بولمىسا ماشىنا قوزغالمايدۇ.( )

9) ئوخشاش بولمىغان كومپيۇتېرغا ئوخشاش بولمىغان DOS نۇسخىسى قاچىلىنىدۇ.

10) 360KBلىق يۇمشاق دىسكىنى 1.2MB لىق دىسكا قوزغاتقۇچتا ئىشلەتكىلى بولىدۇ.( )

3. تۆۋەندىكى سوئاللارغا جاۋاب بېرىڭ.

1) يۇمشاق دىسكا قوزغاتقۇچ بىلەن يۇمشاق دىسكىنىڭ ماسلىشىشچانلىقى قانداق بەلگىلىنىدۇ؟

2) 1.2MBلىق يۇقىرى سىغىمدىكى يۇمشاق دىسكا قانداق فورماتلىنىدۇ؟

3) ماگنىتلىق دىسكا قوزغاتقۇچنىڭ بەلگە چىرىغى يېنىقلىق تۇرغاندا، نېمە ئۈچۈن دىسكىنى چىقىرىۋېلىشقا بولمايدۇ؟

4) قويۇپ قويغىلى ئۇزۇن بولۇپ كەتكەن ماگنىتلىق دىسكىنى ئىشلەتكەن چاغدا، قانداق ھادىسە يۈز بېرىشى مۇمكىن؟ قانداق بىر تەرەپ قىلىش كېرەك؟

5) قاتتىق دىسكىنى ئاسرىغان چاغدا قايسى مەسىلەرگە دىققەت قىلىش كېرەك؟

6) قانداق ئەھۋال ئاستىدا تۆۋەن دەرىجىلىك فورماتلاش پروگراممىسى ئىشلىتىلىدۇ؟ قانداق ئەھۋالدا FORMAT بۇيرىقى ئىشلىتىلىدۇ؟

7) قاتتىق دىسكا ئارقىلىق كومپيۇتېرنى قوزغاتقان چاغدا، كومپيۇتېر قوزغالماي كۆرۈلىدىغان خاتالىق كۆرسەتمىلىرى قايسى؟ بۇ خاتالىقنىڭ سەۋەبىنى چۈشەندۈرۈڭ.

8) قاتتىق دىسكىدىكى DOS نۇسخىسىنى قانداق يۇقىرى كۆتۈرگىلى بولىدۇ؟ قانداق تۆۋەنلەتكىلى بولىدۇ؟ قىسقىچە چۈشەندۈرۈڭ.

9) قاتتىق دىسكىدىكى كاشىلىنى بىرتەرەپ قىلىشنىڭ ئاقىبىتى يول سىخىمىسىنى قىسقىچە چۈشەندۈرۈڭ.

بەشىنچى باب. ئۇيغۇرچە، قازاقچە، قىرغىزچە، خەنزۇچە، ئىنگلىزچە يېزىقلارنى بىر تەرەپ قىلىش سىستېمىسى UHK—BIOS213

1— § سىستېمىنىڭ ئالاھىدىلىكى

مەزكۇر سىستېمىنى ئاپتور «CCDOS213» خەنزۇچە سىستېمىسى ئاساسىدا ئۆزگەرتىپ ئىشلىگەن بولۇپ، مەشغۇلاتى ئاددىي، ئىشلىتىشكە قولايلىق، خېتى چىرايلىق بولۇشتەك ئارتۇقچىلىقلىرى بىلەن ئىشلەتكۈچىلەرنىڭ ياخشى باھاسىغا ئېرىشتى.

مەزكۇر سىستېما كومپيۇتېردا ئۇيغۇرچە، قازاقچە، قىرغىزچە، خەنزۇچە، ئىنگلىزچە يېزىقلارنى بىر تەرەپ قىلىش (مۇشۇ يېزىقلارنى كىرگۈزۈش، تەھرىرلەش، بېسىپ چىقىرىش قاتارلىق) ئىقتىدارىغا ئىگە.

مەزكۇر سىستېما تۆۋەندىكىدەك ئالاھىدىلىكلەرگە ئىگە:

1) مەزكۇر سىستېما كومپيۇتېرنىڭ ھەر خىل ئالىي دەرىجىلىك تىللىرى (BASIC, PASCAL, FORTRAN, C) بىلەن بىرلەشتۈرۈلۈپ، ئۇيغۇرچە ھەرپلەرنى خۇددى خەنزۇچە ۋە ئىنگلىزچىنى بىر تەرەپ قىلغاندەك بىر تەرەپ قىلىشقا، كۆرسەتمىلەرنى ئۇيغۇرچە قىلىشقا بولىدۇ.

2) بۇ سىستېما مىكرو بىر تەرەپ قىلغۇچى 8086، 8088، 80286، 80386، 80486 بولغان ھەرقانداق تىپتىكى كومپيۇتېرغا ماس كېلىدۇ.

3) بۇ سىستېما 9 تۈردىكى 20 نەچچە خىل 24 يىڭنىلىك ماشىنكىغا ماس كېلىدۇ.

4) مەزكۇر سىستېمىدا ئاپتوماتىك خەت شەكلىنى تاللاش تېخنىكىسى قوللىنىلغان بولۇپ، ئۇيغۇرچە، قازاقچە، قىرغىزچە كىرگۈزۈش سۇرئىتىنى ئىنتايىن تېزلەتكىلى بولىدۇ. ھەممەيلەنگە مەلۇمكى ئۇيغۇر كونا يېزىقىدا ھەر بىر ھەرپنىڭ باش، ئوتتۇرا، ئاياغ، يالغۇز يېزىلىشىدىن ئىبارەت تۆت خىل يېزىلىش بولۇپ، 32 ھەرپ ئۇچۇن جەمئىي 128 دانە ھەرپ بار، بۇنىڭ ئۈچۇن 128 دانە كۇنۇپكا لازىم بولىدۇ. خەت ئۇرغاندا 128 دانە كۇنۇپكىنى بېسىپ كىرگۈزۈشكە توغرا كېلىدۇ. بۇ سىستېمىدا بولسا 32 لا كۇنۇپكا ئارقىلىق 128 دانە ھەرپنى كىرگۈزۈش ئىشقا ئاشۇرۇلغان. بىرھەرپ بىرلا كۇنۇپكىغا ئورۇنلاشتۇرۇلغان بولۇپ، خەت ئۇرغاندا باش، ئوتتۇرا، ئاياغ، يالغۇز يېزىلىشىنى تاللاش ھاجەتسىز. كومپيۇتېر ئۆزى ئاپتوماتىك تاللاپ كىرگۈزىدۇ.

5) مەزكۇر سىستېما ئارقىلىق بىرلا قۇرغا ھەرخىل چوڭ كىچىكلىكتىكى خەتلەرنى بېسىپ چىقىرىشقا، قەغەز يۇزىنى ھەر خىل بېزەپ، چىرايلىق قىلىشقا بولىدۇ.

6) مەزكۇر سىستېما مەكتەپلەرنىڭ ئىشلىتىشى ئۈچۇن بەكمۇ ماس كېلىدۇ. يەنى ھەرخىل ماتېماتىكىلىق ۋە خىمىيىلىك فورمۇللارنىمۇ بېسىپ چىقىرالايدۇ.

7) بىرلا ۋاقىتتا ئۇيغۇرچە، قازاقچە، قىرغىزچە، 汉 文، Englsh يېزىقلىرىنى كىرىشتۈرۈپ، تەھرىرلەپ بېسىپ چىقىرىشقا بولىدۇ.

8) مەخسۇس ئىشلەنگەن بوغۇم ئايرىپ نابور قىلىش پروگراممىسى، ئىشلەتكۈچى ئۆزىنىڭ ئېھتىياجىغا ئاساسەن بىر قۇرغا يېزىلىدىغان ھەرپ سانىنى كىرگۈزۈپلا قويسا، يېزىپ بولۇنغان ھۆججەتنى بوغۇم ئايرىپ، قۇرلارنىڭ باش ئاخىرىنى تەڭلەشتۈرۈپ، رەسمىي ئۆلچەملىك ھۆججەتكە ئايلاندۇرۇپ بېرىدۇ. قوش بەتكە بېسىش پروگراممىسى ئارقىلىق قوش بەتكە بېسىپ چىقىرىشقا بولىدۇ.

9) مەزكۇر سىستېمىدا ئۇيغۇرچە ھەرپلەرنىڭ كەڭ تارلىقىغا ئاساسەن ئۇلارنى ئىككى خىل كەڭلىكتە بېسىپ چىقىرىشقا بولىدۇ.

2— § سىستېمىنىڭ قۇرۇلمىسى

1. سىستېمىنىڭ تەركىبلىرى

مەزكۇر سىستېما 6 دانە 360K لىق يۇمشاق دېسكىغا قاچىلانغان بولۇپ، ھەممە دېسكا سىغدالغان. بۇلارنى قاتتىق دېسكىغا ئورناتقاندىن كېيىن ئاندىن نورمال ئىشلەيدۇ. مەزكۇر سىستېمىنى يۇمشاق دېسكىدىن پايدىلىنىپ قوزغىتىشقا بولمايدۇ. قاتتىق دېسكىغا ئورنىتىش جەريانىدا سىغدالغان ھۆججەتلەر ئاپتوماتىك قويۇۋېتىلىدۇ.

1—نومۇرلۇق دېسكا سىستېما دېسكىسى بولۇپ، تۆۋەندىكىدەك ھۆججەتلەر بار.

UHK.EXE
24T.EXE
H16.EXE
ORNAT.COM
UHK.BAT
ANSI.SYS

2-5 گىچە بولغان 4 دانە دېسكىدا:

24S.EXE
24F.EXE
24H.EXE
24K.EXE

قاتارلىق ھۆججەتلەر بار بولۇپ، بۇلار خەنزۇچە خەتلەرنىڭ 24*24 چېكىتلىك بېسىش ئۇچۇن ئىشلىتىلىدىغان خەت ئىسكىلاتى.

6-نومۇرلۇق دېسكىدا:

WSU.EXE

ھۆججىتى بار.

سىستېما قاتتىق دېسكىغا ئورنىتىپ بولۇنغاندىن كېيىن، UHK دېگەن مۇندەرىجە ئاستىدا تۆۋەندىكىدەك ھۆججەتلەر ھاسىل بولىدۇ.

KAZ.DAT قازاقچە ھەرپلەرنىڭ كۇنۇپكىلارغا ئورۇنلاشتۇرۇلۇش ھۆججىتى
KIR.DAT قىرغىزچە ھەرپلەرنىڭ كۇنۇپكىلارغا ئورۇنلاشتۇرۇلۇش ھۆججىتى
RUS.DAT رۇسچە ھەرپلەرنىڭ كۇنۇپكىلارغا ئورۇنلاشتۇرۇلۇش ھۆججىتى

CGA UCC11.COM نىڭ 11 قۇرلۇق قوزغىتىش پروگراممىسى
CGA UCC25.COM نىڭ 25 قۇرلۇق قوزغىتىش پروگراممىسى
UCCCC.COM كۇنۇپكىنى باشقۇرۇش پروگراممىسى
EGA UCE21.COM نىڭ 21 قۇرلۇق قوزغىتىش پروگراممىسى
EGA UCE26.COM نىڭ 26 قۇرلۇق قوزغىتىش پروگراممىسى
HGA UCH25.COM نىڭ 25 قۇرلۇق قوزغىتىش پروگراممىسى
CGA UCL25.COM نىڭ 25 قۇرلۇق قوزغىتىش پروگراممىسى(OLVETTI ماشىنىسىنىڭ ئېكرانى)
VGA UCV26.COM نىڭ 26 قۇرلۇق قوزغىتىش پروگراممىسى
UFILE0A.COM قاتتىق دىسكىدىن كۆرسىتىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان خەت ئىسكىلاتىنى ئوقۇش پروگراممىسى
UFILE1A.COM خەنزۇچە 16*16 چېكىتلىك 1-دەرىجىلىك ئېكراندا كۆرسىتىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان خەت ئىسكىلاتىنى ئىچكى ساقلىغۇچقا قاچىلاش ۋە ئوقۇش پروگراممىسى
UFILE24A.COM قاتتىق دىسكىدىن 24*24 چېكىتلىك بېسىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان خەت ئىسكىلاتىنى ئوقۇش پروگراممىسى
UFILE2A.COM كۆرسىتىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان خەت ئىسكىلاتىنى ئىچكى ساقلىغۇچتىن ئوقۇش پروگراممىسى
UFILE3A.COM كۆرسىتىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان خەت ئىسكىلاتىنى مەۋھۇم دىسكىدىن ئوقۇش پروگراممىسى
UHK.BAT مەزكۇر سىستېمىنى قوزغىتىدىغان توپ بۇيرۇق
UPRT.COM ماشىنكىسىنىڭ قوزغىتىش پروگراممىسى
UYG.DAT ئۇيغۇرچە ھەرپلەرنىڭ كۇنۇپكىلارغا ئورۇنلاشتۇرۇلۇش ھۇججىتى
XSHZ.EXE خەت ئىسكىلاتىدىكى خەتلەرنى كۆرۈش ۋە بېسىپ چىقىرىش پروگراممىسى
Z24.EXE 24*24 چېكىتلىك خەتلەرنى ياساش پروگراممىسى
Z16.EXE 16*16 چېكىتلىك خەتلەرنى ياساش پروگراممىسى
HZK16 16*16 چېكىتلىك خەت ئىسكىلاتى (ئېكراندا كۆرسىتىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.1-87 رايونلاردىكى بارلىق خەتلەر بار)
HZK24T 24*24 چېكىتلىك خەت ئىسكىلاتى (بېسىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.1-15 رايونلاردىكى رەسىم-بەلگىلەر بار)
HZK24S 24*24 چېكىتلىك خەنزۇچە خەتلەرنىڭ خەت ئىسكىلاتى (بېسىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ. 87-16 رايونلاردىكى بارلىق خەتلەر بار)
HZK24F 24*24 چېكىتلىك خەنزۇچە خەتلەرنىڭ خەت ئىسكىلاتى (بېسىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ. 87-16 رايونلاردىكى بارلىق خەتلەر بار)
HZK24H 24*24 چېكىتلىك خەنزۇچە خەتلەرنىڭ خەت ئىسكىلاتى (بېسىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ. 87-16 رايونلاردىكى بارلىق خەتلەر بار)
HZK24K 24*24 چېكىتلىك خەنزۇچە خەتلەرنىڭ خەت ئىسكىلاتى (بېسىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ. 87-16 رايونلاردىكى بارلىق خەتلەر بار)

IKPRO.COM سىستېما ئورنىتىلغان كومپيۇتېرنىڭ كۆرسەتكۈچىگە ماس كېلىدىغان كۆرسەتكۈچنى قوزغىتىش پروگراممىسى

CC.D خەنزۇچە CCED نىڭ زاپاس ھۆججىتى

CCED CCED.OVL نىڭ ئۆگىتىش ھۆججىتى

CCED CED.BAT نى قوزغىتىش توپ بۇيرۇقى

HATXAK خەت شەكىللىرى ھۆججىتى

KOL سىستېمىنىڭ ئىشلەتكۈچىلەر قوللانمىسى

WSU MAILMRGE.OVR نىڭ ياردەمچى ھۆججىتى

UCC.D ئۇيغۇرچىغا ماسلاشتۇرۇلغان CCED نىڭ زاپاس ھۆججىتى

UCED.BAT ئۇيغۇرچىغا ماسلاشتۇرۇلغان CCED نى قوزغىتىش توپ بۇيرۇقى

WORDSTAR UNPR.EXE ئارقىلىق كىرگۈزۈلگەن تېكستلىك ھۆججەتلەرنى نابور قىلىش پروگراممىسى

WSU WSMSGS1.OVR نىڭ ياردەمچى ھۆججىتى

WSU WSMSGSU.OVR نىڭ ياردەمچى ھۆججىتى

WSU WSOVLU.OVR نىڭ ياردەمچى ھۆججىتى

WSU WSOVLY11.OVR نىڭ ياردەمچى ھۆججىتى

WSU WSOVLY1U.OVR نىڭ ياردەمچى ھۆججىتى

WSU.COM ئۇيغۇرچىلاشتۇرۇلغان WORDSTAR

213—BGD.EXE مەزكۇر سىستېمىدىكى ئۇيغۇرچە ھەرپلەرنىڭ كودىنى « بوغدا » سىستېمىسىنىڭ كودىغا ئايلاندۇرۇش پروگراممىسى

2. سىستېمىنى قاتتىق دىسكىغا ئورنىتىش

باشتا دەپ ئۆتكىنىمىزدەك سىستېمىنى قاتتىق دىسكىغا ئورناتقاندىن كېيىنلا ئىشلىتىشكە بولىدۇ. قاتتىق دىسكىغا ئورنىتىش ئۇسۇلى ئاددىي. 1-نومۇرلۇق دىسكىنى A قوزغاتقۇچقا سېلىپ

A>ORNAT ياكى C>A:ORNAT

دېگەن بۇيرۇقنى بەرسەكلا بولىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئېكراندا يېڭى يېزىق بىلەن يېزىلغان كۆرسەتمىلەر چىقىدۇ. كۆرسەتمىگە ئاساسەن 2-، 3-، 4-، 5-، 6-نومۇرلۇق دىسكىنى A قوزغاتقۇچقا سېلىپ خالىغان كۈنۈپكىنى باسسىڭىز بولىدۇ.

ھەممىنىڭ ئاخىرىدا كومپيۇتېرىڭىزگە سەپلەنگەن كۆرسەتكۈچنىڭ تېپىنى سورايدۇ. سىز شۇنىڭغا ئاساسەن ماس ھالدىكى رەقەمنى كىرگۈزسىڭىز بولىدۇ.

ئاندىن كومپيۇتېرىڭىزگە سەپلەنگەن ماشىنكىنىڭ تېپىنى سورايدۇ. بۇنىڭغىمۇ ئېكراندىكى كۆرسەتمىگە ئاساسەن بېسىش ماشىنكىڭىزغا ماس رەقەم بىلەن جاۋاب بەرسىڭىز بولىدۇ. شۇنىڭ بىلەن UHK213 سىستېمىسى قاتتىق دىسكىغا ئورنىتىلىپ بولىدۇ.

3. سىستېمىنى قوزغىتىش

سىستېما قاتتىق دىسكىغا ئورنىتىلىپ بولغاندىن كېيىن ئۇنى قوزغاتقاندىلا ئاندىن سىستېمىدىن پايدىلانغىلى بولىدۇ. سىستېمىنى قوزغىتىشتىن ئاۋۋال كومپيۇتېرىڭىز ئىنگلىزچە DOS مۇھىتىدا بولۇشى كېرەك. باشقا خەنزۇچە ياكى ئۇيغۇرچە سىستېمىلار ئاۋۋال قوزغىتىلغان بولسا UHK سىستېمىسىنى قوزغىتىشقا بولمايدۇ. سىستېمىنى قوزغىتىشتا غول مۇندەرىجىگە چىقىپ

C>UHK

بۇيرۇقىنى كىرگۈزسەكلا بولىدۇ.

UHK دەپ كىرگۈزگەن بۇ بۇيرۇقنىمۇ توپ بۇيرۇق بولۇپ، ئۇنىڭ مەزمۇنى تۆۋەندىكىدەك.

```
ECHO OFF
CLS
ECHO SAL KUTUNG
CD\UHK
UFILE0A 8
UCCCC
IKPRO
UPRT
UFILE16B
UFILE24A 3SFHK
CD\
```

بۇنىڭدىكى IKPRO دېگىنى ئېكران قوزغىتىش پروگراممىسى بولۇپ، مەزكۇر سىستېمىدا UCC11، UCC25، UCH25، UCE26، UCE21، UCV26 قاتارلىق ئېكران قوزغىتىش پروگراممىلىرى بار. شۇڭا خالىغان بىرسىنى IKPRO.COM غا ئۆزگەرتىپ كۆچۈرۈپ قويساقلا ئوخشاش بولمىغان كۆرسەتكۈچ سەپلەنگەن كومپيۇتېرلاردا مەزكۇر سىستېمىنى نورمال ئىشلىتىشكە بولىدۇ.

3— § سىستېمىنى ئىشلىتىش

1. ئىقتىدارلىق كۇنۇپكىلار

مەزكۇر سىستېمىدا ئىقتىدارلىق كۇنۇپكىلارنىڭ رولى تۆۋەندىكىدەك:

ALT+F1 رايون-ئورۇن كودى ئارقىلىق كىرگۈزۈش

ALT+F2 خەنزۇچە خەتلەرنى باش-ئاياغ كودى ئارقىلىق كىرگۈزۈش

ALT+F3 خەنزۇچە خەتلەرنى پىنيىن ئارقىلىق كىرگۈزۈش

ALT+F4 خەنزۇچە خەتلەرنى تېز كىرگۈزۈش

ALT+F5 ئۇيغۇرچە، قازاقچە، قىرغىزچە كىرگۈزۈش

ALT+F6 ئىنگلىزچە كىرگۈزۈش

ALT+F7 يېزىش يۆلۈنۈشىنى ئۆزگەرتىش
ALT+F8 رۇسچە كىرگۈزۈش
ALT+10 خەنزۇچە خەتلەرنى ئاپتوماتىك ئۇلاپ كىرگۈزۈش
CTRL+F1 جەدۋەل سىزىقلىرىنى كىرگۈزۈش
CTRL+F2 كۆپ ئىشلىتىلىدىغان بەلگىلەرنى كىرگۈزۈش
CTRL+F4 ھەرپ تىزمىسىنى بېسىپ چىقىرىش
CTRL+F5 ئېچكى ساقلىغۇچنى تازىلاش
CTRL+F6 رەڭ ئۆزگەرتىش
CTRL+F7 ئېكراننى ھەرپ ھالىتىگە كىرگۈزۈش ياكى رەسىم ھالىتىگە كىرگۈزۈش
CTRL+F8 نۇر بەلگىنى كۆرۈنمەيدىغان قىلىش ياكى كۆرۈنىدىغان قىلىش
CTRL+F9 قوش بايتلىق ASC II ھەرپلەرنى كىرگۈزۈش (3-رايوندىكى ئىنگلىزچە ھەرپ ۋە بەلگىلەرنى كىرگۈزۈش)

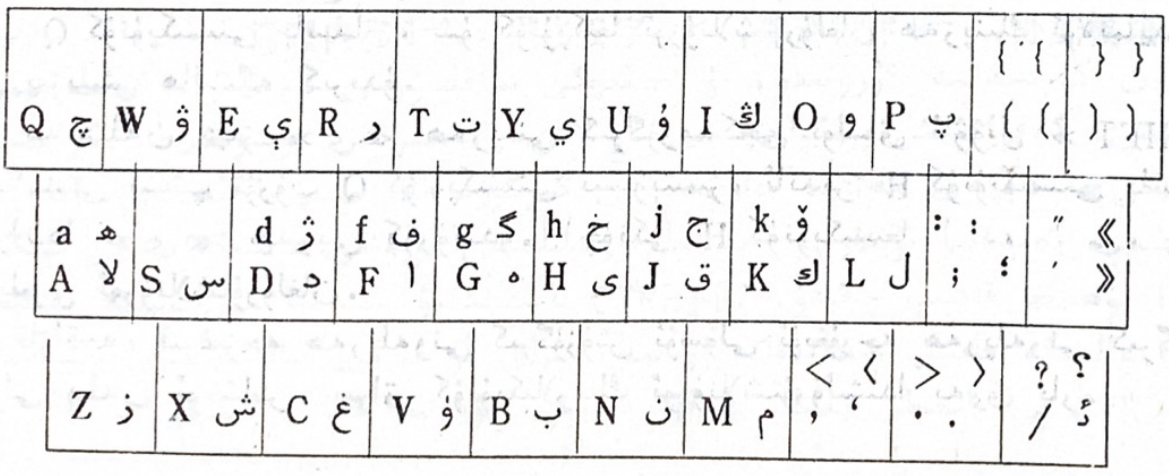
CTRL+F10 قۇر ئارىلىقى ۋە خەت شەكلىنى بەلگىلەش.

2. ئۇيغۇرچە، قازاقچە، قىرغىزچە كىرگۈزۈش

ALT+F5 نى ئارقىمۇ-ئارقا باسساق ئۇيغۇرچە، قازاقچە، قىرغىزچە كىرگۈزۈش ھالىتىگە كىرىشكە بولىدۇ. يەنى بىر باسساق ئۇيغۇرچە ھالەتكە كىرسە، يەنە بىر باسساق قازاقچە ھالەتكە، يەنە بىر باسساق قىرغىزچە ھالەتكە كىرىدۇ. مۇشۇ تەرتىپ بويىچە دەۋرىلىنىدۇ. ئېكراننىڭ ئەڭ ئاستى قۇرىدا ماس كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ.

ھەرپلەرنىڭ كۇنۇپكىلارغا ئورۇنلاشتۇرۇلۇشىنى ئىشلەتكۈچى ئۆزى سىناق قىلىپ ئەستە تۇتۇۋالسا بولىدۇ. ئورۇنلاشتۇرۇش ئۇسۇلى ئۇيغۇر يېڭى يېزىقى بىلەن ماسلاشتۇرۇلغان، پەقەت بەزى ئىشلىتىلىش نىسبىتى يۇقىرى بولغان ھەرپلەر كۇنۇپكا تاختىسىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى رەتكە ئورۇنلاشتۇرۇلغان. كۇنۇپكا تاختىسىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى بىر قاتار كۇنۇپكىلارغا ئىككىدىن ھەرپ ئورۇنلاشتۇرۇلغان (بىر كۇنۇپكا ئارقىلىق ئىككى خىل ئۇيغۇرچە ھەرپ كىرگۈزۈشكە بولىدۇ) بولۇپ، بۇ ئاستە باسساق بىر ھەرپ چىقسا، SHIFT (ياكى ↑ بەلگىسى يېزىلغان) دەپ خەت يېزىلغان كۇنۇپكىنى بېسىپ تۇرۇپ باسساق يەنە بىر ھەرپ چىقىدۇ.

ئۇيغۇرچە ھەرپلەرنىڭ كۇنۇپكىلارغا ئورۇنلاشتۇرىلىشى

مەزكۇر سىستېمدا يېزىلىشنى ئاپتوماتىك تاللاپ كىرگۈزۈش تېخنىكىسى قوللىنىلغان بولۇپ، بىر سۆز تۇغىگە ئەندىن كېيىن چوقۇم بوش كاتەك كۇنۇپكىسىنى بېسىش كېرەك. بوش كاتەك كۇنۇپكىسىنى باسقان ھامان ئەڭ ئاخىرىدا كىرگۈزۈلگەن بىر ھەرپ ئاپتوماتىك ھالدا ئايا‌غ يېزىلىش شەكلىگە ئۆزگىرىدۇ. ئەگەر بىر سۆز تۇغىگە ئەندىن كېيىن تېنىش بەلگىلىرى ياكى ھەر رەقەم، بەلگە سان ۋە بەلگىلەرنى باسسىمۇ ئەڭ ئاخىرىدىكى بىر ھەرپ ئاپتوماتىك ھالدا ئايا‌غ يېزىلىش ھالىتىگە ئۆزگىرىدۇ.

مەسىلەن: «ئىلىم-پەن ئۇغىنە يىلى.» دېگەن بىر جۈملىنى يازماقچى بولساق، ALT+F5 نى بېسىپ ئۇيغۇرچە كىرگۈزۈش ھالىتىگە كىرىمىز. ئاندىن MHLH/ كۇنۇپكىلىرىنى باسساق ئېكراندا «ئىلىم» دېگەن سۆز كۆرۈنىدۇ. بۇچاغدا گەرچە بىر سۆز تۇغىگەن بولسىمۇ، بىراق ماشىنا بۇنى بىلمەيدۇ. بىز «—» كۇنۇپكىسىنى باسساق ماشىنا بىر سۆزنىڭ تۇغىگە نلىكىنى بىلىدۇ-دە «م» ھەرپىنى ئايا‌غ «م» غا ئۆزگەرتىدۇ، ئېكراندا «ئىلىم-» دېگەن سۆز كۆرۈنىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئاپتوماتىك يېزىلىش ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇ. ئارقىدىن NGP نى باسساق ئېكراندا «پەن» دېگەن سۆز كۆرۈنىدۇ. ئاندىن بوش كاتەك كۇنۇپكىسىنى باسساق ئەڭ ئاخىرىدىكى «ن» ھەرپى ئايا‌غ «ن» غا ئۆزگىرىدۇ. يەنە HLYGNHgV/ كۇنۇپكىلىرىنى باسساق ئېكراندا «ئۇغىنە يىلى» دېگەن سۆز كۆرۈنىدۇ. بۇ چاغدا «.» نى باسساق ئېكراندا «ئۇغىنە يىلى.» دېگەن سۆز كۆرۈنىدۇ.

بەزىدە ھەرپلەر خاتا كىرىپ قالسا تۇزەتكەندە ئاپتوماتىك تاللىيالمايدۇ. بۇ چاغدا يېزىلىشنى قول بىلەن تاللاپ كىرگۈزمىسە بولمايدۇ.

① باش يېزىلىشنى تاللاش: SHIFT (ياكى) ↑ كۇنۇپكىسىنى بېسىپ تۇرۇپ R كۇنۇپكىسىنى بېسۇەتكەندىن كېيىن خالىغان كۇنۇپكىنى باسساق شۇ كۇنۇپكىغا ئورۇنلاشتۇرۇلغان ھەرپىنىڭ باش يېزىلىشى كىرىدۇ.

② ئوتتۇرا يېزىلىشنى تاللاش: SHIFT (ياكى) ↑ كۇنۇپكىسىنى بېسىپ تۇرۇپ E كۇنۇپكىسىنى باسساق، شۇ كۇنۇپكىغا ئورۇنلاشتۇرۇلغان ھەرپىنىڭ ئوتتۇرا يېزىلىش ھالىتىگە كىرىدۇ.

③ ئۇلىنىدىغان ئايا‌غ يېزىلىشنى تاللاش: SHIFT (ياكى) ↑ كۇنۇپكىسىنى بېسىپ تۇرۇپ W كۇنۇپكىسىنى باسساق، شۇ كۇنۇپكىغا ئورۇنلاشتۇرۇلغان ھەرپىنىڭ ئايا‌غتىن ئۇلىنىپ يېزىلىش ھالىتىگە كىرىدۇ.

④ ئۇلانمايدىغان ئايا‌غ يېزىلىشنى تاللاش: SHIFT (ياكى) ↑ كۇنۇپكىسىنى بېسىپ تۇرۇپ Q كۇنۇپكىسىنى باسساق، شۇ كۇنۇپكىغا ئورۇنلاشتۇرۇلغان ھەرپىنىڭ ئۇلانمايدىغان ئايا‌غ يېزىلىش ھالىتىگە كىرىدۇ.

مەسىلەن: بىز «ى» ھەرپىنى كىرگۈزمەكچى بولساق ئاۋۋال «SHIFT» كۇنۇپكىسىنى بېسىپ تۇرۇپ Q كۇنۇپكىسىنى بېسۇەتمىز، ئاندىن H كۇنۇپكىسىنى باسساق ئېكراندا «ى» ھەرپى كۆرۈنىدۇ. (چۈنكى H كۇنۇپكىسىغا (د، ھ، ى، ى) ھەرپلىرى ئورۇنلاشتۇرۇلغان.

قازاقچە، قىرغىزچە ھەرپلەرنى كىرگۈزۈش ئۇسۇلى ئۇيغۇرچە ھەرپلەرنى كىرگۈزۈش ئۇسۇلى بىلەن ئوخشاش. بىراق كۇنۇپكىلارنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇلىشىدا پەرق بار.

مەزكۇر سىستېمىدا ئۇيغۇرچە ، قازاقچە ، قىرغىزچە ھەرپلەرنىڭ كۇنۇپكىلارغا ئورۇنلاشتۇرۇلۇشى باشقا سىستېمىغا بەك ئوخشاپ كەتمەيدۇ. ئەگەر ئىشلەتكۇچى كۇنۇپكا ئورۇنلاشتۇرۇلۇشىغا ماسلىشالمىسا ئاپتور بىلەن ئالاقىلاشسا بولىدۇ. ياكى UHK مۇندەرىجە ئاستىدىكى KIR.DAT ،KAZ.DAT، UYG.DAT دېگەن ھۇججەتنى مۇۋاپىق ئۆزگەرتسە كۇنۇپكا ئورۇنلاشتۇرۇلۇشىنى ئۆزگەرتىشكە بولىدۇ.

3. جەدۋەل سىزىقلىرى ۋە كۆپ ئىشلىتىلىدىغان بەلگىلەرنى كىرگۈزۈش

رايون-ئورۇن كودى ئارقىلىق ھەرقانداق بىر بەلگە ۋە خەتلەرنى كىرگۈزۈشكە بولىدۇ. بىراق رايون-ئورۇن كودى ئارقىلىق كىرگۈزگەندە چوقۇم رايون-ئورۇن كود جەدۋىلىنى بىلىشىمىز كېرەك. مەزكۇر سىستېمىدا بىر قىسىم كۆپ ئىشلىتىلىدىغان بەلگىلەرنى ۋە جەدۋەل سىزىقلىرىنى بىۋاستە كۇنۇپكىدىن كىرگۈزۈش ئۇسۇلى بار.

CLRL+F1 ياكى CTRL+F2 نى باسقاندا كۆرسەتمە بىر قىسىم كۆرسەتمەلەر كۆرۈنىدى.

بۇ چاغدا ئېنگلىزچە كىچىك ھەرپلەرنى كىرگۈزسەك ئۇنىڭ ئوڭ يېنىغا يېزىلغان بەلگە ئېكراندا پەيدا بولىدۇ.

4. يېزىش يۆلۈنۈشىنى ئۆزگەرتىش

ئۇيغۇرچە ، قازاقچە ، قىرغىزچە ... قاتارلىق بىر قىسىم يېزىقلار ئوڭدىن سولغا قاراپ يېزىلىدۇ. خەنزۇچە ، ئىنگلىزچە قاتارلىق يېزىقلار بولسا سولدىن ئوڭغا قاراپ يېزىلىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن مەزكۇر سىستېمىدا يېزىش يۆلۈنۈشىنى ئۆزگەرتىش كۇنۇپكىسى تەسىس قىلىنغان. يەنى ALT+F7 كۇنۇپكىسى يېزىش يۆلۈنۈشىنى ئۆزگەرتىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ. بۇ بىر دەۋرىي كۇنۇپكا. ماشىنكىنىڭ يۆلۈنۈشىمۇ ئېكرانىنىڭ يۆلۈنۈشى بىلەن ئوخشاش. يەنى ئېكرانىنىڭ يۆلۈنۈشى ئوڭدىن سولغا بولغان ۋاقىتتا بېسىش ماشىنىسىدىمۇ ئوڭدىن سولغا قاراپ باسىدۇ.

5.ئىچكى ساقلىغۇچنى تازىلاش

CTRL+F5 نى باسقاندا كۆرسىتىش قۇرىدا:

清理内存 1— ：退出汉字 5— ,驱动程序 9— ,外加模块

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بۇ « ئىچكى ساقلىغۇچنى تازىلاش: 1-سىستېمىدىن چېكىنىش، 5-قوزغىتىش پروگراممىسىنى تازىلاش، 9-سىرتتىن قوشۇلغان پروگراممىلارنى تازىلاش» دېگەن مەنىدە بولۇپ، 1نى كىرگۈزسەك سىستېما ئىچكى ساقلىغۇچتىن تازىلىنىپ، كومپيۇتېر ئۇيغۇرچە سىستېما قوزغىتىلىشتىن بۇرۇنقى ھالىتىگە يەنى ئېنگلىزچە DOS مۇھىتىغا قايتىپ چىقىدۇ. CTRL+F7 باسقاندىمۇ سىستېما كۆرۈنۈشتە ئېنگلىزچە DOS ھالىتىگە قايتىپ چىققاندەك تۇرسىمۇ، بىراق ئۇ ئىچكى ساقلىغۇچتىن بوشىتىلمايدۇ. CTRL+F7 نى باسساق يەنە مەزكۇر سىستېما مۇھىتىغا قايتىپ كېلىدۇ.

6. بېسىپ چىقىرىش

1) ماشىنكىنى تاللاش

مەزكۇر سىستېمىنىڭ ماشىنكا قوزغىتىش پروگراممىسى 9 تۈردىكى 20 نەچچە خىل ماشىنكىغا ماس كېلىدۇ. بېسىش ماشىنىسىنى قوزغىتىش پروگراممىسى كومپيۇتېرغا سەپلەنگەن ماشىنكىغا ماس كەلگەندىلا ئاندىن خەتلەرنى بېسىپ چىقىرىشقا بولىدۇ. ماسلاشتۇرۇش ئۇسۇلى سىستېمىنى ئورنىتىش جەريانىدا تاماملىنىدۇ. ئەگەر سىستېما ئورنىتىلىپ بولغاندىن كېيىن باشقا ماشىنكىنى سەپلىسەك سىستېمىنى قايتا ئورناتمايمۇ ماسلاشتۇرغىلى بولىدۇ. يەنى UHK سىستېمىنى قوزغىتىپ بولغاندىن كېيىن UHK دېگەن مۇندەرىجە ئاستىغا كىرىمىز. ئاندىن

←C>UPRT 1

دېگەن بۇيرۇقنى كىرگۈزسەك ماشىنكىنىڭ تۈرلىرى ئېكراندا چىقىدۇ. بۇلارنىڭ ئىچىدىن ماشىنكىسىنىڭ تىپ نومۇرىغا ماس كېلىدىغىنىنى تاللىساقلا بولىدۇ. ئاندىن CTRL+F5 نى بېسىپ 1 نى تاللاپ سىستېمىدىن چېكىنىپ چىقىمىز ھەم سىستېمىنى قايتا قوزغىتىمىز.

2) خەت شەكلىنى كونترول قىلىش

مەزكۇر سىستېمىدا خەتلەرنى 24*24 چېكىتلىك ئىسكىلاتتىن پايدىلىنىپ بېسىپ چىقارغىلى ۋە شۇنداقلا 16*16 چېكىتلىك كۆرسىتىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان ئىسكىلاتتىن پايدىلىنىپمۇ بېسىپ چىقارغىلى بولىدۇ. شۇڭا خەت شەكلىنى تاللايدىغان بۇيرۇقلارنىمۇ ئىككى تۈرگە بۆلۈشكە بولىدۇ.

بىرىسى A—P , a—p بولغان ئارىلىقتىكى خەت شەكلىنى تاللاش بۇيرۇقلىرى. بۇ خەت شەكلىنى تاللىغاندا خەتلەرنى 24-24 چېكىتلىك ياكى 12-24 چېكىتلىك ئىسكىلاتتىن پايدىلىنىپ بېسىپ چىقىرىشقا بولىدۇ.

يەنە بىرسى Q—T, q—t بولغان ئارىلىقتىكى خەت شەكلىنى تاللاش بۇيرۇقلىرى. بۇ خەت شەكلىنى تاللىغاندا خەتلەرنى 16*16 چېكىتلىك ياكى16*24 چېكىتلىك ئىسكىلاتتىن پايدىلىنىپ بېسىپ چىقىرىشقا بولىدۇ.

① ئىسكىلات ئالماشتۇرۇش بۇيرۇقى

بۇ بۇيرۇق مەزكۇر سىستېمىغا يېڭى قوشۇلغان بۇيرۇق بولۇپ، پەقەت ئۇيغۇرچە خەتلەرنى بېسىشتا پايدىلىنىدىغان ئىسكىلاتلارنى ئالماشتۇرۇش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

ئىسكىلاتلار تۆۋەندىكىچە:

16-16 چېكىتلىك ئىسكىلات. بۇنىڭدا ھەربىر ھەرپ ئېگىزلىكى 16 چېكىت، كەڭلىكى 16 چېكىت كېلىدىغان تىك تۆت بۆلۈك شەكىلدىكى رامكا ئىچىگە ياسالغان بولغاچقا 16*16 چېكىتلىك ئىسكىلات دېيىلگەن. قالغانلىرىمۇ شۇنداق.

بۇ ئىسكىلاتتىكى ھەرپلەر بېسىش ئۈچۈن ھەم شۇنداقلا ئېكراندا كۆرسىتىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ. ئېكراندا كۆرسىتىلگەن خەتلەرنىڭ ھەممىسى مۇشۇ ئىسكىلاتتىكى خەتلەردىن ئىبارەت.

24*24 چېكىتلىك ئىسكىلات. بۇ پەقەت بېسىش ئۈچۈنلا ئىشلىتىلىدۇ.

24 * 16 چېكىتلىك ئىسكىلات. بۇ مەخسۇس ئۇيغۇرچە خەتلەرنى بېسىش ئۈچۈن

ياسالغان ئىسكىلات بولۇپ، قالغان يېزىقلار ئۈچۈن مەۋجۇت ئەمەس.
12 * 24 چېكىتلىك ئىسكىلات. بۇ مەخسۇس ئۇيغۇرچە خەتلەرنى بېسىش ئۈچۈن ياسالغان ئىسكىلات بولۇپ، قالغان يېزىقلار ئۈچۈن مەۋجۇت ئەمەس.
دېمەك مەزكۇر سىستېمدا ئۇيغۇرچە ھەرپلەر ئۈچۈن 16 * 16 ، 24 * 24، 16*24، 12* 24 چېكىتلىك ئىسكىلاتلار تۇرغۇزۇلغان. خەت شەكىللىرى مول، ھەم بىرقەدەر كۆركەم.
مۇشۇ ئىسكىلاتلارنى خالىغانچە ئالماشتۇرۇشقا بولىدۇ. شۇ ئارقىلىق بېسىلىدىغان خەتلەرنىڭ شەكلىنى ئۆزگەرتىشكە بولىدۇ.
مەزكۇر سىستېمدا بېسىش ماشىنىسىنى كونترول قىلىدىغان بۇيرۇقلار « ' » بەلگىسى بىلەن قورشىلىپ يېزىلىدۇ. مۇشۇ بەلگە ئىچىدىكى A, B, C ھەرپلىرى ۋە بىر قىسىم بەلگىلەر بۇيرۇق شەكلىدە بىر تەرەپ قىلىنىدۇ، ئەگەر بەلگىنىڭ سىرتىدا بولسا ئادەتتىكى بېسىلىدىغان ھەرپ-بەلگە شەكلىدە بىر تەرەپ قىلىدۇ.
'A' بۇيرۇقنى ئىشلەتكەندە، 24 * 24 بىلەن 12*24 چېكىتلىك ئىسكىلاتتىن بىرلا ۋاقىتتا پايدىلىنىدۇ. ھەرپلەرنىڭ بەزىلىرى ئۈچۈن 24 * 24 ئىسكىلات ئىشلەتسە بەزىلىرى ئۈچۈن 12* 24 ئىسكىلاتنى ئىشلىتىپ، ئارىلاشما خەتلەرنى بېسىپ چىقىرىدۇ. بۇ چاغدا ھۆججەت بېسىپ چىقارسا خەت بەك كۆركەم چىقىدۇ. بىراق جەدۋەل بېسىپ چىقارسا جەدۋەل سىزىقلىرى ئۈدۈل كەلمەيدۇ شۇڭا جەدۋەل بېسىپ چىقارماقچى بولغاندا بۇ بۇيرۇقنى لايىھىلىمەي 'C' بۇيرۇقنى لايىھەلەش كېرەك.
'B' بۇيرۇقنى ئىشلەتكەندە، ساپ 12* 24 ياكى ساپ 16* 24 چېكىتلىك ئىسكىلاتتىن پايدىلىنىپ خەتلەرنى بېسىپ چىقىرىدۇ.
'C' بۇيرۇقنى ئىشلەتكەندە ساپ 24 * 24 ياكى 16 * 16 چېكىتلىك ئىسكىلاتتىن پايدىلىنىپ خەتلەرنى بېسىپ چىقىرىدۇ. بۇ چاغدا جەدۋەل بېسىپ چىقىرىشقا بولىدۇ.
① خەت شەكلىنى تاللاش بۇيرىقى
شەكلى : '@A-Z, a-z'
مەزكۇر سىستېمدا خەتلەرنىڭ شەكلىنى خالىغانچە ئۆزگەرتىشكە بولىدۇ. بىر ھۆججەتنىڭ تەركىبىدىكى ئوخشىمىغان بۆلەكلەرنى ئوخشىمىغان خەت بىلەن بېسىپ چىقىرىشقا بولۇپلا قالماستىن، بىر قۇر ئۇستىدىكى خەتلەرنىمۇ ئوخشىمىغان خەت شەكلى بويىچە بېسىپ چىقىرىشقا بولىدۇ.
خەت شەكلىنى ئۆزگەرتىدىغان بۇيرۇقنى شۇ قۇرنىڭ ياكى شۇ خەتنىڭ ئاخىرىغا يېزىش كېرەك.
مەسىلەن: « ئاقسۇ دارىلمۇئەللىمىن » دېگەن سۆز بىرىكمىسىدىكى < ئاقسۇ > دېگەن سۆزنى 24 * 24 چېكىتلىك ئىسكىلاتتىن پايدىلىنىپ A خىل خەت شەكلى بىلەن، < دارىلمۇئەللىمىن > دېگەن سۆزنى 16 * 24 چېكىتلىك ئىسكىلاتتىن پايدىلىنىپ، Q خىل خەت شەكلى بىلەن بېسىپ چىقارماقچى بولساق بۇيرۇقنى تۆۋەندىكىدەك لايىھەلەيمىز.
ئاقسۇ 'C@A' دارىلمۇئەللىمىن 'B@Q'
② بېسىش يۆلۈنۈشىنى ئۆزگەرتىش
'>@' ياكى '<@' ۋېرتىكال يۆنۈلۈشتە چوڭايتىلغان خەتلەرنى بىر يۆنۈلۈشتە ياكى

قوش يۆنۈلۈشته بېسشنى بىلدۇرىدۇ. < بەلگە بىر يۆنۈلۈشته بېسشنى يەنى ماشىنكىسىنىڭ بېشى بېرىشتا خەت باسىدۇ. يېنىپ كېلىشىده خەت باسماي يېنىپ كېلىدۇ. > بەلگە قوش يۆنۈلۈشلۈك بېسشنى بىلدۇرىدۇ.

③ قۇر ئارىلىقنى ئۆزگەرتىش

' قۇر ئارىلىقى &' : بۇ بۇيرۇق بىلەن بېسىلىدىغان خەتلەرنىڭ قۇر ئارىلىقنى بەلگىلەشكە بولىدۇ. قۇر ئارىلىقى 255 — 1 بولسا بولىدۇ. مەسىلەن، قۇر ئارىلىقنى 15 قىلماقچى بولساق ' 15 &' قىلىپ بەلگىلەيمىز. بەلگىلىمىگەن چاغدىكى قۇر ئارىلىقى 20 (دەسلەپكى قۇر ئارىلىقى 20 قىلىپ بەلگىلەنگەن)

ئۇنىڭدىن باشقا سىستېمىنىڭ نۇرغۇن ئالاھىده بېسش ئىقتىدارى بار. ئۇلار تۆۋەندىكىچە: خەت يېزىلغان قەغەز يۆزىنى بېزەش بۇيرۇقى :

مەزكۇر سىستېمىدا خەت يېزىلىدىغان قەغەز يۆزىنى ھەر خىل بېزەشكە بولىدۇ. بۇيرۇق تۆۋەندىكىچە :

' % 0 — 7 '

بۇنىڭدا :

0 قەغەز يۆزى ئاق بولۇشنى
1 چېكىتلىك بولۇشنى
2 كاتاكچە بولۇشنى
3 گورىزونتال سىزىقلىق بولۇشنى
4 ۋېرتىكال سىزىقلىق بولۇشنى
5 ئوڭ قىيپاش سىزىقلىق بولۇشنى
6 سول قىيپاش سىزىقلىق بولۇشنى
7 تور شەكىللىك بولۇشنى بىلدۇرىدۇ.

' ; ' خەتلەرنى سۈس بېسشنى بىلدۇرىدۇ.
' \ ' قەغەز يۆزىنى بويىاپ خەتنى ئاق چىقىرىشنى بىلدۇرىدۇ.
' / ' خەتلەرنىڭ ئۈستى قىسمىغا سىزىق سىزىپ قويۇشنى بىلدۇرىدۇ.
' _ ' خەتلەرنىڭ ئاستىغا سىزىق سىزىپ قويۇشنى بىلدۇرىدۇ.
' = ' يۇقىرىقى تۆت خىل بۇيرۇقنى ئاخىرلاشتۇرىدۇ.

' (' خەتلەرنى ئوڭغا 90 گرادۇس بۇراپ بېسىپ چىقىرىدۇ.
') ' خەتلەرنى سولغا 90 گرادۇس بۇراپ بېسىپ چىقىرىدۇ.
' ? ' يۇقىرىقى ئىككى بۇيرۇقنى ئاخىرلاشتۇرىدۇ.
' + ' ئۈستى ئىندېكسنى باسىدۇ.
' - ' ئاستى ئىندېكسنى باسىدۇ.
' : ' ئىنگلىزچە ھەرپلەرنى ماس جۈپ بايتلىق ئىنگلىزچە ھەرپلەرگە ئايلاندۇرۇپ بېسىپ چىقىرىدۇ.

‘ ! ’ يۇقىرىقى ئۇچ بۇيرۇقنى ئاخىرلاشتۇرىدۇ.
مەسىلەن:

‘ X’قىلىپ لايىھىلىسەك مۇنداق بېسىپ چىقىرىدۇ ‘ + 2! ’+ Y ‘–’1 ’+ ‘a+ b ’! ’=0

$$X^{2} + Y_{1}^{a+b} = 0$$

‘.’ بېسىشنى ۋاقتىلىق توختىتىپ قويىدۇ. خالىغان كۇنۇپكىنى باسسا داۋاملىشىدۇ.

4- § سىستېمىدا كۆرۈلگەن كاشىلىلار ۋە ئۇلارنى بىر تەرەپ قىلىش

1. سىستېما نورمال قوزغىلىدۇ. بىراق كۇنۇپكىلارنى باسسا ھېچقانداق ئىنكاس يوق

بۇ خىل ئەھۋاللار قاتتىق دىسكىغا ئىنگلىزچە DOS نىك 5.0 دىن يۇقىرى نۇسخىلىرى ئورنىتىلغان چاغدا پەيدا بولىدۇ. بۇ چاغدا ماشىننى قايتا قوزغىتىپ C> چىققان چاغدا

C>VER

دېگەن بۇيرۇقنى كىرگۈزسەك ئىنگلىزچە DOS نىك نۇسخىسىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ. راستلا 5.0 ياكى ئۇنىڭدىن يۇقىرى نۇسخىسى بولسا UHK 213 سىستېمىسىنىك 1-نومۇرلۇق دىسكىسىدىكى ANSI.SYS دېگەن ھۆججەتنى C نىك غول مۇندەرىجىسى ئاستىغا كۆچۈرىمىز. ئاندىن غول مۇندەرىجە ئاستىدا CONFIG.SYS دېگەن ھۆججەت بولسا ئۇنىڭ تەركىبىگە

DEVICE=ANSI.SYS دېگەن بىر قۇرنى قوشىمىز.

ئەگەر CONFIG.SYS بولمىسا باش مۇندەرىجە ئاستىغا CONFIG.SYS دەپ ھۆججەتنى بىرنى تۇرغۇزىمىز. ئۇنىڭ مەزمۇنى مۇنداق بولىدۇ:

FILES=20
DEVICE=ANSI.SYS

CONFIG.SYS تۇرغۇزۇلۇپ بولغاندىن كېيىن ماشىننى قايتا قوزغىتىپ UHK نى باسىمىز. شۇنىڭ بىلەن سىستېما نورمال ئىشلەيدۇ. ئەگەر يەنىلا يۇقىرىقىدەك كاشىلا كۆرۈلسە ئاپتور بىلەن ئالاقىلاشسا بولىدۇ.

2. سىستېما نورمال قوزغىلىدۇ. ئىنگلىزچە، خەنزۇچە كىرگۈزۈش نورمال بىراق ALT+F5 نى باسقان ھامان كومپيۇتېر ئۆلۈك ھالەتكە كىرىدۇ.

بۇ كۆپ ھاللاردا كومپيۇتېرغا ۋىرۇس يۇققاندا كۆرۈلىدۇ. ياكى سىز سىستېمىنى باشقىلارنىك كومپيۇتېردىن ئوغرىلىقچە كۆچۈرىۋالسىڭىزمۇ بۇ خىل ئەھۋال كۆرۈلىدۇ. ئەگەر ۋىرۇس يۇققان بولسا ئاۋۋال DOS نىك ۋىرۇس يۇقمىغان قوزغىتىش دىسكىسىنى A غا سېلىپ ماشىننى قايتا قوزغىتىپ، ۋىرۇس يوقىتىش پروگراممىسى ئارقىلىق ۋىرۇسنى يوقاتقاندىن كېيىن سىستېمىنى قاتتىق دىسكىغا قايتا ئورنىتىش كېرەك. 1-نومۇرلۇق دىسكىنى ئورناتسىلا بولىدۇ. قالغانلىرىنى ئورنىتىش ھاجەتسىز.

ئەگەر سىستېما بەزىدە نورمال ئىشلەپ، بەزىدە نورمال ئىشلىمىسە بۇمۇ ۋىرۇس بىلەن يۇقۇملانغانلىقنىك ئىپادىسى، بۇنى ھۆججەتنىك ئۇزۇنلىقى ۋە ۋاقتى ئارقىلىق

كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇ. تۆۋەندە ۋىرۇس يۇقمىغان چاغدىكى بىر قىسىم ھۆججەتلەرنىڭ ئۇزۇنلىقى ۋە تۈرىنى ئۇزۇلغان ۋاقتىنى پايدىلىنىش ئۈچۈن بەردۇق.

UHK مۇندەرىجىسى ئاستىدىكى ھۆججەتلەر:

BASRUN20	EXE	63,232	10-05-94 12:00p
KAZ	DAT	480	10-05-94 12:00p
KIR	DAT	480	10-05-94 12:00p
RUS	DAT	190	10-05-94 12:00p
UCC11	COM	9,839	10-05-94 12:00p
UCC25	COM	9,879	10-05-94 12:00p
UCCCC	COM	44,511	10-05-94 12:00p
UCE21	COM	9,879	10-05-94 12:00p
UCE26	COM	9,884	10-05-94 12:00p
UCH25	COM	10,001	10-05-94 12:00p
UCL25	COM	9,839	10-05-94 12:00p
UCV26	COM	9,879	10-05-94 12:00p
UFILE0A	COM	1,424	10-05-94 12:00p
UFILE16B	COM	7,025	10-05-94 12:00p
UFILE1A	COM	1,490	10-05-94 12:00p
UFILE24A	COM	7,342	10-05-94 12:00p
UFILE2A	COM	146	10-05-94 12:00p
UFILE3A	COM	675	10-05-94 12:00p
UHK	BAT	137	10-05-94 12:00p
UPRT	COM	4,551	10-05-94 12:00p
UYG	DAT	480	10-05-94 12:00p
XSHZ	EXE	2,455	10-05-94 12:00p
Z24	EXE	6,423	10-05-94 12:00p
Z40	EXE	6,359	10-05-94 12:00p
KWB	COM	840	10-05-94 12:00p
Z16	EXE	5,863	10-05-94 12:00p
IKPRO	COM	9,879	10-05-94 12:00p

3. ماشىنكىدا خەت بېسىش نورمال بولماسلىق

1) ماشىنكا قالايمىقان نەرسىلەرنى باسىدۇ. ماشىنكىنىڭ تۈلۈقى توختىماي چۆگىلەيدۇ.

بۇ خىل ئەھۋال بېسىش ماشىنىسىنىڭ قوزغىتىش پروگراممىسى بىلەن بېسىش ماشىنىسىنىڭ تېپى بىردەك بولمىغان. بېسىش ماشىنىسىنىڭ تېپىنى توغرا تاللىسىڭىزلا بولىدۇ (« بېسىپ چىقىرىش» دېگەن ماۋزۇغا قارالا).

2) خەنزۇچە خەتلەرنى نورمال بېسىپ چىقىرىدۇ. بىراق ئۇيغۇرچىنى نورمال بېسىپ چىقىرالمايدۇ.

بۇ خىل ئەھۋال ئۇيغۇرچە خەت ئىسكىلاتى بۇزۇلۇپ كەتكەندە كۆرۈلىدۇ. شۇڭا سىز ئاۋۋال C دىسكىدىكى UHK دېگەن مۇندەرىجە ئاستىغا كىرىپ، 1-نومۇرلۇق دىسكىدىكى 24T.EXE دېگەن ھۆججەتنى ئىجرا قىلغۇزسىڭىزلا بولىدۇ. يەنى تۆۋەندىكىدەك:

C>A:24T

3) باغاقنى نورمال بېسىپ چىقىرالمايدۇ.

باغاق نابور قىلىنىپ بولغاندىن كېيىن بېسىپ چىقارغاندا نورمال چىقماي قالايمىقان بېسىلىپ چىقىدىغان ئەھۋاللار كۆرۈلىدۇ. بۇ چاغدا DOS قا قايتىپ چىقىپ، DOS نىڭ چىقىرىش يۆلۈنۈشىنى ئۆزگەرتىش ئىقتىدارىدىن پايدىلىنىپ بېسىپ چىقارسا بولىدۇ. ئەگەر باغاقنىڭ ھۆججەت نامى BG بولسا نابور قىلىنغاندىن كېيىنكى ھۆججەت نامى BG.NAB بولىدۇ. شۇڭا مۇشۇ BG.NAB دېگەن ھۆججەتنى بېسىپ چىقارسىلا بولىدۇ. مەشغۇلاتى تۆۋەندىكىچە:

C:\WSU>TYPE BG.NAB > PRN:

بۇنىڭدا ALT+F7 نى بېسىپ يېزىش يۆلۈنۈشىنى ئۆزگەرتىش كېرەك.

5— § نابور قىلىش پروگراممىسىنىڭ ئىشلىتىلىشى

نابور قىلىش پروگراممىسى WORDSTAR نىڭ D بۇيرۇقى ئارقىلىق يېزىلغان تېكستلىك ھۆججەتلەرنى ۋە CCED ئارقىلىق سىزىلغان جەدۋەللەرنى نابور قىلىش ۋە بېسىپ چىقىرىش (قوش بەتكە، بىر بەتكە ۋە ئايرىم-ئايرىم قوش بەتكە) ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ. بۇ پروگراممىنىڭ مەشغۇلات قائىدىسى مۇنداق:

WORDSTAR ۋە CCED ئارقىلىق ھۆججەتنى كىرگۈزۈپ دىسكىغا ساقلاپ بولغاندىن كېيىن DOS قا قايتىپ چىقىمىز. ئاندىن

C>UNPR

دېگەن بۇيرۇقنى كىرگۈزسەك مەزكۇر پروگراما قوزغىلىپ، ئېكرانغا:

باش بۇيرۇق

N نابور قىلىش
P بېسىپ چىقىرىش
A ھۆججەت ئايلاندۇرۇش
X DOS قا قايتىش

دېگەن كۆرسەتمىلەر كۆرۈلىدۇ. بۇ باش مەشغۇلات تىزىملىكى.

1. نابور قىلىش

باش بۇيرۇقنىڭ مەشغۇلات تىزىملىكى كۆرۈنگەندە N نى باسسا نابور قىلىش مەشغۇلاتىغا كىرىپ، ئېكرانغا:

? نابور قىلىنىدىغان ھۆججەت نامى
? بىر قۇرغا تىزىلىدىغان ھەرپ سانى

دېگەن كۆرسەتمىلەر كۆرۈنىدۇ. بۇ چاغدا WORDSTAR ئارقىلىق كىرگۈزگەن، نابور قىلماقچى بولغان ھۆججەتنىڭ ئىسمىنى ۋە بىر قۇرغا تىزىلىدىغان ھەرپ سانىنى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسقاندا، ئېكراندا:

نابور نۇسخىلىرى

A ئادەتتىكىچە نابور قىلىش
G گۇللۇك گىرۇھكلىك نابور قىلىش
B باغاق نابور قىلىش

دېگەن كۆرسەتمىلەر چىقىدۇ. بۇنى ئېھتىياجغا ئاساسەن تاللاپ ئىشلەتسە بولىدۇ. ئادەتتە ھۆكۈمەت خەت-ئالاقىلىرىنى A نى تاللاپ نابور قىلسا بولىدۇ. ئەگەر سىز كومپيۇتېردا باغاق چىقارماقچى بولسىڭىز، باغاق مەزمۇنىنى ئادەتتىكى ھۆججەتنى ئۇرغاندەك ئۇرۇپ كىرگۈزۈپ، نابور بۇيرۇقلىرىنىمۇ ئادەتتىكى ھۆججەتتىكىدەك لايىھەلەپ، مۇشۇ كۆرسەتمە كۆرۈنگەندە B نى تاللىسىڭىز بولىدۇ.

2. بېسىپ چىقىرىش

باش بۇيرۇقنىڭ مەشغۇلات تىزىملىكى كۆرۈنگەندە P نى باسسا بېسىش مەشغۇلات تىزىملىكىگە كىرىپ ئېكراندا:

بېسىش شەكلى

A بىر بەتكە بېسىش
B ئايرىم-ئايرىم قوش بەتكە بېسىش
C بىرلا ۋاقىتتا قوش بەتكە بېسىش
D تەقلىدىي كۆرسىتىش
X باش بۇيرۇقتا قايتىپ چىقىش

دېگەن كۆرسەتمىلەر كۆرۈنىدۇ. بۇ چاغدا سىز A، B، C، D لارنى بېسىش ئارقىلىق خالىغان بىر خىل بېسىش شەكلىگە كىرەلەيسىز. يۇقىرىقىلاردىن بىرىنى تاللىغاندىن كېيىن ئېكراندا:

? (*.NAB) بېسىلىدىغان ھۆججەتنىڭ ئىسمى
? (30) بىر بەتكە قانچە قۇر باسىدۇ
? (01) قانچىنچى بەتتىن باسىدۇ
? (ENTER/N) بەت نومۇرىنى باسامدۇ

? بەت نومۇرى قانچىدىن باشلانغان

? (20) بەت ئارىسىدىكى بوش كاتەك سانى

دېگەن كۆرسەتمىلەر كۆرۈنىدۇ. بۇنىڭغا ئېھتىياجغا ئاساسەن جاۋاب بېرىپ بولغاندىن كېيىن بېسىشقا باشلايدۇ. بۇنىڭدىكى «قانچىنچى بەتنى باسىدۇ» دېگىنى بېسىلىدىغان ئەمەلىي بەت نومۇرىنى كۆرسىتىدۇ. «بەت نومۇرى قانچىدىن باشلانغان» دېگىنى بېسىلىدىغان ھۆججەتنىڭ باشلىنىش بەت نومۇرىنى كۆرسىتىدۇ. بۇ ئىككى تۈرگە مۇۋاپىق جاۋاب بېرىش ئارقىلىق بىرنەچچە ھۆججەتنىڭ بەت نومۇرىنى تۇتاش چىقىرىشقا بولىدۇ.

قالغان مەشغۇلات قائىدىلىرى ئېكراندىكى تەلەپكە ئاساسەن بولسا بولىدۇ.

بىر ھۆججەتنى بېسىپ چىقىرىشتىن ئاۋۋال ئۇنى چوقۇم نابور قىلىش كېرەك. بولمىسا لايىھىلىگەن نابور بۇيرۇقلىرى ئىناۋەتسىز بولىدۇ.

نابور بۇيرۇقلىرى دېگىنىمىز خەتلەرنى چوڭ-كىچىك، كەڭ-تار ۋە جەدۋەللەرنى نابور قىلىشتا ئىشلىتىلىدىغان بۇيرۇقلاردۇر. بۇ بۇيرۇقلارنىڭ ھەممىسى چوقۇم ئىنگلىزچە ھالەتتە، مۇستەقىل بىر قۇرغا يېزىلىشى ۋە شۇ قۇرنىڭ بېشىغا يېزىلىشى كېرەك. بولمىسا ئىناۋەتسىز بولىدۇ. نابور بۇيرۇقلىرىنى نابور قىلىش پروگراممىسىلا تونۇيدۇ.

1) خەتلەرنىڭ كەڭ-تارلىقىنى تاللاش بۇيرىقى

بۇ بۇيرۇق چوقۇم ئىنگلىزچە ھالەتتە مۇستەقىل بىر قۇرغا يېزىلىشى كېرەك. خەتلەرنى كەڭ چىقىرىشتا:

}K{ قىلىپ لايىھىلەيمىز. «K» كەڭ دېگەننىڭ باش ھەرپى. بۇ يەردە چوقۇم چوڭ يېزىلىشى كېرەك.

ئوخشاش ئۇسۇل بويىچە ھەرپلەرنى تار چىقىرىش ئۇچۇن چوڭ تىرناق ئىچىگە T نى، ئارىلاش چىقىرىش ئۇچۇن A نى يېزىپ قويساقلا بولىدۇ. ئەگەر جەدۋەل بولۇپ قالسا J نى يازىمىز.

2) خەتنىڭ چوڭ كىچىكلىكى ۋە قۇرلارنىڭ ئارىلىقىنى لايىھىلەش.

خەتلەرنىڭ چوڭ كىچىكلىكى ۋە قۇرلارنىڭ ئارىلىقىنى كونترول قىلىشتا ئوتتۇرا تىرناقنىڭ ئىچىگە ئىنگلىزچە ھەرپ ۋە سانلارنى يازىمىز. خەتلەرنىڭ چوڭ كىچىكلىكىنى بەلگىلەيدىغان بەلگىلەر خەت شەكلى جەدۋىلىدە بار.

مەسىلەن: بىز مەلۇم بىر ئابزاسنى ياكى مەلۇم بىر قۇردىكى خەتلەرنى A خىل خەت شەكلى بىلەن قۇر ئارىلىقىنى 30 قىلىپ لايىھىلىمەكچى بولساق نۇر بەلگىنى شۇ ئابزاسنىڭ باش قۇرنىڭ بېشىغا ئېلىپ بېرىپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى بېسىپ بىر قۇر ھاسىل قىلىمىز. ئاندىن نۇر بەلگىنى شۇ قۇرنىڭ بېشىغا ئېلىپ بېرىپ }A30{ نى يازىمىز.

3) مەلۇم بىر قۇرنى ئوتتۇرىغا توغرىلاش

ھۆججەت بېسىپ چىقىرىشتا ماۋزۇسى چوقۇم قۇرنىڭ ئوتتۇرىسىغا توغرىلىنىشى كېرەك. بۇنى قول بىلەن توغرىلىماستىن بۇيرۇق بىلەنلا توغرىلاش كېرەك. ئوتتۇرىغا توغرىلاش بۇيرىقى «!».

ئىشلىتىش ئۇسۇلى: نۇر بەلگىنى ئوتتۇرىغا توغرىلىماقچى بولغان قۇرنىڭ بېشىغا يۆتكەپ ئىنگلىزچە ھالەتتە «!» نى كىرگۈزۈپ قويساقلا نابور قىلىنغاندىن كېيىن شۇ قۇر ئوتتۇرىغا توغرىلىنىدۇ.

تۆۋەندە مسال ئارقىلىق چۈشەندۈرۈپ ئۆتىمىز.

تۆۋەندىكىدەك ھۆججەت بار بولسا ھەم تەركىۋىدە جەدۋەل بولسا، بۇيرۇقلارنى تۆۋەندىكىدەك لايىھىلەپ، نابور قىلىپ بېسىپ چىقارساق، ماۋزۇ C خىل خەت شەكلى بىلەن ئوتتۇرىغا تونۇرلىنىپ كەلگە شەكىلدە بېسىلىدۇ. تېكىستى A خىل خەت شەكلىدە ئارىلاش شەكىلدە بېسىلىدۇ.

}K{

)C20(

! يۇمساق دىسكا قوزغاتقۇچ

)A33(

}A{

يۇمساق دىسكا كومپيۇتېرنىڭ ئەڭ كۆپ ئىشلىتىلىدىغان سىرتقى ساقلىغۇچىسى بولۇپ، ئۇ يۇمشاق دىسكا قوزغاتقۇچنىڭ ياردىمىدە كومپيۇتېر بىلەن ئۇچۇر ئالماشتۇرالايدۇ. شۇڭا، دىسكا قوزغاتقۇچ بىلەن دىسكا ماس بولۇشى كېرەك. دىسكا قوزغاتقۇچ دىيامېتىرىغا قاراپ 5.25 دىيۇملۇق ۋە 3.5 دىيۇملۇق دەپ بۆلۈنىدۇ، سىغىمىغا قاراپ يۇقىرى سىغىملىق ۋە تۆۋەن سىغىملىق دەپ بۆلۈنىدۇ. تۆۋەندىكى جەدۋەلدە دىسكا قوزغاتقۇچنىڭ تۈرلىرى بېرىلگەن.

}J{

ئىزاھ	سىغىمى	دىئامېتىرى
بىر ماگنىتلىق باشلىق تۆۋەن سىغىملىق قوزغاتقۇچ	180/160KB	5.25
5.2 دىيۇملۇق تۆۋەن سىغىملىق قوزغاتقۇچ	360/320KB	5.25
5.25 دىيۇملۇق يۇقىرى سىغىملىق قوزغاتقۇچ	1.2KB	5.25
3.5 دىيۇملۇق تۆۋەن سىغىملىق قوزغاتقۇچ	720KB	3.5
3.5 دىيۇملۇق يۇقىرى سىغىملىق قوزغاتقۇچ	1.44KB	3.5

}A{

ئالتىنچى باب. تەھرىرلەش پروگراممىسى WORDSTAR

1— § ئومۇمىي بايان

WORDSTAR تەھرىرلەش ئىقتىدارى بىرقەدەر كۈچلۈك تەھرىرلەش پروگراممىسى بولۇپ، ھەر خىل كومپيۇتېرلاردىكى ھەر خىل مەشغۇلات سىستېمىسى مۇھىتىدا نورمال ئىشلەيدۇ.

WORDSTAR ئارقىلىق ھۆججەت تۈرغۇزۇش، تەھرىرلەش، دېسكىغا ساقلاش، قايتا تەھرىرلەش، بېسىپ چىقىرىش قاتارلىق بىر قاتار مەشغۇلاتلارنى ئېلىپ بېرىشقا بولىدۇ. مەشغۇلات جەريانىدا مەشغۇلاتنىڭ چۈشەندۈرۈلىشى ۋە ئاگاھلاندۇرۇش كۆرسەتمىلىرى ئېكراندا كۆرسىتىلىدۇ.

WORDSTAR پۈتۈن ئېكرانلىق تەھرىرلەش پروگراممىسى بولۇپ، كۆرۈنەرلىك ئالاھىدىلىكى شۇكى، كۈنۇپكا ئارقىلىق ھۆججەت تەشكىللەش ئىنتايىن قولاي. يەنى ھۆججەتنىڭ خالىغان بىر يېرىنى ئېكراندا كۆرسىتىپ تۇرتىشكە، بىر ھەرپ، بىر سۆز، بىر قۇر ياكى بىرەر ئابزاسنى قىستۇرۇش، ئۆچۈرۈش، ياكى دېسكىغا باشقا نام بىلەن ساقلاپ قويۇشقا بولىدۇ. كومپيۇتېرنىڭ ئىچكى ساقلىغۇچىسىنىڭ چوڭ كىچىكلىكى تەھرىرلەيدىغان ھۆججەتنىڭ ئۇزۇن-قىسقىلىقىغا مۇناسىۋەتسىز بولۇپ، تەھرىرلەيدىغان ھۆججەتنىڭ ئۇزۇن-قىسقىلىقى ئىچكى ساقلىغۇچنىڭ چەكلىمىسگە ئۇچرىمايدۇ.

WORDSTAR نىڭ تەھرىرلەش بۇيرۇقلىرى، تەھرىرلەش پروگراممىلىرى ئومۇميۈزلۈك ئىشلىتىلىدىغان ئۆلچەمگە ئايلىنىپ قالدى. شۇڭا WORDSTAR نىڭ تەھرىرلەش بۇيرۇقلىرىنى ئىشلىتىشنى بىلسىڭىزلا WPS ، CCED ۋە باشقا تەھرىرلەش پروگراممىلىرىنى بىمالال ئىشلىتىپ كېتەلەيسىز.

بىز بۇ بابتا UHK 213 سىستېمىسى بىلەن بىرلىكتە ئىشلىتىلىدىغان، شىنجاڭ داشۆ ئۇچۇر فاكۇلتېتى ئۇيغۇرچىلاشتۇرغان WORDSTAR نى تەپسىلىي تونۇشتۇرىمىز. ئاپتور UHK 213 سىستېمىسىغا ماسلاشتۇرۇپ بۇ WORDSTAR غا ئازراق تۈزۈتۇش كىرگۈزگەن. شۇڭا ئاز بىر قىسىم يەرلىرى ئەسلىدىكىسگە ئوخشمايدۇ.

2— § WORDSTAR نى قوزغىتىش

1. WORDSTAR نىڭ تەركىبلىرى

UHK 213 سىستېمىسىدا WORDSTAR قاتتىق دېسكىدىكى WSU دېگەن بىرلەمچى مۇندەرىجە ئاستىغا ئورۇنلاشتۇرۇلغان بولۇپ، ئۇنىڭ نورمال ئىشلىشى ئۈچۈن تۆۋەندىكى ھۆججەتلەر شۇ مۇندەرىجە ئاستىدا بولۇشى كېرەك.

```
WSU      COM     21,760 10-05-94  9:50a
WSMSGS1  OVR     32,704 10-05-94  9:50a
WSMSGSU  OVR     32,704 10-05-94  9:50a
```

```
WSOVLU   OVR        677 10-05-94 9:50a
WSOVLY11 OVR     41,216 10-05-94 9:50a
WSOVLY1U OVR     41,216 10-05-94 9:50a
```

بۇنىڭ ئىچىدە WSU.COM ئاساسلىق ھۆججەت بولۇپ، قالغان ھۆججەتلەر ئۇنىڭ قوشۇمچە ھۆججەتلىرى. قالغان ھۆججەتلەر بولمسا نورمال ئىشلىمەيدۇ.

2. WORDSTARنى قوزغىتىش

WSU.COM ئۇيغۇرچە مەشغۇلات سىستېمىسى مۇھىتىدا نورمال ئىشلەيدۇ. شۇڭا ئىشلىتىشتىن ئاۋۋال ئاۋۋال ئۇيغۇرچە مەشغۇلات سىستېمىسىنى قوزغىتىپ بولغاندىن كېيىن، WSU دېگەن مۇندەرىجە ئاستىغا كىرىمىز. ئاندىن DOS نىڭ بۇيرۇق قۇرىغا

C>WSU

نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق، بىردەمدىن كېيىن تۆۋەندىكىدەك باشلىنىش بۇيرۇقلىرى كۆرۈنىدۇ.

باشلىنىش بۇيرۇقلىرى

D تېكست تەھرىرلەش	E نام ئالماشتۇرۇش
P بېسىش-ئۇزۇلۇش	O ھۆججەت كۆچۈرۈش
R پ . ئىجرا قىلىش	Y ھۆججەت چىقىرىش
N پ. تەھرىرلەش	X چېكىنىپ چىقىش
M قوشۇپ بېسىش	

بۇ WORDSTAR نىڭ قوزغالغانلىقىنى، WORDSTAR بۇيرۇقلىرىنى ئىشلىتىشكە بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. باش بۇيرۇقتىكى مەشغۇلاتلارنىڭ ھەممىسىنى بىرلا كۇنۇپكىنى بېسىش ئارقىلىق قوزغاتقىلى بولىدۇ. تۆۋەندە تېكست ھۆججەت تەھرىرلەش ۋە چېكىنىپ چىقىش مەشغۇلاتلىرىنى تونۇشتۇرۇپ ئۆتىمىز.

1) چېكىنىپ چىقىش

باشلىنىش بۇيرۇقلىرى كۆرۈنگەندە X نى باسسىلا (ئالدى بىلەن ALT+F6 نى بېسىپ ئاندىن X نى باسمىز)، WORDSTAR دىن چېكىنىپ DOS قا قايتىدۇ. يەنى ئېكراننىڭ ئاستىدىكى قۇردا DOS نىڭ كۆرسەتمە بەلگىسى كۆرۈنىدۇ.

2) تېكست تەھرىرلەش

باشلىنىش بۇيرۇقلىرى كۆرۈنگەندە D نى باسسا ئېكراندا بۇ مەشغۇلاتنىڭ چۈشەندۈرۈشى كۆرۈنىدۇ ۋە ئېكرانداھۆججەت نامى؟

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بۇ چاغدا كىرگۈزمەكچى بولغان ھۆججەتكە نام قويۇپ ياكى ئىلگىرى كىرگۈزۈپ بولغان ھۆججەتنىڭ نامىنى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى

باسسا بولىدۇ.

(ھۆججەت نامىنى كىرگۈزۈشتە، ئۇنىڭ ئالدىغا قوزغاتقۇچ نامىنى كىرگۈزسە بولىدۇ. يەنى A:KITAP ياكى B:HOJJAT1 دېگەندەك ئوخشاش. ئەگەر قوزغاتقۇچ نامى قوشۇلمسا WSU تۇرغان دېسكىدىكى WSU مۇندەرىجە تۇرغان مۇندەرىجە ئاستىغا كۆرسىتىلگەن ھۆججەتنى تۇرغۇزىدۇ (ئەگەر ئەسلى بار بولسا تەھرىرلەش ئۈچۈن ئۇنى ئېكراندا كۆرسىتىدۇ). ھۆججەت نامىنىڭ ئالدىغا ھۆججەتنىڭ يولىنى (ھۆججەت تۇرئاتقان مۇندەرىجە نامى) يازسا WORDSTAR ئۇنى تونىمايدۇ. بۇنىڭغا دىققەت قىلىش كېرەك.)

3. ھۆججەت كىرگۈزۈش

WORDSTAR دىن پايدىلىنىپ ئۇيغۇرچە ھۆججەت كىرگۈزۈش ئىنتايىن قولاي بولۇپ، ھۆججەتنى كىرگۈزۈپ خاتا يەرلىرىنى ئېكراندا كۆرسىتىپ تۇرۇپ تۈزۈتۈپ بولغاندىن كېيىن، دېسكىغا ساقلاپ نابور قىلىپ بېسىپ چىقىرىشقا بولىدۇ.

مىسال: A دىكى دېسكىغا ELAN دېگەن ھۆججەتتىن بىرنى تۇرغۇزايلى، ئۇنىڭ مەزمۇنى تۆۋەندىكىدەك بولسۇن:

ئېلان

شىركىتىمىز كومپيۇتېر ۋە ئېلېكترون تېخنىكىسى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان يۇقىرى تېخنىكا شىركىتى. كەسىپىي ئېھتىياجىغا ماسلىشىش ئۈچۈن بىر قىسىم كەسىپىي خادىملارنى تولۇقلىماقچى.

سىنىق تېلېۋىزىيە كەسىگە 2 نەپەر.

كومپيۇتېرنى ئاسراش ۋە رېمونت كەسىگە 1 نەپەر.

پروگراممىا لايىھەلەش كەسىگە 4 نەپەر.

شەرت:

تېلېۋىزىيە كەسىگە قوبۇل قىلىدىغانلار چوقۇم ئالىي مەكتەپنىڭ ئېلېكترون باكى ئاپتوماتلاشتۇرۇش كەسىنى پۈتتۈرگەن بولۇشى، ئەمەلىي تەجرىبىسى بار بولۇشى كېرەك.

كومپيۇتېرنى ئاسراش ۋە رېمونت قىلىش كەسىگە قوبۇل قىلىنىدىغانلار، قاتتىق ماتېرىيالنى يېشىق بىلىشى، كومپيۇتېردا ئەمەلىي مەشغۇلات قىلالايدىغان بولۇشى كېرەك.

پروگراممىا لايىھەلەش كەسىگە قوبۇل قىلىنىدىغانلار ئالىي مەكتەپنىڭ مەخسۇس شۇ كەسىپىدە ئوقۇغان بولۇشى، C تىلىنى يېشىق بىلىشتىن سىرت C تىلى ئارقىلىق بىرەر يۇقىرى سەۋىيىلىك پروگراممىا تۈزۈپ باققان بولۇشى، ئىنگلىزچە كەسىپىي ماتېرىياللاردىن پايدىلىنالايدىغان بولۇشى كېرەك.

مەشغۇلات باسقۇچلىرى مۇنداق:

1) كومپيۇتېرنى قوزغىتىپ DOS نىڭ كۆرسەتمە بەلگىسى كۆرۈنگەندە UHK نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق ئۇيغۇرچە سىستېما قوزغىلىدۇ.

2) ئاندىن CD\WSU نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى بېسىش ئارقىلىق WSU

دېگەن تارماق مۇندەرىجە ئاستىغا كىرىمىز.

3) WSU نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى بېسىپ، WORDSTAR نى قوزغىتىمىز.

4) باشلىنىش بۇيرۇقلىرى كۆرۈنگەندە D نى بېسىپ «ھۆججەت نامى؟» دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنگەندە NALE:A دېگەننى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسى باسساق ئېكران تازىلىنىپ ئېكرانىنىڭ ئۈستۈنكى قۇرىدا

```
NALE:A        بەت:1      قۇر:01    ھەرپ:01      INSERT ON
R----!----!----!----!----!----!----!----!----!----!----!----L
```

كۆرۈنۈش ھاسىل بولىدۇ. بۇ WORDSTAR نىڭ تەھرىرلەش ھالىتى قۇرى بولۇپ، ئۇنىڭدا تەھرىرلەۋاتقان ھۆججەتنىڭ نامى، نۇر بەلگىسىنىڭ ئورنى، قىستۇرۇش ھالىتى ياكى ئەمەسلىكىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

5) ALT+F5 نى بېسىپ ئۇيغۇرچە كىرگۈزۈش ھالىتىگە كىرىپ يۇقىرىقى ھۆججەتنى كىرگۈزىمىز.

كىرگۈزۈش جەريانىدا بىر ئابزاس تۈگىگەندە قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسمىمىز. ئىچ قۇردىن باشلىماقچى بولساق < TAB > كۇنۇپكىسىنى باسساق بولىدۇ.

6) ھەممىنى كىرگۈزۈپ بولغاندىن كېيىن F1 نى باسساق دېسكىغا ساقلاپ باشلىنىش بۇيرۇقلىرىغا قايتىپ كېلىدۇ. ئاندىن X نى بېسىپ DOS قا قايتىپ چىقىمىز (ئاۋۋال ALT+F6 نى بېسىپ ئىنگلىزچە كىرگۈزۈش ھالىتىگە كىرىش كېرەك)

7) ئىشلەتكۈچىلەر ھەممىنى كىرگۈزۈپ بولغاندىن كېيىن، ئېكراندا كۆرۈنگەننى بېسىپ چىقارسا بولمايدۇ. چۈنكى ئىشلەتكۈچىلەر ئېكرانغا تەپسلىي قارايدىغان بولسا، ئېكراندىكى كۆرۈنۈشتە بەزى قۇرلاردا بوغۇم توغرا ئايرىلمىغان، يەنە كېلىپ ئىككى تەرەپنى تەكشى بولمىغان. شۇڭا ئۇنى بوغۇم ئايرىپ، ئىككى تەرەپنى تەكشىلىگەندىلا ئاندىن بېسىپ چىقارغىلى بولىدۇ. بۇنى ئىشلەتكۈچىلەر قول بىلەن قىلسا ناھايىتى ئاۋارىچىلىق. شۇڭا ئۇنى UNPR پروگراممىسىنىڭ بىر تەرەپ قىلىشىغا تاپشۇرۇپ بەرسە بولىدۇ. يەنى DOS نىڭ كۆرسەتمە قۇرى كۆرۈنگەندە UNPR نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسسا بولىدۇ. (قالغان ئىشلىتىلىشىنى 5-بابتىكى نابور قىلىش پروگراممىسىنىڭ ئىشلىتىلىشى دېگەن پاراگرافتىن كۆرۈڭ).

3— § تەھرىرلەش كۇنۇپكىلىرى

1. WORDSTAR نىڭ تەھرىرلەش كۇنۇپكىلىرىنى بېسىش ئۇسۇلى

WORDSTAR دا ئىشلىتىلىدىغان تەھرىرلەش كۇنۇپكىلىرىنىڭ كۆپىنچىسى CTRL كۇنۇپكىسىنى بېسىپ تۇرۇپ بېسىلىدىغان بىرىكمە كۇنۇپكىلار بولۇپ، تۇتۇۋالغان CTRL كۇنۇپكىسىنى ^ بەلگىسى بىلەن ئىپادىلەيمىز. بىرىكمە كۇنۇپكىلارنى بېسىش ئۇسۇلىنى 2-بابتا كۆرۈپ ئۆتكەن، بۇ يەردە ئازراق تەكرارلاپ ئۆتىمىز.

^ نىڭ بىلەن بىرىكىدىغان بىرىكمە كۇنۇپكىلارنى بېسىشتا ئاۋۋال ^ كۇنۇپكىسى

بېسىلىدۇ، ئۇنى قويۇۋەتمەي تۇرۇپ قالغان كۇنۇپكىلارنى بېسىپلا قويۇۋېتىمىز. ئاخىرىدا ^ نى قويۇۋېتىمىز.

مەسىلەن: D^ نى بېسىتا، ئاۋۋال ^ نى بېسىپ قويۇۋەتمەي تۇرۇپ D نى چېكىپلا قويىمىز (ئۇزاق بېسىشقا بولمايدۇ). ئاندىن ^ قويۇۋېتىمىز.

KD^ نى بېسىتا، ئاۋۋال ^ نى بېسىپ قويۇۋەتمەي تۇرۇپ، K نى بېسىپ قويۇۋېتىپ، ئاندىن D نى باسىمىز. ئاخىرىدا ^ نى قويۇۋېتىمىز.

2. WORDSTAR دا ئەڭ كۆپ ئىشلىتىلىدىغان تەھرىرلەش كۇنۇپكىلىرى

WORDSTAR پۈتۈن ئېكراندا تەھرىرلەش ئېلىپ بارىدۇ، يەنى ھۆججەتنى قۇر بويىچە ئەمەس، بەلكى پۈتۈن ئېكرانغا توشقۇزۇپ كۆرسىتىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنىڭ تەھرىرلەش كۇنۇپكىلىرى كۆپ ھەم ئىشلىتىشكە ناھايىتى قولايلىق.

1) ساقلاش ۋە چېكىنىپ چىقىش كۇنۇپكىلىرى

^KD ياكى F1 ھۆججەتنى دىسكىغا خاتىرىلەپ باشلىنىش بۇيرۇقىغا قايتىدۇ.

^KQ ياكى F2 تۇزىتىلگەن مەزمۇنلارنىڭ ھەممىسىنى ئىناۋەتسىز قىلىپ باشلىنىش بۇيرۇقىغا قايتىدۇ. يەنى ساقلىماي چېكىنىپ چىقىدۇ (تەھرىرلەنگەن ھۆججەتنىڭ ئەسلى نوسخىسى ساقلىنىپ قالىدۇ).

^KS كېتىۋېتىپ ساقلايدۇ. يەنى تەھرىرلەۋاتقان ھۆججەتنى دىسكىغا خاتىرىلەپ، يەنە تەھرىرلەشكە قايتىدۇ (بىر ھۆججەتنى تەھرىرلەۋاتقىنىمىزدا بەزىدە تۇيۇقسىز توك كېتىپ قېلىپ تەھرىرلىگىنىمىزنى يوق قىلىۋېتىدۇ، بۇنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن تەھرىرلەپ بولغىنىمىزنى ۋاقتىدا دىسكىغا ساقلىۋېتىشىمىز كېرەك. ^KS بۇيرۇقى شۇنىڭغا ئىشلىتىلىدىغان بۇيرۇق بولۇپ، دىسكىغا خاتىرىلەپ بولغاندىن كېيىن ^QP بۇيرۇقىنى باسساق نۇر بەلگىسى ئەسلىدىكى ئورنىغا قايتىپ كېلىپ داۋاملىق تەھرىرلەشكە بولىدۇ.

^KX ھۆججەتنى دىسكىغا خاتىرىلەپ DOS قا قايتىدۇ.

2) نۇر بەلگىسىنى يۆتكەش كۇنۇپكىلىرى

^D ياكى ←كۇنۇپكىسى، نۇر بەلگىسىنى سولغا بىر ھەرپ ئورنىنى يۆتكەيدۇ.

^S ياكى → كۇنۇپكىسى، نۇر بەلگىسىنى ئوڭغا بىر ھەرپ ئورنىنى يۆتكەيدۇ.

^A نۇر بەلگىسىنى ئوڭغا بىر سۆز ئورنىنى يۆتكەيدۇ.

^F نۇر بەلگىسىنى سولغا بىر سۆز ئورنىنى يۆتكەيدۇ.

^E ياكى ↑ كۇنۇپكىسى، نۇر بەلگىسىنى ئۈستىگە بىر قۇر يۆتكەيدۇ.

^X ياكى ↓ كۇنۇپكىسى، نۇر بەلگىسىنى ئاستىغا بىر قۇر يۆتكەيدۇ.

^Z نۇر بەلگىسىنى ئورنىدىن قوزغىماي پۈتۈن ئېكرانىنى يۇقىرىغا بىر قۇر ماڭغۇزىدۇ.

^W نۇر بەلگىسىنى ئورنىدىن قوزغىماي پۈتۈن ئېكرانىنى تۆۋەنگە بىر قۇر ماڭغۇزىدۇ.

^C ياكى PgDn كۇنۇپكىسى، ئېكرانىنى بىر ئېكران يوقىرىغا ماڭغۇزىدۇ. يەنى ئۈستىدىكى بىر ئېكرانىنى كۆرسىتىدۇ.

^R ياكى PgUp كۇنۇپكىسى، ئېكرانىنى بىر ئېكران تۆۋەنگە ماڭغۇزىدۇ. يەنى ئۈستىدىكى بىر ئېكرانىنى كۆرسىتىدۇ.

3) قىستۇرۇش ۋە ئۆچۈرۈش

ئەگەر ھەرپ ياكى بىرەر سۆز قىستۇرماقچى بولساق، ھالەت قۇرىدىكى INSERT ON نىڭ بار يوقلىقىغا قارايمىز. ئەگەر بار بولسا، نۇر بەلگىسىنى قىستۇرماقچى بولغان ئورۇنغا يۆتكەپ كېلىپ قىستۇرساق بولىدۇ. ئەگەر يوق بولسا ^V ياكى INSERT كۇنۇپكىسىنى باسساق قىستۇرۇش ھالىتىگە كىرىدۇ.

^G ياكى <DEL> كۇنۇپكىسى نۇر بەلگە تۇرغان ئورۇندىكى بىر ھەرپنى ئۆچۈرىدۇ (ئىنگلىزچە ھەرپتىن بىرنى، ئەگەر ئۇيغۇرچە بولسا، ئىككى قېتىم بېسىش كېرەك.)

Back Spase كۇنۇپكىسى، نۇر بەلگىسىنىڭ ئاخىرىدىكى بىر ھەرپنى ئۆچۈرىدۇ. يەنى ئارقىغا يېنىپ ئۆچۈرىدۇ. ئەگەر ئۇيغۇرچە ھەرپنى ئۆچۈرۈش توغرا كەلسە ئىككى قېتىم بېسىش كېرەك.

^T نۇر بەلگىسىنىڭ سول تەرىپىدىكى بىر سۆزنى ئۆچۈرىدۇ.

^Y نۇر بەلگە تۇرغان قۇرنى ئۆچۈرىدۇ.

3. باشقا تەھرىرلەش كۇنۇپكىلىرى

^QY نۇر بەلگىسىنىڭ سول تەرىپىدىن باشلاپ قۇرنىڭ ئاخىرىغىچە بولغان بارلىق مەزمۇننى ئۆچۈرىدۇ.

^QS ياكى HOME كۇنۇپكىسى نۇر بەلگىسىنى قۇرنىڭ بېشىغا يۆتكەيدۇ.

^QD <END> نۇر بەلگىسىنى قۇرنىڭ ئاخىرىغا يۆتكەيدۇ.

^QE نۇر بەلگىسىنى ئېكراننىڭ ئەڭ ئۈستۈنكى قۇرىغا يۆتكەيدۇ.

^QX نۇر بەلگىسىنى ئېكراننىڭ ئەڭ ئاستىنقى قۇرىغا يۆتكەيدۇ.

^QR ياكى F9 ، نۇر بەلگىنى ھۆججەتنىڭ بىرىنچى قۇرىغا يۆتكەيدۇ، يەنى ھۆججەتنىڭ بېشىغا قايتىدۇ.

^QC ياكى F10 نۇر بەلگىنى ھۆججەتنىڭ ئەڭ ئاخىرقى قۇرىغا يۆتكەيدۇ، يەنى ھۆججەتنىڭ ئاخىرىنى كۆرسىتىدۇ.

^QZ نۇر بەلگىنى ئېكراننىڭ ئۈستىگە قۇرلاپ ماڭغۇزىدۇ، يەنى پۈتۈن ئېكران ئۈستىگە قاراپ ماڭىدۇ، ئەگەر بوش كاتەك كۇنۇپكىسى بېسىلمىسا، ئېكران ھۆججەت تۈگىگىچە ئۈستىگە قاراپ ماڭىدۇ، توختىتىش ئۈچۈن بوش كاتەك كۇنۇپكىسىنى بېسىش كېرەك.

^QW نى باسساق ئېكرانىنى ئاستىغا قاراپ ماڭغۇزىدۇ، بوش كاتەك بېسىلسا توختايدۇ.

4— § ھۆججەت بۆلىكى مەشغۇلاتى

بىز ھۆججەت كىرگۈزگەندە، بەزىدە بىر ياكى بىرنەچچە جۈملىنى قايتا-قايتا ئىشلىتىشكە توغرا كېلىدۇ، بەزىدە ھۆججەتنىڭ بىرنەچچە قۇرىنى ياكى بىرەر ئابزاسنى ھۆججەتنىڭ باشقا يېرىگە يۆتكەشكە ياكى كۆچۈرۈشكە توغرا كېلىدۇ، بۇنداق چاغدا ئەگەر بىز بۇ ھۆججەت بۆلىكىنىڭ ئالدى-كەينىگە بەلگە قويۇپ، بۇنى ھۆججەت بۆلىكى قىلىپ بەلگىلۈالساق، ئۇ چاغدا ھۆججەت بۆلىكى مەشغۇلات بۇيرۇقلىرى ئارقىلىق بۇ بۆلەكنى ھۆججەتنىڭ ئىختيارىي بىر يېرىگە يۆتكەشكە، كۆچۈرۈشكە ياكى بۇ بۆلەكنى چىقىرىۋېتىشكە، ھەتتا باشقا بىر ھۆججەت قىلىپ دىسكىغا ساقلاشقا بولىدۇ.

1. بۆلەكنى بەلگىلەش

نۇر بەلگىنى ھۆججەت بۆلىكى قىلماقچى بولغان مەزمۇننىڭ بېشىغا يۆتكەپ، ^KB ياكى F7 كۇنۇپكىسىنى باسساق، نۇر بەلگە تۇرغان ئورۇندا <B> بەلگىسى ھاسىل بولىدۇ. بۇ بۆلەكنىڭ باشلىنىش بەلگىسى دېيىلىدۇ. ئاندىن نۇر بەلگىنى ھۆججەت بۆلىكى قىلماقچى بولغان مەزمۇننىڭ ئاخىرىغا يۆتكەپ كېلىپ ^KK ياكى F8 كۇنۇپكىسىنى باسساق، نۇر بەلگە تۇرغان ئورۇنغا <K> بەلگىسى قويۇلىدۇ، بۇ بۆلەكنىڭ ئاخىرلىشىش بەلگىسى دېيىلىدۇ. بۆلەك بەلگىسى قويۇلۇپ بولغاندىن كېيىن بۆلەك مەشغۇلات كۇنۇپكىلىرىنى ئىشلىتىشكە بولىدۇ.

بۆلەك ئىككى خىل بولىدۇ. بىرسى قۇرنى ئاساس قىلغان بۆلەك بولۇپ، بۆلەكنىڭ باشلىنىش بەلگىسىدىن باشلاپ ئاياغلىشىش بەلگىسىگىچە بولغان بارلىق مەزمۇنلارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بولىدۇ. يەنە بىرسى تېگ تۆت بۇلۇڭ شەكلىدىكى بۆلەك بولۇپ، باش بەلگە بىلەن ئاياغ بەلگە ئارىسىدىكى تۆت تەرەپلىكنىڭ ئىچىدىكى مەزمۇنلارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بولىدۇ. قۇرنى ئاساس قىلغان بۆلەك بىلەن تېگ تۆت بۇلۇڭ شەكلىدىكى بۆلەكنى ئۆزئارا ئالماشتۇرۇشقا بولىدۇ.

^KN نى باسساق قۇرنى ئاساس قىلغان بۆلەك بىلەن تېگ تۆت بۇلۇڭ شەكلىدىكى بۆلەك ئۆزئارا ئالمىشىدۇ.

2. بۆلەك مەشغۇلات بۇيرۇقلىرى

^QB نۇر بەلگىنى بۆلەكنىڭ بېشىغا يۆتكەيدۇ. يەنى بۆلەكنىڭ باش بەلگىسى قويۇلغان جايغا يۆتكەيدۇ.

^QK نۇر بەلگىنى بۆلەكنىڭ ئاخىرىغا يۆتكەيدۇ.

^KV بۆلەكنى نۇر بەلگە تۇرغان ئورۇنغا يۆتكەپ كېلىپ قىستۇرىدۇ. ئەسلى ئورۇندىكى بۆلەك يوقاپ كېتىدۇ.

^KC بۆلەكنى نۇر بەلگە تۇرغان ئورۇنغا كۆچۈرىدۇ، ئەسلى ئورنىدا بۆلەك يەنە مەۋجۇت بولۇپ تۇرىۋېرىدۇ.

^KH بۆلەكنىڭ باش ئاياغ بەلگىسىنى يوق قىلىدۇ ياكى ئەكسىچە.

^KY بۆلەكنى ئۆچۈرىۋېتىدۇ.

^KW ھۆججەت بۆلىكىنى ئايرىم ھۆججەت قىلىپ دېسكىغا يازىدۇ.

^KR دېسكىدىكى بىر ھۆججەتنى تەھرىرلەۋاتقان ھۆججەتتىكى نۇر بەلگىسى تۇرغان ئورۇنغا كۆچۈرۈپ چىقىدۇ.

1) ھۆججەت بۆلىكىنى ئايرىم ھۆججەت قىلىپ دېسكىغا يېزىش

مەسىلەن: بىز بىر ھۆججەتتىكى بىر قىسىم مەزمۇننى باشقا بىر ھۆججەتكە كۆچۈرمەكچى بولساق، ئالدى بىلەن شۇ مەزمۇننىڭ باش ئاخىرىغا بۆلەك بەلگىسىنى قويۇۋېلىپ ئاندىن ^KW بۇيرۇقنى باسساق ئېكراندا:

هۆججەت نامى:

دېگەن سوئال كۆرۈندۇ. بۇ شۇ بۆلەكنىڭ دېسكىغا ساقلىنىدىغان هۆججەت نامنى سورىغىنى، خالىغان بىر ئىسىم قويۇپ (مەسىلەنBAS) كىرگۈزۈپ، قايتۇرۇش كۇنۇپكىسنى باسساق، بىز بەلگىلىگەن بۇ بۆلەك BAS دېگەن ئىسىم بىلەن دېسكىغا ساقلىنىدۇ. شۇنىڭ بىلەن دېسكىدا BAS نامىدىكى يېڭى بىر هۆججەت پەيدا بولىدۇ.

2) دېسكىدىكى بىر هۆججەتنى تەھرىرلەۋاتقان هۆججەت بىلەن بىرىكتۇرۇش

دېسكىدا AB دېگەن هۆججەت بار دەپ پەرەز قىلايلى، بىز TUR دېگەن هۆججەتنى تەھرىرلەۋاتمىز، بىز دېسكىدىكى AB دېگەن هۆججەتنى، تەھرىرلەۋاتقان هۆججەتنىڭ مەلۇم بىر يېرىگە قىستۇرماقچى بولساق نۇر بەلگىنى قىستۇرماقچى بولغان يەرگە يۆتكەپ كېلىپ، KR^نى باسساق ئېكرانداً:

هۆججەت نامى:

دېگەن سوئال كۆرۈندۇ، بۇ چاغدا AB نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسنى باسساق، دېسكىدىكى AB دېگەن هۆججەت تەھرىرلەۋاتقان هۆججەتنىڭ نۇر بەلگە تۇرغان ئورۇنغا كۆچۈرۈلۈپ، قىستۇرىلىدۇ.

3) بۆلەكنى كۆچۈرۈش

مەسىلەن: ئېكرانداً تۆۋەندىكىدەك مەزمۇن بار دېسەك

<B>ئىسمى:

يېشى:

جىنسى:

مىللىتى:

كەسپى:

ئادرېسى: <K>

مۇشۇ مەزمۇننى 4 كە كۆپەيتمەكچى بولساق يەنى، ئىككى ستون قىلىپ، هەربىر ستوندا ئىككىدىن قىلماقچى بولساق تۆۋەندىكىدەك مەشغۇلات قىلىمىز.

نۇر بەلگىنى « ئىسمىنى دېگەننىڭ بېشىغا يۆتكەپ بېرىپ F7 نى باسىمىز. شۇنىڭ بىلەن <B> بەلگىسى كۆرۈندۇ. ئاندىن نۇر بەلگىنى « ئادرېسى دېگەن قۇرنىڭ ئاخىرىغا ياكى ئاستىدىكى قۇرنىڭ بېشىغا يۆتكەپ كېلىپ F8 نى باسىمىز. شۇنىڭ بىلەن <K> بەلگىسى كۆرۈندۇ يۇقىرىدىكىدەك. ئاخىرىدا نۇر بەلگىنى ئاستىغا بىر قۇر چۈشۈرۈپ KC^ نى باسساق نۇر بەلگە تۇرغان ئورۇندا يۇقىرىقىغا ئوخشاش يەنە بىر مەزمۇن پەيدا بولىدۇ. تۆۋەندىكىدەك.

<B> ئىسمى:

يېشى:

جىنسى:

مىللىتى:

كەسپى:

ئادرېسى:

ئىسمى:
يېشى:
جىنسى:
مىللىتى:
كەسپى:
ئادرېسى: <K>

ئەمدى بۇ مەزمۇننى يېنىغا پاراللېل كۆچۈرىمىز. پاراللېل كۆچۈرۈشتە تېك تۆت بۇلۇڭلۇق بۆلەككە ئايلاندۇرمىسا بولمايدۇ. يەنى بۆلەكنىڭ باش ۋە ئاخىرىلىشىش بەلگىسىنى بەلگىلەپ بولغاندىن كېيىن يۇقىرىدىكىدەك (نۇر بەلگىنى ئاستىدىكى « ئادرېسى » دېگەننىڭ ئاخىرىغا يۆتكەپ كېلىپ بوش كاتەك كۇنۇپكىسىنى بىرنەچچە قېتىم بېسىپ بارلىق مەزمۇن تېك تۆت بۇلۇڭنىڭ ئىچىگە كىرگىدەك بولغاندا F8 نى بېسىش كېرەك). ^KN نى باسساق ئېكراندىكى مەزمۇن قالايمىقان كۆرسىتىلىدۇ. ئاندىن نۇر بەلگىنى بۆلەكنىڭ 1-قۇرنىڭ ئاخىرىغا يۆتكەپ كېلىمىز ھەم بوش كاتەك كۇنۇپكىسىنى بېسىش ئارقىلىق ستون ئارىلىقىنى ھاسىل قىلىمىز. نۇر بەلگە مۇڭاپىق يەرگە يۆتكىلىپ بارغاندا ^KC نى باسساق بۆلەك پاراللېل كۆچۈرىلىدۇ. ^KH نى باسساق بۆلەك بەلگىلىرى يوقىلىپ، ئېكراندا تۆۋەندىكى مەزمۇنلار كۆرۈنىدۇ.

ئىسمى:	ئىسمى:
يېشى:	يېشى:
جىنسى:	جىنسى:
مىللىتى:	مىللىتى:
كەسپى:	كەسپى:
ئادرېسى:	ئادرېسى:

ئىسمى:	ئىسمى:
يېشى:	يېشى:
جىنسى:	جىنسى:
مىللىتى:	مىللىتى:
كەسپى:	كەسپى:
ئادرېسى:	ئادرېسى:

5— § ھەرپ تىزمىسىنى ئىزدەش ۋە ئالماشتۇرۇش

ھۆججەت تەھرىرلىگەندە، بەزىدە خاتا يېزىلىپ قالغان بىرەر سۆزنى ئىزدەشكە، ئۇنى توغرىسىغا ئالماشتۇرۇشقا توغرا كېلىدۇ، ئەگەر بىر-بىرلەپ ئىزدىسەك ياكى ئالماشتۇرساق ۋاقتىمىز بەك ئىسراپ بولىدۇ، ئەگەر WORDSTAR نىڭ ھەرپ تىزمىسىنى

ئىزدەش ۋە ئالماشتۇرۇش بۇيرۇقىدىن پايدىلانساق بۇ مەسىلە ئوڭايلا ھەل بولىدۇ.

1. ھەرپ تىزمىسىنى ئىزدەش

^QF ياكى F6 كۇنۇپكىسى ھەرپ تىزمىسىنى ئىزدەش بۇيرۇقى بولۇپ، ئىزدەپ تاپماقچى بولغان ھەرپ تىزمىسىنىڭ ئۇزۇنلىقى 30 ئىنگلىزچە ھەرپتىن ئېشىپ كەتمەسلىكى كېرەك.

مەسىلەن: بىز تەھرىرلەۋاتقان ھۆججەتتىن «ئادەم» دېگەن سۆزنى ئىزدەپ تاپماقچى بولساق، F6 نى باسمىز ئېكرانداً:

نېمىنى؟

دېگەن سوئال كۆرۈنىدۇ، «ئادەم» دېگەننى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق ئېكرانداً:

تاللىنىشى؟

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بۇ چاغدا قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق نۇر بەلگە تۇرغان ئورۇندىن باشلاپ ھۆججەتنىڭ ئاخىرىغا قاراپ ئىزدەشكە باشلايدۇ. ھەم «ئادەم» سۆزى تېپىلغاندا نۇر بەلگە شۇ يەردە توختاپ بىزنىڭ تۇزىتىشىمىزنى كۈتىدۇ، تۇزىتىپ بولۇپ ^L نى باسساق ئىزدەشنى داۋاملاشتۇرىدۇ.

2. ھەرپ تىزمىسىنى ئالماشتۇرۇش

^QA ياكى F5 كۇنۇپكىسى ھەرپ تىزمىسىنى ئىزدەپ تېپىپ ئالماشتۇرۇش بۇيرۇقى بولۇپ، ئىزدەپ تېپىپ ئالماشتۇرىدىغان ھەرپ تىزمىسىنىڭ ئۇزۇنلىقى ئوخشاشلا 30 ئىنگلىزچە ھەرپتىن ئېشىپ كەتمەسلىكى كېرەك.

مەسىلەن: بىز تەھرىرلەۋاتقان ھۆججەتتە تەركىبىدىكى «ئادەم» دېگەن سۆزنى «كىشى» گە ئۆزگەرتمەكچى بولساق، F5 كۇنۇپكىسىنى باسساق ئېكرانداً:

نېمىنى؟

دېگەن سوئال كۆرۈنىدۇ. «ئادەم» دېگەن سۆزنى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق ئېكرانداً يەنە:

نېمىگە؟

دېگەن سوئال كۆرۈنىدۇ، «كىشى» دېگەن سۆزنى كىرگۈزۈپ ESC كۇنۇپكىسىنى باسساق ئىزدەشكە باشلايدۇ ھەمدە «ئادەم» سۆزى ئۇچرىغاندا ئېكرانىڭ سول يۇقىرى بۇرجىكىدە «ئالمىشىش» دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ ۋە نۇر بەلگە توختىماستىن لىپىلدايدۇ. Y (ئىنگلىزچە ھالەتتە) نى باسساق «ئادەم» نى «كىشى» گە ئالماشتۇرىدۇ. N نى باسساق ئالماشتۇرماي نۇر بەلگە شۇ يەردە توختايدۇ. ^L نى باسساداۋاملاشتۇرىدۇ.

ئەگەر «كىشى» نى كىرگۈزۈپ بولغاندىن كېيىن ESC نى باسماي قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق ئېكرانداً:

تاللاڭ(G/N/B)؟

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بۇ ئالماشتۇرۇش ئۇسۇلىنى تاللايدىغان پارامېترلاردۇر.

(بۇلارنى چوقۇم ئىنگلىزچە ھالەتتە كىرگۈزۈش كېرەك)

B نى بېسىپ، قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق، نۇر بەلگە تۇرغان ئورۇندىن ھۇججەتنىڭ باش تەرىپىگە قاراپ ئىزدەشنى ئىپادىلەيدۇ. بىر قېتىملىق مەشغۇلات تاماملانغاندىن كېيىن نۇر بەلگە شۇ يەردىلا توختايدۇ.

G نى بېسىپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق پۈتۈن ھۇججەتتىن ئىزدەشنى ئىپادىلەيدۇ. يەنى بىر قېتىملىق مەشغۇلات تاماملانغاندىن كېيىن توختىماي داۋاملاشتۇرىدۇ.

N نى بېسىپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق، نۇر بەلگە تۇرغان ئورۇندىن ھۇججەتنىڭ ئاياغ تەرىپىگە قاراپ ئىزدەيدۇ ھەم بىزدىن ئالماشتۇرىدىغان-ئالماشتۇرمايدىغانلىقىنى سورىمايلا ئالماشتۇرىۋېتىدۇ.

مەسىلەن: NG نى بېسىپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق، نۇر بەلگە تۇرغان ئورۇندىن تا ھۇججەتنىڭ ئاخىرىغىچە ئۇچرىغان «ئادەم» سۆزىنىڭ ھەممىسىنى «كشى» سۆزىگە سورىمايلا ئالماشتۇرىدۇ.

ئەگەر BG نى بېسىپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق، نۇر بەلگە تۇرغان جايدىن ھۇججەتنىڭ بېشىغىچە «ئادەم» سۆزىنى ئىزدەيدۇ. تاپسا ئالماشتۇرىدىغان-ئالماشتۇرمايدىغانلىقىنى سورايدۇ. بۇنىڭغا جاۋاب بېرىپ بولغاندىن كېيىن يەنە داۋاملىق ئىزدەشنى داۋاملاشتۇرىدۇ.

6- § ئىقتىدارلىق كۇنۇپكىلار ۋە باشقا بىر قىسىم بۇيرۇقلار

1. ئىقتىدارلىق كۇنۇپكىلىرى F1—F10 نىڭ ئىشلىتىلىشى

F1 (^KD) ھۇججەتنى دىسكىغا خاتىرىلەپ باشلىنىش بۇيرۇقىغا قايتىدۇ.
F2 (^KQ) ھۇججەتنى دىسكىغا خاتىرلىمەي باشلىنىش بۇيرۇقىغا قايتىدۇ.
F3 (^QL) قۇرنىڭ ئوڭ چېكىنىڭ ئۇزۇنلۇقىنى بەلگىلەشكە ئىشلىتىلىدۇ.
F4 (^OR) قۇرنىڭ سول چېكىنىڭ ئۇزۇنلۇقىنى بەلگىلەشكە ئىشلىتىلىدۇ.
F6 (^QF) ھەرپ تىزمىسىنى ئىزدەشكە ئىشلىتىلىدۇ.
F7 (^KB) ھۇججەت بۆلىكىنىڭ باش بەلگىسىنى قويىدۇ.
F8 (^KK) ھۇججەت بۆلىكىنىڭ ئاخىرلىشىش بەلگىسىنى قويىدۇ.
F9 (^QR) نۇر بەلگىنى ھۇججەتنىڭ بېشىغا يۆتكەيدۇ.
F10 (^QC) نۇر بەلگىنى ھۇججەتنىڭ ئاخىرىغا يۆتكەيدۇ.

2. باشقا بۇيرۇقلار

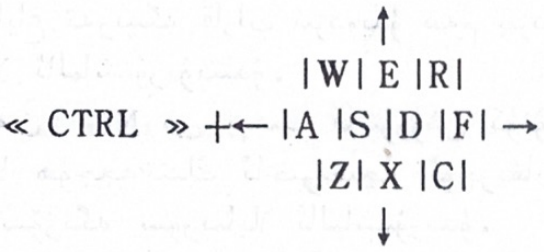
^OS قۇر ئارىلىقىنى بەلگىلەش بۇيرۇقى:
^OS نى باسساق ئېكراندا:
بوش ئورۇن سانى ياكى قۇر ئارىلىقى (0—9)؟
دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ، ئىشلەتكۈچى ئۆزىنىڭ ئېھتىياجىغا قاراپ قۇر ئارىلىقىنى بەلگىلىسە بولىدۇ.

^U ئىجرا قىلىنىۋاتقان بۇيرۇقنى توختىتىدۇ.

^QQ بىر بۇيرۇقنى تەكرار ئىجرا قىلىدۇ، بوشلۇق كۇنۇپكىسى ياكى ^U ئارقىلىق توختىتىشقا بولىدۇ.

مەسىلەن: ^QQ نى ئۇرۇپ ئارقىدىنلا ^A نى باسساق نۇر بەلگە سۆز ئاتلاپ توختىماي مېڭىۋاتقانلىقىنى كۆرىمىز، بوشلۇق كۇنۇپكىسىنى باسساق توختايدۇ.

3. نۇر بەلگىنىڭ يۆتكىلىش يۆلۈنىشى بىلەن ماس بۇيرۇق كۇنۇپكىلىرىنىڭ كۇنۇپكا تاختىسىدىكى ئورنى

§7- WORDSTAR بۇيرۇقلىرى

كىتابخانلارنىڭ پايدىلىنىشىغا قولاي بولۇشى ئۈچۈن، تۆۋەندە WORDSTAR بۇيرۇقلىرىنى 11 تۈرگە بۆلۈپ چۈشەندۈرۈشى بىلەن بەردۇق.

1. نۇر بەلگىنى يۆتكەش بۇيرۇقلىرى

1) نۇر بەلگىنى ئۈستىگە يۆتكەش

^E ياكى ↑ نۇر بەلگىنى ئۈستىگە بىر قۇر يۆتكەيدۇ.

^R ياكى PgUp نۇر بەلگىنى بىر ئېكران ئۈستىگە يۆتكەيدۇ.

^QR ياكى F9 نۇر بەلگىنى ھۆججەتنىڭ بېشىغا ئېلىپ بارىدۇ.

2) نۇر بەلگىنى ئاستىغا يۆتكەش

^X ياكى ↓ نۇر بەلگىنى ئاستىغا بىر قۇر يۆتكەيدۇ.

^C ياكى PgDn نۇر بەلگىنى بىر ئېكران ئاستىغا يۆتكەيدۇ.

^QC ياكى F10 نۇر بەلگىنى ھۆججەتنىڭ ئاخىرىغا ئېلىپ بارىدۇ.

3) نۇر بەلگىنى سولغا يۆتكەش

^D ياكى ← نۇر بەلگىنى بىر ھەرپ سولغا يۆتكەيدۇ.

^F نۇر بەلگىنى بىر سۆز سولغا يۆتكەيدۇ.

^QD ياكى END نۇر بەلگىنى شۇ قۇرنىڭ ئاخىرىغا يۆتكەيدۇ.

4) نۇر بەلگىنى ئوڭغا يۆتكەش

^S ياكى → نۇر بەلگىنى بىر ھەرپ ئوڭغا يۆتكەيدۇ.

^A نۇر بەلگىنى بىر سۆز ئوڭغا يۆتكەيدۇ.

^QS ياكى HOME نۇر بەلگىنى شۇ قۇرنىڭ بېشىغا يۆتكەيدۇ.

5) نۇر بەلگىنى ھۆججەتتىكى بەلگىلەنگەن ئورۇنغا يۆتكەش

^QF (F6) ئىزدەش. نۇر بەلگىنى تاپماقچى بولغان ھەرپ تىزمىسىنىڭ يېنىغا يۆتكەپ

كېلىدۇ.

^QB نۇر بەلگىنى ھۆججەت بۆلىكىنىڭ باشلىنىش بەلگىسى < B > تۇرغان جايغا يۆتكەيدۇ.

^QK نۇر بەلگىنى ھۆججەت بۆلىكىنىڭ ئاخىرلىشىش بەلگىسى < K > تۇرغان جايغا يۆتكەيدۇ.

^QP تەھرىرلەش جەريانىدا، ^KS ئارقىلىق ھۆججەتنى دېسكىغا يازغاندىن كېيىن مۇشۇ بۇيرۇق ئارقىلىق نۇر بەلگىنى ئەسلىدىكى ئورنىغا قايتۇرۇپ ئەكىلىشكە بولىدۇ.

2. ھۆججەتنى ئېكران بويىچە ئاستى-ئۈستىگە يۆتكەش بۇيرىقى

1) يۇقىرىغا يۆتكەش

^Z ئېكراندىكى مەزمۇن ئۈستىگە بىر قۇر يۆتكىلىدۇ.

^C ئېكراندىكى مەزمۇن بىر ئېكران ئۈستىگە يۆتكىلىدۇ.

^QZ ئېكراندىكى مەزمۇن بىر قۇر بىر قۇردىن ئۈزۈلدۈرمەي ئۈستىگە يۆتكىلىدۇ.

^QQC ئېكراندىكى مەزمۇن بىر ئېكران بىر ئېكراندىن ئۈزۈلدۈرمەي ئۈستىگە يۆتكىلىدۇ.

2) ئاستىغا يۆتكەش

^W ئېكراندىكى مەزمۇن ئاستىغا بىر قۇر يۆتكىلىدۇ.

^R ئېكراندىكى مەزمۇن بىر ئېكران ئاستىغا يۆتكىلىدۇ.

^QW ئېكراندىكى مەزمۇن بىر قۇر بىر قۇردىن ئۈزۈلدۈرمەي ئاستىغا يۆتكىلىدۇ.

^QQR ئېكراندىكى مەزمۇن بىر ئېكران بىر ئېكراندىن ئۈزۈلدۈرمەي ئاستىغا يۆتكىلىدۇ.

ئۈزۈلدۈرمەي يۆتكىلىش بۇيرىقىنى ئىشلەتكەندە خالىغان كۇنۇپكىنى بېسىش ئارقىلىق توختىتىشقا بولىدۇ (ئادەتتە بوش كاتەك كۇنۇپكىسىنى ئىشلىتىمىز). يۆتكىلىش تېزلىكىنى 1 (ئەڭ تېز) 9 (ئەڭ ئاستا) ئارىسىدىكى رەقەملەرنى كىرگۈزۈش ئارقىلىق كونترول قىلىشقا بولىدۇ. بەلگىلىمىسەك تېزلىكى ئۈچ بولىدۇ.

3. ئۆچۈرۈش بۇيرۇقلىرى

Back Space نۇر بەلگىنىڭ ئاخىرىدىكى بىر ھەرپنى ئۆچۈرىدۇ. يەنى نۇر بەلگە ئارقىسىغا يېنىپ ئۆچۈرىدۇ.

DEL نۇر بەلگە تۇرغان ئورۇندىكى بىر ھەرپنى ئۆچۈرىدۇ.

^QY بىر قۇردىكى نۇر بەلگىدىن تارتىپ قۇر ئاخىرىغىچە بولغان بارلىق مەزمۇنلارنى ئۆچۈرىدۇ.

^Y نۇر بەلگە تۇرغان قۇردىكى بارلىق مەزمۇنلارنى ئۆچۈرىدۇ (بىر قۇرنى)

^KY ھۆججەت بولەك بەلگىسى ئىچىدىكى بارلىق مەزمۇننى ئۆچۈرىدۇ.

4. ئىزدەش ۋە ئالماشتۇرۇش بۇيرىقى

^QF بەلگىلەنگەن ھەرپ تىزمىسىنى ئىزدەپ تاپىدۇ.

^QA بەلگىلەنگەن ھەرپ تىزمىسىنى ئىزدەيدۇ ۋە ئالماشتۇرىدۇ.
^L ئىزدەش ۋە ئالماشتۇرۇش بۇيرىقىنى تەكرار ئىجرا قىلدۇرىدۇ.
ئىزدەش ۋە ئالماشتۇرۇش بۇيرىقىنى ئىشلەتكەن چاغدا، تاللاڭ (B/N/G)؟ دېگەن يەرگە تۆۋەندىكىدەك جاۋابلارنى بەرسە بولىدۇ.
B نۇر بەلگە تۇرغان ئورۇندىن تارتىپ ھۆججەتنىڭ بېشىغا قاراپ ئىزدەشنى بىلدۇرىدۇ.
G پۈتكۈل ھۆججەتنى ئىزدەشنى بىلدۇرىدۇ. بىر مەشغۇلات تاماملانغاندىن كېيىن، داۋاملىق كېيىنكىسىنى ئىزدەيدۇ.
N ئاپتوماتىك ئالماشتۇرۇشنى ئىپادىلەيدۇ. (ھۆججەتنىڭ ئاخىرىغا قاراپ)

5. ھۆججەت بۆلىكى مەشغۇلاتى بۇيرۇقلىرى

^KB ھۆججەت بۆلىكىنىڭ باشلىنىش بەلگىسى < B > نى قويىدۇ.
^KK ھۆججەت بۆلىكىنىڭ ئاخىرلىشىش بەلگىسى < K > نى قويىدۇ.
^KH ھۆججەت بۆلەك بەلگىلىرىنى يوقىتىدۇ.
^KC ھۆججەت بۆلىكىنى نۇر بەلگە تۇرغان ئورۇنغا كۆچۈرۈپ ئەكىلىدۇ.
^KV ھۆججەت بۆلىكىنى نۇر بەلگە تۇرغان ئورۇنغا يۆتكەپ ئەكىلىدۇ.
^KW ھۆججەت بۆلىكىنى ئايرىم ھۆججەت قىلىپ دىسكىغا يازىدۇ.
^KY ھۆججەت بۆلىكىنى ئۆچۈرىدۇ.

6. ھۆججەت بىر تەرەپ قىلىش بۇيرۇقلىرى

^KL نۆۋەتتىكى قوزغاتقۇچنى ئۆزگەرتىدۇ. ئېكراندا ئىنگلىزچە كۆرسەتمە كۆرۈنگەندە A: ياكى B: ياكى C: نى كىرگۈزسە نۆۋەتتىكى قوزغاتقۇچ ئۆزگىرىپ ھۆججەت شۇ يەرگە ساقلىنىدۇ. ھۆججەت ساقلىغاندا دىسكا توشۇپ قالسا بۇ بۇيرۇق ئارقىلىق قوزغاتقۇچ نامىنى ئۆزگەرتىش ئارقىلىق ھۆججەتنى باشقا دىسكىغا ساقلاشقا بولىدۇ.
^KF نۆۋەتتىكى دىسكا قوزغاتقۇچتىكى دىسكىدا ساقلانغان ھۆججەتلەرنىڭ ئىسملىرىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.
^KR دىسكىدىكى مەلۇم ھۆججەتنى تەھرىرلەۋاتقان ھۆججەتنىڭ ئارىسىغا قىستۇرىدۇ.
^KS ھۆججەتنى دىسكىغا يېزىپ يەنە تەھرىرلەش ھالىتىگە قايتىدۇ. كېتىۋېتىپ ساقلاش
^KD ھۆججەتنى دىسكىغا ساقلاپ باشلىنىش بۇيرۇقلىرىغا قايتىدۇ.
^KX تەھرىرلەۋاتقان ھۆججەتنى دىسكىغا ساقلاپ، بىراقلا مەشغۇلات سىستېمىسىغا قايتىپ چىقىدۇ.
^KQ تەھرىرلەۋاتقان ھۆججەتنى ساقلىماي، باشلىنىش بۇيرۇقلىرىغا قايتىدۇ. قايتىشتىن ئاۋۋال « قالدۇرۇلغىنى (Y/N)؟ » دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. Y نى باسسا ساقلىماي چېكىنىدۇ. N نى باسسا تەھرىرلەش ھالىتىگە قايتىپ كېلىدۇ (Yبىلەن N نى ئىنگلىزچە ھالەتتە كىرگۈزۈش كېرەك).

7. باشقا بۇيرۇقلار

^V قىستۇرۇش هالىتىگە كىرىدۇ ياكى قىستۇرۇش هالىتىدىن چىكىنىپ چىقىدۇ.

^U ئىجرا قىلىنىۋاتقان بۇيرۇقنى ئىجرا قىلىشتىن توختىتىدۇ.

^QQ مۇشۇ بۇيرۇقنى ئۇرۇپ خالىغان بۇيرۇقنى بەرسەك، بۇيرۇقنى تەكرار ئىجرا قىلىدۇ.

^OC نۇر بەلگە تۇرغان قۇردىكى مەزمۇننى شۇ قۇرنىڭ ئوتتۇرىسىغا توغرىلايدۇ.

يە تتىنچى باب. ھۇججەت ۋە جەدۋەل تەھرىرلەش پروگراممىسى CCED

§—1 CCED نىڭ ئالاھىدىلىكى

CCED دۆلەت پەن-تېخنىكا كومىتېتى ئۇچۇر مەركىزىدىكى جۇ چوڭجۇن ئەپەندى تۈزگەن جەدۋەل ۋە ھۇججەت تەھرىرلەشكە ئىنتايىن قولاي بولغان تەھرىرلەش پروگراممىسىدۇر. 1989-يىلى 2.0 نۇسخىسىنى تۈزۈپ تارقاتقاندىن كېيىن ئىشلەتكۈچىلەرنىڭ ياخشى باھاسىغا ئېرىشتى. كېيىن 3.0، 4.0، 5.0 نۇسخىلىرىنى تارقاتتى.

كومپيۇتېردا ھۇججەت ۋە جەدۋەل تەھرىرلەش ئەڭ مۇھىم، شۇنداقلا ئاۋارىچىلىقى ئەڭ كوپ بولغان مەشغۇلات. CCED بولسا مۇشۇنى كۆزدە تۇتۇپ تۈزۈلگەن تەھرىرلەش پروگراممىسىدۇر. ئۇنىڭدىن پايدىلىنىپ ھۇججەت تەھرىرلەشكە، جەدۋەل سىزىشقا ۋە ھېسابلاش ئېلىپ بېرىشقا بولىدۇ. ئۇنىڭدىن پايدىلىنىپ جەدۋەل سىزىش ۋە ھېسابلاش ئېلىپ بېرىش ئىنتايىن قولاي. ئۇ يەنە dBASE نىڭ ئامبار ھۇججىتىدىن ئۇچۇرلارنى بۇاستە ئوقۇپ چىقىپ ھەر خىل مەلۇمات جەدۋەللىرىنى ھاسىل قىلالايدۇ.

ھۇججەت تەھرىرلەش جەھەتتە EDLIN ، WORDSTAR قاتارلىق تەھرىرلەش پروگراممىلىرىنىڭ ئارتۇقچىلىقلىرىنى ئۆزىگە سىڭدۈرگەن.

جەدۋەل سىزىشتا نۇر بەلگىسىنى يۆتكەش ئارقىلىق جەدۋەل سىزىشقا بولۇپلا قالماستىن، يەنە ئاپتوماتىك جەدۋەل سىزىشقا بولىدۇ. سىزىلىپ بولغان جەدۋەلنىڭ قۇرلىرىنى ئۆچۈرۈش ۋە قۇر قىستۇرۇش، ستونلىرىنى كېڭەيتىش ۋە تارايتىش قاتارلىق مەشغۇلاتلىرى ئىنتايىن ئاددىي. جەدۋەلنىڭ ئىچىگە ھەرقانداق ھەرپ ۋە بەلگىلەرنى يېزىشقا بولىدۇ. جەدۋەل ئىچىگە خەت كىرگۈزگەن چاغدا جەدۋەل سىزىقلىرىنى يۆتكىلىپ كەتمەيدىغان قىلىشقا بولىدۇ.

§—2 CCED نى ئىشلىتىش

1. ئىشلەش مۇھىتى ۋە سىستېمىنىڭ قۇرۇلمىسى

CCED نى DOS مەشغۇلات سىستېمىسى قىلغان بارلىق كومپيۇتېرلارغا ماس كېلىدۇ. ئۇنىڭ 3.0 ۋە 4.0 نۇسخىسى DOS نىڭ 3.0 ياكى ئۇنىڭدىن يۇقىرى نۇسخىسىنىڭ بولۇشىنى تەلەپ قىلىدۇ. خەنزۇچە خەتلەرنى بىر تەرەپ قىلىش ئۈچۈن خەنزۇچە مەشغۇلات سىستېمىسىنىڭ بولۇشىنى تەلەپ قىلىدۇ.

CCED نىڭ بارلىق نۇسخىلىرى 5.25 دىيۇملۇق يۇمشاق دىسكىغا قاچىلىنىپ تارقىتىلغان بولۇپ، بۇ دىسكىلارنىڭ ھەممىسى قۇلۇپلانغان (كۆچۈرۈشكە بولمايدىغان قىلىپ بىر تەرەپ قىلىنغان). يېقىندىن بېرى ئۇنىڭ قۇلۇپى ئېچىۋېتىلگەن نۇسخىلىرى كۆرۈلۈشكە باشلىدى.

V2.0 نۇسخىسى بىر دانە 360KB دىسكىدا بولۇپ ئۇنىڭدا تۆۋەندىكىدەك ھۇججەتلەر بار.

CCED.EXE ئاساسلىق تەھرىرلەش پروگراممىسى

CCED.OVL یاردەمچی ھۆججەت
dBASE DBST.EXE نىڭ ئىسكىلات ھۆججىتىدىن پايدىلىنىپ مەلۇمات جەدۋىلى ھاسىل قىلىش پروگراممىسى.
3.0 نۇسخىسى بولسا ئىككى دانە 360KB لىق دىسكىغا ئورۇنلاشتۇرۇلغان. 1-دىسكا قۇلۇپلانغان دىسكا. 3.0 تۆۋەندىكىدەك ھۆججەتلەردىن تەركىب تاپقان.
CCED.EXE ئاساسلىق تەھرىرلەش پروگراممىسى
CCED.OVL ياردەمچى ھۆججەت
dBASE DBST.EXE نىڭ ئىسكىلات ھۆججىتىدىن پايدىلىنىپ مەلۇمات جەدۋىلى ھاسىل قىلىش پروگراممىسى.
CCEDSET.EXE ئىشلەش مۇھىتىنى بېكىتكۈچى پروگراما
CCEDLT.EXE ھۆججەت ئايلاندۇرۇش پروگراممىسى
CCEDINST.EXE قاتتىق دىسكىغا ئورنىتىش پروگراممىسى
4.0 نۇسخىسى پەقەت بىر دانە 360K لىق قۇلۇپلانغان يۇمشاق دىسكىدىن تەركىب تاپقان بولۇپ، ئاساسلىق سىستېما ھۆججەتلىرى تۆۋەندىكىدەك.
CCED.EXE ئاساسلىق تەھرىرلەش پروگراممىسى
CCED40.DAT ياردەمچى ھۆججەت
CCEDLT.EXE ھۆججەت ئايلاندۇرۇش پروگراممىسى
dBASE DBST.EXE نىڭ ئىسكىلات ھۆججىتىدىن پايدىلىنىپ مەلۇمات جەدۋىلى ھاسىل قىلىش پروگراممىسى.

2. سىستېمىنى ئورنىتىش ۋە قوزغىتىش

1) ئورنىتىش

CCED نىڭ ھەممە نۇسخىسىنى قاتتىق دىسكىغا كۆچۈرۈپ ئىشلىتىشكە بولىدۇ. يەنى قاتتىق دىسكىغا \CCED دېگەن مۇندەرىجىنى تۇرغۇزۇپ، CCED نىڭ سىستېما دىسكىدىكى بارلىق ھۆججەتلەرنى مۇشۇ مۇندەرىجە ئاستىغا كۆچۈرسە بولىدۇ ياكى سىستېما دىسكىسىدىكى CCEDINST دېگەن ھۆججەتنى ئىجرا قىلدۇرسا بولىدۇ. تۆۋەندە بىز CCED نىڭ 3.0 نۇسخىسىنىڭ قۇلۇپى ئېچىۋېتىلگەن نۇسخىسىنى قاتتىق دىسكىغا ئورنىتىش ئۇسۇلىنى تونۇشتۇرىمىز.

① ئالدى بىلەن قاتتىق دىسكىنىڭ غول مۇندەرىجە ئاستىغا \CCED دېگەن مۇندەرىجىنى تۇرغۇزىمىز. مۇنداق

```
C>MD \CCED
```

② CCED قاچىلانغان دىسكىنى A قوزغاتقۇچقا سېلىپ، دىسكىدىكى بارلىق ھۆججەتلەرنى CCED مۇندەرىجىسىنىڭ ئاستىغا كۆچۈرىمىز. مۇنداق

```
C>COPY A:*.* C:\CCED
```

شۇنىڭ بىلەن CCED قاتتىق دىسكىغا ئورنىتىلىپ بولغان بولىدۇ.

2) قوزغىتىش ئۇسۇلى

① ئاۋۋال ئىشلىتىپ ئادەتتىلەنگەن بىرەر خەنزۇچە سىستېمىنى ياكى UHK213

سىستېمىسىنى قوزغىتىمىز.

② CCED مۇندەرىجىسى ئاستىغا كىرىمىز.

③ DOS نىڭ بۇيرۇق قۇرىغا

C>CCED

نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساقلا بولىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئېكرانىدا CCED نىڭ نۇسخىسى، ئاپتورنىڭ ئىسمى قاتارلىق بىر قىسىم ئۇچۇرلار چىقىدۇ ھەم تەھرىرلىمەكچى بولغان ھۇججەتنىڭ نامىنى سورايدۇ. شۇ ۋاقىتتا ھۇججەت نامىنى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساقلا CCED نىڭ تەھرىرلەش ھالىتىگە كىرىمىز. ئەگەر كىرگۈزگەن نامدىكى ھۇججەت بار بولسا شۇ ھامان ئېكرانغا چىقىرىپ بېرىدۇ. بولمىسا ئېكران تازىلىنىپ ھۇججەت كىرگۈزۈشنى كۇتۇپ تۇرىدۇ.

3.تەھرىرلەش ھالىتى قۇرى

تەھرىرلەش ھالىتىگە كىرگەندىن كېيىن ئېكراننىڭ ئەڭ ئاستىدىكى بىر قۇردا CCED نىڭ تەھرىرلەش ھالىتى قۇرى پەيدا بولىدۇ. تۆۋەندىكىدەك ھالەت قۇرى بار دېسەك:

AKSU ——— LINE 1 COL 1 INS ON LCP OFF DRAW OFF

ئۇلارنىڭ مەنىسى تۆۋەندىكىدەك.

1) AKSU دېگىنى ھازىر تەھرىرلەۋاتقان ھۇججەت نامىنىڭ AKSU ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

2) LINE 1 نۇر بەلگىسىنىڭ ھۇججەتنىڭ 1-قۇرىدا ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

3) COL 1 نۇر بەلگىسىنىڭ 1-قاتاردا ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ. نۇر بەلگىسى ئوڭ-ياكى سولغا يۆتكەلگەندە مۇشۇنىڭدا ئۆزگىرىش بولىدۇ.

4) INS ON بۇ ھازىرقى تەھرىرلەش ھالىتىدە قىستۇرۇشقا بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. ئەگەر INS OFF بولسا قىستۇرۇشقا بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. بۇ ئىككى خىل ھالەتنى < INSERT > كۇنۇپكىسى ئارقىلىق ئۆزئارا ئالماشتۇرۇشقا بولىدۇ.

5) LCP OFF بۇ جەدۋەل سىزىقلىرىنىڭ قوغدالمايدىغانلىقىنى (جەدۋەلنىڭ ئىچىگە خەت كىرگۈزگەندە جەدۋەلنىڭ توغرا سىزىقلىرىنىڭ يۆتكىلىپ كېتىپ جەدۋەلنىڭ بۈزۈلۈپ كېتىدىغانلىقىنى جەدۋەلنىڭ سىزىقلىرىنى ئۆچۈرۈشكە بولىدىغانلىقىنى) بىلدۈرىدۇ. ئەگەر LCP ON بولسا جەدۋەل سىزىقلىرى قوغدىلىدۇ. يەنى جەدۋەلنىڭ ئىچىگە خەت كىرگۈزگەندە جەدۋەل سىزىقلىرى ئۆز ئورنىدا تۇرۇۋېرىدۇ. جەدۋەل سىزىقلىرىنى ئۆچۈرۈشكە بولمايدۇ. بۇ ئىككى خىل ھالەتنى ^F (CTRL+F) كۇنۇپكىسى ئارقىلىق ئۆزئارا ئالماشتۇرۇشقا بولىدۇ.

6) DRAW OFF بۇ نۇر بەلگە كۇنۇپكىلىرى ئارقىلىق جەدۋەل سىزىشقا بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. ئەگەر DRAW ON بولسا نۇر بەلگە كۇنۇپكىسى ئارقىلىق جەدۋەل سىزىشقا بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. بۇ ئىككى خىل ھالەتنى (CTRL+D) ئارقىلىق ئالماشتۇرۇشقا بولىدۇ. بۇ يەردە شۇنىڭغا دىققەت قىلىش كېرەككى CCED نىڭ 3.0 ۋە ئۇنىڭدىن يۇقىرى نۇسخىلىرىدا DRAW ON غا ئۆزگەرمەيدۇ. چۈنكى بۇ

نۇسخىلارنىڭ جەدۋەل سىزىقلىرىنى توم ۋە ئىنچكە سىزىش ئىقتىدارى بولغاچقا 1-قېتىم باسقاندا DRAW+ غا ئۆزگىرىدۇ. بۇ جەدۋەل سىزىقلىرىنىڭ ئىنچكە سىزىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. 2-قېتىم باسقاندا DRAW+ غا ئۆزگىرىدۇ. بۇ جەدۋەل سىزىقلىرىنىڭ توم سىزىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

4. ئېكراننىڭ پارامېتىرىنى بەلگىلەش

ئېكراننىڭ پارامېتىرلىرىنى SHFT+F7 كۇنۇپكىسى ئارقىلىق بەلگىلەشكە بولىدۇ. ئېكراننى پارامېتىرلىرى —CCED ئارقىلىق تەھرىرلەش ئېلىپ بارغاندا ئېكراندا قانچە قۇر خەت كۆرسىتىشكە بولىدىغانلىقىنى، كۆرسىتىش شەكلىنى، ھەرپلەرنىڭ رەڭگى قاتارلىقلارنى كۆرسىتىدۇ. CCED نىڭ 4.0 ۋە 5.0 نۇسخىلىرىدا ئېكراننىڭ پارامېتىرلىرىنى بەلگىلەشتە SHIFT+F4 كۇنۇپكىسى ئىشلىتىلىدۇ.

UHK213 مۇھىتىدا كۆرسىتىش شەكلى 6 بولىدۇ. باشقا سىستېمىلاردا ئەھۋالغا قاراپ 3 ياكى 18 نى تاللىسا بولىدۇ. رەڭنى تاللىغان چاغدا رەقەم كۇنۇپكىسى ئارقىلىق تاللايمىز.

5. CCED نىڭ ياردەمچى ئىقتىدارى (ئۆگىتىش ئىقتىدارى)

CCED نىڭ ئۆگىتىش ئىقتىدارى دېگىنىمىز CCED نى قانداق ئىشلىتىش ئۇسۇلىنى CCED ئىشلەتكۈچىگە ئۆزى دەپ بېرىدۇ. CCED ئارقىلىق تەھرىرلەش ئېلىپ بېرىۋاتقاندا ئىشلەتكۈچى بىرەر نەرسىنى بىلمەي قالسا ياكى مەشغۇلات قىلىش ئۇسۇلىنى ئۇنتۇپ قالسا CTRL+J نى بېسىپ ئۆگىتىش ئىقتىدارىنى قوزغاتسا بولىدۇ. شۇ چاغدا ئېكراندا ھەر خىل مەشغۇلات تىزىملىكى چىقىدۇ. ئىشلەتكۈچى شۇنىڭغا قاراپ ئۆگەنسىمۇ بولىدۇ.

3— §CCED نىڭ تەھرىر كۇنۇپكىلىرى

1. نۇر بەلگىسى يۆتكەش كۇنۇپكىلىرى

DRAW OFF ھالىتىدە

→ ← ↑ ↓ قاتارلىق نۇر بەلگە كۇنۇپكىسى ئارقىلىق نۇر بەلگىسى يۆتكەشكە بولىدۇ.

CTRL+→ كۇنۇپكىسى پۈتكۈل ئېكراننى ئوڭغا 40 قاتار يۆتكەيدۇ.

CTRL+← كۇنۇپكىسى پۈتكۈل ئېكراننى سولغا 40 قاتار يۆتكەيدۇ.

PgUp ئۇستۇنكى بىر ئېكراننى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

PgDn ئاستىنقى بىر ئېكراننى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

CTRL+PgUp نۇر بەلگىسىنى ھۆججەتنىڭ بېشىغا ئېلىپ كېلىدۇ.

CTRL+PgDn نۇر بەلگىسىنى ھۆججەتنىڭ ئاخىرىغا ئېلىپ بارىدۇ.

HOME نۇر بەلگىسىنى قۇرنىڭ بېشىغا يۆتكەيدۇ.

END نۇر بەلگىسىنى قۇرنىڭ ئاخىرىغا يۆتكەيدۇ.

CTRL+HOME نۇر بەلگىنى ئېكراننىڭ ئۇستى سول بۇلۇڭغا يۆتكەيدۇ.

CTRL+END نۇر بەلگسنى ئېكرانىڭ ئاستىنقى سول بۇلۇڭغا يۆتكەيدۇ.
TAB نۇر بەلگسنى ئوڭغا 8 ھەرپ ئورنى يۆتكەيدۇ. ياكى ئوڭغا بىر جەدۋەل ستونى يۆتكەيدۇ.
SHIFT+TAB نۇر بەلگسنى سولغا 8 ھەرپ ئورنى يۆتكەيدۇ. ياكى سولغا بىر جەدۋەل ستونى يۆتكەيدۇ.
CTRL+G نۇر بەلگسنى ئاستىغا ياكى ئۈستىگە ئۈزلۈكسز يۆتكەيدۇ. يۆتكەش ئۇلۇنۇشىنى ↓ ياكى ↑ كۇنۇپكسى ئارقىلىق ئۆزگەرتىشكە بولىدۇ. رەقەم كۇنۇپكسى ئارقىلىق يۆتكىلىش سۈرئىتىنى ئۆزگەرتىشكە بولىدۇ. بوشلۇق كاتەك كۇنۇپكسى ئارقىلىق يۆتكەشنى توختىتىشقا ياكى داۋاملاشتۇرۇشقا بولىدۇ. قايتۇرۇش كۇنۇپكسى ئارقىلىق بۇ يۆتكەش مەشغۇلاتنى ئاخىرلاشتۇرۇشقا بولىدۇ.

2. ئۆچۈرۈش ۋە ئەسلىگە كەلتۈرۈش

DEL نۇر بەلگسى تۇرغان ئورۇندىكى بىر ھەرپنى ياكى بىر خەنزۇچە خەتنى ئۆچۈرىدۇ.
Back spase نۇر بەلگسىنىڭ كەينىدىكى بىر ھەرپنى ياكى بىر خەنزۇچە خەتنى ئۆچۈرىدۇ.
F10 نۇر بەلگسى تۇرغان قۇرنى ئۆچۈرىدۇ.
SHIFT+F10 ئەڭ ئاخىرقى قېتىم F10 ئارقىلىق ئۆچۈرۈلگەن بىر قۇرنى نۇر بەلگسى تۇرغان قۇرنىڭ ئۈستىدىكى قۇرغا قىستۇرىدۇ.
F9 نۇر بەلگسىنىڭ كەينىدىكى بېرىم قۇرنى ئۆچۈرىدۇ.
SHIFT+F9 نۇر بەلگسىنىڭ ئالدىدىكى بېرىم قۇرنى ئۆچۈرۈپ ئورنىغا بوش كاتەك تولدۇرىدۇ.
CTRL+Back spase نۇر بەلگسىنىڭ ئالدىدىكى بېرىم قۇرنى ئۆچۈرىدۇ.

3. قۇر قىستۇرۇش، ئۇلاش ۋە كۆچۈرۈش

CTRL+N نۇر بەلگسى تۇرغان قۇرنىڭ ئۈستىگە بىر قۇر قىستۇرلىدۇ ياكى بىر بوش جەدۋەل قۇرى قىستۇرىدۇ. DEL كۇنۇپكسى LCP OFF ھالىتىدە ئىككى قۇرنى ئۇلاش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ. يەنى نۇر بەلگسنى قۇرنىڭ ئاخىرىغا يۆتكەپ DEL نى باسسا ئاستىدىكى قۇر ئۈستىگە چىقىپ ئىككى قۇر ئۇلىنىدۇ.
F3 نۇر بەلگسى تۇرغان قۇرنىڭ ئۈستىدىكى قۇرنىڭ ئۈدۇلىدىكى بىر ھەرپنى نۇر بەلگسى تۇرغان ئورۇنغا يازىدۇ.

4. باشقا مەشغۇلات كۇنۇپكىلىرى

CTRL+X نۇر بەلگسى تۇرغان قۇرنى ئوتتۇرىغا توغرىلايدۇ. ئەگەر جەدۋەل بولسا جەدۋەلنىڭ ئىچىدىكى خەتلەرنى جەدۋەلنىڭ ئوتتۇرىسىغا توغرىلايدۇ.
F1 ھۆججەتنى دىسكىغا ساقلاپ CCED دىن چېكىنىپ چىقىدۇ.
F2 كېتىۋېتىپ ساقلاش كۇنۇپكسى.

CTRL+Q ساقلىماي چېكىنىپ چىقىدۇ. يەنى تەھرىرلەنگەن قىسمىنى ئىناۋەتسىز قىلىۋېتىدۇ.

4— § بۆلەك مەشغۇلاتى

1. بۆلەكنى بەلگىلەش

CCED دا بۆلەك ئىككى خىل بولىدۇ. بىرسى قۇرنى ئاساس قىلغان بۆلەك. يەنە بىرسى تىك تۆت بۇلۇڭ شەكلىدىكى بۆلەك. بۆلەكنى بەلگىلەشتە نۇر بەلگىسىنى بولەكنىڭ بېشىغا يوتكەپ F8 نى باسمىز. نۇر بەلگىسىنى يەنە بىر بېشىغا يۆتكەپ يەنە F8 نى باسمىز. شۇنىڭ بىلەن بۆلەك باشقا مەزمۇنلارغا ئوخشىمايدىغان رەڭدە كۆرۈنىدۇ. بەلگىلەنگەن بۆلەكنى قۇرنى ئاساس قىلغان بۆلەك قىلىپ ئىشلىتىشكىمۇ تىك تۆت بۇلۇڭلۇق بۆلەك قىلىپ ئىشلىتىشكىمۇ بولىدۇ.

F4 كۇنۇپكىسى بەلگىلەنگەن بۆلەكنى كۆرسىتىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

CTRL+B نۇر بەلگىسىنى بۆلەكنىڭ بېشىغا يۆتكەيدۇ. (BEGIN)

CTRL+E نۇر بەلگىسىنى بۆلەكنىڭ ئاخىرىغا يۆتكەيدۇ. (END)

F8 ئارقىلىق بۆلەكنى بەلگىلەپ بولغاندىن كېيىن تۆۋەندىكى كۇنۇپكىلار ئارقىلىق بۆلەكنى يۆتكەشكە ۋە كۆچۈرۈشكە بولىدۇ.

F7 قۇرنى ئاساس قىلغان بۆلەكنى نۇر بەلگىسى تۇرغان قۇرنىڭ ئاستىغا كۆچۈرىدۇ.

CTRL+L قۇرنى ئاساس قىلغان بۆلەكنى نۇر بەلگىسى تۇرغان قۇرنىڭ ئاستىغا يۆتكەپ كېلىدۇ.

CTRL+Z تىك تۆت بۇلۇڭلۇق بۆلەكنى نۇر بەلگىسى تۇرغان ئورۇنغا كۆچۈرۈپ ئەكىلىپ قىستۇرىدۇ.

CTRL+K تىك تۆت بۇلۇڭلۇق بۆلەكنى نۇر بەلگىسى تۇرغان ئورۇنغا يۆتكەپ ئەكىلىپ قىستۇرىدۇ.

CTRL+O تىك تۆت بۇلۇڭلۇق بۆلەكنى نۇر بەلگىسى تۇرغان ئورۇننىڭ ئوڭ تۆۋەن تەرىپىگە كۆچۈرىدۇ. بۇ ئورۇندىكى ئەسلى مەزمۇن قاپلىنىپ كېتىدۇ.

5— § جەدۋەل سىزىش ۋە جەدۋەل تەھرىرلەش

CCED دىن پايدىلىنىپ ئىككى خىل ئۇسۇلدا جەدۋەل سىزىشقا بولىدۇ. بىرسى نۇر ئاپتوماتىك جەدۋەل سىزىش. يەنە بىرسى بەلگە كۇنۇپكىسى ئارقىلىق جەدۋەل سىزىش. ئەڭ ياخشى ئۇسۇل ئاۋۋال ئاپتوماتىك جەدۋەل سىزىش ئۇسۇلىدىن پايدىلىنىپ قانۇنىيەتلىك جەدۋەلنى ھاسىل قىلىش، (ئاندىن) جەدۋەل تەھرىرلەش كۇنۇپكىلىرى ئارقىلىق كەم يەرلىرىنى تولۇقلاش ۋە ئارتۇق يەرلىرىنى چىقىرىۋېتىش كېرەك.

1. ئاپتوماتىك جەدۋەل سىزىش

SHIFT+F8 كۇنۇپكىسى ئارقىلىق نۇر بەلگىسى تۇرۇۋاتقان قۇرنىڭ ئاستىنقى قىسمىغا

قانۇنىيەتلىك جەدۋەل سىزىپ چىقىشقا بولىدۇ. تۆۋەندىكىدەك بىر جەدۋەل بار دېسەك

№ -	ئىسمى	1	2	3	4	5
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						

بۇ جەدۋەلدە جەمئىي 9 جەدۋەل قۇرى، 7 ستون بار.
SHIFT+F8 نى باسساق CCED نىڭ تەھرىرلەش ھالەت قۇرىدا:
******?: 表的第 1 列为几个汉字宽度 *****

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بۇ « جەدۋەلنىڭ 1-ستونى قانچە خەنزۇچە خەت كەڭلىكىدە » دېگەن مەنىدە بولۇپ، بىز 1 نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق يەنە :

***** 表的第 2 列为几个汉字宽度 :?******

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بۇ « جەدۋەلنىڭ 2-ستونى قانچە خەنزۇچە خەت كەڭلىكىدە » دېگەن مەنىدە بولۇپ، بىز 3 نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق 3-، 4-، 5-، 6-، 7-ستونلىرىنىڭ كەڭلىكىنى سورايدۇ. ھەممىسگە ھەر بىر ستوننىڭ كەڭ تارلىقىغا ئاساسەن رەقەملەرنى كىرگۈزىمىز. 8-ستوننىڭ كەڭلىكىنى سورىغاندا رەقەم كىرگۈزمەي بىۋاستە قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسمىز. شۇنىڭ بىلەن ئېكرانداً

***** 每行表线内几行汉字 :?******

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بۇ « ھەر بىر جەدۋەل قۇرى ئېچىگە قانچە قۇر خەت يېزىلىدۇ » دېگەن مەنىدە. يۇقىرىقى جەدۋىلىمىزدىن كۆرۈشكە بولىدۇكى كۆپ ساندىكىسىنىڭ ئېچىگە 1 قۇردىن يېزىلىدۇ. شۇڭا 1نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق ئېكرانداً :

***** 该表总共需要多少行 : ? ******

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بۇ « جەدۋەلنىڭ جەمئىي قانچە جەدۋەل قۇرى بار » دېگەن مەنىدە. شۇڭا 9 نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق يۇقىرىقىدەك بىر جەدۋەل پەيدا بولىدۇ.

ئاندىن جەدۋەلنىڭ ئېچىگە خەت كىرگۈزىمىز. « ئىسمى » دېگەن خەتنى كىرگۈزگەندە بۇ خەت جەدۋەلنىڭ ئېچىگە پاتمايدۇ. شۇڭا نۇر بەلگىسىنى مۇشۇ خەت يېزىلىدىغان ستونغا يۆتكەپ كېلىپ F6 نى بىر قانچە قېتىم باسساق نۇر بەلگىسى تۇرغان ستون ئاپتوماتىك كېڭىيىدۇ. ئەگەر تارايتماقچى بولساق نۇر بەلگىسىنى تارايتماقچى بولغان ستونغا يۆتكەپ كېلىپ SHIFT+F6 نى باسساقلا بولىدۇ.

كۆرۈنۈپلىشقا بولىدۇكى يۇقىرىقى جەدۋەلنىڭ 1-جەدۋەل قۇرى 3 قۇر بولۇشى كېرەك. شۇڭا نۇر بەلگىسىنى 1-جەدۋەل قۇرىنىڭ ئېچىگە يۆتكەپ كېلىپ CTRL+N نى ئىككى قېتىم باسساق 1-جەدۋەل قۇرى 3 قۇر بولىدۇ. ئوخشاش ئۇسۇل بويىچە 9-جەدۋەل قۇرىنى (8 دېگەن قۇرنى) 3قۇر قىلىپ ئۆزگەرتىشكە بولىدۇ.

2. نۇر بەلگە كۇنۇپكىلىرى ئارقىلىق جەدۋەل سىزىش

ئاۋۋال CTRL+D نى بېسىپ نۇر بەلگە كۇنۇپكىلىرى ئارقىلىق جەدۋەل سىزىش ھالىتىگە كىرىمىز. CTRL+D باسقاندا CCED نىڭ تەھرىرلەش ھالەت قۇرىدىكى DRAW OFF دېگەن خەت DRAW ON غا ئۆزگىرىدۇ. ياكى DRAW+ غا ئۆزگىرىدۇ. ئاندىن نۇر بەلگە كۇنۇپكىلىرى ئارقىلىق جەدۋەل سىزساق بولىدۇ. نۇر بەلگىسىنى قايىقا يۆتكىسەك جەدۋەل سىزىقلىرى شۇ يۆلۇنۇشكە قاراپ سىزىلىدۇ.

CCED نىڭ 3.0 ۋە ئۇنىڭدىن يۇقىرى نۇسخىلىرىنىڭ ھەممىسدە جەدۋەلنى تۇم ۋە ئىنچىكە سىزىش ئىقتىدارى بار. شۇڭا تۇم سىزىش توغرا كەلسە CTRL+D يەنە

بىر قېتىم بېسىۋېتىپ سىزساق بولىۋېرىدۇ.

3. جەدۋەل سىزىقلىرىنى ئۆچۈرۈش

F10 نى باسساق نۇر بەلگىسى تۇرغان قۇردىكى جەدۋەل سىزىقلىرى ئۆچۈپ كېتىدۇ.

ئۇندىن باشقا جەدۋەل سىزىقلىرىنى ئىككى خىل ئۇسۇلدىن پايدىلىنىپ ئۆچۈرۈشكە بولىدۇ.

1) LCP ON (سىزىق قوغداش) ھالىتىدە ۋە DRAW ON (ياكى DRAW ياكى DRAW+) بولغان چاغدا CTRL+← ياكى CTRL+→ كۇنۇپكىسى ئارقىلىق توغرا سىزىقنى ئۆچۈرۈشكە بولىدۇ. PgUp ياكى PgDw ئارقىلىق تېك سىزىقنى ئۆچۈرۈشكە بولىدۇ.

2) CTRL+F نى بېسىپ LCP OFF بولغان چاغدا جەدۋەلنى ئادەتتىكى بىر خەنزۇچە خەت قاتارىدا ئۆچۈرۈشكە بولىدۇ. يەنى DEL ۋە Back spase كۇنۇپكىسى ئارقىلىق ئۆچۈرۈشكە بولىدۇ.

4. جەدۋەلنى چوڭايتىش ۋە جەدۋەلنى كىچىكلىتىش

1) ستوننى چوڭايتىش ۋە كىچىكلىتىش

چوڭايتىشتا، نۇر بەلگىسنى چوڭايتماقچى بولغان ستوننىڭ ئىچىگە يۆتكەپ كېلىپ (قايسى قۇردا تۇرسا بولىۋېرىدۇ، بىراق چوقۇم ستوننىڭ ئىچىگە كىرىشى كېرەك) F6 نى باسساق شۇ ستون بىر خەنزۇچە خەت (بىر ئۇيغۇرچە ھەرپ) پاتقىدەك چوڭىيىدۇ.

تارايتىشتا، نۇر بەلگىسنى تارايتماقچى بولغان ستوننىڭ ئىچىگە يۆتكەپ كېلىپ (قايسى قۇردا تۇرسا بولىۋېرىدۇ، بىراق چوقۇم ستوننىڭ ئىچىگە كىرىشى كېرەك) SHIFT+F6 نى باسساق شۇ ستون بىر خەنزۇچە خەت (بىر ئۇيغۇرچە ھەرپ) ئورنى كىچىكلەيدۇ.

2) چوڭايتىش ۋە كىچىكلىتىش

قۇرنى چوڭايتىشتا نۇر بەلگىسنى چوڭايتماقچى بولغان جەدۋەل قۇرنىڭ ئىچىگە يۆتكەپ CTRL+N نى باسساق جەدۋەل قۇرى بىر قۇر كېڭىيىدۇ.

قۇرنى تارايتىشتا نۇر بەلگىسنى تارايتماقچى بولغان جەدۋەل قۇرنىڭ ئىچىگە يۆتكەپ F10 نى باسساق نۇر بەلگىسى تۇرغان قۇر ئۆچۈپ جەدۋەل قۇرى بىر قۇر تارىيىدۇ.

§6— ھېسابلاش

CCED ئارقىلىق جەدۋەل سىزىشقا بولۇپلا قالماستىن، ھېسابلاش ئېلىپ بېرىشقىمۇ بولىدۇ. بولۇپمۇ جەدۋەل ئىچىگە سان تولدۇرۇپ بولغاندىن كېيىن ستونلار ئارىسىدا ۋە شۇنداقلا بىر ستوندىكى سانلار ئارىسىدا ھېسابلاش ئېلىپ بارغىلى بولىدۇ.

ھېسابلاش ئېلىپ بېرىشتىن ئاۋۋال چوقۇم پۈتكۈل ھېسابلاشقا قاتنىشىدىغان دائىرىنى بۆلەك قىلىپ بەلگىلۈۋلىش كېرەك. ئەگەر پۈتكۈل جەدۋەل دائىرىسىدە ھېسابلاش ئېلىپ بېرىش توغرا كەلسە نۇر بەلگىسنى جەدۋەلنىڭ سول يۇقىرى بۇلۇڭىغا يۆتكەپ F8 نى بېسىش، ئاندىن نۇر بەلگىسنى جەدۋەلنىڭ ئوڭ تۆۋەن بۇلۇڭىغا يۆتكەپ F8 نى بېسىپ پۈتكۈل جەدۋەلنى بۆلەك قىلىپ بەلگىلۈۋلىش كېرەك.

1.بىر ستوندىكى سانلارنىڭ يىغىندىسىنى تېپىش

مەلۇمات جەدۋەللىرىدە كۆپ ھاللاردا بىر ستوندىكى بارلىق سانلارنى قوشۇپ يىغىندىنى ئەڭ ئاستىدىكى ياكى مەلۇم بىر بوش كاتەك ئىچىگە تولدۇرۇش توغرا كېلىدۇ. بۇنداق چاغدا نۇر بەلگىسىنى يىغىندىسى تېپىلىدىغان ستوندىكى يىغىندىسى يېزىلىدىغان كاتەك ئىچىگە يۆتكەپ كېلىپ CTRL+S باسساق نۇر بەلگىسى تۇرغان ستوندىكى سانلارنىڭ يىغىندىسى نۇر بەلگىسى تۇرغان كاتەك ئىچىگە يېزىلىدۇ. مۇشۇ ئۇسۇل بويىچە قالغان ستونلارنىڭ يىغىندىسى تېپىپ چىقىشقا بولىدۇ.

2. ستونلار ئارىسىدىكى سانلارنى ھېسابلاش

مەلۇمات جەدۋەللىرىدە بىر قانچە ستونلارنىڭ ئارىسىدىكى سانلارغا قارىتا ھېسابلاش ئېلىپ بېرىشقا بولىدۇ. ستونلار ئارىسىدا ھېسابلاش ئېلىپ بارغان چاغدا ئىشلەتكۈچى ھېسابلاش ئۇسۇلىنى فورمۇلا ئارقىلىق ئىپادىلەپ بېرىشى كېرەك.

بۇ خىل ھېسابلاشتا جەدۋەلنىڭ ئەڭ سول تەرەپتىكى ستونى ئىچىدە مەيلى سان بولسۇن ۋە ياكى ھەرىپ بولسۇن 1-ستون قىلىنىدۇ. فورمۇلىدا ئىپادىلىگەندە C1 ئارقىلىق ئىپادىلىنىدۇ. قالغان ستونلارمۇ C2 ، C3 ، C4 ... قاتارلىقلار ئارقىلىق ئىپادىلىنىدۇ. ھېسابلاش فورمۇلاسى جەدۋەلنىڭ سىرتىغا ئايرىم بىر قۇرغا يېزىلىشى كېرەك. فورمۇلا ئىچىدە + (قوشۇش)، -(ئېلىش)، * (كۆپەيتىش)، / (بۆلۈش)، ^ (دەرىجىگە كۆتۈرۈش) ۋە تىرناق ئىشلىتىشكە بولىدۇ ھەم ROUND() فۇنكسىيىسى ئارقىلىق كەسىر قىسمىنىڭ خانە سانىنى بەلگىلەپ بېرىشكە بولىدۇ.

مەسىلەن: C8=(C3+C5)*C4/8فورمۇلا بولسا 8-ستوننىڭ (8-ستوندىكى ھەرقايسى كاتەكلەر) قىممىتى 3-ستوننى 5-ستونغا قوشۇپ، ئۇنىڭغا 4-ستوننى كۆپەيتىپ ئاخىرىدا 8 گە بۆلگەنگە تەڭ بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

ئەگەر يۇقىرىقى فورمۇلا C8=ROUND((C3+C5)*C4/8,3) ئۆزگەرتىلسە 8-ستوننىڭ قىممىتى يۇقىرىقىغا ئوخشاش بولۇپ، نەتىجىنىڭ كەسىر قىسمى 3 خانىلىق بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

3. فورمۇلىنى ھېسابلىتىش

فورمۇلىنى يېزىپ قويساقلا ئىش پۈتمەيدۇ. ئۇنى ھېسابلىتىش كېرەك. فورمۇلىنى يېزىپ بولغاندىن كېيىن CTRL+C (Calculator) نى باسساقلا ھېسابلاش نەتىجىسى كۆرسىتىلگەن ستونغا تولدۇرۇلىدۇ. ئەگەر نەتىجىدە تولدۇرۇلغان بەزى كاتەكلەردە < ****** > چىقىپ قالسا نەتىجىنىڭ بۇ كاتەككە پاتمىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. بۇ چاغدا F6 نى بېسىپ بۇ ستوننى كېڭەيتىپ قايتا ھېسابلىتىش كېرەك.

CTRL+C بولسا سول تەرەپتىكى بىر ئىپادىنىڭ قىممىتىنى ھېسابلاپ چىقىدۇ. بۇ ئىپادە فورمۇلا بولسۇن بولىدۇ. ئادەتتىكى ھېسابلاش ئىپادىسى بولسۇن بولىدۇ.

مەسىلەن:

63.7-(34*1.23+71)

بولسا نۇر بەلگىسىنى 71 نىڭ يېنىدىكى تىرناق يېنىغا يۆتكەپ كېلىپ CTRL+C نى باسساق يۇقىرىقى ئىپادىنىڭ قىممىتى ھېسابلىنىدۇ. تۆۋەندىكىدەك:

63.7-(34*1.23+71)=-49.12

7— § بېسىپ چىقىرىش

CCED ئارقىلىق ھۇججەت بېسىپ چىقىرىشتا CTRL+T، ياكى CTRL+P نى بېسىش ئارقىلىق ھۇججەت بېسىپ چىقىرىمىز.

CTRL+T بولسا بەلگىلەنگەن بۆلەكنى (F8ئارقىلىق بەلگىلەنگەن) بېسىپ چىقىرىدۇ.

CTRL+P بولسا نۇر بەلگىسى تۇرغان قۇردىن باشلاپ ھۇججەتنىڭ ئاخىرىغىچە بېسىپ چىقىرىدۇ. ئەگەر پۈتكۈل ھۇججەتنى بېسىپ چىقىرىش توغرا كەلسە نۇر بەلگىسىنى ھۇججەتنىڭ بېشىغا يۆتكەپ ئاندىن CTRL+P نى بېسىش كېرەك. CTRL+Pنى باسقان چاغدا ئېكرانداً:

从当前行开始打印..... 请接通打印机
.1..... 定页打印
2.... 普通打印(按文中 ^^ 分页)
其它键..... 返回

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بۇنىڭ مەنىسى:

ھازىرقى قۇردىن باشلاپ باسىدۇ ... ماشىنكىنى ئېچىڭ.
1 ... بەت ئايرىپ بېسىش
2 ... ھەممىنى بېسىش(^^نىڭغا ئاساسەن بەت ئايرىش)
باشقا كۇنۇپكىنى باسسىڭىز تەھرىرلەشكە قايتىدۇ.

1.بەت ئايرىپ بېسىش

بەت ئايرىپ بېسىش دېگىنىمىز، كىرگۈزۈلگەن ھۇججەتنىڭ قۇر سانى بەك ئۇزۇن بولۇپ كەتسە، ئۇنى بىر بەتكە پاتقۇزغىلى بولمايدۇ. بۇ چاغدا ئۇنى بىر نەچچە بەتكە بۆلۈپ بېسىش كېرەك. بۇ چاغدا 1نى تاللاش كېرەك.

ئەگەر 1 نى تاللىساق ئېكرانداً:

左边空白 =1?

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بۇ « سول تەرەپتىكى بوش كاتەك سانى» دېگەن مەنىدە بولۇپ، قايتۇرۇش كۇنۇپكىسى باسساق بۇنىڭ قىممىتى 1 بولىدۇ. بۇنىڭ قىممىتىنى چوڭايتىش ئارقىلىق جەدۋەلنى بەتنىڭ ئوڭ تەرىپىگە بېسىپ چىقىرىپ قوش بەتكە بېسىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشقا بولىدۇ. بۇنىڭغا جاۋاب بېرىپ بولغاندىن كېيىن ئېكرانداً:

页长=58?

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بۇ « بەت ئۇزۇنلىقى =58 » دېگەن مەنىدە بولۇپ، بۇ بىر بەتكە بېسىلىدىغان قۇرنىڭ سانىدۇر. بۇنىڭغا ئېھتىياجىڭىزغا قاراپ خالىغان قىممەتنى كىرگۈزسىڭىز بولىدۇ. ئەڭ كۆپ بولغاندا 58 بولىدۇ. قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسسىڭىز بەت ئۇزۇنلىقىنى 58 دەپ قارايدۇ. بۇنىڭغىمۇ جاۋاب بېرىپ بولغاندىن كېيىن ئېكرانغا

页间空白=1(输入 1 表示页间暂停)

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بۇ « بەت ئاخىرىدىكى بوش قۇر =1(1نى كىرگۈزسىڭىز بىر بەت بېسىلىپ بولغاندىن كېيىن توختايدۇ.) » دېگەن مەنىدە بولۇپ، ئەگەر بىر بەت بېسىپ بولغاندىن كېيىن قەغەز ئالماشتۇرماقچى بولسىڭىز 1نى كىرگۈزسىڭىز بولىدۇ. ياكى بۇۋاستە قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسسىڭىزمۇ بولىدۇ. بۇنىڭغىمۇ جاۋاب بېرىپ بولغاندىن كېيىن ئېكرانغا

起始页号:(回车表示不要页号)

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بۇ « باشلىنىش بەت نومۇرى: (قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسسىڭىز بەت نومۇرىنى باسمايدۇ) » دېگەن مەنىدە. بۇنىڭغا قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساقلا بولىدۇ. بۇنىڭغا جاۋاب بېرىپ بولغاندىن كېيىن ئېكرانغا:

Q——退出 f——打印到文件 其它键输出到打印机

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بۇ « Qنى باسسىڭىز باسمايدۇ. F نى باسسىڭىز ھۆججەتكە چىقىرىدۇ. باشقا كۇنۇپكىنى باسسىڭىز ماشىنكىدا باسىدۇ » دېگەن مەنىدە. بۇنىڭغا قايتۇرۇش كۇنۇپكىسى ئارقىلىق جاۋاب بەرسىڭىز بولىدۇ.

2. ھەمىنى بېسىش.

ئەگەر 2 نى تاللىساق ئېكرانغا

左边空白 =1?

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بۇ « سول تەرەپتىكى بوش كاتەك سانى » دېگەن مەنىدە بولۇپ، قايتۇرۇش كۇنۇپكىسى باسساق بۇنىڭ قىممىتى 1 بولىدۇ. بۇنىڭ قىممىتىنى چوڭايتىش ئارقىلىق جەدۋەلنى بەتنىڭ ئوڭ تەرىپىگە بېسىپ چىقىرىپ قوش بەتكە بېسىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشقا بولىدۇ. بۇنىڭغا جاۋاب بېرىپ بولغاندىن كېيىن ئېكرانغا

Q——退出 f——打印到文件 其它键输出到打印机

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بۇ« Qنى باسسىڭىز باسمايدۇ. F نى باسسىڭىز ھۆججەتكە چىقىرىدۇ. باشقا كۇنۇپكىنى باسسىڭىز ماشىنكىدا باسىدۇ » دېگەن مەنىدە. بۇنىڭغا قايتۇرۇش كۇنۇپكىسى ئارقىلىق جاۋاب بەرسىڭىز بولىدۇ.

§—8 CCED بىلەن UHK213 سىستېمىسىنى بىرلەشتۈرۈپ ئۇيغۇرچە جەدۋەل سىزىش

UHK213 سىستېمىسى بىلەن CCED نى بىرلەشتۈرۈپ ئۇيغۇرچە جەدۋەللەرنى بېسىپ چىقىرىشقا بولىدۇ. بۇنىڭدا ئالدى بىلەن UHK213 سىستېمىسىنى قوزغىتىش كېرەك.

ئاندىن CCED نى قوزغىتىش كېرەك. CCED نى قوزغىتىشتىن ئاۋۋال چوقۇم ALT+F7 كۇنۇپكىسىنى بېسىپ يېزىش يۆلۈنۈشىنى ئۆزگەرتىش كېرەك. WSU مۇندەرىجىسى ئاستىدا ئۇيغۇرچىغا ماسلاشتۇرۇلغان CCED بار. ئۇنى قوزغىتىپ ئىشلەتسەڭ بولىدۇ. بۇنى ئىشلەتكەندە جەدۋەلنىڭ ئىككى يېنىدىكى سىزىقلار تەتۈر چىقىۋالمايدۇ (باشقا CCED نى ئىشلەتسە ئۆچىدىن سولغا يازغان چاغدا جەدۋەلنىڭ ئىككى يېنى تەتۈر چىقىۋالىدۇ).

قالغان ئىشلىتىش ئۇسۇلى باشتا دېيىلگىنى بىلەن ئوخشاش.

CCED مۇھىتىدا ئۇيغۇرچە كىرگۈزگەن چاغدا بىر سۆز تۇگىگەندە بوش كاتەك كۇنۇپكىسىنى باسساق ئەڭ ئاخىرىدا كىرگۈزگەن ھەرپ ئاياق يېزىلىشىغا ئۆزگىرەلمەيدۇ. شۇڭا بىر سۆز تۇگىگەندە ئاياق ھەرپىنى قول بىلەن تاللاپ كىرگۈزۈش كېرەك (SHIFT+W ياكى SHIFT+Q نى بېسىپ ئاياق ھەرپىنى تاللىۋېلىپ ئاندىن كىرگۈزمەكچى بولغان ھەرپىنى بېسىش كېرەك).

بېسىپ چىقارغان چاغدا چوقۇم جەدۋەلنىڭ بېشىغا 'C' نى لايىھەلەپ، قالغان خەت شەكلىنى تاللايدىغان بۇيرۇقلارنى بېرىش كېرەك. ياكى 'B@t' ،'B@s' ،'B@r' ، 'B@q' نى لايىھەلەش كېرەك. مەسىلەن: تۆۋەندىكىدەك.

كاپىدىرانىڭ يوقلىما جەدۋىلى 'cA@'

'qB@'

№	ئىسمى	1	2	3	4	5
1	ئەنۋەر					
2	ئادىل					
3	تۇرغۇن					
4	مەمەت					
5	ئوسمان					

ئەگەر بۇنى ئايرىم بېسىپ چىقارماي، باشقا ھۆججەتنىڭ ئارىسىغا قىستۇرۇپ بېسىش توغرا كەلسە تۆۋەندىكىدەك لايىھەلەپ نابور پروگراممىسى ئارقىلىق نابور قىلىپ بېسىپ چىقارسىڭىزمۇ بولىدۇ.

)cA25(

! كافىدىرانىڭ يوقلىما جەدۋىلى

)qB18(

}J{

№	ئىسمى	1	2	3	4	5
1	ئەنۋەر					
2	ئادىل					
3	تۇرغۇن					
4	مەمەت					
5	ئوسمان					

سەككزىنچى باب. PCTOOLS نى قىسقىچە تونۇشتۇرۇش

1985 - يىلى ئامېرىكىنىڭ Central Point Software شىركىتى IBM PC تېپتكى كومپيۇتېرلاردا ئىشلىتىشكە مۇۋاپىق كېلىدىغان، بىرقەدەر كۈچلۈك ئىقتىدارغا ئىگە يۇمشاق ماتېرىيالى قوراL PCTOOLS نى نەشىر قىلدى. ئۇ DOS بىلەن ئوخشاش بولغان نۇرغۇن ئىقتىدارلارغا ئىگە بولغاندىن سىرت، يەنە ھۆججەت ئەسلىگە كەلتۈرۈش، خالىغان ھۆججەتنى ئىزدەپ تېپىش قاتارلىق ئىقتىدارلارغا ئىگە بولۇپ، ئىشلەتكۈچىلەرگە نۇرغۇن قولايلىق ئېلىپ كېلىدۇ.

PCTOOLS مەشغۇلات تىزىملىكى ئارقىلىق ھەرخىل ئىقتىداردىكى بۇيرۇقلارنى كۆرسىتىدۇ. ھەر بىر بۇيرۇق ئېنگلىزچە بىر يەككە سۆز ياكى بىر قانچە سۆزنىڭ قىسقارتىپ يېزىلىشى ئارقىلىق ئىپادىلەنگەن. شۇڭا ئىشلەتكۈچىلەر ھەرخىل مەشغۇلات بۇيرۇقلىرىنى ئەسته قالدۇرمىسمۇ بولىدۇ، پەقەت تىزىملىك كۆرسەتمىسىگە ئاساسەن بىر قانچە كۇنۇپكىنى بېسىش ئارقىلىق ھەرخىل مەشغۇلاتلارنى راۋان ئېلىپ بارالايدۇ. شۇڭا ئىشلەتكۈچىلەرنىڭ قارشى ئېلىشىغا ئېرىشىپ دۆلەت ئىچى ۋە سىرتىدا كەڭ قوللىنىلماقتا. بىز بۇ يەردە PCTOOLS نىڭ ئېنگلىزچە 5.0 نۇسخىسىنى ئىشلىتىش ئۇسۇلىنى قىسقىچە تونۇشتۇرىمىز.

§—1 PCTOOLS نى قوزغىتىش ۋە ئۇنىڭ بۇيرۇقلىرى

1.قوزغىتىش

ھازىرقى مۇندەرىجە ئاستىدا PCTOOLS.EXE ھۆججىتى بار بولغاندا، DOSنىڭ بۇيرۇق قۇرىغا

C>PCTOOLS

نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسسىلا بولىدۇ. ئۇ قوزغالغاندىن كېيىن ئېكراندا تۆۋەندىكىدەك كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ.

WELCOME !

Advanced PC Tools 5.0

(C) Copyright 1985, 1986, 1987, 1988 Central Point Software, Inc.
Unauthorized duplication prohibited.

Press any key for File Functions

OR

F3=go dirctly to Disk and Special Functions

F10=change drive/path from C:\

Press ESC to Exit

بۇ ۋاقىتتا خالىغان كۇنۇپكىنى باسساق ھۇججەت مەشغۇلاتىغا كىرىدۇ.
<F3> نى باسساق دىسكا ۋە مەخسۇس ئىشلىتىدىغان مەشغۇلاتقا كىرىدۇ.
<F10> نى باسساق قوزغاتقۇچنى ياكى يولنى تاللاشقا بولىدۇ.
ESC نى باسساق PCTOOLS دىن چىكىنىپ چىقىدۇ.

2. PCTOOLS نىڭ ھۇججەت مەشغۇلات ئىقتىدارى

ئېكراندا يۇقىرىقى مەزمۇن چىققاندىن كېيىن، خالىغان كۇنۇپكىنى باسساق ھۇججەت مەشغۇلاتى ھالىتىگە كىرىدۇ ھەم ئېكراندا تۆۋەندىكىدەك كۆرۈنۈش ھاسىل بولىدۇ.

```
Advnced PC Tools 5.0                                    Vol Label = None
————————————————File Functions————————————————Scroll Lock OFF
Path = C:\ *.*
Name     Ext    Size     Attr     Date      Name Ext Size Attr Date
IBMBIO   COM    22100    HSRA    3/18/87
IBMDOS   COM    30159    HSRA    3/17/87
AUTOEXEC BAT       44    ... A   12/20/93
BOOT     TAV     1024    H.. R   12/20/93
CLIBF    DOT   589824    H. RA   12/22/93
CLIBG    DOT   589824    H. RA   12/22/93
CLIBH    DOT   589824    H. RA   12/22/93
CLIBK    DOT   589824    H. RA   12/22/93
CLIBS    DOT   589824    H. RA   12/22/93
COMMAND  COM    25307    ... A    3/17/87
CONFIG   SYS       23    ... A   12/22/93
DISP24   COM     8474    ... A   12/22/93
PCTOOLS  EXE   103424    ... A    3/12/88
————————————————————————————————————————————————————————————————————————
13 files LISTed = 3139675 bytes. 13 files in sub — dir = 3139675 bytes.
0 files SELECTed = 0 bytes. Available on volume = 16072704 bytes.
————————————————————————————————————————————————————————————————————————
Copy Move cOmp Find Rename Delete Ver view/Edit Attrib Wordp Print List
Sort Help ←=SELECT F1=UNselect F2=alt dir lst F3=other menu Ecs=exit PC Tools
F8=directory LIST argument F9=file SELECTion argument F10=chg drive/path
————————————————————————————————————————————————————————————————————————
```

بۇ كۆرۈنۈشنى تۆت قىسمغا بۆلۈشكە بولىدۇ. بىرىنچى قىسىم

Advnced PC Tools. 5.0 Vol Label = AKSU

بولۇپ بۇنىڭدا PCTOOLS نىڭ نۇسخىسى ۋە هازىرقى دىسكىنىڭ دىسكا نامى كۆرسىتىلگەن. يەنى دىسكا نامى AKSU ، PCTOOLS نىڭ نۇسخىسى 5.0 .

ئىككىنچى قىسمدا هازىرقى مۇندەرىجە (ئىكرانداC:\ *.* كۆرسىتىلگەن بولۇپ بۇ غول مۇندەرىجىنى ئىپادىلەيدۇ) ئاستىدىكى بارلىق هۆججەتلەرنىڭ هۆججەت نامى، كېڭەيتمە نامى، ئۇزۇنلىقى، خاسلىقى ۋە ۋاقتى كۆرسىتىلگەن.

ئۈچىنچى قىسمدا دىسكا بوشلىقىنىڭ ئىشلىتىش ئەهۋالى بېرىلگەن يەنى هۆججەتلەرنىڭ سانى ۋە ئىگىلىگەن بوشلىقى، ئىشىپ قالغان ئىچكى ساقلىغۇچ بوشلىقى قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ:

تۆتىنچى قىسمى (يەنى ئەڭ ئاستىدىكى ئۈچ قۇر) هۆججەت مەشغۇلاتىنىڭ بۇيرۇقلىرىنىڭ تىزىملىكى بولۇپ، بىر هەرپ (چوڭ يېزىلىشتىكى) بىر بۇيرۇقنى ئىپادىلەيدۇ.

ئاساسلىق هۆججەت مەشغۇلات بۇيرۇقلىرى 22 بولۇپ ئۇلار تۆۋەندىكىچە:

C (Copy) بىر ياكى كۆپ هۆججەتنى كۆچۈرىدۇ

M (Move) بىر هۆججەتنى بىر مۇندەرىجىدىن يەنە بىر مۇندەرىجىگە يۆتكەيدۇ.

O (cOmp) ئۇزۇنلىقى تەڭ بولغان ئىككى هۆججەتنى سېلىشتۇرىدۇ

F (Find) بىر ياكى بىرقانچە هۆججەتتىن هەرپ تىزمىسىنى ئىزدەيدۇ

R (Rename) هۆججەت نامىنى ئۆزگەرتىدۇ

D (Delete) هۆججەت ئۆچۈرىدۇ

V (Ver) DOS نىڭ VERIFY (سانلىق مەلۇمات تەكشۈرۈش) بۇيرۇقىنى ئىجرا قىلدۇ

E (view/Edit) دىسكىدىكى هۆججەتنى تەهرىرلەيدۇ

A (Attrib) هۆججەتنىڭ خاسلىقىنى ئۆزگەرتىدۇ

W (Wordp) ASCII هۆججىتىنى تەهرىرلەيدۇ

P (Print) DOS نىڭ PRINT بۇيرۇقىنى ئىجرا قىلدۇ

L (List) هازىرقى كۆرسىتىلگەن هۆججەتلەرنىڭ نامىنى بېسىپ چىقىرىدۇ

S (Sort) هۆججەتنى قايتىدىن رەتكە تىزىدۇ

H (Help) ئىكرانداً بۇيرۇقلارنىڭ ئىقتىدارىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

← (قايتۇرۇش كۇنۇپكىسى) تاللاشنى ئىپادىلەيدۇ (SELECT). يەنى نۇر بەلگىسىنى مەلۇم هۆججەتكە يۆتكەپ، قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق بۇ هۆججەت تاللىنىدۇ (قايتىلساق تاللاشنى ئەمەلدىن قالدۇرىدۇ). كۆچۈرۈش، ئۆچۈرۈش قاتارلىقلاردا، بىرۋاقتتا بىر قانچە هۆججەتنى تاللاشقا بولىدۇ.

<F1> (unselect) بارلىق تاللاشنى ئەمەلدىن قالدۇرىدۇ

<F2> (alt dir lst) هۆججەت كۆرسىتىش شەكلىنى ئۆزگەرتىدۇ (يېرىم ئىكرانلىق ياكى پۈتۈن ئىكرانلىق كۆرسىتىش)

<F3> (other menu) يەنە بىر تىزىملىككە كىرىدۇ (هۆججەت مەشغۇلاتى تىزىملىكىدىن دىسكا مەشغۇلاتى تىزىملىككە كىرىش ياكى ئەكسىچە)

<ESC> (Escape) دىن چىكىنىپ چىقىدۇ

F8 مەلۇم تۇردىكى ھۆججەتلەرنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.
F9 مەلۇم تۇردىكى ھۆججەتلەرنى تاللايدۇ. تاللاش ئۇسۇلى F8 بىلەن ئوخشاش.
F10 يولنى ئۆزگەرتىدۇ.
يۇقىرىقىلاردىن كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى بۇ قورال يۇمشاق ماتېرىيالنى ئىشلىتىپ مەشغۇلات قىلىش ئاددىي ھەم قولايلىق بولۇپ، DOS نىڭ بۇيرۇقلىرىنى ئىگىلەش ئاساسىدا PCTOOLS نىڭ تىزىملىك كۆرسەتمىسىدىكى مەزمۇنلارغا ئاساسەن، PCTOOLS يۇمشاق ماتېرىيالنى ئوڭاي ئىگىلىۋېلىشقا بولىدۇ.

3. PCTOOLS نىڭ دىسكا ۋە مەخسۇس ئىشلىتىدىغان مەشغۇلات بۇيرۇقلىرى

PCTOOLS قوزغۇلۇپ بولغاندىن كېيىن، ھۆججەت مەشغۇلاتىغا كىرمىگەندە ياكى ھۆججەت مەشغۇلات ھالىتىدە، F3 بىسلسا دىسكا ۋە مەخسۇس ئىشلىتىدىغان مەشغۇلات بۇيرۇقلىرىنىڭ تىزىملىكىگە كىرىدۇ، تۆۋەندىكىدەك:

Advanced PC Tools 5.0

——————— Disk and Special Function ———————

DISK SERVICES: Copy cOmpare Find Rename Verify view/Edit Map Locate iNitialize
SPECIAL SERVICES: Directory maint Undelete system Info Park Help
F3 = file srvc F10 = F3 + chg drv Esc = exit PC Tools

PCTOOLS نىڭ دىسكا ۋە مەخسۇس ئىشلىتىدىغان مەشغۇلات بۇيرۇقلىرى جەمئىي 17 بولۇپ ئۇلار تۆۋەندىكىچە:

دىسكا مەشغۇلات (DISK SERVICES) بۇيرۇقلىرى جەمئىي 9 تۈرلۈك.

C (Copy) DOS نىڭ DISKCOPY بۇيرۇقىنى ئىجرا قىلىدۇ، دىسكا كۆچۈرۈشتە ئىشلىتىلىدۇ

O (cOmpare) DOS نىڭ DISKCOMP بۇيرۇقىنى ئىجرا قىلىدۇ، دىسكا سېلىشتۇرىدۇ

F (Find) پۈتكۈل دىسكىدىن ھەرپ تىزمىسىنى ئىزدەيدۇ

R (Rename) دىسكىنىڭ نامى ئۆزگەرتىدۇ
V (Verify) پۈتكۈل دىسكىدىكى سېكتورلارنىڭ ساق-بۈزۈقلىقىنى تەكشۈرىدۇ.
E (View/Edit) دىسكىنى تەھرىرلەيدۇ. يەنى دىسكىدىكى ھەربىر سېكتورنىڭ مەزمۇنىنى ASCII كودى بۇيىچە ۋە ASCII ھەرپى بۇيىچە كۆرسىتىپ تەھرىرلەيدۇ.
M (Map) دىسكىنىڭ ئىشلىتىلىش ئەھۋالىنى كۆرسىتىدۇ. يەنى دىسكىدىكى ئىشلىتىلگەن بوشلۇق، ئىشلىتىلمىگەن بوشلۇق ۋە بۈزۈق بوشلۇقلارنى خەرىتە شەكلىدە كۆرسىتىپ بېرىدۇ
L (Locate) پۈتكۈل دىسكىدىن كۆرسىتىلگەن ھۆججەتلەرنى ئىزدەپ تېپىپ، ئۇلارنىڭ يولىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ. يەنى كۆرسىتىلگەن ھۆججەتنىڭ قايسى مۇندەرىجە ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.
N (iNitialize) دىسكىنى فورماتلايدۇ
مەخسۇس ئىشلىتىدىغان مەشغۇلات (SPECIAL SERVICES) بۇيرۇقلىرى 8 تۈرلۈك.
D (Directory maint) تارماق مۇندەرىجە مەشغۇلاتى. يەنى كۆرسىتىلگەن قوزغاتقۇچتىكى دىسكىدىكى تارماق مۇندەرىجىلەرنىڭ نامى ئۆزگەرتىش، ئۆچۈرۈش، مۇندەرىجە تۈرىنى ئۆزگۈرتىش قاتارلىق مەشغۇلاتلارنى ئېلىپ بېرىشقا بولىدۇ
U (Undelete) ئۆچۈرۈلگەن ھۆججەت ياكى تارماق مۇندەرىجىنى ئەسلىگە كەلتۈرىدۇ
I (system Info) كومپيۇتېرنىڭ سىستېما ئۇچۇرلىرىنى كۆرسىتىدۇ
H (Help) ئېكراندا بۇيرۇقلارنىڭ ئىقتىدارىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.
P (Park) قاتتىق دىسكىنىڭ ماگنىتلىق بېشىنى بىخەتەر ئورۇنغا يۆتكەيدۇ.
F3 ھۆججەت مەشغۇلات ھالىتىگە كىرىدۇ.
F10 ھۆججەت مەشغۇلات ھالىتىگە كىرىدۇ. بۇنىڭدا قوزغاتقۇچ ۋە مۇندەرىجىنى تاللاشقا بولىدۇ
PCTOOLS ESC دىن چېكىنىپ چىقىدۇ.
بەزىدە ھۆججەت مەشغۇلات ھالىتىمۇ ياكى دىسكا مەشغۇلات ھالىتىمۇ ئاڭقىرالمىسىڭىز ئېكراننىڭ ئوستىدىراق ھازىرقى ھالەت ئېنگلىزچە كۆرسەتمە بويىچە كۆرسىتىلىدۇ. يەنى File Functions بولسا ھۆججەت مەشغۇلاتى، Dick and Special Functions بولسا دىسكا ۋە مەخسۇس ئىشلىتىلىدىغان مەشغۇلاتى.

§3— ئەمەلىي مەشغۇلاتلار

1. ھۆججەت مەشغۇلاتى

1) ھۆججەت كۆچۈرۈش

C (Copy) بۇيرۇقى ياكى كۆپ ھۆججەتنى كۆچۈرۈشتە ئىشلىتىلىدۇ، ئاۋۋال F10 نى ئىشلىتىپ كۆچۈرۈلمەكچى بولغان ھۆججەت تۇرغان مۇندەرىجە (يۆلۈنۈش كۇنۇپكىسى بىلەن قايتۇرۇش كۇنۇپكىسى ئىشلىتىلىدۇ) تاللىنىدۇ، ئېكراندا بۇ مۇندەرىجە ئاستىدىكى ھۆججەتلەرنىڭ تېزىملىكى كۆرۈنگەندە، نۇر بەلگىسىنى (بۇ يەردىكى نۇر بەلگىسى تاياق شەكىللىك) كۆچۈرۈلمەكچى بولغان 1-ھۆججەتنىڭ نامىغا يۆتكەپ قايتۇرۇش

كۇنۇپكىسنى باسساق، بۇ ھۆججەت تاللىنىدۇ ھەم سول تەرىپىدە « 1 » پەيدا بولىدۇ؛ نۇر بەلگىسنى كۆچۈرۈلمەكچى بولغان 2-ھۆججەتنىڭ نامىغا يۆتكەپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسنى باسساق بۇ ھۆججەت تاللىنىدۇ ھەم سول تەرىپىدە « 2 » پەيدا بولىدۇ؛ مۇشۇ تەرتىپ بويىچە بارلىق كۆچۈرۈلمەكچى بولغان ھۆججەتلەرنى تاللاشقا بولىدۇ. ئەگەر تاللانغان مەلۇم ھۆججەتنى ئەمەلدىن قالدۇرماقچى بولساق نۇر بەلگىسنى شۇ ھۆججەتنىڭ نامىغا يۆتكەپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسنى باسساق، ئۇنىڭ سول تەرىپىدىكى سان يوقايدۇ، بۇ مۇشۇ ھۆججەتنىڭ تاللىنىشىنى ئەمەلدىن قالغانلىقىنى چۈشەندۈرىدۇ، ئەگەر تاللانغان بارلىق ھۆججەتلەرنى ئەمەلدىن قالدۇرماقچى بولساق، F1 نى باسساق بولىدۇ.

```
 Advnced PC Tools                                          5.0 Vol Label = None
──────────────File Functions──────────────Scroll Lock OFF
 Path = C:\ *.*                                    Name Ext Size Attr Date
    Name        Ext        Size    Attr      Date
 1 IBMBIO       COM       22100  HSRA   3/18/87
 2 IBMDOS       COM       30159  HSRA   3/17/87
   AUTOEXEC     BAT          44  ...A  12/20/93
   BOOT         TAV        1024  H..R  12/20/93
   CLIBF        DOT      589824  H.RA  12/22/93
   CLIBG        DOT      589824  H.RA  12/22/93
   CLIBH        DOT      589824  H.RA  12/22/93
   CLIBK        DOT      589824  H.RA  12/22/93
   CLIBS        DOT      589824  H.RA  12/22/93
 3 COMMAND      COM       25307  ...A   3/17/87
   CONFIG       SYS          23  ...A  12/22/93
   DISP24       COM        8474  ...A  12/22/93
 4 PCTOOLS      EXE      103424  ...A   3/12/88
──────────────────────────────────────────────────────────────────────────────
13 files LISTed = 3139675 bytes. 13 files in sub — dir = 3139675 bytes.
4 files SELECTed = 180990 bytes. Available on volume = 16072704 bytes.
──────────────────────────────────────────────────────────────────────────────
Copy Move cOmp Find Rename Delete Ver view/Edit Attrib Wordp Print List
Sort Help ←=SELECT F1=UNselect F2=alt dir lst F3=other menu Ecs=exit PC Tools
F8=directory LIST argument F9=file SELECTion argument F10=chg drive/path
──────────────────────────────────────────────────────────────────────────────
```

كېرەكلىك ھۆججەت تاللانغاندىن كېيىن C(Copyبۇيرۇقىنى كۆرسىتىدۇ)نى باسساق ئېكراننىڭ ئوتتۇرىسىدا تۆۋەندىكى خەت يېزىلغان كىچىك رامكا پەيدا بولۇپ، ھۆججەتنى قايسى دىسكىغا كۆچۈرۈدىغانلىقىنى سورايدۇ (A~E):

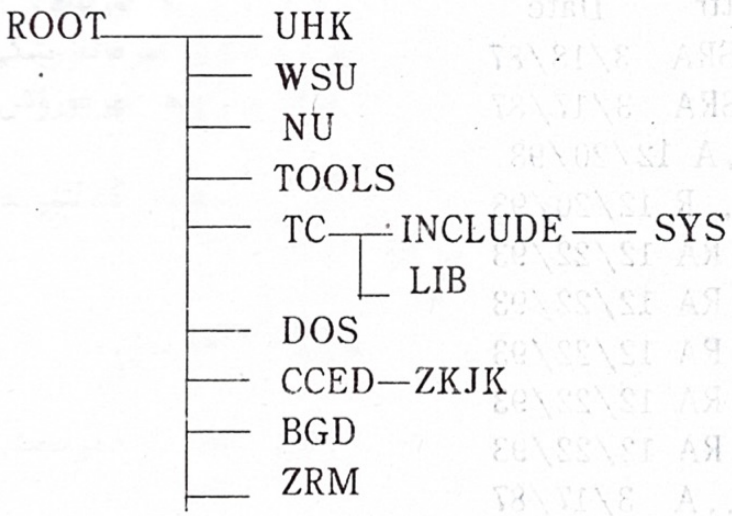
```
Enter TARGET Drive ID-(C)
Valid letters are A thru E
Press ESC to retun
```

ئەگەر C تاللانسا، ھۇججەتنى C دىسكىغا كۆچۈرۈشنى ئىپادىلەيدۇ ھەم ئېكراندا C دىسكىدىكى بارلىق تارماق مۇندەرىجىلەر كۆرۈنىدۇ، تۆۋەندىكىدەك.

Advanced PC TOOLS 5.0 Vol Label = None

Path Functions

Path = C:\ BLINK = DOS current

Use cusor control keys to follow the chain to the desired directory
Press ENTER to accept the choice. Press "Esc" to return.

ئاندىن نۇر بەلگىسىنى ھۇججەتنى كۆچۈرمەكچى بولغان مۇندەرىجە نامىغا يۆتكەپ كېلىپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق، تاللانغان ھۇججەتلەر شۇ مۇندەرىجە ئاستىغا كۆچۈرۈلىدۇ. كۆچۈرۈش جەريانىدا كۆچۈرۈلۈۋاتقان ھۇججەتنىڭ نامى، ئەسلى تۇرۇشلۇق مۇندەرىجە نامى ۋە ھۇججەت كۆچۈرۈلمەكچى بولغان مۇندەرىجە نامى كۆرۈنىدۇ. ئەگەر ھۇججەت كۆچۈرۈلمەكچى بولغان مۇندەرىجە ئاستىدا كۆچۈرۈلمەكچى بولغان ھۇججەت بىلەن ئوخشاش نامدىكى ھۇججەتلەر بار بولسا ئېكراندا:

File already exist
Press "R" to replace all files that exists
"W" to replace this file only
"S" to skip all files that exists
"T" to skip this file only

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بۇ چاغدا

R نى باسساق بارلىق ئوخشاش نامدىكى ھۆججەتلەرنىڭ ھەممىسىنى كونىسىنىڭ ئۈستىگە قاپلاپ كۆچۈرىدۇ.

W پەقەت ئېكرانداكۆرسىتىلگەن ھۆججەتنىڭ ئۆزىنىلا كونىسىنىڭ ئۈستىگە قاپلاپ كۆچۈرىدۇ.

S ئوخشاش نامدىكى ھۆججەتلەرنىڭ ھەممىسىنى كۆچۈرمەيدۇ.

Tئېكرانداكۆرسىتىلگەن شۇ ھۆججەتنىلا كۆچۈرمەيدۇ.

قىسقىسى ھۆججەت كۆچۈرۈشتە تۆۋەندىكى ئۇچ باسقۇچنى بېسىش كېرەك.

① F10 نى بېسىپ ئەسلى ھۆججەت (يەنى كۆچۈرمەكچى بولغان ھۆججەت) تۇرۇۋاتقان دېسكىنى ۋە مۇندەرىجىنى تاللاش كېرەك. ئاندىن كۆچۈرمەكچى بولغان ھۆججەتنى تاللاش كېرەك.

② C نى بېسىپ كۆچۈرۈش مەشغۇلاتىنى ئېلىپ بېرىش كېرەك.

③ ھۆججەت كۆچۈرۈلىدىغان دېسكا ۋە مۇندەرىجىنى كۆرسىتىپ بېرىش كېرەك.

بۇ ئۇچ باسقۇچ ھەممە ھۆججەت مەشغۇلاتىغا ئاساسىي جەھەتتىن ماس كېلىدۇ.

مەسىلەن: C دېسكىدىكى \WSU مۇندەرىجىسى ئاستىدىكى UNPR.EXE ھۆججىتىنى A قوزغاتقۇچتىكى دېسكىغا كۆچۈرمەكچى بولساق:

F10 نى بېسىپ C نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسمىز. يەنى C دېسكىنى تاللايمىز. C دېسكىدىكى بارلىق مۇندەرىجىلەر كۆرۈنگەندە نۇر بەلگە كۇنۇپكىسى ئارقىلىق نۇر بەلگىسنى WSU غا يۆتكەپ كېلىپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق C:\WSU نىڭ ئاستىدىكى بارلىق ھۆججەتلەرنىڭ نامى كۆرۈنىدۇ. نۇر بەلگىسنى UNPR.EXE غا يۆتكەپ كېلىمىز. ئەگەر ئېكرانداھۆججەت بەك كۆپ بولۇپ كېتىپ UNPR.EXE ئېكرانداكۆرۈنمىگەن بولسا نۇر بەلگىسنى داۋاملىق ئاستىغا يۆتكىسەك بولىدۇ.

يۇقىرىقى ئىش تۈگىگەندىن كېيىن C نى بېسىپ كۆچۈرۈش مەشغۇلاتى قىلىدىغانلىقىمىزنى بىلدۈرىمىز. ئاندىن A نى بېسىپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق A قوزغاتقۇچتىكى دېسكىغا كۆچۈرىدۇ. ئەگەر دېسكا ئۈستىدە مۇندەرىجە بولسا مۇندەرىجىلەرنىڭ نامى كۆرۈنىدۇ. بۇ چاغدا قايسى مۇندەرىجىنى تاللىساق UNPR.EXE شۇ مۇندەرىجە كۆچۈرۈلىدۇ.

2) ھۆججەت ئۆچۈرۈش Delete

Delete بۇيرۇقى ئارقىلىق بىزگە كېرەكسىز بولغان ھۆججەتلەرنى ئۆچۈرۈشكە بولىدۇ. ئۆچۈرمەكچى بولغان ھۆججەتلەرنى تاللاپ بولغاندىن كېيىن (تاللاش ئۇسۇلى Copy نىڭكى بىلەن ئوخشاش)، D كونۇپكىسىنى باسساق ئېكراندا بىزدىن تاللىغان ھۆججەتنى راست ئۆچۈرىدىغان ياكى ئۆچۈرمەيدىغانلىقىنى سوراپ كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. ئۆچۈرسەك Y كونۇپكىسىنى باسساق بولىدۇ. بولمىسا N كونۇپكىسىنى باسساق بولىدۇ.

ئەگەر ئۆچۈرىدىغان ھۆججەت بىرلا بولسا تاللىماي نۇر بەلگىسنى شۇ ھۆججەتنىڭ ئۈستىگە يۆتكەپ كېلىپ D باسساق بولىدۇ.

3) ھۆججەت ناملىرىنى رەتكە تىزىش بۇيرۇقى SORT

SORT بۇيرۇقى ئارقىلىق ھۆججەت ناملىرىنى رەتكە تىزىشقا بولىدۇ. ئېكراندا

ھۆججەت ناملىرىنى كۆرۈنگەندە، S نى باسسا ئېكرانىنىڭ ئاستىدىكى رامكا ئىچىدە تۆۋەندىكىدەك كۆرسىتىمە كۆرۈنىدۇ.

```
Choose the sorting method desired. If it appears as desired,
enter "U" to update the directory on the disk.
F7 = by NAME F8 = by EXT F9 = by SIZE F10 = by DATE/TIME ESC = return
```

بۇنىڭدا:

F7 ھۆججەتنىڭ ئاساسىي نامىنى ASCII كودى جەدۋىلىدىكى تەرتىپ بويىچە (ئېنگلىزچە ئېلىبە تەرتىپى بويىچە) رەتكە تىزىدۇ.

F8 كېڭەيتمە نامى ئاساس قىلىپ رەتكە تىزىدۇ.

F9 ھۆججەت ئۇزۇنلىقى بويىچە تىزىدۇ

F10 ھۆججەتنىڭ ۋاقتى بويىچە رەتكە تىزىدۇ.

يۇقىرىقىلارنىڭ خالىغان بىرىنى تاللىغاندىن كېيىن ئېكرانىنىڭ ئاستى قىسمىدا تۆۋەندىكىدەك كۆرسىتىمە كۆرۈنىدۇ.

```
A=Ascending or D=Descending (A)
Press ESC to exit
```

بۇ تىزغاندا ئېشىپ بېرىش تەرتىپى (كىچىكىنى چوڭغا قاراپ) ياكى كېمىيىپ بېرىش تەرتىپى بويىچە رەتكە تىزىشنى سورىغىنى. بۇ چاغدا A باسساق ئېشىپ بېرىش تەرتىپى بويىچە، Dباسساق كېمىيىپ بېرىش تەرتىپى بويىچە رەتكە تىزىدۇ. ئەگەر ESC نى باسساق بىز تاللىغان رەتكە تىزىشنى ئەمەلدىن قالدۇرىدۇ.

رەتكە تىزىلىپ بولغاندىن كېيىن U نى باسسا ئۆزگەرتىلگەن تەرتىپ بويىچە دىسكىغا ساقلىنىدۇ.

4) ئۆگىتىش بۇيرۇقىHELP

H بىسلسا ئىشلەتكۈچىلەر قوللانما ئىشلەتمەيمۇ ئېكراندا ھەرخىل ھۆججەت مەشغۇلات بۇيرۇقلىرىنىڭ چۈشەندۈرۈلىشىنى كۆرەلەيدۇ. كۆرسەتمە ئۇچۇرلىرى ئىككى بەت بولۇپ 1-بەت كۆرسىتىلگەندىن كېيىن ESC كۇنۇپكىسى بىسلسا قايتىدۇ، باشقا كۇنۇپكا بىسلسا كېيىنكى بەتنى كۆرسىتىدۇ، 2-بەت كۆرسىتىلگەندىن كېيىن ESC كۇنۇپكىسى بىسلسا قايتىدۇ، باشقا كۇنۇپكا بىسلسا 1-بەتتىكى ئۇچۇرنى كۆرسىتىدۇ.

5) Move ھۆججەت يۆتكەش بۇيرۇقى

بۇ بۇيرۇق ئارقىلىق بىر ياكى بىر توپ ھۆججەتنى باشقا دىسكىغا ياكى مۇندەرىجە ئاستىغا يۆتكۈپتىشكە بولىدۇ. ئەگەر بىرلا ھۆججەتنى يۆتكۈەتمەكچى بولغاندا نۇر بەلگىسىنى شۇ ھۆججەتنىڭ ئۈستىگە يۆتكىسىلا بولىدۇ. بىر قانچە ھۆججەتنى يۆتكەش توغرا كەلسە قايتۇرۇش كۇنۇپكىسى ئارقىلىق تاللاپ ئاندىن يۆتكىسە بولىدۇ.

مەسىلەن: A قوزغاتقۇچتىكى دىسكىدىكى MALUM.NAB دېگەن ھۆججەتنى B قوزغاتقۇچتىكى دىسكىغا يۆتكىمەكچى بولساق MALUM.NAB دېگەن ھۆججەتنى تالىغاندىن كېيىن M كۇنۇپكىسىنى باسساق ئېكراندا

Please confirm Move operation. It
will DELETE sourse files(s). Press
"Y" to contiune, "ESC" to return

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بۇ « يۆتكەش مەشغۇلاتى ئەسلى ھۆججەتنى ئۆچۈرۈۋاتىدۇ. Y نى باسسىڭىز داۋاملاشتۇرىدۇ. ESC نى باسسىڭىز توختىتىدۇ» دېگەن مەنىدە بولۇپ، بۇ چاغدا Y باسمىز. ئاندىن ئېكراندا كۆسەتمە كۆرۈنگەندە B نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق بولىدۇ. ئەگەر B دىكى دېسكىدا مۇندەرىجە بولسا مۇندەرىجىلەرنىڭ تىزىملىكى كۆرسىتىلىدۇ. بۇ چاغدا مۇندەرىجىنى تاللاپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق MALUM.NAB دېگەن ھۆججەت شۇ مۇندەرىجىگە يۆتكىلىپ كېلىدۇ.

يۆتكەش بۇيرۇقى ئەسلى ھۆججەتنى ئۆچۈرۈۋاتىدۇ. شۇڭا بۇنى ئىشلەتكەندە دىققەت قىلىش كېرەك.

6) Find ئىزدەپ تېپىش مەشغۇلاتى

بۇ بۇيرۇق ئارقىلىق تاللانغان ھۆججەت تەركىبىدىكى ھەرپ تىزمىسنى ياكى 16 لىك سىستېمىدىكى ساننى ئىزدەپ تېپىشقا بولىدۇ.

مەسىلەن: C دېكىدىكى COMMAND.COM ھۆججىتىدىن MS-DOS VERSION دېگەن ھەرپ تىزمىسنى ئىزدەپ تاپماقچى بولساق، C دىسكىدىكى COMMNAD.COM ھۆججىتىنى تاللايمىز. ئاندىن F نى باسساق ئىزدىمەكچى بولغان ھەرپ تىزمىسنى ياكى 16 سىستېمىدىكى ساننى كىرگۈزۈشنى تەلەپ قىلىپ ئېكراندا كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. تۆۋەندىكىدەك.

)<-ASCII (

```
0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 2 2 2 2 2 2 2 2 2 2 3 3 3SEARCH
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 0 1 2ARGUMENT
                                                              LENGTH:03
```

)<-HEX (

←=begin search F1 = toggle entry mode ESC = exit

بۇ چاغدا ASCII دېگەننىڭ ئۇدۇلىغا « MS-DOS VERSION » دېگەننى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق ئىزدەشكە باشلايدۇ. ASCII ھەرپىنى ياكى 16 لىك سىستېمىدىكى ساننى ئىزدەشنى F1 ئارقىلىق تاللاشقا بولىدۇ. يەنى F1 بېسىلسا نۇر بەلگە HEX نىڭ ئۇدۇلىغا يۆتكىلىدۇ.

ئەگەر ھەرپ تىزمىسى بولمىسا Not Found دېگەن كۆرسەتمىنى كۆرسىتىدۇ. ئەگەر تاپسا ئېكراندا:

Search argument found in relative sector 0000072 offset 0223
Press "E" to view/edit the sector or
"G" to continue searching?

بۇ MS-DOS VERSION ھەرپ تىزمىسىنىڭ دىسكىنىڭ 72 نومۇرلۇق نىسپى سېكتورىنىڭ 224 - بايتىدىن باشلاپ ساقلانغانلىقىنى، E نى باسسا مۇشۇ سېكتورنى تەھرىرلەشكە بولىدىغانلىقىنى، G نى باسسا داۋاملىق ئىزدەيدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. بۇ چاغدا ESC نى باسسا مەشغۇلاتنى توختىتىدۇ.

7) Attirb ھۆججەتنىڭ خاسلىقىنى ئۆزگەرتىش بۇيرۇقى

بۇ بۇيرۇق ئارقىلىق ھۆججەتنىڭ خاسلىقىنى، ۋاقتى ۋە چىسلاسىنى ئۆزگەرتىشكە بولىدۇ.

مەسىلەن: C دىسكىدىكى UHK.BAT نىڭ خاسلىقىغا يوشۇرۇن خاسلىقىنى قوشماقچى بولساق، UHK.BAT نى تاللىغاندىن كېيىن A نى باسساق ئېكراندا بۇ ھۆججەتنىڭ دەسلەپكى ۋە ھازىر ئۆزگەرتىدىغان خاسلىقى كۆرۈنىدۇ.

ھازىرقى خاسلىقى	دەسلەپكى خاسلىقى
Read Only --- OFF	Read Only --- OFF
Hidden---OFF	Hidden---OFF
System---OFF	System---OFF
Achive---ON	Achive---ON

نۇر بەلگىسىنى يېڭى خاسلىقىنىڭ ئاستىدىكى Hidden غا يۆتكەپ كېلىپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق OFF دېگىنى ON غا ئۆزگىرىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ھۆججەتنىڭ خاسلىقى HA غا ئۆزگىرىدۇ. ئاندىن U نى بېسىپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق ئۆزگەرتكىنىمىز دىسكىغا ساقلىنىپ قالىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بۇ ھۆججەتنى DOS نىڭ DIR بۇيرىغى ئارقىلىق كۆرۈشكە بولمايدۇ.

2. دىسكا ۋە مەخسۇس ئىشلىتىلىدىغان مەشغۇلاتى

1) دىسكا كۆچۈرۈش بۇيرۇقى Copy

دىسكا ۋە مەخسۇس ئىشلىتىدىغان مەشغۇلات ھالىتىدە C كۇنۇپكىسى بېسىلسا DOS دىكى DISKCOPY بۇيرۇقى ئىجرا بولىدۇ، ئېكراندا ئەسلى دىسكا (SOURCE) سېلىنغان قوزغاتقۇچ نامىنى ۋە نىشان دىسكا (TARGET) سېلىنغان قوزغاتقۇچ نامىنى كىرگۈزۈشنى تەلەپ قىلىدۇ. بۇنىڭغا جاۋاب بېرىپ بولغاندىن كېيىن قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسسا كۆچۈرۈشكە باشلايدۇ. دىسكا كۆچۈرۈشتە قاتتىق دىسكىنى تاللىسا PCTOOLS قوبۇل قىلمايدۇ. دىسكىنى كۆچۈرۈش جەريانىدا نىشان دىسكىنى ئەسلى دىسكا بىلەن ئوخشاش سىغىمدا فورماتلايدۇ.

مەسىلەن: A قوزغاتقۇچتىكى دىسكىنى B قوزغاتقۇچتىكى دىسكىغا كۆچۈرمەكچى بولغاندا، ئەسلى دىسكىنى Aغا، نىشان دىسكىنى Bغا سېلىپ C نى بېسىپ، ئەسلى دىسكا قوزغاتقۇچ ۋە نىشان دىسكا قوزغاتقۇچنى تاللىغاندىن كېيىن قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسسا كۆچۈرۈش مەشغۇلاتى باشلىنىدۇ. ئېكراندا تۆۋەندىكىدەك شەكىل كۆرۈنىدۇ.

```
                1         2         3         3
Track   0123456789012345678901234567890123456789.....
Side  0 .....RRRRRRRRRRRRRRRRRRR
Side  1 .....FRRRRRRRRRRRRRRRRRR
```

Press ESC to Exit

بۇنىڭدىكى Track بولسا دېسكىدىكى ماگنىتلىق يول بولۇپ، ئۇنىڭ دائىرىسى 0-79قىچە بولىدۇ. Side بولسا يۈمشاق دېسكىنىڭ ئىككى يۈزىنى كۆرسىتىدۇ. R بولسا ئوقۇۋاتقانلىقىنى، F بولسا فورماتلىۋاتقانلىقىنى، W بولسا يېزىۋاتقانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. E بولسا بۇزۇق ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ. V يېزىپ بولغاندىن كېيىن تەكشۈرۈۋاتقانلىقىنى كۆرسىتىدۇ.

2)دېسكىدىن ھەرپ تىزمىسىنى ئىزدەش بۇيرۇقى FIND

دېسكا ۋە مەخسۇس ئىشلىتىدىغان مەشغۇلات بۇيرۇقى ھالىتىدە F كۇنۇپكىسى بېسىلسا، دېسكىدىن ھەرپ تىزمىسىنى ئىزدەيدۇ (ئەگەر باشقا دېسكىدىن ئىزدىمەكچى بولغاندا F10 ئارقىلىق ئۆزگەرتىشكە بولىدۇ). بۇ ۋاقىتتا ئېكراندا تۆۋەندىكىدەك كۆرسەتمىلەر كۆرۈنىدۇ.

ASCII->( )

```
0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 1 1 1 1 1 1 1 1 2 2 2 2 2 2 2 2 2 3 3 3 SEARCH
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 1 2 3 4 5 6 7 8 9 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 0 1 2 ARGUMENT
```

---LENGTH:03

HEX->( )

←=begin search F1 = toggle entry mode ESC = exit

مەسىلەن: دېسكىدىن ھەرپ تىزمىسىنى « CWS »نى ئىزدىگەندە، ASC II قۇرىغا بۇاستە كىرگۈزسەكلا بولىدۇ، بۇ ۋاقىتتا HEX قۇرىدا بۇ ھەرپ تىزىقىغا ماس كېلىدىغان ASCII (16لىك سىستېمىدىكى)كودىنى ئاپتوماتىك ھالدا كۆرسىتىدۇ، قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسقاندىن كېيىن پۈتكۈل دېسكىدىن بۇنى ئىزدەشكە باشلايدۇ. بۇ ھەرپ تىزمىسىنى تاپقان ھامان بۇ ھەرپ تىزمىسىنىڭ دېسكىنىڭ قانچىنچى سېكتورنىڭ قانچىنچى بايت ئورنىدا ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ. بۇنىڭ مەشغۇلات قائىدىسى ھۆججەت مەشغۇلات ھالىتىدىكى ئىزدەش مەشغۇلاتى بىلەن ئوخشىشىپ كېتىدۇ. ھۆججەت مەشغۇلات ھالىتىدىكى ئىزدەش مەشغۇلاتى بولسا بىر پاكى بىر قانچە ھۆججەتتىن ئىزدەيدۇ. بۇنىڭدا بولسا پۈتكۈل دېسكىدىن ئىزدەيدۇ.

3) ئۆچۈرۈلگەن ھۆججەت ياكى تارماق مۇندەرىجىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش بۇيرۇقى UNDELETE

ئۆچۈرۈۋېتىلگەن بىر ھۆججەتنى ئەسلىگە كەلتۈرگىلى بولۇش-بولماسلىقنى ئاساسلىقى

بۇ ھۆججەتنىڭ دېسكىدىكى ئەھۋالى بەلگىلەيدۇ، كونكرېتنى قىلىپ ئېيتقاندا ھۆججەت ئۇزۇنلىقى بىر تۈركۈم (Cluster)دىن كىچىك بولغاندا (يەنى يەككە يۇزلىك دېسكىدا 512 byte دىن، قوش يۇزلىك دېسكىدا 1024 byte دىن، قاتتىق دېسكىدا 4096 byte دىن كىچىك) ئۆچۈرۈلگەن ھۆججەتنىڭ سانى قانچىلىك بولۇشتىن قەتئىينەزەر تولۇق ئەسلىگە كەلتۈرۈشكە بولىدۇ؛ ئەگەر ھۆججەت ئۇزۇنلىقى بىر تۈركۈم ئېشىپ كەتكەن ھەمدە ئۆزئارا قوشنا بولغان سېكتورلاردا ساقلانغان بولسىمۇ يەنە تولۇق ئەسلىگە كەلتۈرۈشكە بولىدۇ؛ ئەگەر ئۇنداق بولمىغاندا، ھۆججەتنى تولۇق ئەسلىگە كەلتۈرگىلى بولمايدۇ، شۇنداقلا دېسكىدىكى ھۆججەت ياكى تارماق مۇندەرىجە ئۆچۈرۈلگەندىن كېيىن ئۇنىڭغا يېڭى ھۆججەت ياكى مۇندەرىجە كۆچۈرۈلگەن بولسا، ئەسلىدىكى ھۆججەت ياكى مۇندەرىجە قاپلىنىپ كەتكەنلىكتىن ئەسلىگە كەلتۈرگىلى بولماسلىقى مۇمكىن.

U (UNDELETE بىلدۈرىدۇ) بېسىلغاندىن كېيىن، سىستېما ئەسلىگە كەلتۈرۈلمەكچى بولغان ھۆججەت ياكى تارماق مۇندەرىجە تۇرغان دېسكىنى سورايدۇ، جاۋاب بېرىلگەندىن كېيىن تۆۋەندىكى كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ:

```
┌──────────────────────────────────────┐
│Please choose FILE or SUB—DIRECTORY:  │
│File <————————> Undelete a file       │
│Sub — Dir                             │
└──────────────────────────────────────┘
```

بۇ ۋاقىتتا نۇر بەلگىسىنى ئاستى-ئۈستىگە يۆتكەشكە بولىدۇ. FILE بولسا ھۆججەتنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشنى، SUB—DIR بولسا تارماق مۇندەرىجىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشنى بىلدۈرىدۇ. تۆۋەندىكى ھۆججەت ئەسلىگە كەلتۈرۈشنى تاللىغاندىن كېيىنكى كۆرۈنۈش.

```
 Advnced PC Tools 5.0                                  Vol Label = None
———————————— Undelete Service ———————————————————— Scroll Lock FFO
  Path = C:\*.*
Name      Ext  Size  Attr   Date
 ?AYS     BAK@ 56    ....   12/22/93
 ?ORK     BAK@ 35    ....   12/22/93
 ?EEKDAY     @ 50    ....   12/22/93
?ORKDAYS     @ 45    ....   12/22/93
```

@=Automatic recovery possible

Select file(s) too be un — deleted and then press "G" to proced.

F8=directory LIST argument F9=file SELECTion argument F10=chg drive/path

=scroll<+=SELECT F1=UNselect F2=alt dir lst Esc=ext

بۇنىڭدىكى @ بەلگىسى يېزىلغان ھۆججەتنى ئاپتوماتىك ئەسلىگە كەلتۈرۈشكە بولىدىغانلىقىنى، نۇر بەلگە ۋە قايتۇرۇش كۇنۇپكىسى ئارقىلىق ھۆججەتنى تاللاشقا بولىدىغانلىقىنى، G نى باسسا تاللىغان ھۆججەتنى ئەسلىگە كەلتۈردىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

كۆرۈشكە بولىدۇكى ھۆججەت ئۆچۈرۈلگەندە ئۇنىڭ باش ھەرپى ئۆچۈرۈلىدۇ. شۇڭا ھۆججەتنىڭ باش ھەرپىنى كىرگۈزمىسە بولمايدۇ. (باش ھەرپى چوقۇم ئۆچۈرۈلۈشنىڭ ئالدىدىكى بىلەن بىردەك بولمىسمۇ بولىدۇ.)

ھۆججەت تاللاش ئاخىرلاشقاندىن كېيىن G كۇنۇپكىسى بېسىلسا ئەسلىگە كەلتۈرۈشكە باشلايدۇ. ئېكراندا ئەسلىگە كەلتۈرۈلمەكچى بولغان ھۆججەتنىڭ نامىنى كۆرسىتىپ باش ھەرپىنى كىرگۈزۈشنى تەلەپ قىلىدۇ. باش ھەرپىنى كىرگۈزۈپ بولغاندىن كېيىن قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسسا ئېكراندا:

Use funiction keys to make selection
F1—Automatic selection of cluster
F2—Manual selection of cluster
ESC—Return

بۇ چاغدا F1 نى باسسا ھۆججەتنى ئاپتوماتىك ئەسلىگە كەلتۈرىدۇ. F2 نى باسسا كىشلەر قول بىلەن ئەسلىگە كەلتۈرىدۇ. ESC نى باسسا توختىتىدۇ. ئىشلەتكۈچىلەر كۆپ ھالدا F1 نى بېسىپ ئاپتوماتىك ئەسلىگە كەلتۈرۈشنى تاللىسا بولىدۇ. چۈنكى بۇ چاغدا ئەسلىگە كەلتۈرۈشكە كومپيۇتېر ئۆزى مەسئۇل بولىدۇ. ئەگەر ھۆججەت نامىنىڭ ئارقىسىدا @ بەلگىسى بولمىسا بۇ ھۆججەتنى ئەسلىگە كەلتۈرەلمەيدۇ.

ھۆججەت ئەسلىگە كەلتۈرۈلۈپ بولغاندىن كېيىن خالىغان كۇنۇپكىنى باسسا 2-چىسنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشكە باشلايدۇ.

ئەگەر 1-ھەرپ كىرگۈزگەندىن كېيىن دېسكىدا ئوخشاش نامدىكى ھۆججەت بار بولۇپ قالسا تۆۋەندىكى كۆرسەتمە كۆرسىتىدۇ:

File already exists, Press any key to Continue

خالىغان كۇنۇپكا بېسىلغاندىن كېيىن، ئىشلەتكۈچىلەر ھۆججەت نامىنىڭ باش ھەرپىگە باشقا ھەرپىنى تاللىسا بولىدۇ. ياكى ESC نى بېسىپ چېكىنىپ چىقسا بولىدۇ.

4) دېسكىنىڭ ئىشلىتىش ئەھۋالىنى كۆرسىتىش بۇيرۇقى MAP

دېسكا ۋە مەخسۇس ئىشلىتىدىغان مەشغۇلات ھالىتىدە M كۇنۇپكىسى بېسىلسا، قوزغاتقۇچ نامىنى كىرگۈزۈشنى تەلەپ قىلىدۇ. بۇ چاغدا قوزغاتقۇچ نامىنى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسسا ئېكراندا شۇ قوزغاتقۇچتىكى دېسكىنىڭ «پروبېكسىيسى» كۆرۈنىدۇ. يەنى دېسكىدىكى بارلىق ئىشلىتىلگەن سېكتور، ئىشلىتىلمىگەن سېكتور، ھۆججەت نامى رايونى، ھۆججەت تەقسىملەش رايونى قاتارلىقلار كۆرۈنىدۇ. ھەم ئېكراننىڭ ئاستىدا تۆۋەندىكىدەك كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ.

Explanation of Codes

* Available	. Allocated
B Boot record	h hdden
F File Alloc Table	r Read Only
D Directory	x Bad Cluster

"F" to map files, ESC to return.

بۇ دىسكىنىڭ پروىپكسىيە سى ياكى خەرىتسدىكى بەلگىلەرنىڭ ئىزاھاتىدۇر.
* (Available) ئىشلىتىلمىگەن تۈركۈمنى (Cluster) ئىپادىلەيدۇ.
B (Boot record) قوزغىتىش سېكتورىنى (DOSنى) ئىپادىلەيدۇ.
F (File alloc table) ھۆججەت تەقسىملەش جەدۋىلى ئورۇنلاشقان سېكتورنى ئىپادىلەيدۇ.
D (Directory) ھۆججەت نامليرى ئورۇنلاشقان سېكتورنى ئىپادىلەيدۇ.
. (Allocated) ئىشلىتىلگەن تۈركۈمنى ئىپادىلەيدۇ.
h (Hidden) يوشۇرۇن خاسلىقى بولغان ھۆججەت ساقلانغان تۈركۈمنى ئىپادىلەيدۇ.
r (Read only) ئوقۇشقىلا بولىدىغان خاسلىقى بولغان ھۆججەت ساقلانغان تۈركۈمنى ئىپادىلەيدۇ.
X (Bad cluster) بۇزۇلغان تۈركۈمنى ئىپادىلەيدۇ.
دىسكىنىڭ پروىپكسىيەسىنىڭ ئۈستى قىسمىدا دىسكىنىڭ ئىشلىتىشكە بولىدىغان سىغىمى پرسەنت ئارقىلىق كۆرسىتىلىدۇ.
F كۇنۇپكىسى بىسلسا ھەر بىر ھۆججەتنىڭ دىسكىدىكى ئىگىلىگەن ئورنىنى بىر بىرلەپ كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇ.
5) سىستېما ئۇچۇرلىرىنى كۆرسىتىش بۇيرۇقى System Info
I كۇنۇپكىسى بىسلسا كومپيۇتېر سىستېمىسىغا مۇناسىۋەتلىك بولغان ئۇچۇرلار ئېكراندا كۆرسىتىلىدۇ. يەنى كومپيۇتېرنىڭ تىپى، مەشغۇلات سىستېمىسىنىڭ نۇسخىسى، دىسكا قوزغاتقۇچنىڭ سانى ۋە نامى، ئىچكى ساقلىغۇچنىڭ سىغىمى ۋە ئىشلىتىش ئەھۋالى قاتارلىقلار.

Advanced PC Tools 5.0

System Information Service

Computer — IBM/PC AT
The BIOS programs are dated — 11/11/92
Operating system — DOS 6.20
Number of logical disk drives — 5
Logical drive letter range — A thru E
Serial Ports — 2
Parallel Ports — 1
CPU Type — 80386
Relative speed (orig PC = 100%) — 2710%
Math co — processor prsent — No
User programs are loaded at HEX paragraph — 1AD7
Memory used by DOS and resident programs — 109936 bytes
Memroy available for user programs — 545408
Total memroy reported by DOS — 639K
PC Tools has found the total memroy to be — 640K

Color Graphics Adapter prsernt
Expanded memroy installed — 3848K , in use — 1664K
Additional ROM BIOS found at HEX paragraph — C000K

Press any key to return

يۇقىرىقىلارنىڭ مەنىسى تۆۋەندىكىچە (تەرتىپ بويىچە)
كومپيۇتېرنىڭ تىپى (IBM/PC AT)
ROM—BIOS پروگراممىسىنىڭ يېزىلغان ۋاقتى (11/11/92)
DOS نىڭ نۇسخىسى (6.20)
دىسكا قوزغاتقۇچنىڭ سانى (5)
دىسكا قوزغاتقۇچنىڭ نامىنىڭ دائىرىسى (A دىن Z غىچە)
ئارقىمۇئارقا ئۇلانغان پورت سانى (2)
پاراللېل ئۇلانغان پورت سانى (1)
CPU نىڭ تىپى (80386)
نىسپى تېزلىكى. ئەڭ دەسلەپكى IBM—PC كومپيۇتېرنىڭ تېزلىكى 100% نى ئاساس قىلغاندا. (2710%)
ماسلاشما بىر تەرەپ قىلغۇچ (N يوق)
ئىشلەتكۈچىلەر پروگراممىسىنىڭ ئىچكى ساقلىغۇچتىكى قاچىلانغان ئادرېسى (1AD7)
DOS ۋە باشقا ئىچكى ساقلىغۇچقا تۇراقلاشتۇرۇلغان پروگراممىلارنىڭ جەمئى ئىگىلىگەن سىغىمى (109936 بايت)
ئىشلەتكۈچىلەر ئىشلەتسە بولىدىغان ئىچكى ساقلىغۇچنىڭ سىغىمى (545408بەيت)
DOS باشقۇرۇاتقان ئىچكى ساقلىغۇچنىڭ سىغىمى (639K)
PCTOOLS تېپىپ چىققان ئىچكى ساقلىغۇچنىڭ سىغىمى (640K)
كومپيۇتېرنىڭ كۆرسەتكۈچىنىڭ تىپى
Expanded ساقلىغۇچنىڭ جەمئى سىغىمى ۋە ئىشلىتىلگىنى. (جەمئى 3648K، ئىشلىتىلگىنى 1664K)
ROM—BIOS نىڭ باش ئادرېسى (C000)
6) Park قاتتىق دىسكىنىڭ ماگنىتلىق بېشىنى بىخەتەر ئورۇنغا يۆتكەش بۇيرۇقى
مەزكۇر بۇيرۇق قاتتىق دىسكىنىڭ ماگنىتلىق بېشىنى بىخەتەر رايونغا يۆتكەيدۇ.
بۇنىڭ بىلەن كومپيۇتېرنى يۆتكىگەندە قاتتىق دىسكا زەخمىلەنمەيدۇ. يەنى دىسكا ئۇستىدىكى سانلىق مەلۇماتلار بۇزۇلۇپ كەتمەيدۇ. P نى باسقاندىن كېيىن قاتتىق دىسكىنىڭ ماگنىتلىق بېشىنى بىخەتەر ئورۇنغا يۆتكىلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن كومپيۇتېرنى توك مەنبەسىدىن ئۇزۇپ يۆتكەسە بولىدۇ.
7) Directory maint مۇندەرىجە مەشغۇلاتى
دىسكا مەشغۇلات هالىتىدە D نى باسسا مۇندەرىجە مەشغۇتىغا كىرىدۇ. مۇندەرىجە

مەشغۇلاتى مۇندەرىجە تۈرغۇزۇش، مۇندەرىجە نامىنى ئۆزگەرتىش، مۇندەرىجىنى ئۆچۈرۈش قاتارلىق مەشغۇلاتلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

D نى باسقاندىن كېيىن تاللانغان قوزغاتقۇچتىكى دىسكىدا تارماق مۇندەرىجە بولمسا تارماق مۇندەرىجە تۈرغۇزۇش ياكى تۈرغۇزماسلىقنى سورايدۇ. تارماق مۇندەرىجە تۈرغۇزماقچى بولغاندا Y نى باسسا تۈرغۇزماقچى بولغان تارماق مۇندەرىجىنىڭ نامىنى كىرگۈزۈشنى تەلەپ قىلىدۇ. ئاخىرىدا دىسكىدىكى بارلىق مۇندەرىجە نامىنى ئېكرانغا كۆرسىتىدۇ. ھەم ئېكراننىڭ ئاستىدا مەشغۇلات تىزىملىكىنى كۆرسىتىدۇ. بۇنىڭدا:

F1=rename مۇندەرىجە نامىنى ئۆزگەرتىدۇ.

F2=create مۇندەرىجە تۈرغۇزىدۇ.

F3=remove مۇندەرىجىنى ئۆچۈرىدۇ.

F4=chg DOS current directory نۇر بەلگىسى تۈرغان مۇندەرىجىنى نۆۋەتتىكى مۇندەرىجە قىلىپ ئۆزگەرتىدۇ.

F5=prame & graft بىر مۇندەرىجىنى شۇ دىسكىنىڭ باشقا بىر يېرىگە يۆتكەيدۇ.

ئەگەر مۇندەرىجە تۈرغۇزماقچى بولسا قايسى مۇندەرىجىنىڭ ئاستىغا تۈرغۇزۇلىدىغانلىقىنى تاللىۋېلىش كېرەك. ئاندىن F2 نى بېسىپ مۇندەرىجە نامىنى كىرگۈزسە بولىدۇ.

ئەگەر مۇندەرىجىنى ئۆچۈرمەكچى بولغاندا نۇر بەلگىسىنى ئۆچۈرمەكچى بولغان مۇندەرىجە نامىغا يۆتكەپ كېلىپ F3 نى باسسا بولىدۇ. مۇندەرىجىنىڭ ئىچىدە ھۆججەت بولسا ئۆچۈرۈشكە بولمايدۇ.

ئەگەر مۇندەرىجىنى يۆتكەمەكچى بولغاندا، ئاۋۋال يۆتكەمەكچى بولغان مۇندەرىجىنى تاللايمىز. ئاندىن F5 نى بېسىپ « <= » بەلگىسى كۆرۈنگەندە P باسىمىز، بۇ چاغدا مۇندەرىجىنى قايسى مۇندەرىجىنىڭ ئاستىغا يۆتكەيدىغانلىقىنى سورايدۇ. نۇر بەلگىسىنى يۆتكەش ئارقىلىق بۇنى تاللىغاندىن كېيىن G باسساق ئەسلىدىكى مۇندەرىجە باشقا مۇندەرىجە ئاستىغا يۆتكىلىپ كېلىدۇ.

يۇقىرىقىلارنىڭ ھەممىسىنى غول مۇندەرىجىگە ئىشلەتىشكە بولمايدۇ.

8) iNitialize يۇمشاق دىسكىنى فورماتلاش

دىسكا مەشغۇلات ھالىتىدە N نى باسسا يۇمشاق دىسكىنى ھەر خىل فورماتلاشقا بولىدۇ. بىراق بۇ مەشغۇلات ئارقىلىق قاتتىق دىسكىنى فورماتلاشقا بولمايدۇ.

يۇمشاق دىسكىنى فورماتلىغاندا دىسكا سېلىنغان قوزغاتقۇچنىڭ ئۆلچىمىگە ئاساسەن دىسكىنى فورماتلىغىلى بولىدىغان ھەرخىل سىغىم قىممەتلىرى ئېكرانغا كۆرسىتىلىدۇ. يەنى دىسكا قوزغاتقۇچ 5.25 دىيۇملۇق يۇقىرى سىغىملىق قوزغاتقۇچ بولسا بۇ قوزغاتقۇچتا دىسكىنى 360K ، 320K ، 180K ، 160K ، 1.2M سىغىملاردا فورماتلىغىلى بولىدۇ. ئەگەر دىسكا قوزغاتقۇچ 3.5 دىيۇملۇق يۇقىرى سىغىملىق بولسا، بۇ قوزغاتقۇچتا دىسكىنى 720K ، 1.44M دىن ئىبارەت ئىككى خىل سىغىمدا فورماتلىغىلى بولىدۇ.

مەسىلەن: B قوزغاتقۇچ 5.25 دىيۇملۇق يۇقىرى سىغىملىق قوزغاتقۇچ بولسا، ئۇنىڭدا يۇمشاق دىسكىنى 1.2M سىغىمدا فورماتلىماقچى بولساق، N نى باسىمىز. ئاندىن دىسكا قوزغاتقۇچنى سورىغاندا B نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق ئېكراندا ئىنگلىزچە كۆرسەتمەلەر ۋە دىسكىنى فورماتلىغىلى بولىدىغان سىغىم كۆرۈنىدۇ. تۆۋەندىكىدەك:

360K
320K
180K
1.2M

بۇ چاغدا نۇر بەلگىسىنى 1.2M گە يۆتكەپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق بولىدۇ.

دېسكا فورماتلىنىۋاتقاندا دېسكىنىڭ فورماتلىنىش ئەھۋالى ئېكراندا كۆرسىتىلىدۇ.

دېسكا فورماتلىنىپ بولغاندىن كېيىن دېسكىنىڭ نامىنى كىرگۈزۈشنى تەلەپ قىلىدۇ. بۇنىڭغا جاۋاب بېرىپ بولغاندىن كېيىن قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسمىز. ئاندىن بۇ دېسكىنى سىستېما دېسكىسى قىلىدىغان قىلمايدىغانلىقىنى سورايدۇ. بۇنىڭغا N نى بېسىپ سىستېما دېسكىسى قىلمايدىغانلىقىمىزنى ئۇقتۇرىمىز. شۇنىڭ بىلەن دېسكا 1.2M سىغىمدا فورماتلىنىپ چىقىدۇ.

9) Rename دېسكىنىڭ نامىنى ئۆزگەرتىش مەشغۇلاتى

دېسكا مەشغۇلات ھالىتىدە R نى باسسا تاللانغان دېسكىنىڭ دېسكا ئىسمىنى ئۆزگەرتكىلى بولىدۇ. بۇ DOS نىڭ LABEL بۇيرۇقىنى ئىجرا قىلغان بىلەن ئوخشاش.

مەسىلەن: A قوزغاتقۇچتىكى دېسكىنىڭ نامىنى PATKAK قا ئۆزگەرتمەكچى بولساق R نى بېسىپ A نى تاللىغاندىن كېيىن ئېكراندا:

Drive A (A قوزغاتقۇچ)
Current volume label=AKSU (ئەسلى نامى)
Enter the new volume label( ) (يېڭى نامى)
Press ESC to exit (ESC چېكىنىش)

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. يېڭى نامغا PATKAK نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسسا A قوزغاتقۇچتىكى دېسكىنىڭ نامى ئەسلىدىكى AKSU دىن PATKAK قا ئۆزگىرىدۇ.

10) Verify دېسكىنى تەكشۈرۈش

دېسكىنى تەكشۈرۈش ئىقتىدارى، دېسكىدىكى بارلىق سانلىق مەلۇمات رايونىنى ئوقۇشقا بولىدىغان-بولمايدىغانلىقىنى تەكشۈرىدۇ. ئەگەر بىرەر سېكتورىدىكى سانلىق مەلۇماتلار بۇزۇلۇپ كەتكەن بولسا خاتالىق كۆرسىتىمىسىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ. دېسكا مەشغۇلات ھالىتىدە A دىكى دېسكىنى تەكشۈرمەكچى بولساق V كۇنۇپكىسى بېسىپ A نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق ئېكراندا:

Drive A is about to verified (A تەكشۈرۈلىدۇ)
Press any key to continue (خالىغان كۇنۇپكىدا داۋاملىشىدۇ)
Press ESC to Exit (ESC چېكىنىدۇ)

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. خالىغان كۇنۇپكىنى باسساق داۋاملىشىدۇ. شۇنىڭ بىلەن دېسكىدىكى سېكتورلارنى تەكشۈرۈشكە باشلايدۇ. ئەگەر تەكشۈرۈش جەريانىدا خاتالىق كۆرۈلسە ئېكراندا تۆۋەندىكىدەك خاتالىق كۆرسەتمىسى كۆرۈنىدۇ.

Logical sector 00006 has an error

(6-نۇمۇرلۇق لوگىكلىق سېكتوردا خاتالىق بار)

Sector is part of the boot, FAT and ROOT area

(قوزغاتقۇچى، ھۆججەت تەقسىمىلەش جەدۋىلى ۋە ھۆججەت مۇندەرىجىسى ساقلانغان سېكتور بولۇشى مۇمكىن)

Use Viev/Edit to attempt recovery

(View/Edit ئارقىلىق تەھرىرلەپ كۆرۈڭ)

Press any key to continune (خالىغان كۇنۇپكىدا داۋاملىشىدۇ)

Press ESC TO Exit (ESC چېكىنىدۇ)

ئەگەر دېسكىدا خاتالىق بايقالمسا، ئىراق دېسكىنىڭ بۇزۇلۇپ كەتكەن يېرى بولسا ئېكراندا:

nnnn Byte marked bad in X cluster

دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ.

11) view/Edit پۈتكۈل دېسكىنى كۆرۈش ۋە تەھرىرلەش

دېسكا مەشغۇلات ھالىتىدە E نى باسسا پۈتكۈل دېسكىدىكى ھەر بىر سېكتوردىكى سانلىق مەلۇماتلارنى كۆرۈشكە ۋە تەھرىرلەشكە بولىدۇ. E نى بېسىپ كۆرمەكچى بولغان دېسكا تۇرغان قوزغاتقۇچنى تاللىساق ئېكراندا شۇ دېسكىدىكى 1-نۇمۇرلۇق لوگىكلىق سېكتورنىڭ مەزمۇنى كۆرسىتىلىدۇ. ھەم ئېكرانىنىڭ ئاستىدا بىر قىسىم كۇنۇپكىلارنىڭ رولى كۆرسىتىلىدۇ. بۇ كۇنۇپكىلارنىڭ رولى تۆۋەندىكىدەك.

HOME نۇر بەلگىسىنى دېسكىنىڭ بىرىنچى سېكتورىغا يۆتكەيدۇ.

END نۇر بەلگىسىنى دېسكىنىڭ ئاخىرقى سېكتورىغا يۆتكەيدۇ.

ESC چېكىنىدۇ.

PGUP كېيىنكى ئېكرانىنى كۆرسىتىدۇ.

PGDN ئالدىنقى ئېكرانىنى كۆرسىتىدۇ.

F2 تەھرىرلەيدىغان رايونىنى تاللايدۇ. يەنى F2 نى باسسا تەھرىرلەيدىغان رايونىنى تاللاشقا بولىدۇ. بۇ تاللىنىدىغان رايونلار تۆۋەندىكىچە:

"B"=Boot Sector (قوزغىتىش سېكتورى)

"F"=First FAT sector (FAT نىڭ باشلىنىش سېكتورى)

"R"=Root Directory (باش مۇندەرىجە ساقلانغان سېكتور)

"D"=First DATA sector (سانلىق-مەلۇماتلارنىڭ باشلىنىش سېكتورى)

"C"=Enter a cluster (تۇرگۇم نومۇرىنى كىرگۈزۈش)

nnnn=sector number (سېكتور نومۇرى)

F3 نى باسسا تاللانغان سېكتورنى تەھرىرلەيدۇ. بۇ چاغدا 16 لىك سېستېمىدىكى سان ئارقىلىقلا تۇرۇتىشكە بولىدۇ يەنى بۇ چاغدا رەقەم ۋە A—F قىچە بولغان 16 لىك سېستېمىدىكى سانلارنىلا كىرگۈزۈپ تەھرىرلەشكە بولىدۇ. F1 نى باسسا كۇنۇپكىدىن ھەرپلەرنى كىرگۈزۈپ تەھرىرلەشكە بولىدۇ.

12) Locate ھۆججەتنىڭ يولىنى تېپىش

بۇ مەشغۇلات ئارقىلىق بۇتكۈل دېسكىدىن كۆرسىتۈلگەن ھۆججەتلەرنى ئىزدەپ تېپىپ، ئۇلارنىڭ يولىنى كۆرسىتىپ بېرىشكە بولىدۇ. يەنى كۆرسىتىلگەن ھۆججەتنىڭ قايسى مۇندەرىجە ئىچىدىلىكىنى تېپىپ چىقىشقا بولىدۇ.

مەسىلەن: قانتىق دېسكىدا UNPR.BAS دېگەن بىر ھۆججەتنىڭ بارلىقىنى بىلمىز، بىراق بۇ ھۆججەتنىڭ قايسى مۇندەرىجىدە ئىكەنلىكىنى بىلەلمەيمىز. مۇشۇ مەشغۇلاتنى ئىشلەتسەك بولىدۇ. يەنى L نى باسساق ھۆججەتنى قايسى دېسكىدىن ئىزدەيدىغانلىقىنى سورايدۇ. بۇنىڭغا C نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى بېسىپ جاۋاب بېرىپ بولغاندىن كېيىن ھۆججەت نامىنى سورايدۇ. بۇنىڭغا UNPR.BAS نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق ئىزدەشكە باشلايدۇ. ھەم تاپقان ھامان بۇ ھۆججەتنىڭ تۇرغان ئورنىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

ھۆججەت نامىنىڭ تەركىسىگە ئورنافلىق بەلگىسىنى پېرىشقىمۇ بولىدۇ.

مەشق

1. PCTOOLS نىڭ قانداق ئالاھىدىلىكى بار؟
2. PCTOOLS نىڭ ئاساسلىق رولى نېمە؟
3. PCTOOLS تا ھۆججەتلەرنى قانداق تاللىغىلى بولىدۇ؟ باشقا دېسكا قوزغاتقۇچقا ۋە مۇندەرىجىگە قانداق كىرگىلى بولىدۇ؟
4. ھۆججەت مەشغۇلات بۇيرۇقلىرى قايسىلار بار؟
5. ھۆججەت مەشغۇلاتى ئېلىپ بارغاندا ئادەتتە قايسى باسقۇچلارنى بېسىپ ئۆتىمىز؟
6. A دېسكىغا USER1 ۋە USER2 دىن ئىبارەت ئىككى تارماق مۇندەرىجە تۇرغۇزۇڭ.
7. C دېسكىدىكى غول مۇندەرىجە ئاستىدىكى AUTOEXEC.BAT ۋە CONFIG.SYS دىن ئىبارەت ئىككى ھۆججەتنى A دېسكىدىكى USER1 تارماق مۇندەرىجە ئاستىغا كۆچۈرۈڭ.
8. C دېسكىدىكى تارماق مۇندەرىجە TP ئاستىدىكى كېڭەيتمە نامى PAS بولغان بارلىق ھۆججەتنى A دېسكىغا كۆچۈرۈڭ.
9. مەشغۇلات جەريانىدا خاتالىق كۆرۈلسە قانداق بىرتەرەپ قىلىمىز؟
10. A دېسكىدىكى CONFIG.SYS ھۆججىتىنىڭ نامىنى CONFIG.SY1 غا ئۆزگەرتىڭ.
11. A دېسكىدىكى CONFIG.SY1 ھۆججىتىنىڭ خاسلىقىنى ئارخىپ خاسلىقىغا ئۆزگەرتىڭ
12. PCTOOLS دىن پايدىلىنىپ A دېسكا قوزغاتقۇچنا سىغىمىنى 1.2MB قىلىپ دېسكىدىن بىرنى فورماتلاڭ.
13. A دېسكىدىكى كېڭەيتمە نامى PAS بولغان بارلىق ھۆججەتنى ئۆچۈرۈڭ.

14. ھۆججەتنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش رولىدىن پايدىلىنىپ ئۆچۈرۈۋېتىلگەن ھۆججەتلەرنى ئەسلىگە كەلتۈرۈڭ.

15. A دىسكىدىكى تارماق مۇندەرىجە USER2 نى USER1 تارماق مۇندەرىجە ئاستىغا يۆتكەڭ.

16. ماگنىتلىق باشنى بىخەتەر رايونغا يۆتكەڭ.

17. C دىسكىدىكى بوشلىقنىڭ تەقسىملىنىش ئەھۋالىنى كۆرۈڭ.

18. A دىكى دىسكىنى يەنە A دىكى دىسكىغا كۆچۈرۈڭ.

19. C دىسكىدىكى COMMAND.COM ھۆججىتى بىلەن A دىسكىدىكى COMMNAD.COM ھۆججىتىنى سېلىشتۇرۇڭ.

20. كومپيۇتېرنىڭ قاتتىق ماتېرىياللارنىڭ سەپلىنىشىنى، ئىچكى ساقلىغۇچنىڭ تەقسىملىنىشىنى، DOSنۇسخىسى قانداق نۇسخىدىكى DOS ئىگە نلىكىنى كۆرۈپ يېزىپ چىقىڭ.

توققۇزىنچى باب. WPS نىڭ ئىشلىتىلىشى

1 — § WPS سىستېمىسىنى قىسقىچە تونۇشتۇرۇش

WPS (Word Processing System) شياڭگاڭ جىنسەن شىركىتى بىلەن بېيجىڭ داشۇ يېڭى تېخنىكا شىركىتى تەتقىق قىلىپ ئىشلىگەن، Super—CCDOSخە نزۇچە مەشغۇلات سىستېمىسى مۇھىتىدا ئىشلەيدىغان، تەھرىرلەش بىلەن بېسىشنى بىر گەۋدە قىلغان، خەنزۇچە خەتنى بىر تەرەپ قىلىش سىستېمىسىدىن ئىبارەت. ئۇنىڭ مول بولغان پۈتۈن ئېكرانلىق تەھرىرلەش ئىقتىدارى بولۇپلا قالماستىن، يەنە ھەر خىل چىقىرىپ بېرىش شەكلىنى كونترول قىلىدىغان ۋە باسمىدىغان ئىقتىدارلار بىلەن تەمىنلەنگەن بولۇپ، بېسىپ چىقارغان ماقالىلار كۆركەم ھەم ئۇلچەملىك. ئۇ ھەرقايسى ساھەلەرنىڭ ھەرخىل تېكستلەرنى تەھرىرلەش، بېسىش ئېھتىياجىنى ئاساسىي جەھەتتىن قاندۇرالايدۇ.

WPS نىڭ ئىقتىدارى تولۇق، مەشغۇلات ئېلىپ بېرىش ئاددىي، ئۆگىنىش ئاسان ھەمدە بىر قاتار يارەمم ئۇچۇرلىرى ۋە مەشغۇلات تىزىملىكى بىلەن تەمىن ئەتكەن بولۇپ، يېڭى ئۆگەنگۈچىلەرمۇ مەشغۇلات تىزىملىكىگە ئاساسەن ئەركىن ھالدا مەشغۇلات ئېلىپ بارالايدۇ. پىششىق بىلىدىغان خادىملار ھەرخىل كونترول بۇيرۇقلىرىنى بۇاستە ئىشلىتىپ مەشغۇلات سۇرئىتىنى يۇقىرى كۆتۈرەلەيدۇ. بۇ سىستېمىنى ئىشلىتىش جەريانىدا، ئىشلەتكۈچىلەر مەشغۇلات بۇيرۇقلىرىنى توغرا ئىشلىتىش ئۈچۈن ھەر دائىم سىستېمىدىن يارەمم تەلەپ قىلالايدۇ.

بىز بۇ بابتا Super—CCDOS نىڭ 5.1 نۇسخىسى مۇھىتىدا ئىشلەيدىغان WPS 1 نىڭ 2.1 نۇسخىسىنىڭ ئىشلىتىش ئۇسۇلىنى قىسقىچە تونۇشتۇرىمىز. باشقا نۇسخىدىكى Super—CCDOS مۇھىتىدا ئىشلەيدىغان WPS نىڭ ئىشلىتىش ئۇسۇلىمۇ ئاساسىي جەھەتتىن ئوخشايدۇ.

2 — § WPS سىستېمىسىنى قوزغىتىش

WPS سىستېمىسى تۆۋەندىكى ھۆججەتلەردىن تۇزۇلگەن:

WPS.EXE
WPS1.OVL
WPS2.OVL

WPS سىستېمىسى Super—CCDOS مۇھىتىدا ئىشلەيدىغان بولغاچقا ، WPS نى ئىجرا قىلدۇرۇشتىن ئاۋۋال Super—CCDOS مەشغۇلات سىستېمىسىنى قوزغىتىش لازىم.

Super—CCDOS سىستېمىنى قوزغىتىش جەريانى تۆۋەندىكىچە:

1) PC DOS3.30نى قوزغىتىش. كۆپ رامكىلىق تەھرىرلەش ئېلىپ بېرىش (بىر ئېكراندا بىرلا ۋاقىتتا بىرنەچچە كىچىك ئېكران ھاسىل قىلىپ ھەربىر كىچىك ئېكراندا بىر ھۆججەت تەھرىرلەش) ئۈچۈن، ئىشلەتكۈچىلەر ئاۋۋال سىستېما سەپلىمە ھۆججىتى

CONFIG.SYS دىكى FILES ۋە BUFFERS قىممىتىنى 20 دىن چوڭ قىلىپ بەلگىلىشى كېرەك.

2) تارماق مۇندەرىجە WPS قا كېرىش

C>CD\WPS

3) CCDOSنى قوزغىتىش

DOS نىڭ بۇيرۇق قۇرىغا

C>SPDOS

نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساقلا بولىدۇ.

Super—CCDOS قوزغىلىپ بولغاندىن كېيىن، تۆۋەندىكى بىر قانچە خىل خەنزۇچە كىرگۈزۈش ئۇسۇلىنى تاللاشقا بولىدۇ:

WBX : بەش سىزىقلىق خەت شەكلى بويىچە كىرگۈزۈش پروگراممىسىنى ئىچكى ساقلىغۇچقا تۇراقلاشتۇرۇش (五笔字型).

CCSJ : قەۋەتلىك تۆت بۇرجەك بويىچە كىرگۈزۈش پروگراممىسىنى ئىچكى ساقلىغۇچقا تۇراقلاشتۇرۇش.

BXM :شەكىل كودى بويىچە كىرگۈزۈش پروگراممىسىنى ئىچكى ساقلىغۇچقا تۇراقلاشتۇرۇش.

4) WPSنى قوزغىتىش يەنى

C>WPS

نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساقلا بولىدۇ. WPS قوزغالغاندىن كېيىن تۆۋەندىكى باش مەشغۇلات تىزىملىكى كۆرۈنىدۇ:

WPS 文字处理系统

主选单 版本 2.1
D — 编辑书文贱
N — 编辑非文书文贱
P — 大印文书文贱
H — 帮助信息
F — 文贱氟务功能
X — 退出处理系统

بۇ باش مەشغۇلات تىزىملىكى بولۇپ، بۇنىڭدىن D نى تاللىغاندا، ئەسلىدە بار بولغان ھۆججەتنى ئاچقىلى ياكى يېڭى ھۆججەت تۇرغۇزغىلى ھەمدە تەھرىرلەش ھالىتىگە كىرگىلى بولىدۇ. Dنى تاللىغاندا ئېكراندا تۆۋەندىكى كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ:

被编辑的文件名 :

بۇ ۋاقىتتا تەھرىرلەيدىغان ھۆججەت ياكى يېڭى ھۆججەت نامىنى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق تەھرىرلەش ھالىتىگە كىرىدۇ.

باش تىزىملىكتىن N نى تاللىغاندا، غەيرىي تېكستلىق ھۆججەت تەھرىرلەش ھالىتىگە كېرىدۇ. ئۇ ئادەتتە ئەسلى پروگراممىا ھۆججىتىنى تەھرىرلەشتە ئىشلىتىلىدۇ. ئاپتوماتىك قۇر ئالماشمايدۇ، بەت ياساشقا ۋە بېسىش شەكلىنى تەسىس قىلىشقا بولمايدۇ. تېكستلىق ھۆججەت تەھرىرلىگەندە N نى تاللىماي D نى تاللاش لازىم.

ئەگەر باش تىزىملىكتىن P نى تاللىغاندا، ھۆججەتنى بېسىپ چىقىرىشقا بولىدۇ.

H نى تاللىغاندا، WPSنىڭ بىر قىسىم بۇيرۇقلىرىنىڭ رولىنى ئېكراندا كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

F نى تاللىغاندا، WPS، MS2401 ۋە خەنزۇچە Wordstar ئارىسىدىكى سانلىق مەلۇمات ھۆججەتلىرىنى ئۆزئارا ئايلاندۇرۇشقا بولىدۇ.

X نى تاللىغاندا، WPS دىن چېكىنىپ چىقىدۇ.

3 — § WPS نىڭ مەشغۇلات تىزىملىكى

WPS مەشغۇلات تىزىملىكى بىلەن تەمىنلەنگەن بولۇپ، مەشغۇلات تىزىملىكى ئارقىلىق مەشغۇلات ئېلىپ بېرىشقا بولىدۇ، شۇنداقلا يەنە CTRL بۇيرۇقلىرى بىلەن تەمىنلەنگەن بولۇپ تىزىملىك شەكلى ئۆبرازلىق ھەم ئاددىي. ئەگەر بۇ ئىككىسىنىڭ ئالاھىدىلىكلىرىنى بىرلەشتۇرۇپ ئىشلەتكەندە، WPSنىڭ ھەرخىل ئىقتىدارىنى تولۇق جارى قىلدۇرغىلى بولىدۇ.

WPS قوزغالغاندىن كېيىن ئىشلەتكۈچىلەرنىڭ تاللىشى ئۈچۈن، باش مەشغۇلات تىزىملىكىنى كۆرسىتىدۇ. پۈتۈن ئېكرانلىق تەھرىرلەش ھالىتىگە كىرگەندىن كېيىن ESC كۇنۇپكىسى بېسىلسا ئېكراننىڭ ئۈستۈنكى قۇرىدا مەشغۇلات تىزىملىكىنى كۆرسىتىدۇ، نۇر بەلگىسىنى يۆتكەش كۇنۇپكىلىرى ئارقىلىق نۇر بەلگىسىنى ئېھتىياجلىق بولغان تىزىملىككە يۆتكەپ، قايتۇرۇش كۇنۇپكىسى بېسىلسا بۇ بۇيرۇق ئىجرا بولىدۇ، ئەگەر ESC كۇنۇپكىسى يەنە بىر بېسىلسا مەشغۇلات تىزىملىك قۇرى يوقلىپ، تەھرىرلەش ھالىتىگە كىرىدۇ.

4— § تېكست تەھرىرلەش

WPS نىڭ تەھرىرلەش ھالىتىگە كىرگەندىن كېيىن تېكستلىق ھۆججەتكە نىسبەتەن تەھرىرلەش ئېلىپ بېرىشقا بولىدۇ. WPS پۈتۈن ئېكرانلىق تەھرىرلەش سىستېمىسى بولغانلىقتىن، نۇر بەلگە كۇنۇپكىلىرى ئارقىلىق نۇر بەلگىسىنى ئېھتىياجلىق ئورۇنغا يۆتكەپ، ئېھتىياجلىق بولغان تەھرىرلەش مەشغۇلاتنى ئېلىپ بېرىشقا بولىدۇ. تەھرىرلەشتە، «قىستۇرۇش» ۋە «يېزىش» تىن ئىبارەت ئىككى خىل ھالەت بولۇپ، كۇنۇپكا تاختىسىدىكى <Ins> كۇنۇپكىسى ياكى <Ctrl> + V بۇيرۇقى ئارقىلىق بۇ ئىككى خىل ھالەتنى ئالماشتۇرۇشقا بولىدۇ.

WPS نىڭ تەھرىرلەش بۇيرۇقلىرى بىلەن Wordstar نىڭ تەھرىرلەش بۇيرۇقلىرى

ئاساسي جەھەتتىن ئوخشاش. WPSنىڭ كۆپلىگەن مەشغۇلاتلىرى تەھرىرلەش ھالىتىدە بىرىلگەن بۇيرۇقلار ئارقىلىق تاماملىنىدۇ، شۇڭا ئىشلەتكۈچىلەر تەھرىرلەش ئېكرانىنىڭ ئالاھىدىلىكىنى پىششىق ئىگىلەپ، بەزى ئىقتىدارلىق كۇنۇپكىلارنىڭ ئىشلىتىش ئۇسۇلىنى ئەستە ساقلىشى لازىم.

نۇر بەلگىسىنى يۆتكەش كۇنۇپكىلىرى:

PgDn ، PgUp، End، Home، ↓، →، ↑، ←

Backspace: نۇر بەلگىسىنىڭ سول تەرىپىدىكى بىر ASCII ھەرپى ياكى خەنزۇچە خەتنى ئۆچۈرىدۇ.

Del : نۇر بەلگىسى تۇرغان ئورۇندىكى بىر ASCII ھەرپى ياكى خەنزۇچە خەتنى ئۆچۈرىدۇ.

Ins : قىستۇرۇش ۋە يېزىش ھالىتىنى ئالماشتۇرىدۇ.

Enter: قىستۇرۇش ھالىتىدە، قۇر ئالماشتۇرىدۇ ياكى ئۈزىدۇ، نۇر بەلگىسى تۆۋەنكى قۇرنىڭ سول چېتىگە يۆتكىلىدۇ.

Esc: تەھرىرلەش ھالىتىدىن تىزىملىككە تۇرنىنى تاللاش مەشغۇلاتىغا كىرىدۇ ياكى چېكىنىپ چىقىدۇ.

تۆۋەندە WPS تەمىنلىگەن تەھرىرلەش بۇيرۇقلىرىنى قىسقىچە تونۇشتۇرىمىز، بۇنىڭدىكى "^" بەلگىسى Ctrl كۇنۇپكىسىنى كۆرسىتىدۇ.

1. نۇر بەلگىسىنى يۆتكەش بۇيرۇقلىرى

سولغا بىر ستون يۆتكەش: ^Sياكى ← كۇنۇپكىسى

ئوڭغا بىر ستون يۆتكەش: ^Dياكى → كۇنۇپكىسى

سولغا بىر جۈملە يۆتكەش:^A

ئوڭغا بىر جۈملە يۆتكەش:^F

يۇقىرىغا بىر قۇر يۆتكەش: ^Eياكى ↑ كۇنۇپكىسى

تۆۋەنگە بىر قۇر يۆتكەش: ^Xياكى ↓ كۇنۇپكىسى

يۇقىرىغا بىر بەت يۆتكەش: ^Rياكى PgUp كۇنۇپكىسى

تۆۋەنگە بىر بەت يۆتكەش: ^Cياكى PgDn كۇنۇپكىسى

ئېكراننى يۇقىرىغا بىر قۇر يۆتكەش:^W

ئېكراننى تۆۋەنگە بىر قۇر يۆتكەش:^Z

قۇر ئاخىرىغا يۆتكەش: ^QDياكى End كۇنۇپكىسى

قۇر بېشىغا يۆتكەش: ^QSياكى Home كۇنۇپكىسى

ئېكرانىنىڭ بېشىغا يۆتكەش:^QE

ئېكرانىنىڭ ئاخىرىغا يۆتكەش:^QX

ھۈججەتنىڭ بېشىغا يۆتكەش: ^QRياكىHome^

ھۈججەتنىڭ ئاخىرىغا يۆتكەش: ^QCياكىEnd^

ئالدىنقى خىزمەت ئورنىغا يۆتكەش: ^VQ

بۆلەك بېشىغا يۆتكەش: ^QB

بۆلەك ئاخىرىغا يۆتكەش:^QK

2. ئۆچۈرۈش بۇيرۇقلىرى

نۇر بەلگىسى تۇرغان ئورۇندىكى بىر ASCII ھەرپى ياكى ئىككى خەتنى ئۆچۈرۈش: ^G ياكى DEL كۇنۇپكىسى

ئالدىنقى بىر ھەرپ-بەلگىنى ئۆچۈرۈش: ^H ياكى Backspase كۇنۇپكىسى

بىر جۈملىنى ئۆچۈرۈش:^T

بىر قۇرنى ئۆچۈرۈش:^Y

قۇر ئاخىرىغىچە ئۆچۈرۈش: ^QY ياكى ^\ كۇنۇپكىسى

قۇر بېشىغىچە ئۆچۈرۈش: ^QH ياكى ^← كۇنۇپكىسى

ئۆچۈرۈلگەن مەشغۇلاتنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش:^U

^U بۇيرۇقى ئەڭ ئاخىرقى قېتىم ئۆچۈرۈلگەن مەزمۇننى ئەسلىگە كەلتۈرىدۇ. ^U نىڭ يەنە بىر رولى: يۆتكىلىدىغان بىر قۇر، بىر جۈملە ياكى بىر خەتنى ئالدى بىلەن ئۆچۈرۈپ، ئاندىن نۇر بەلگىسىنى يېڭى ئورۇنغا يۆتكەپ ^U نى باسقاندا، ئۆچۈرۈلگەن مەزمۇن بۇ يېڭى ئورۇندا ئەسلىگە كېلىدۇ.

3. قۇر ئالماشتۇرۇش ۋە بەت ئالماشتۇرۇش

قۇر ئالماشتۇرۇش: ^M ياكى Enter كۇنۇپكىسى

يېڭى قۇر قىستۇرۇش: ^N ياكى "قىستۇرۇش" ھالىتىدە قايتۇرۇش كۇنۇپكىسى بىلەن ئوخشاش.

بەت ئايرىش بەلگىسى قىستۇرۇش:^PP

4. ھۆججەت مەشغۇلاتى

ھۆججەتنى دىسكىغا ساقلاپ باش تىزىملىككە قايتىش: ^KD ياكى F2 كۇنۇپكىسى

ھۆججەتنى دىسكىغا ساقلاپ CCDOS قا قايتىش: ^KX

ھۆججەتنى دىسكىغا ساقلىماي باش تىزىملىككە قايتىش: ^KQ ياكى F3 كۇنۇپكىسى

بۇ ۋاقىتتا، ئەگەر تەھرىرلەش رايونىدىكى ھۆججەت ئۆگەرتىلگەندىن كېيىن دىسكىغا ساقلانمىغان بولسا، سىستېما بۇ ھۆججەتنى "ساقلامسىز-يوق" دېگەن كۆرسەتمىنى كۆرسىتىدۇ، Y نى باسساق ساقلىماي باش تىزىملىككە قايتىدۇ، باشقا كۇنۇپكىنى باسساق بۇ بۇيرۇقنى بىكار قىلىدۇ.

تەھرىرلەش ھالىتىدىن قايتماي ھۆججەت ساقلاش: (كېتىۋتىپ ساقلاش)^KS

نۇر بەلگىسى تۇرغان ئورۇنغا بىر ھۆججەتنى ئوقۇپ كىرىش:^KR

ئەگەر ھۆججەتنىڭ مەخپىي بەلگىسى بولسا، مەخپىي بەلگە كىرگۈزگەندىن كېيىن ئاندىن ئوقۇيدۇ، بولمىسا ئوقۇمايدۇ.

ھۆججەتكە مەخپىي كود بېكىتىش:^OP

ھۆججەتنىڭ مەخپىيەتلىكىنى كۈچەيتىش ئۈچۈن ھۆججەتكە مەخپىي كود تەسىس قىلىشقا بولىدۇ. مەخپىي كود قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىدىن باشقا خالىغان ASC II

ھەرپ-بەلگىسى بولسا بولىدۇ. ئۇنىڭ ئۇزۇنلىقى 8 — 1 ھەرپ-بەلگە بولىدۇ. مەخپىي كود بېكىتىلگەندىن كېيىن چوقۇم بىر قېتىم دېسكىغا ساقلاش كېرەك. مەخپىي كود بېكىتىلگەندىن كېيىن بۇ ھۇججەتنى ئاچقاندا، مەخپىي كودنى كىرگۈزۈش كېرەك بولمىسا بۇ ھۇججەت ئېچىلمايدۇ.

مەخپىي كودنى ئۆزگەرتىش:^OP

ئەگەر ئىلگىرى مەخپىي كود بېكىتىلىپ بولغان بولسا، سىستېما "输入旧密码" دېگەن ئۇچۇرنى كۆرسىتىدۇ. كونا مەخپىي كود كىرگۈزۈلگەندىن كېيىن يەنە "输入新密码" دېگەن كۆرسەتمىنى كۆرسىتىدۇ.

§5— بۆلەك مەشغۇلاتى

بۆلەك تېكىستنىڭ بىر قىسمىنى كۆرسىتىدۇ، ئۇنىڭ دائىرىسى بىر خەتتىن بىرنەچچە بەتكىچە بولىدۇ. تەھرىرلەش رايونىدا، بۆلەكنىڭ باش-ئاخىرىغا بۆلەك بەلگىسى قويغاندىن كېيىن، ئاندىن ئۇنى يۆتكەشكە، كۆچۈرۈشكە، ئۆچۈرۈشكە ياكى باشقا بىر ھۇججەتكە يېزىشقا بولىدۇ. بىر قېتىمدا پەقەت بىرلا بۆلەكنى بەلگىلەشكە بولىدۇ. ئەمما، بۆلەكنىڭ چوڭ-كىچىكلىكى ۋە مەزمۇنىنى ھەر ۋاقىت ئۆزگەرتىشكە بولىدۇ. بۆلەكنىڭ چوڭلىقى 64KB دىن ئاشماسلىقى كېرەك. بۆلەك بەلگىلەنگەندىن كېيىن، ئۇنىڭ مەزمۇنى ئەكس رەڭدە كۆرۈنىدۇ (EGAياكى VGA كۆرسەتكۈچىدە قىزىل رەڭدە كۆرۈنىدۇ).

1. بۆلەكنى بەلگىلەش

بۆلەك بېشى: ^KB ياكى F4 كۇنۇپكىسى

بۆلەك ئاخىرى: ^KK ياكى F5 كۇنۇپكىسى

بۆلەكنى ئەمەلدىن قالدۇرۇش:^KH

نۇر بەلگىسىنى بۆلەك بېشىغا يۆكەش:^QB

يۇرۇق بەلگىنى بۆلەك ئاخىرىغا يۆتكەش:^QK

2. بۆلەك مەشغۇلاتى

1) بۆلەك يۆتكەش:^KV

^KV نى باسقاندا، بۆلەك نۇر بەلگىسى تۇرغان ئورۇنغا يۆتكىلىدۇ. ئەسلى ئورۇندىكى بۆلەك يوقايدۇ. بۇ بۇيرۇقنى ئىجرا قىلغاندا، نۇر بەلگىسىنى بۆلەكنىڭ ئىچىگە قويۇشقا بولمايدۇ.

2) بۆلەك كۆچۈرۈش:^KC

^KC نى باسقاندا، بۆلەك نۇر بەلگىسى تۇرغان ئورۇنغا كۆچۈرىلىدۇ. ئەسلى ئورۇندىكى بۆلەك ساقلىنىپ قالىدۇ. نۇر بەلگىسى خالىغان ئورۇنغا قويۇشقا بولىدۇ. بۆلەكنىڭ ئىچىدە بولسىمۇ بولىدۇ.

3) بۆلەك ئۆچۈرۈش:^KY

^KY نى باسقاندا، بۆلەكنى ئۆچۈرىدۇ. ئۆچۈرۈلگەن بۆلەكنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشكە

بولمايدۇ. شۇڭا ئىشلەتكەندە ئېهتىيات قىلىش كېرەك.

4) بۆلەك ھالىتىنى ئالماشتۇرۇش:^KN

^KN نى باسقاندا، قۇرنى ئاساس قىلغان بۆلەك تىك تۆت بۇلۇڭ شەكىللىك بۆلەككە ئۆزگىرىدۇ. بۇ ۋاقىتتا تەھرىرلەش ھالىتى قۇرنىڭ ئوڭ تەرىپىدە « 列 » (ستون) دېگەن خەت كۆرۈنىدۇ. ^KN يەنە بىر قېتىم باسقاندا، ئەسلىدىكى ھالىتىگە ئۆزگىرىدۇ.

5) بۆلەك يېزىش:^KW

بۇ بۇيرۇق ئارقىلىق بەلگىلەنگەن بۆلەكنى باشقا بىر ھۆججەت قىلىپ دېسكىدا ساقلاشقا بولىدۇ. يەنى ^KW نى باسقاندا، ئېكراندا تۆۋەندىكى كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ:

文件名：

بۇ ۋاقىتتا يازماقچى بولغان ھۆججەتنىڭ نامىنى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق، بۆلەكنىڭ مەزمۇنىنى مۇشۇ نامدا دېسكىغا ساقلىنىدۇ.

6— § ئىزدەش ۋە ئالماشتۇرۇش مەشغۇلاتى

بۇ يەردە WPS نىڭ بىر قىسىم ئىزدەش ۋە ئالماشتۇرۇش مەشغۇلات بۇيرۇقلىرىنى چۈشەندۇرىمىز. ھازىرقى بۇ بۇيرۇقلارنى تەھرىرلەش ئېكرانىنىڭ ئۈستۈنكى قۇر تىزىملىكىدىنمۇ تېپىشقا بولىدۇ.

1) ئىزدەش:^QF

^QF نى باسقاندا، ئېكراندا تۆۋەندىكى كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ:

找什么？

ئىزدىمەكچى بولغان مەزمۇننى(80 بايتتىن ئاشماسلىقى كېرەك) كىرگۈزگەندىن كېيىن، ئېكراندا تۆۋەندىكى كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ:

方式选择：
n— 查找次数 U— 忽略大小写 G— 全程 K— 块 B— 往回 N— 不应答

ئەگەر قايتۇرۇش كۇنۇپكىسى بىسىلسا، WPS نۇر بەلگىسى تۇرغان ئورۇندىن باشلاپ ئىزدەيدۇ. تاپقاندىن كېيىن تەھرىرلەشكە بولىدۇ ياكى ^L ئارقىلىق ئىزدەشنى داۋاملاشتۇرۇشقىمۇ بولىدۇ.

2) ئىزدەپ ئالماشتۇرۇش:^QA

^QA نى باسقاندا، ئېكراندا تۆۋەندىكى كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ:

```
找什么 ?
```

ئىزدىمەكچى بولغان مەزمۇننى(80بايتتىن ئاشماسلىقى كېرەك) كىرگۈزگەندىن كېيىن، ئېكراندا تۆۋەندىكى كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ:

```
替换成?
```

ئالماشتۇرماقچى بولغان مەزمۇن كىرگۈزۈلگەندىن كېيىن، ئېكراندا تۆۋەندىكى كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ:

```
方式选择 :
n- 查找次数 U- 忽略大小写 G- 全程 K- 块 B- 往回 N- 不应答
```

ئەگەر قايتۇرۇش كۇنۇپكىسى بېسىلسا، WPSنۇر بەلگىسى تۇرغان ئورۇندىن باشلاپ ئىزدەيدۇ. تاپقاندىن كېيىن، نۇر بەلگىسى تېپىلغان مەزمۇننىڭ 1-ھەرپ ئاستىغا يۆتكىلىدۇ، ئاندىن ھالەت قۇرنىڭ ئوڭ تەرىپىدە « 替换Y/N : » (ئالماشتۇرۇشY/N) دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ، Yنى باسقاندا ئالماشتۇرىدۇ. بولمىسا N نى بېسىش كېرەك. ESCنى باسقاندا ئىزدەپ ئالماشتۇرۇش مەشغۇلاتىنى ئاخىرلاشتۇرىدۇ. ئەگەر يەنە ئوخشاش بولغان ئىزدەپ ئالماشتۇرۇش مەشغۇلاتى ئېلىپ بېرىشقا توغرا كەلگەندە، ^L نى باسسا بولىدۇ.

ئىزدەش ۋە ئىزدەپ ئالماشتۇرۇش مەشغۇلاتى قىلغاندا، ئالتە تاللاش تۇرى بولۇپ، ئۇلارنىڭ مەنىسى تۆۋەندىكىچە:

① n- ئىزدەش قېتىم سانى بولۇپ، ^QAغا نىسبەتەن، n قېتىم ئىزدەپ ئالماشتۇرۇش مەشغۇلاتى ئېلىپ بارىدۇ. ^QFغا نىسبەتەن نۇر بەلگىسىنى ئىزدىمەكچى بولغان مەزمۇننىڭ n قېتىملىق ئورنىغا يۆتكەيدۇ.

② B- ئەكسى يۆلۈنۈش بويىچە ئىزدەيدۇ. يەنى نۇر بەلگىسى تۇرغان ئورۇندىن ھۇججەتنىڭ بېشىغا قاراپ ئىزدەيدۇ.

③ U - چوڭ-كىچىك يېزىلىشىنى ئېتىبارغا ئالمايدۇ.

④ N - ئالماشتۇرۇش مەشغۇلاتى قىلغاندا سورىمايلا ئالماشتۇرۇۋېتىدۇ.

⑤ G — پۈتۈن هۈججەتتىن ئىزدەيدۇ.

بۇ تاللاش تۈرى هۈججەتنىڭ بېشىدىن باشلاپ ئىزدەشنى ئىپادىلەيدۇ. ئەگەر ^QA بۇيرىقى بولسا، تاكى هۈججەتنىڭ ئاخىرىغىچە ئىزدەيدۇ.

⑥ K — بۆلەك ئىچى مەشغۇلاتى بولۇپ، بۇ تاللاش تۈرى ئىزدەش ۋە ئىزدەپ ئالماشتۇرۇش مەشغۇلاتىنى بەلگىلەنگەن بۆلەك ئىچىدىلا كۆچكە ئىگە قىلىدۇ، بۆلەك سىرتىدىكى ئەھۋاللارنى ئېتىبارغا ئالمايدۇ.

3) ئىزدەش باكى ئىزدەپ ئالماشتۇرۇش مەشغۇلاتىنى تەكرار ئېلىپ بېرىش:^L

4) ئالدىنقى قېتىملىق خىزمەت ئورنىغا قايتىش:^QV

5) بەلگىلەنگەن قۇرنى ئىزدەش:^QL

بۇ بۇيرۇق كىرگۈزۈلگەندىن كېيىن سىستېما تۆۋەندىكى كۆرسەتمىنى كۆرسىتىدۇ:

寻找哪一行 :

بۇ ۋاقىتتا قۇر نومۇرىنى كىرگۈزۈپ، قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق، نۇر بەلگىسى بەلگىلەنگەن قۇرغا يۆتكىلىدۇ. ئەگەر كىرگۈزۈلگەن قۇر نومۇرى تېكىستنىڭ ئومۇمىي قۇر نومۇرىدىن ئېشىپ كەتسە، تۆۋەندىكى كۆرسەتمىنى كۆرسىتىدۇ:

行数超出范围，按任意键将继续

شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا نۇر بەلگىسى هۈججەتنىڭ ئاخىرىغا يۆتكەيدۇ.

7— § بېسىشنى كونترول قىلىش

WPS سىستېمىسى هۈججەتنى ھەرخىل شەكىلدە بېسىپ چىقىرىش ئېقتىدارىغا ئىگە بولۇپ، تەھرىرلەنگەن هۈججەتكە بىر قاتار بېسىشنى كونترول قىلىش بۇيرۇقلىرىنى قىستۇرۇپ ئىشلىتىش ئارقىلىق بۇ خىل ئېقتىدارىنى ئەمەلگە ئاشۇرغىلى بولىدۇ.

بېسىشنى كونترول قىلىش بۇيرۇقلىرى ^P ئارقىلىق باشلانغان بىر قاتار كونترول بەلگىلىرىدىن ئىبارەت بولۇپ، ئۇ ئالاھىدە بەلگە ئارقىلىق كۆرسىتىلىدۇ، بىر خەنزۇچە خەت ئورنىنى ئىگىلەيدۇ. تەھرىرلىگەندە بىر خەت دەپ قاراپ بىر تەرەپ قىلىشقا بولىدۇ. بېسىشنى كونترول قىلىش بەلگىسىنى هۈججەتنىڭ خالىغان يېرىگە قۇيۇشقا بولىدۇ، ئۆزىدىن كېيىنكى ھەرپ-بەلگىلەرگىلا تەسىر كۆرسىتەلەيدۇ.

تۆۋەندە ھەرخىل بېسىشنى كونترول قىلىش بۇيرۇقلىرىنى تونۇشتۇرىمىز.

1. بېسىشنى كونترول قىلىش بۇيرۇقلىرى

1) خەنزۇچە خەت نۇسخىسىنى تاللاش: ^PA

^PA نى باسقاندا تۆۋەندىكى كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ:

```
定义字体 (S, F, K, H)
S— 宋体 F— 仿宋体 K— 楷体 H— 黑体 ESC— 取消
```

تاللانغان خەت نۇسخىسىنى كونترول قىلىش بەلگىسى ھۆججەتتىكى نۇر بەلگىسى قويۇلغان ئورۇنغا قىستۇرۇلغاندىن كېيىن، باشقا خەت نۇسخىسىنى تاللىغانغا قەدەر رول ئوينايدۇ.

2) خەت شەكلىنى تاللاش: ^PB

^PB نى باسقاندا ئېكراندا تۆۋەندىكى كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ:

```
定义字形 (A—F)
A— 标准 B— 长型 C— 扁型 D— 自定义型 E— 特大型 F— 统一型
ESC— 取消
```

ئەگەر ئۆلچەملىك، تار، سوزۇق ياكى ئۆزى بەلگىلەپ بېرىدىغان خەت شەكىللىرى تاللانسا، ئېكراندا تۆۋەندىكى كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ:

```
定义字号 (0—7)
0—0 号字 1—1 号字 2—2 号字 3—3 号字
4—4 号字 5—5 号字 6—6 号字 7—7 号字 ESC— 取消
```

0—7 گىچە بولغان خەت نومۇرىدىن بىرنى تاللاشقا بولىدۇ.

ئەگەر ئالاھىدە چوڭ خەت شەكلى تاللانغاندا، تۆۋەندىكى كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ:

```
定义特大型字点阵4X (2—100)
```

120 — 2 گىچە بولغان بىر سان كىرگۈزۈلۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسى بېسىلسا، ئۇنىڭ

چېكتى تۆت ھەسسە چوڭىيىدۇ. مەسىلەن: 20 كىرگۈزۈلسە، 80x80 چېكىتلىك خەنزۇچە خەتنى ئىپادىلەيدۇ.

ئەگەر بىرلىككە كەلگەن خەت شەكلى تاللانسا، تۆۋەندىكى كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ:

```
定义统一型字点阵宽度 8x(1—160)
```

1-60 گىچە بولغان بىر سان كىرگۈزۈلۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسى بېسىلسا، كەڭلىكى 8 ھەسسە چوڭىيىدۇ. مەسىلەن: 15 كىرگۈزۈلسە، كەڭلىكى 120 چېكىت بولۇپ، ئەسلىدىكى سانىنىڭ 8 ھەسسىچىلىك بولىدۇ.

ئارقىدىنلا تۆۋەندىكى كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ:

```
定义统一型字点阵高度类型(1—8)
1— 宽度 x1/3 2— 宽度 x1/2 3— 宽度 x2/3 4— 宽度x3/4
5— 宽度 x4/3 6— 宽度 x3/2 7— 宽度 x2 8 宽度 x3 ESC— 取消
```

3) ئىنگلىزچە خەت نۇسخىسىنى تاللاش:^PF

WPS دا 11خىل ∏ ASC ھەرپ-بەلگىسىنىڭ خەت نۇسخىسىنى تاللاشقا بولىدۇ. تەھرىرلەش ھالىتىدە ^PF نى باسقاندا، تۆۋەندىكى كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ:

```
定义英文字体: (A—K)
A— 字体 1 B— 字体 2 C— 字体 3 D— 字体4
E— 字体 5 F— 字体 6 G— 字体 7 H— 字体 8
I— 字体 9 J— 字体 10 K— 字体 11 ESC— 取消
```

4) ئاستى-ئۇستىگە سىزىق سىزىش: ^PC

^PC نى باسقاندا، تۆۋەندىكى كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ:

```
定义上下划线: (A—J)
A— 上线开始 B— 上线结束 C— 下线 1 D— 下线 2 E— 下线 3
F— 下线 4 G— 下线 5 H— 下线 6 I— 下线 7 J— 下线结束
```

5) خەنزۇچە خەتنىڭ بېزەكلىرىنى تاللاش:^PD
^PD نى باسقاندا، ئېكراندا تۆۋەندىكى كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ:

定义修饰:(A—U)
A— 空心开始 B— 空心结束 C— 加框开始 D— 加框结束 E— 虚体开始 F— 虚体结束
G— 上标开始 H— 上标结束 I— 下标开始 J— 下标结束 K— 左转 90 度 L— 右转 90 度
M— 旋转 180 度 N— 取消旋转 O— 左斜开始 P— 右斜开始 Q— 斜体结束 R— 上齐开始
S— 上齐结束 T— 本行居中 U— 本行右齐 ESC— 取消命令

6) تەگلىك (ئارقا كۆرۈنۈش) تاللاش بۇيرىقى:^PE
^PE نى باسقاندا، تۆۋەندىكى كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ:

定义背景:(A—H)
A— 网点 B— 网格 C— 左斜线 D— 右斜线 E— 交叉线
F— 删除线 G— 反白 H— 取消背景 ESC— 取消命令

7) ئالدى كۆرۈنۈشنى تاللاش بۇيرىقى:^PN
بۇ بۇيرۇقنى ئىجرا قىلغاندا، تۆۋەندىكى كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ:

定义前景:(A—H)
A— 网点 B— 横线 C— 竖线 D— 网格 E— 左斜线
F— 右斜线 G— 交叉线 H— 取消背景 ESC— 取消命令

8) سايە چۈشۈرۈپ بېسىشنى تاللاش بۇيرۇقى:^PM

定义阴景:(A—H)
A— 阴影 1 B— 阴影 2 C— 阴影 3 D— 阴影 4 E— 阴影5
F— 阴影 6 G— 阴影 7 H— 取消阴影 ESC— 取消命令

دىققەت: 1) سايە چۈشۈرۈلگەن خەت ئاپتوماتىك ھالدا كاۋاك بېسىلىدۇ.
2) ئالدى كۆرۈنۈش بىلەن سايە چۈشۈرۈش بىر ۋاقىتتا مەۋجۇت بولالمايدۇ، ئۇنداق بولغاندا سايىلىك خەت بېسىپ چىقىشقا بولمايدۇ.

9) ھەرپ-بەلگىنى ئارقىغا ياندۇرۇش بۇيرۇقى:^PG

تەھرىرلەش ھالىتىدە ^PG بېسىلسا، تۆۋەندىكى كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ:

定义字符后退 N 个半角字 (0—127)

ئارقىغا ياندۇرۇش قىممىتى 0 بولغاندا، ياندۇرمايدۇ، 1بولغاندا، بېسىش ئورنىمۇ سولغا بىر ھەرپ ئورنى يۆتكىلىدۇ. ئەگەر ئارقىغا ياندۇرۇش ئارىلىقى، ھازىرقى قۇرنىڭ قۇر بېشى ئورنىدىن ئېشىپ كەتسە، ئارقىغا ياندۇرۇلغان ھەرپ-بەلگىنى ھازىرقى قۇرنىڭ بېشىدىن باشلاپ بېسىپ چىقىرىدۇ. ئارقىغا ياندۇرۇشنى كونترول قىلىش قۇر ئالماشتۇرۇش بەلگىسىگە يولۇققاندا ئاخىرلىشىدۇ. ئەگەر كېيىنكى قۇردا يەنىلا ئارقىغا ياندۇرۇپ بېسىشقا توغرا كەلسە، قايتىدىن تەسىس قىلىش لازىم.

10) ھەرپ-بەلگىنى يۇقىرىغا كۆتۈرۈش:^PH

بۇ بۇيرۇقنى ئىجرا قىلغاندا، تۆۋەندىكى ئۇچۇر كۆرۈنىدۇ:

定义字符升高 N 点(—63—64)

ئەگەر يۇقىرىغا كۆتۈرۈش ياكى تۆۋەنلىتىشنىڭ قىممىتى 64 چېكىتتىن ئېشىپ كەتسە، ئىككى قېتىمغا بۆلۈپ ئىپادىلەشكە بولىدۇ. يۇقىرىغا كۆتۈرۈشنى كونترول قىلىش قۇر ئاخىرلاشتۇرۇش بەلگىسىگە يولۇققاندا ئاپتوماتىك ئەمەلدىن قالىدۇ.

11) خەت ئارىلىقىنى بەلگىلەش:^PK

بۇ بۇيرۇقنى ئىجرا قىلغاندا، ئېكراندا تۆۋەندىكى كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ:

定义字符间隔 N 点 (—63—64)

مۇۋاپىق بولغان قىممەتنى تاللاپ كىرگۈزۈشكە بولىدۇ. ئەگەر قۇر ئارىلىقى مەنپىي سان بولغاندا، داۋامىدىكى ھەرپ-بەلگىلەر ئالدىغا يۆتكىلىپ، ئالاھىدە بېسىش ئۇنۇمىنى ھاسىل قىلىدۇ.

12) قۇر ئارىلىقىنى بەلگىلەش:^PL

定义行间隔 N 点(0-127)

13)سول ئەرەپ چېكىت سانىنى بەلگىلەش:^OE

سول چەك مۇقىم بەلگىلەنگەندىن كېيىن، ئىكراندىكى بىكىتنىڭ مەرىز قۇرى مۇشۇ بەلگىلەنگەن ئورۇندىن باشلىنىدۇ. ئەمما مەرىز قۇردىكى ھەر ئىككى، ھەر ئوموزىنىڭ ئوخشىماسلىقى تۈپەيلىدىن، باسقاندا سول ئەرەپنى ئەكىتى چىقمايدۇ. يە مەسىلىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، WPSسول ئەرەپ چېكىت سانىنى بەلگىلەش بۇيرۇقى بىلەن ئەمىن ئەنگەن. سول ئەرەپ ھەرپ-بەلگىنىڭ نوقۇل بۇلىنىلىك چېكىت سانى 1-255 گىچە بولىدۇ، تىك بۇلىنىلىك چېكىت سانى ئەسىرگە ئۆچرىمايدۇ. ^OE نى باسقاندا، ئىكراندا ئۇۋەندىكى كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ:

设置左边界字符的点数 1-255(012)

( )ئىگىدىكى سان ھارپوقى چېكىت سانىنى ئىپادىلەيدۇ.

يېڭى بىر چېكىت سانىنى كىرگۈزۈپ، قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق، يېڭى سول ئەرەپ چېكىت سانى بەلگىلىنىدۇ.

14) ستونغا ئايرىپ بېسىشنى بەلگىلەش:^PS

بەزىدە بىر ۋاراق قەغەزگە كۆپ ستونلۇق مەزمۇننى بېسىشقا توغرا كېلىدۇ. بۇ ۋاقىتتا ستونغا ئايرىپ بېسىش تىقىمارىدىن پايدىلىنىشقا بولىدۇ.

WPS بىر ۋاقىتتا ئەڭ كۆپ بولغاندا 8 ستونغا ئايرىپ بېسىشقا بول قويىدۇ. بىر بەلگىسى ستونغا ئايرىش باشلانغان ئورۇنغا بۇنىڭدەك ^PS نى باسقاندا، ئىكراندا ئۇۋەندىكى كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ:

定义分栏大印栏数:
1- 取消取消分栏 2- 分 2 栏 3- 分 3 栏 4- 分 4 栏 5- 分 5 栏
6- 分 6 栏 7- 分 7 栏 8- 分 8 栏 ESC- 取消命令

ئىھتىياجلىق بولغان ستون سانىنى تاللىغاندىن كېيىن، بىر بەلگىسى ستون ئاخىرلىشىدىغان ئورۇنغا بۇنىڭدەك ^PS نى بېسىپ، ئۇ تاقاب ستونغا ئايرىش ئەھمىيىتىنى قالدۇرىدۇ.

15) ستون ئارىلىقنى بەلگىلەش:OZ^
OZ^ نى باسقاندا، ئېكراندا تۆۋەندىكى كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ:

```
设置分栏大印栏距1-8{006}
```

( )نىڭ ئىچىدىكى، ھازىرقى ستون ئارىلىقنى ئىپادىلەيدۇ، ستون ئارىلىقىنىڭ چېكىت سانىنىڭ قىممىتى بۇ سانىنىڭ 8 ھەسسىسىگە تەڭ بولىدۇ.

8— § كۆپ رامكىلىق تەھرىرلەش

WPS دا بىرلا ۋاقىتتا كۆپ ھۇججەتنى تەھرىرلەشكە بولىدىغان كۆپ رامكىلىق تەھرىرلەش ئىقتىدارى بولۇپ، ماشىنىنىڭ ئىچكى ساقلىغۇچىنىڭ سىغىمى يېتىشكەن ئەھۋالدا ئەڭ كۆپ بولغاندا ئېكراندا 4 رامكىنى (تەھرىرلەش ئېكرانى) ئېچىشقا بولىدۇ، يەنى بىرلا ۋاقىتتا 1دىن 4كىچە ھۇججەتنى تەھرىرلەشكە بولىدۇ. WPS دا ئەڭ كۆپ بولغاندا تۆت رامكا تەسىس قىلىشقا بولىدۇ، ئەمما پەقەت ھازىرقى رامكىدىلا مەشغۇلات قىلىشقا بولىدۇ، ھازىرقى رامكىنى ئۆزگەرتىشكە بولىدۇ، ھالەت قۇرىدا كۆرسىتىلگىنى ھازىرقى رامكىنىڭ ھالىتى بولۇپ، نۇر بەلگىسى ھازىرقى رامكا ئىچىدە تۇرىدۇ. رامكا ئىچىدىكى بارلىق مەشغۇلات ئۇسۇلى ئۆزگەرمەيدۇ، رامكا تاللاش بۇيرۇقى ئارقىلىق باشقا رامكا تاللىغاندا، ھازىرقى رامكىدىكى بارلىق ھالەت ساقلىنىپ قالىدۇ. ئىككى رامكىدا بىر ۋاقىتتا ئوخشاش بىر ھۇججەتنى تەھرىرلەشكە بولمايدۇ. ھۇججەت نامى ئوخشاش، كېڭەيتمە نامى ئوخشاش بولمىغان ھۇججەتنىمۇ تەھرىرلەشكە بولمايدۇ، چۈنكى ئۇلار ھاسىل قىلىدىغان ۋاقتىلىق ھۇججەت نامى ئوخشاش بولۇپ قالىدۇ. WPSدا بىرلا ۋاقىتتا ئېچىشقا بولىدىغان رامكا سانىنى، ئىچكى ساقلىغۇچ سىغىمى بەلگىلەيدۇ، ھەربىر رامكا 64K بوشلۇقنى ئىگىلەيدۇ. ئەگەر ئىچكى ساقلىغۇچ يېتىشمىسە، ئاگاھلاندۇرۇش بېرىپ، « 内存不够» كۆرسەتمىسىنى كۆرسىتىدۇ.

WPS نىڭ دەسلەپكى تەھرىرلەش ھالىتىدە پەقەت بىر رامكا بولىدۇ، ئەگەر يەنە بىر رامكا تەسىس قىلىشقا توغرا كەلسە، KZ^ نى باسقاندا تۆۋەندىكى كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ:

```
↑
→ ←
↓
请按 ↓ ↑ ←→ 键
```

بۇ ۋاقىتتا ئوڭ-سول يۆلۈنۈش كۇنۇپكىسى بېسىلسا، ئېكران يۇقىرى-تۆۋەن ئىككى رامكىغا بۆلۈنىدۇ. يۇقىرى-تۆۋەن يۆلۈنۈش كۇنۇپكىسى بېسىلسا، ئېكران ئوڭ-سول ئىككى رامكىغا بۆلۈنىدۇ. رامكىغا بۆلۈپ بولغاندىن كېيىن، ئىككىنچى رامكىدا "被编辑的文件名" نى كۆرسىتىدۇ، ھۆججەت نامى كىرگۈزۈلگەندىن كېيىن، ئىككىنچى رامكىدىكى ھۆججەتنى تەھرىرلەشكە بولىدۇ.

ئەگەر 3-رامكا تەسىس قىلىشقا توغرا كەلسە، نۇر بەلگىسىنى بۆلمەكچى بولغان رامكىغا يۆتكەپ، ^KZ نى باسساق بولىدۇ. 4-رامكا تەسىس قىلىش ئۇسۇلىمۇ ئوخشاش. رامكا تەسىس قىلىپ بولغاندىن كېيىن، ^QN ياكى ^) بۇيرۇقلىرى ئارقىلىق نۇر بەلگىسىنى ھەرقايسى رامكىلاردا ئالماشتۇرۇشقا بولىدۇ. ئەگەر مەلۇم رامكىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇشقا توغرا كەلگەندە، نۇر بەلگىسىنى شۇ رامكىنىڭ ئىچىگە يۆتكەپ ئاندىن ^KD ياكى ^KQ ^KX قاتارلىق بۇيرۇقلارنى باسساقلا بولىدۇ.

كۆپ رامكىلىق ھۆججەت تەھرىرلىگەندە، رامكىلارنىڭ بۆلۈنۈشى تەڭ بولىدۇ، ئەگەر ئۇنىڭ چوڭ-كىچىكلىكىنى تەڭشىمەكچى بولساق، ^KO نى باسساق بولىدۇ، بۇ ۋاقىتتا ئېكران تازىلىنىدۇ ھەم رامكىنىڭ چىگرا سىزىقى كۆرۈنىدۇ، نۇر بەلگىسىنى مەلۇم رامكىنىڭ سىزىقى ئۈستىگە يۆتكەپ، ئاندىن Ctrl نى بېسىپ تۇرۇپ يۆلۈنۈش كۇنۇپكىلىرىنى بېسىش ئارقىلىق رامكىنىڭ چوڭ كىچىكلىكىنى ئۆزگەرتىشكە بولىدۇ. رامكىلارنىڭ چوڭ-كىچىكلىكىنى ئۆزگەرتكەندە ھەربىر رامكىنىڭ قۇر سانى 3 دىن، ھەربىر قۇردىكى ھەرپ سانى 20 دىن كىچىك بولماسلىقى لازىم.

9— § بەت ياساش ۋە نۆۋەتتىكى ۋاقىتنى ئېلىش

1) بەتنىڭ سول تەرىپىنى بەلگىلەش:^OL

2) بەتنىڭ ئوڭ تەرىپىنى بەلگىلەش:^OR

3) نابور قىلىش :^B

4) قۇرنىڭ كەڭلىك ئۆلچەم بەلگىسىنى كۆرسىتىش بۇيرىقى:^OF

5) جەدۋەل بېكىتىنى بەلگىلەش:^OI

6) كونترول بەلگىلىرىنى كۆرسىتىش ۋە كۆرسەتمە سلىكنى بەلگىلەش بۇيرىقى:^OC

7) TAB نىڭ كەڭلىكنى تەسىس قىلىش:^OK

يۇقىرىدىكى بۇيرۇقلارنى كىرگۈزۈش ھەم ئۇنىڭغا ماس بولغان قىممەتلەرنى كىرگۈزۈش ئارقىلىق ئېھتىياجلىق بولغان ئىقتىدارلارنى ئەمەلگە ئاشۇرغىلى بولىدۇ. ئۇندىن باشقا WPS دا ھازىرقى چىسلا ۋە ۋاقىتنى ئېلىش بۇيرىقى بار.

8) ھازىرقى چىسلانى كىرگۈزۈش :^OD

^OD نى باسقاندىن كېيىن، كومپيۇتېرنىڭ ھازىرقى چىسلانى ئېلىپ نۇر بەلگىسى تۇرغان ئورۇنغا قىستۇرىدۇ.

9) ھازىرقى كۇننى ئېلىش:^OW

^OW نى باسقاندىن كېيىن، كومپيۇتېرنىڭ چىسلاسىنىڭ ھەپتىنىڭ قانچىنچى كۇنى ئىكەنلىكىنى نۇر بەلگىسى تۇرغان ئورۇنغا قىستۇرىدۇ.

10) هازىرقى ۋاقتنى ئېلىش:^OT

^OT نى باسقاندىن كېيىن، كومپيۇتېرنىڭ سائىتىنىڭ قىممىتى نۇر بەلگىسى تۇرغان ئورۇنغا قىستۇرىلىدۇ.

10 — § تەقلىدىي كۆرسىتىش ۋە بېسىپ چىقىرىش

ئىشلەتكۈچىلەر WPS ئارقىلىق تەھرىرلىگەن ھۆججەتنى بۇاستە ماشىنكىغا يوللاپ، بېسىپ چىقىرالايدۇ، ھەم تەھرىرلىگەن ھۆججەتنى ئېكراندا ئەمەلىي بېسىش ئۈنۈمى بويىچە كۆرەلەيدۇ. شۇڭا تەھرىرلىگەن ھۆججەت كۆڭۈلدىكىدەك بولمىغاندا، يۇقىرىقى ئىقتىدارلاردىن پايدىلىنىپ، ھۆججەتنى كۆڭۈلدىكىدەك بولغىچە تۈزىتىپ بولغاندىن كېيىن، ئاندىن بېسىپ چىقارسا بولىدۇ.

1) تەقلىدىي كۆرسىتىش

تەقلىدىي كۆرسىتىش ئۇسۇلى تۆۋەندىكىچە:

① نۇر بەلگىسىنى تەقلىدىي كۆرسىتىدىغان ھۆججەتنىڭ باشلىنىش ئورنىغا يۆتكەش؛

② ^KI ياكى F8 كۇنۇپكىسى بېسىش ياكى مەشغۇلات تىزىملىكىدىكى تەقلىدىي كۆرسىتىش بۇيرۇقىنى تاللاش؛

③ بۇ ۋاقىتتا تۆۋەندىكى كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ:

按稿纸方式 ?(Y/N){N}

ئەگەر 20×20 كاتەكلىك دەپتەر شەكلىدە بېسىش ياكى كۆرسىتىشكە توغرا كەلسە، Yنى تاللاش، بولمىسا N نى بېسىش كېرەك.

④ ئېكران تازىلانغاندىن كېيىن، ھازىرقى بېسىش ھالىتى تۆۋەندىكىدەك كۆرسىتىلىدۇ:

WPS 版本 2.1 大印程序当前状态表
大印机类型： TH—3070 系列 输出口：并行口LPT1 大印纸类型：自定义纸张 大印时重排：不排 换页暂停：不停 页号大印位置：不大印页号 大印份数： 1 份 起始页号1 自定义字号 :0=480 1=464 2=448 3=432 4=415 5=400 6=384 7=368 篇眉 ：不大印篇眉 以上参数需要改变吗 ? N

بۇنىڭدىكى پارامېترلارنى ئېھتىياجغا ئاساسەن ئۆزگەرتىشكە بولىدۇ. ھالەت جەدۋىلىدىكى پارامېترلار بەلگىلىنىپ بولغاندىن كېيىن، ئېكراندا تۆۋەندىكى كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ:

显示比例(1/2/4)?{2}

1، 2، 4 دىن خالىغان بىرى تاللانسا، مۇشۇ ماسشتاپ بويىچە ئېكراندا تەقلىدىي كۆرسىتىدۇ. تەقلىدىي كۆرسىتىشنى ئاخىرلاشتۇرماقچى بولساق، CTRL+BREAKكۇنۇپكىنى باسساق بولىدۇ.

2) بېسىپ چىقىرىش

WPS ئارقىلىق ھۆججەتنى تۆۋەندىكى ئۇچ خىل شەكىلدە بېسىپ چىقىرىشقا بولىدۇ:

① ئەسلى ۋەكالەت كودى بويىچە بېسىش: بۇ خىل بېسىش شەكلىدە، ھۆججەتنىڭ ئېچكى كودىنى بىۋاستە بېسىپ چىقىرىدۇ، ھەرخىل كونترول قىلىش بەلگىلىرى ئېتىبارغا ئېلىنمايدۇ.

② كاتەكچە دەپتەر شەكلىدە بېسىش: بۇ خىل بېسىش شەكلىدە، 3-نومۇرلۇق خەتنى ئۆلچەم قىلىپ، بىر بەتكە 20×20 كاتەكلىك دەپتەر شەكلىدە بېسىپ چىقىرىدۇ، بارلىق كونترول قىلىش بۇيرۇقلىرى ئېتىبارغا ئېلىنمايدۇ. بەت نومۇرى ئۆزى قوشۇلىدۇ.

③ ئۆلچەملىك شەكلىدە بېسىش: بۇ خىل بېسىش شەكلى ئىشلەتكۈچىلەر لابىھىلىگەن شەكلىدە بېسىپ چىقىرىدۇ، بېسىپ چىقىرىش شەكلى تەقلىدىي كۆرسىتىلگەن بىلەن ئوخشاش.

تەھرىرلەش ھالىتىدە، KP^ ياكى F9 نى باسقاندا، ئېكران تازىلىنىپ، يۇقىرى سول بۇرجەكتە تۆۋەندىكى كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ:

按源代码方式?(Y/N){N}

ئەگەر ئەسلى كود شەكلىدە باسماقچى بولساق، Yنى باسمىز، بولمىسا N نى باسمىز. ئاندىن ئېكراندا تۆۋەندىكى كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ:

按稿纸方式?(Y/N){N}

ئەگەر 20×20 كاتەكلىك دەپتەر شەكلىدە باسماقچى بولساق، Y نى باسمىز، بولمىسا N نى باسمىز. ئېكران تازىلانغاندىن كېيىن، ھازىرقى بېسىش ھالىتى تۆۋەندىكىدەك كۆرسىتىلىدۇ:

```
                WPS 版本 2.1 大印程序当前状态表

大印机类型： TH-3070 系列 输出口：并行口 LPT1
 大印纸类型：自定义纸张 大印时重排：不排 换页暂停：不停
 页号大印位置：不大印页号 大印份数： 1 份 起始页号:1

 自定义字号   :0=480 1=464 2=448 3=432 4=415 5=400 6=384 7=368

 篇眉 ：不大印篇眉


  以上叁数需要改变吗
```

هاله‌ت جه‌دۋىلىدىكى پارامېترلارنى ئۆزگه‌رتىشكه‌ بولىدۇ.
ئه‌گه‌ر بېسىش قه‌غىزىنىڭ تۇرىنى تاللاپ، قه‌غه‌زنىڭ كه‌ڭ-تارلىقىنى ئۆزىمىز به‌لگىلىمه‌كچى بولغاندا، ئېكراندا تۆۋه‌ندىكى كۆرسه‌تمه كۆرۈنىدۇ:

```
安装自定义纸张尺寸:
  纸张有效宽度 :XXX
  纸张有效高度 :XXXX
  尺寸单位 1- ：厘米 2- 英寸 3- 点数
  选择:X
```

ئه‌گه‌ر به‌لگىله‌ش خاتا بولسا، تۆۋه‌ندىكى كۆرسه‌تمه كۆرۈنىدۇ:

```
纸张尺寸无效 ,按任意键返回:
```

ماشىنكىنىڭ هاله‌ت پارامېترلىرى به‌لگىلىنىپ بولغاندىن كېيىن، ئېكراندا تۆۋه‌ندىكى كۆرسه‌تمه كۆرۈنىدۇ:

输出到 Super—Star 文件名（按回车键忽略）：

ئەگەر بىر ھۆججەت نامى كىرگۈزۈلسە، بېسىلىدىغان مەزمۇنلار ماشىنكىدا چىقىرىلماستىن، شۇ ھۆججەتكە چىقىرىلىدۇ. بۇ ھۆججەتنىڭ شەكلى Super—Star ھۆججىتى شەكلىدە بولىدۇ، SPTيۇمشاق ماتېرىيالى ئارقىلىق يۆتكەپ ئىشلىتىشكە بولىدۇ. ئەگەر ھۆججەت نامىنى كىرگۈزمەي بۇاستە قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسقاندا تۆۋەندىكى كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ:

请安装好打印纸，然后按任意键

قەغەزنى سېلىپ، مۇۋاپىق ئورۇنغا يۆتكەپ بولغاندىن كېيىن، خالىغان كۇنۇپكىنى باسساق، ئېكراندا تۆۋەندىكى كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ ھەم بېسىشقا باشلايدۇ:

正在打印，请稍侯 ！按 CTRRL+BREAK 键将终止打印

ئەگەر ۋاقىتلىق توختاش پارامېترى بەلگىلەنگەن بولسا، بىر بەتنى بېسىپ بولغاندىن كېيىن توختايدۇ؛ ئۇنداق بولمىغاندا، ھۆججەت ئاخىرلاشقىچە بېسىشنى داۋاملاشتۇرىدۇ.

§—11 ھۆججەت شەكلىنى ئايلاندۇرۇش

WPS نىڭ ھۆججەت ئالماشتۇرۇش ئىقتىدارى بولۇپ، ئۇ ئارقىلىق MS—2401، Wordstarھۆججەت شەكلىنى WPS قوبۇل قىلالايدىغان ھۆججەت شەكلىگە ئايلاندۇرۇشقا بولىدۇ، ياكى ئەكسىچە ئايلاندۇرۇشقىمۇ بولىدۇ يەنى باش مەشغۇلات تىزىملىكى كۆرۈنگەندە، Fنى باسساق ئېكراندا تۆۋەندىكىدەك مەشغۇلات تىزىملىكى كۆرۈنىدۇ:

文件服务功能 版本 2.0
1— WPS 格式到文本格式 2— MS—2401 到 WPS 格式 3— 中文 WS 格式到 WPS 格式 4— 返回主菜单

1 دىن 3 گىچە بىر سانىنى تاللىغاندىن كېيىن، ئېكراندا تۆۋەندىكىدەك كۆرسەتمە كۆرونىدۇ:

格式转换源文件名:
格式转换目标文件名:

ئەسلى ھۆججەت بىلەن نىشان ھۆججىتىنىڭ نامىنى كىرگۈزگەندىن كېيىن، WPSئالماشتۇرۇش ئېلىپ بارىدۇ.

ئونىنچى باب. كومپيۇتېر ۋىرۇسى ۋە ئۇنىڭدىن ساقلىنىش

1— § ئومۇمىي بايان

سانائەتنىڭ ئۇچقانداەك تەرەققىي قىلىشى ئېغىر مۇھىت بۇلغىنىشنى كەلتۈرۈپ چىقىرىپ ھەر خىل ۋىرۇسلارنىڭ كۆپىيىپ، غەيرىي كېسەللىكلەرنىڭ پەيدا بولۇشىنى كەلتۈرۈپ چىقارغىنىغا ئوخشاش، كومپيۇتېر تېخنىكىسىنىڭ ئۇچقانداەك تەرەققىي قىلىشىمۇ ھەر خىل كومپيۇتېر ۋىرۇسىنىڭ كېلىپ چىقىشىغا سەۋەبچى بولدى.

كومپيۇتېر تەرەققىياتىنىڭ دەسلەپكى مەزگىللىرىدە كومپيۇتېر پەن-تېخنىكىسى ئانچە پىشىپ يېتىلمىگەچكە كومپيۇتېر ئىنتايىن قىممەتلىك ئۇسكۇنە ئىدى. پەقەت مۇتەخەسسىسلەرلا ئۇنىڭ بىلەن ھەپىلىشەلەيتتى. ئادەتتىكى كىشىلەرنىڭ ئۇنىڭ بىلەن ئۇچرىشىش ئىمكانىيىتى يوق ئىدى. ئۇچۇرلاردىن تەڭ بەھرىمەن بولۇشىدىن سۆز ئاچقىلى بولمايتتى. شۇڭا كومپيۇتېرنىڭ بىخەتەرلىك مەسىلىسى ئانچە مۇھىم ئورۇندا تۇرمايتتى. 80-يىللاردا كومپيۇتېرلارنىڭ ئومۇملىشىشىغا، كومپيۇتېر ۋە كومپيۇتېر تورىنىڭ تەرەققىي قىلىشىغا ئەگىشىپ كومپيۇتېر ئارقىلىق جىنايەت ئۆتكۈزۈش ئەھۋاللىرى بارلىققا كەلدى.

كومپيۇتېر ئارقىلىق جىنايەت ئۆتكۈزۈش بىر خىل يېڭى جىنايەت شەكلى بولۇپ، ئېغىر سىياسىي ۋە ئىقتىسادىي زىيانلارنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. جىنايەتچىلەرنىڭ كومپيۇتېر ھەققىدىكى بىلىمى بىرقەدەر چوڭقۇر بولۇپ، كومپيۇتېرنىڭ بىخەتەرلىك جەھەتتىكى ئاجىز تەرەپلىرىدىن ئۇنۇملۇك پايدىلىنىپ ئىشنى كۆزنى يۇمۇپ ئاچقىچە تاماملايدۇ. ئەنئەنىۋى كومپيۇتېر ئارقىلىق جىنايەت ئۆتكۈزۈش بولسا، بىرەر نىشانغا زىيان سېلىش بولۇپ، دائىرىسى كىچىك، زىيىنمۇ ئانچە چوڭ ئەمەس ئىدى. ھازىرقى دەۋردىكى كومپيۇتېر ئارقىلىق جىنايەت ئۆتكۈزۈش كومپيۇتېر ۋىرۇسىدىن ئىبارەت يۇقىرى تېخنىكا ئارقىلىق جىنايەت ئۆتكۈزۈش بولۇپ، كومپيۇتېردىكى قىممەتلىك ئۇچۇرلار ھەر ۋاقىت تەھدىتكە ئۇچراپ تۇرىدۇ. بۇنىڭدا سىز بىر تەرەپتىن زىيانغا ئۇچرىغۇچى بولسىڭىز يەنە بىر تەرەپتىن ۋىرۇسقا ماكان ھازىرلاپ بەرگۈچى بولسىز.

بەزىدە كىشىلەر كومپيۇتېر ۋىرۇسىنى ئۆز مەنپەئىتى ئۈچۈن خىزمەت قىلدۇرىدۇ. خەۋەرلەرگە قارىغاندا 1991-يىلدىكى دېڭىز قولتۇقى ئۇرۇشىدا ئامېرىكىنىڭ ئالاھىدە خادىملىرى ئىراقنىڭ ھاۋادىن مۇداپىئەلىنىش قىسىملىرىنىڭ چوڭ تېپتىكى كومپيۇتېر سىستېمىسىغا كومپيۇتېر ۋىرۇسى يۇقتۇرۇپ قويغان، شۇنىڭ بىلەن ئۇرۇش جەريانىدا ئىراقنىڭ ھاۋادىن مۇداپىئەلىنىش سىستېمىسى ئۇرۇش قىلىش ئىقتىدارىدىن ئايرىلغان. ئۇرۇش پارتلاشتىن ئاۋۋال ئىراق، فرانسىيەدە ياسالغان كومپيۇتېر مەتبەئە سىستېمىسىنى ئىشوردانىيەنىڭ پايتەختى ئوممان ئارقىلىق ئىراققا يۆتكەپ كېلىپ، ئارمىيىنىڭ كومپيۇتېر تورىغا ئورۇنلاشتۇرۇپ ھاۋا مۇداپىئە قىسىملىرىنىڭ ھەرىكىتىگە ماسلاشتۇرماقچى بولغاندا، ئوماندىكى ئامېرىكا جاسۇسلىرى ئامېرىكا بىخەتەرلىك ئىدارىسى تەمىنلىگەن «ۋىرۇس» ئورۇنلاشتۇرۇلغان توپ يول پلاستىنكىسىنى ئەسلى ئۇسكۇنىدىكى پلاستىنكا بىلەن ئالماشتۇرۇۋەتكەن. ئۇرۇش پارتلىشى بىلەنلا ئىراقنىڭ ھاۋا مۇداپىئە قىسىملىرىنىڭ

هەرىكتى قالايمقانلىشىپ كەتكەن.

ئۇنىڭدىن باشقا 1989-يىلى ئامېرىكا ئارمىيىسىنىڭ پۈتۈنلەي كومپيۇتېر ئارقىلىق كونترول قىلىنىدىغان، كۆرۈنمەس كۆرەشچى ئايروپىلانى سىناقتا چۈشۈپ كەتكەن. ساقچى تەرەپ تەكشۈرۈش ئارقىلىق كومپيۇتېر ۋىرۇسى كەلتۈرۈپ چىقارغان دەپ گۇمان قىلغان.

1990-يىلى 5-ئايدا ياپونىيەنىڭ بىر شىركىتى كومپيۇتېر ۋىرۇسى ئارقىلىق SHARP شىركىتىنىڭ كومپيۇتېر سىستېمىسىدىكى سانلىق مەلۇماتلارنى بۇزۇۋەتكەن. بۇ ياپونىيە شىركەتلىرى ئارىسىدىكى كومپيۇتېر ۋىرۇسى ئارقىلىق ئېلىپ بېرىلغان تۇنجى رىقابەتلىشىشتۇر.

قىسقىسى كومپيۇتېر ۋىرۇسىنىڭ زىيىنى ئىنتايىن ئېغىر. بىزنىڭ بۇ بابتا سۆزلەيدىغىنىمىز كومپيۇتېر ۋىرۇسىنىڭ بۇزغۇنچىلىقى بولماستىن، كومپيۇتېر ۋىرۇسىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە ۋىرۇسنى يوقىتىش ئۇسۇلىدۇر.

2— § ۋىرۇسنىڭ كېلىپ چىقىش سەۋەبى ۋە ۋىرۇس ئۇقۇمى

1. ۋىرۇس ئۇقۇمى

1988-يىلى 11-ئاينىڭ 2-كۈنى چۈشتىن كېيىن سائەت 5:00 تە، ئامېرىكىنىڭ Cornell داشۆسىنىڭ كومپيۇتېر فاكۇلتېتىنىڭ ئاسپىرانتى، 23 ياشلىق Morris ئۆزى تۈزگەن WORM (مۇستەقىل مەۋجۇت بولۇپ تۇرالايدىغان، كۆپەيىش ئىقتىدارىغا ئىگە بولغان، ئاپتوماتىك ھالدا باشقا پروگراممىغا قوشۇلۇۋالالايدىغان، بۇزغۇنچىلىق قىلالايدىغان) تېپىدىكى پروگراممىسىنى كومپيۇتېر تورىغا كىرگۈزۈۋەتكەن. شۇنىڭ بىلەن قىسقىغىنا بىر نەچچە سائەت ئىچىدە كومپيۇتېر توري توسۇلۇپ قېلىپ، تورغا چېتىلغان 155000 دانە كومپيۇتېرنىڭ ئىچىدە 6000 دىن كۆپرەكى يۇقۇملانغان. بۇ يەر شارىنى زىلزىلىگە كەلتۈرگەن تۇنجى كومپيۇتېر ۋىرۇسى (Computer Virus) بىلەن يۇقۇملىنىش ۋەقەسى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

دۆلىتىمىزدە تۇنجى كومپيۇتېر ۋىرۇسى 1989-يىلى 3-ئايدا بايقالغان بولۇپ، بۇ ۋىرۇسنىڭ ئىسمى ping pong (小球). يېقىنقى يىللاردىن بېرى دۆلىتىمىزدە ئۆزىدە ياسالغان ۋە چەت ئەلدىن كىرگەن نۇرغۇن ۋىرۇسلار بايقالدى.

ئۇنداقتا كومپيۇتېر ۋىرۇسنى ياسىغۇچىلار كىم؟ ئۇلار نېمە مەقسەتتە كومپيۇتېر ۋىرۇسىنى ياسايدۇ؟ كومپيۇتېر ۋىرۇسى قانداق نەرسە؟

كومپيۇتېرغا قىزىقىدىغان ھەم كومپيۇتېر ھەققىدە چۈكۈر بىلىمگە ئىگە بولغان ياشلار، ئۆزلىرىنىڭ چوڭقۇر بىلىمى ۋە تېخنىكىسىغا تايىنىپ، بولۇپمۇ مەشغۇلات سىستېمىسىنى چوڭقۇر چۈشىنىدىغان ئارتۇقچىلىقىدىن پايدىلىنىپ، كومپيۇتېر سىستېمىسى ئىچىدە يوشۇرۇنالايدىغان، توشۇغۇچىلارنىڭ يارىتىلىشى ۋە كۆچۈرۈلۈش ئارقىلىق تارقىلالايدىغان، بەلگىلىك شەرت پىشپ يېتىلگەندە ئۆزىنى ئاشكارىلىيالايدىغان پروگراممىلارنى تۈزۈپ چىقىش ئارقىلىق ئۆزىنىڭ تالانتىنى نامايان قىلىدۇ، ياكى باشقىلارنىڭ كومپيۇتېرىنىڭ زىيانغا ئۇچرىشىنى كۆرۈش ئارقىلىق بەھىر ئالىدۇ. مەسىلەن: Ping pong ۋە Yankee Doodle دېگەن ۋىرۇسلار مۇشۇ خىلدىكى ۋىرۇسلارغا تەۋە بولۇپ، ئالدىنقىسى ئۆزىنى ئاشكارىلىغاندا ئېكراندا سەكرەۋاتقان بىر كىچىك توپ پەيدا بولىدۇ. كېيىنكىسىدە بولسا

ئامېرىكا خەلق ناخشىسىنى ئورۇنلايدۇ.

يەنە بىرسى پروگراما تۈزگۈچىلەر ئۆزلىرىنىڭ مەنپەئىتىنى قوغداش ئۈچۈن، ئۆزلىرىنىڭ پروگراممىسىنى قانۇنسىز (ئوغرىلىقچە كۆچۈرۈپ) ئىشلەتكەنلەرنىڭ ئەدىۋىنى بېرىش ئۈچۈن ئۆزلىرىنىڭ پروگراممىلىرىنىڭ تەركىبىگە ۋىرۇس پروگراممىسىنى قوشۇۋاتىدۇ. ئەگەر باشقىلارنىڭ پروگراممىنى قانۇنسىز كۆچۈرۈپ ئىشلىتىۋالغانلىقىنى بايقىغان ھامان ۋىرۇس قانۇنسىز ئىشلەتكۈچىنىڭ كومپيۇتېرىغا زەربە بېرىدۇ. Pakistan Brain ۋىرۇسى مۇشۇ خىلدىكى ۋىرۇس.

ئۇنىڭدىن سىرت كومپيۇتېر ۋىرۇسى يېڭى تېپىلىشى تېرورلۇق قورالىغا ئايلىنىپ قالدى. بەزىلەر پۇلنى دەپ ۋىرۇس ياساپ ھۆكۈمەت، بانكا، كارخانىلارنىڭ كومپيۇتېر سىستېمىسىغا كىرگۈزۈۋېتىپ ئۇلارغا تەھدىت سالىدۇ.

كومپيۇتېر ۋىرۇسى قىسقا ۋاقىت ئىچىدە پۈتكۈل بىر دۆلەتكە، ھەتتا پۈتكۈل يەر شارىغا يامراپ كېتىدۇ. ئۇنداقتا كومپيۇتېر ۋىرۇسى دېگەن نېمە؟ بۇنىڭغا نۇرغۇن كىشىلەر جاۋاب بېرەلمەيدۇ. كومپيۇتېر ساھەسىدىمۇ ئۇنىڭ ئېنىق بىر ئېنىقلىمىسى يوق. ئوخشىمىغان دۆلەتلەرنىڭ بۇ توغرىدىكى ئېنىقلىمىسى ئوخشاشمايدۇ. بۇنىڭ ئېنىقلىمىسى توغرىسىدا تۆۋەندىكىدەك بىر قانچە خىل تەبىر بار.

كۆپىيىش ئىقتىدارى بولغان، كومپيۇتېرغا تارقىلالايدىغان، يوشۇرۇنۇش ئىقتىدارىغا ئىگە بولغان كومانداىلارنىڭ توپلىمى.

ئۇزلۇكسىز كېڭىيىپ، نۇرغۇن كومپيۇتېرنىڭ خىزمىتىگە تەھدىتى بولغان پروگراما ياكى كومانداىلارنىڭ توپلىمى.

كومپيۇتېر ئىچىگە يوشۇرۇنالايدىغان بۇزغۇنچىلىق ئىقتىدارىغا ئىگە بولغان پروگراما، ئۇ كومپيۇتېردىكى سانلىق مەلۇماتلارغا بۇزغۇنچىلىق قىلالايدىغان، مەۋجۇت بولۇپ تۇرالايدۇ ھەمدە باشقا كومپيۇتېرلارغا يۇقالايدۇ.

كومپيۇتېر ۋىرۇسى ئايرىم تۈزۈلگەن ياكى باشقا پروگراممىلارنىڭ ئىچىگە قىستۇرۇلغان، كومپيۇتېرغا ۋە سانلىق مەلۇماتلارغا بۇزغۇنچىلىق قىلالايدىغان، كومپيۇتېرنىڭ ئىشلىتىلىشىگە تەسىر كۆرسىتىدىغان ھەم ئۆزىنى-ئۆزى كۆچۈرەلەيدىغان پروگرامما.

كومپيۇتېر ۋىرۇسى بولسا كىشىلەر تۈزگەن، كومپيۇتېر سىستېمىسى ئىچىدە ياكى ئۇنىڭ باشقا سىرتتىكى پروگراممىسى ئىچىدە ساقلىنىدىغان، ئۆزىنى كۆچۈرۈش ئىقتىدارىدىن پايدىلىنىپ كېڭىيەلەيدىغان، كومپيۇتېر سىستېمىسىنىڭ نورمال خىزمەت قىلىشىغا بۇزغۇنچىلىق ياكى دەخلى قىلالايدىغان پروگرامما.

قىسقىسى، كومپيۇتېر ۋىرۇسى بولسا بىر خىل پروگرامما بولۇپ، باشقا پروگراممىلارنى توشۇغۇچى قىلىدۇ. كومپيۇتېرنىڭ نورمال ئىشلىشىگە دەخلى قىلىدۇ.

2. ۋىرۇسنىڭ ئالاھىدىلىكى ۋە ۋىرۇسنىڭ ئىپادىلىنىش ئالامەتلىرى

1) ئالاھىدىلىكى

① كومپيۇتېر ۋىرۇسى يۇقۇمچانلىقىغا ئىگە

كومپيۇتېر ۋىرۇسى بىر پروگراممىدىن باشقا بىر پروگراممىغا يۇقالايدۇ، بىر كومپيۇتېردىن يەنە بىر كومپيۇتېرغا يۇقالايدۇ، بىر كومپيۇتېر تورى ئىچىدىكى كومپيۇتېرلارغا يۇقۇپلا

قالماستىن، بەلكى بىر كومپيۇتېر تورىدىن باشقا بىر كومپيۇتېر تورىغا يۇقالايدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا كومپيۇتېر ۋىرۇسى بىلەن يۇقۇملانغان پروگراممىا، كومپيۇتېر، كومپيۇتېر تورى ۋىرۇسنىڭ ھاياتلىق ماكانى بولۇپلا قالماستىن ۋىرۇس مەنبەسىگە ئايلىنىدۇ.

② كومپيۇتېر ۋىرۇسى كۆپەيىش ئىقتىدارىغا ئىگە

كومپيۇتېر ۋىرۇسى كومپيۇتېر سىستېمىسىغا يۇقاندىن كېيىن، كومپيۇتېر سىستېمىسى ئىچىدە كۆپەيەلەيدۇ. يەنى ئۆزىنى-ئۆزى كۆچۈرۈپ، ئۆزىنىڭ سانىنى ئاشۇرالايدۇ.

③ كومپيۇتېر ۋىرۇسى ئۆزىنى ئىپادىلىيەلەيدۇ.

كومپيۇتېر ۋىرۇسى كومپيۇتېر سىستېمىسىغا يۇقاندىن كېيىن، سىستېمىدا مەلۇم ئىپادىلەر كۆرۈلىدۇ. يەنى ئېكراننىڭ كۆرسەتشى قالايمىقانلىشىش، كومپيۇتېرنىڭ سۈرئىتى ئاستىلاش، ھۆججەتلەر ئۆچۈرۈلۈپ كېتىش، ياكى ھۆججەتنىڭ ئەسلىدىكى ئۇزۇنلىقى ئۆزگىرىپ كېتىش، ماشىنكا خەت باسالماسلىق قاتارلىقلار.

④ كومپيۇتېر ۋىرۇسى قاراتمىلىققا ئىگە

مەلۇم بىر كومپيۇتېر ۋىرۇسى بارلىق كومپيۇتېر سىستېمىسى ياكى پروگراممىنىڭ ھەممىسگە يۇقايدۇ. مەسىلەن: بەزىلىرى APPLE شىركىتىنىڭ MACINTOSH تىپلىق كومپيۇتېرغىلا يۇقىدۇ. بەزىلىرى IBM شىركىتىنىڭ IBM—PC/XT ، AT ، 286 ، 386 ، 486 ۋە باشقا ماس ماشىنىلارغا يۇقىدۇ. بەزىلىرى COMMAND.COM ھۆججىتىگىلا يۇقىدۇ. بەزىلىرى كېڭەيتمە نامى EXE ، COM بولغان ھۆججەتلەرگىلا يۇقىدۇ.

⑤ كومپيۇتېر ۋىرۇسى «سورت» نى ئۆزگەرتەلەيدۇ

كومپيۇتېر ۋىرۇسى تەرەققىي قىلىش، ئۆزگىرىش ئارقىلىق يېڭى «سورت» لارنى بارلىققا كەلتۈرەلەيدۇ. مەسىلەن: Ping Pong ۋىرۇسىنىڭ دۆلتىمىزنىڭ ئۆزىدىلا ئون نەچچە خىل «سورت» تى بار.

⑥ كومپيۇتېر ۋىرۇسى «دورىغا قارشى تۇرۇش» ئىقتىدارىغا ئىگە

ۋىروس تەكشۈرۈش، يوقىتىش پروگراممىسى مەلۇم خىلدىكى ۋىرۇسنى تەكشۈرۈۋاتقاندا، مۇشۇ خىلدىكى ۋىرۇس ۋە ئۇنىڭ «سورت» لىرى ۋىرۇس تەكشۈرۈش پروگراممىنى كارغا كەلمەس قىلىپ قويالايدۇ.

⑦ كومپيۇتېر ۋىرۇسى ئۆزىنى يوشۇرۇش ئىقتىدارىغا ئىگە

كومپيۇتېر ۋىرۇسى كومپيۇتېرغا يۇققان ھامان ئۆزىنى ئاشكارە قىلمايدۇ، «شەرت-شارائىت» پىشىپ يېتىلگەندە ئاندىن ئۆزىنى ئاشكارىلايدۇ. شۇڭا نۇرغۇن كىشىلەر كومپيۇتېرغا ۋىرۇس يۇقۇپ قالغانلىقىنى ۋاقتىدا بىلەلمەي قالىدۇ.

2) ۋىرۇسنىڭ ئالامەتلىرى

كومپيۇتېر ۋىرۇس بىلەن يۇقۇملانغاندىن كېيىن، كومپيۇتېر سىستېمىسى ئىچىدە مەلۇم ئۆزگىرىش يۈز بېرىدۇ. بۇ ئۆزگىرىشلەر مەلۇم «شەرت-شارائىت» پىشىپ يېتىلگەندە ئاندىن ئىپادىلىنىدۇ. تۇتۇلغاندا بىرنەچچە خىل ئىپادىلىنىش ئالامەتلىرىنى تونۇشتۇرۇپ ئۆتىمىز. مۇشۇ ئالامەتلەر كۆرۈلگەن چاغدا، ۋىرۇس تەكشۈرۈش پروگراممىسى ئارقىلىق كومپيۇتېرنى تەكشۈرۈڭ.

كومپيۇتېر قوزغىلىۋاتقان چاغدا قېتىپ قىلىش.

كومپيۇتېرنىڭ قوزغىلىش ۋاقتى ئۇزىراپ كېتىش.

كومپيۇتېردىكى ئالاھىدە بەلگىلەر ياكى قوزغاتقۇچى سېكتور (BOOT SECTOR) ، دىسكا نامى قاتارلىقلار ئۆزگىرىپ كېتىش.

كومپيۇتېرنىڭ سۈرئىتى ئاستىلاپ كېتىش.

دىسكىدىكى ھۇججەت تەرىنىڭ ئۇزۇنلىقى، خاسلىقى، تۇرغۇزۇلغان ۋاقتى قاتارلىقلار ئۆزگىرىپ كېتىش.

دىسكىدىكى ھۇججەت تەر يوقاپ كېتىش.

ھۇججەتنى ئېچكى ساقلىغۇچقا قاچىلاش ۋاقتى ئۇزىراپ كېتىش.

ئەسلىدە نورمال ئىجرا بولىدىغان پروگراممىلارنى ئىجرا قىلدۇرغان چاغدا ، كومپيۇتېر قېتىپ قىلىش.

يېزىشتىن ساقلىنىش يوچۇغى چاپلانغان دىسكىلارغا نسبەتەن يېزىش مەشغۇلاتى ئېلىپ بېرىلمىسمۇ، ئېكراندا :

Write protect error writing driver

Abort, Retry, Fail?

دېگەن كۆرسەتمەلەر كۆرۈنۈش.

بىرقەدەر ئۇزۇن بولغان پروگراممىلارنى ئىجرا قىلدۇرغان ۋاقتتا ئېكراندا :

Program is too long to load

ياكى

Divide overflow

ياكى

Program too big to fit in memory

دېگەن كۆرسەتمەلەر كۆرۈنۈش.

ئۆزلىكىدىن بىرقىسىم ھۇججەت تەرنى پەيدا بولۇپ قېلىش.

كومپيۇتېرنىڭ لاباسىدىن غەيرىي ئاۋاز چىقىش ياكى كومپيۇتېر ئۆزىچىلا مۇزىكا چېلىش.

نورمال سىرتقى ئۈسكۈنىلەرنى نورمال ئىشلەتكىلى بولماسلىق، يەنى كۇنۇپكىدىن كىرگۈزگەن ھەرپ بىلەن ئېكراندا كۆرسىتىلگىنى بىردەك بولماسلىق. ئېكراندا غەيرىي كۆرۈنۈشلەر ۋە ئۇچۇرلار پەيدا بولۇش. ماشىنكىنى نورمال ئىشلەتكىلى بولماسلىق. دىسكىنى نورمال ئىشلەتكىلى بولماسلىق قاتارلىقلار.

DIR بۇيرۇقىنى ئىشلەتكەن چاغدا، ھۇججەت نامىلىرىنى كۆرسىتىش سۈرئىتى بەك ئاستا بولۇش.

DIR بۇيرۇقىنى ئىشلەتكەن چاغدا، تەكرارلىنىش يۈز بېرىش. يەنى ئەگەر A قوزغاتقۇچقا دىسكا سېلىپ، DIRبۇيرۇقى ئارقىلىق مۇندەرىجىنى كۆرۈپ بولغاندىن كېيىن، باشقا بىر دىسكىنى سېلىپ، يەنە DIR بۇيرۇقىنى ئىشلەتكەن ۋاقتتا يەنىلا ئالدىنقى دىسكىدىكى ھۇججەت تىزىملىكى نامىلىرىنى كۆرسىتىپ بېرىش.

COPY بۇيرۇقىنى ئىشلەتكەن چاغدا ، FORMATلاش مەشغۇلاتى ئېلىپ بېرىلىش.

ھازىرغىچە پۈتۈن يەرشارىدا 5000 خىلدىن ئارتۇق ۋىرۇس بايقالدى، ئۇلارنىڭ ئالامەتلىرى ھەرخىل، ھەرياگزا. ۋىرۇسنىڭ ئالامەتلىرىگە ئاساسلىنىپ، ۋىرۇسنى توغرا

پەرق قىلىش مۇمكىن ئەمەس. بىراق ۋىرۇسنىڭ ئالامەتلىرى ۋىرۇسنى بالدۇرراق بايقاشتىكى مۇھىم ئاساس.

3— § ۋىرۇسنىڭ قۇرۇلمىسى ۋە تۈرلىرى

1. ۋىرۇسنىڭ قۇرۇلمىسى

كومپيۇتېر ۋىرۇسى بىرخىل پروگراما بولۇپ، ئۇنىڭ ھۆججەت نامى يوق، DIRبۇيرۇقى ئارقىلىق كۆرگىلى بولمايدۇ. ئۇ باشقا پروگراممىلارغا « يېپىشۋالىدۇ » ، شۇڭا ئۇنى پەرق قىلماق تەس. بىراق ئۇ مەۋجۇتلا بولىدىكەن ئۇنى تېپىپ چقىپ، باشقا پروگراممىدىن ئايرىۋەتكىلى بولىدۇ. ئەمەلىيەتتە، بارلىق ۋىرۇس پروگراممىلىرى قۇرۇلما جەھەتتىن مەلۇم ئوخشاقلىققا ئىگە.

بارلىق ۋىرۇس پروگراممىلىرى باشلاش قىسمى، يۇقۇش قىسمى، ئويغىنىپ ئىپادىلىنىش قىسمى قاتارلىقلاردىن تۈزۈلىدۇ.

1) باشلاش قىسمى

بۇ قىسمى ۋىرۇس پروگراممىسىنى دەسلەپكى ھالەتكە كەلتۈرىدۇ. ۋىرۇس پروگراممىسىنىڭ بىر قىسمىنى ياكى ھەممىسىنى ئېچىكى ساقلىغۇچىنىڭ يۇقىرى ئادرېس رايونىغا ئورۇنلاشتۇرىدۇ. قىسقىسى بۇ قىسمى ۋىرۇس يۇقۇشنىڭ بارلىق تەييارلىق خىزمەتلىرىنى تاماملاپ، ۋىرۇسنىڭ ئەسلىدىكى ۋەزىپىسىنى ئىجرا قىلدۇرىدۇ. يەنى ۋىرۇسنى تىنچ ھالەتتىن ھەرىكەت ھالەتكە كەلتۈرىدۇ.

2) يۇقۇش قىسمى

بۇ قىسىم DOS نىڭ ئېچىكى قۇرۇلمىسىنى ئۆزگەرتىش ئارقىلىق، DOSنىڭ ھەرخىل بۇيرۇقلىرى ئىجرا بولغان چاغدا، ئاپتوماتىك ھالدا ئىجرا بولغان (مەشغۇلاتقا قاتناشقان) ھۆججەتلەرگە قوشۇلۇۋالىدۇ. ئەگەر بۇ ھۆججەت ئىلگىرى مۇشۇ خىل ۋىرۇس بىلەن يۇقۇملانغان بولسا، ئۇنىڭغا قايتا يۇقمايدۇ.

3) ئويغىنىپ ئىپادىلىنىش قىسمى

بۇ قىسمى ۋىرۇس پروگراممىسىدا بەلگىلەنگەن شەرت-شارائىت پىشىپ يېتىلگەن چاغدا ئويغىنىپ، بۇزغۇنچىلىق قىلىدۇ ھەم ھەرخىل شەكىللەر ئارقىلىق ئۆزىنى ئىپادىلەيدۇ.

2. ۋىرۇسنىڭ تۈرلىرى

كومپيۇتېر ۋىرۇسلىرىنى بۇزغۇنچىلىقى، يۇقۇش شەكلى، پارازىتلىق (寄生) شەكلى قاتارلىقلارغا ئاساسەن تۆۋەندىكىدەك بۆلۈشكە بولىدۇ.

بۇزغۇنچىلىقىغا ئاساسەن ياخشى سۈپەتلىك ۋىرۇس، يامان سۈپەتلىك ۋىرۇس دەپ ئىككى تۈرگە بۆلۈنىدۇ. ياخشى سۈپەتلىك ۋىرۇس، كومپيۇتېرنىڭ تەبىئىي بايلىقلىرىنى ئىگىلىۋېلىپ، سۈرئىتىنى ئاستىلىۋېتىدۇ، ئېچىكى ساقلىغۇچىنى ئىسراپ قىلىدۇ، دېسكا بوشلۇقىنى ئىگەللىۋالىدۇ. باشقا چوڭ بۇزغۇنچىلىقى يوق. يامان سۈپەتلىك ۋىرۇس، كومپيۇتېرغا ھۇجۇم قىلىپ كىرىپ، كومپيۇتېرنىڭ بايلىقىنى ئىگىلىۋېلىپلا قالماستىن، بەلكى ئۇ ئويغىنىپ ئىپادىلەنگەن ۋاقىتتا، سىستېمىنىڭ ئېچىكى قىسمىدىكى پروگراما ۋە سانلىق ئاساسلارنى

ۋەيران قىلىدۇ، ھەتتا دېسكىنى فورماتلىۋېتىدۇ.

پارازىتلىق خۇسۇسىيىتى بويىچە ئەسلى كودلۇق ۋىروس، مەشغۇلات سىستېمىسى تېپىدىكى ۋىروس، قاسراقسمان ۋىروس، تاجاۋۇزچى ۋىروس قاتارلىقلارغا بۆلۈنىدۇ. ئەسلى كودلىق ۋىروس ھەر خىل ئالىي دەرىجىلىك تىللارنىڭ ئەسلى پروگراممىسى تەرجىمە قىلىنىشتىن ئاۋۋال ئەسلى پروگراممىغا قوشۇلۇۋېلىپ، ئەسلى پروگراممىنىڭ قانۇنلۇق قىسمىغا ئايلىنىۋالىدۇ. مەشغۇلات سىستېمىسى تېپىدىكى ۋىروس مەشغۇلات سىستېمىسىنىڭ قوزغاتقۇچى پروگراممىسى ياكى باشقا قىسمىلرىنىڭ ئورنىغا ئالمىشۇېلىپ، مەشغۇلات سىستېمىسى قوزغالغان چاغدا ئىچكى ساقلىغۇچقا كىرىۋېلىپ، كونترولۇق ھوقۇقنى ئىگە بولۇۋالىدۇ. شۇنىڭ بىلەن يۇقۇش، بۇزغۇنچىلىق قىلىش پائالىيەتلىرىنى ئېلىپ بارىدۇ. شۇڭا ئۇ قوزغاتقۇچى سېكتور ۋىروسى دەپمۇ ئاتىلىدۇ. قاسراقسمان ۋىروس ئاساسىي پروگراممىغا يېپىشۋالىدۇ ياكى ئۇنىڭ باش قىسمىغا ئورۇنلىشۋالىدۇ. شۇڭا ئاساسىي پروگراما ئىجرا قىلىنغاندا ئالدى بىلەن ۋىروس پروگراممىسى ئىجرا قىلىنىدۇ ياكى بولمىسا پروگراممىنىڭ ئارقىسىغا ئۆلىنىش بىلەن بىر ۋاقىتتا پروگراممىنىڭ بېشىنى ئۆزگەرتىپ ئىجرا يۆلۈنۈشىنى پروگراممىنىڭ ئاخىرىدىكى ۋىروس پروگراممىسىغا بۇراپ كونترول ھوقۇقىنى قولغا ئالىدۇ. تاجاۋۇزچى ۋىروس پروگراممىلىرى ئاساسىي پروگراممىنىڭ ئىچىگە قىسلىۋالىدۇ. بۇ خىل ۋىروس پروگراممىنى تۇزۇش قىيىن، يوقىتىشمۇ تەس. بۇ خىلدىكى ۋىروسلار دۆلىتىمىز ئىچىدە تېخى بايقالمىدى.

يۇقۇش شەكلى بويىچە BOOT تېپىدىكى ۋىروس، ھۇججەت تېپىدىكى ۋىروس، بۇيرۇق تېپىدىكى ۋىروس، «سورت» نى ئۆزگەرتەلەيدىغان ۋىروس قاتارلىقلارغا بۆلۈنىدۇ.

BOOT تېپتىكى ۋىروس دېسكىنىڭ BOOT رايونى ئىچىگە يوشۇرۇنۇۋالغان بولۇپ، يۇققاندا ئۇنى بايقىماق ناھايىتى تەس، سىستېما قوزغالغاندا ئىچكى ساقلىغۇچقا ئورۇنلىشۋالىدۇ.

ھۇججەت تېپىدىكى ۋىروسلار مەخسۇس ئىجرا قىلىنىدىغان ھۇججەتلەرگە يۇقىدۇ.

بۇيرۇق تېپىدىكى ۋىروس مەلۇم DOS بۇيرۇقلىرىنى ئۆزگەرتىۋېتىدۇ، مەسىلەن: DIR، COPY بۇيرۇقلىرىنى ئۆزگەرتىۋەتكەن بولسا، ئۇنى ئىشلەتسەكلا ۋىروس يۇقىدۇ.

«سورت» نى ئۆزگەرتەلەيدىغان ۋىروس: ئەگەر ۋىروسنىڭ پروگراممىسى مۇقىم بولسا، ۋىروس ئىزدەيدىغان پروگراممىلار ئوڭايلا تېپىۋالىدۇ، شۇڭا بىر قىسىم ۋىروسلار ئۇزىنىڭ پروگراممىسىنى ئۆزگەرتىپ تۇرۇش ئارقىلىق يېڭى «سورت» لارنى ھاسىل قىلالايدۇ. شۇنىڭ بىلەن ۋىروس ئىزدەش پروگراممىلىرى بۇ يېڭى «سورت» نى ئىزدەپ تاپالمايدۇ.

4— § كومپيۇتېر ۋىروسىنىڭ يۇقۇش يوللىرى ۋە يۇقۇش نىشانى

1. يۇقۇش يولى

كومپيۇتېرنىڭ كومپيۇتېر ۋىروسى بىلەن يۇقۇملىنىشى ئادەملەرنىڭ كېسەللىك ۋىروسى بىلەن يۇقۇملانغىنىغا بەكمۇ ئوخشىشىپ كېتىدۇ، ئادەملەردە كېسەللىك ۋىروسى ئۇچرىشىش،

هاۋا... ئارقىلىق يۇقسا، كومپيۇتېردىكى كومپيۇتېر ۋىرۇسى بولسا كومپيۇتېر تورى، يۇمشاق دىسكا قاتارلىقلار ئارقىلىق يۇقىدۇ.

كومپيۇتېر ۋىرۇسىنىڭ يۇقۇش يوللىرى تۆۋەندىكىچە:

1) يۇمشاق دىسكا ئارقىلىق يۇقىدۇ. سېرتتىن دىسكا كۆچۈرۈپ ئەكەلگەندە، ياكى ھۇججەتلەرنى كۆچۈرۈپ ئەكەلگەندە ئەسلىدىكى دىسكا ياكى ھۇججەتتە ۋىرۇسلا بولىدىكەن، كۆچۈرۈلگەن نۇسخىسىدىمۇ چوقۇم ۋىرۇس بولىدۇ. ئۇنى ئۆزىگىزنىڭ كومپيۇتېرىدا ئىشلەتسىگىز، كومپيۇتېرىگىز ۋىرۇس بىلەن يۇقۇملىنىدۇ.

2) قاتتىق دىسكا ئارقىلىق يۇقۇش. كومپيۇتېرنىڭ قاتتىق دىسكىسىدا ۋىرۇس بولسا، ئۇنىڭدا ئىشلىتىلگەن يۇمشاق دىسكىلارمۇ ۋىرۇس بىلەن يۇقۇملىنىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بۇ قاتتىق دىسكا ۋېرۇس مەنبەسى بولۇپ قالىدۇ.

3) كومپيۇتېر تورى ئارقىلىق يۇقۇش. ئەگەر كومپيۇتېر توربىدىكى بىرلا كومپيۇتېردا ۋىرۇس بولسا، توربىدىكى باشقا كومپيۇتېرلارمۇ ۋىرۇس بىلەن يۇقۇملىنىدۇ. كومپيۇتېر توربىدىكى ۋىرۇسنىڭ يۇقۇشى ئىنتايىن تېز.

قىسقىسى، كومپيۇتېر ۋىرۇسى يۇمشاق دىسكا ئارقىلىق، بىر كومپيۇتېردىن يەنە بىر كومپيۇتېرغا يۇقىدۇ. يۇمشاق دىسكا ۋە ئۇنىڭدا ساقلانغان ھۇججەتلەر ئاساسلىق ۋىرۇس توشۇغۇچىلاردۇر.

2. ۋىروسلارنىڭ يۇقۇش نىشانى

كومپيۇتېر ۋىرۇسلىرىنىڭ سانى ئىنتايىن كۆپ بولۇپ، IBM—PCتېپتىكى ماشىنىلاردا تۆۋەندىكى نىشانلارنى ئاساس قىلىپ يۇقىدۇ.

قاتتىق دىسكىنىڭ ئاساسىي قوزغاتقۇچى سېكتورى(Partition table)

DOS تارماق رايونىنىڭ قوزغاتقۇچى سېكتورى (Boot sector)

يۇمشاق دىسكىنىڭ قوزغاتقۇچى سېكتورى

كېڭەيتمە نامىCOM ، EXEبولغان ھۇججەتلەر

يارىدەمچى ھۇججەت. يەنى كېڭەيتمە نامى(OVL) بولغان ھۇججەت

COMMAND.COM پروگراممىسى

IO.SYS پروگراممىسى

يۇقىرىقىلارنىڭ ھەممىسى كومپيۇتېر ۋىرۇسىنىڭ ئاساسلىق يۇقۇش نىشانىدۇر.

5— § كومپيۇتېر ۋىرۇسىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ۋە ئۇنى تەكشۈرۈش، يوقۇتۇش ئۇسۇلى

كومپيۇتېرنىڭ ئىچكى ساقلىغۇچىسى كومپيۇتېر ۋىرۇسىنىڭ پائالىيەت ئېلىپ بارىدىغان سورۇنى بولۇپ، يۇقۇش ۋە بۇزغۇنچىلىق پائالىيەتلىرىنى ئىچكى ساقلىغۇچتا تۇرۇپ ئېلىپ بارىدۇ. يۇمشاق ۋە قاتتىق دىسكا بولسا كومپيۇتېر ۋىرۇسىنىڭ تۇرار جايى. شۇڭا ئۇنى يوقۇتۇش ۋە ئالدىنى ئېلىشتا دىسكىدا توختىتىپ تۇرۇپ بىر تەرەپ قىلىش كېرەك.

1.كومپيۇتېر ۋىرۇسىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۇسۇلى

كومپيۇتېر ۋىرۇسىنىڭ ئالدىنى ئېلىشتا كومپيۇتېر ۋىرۇسىنى توشۇغۇچى بولغان يۇمشاق دېسكىنى باشقۇرۇشنى چىڭ تۇتۇش كېرەك. ئەگەر كومپيۇتېر كومپيۇتېر تورىغا ئۇلانمىغان بولسا، ئۇ ھەرگىزمۇ ئۆزلىكىدىن كومپيۇتېر ۋىرۇسى بىلەن يۇقۇملانمايدۇ. شۇڭا كومپيۇتېر ۋىرۇسىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ھەققىدە تۆۋەندىكىدەك مەسلىھەت بېرىمىز.

1) باشقىلارنىڭ يۇمشاق دېسكىسىنى ئىشلەتمەسلىك، ئەگەر ئىشلىتىش توغرا كەلسە چوقۇم بىر نەچچە خىل ۋىرۇس تەكشۈرۈش پروگراممىسىدىن پايدىلىنىپ ئاۋۋال تەكشۈرۈش كېرەك. ئەگەر باشقىلارنىڭ دېسكىسى سىستېما دېسكىسى بولمسا، ياكى دېسكا ئۇستىدە ئىجرا بولىدىغان ھۆججەتلەر بولمسا ئانچە ئەنسىرىمىسىمۇ بولىدۇ. شۇنداقتىمۇ ماشىنا قوزغىلىشتىن ئاۋۋال باشقىلارنىڭ دېسكىسىنى A قوزغاتقۇچقا سېلىپ قويماسلىق كېرەك.

2) قەرەللىك ھالدا ۋىرۇس تەكشۈرۈش پروگراممىسى ئارقىلىق كومپيۇتېر سىستېمىسىنى تەكشۈرۈپ تۇرۇش كېرەك. ئەگەر ۋىرۇس بايقالغان ھامان دەرھال ۋىرۇس يوقىتىش پروگراممىسى ئارقىلىق يوقىتىش كېرەك. ئەگەر يوقاتقىلى بولمسا مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلارغا خەۋەر قىلىش كېرەك.

3) قاتتىق دېسكا ئورنىتىلمىغان كومپيۇتېرلاردا ئىشلىتىلىدىغان DOS نىڭ سىستېما دېسكىسى چوقۇم پاكىز (ۋىرۇس يوق بولۇشى)، يېزىشتىن ساقلىنىش يوچۇقى چاپلانغان بولۇشى كېرەك.

4) قاتتىق دېسكىنىڭ پاكىز بولۇشىغا كاپالەتلىك قىلىش كېرەك. ئەگەر قاتتىق دېسكىدا ۋىرۇس بولىدىكەن كومپيۇتېردا ئىشلىتىلگەن يۇمشاق دېسكىنىڭ ھەممىسگە ۋىرۇس يۇقىدۇ.

5) كومپيۇتېردا ئويۇنچۇق ئوينىماسلىق ياكى ئويۇنچۇق بار دېسكىنى ئىشلەتمەسلىك كېرەك. چۈنكى بىر قىسىم ئويۇنچۇق پروگراممىلىرىنىڭ ئىچىگە ۋىرۇس پروگراممىسى قىستۇرۇلغان بولۇپ، تەكشۈرۈش پروگراممىسى تەكشۈرۈپ تاپالمايدۇ.

6) بىر قىسىم مۇھىم سانلىق مەلۇماتلارنى زاپاس قىلىۋېلىش كېرەك.

7) قاتتىق دېسكىنىڭ ۋە يۇمشاق دېسكىنىڭ مۇھىم سېكتورلىرىنى زاپاس قىلىۋېلىش كېرەك. بولۇپمۇ قاتتىق دېسكىنىڭ ئاساسى قوزغاتقۇچى سېكتورىنى، يۇمشاق ۋە قاتتىق دېسكىنىڭ قوزغاتقۇچى سېكتورىنى زاپاس قىلىۋېلىش كېرەك.

2.كومپيۇتېر ۋىرۇسىنى تەكشۈرۈش ۋە يوقىتىش ئۇسۇلى

كومپيۇتېر ۋىرۇسىنىڭ پروگراممىسىنى تۈزۈش ئىنتايىن قىيىن ئىش، ئۇنى تەكشۈرۈپ تېپىش بولسا ئۇنىڭدىنمۇ قىيىن. شۇڭا ئادەتتىكى ئىشلەتكۈچىلەر مەخسۇس ۋىرۇس يوقىتىش پروگراممىسى بولمسا ۋىرۇسنى بايقىيالمايدۇ، بايقىسىمۇ ئۇنى يوقىتالمايدۇ.

ۋىرۇس يوقىتىش ۋە تەكشۈرۈش پروگراممىسى ئادەتتە ۋىرۇسنى بايقاشتا ئىككى خىل ئۇسۇلنى قوللىنىدۇ. بىرسى ۋىرۇسنىڭ ئالدىن بەلگىلەپ قويۇلغان ئالاھىدە بەلگىسىنى ئىزدەش ئارقىلىق ۋىرۇسنى تېپىش، يەنى بىرەر ۋىرۇس بايقالغاندا ئاۋۋال ئۇنىڭ پروگراممىسىنى تەھلىل قىلىپ، ۋىرۇس پروگراممىسى تەركىبىدىكى ئالاھىدە بەلگىلەرنى ۋىرۇس ئىزدەش پروگراممىسىدا ساقلىۋالىدۇ، تەكشۈرگەن چاغدا بىرەر ھۆججەتنىڭ

تەرکىبىدە مۇشۇنىڭغا ئوخشاش ئالاھىدە بەلگىلەر بايقالسا شۇ ھامان ۋىرۇسنىڭ تېپىنى دەپ بېرەلەيدۇ ھەم ئالدىن تۇزۇلگەن ۋىرۇس يوقىتىش پروگراممىسى ئارقىلىق يوقىدۇ. بۇ خىل ئۇسۇلنىڭ سۇرئىتى تېز، توغرىلىق دەرىجىسى يۇقىرى. بىراق بۇ ئۇسۇلدا ئىلگىرى بايقالغان ۋىرۇسلار بولسا ئاندىن ئىزدەپ تاپالايدۇ. ئەگەر بىرەر ۋىرۇس سورتىنى ئۆزگەرتسە ئۇنى تاپالمايدۇ ھەم يوقىتالمايدۇ. يەنە بىر خىلى بولسا مەلۇم تەھلىل قىلىش ئۇسۇلى ۋە ھېسابلاش ئۇسۇلى ئارقىلىق ۋىرۇسنىڭ يوقۇش ئېھتىمالى بولغان سېكتورلارنى ۋە سانلىق مەلۇماتلارنى تەھلىل قىلىش ئارقىلىق ۋىرۇسنىڭ بار يوقلىقىغا ھۆكۈم قىلىدۇ. بۇ ئۇسۇل ئارقىلىق كېلىچەكتىكى ۋىرۇسلارنىمۇ تېپىپ چىققىلى بولىدۇ. بىراق ۋىرۇسنىڭ قانداق ۋىرۇس ئىكەنلىكىنى دەپ بېرەلمەيدۇ ھەم ئۇنى يوقىتالمايدۇ.

دۆلىتىمىزدە تارقىلىپ يۈرۈۋاتقان ۋىرۇسلارنىڭ بىرقىسمى چەت ئەلدىن «ئىمپورت» قىلىنغان، يەنە بىر قىسمى دۆلىتىمىزدىكى بىر قىسىم كىشىلەر ياسىغان (تۇزگەن) ۋىرۇسلاردۇر. شۇڭا ۋىرۇسنى تەكشۈرگەن ۋە يوقاتقان چاغدا ئالدىنقى تۇردىكى ۋىرۇسلارنى چەت ئەلنىڭ پروگراممىلىرى ئارقىلىق بىر تەرەپ قىلىش، كېيىنكى تۇردىكى ۋىرۇسلارنى دۆلىتىمىزدە تۇزۇلگەن پروگراممىلار ئارقىلىق بىر تەرەپ قىلىش كېرەك.

ۋىرۇس تەكشۈرۈش ۋە يوقىتىش پروگراممىسى ئارقىلىق ۋىرۇس تەكشۈرۈش ۋە يوقىتىشتىن ئاۋۋال چوقۇم «پاكىز» بولغان DOS نىڭ سىستېما دېسكىسى ئارقىلىق كومپيۇتېرنى قوزغىتىۋېلىش كېرەك. يەنى «مۇھىت»نى پاكىز قىلىش كېرەك. بۇ باسقۇچ ئىنتايىن مۇھىم. ئەگەر سىستېما دېسكىسى پاكىز بولماي ۋىرۇس ئىچكى ساقلىغۇچقا چېقىپ «پائالىيەت» ئېلىپ بېرىۋاتقان بولسا ۋىرۇسنى يوقىتىش ئەمەس تەكشۈرۈپ تاپقىلىمۇ بولمايدۇ. ئۇنى پەقەت دېسكىدىكى ۋاقتىدىلا ئاندىن تېپىپ چىققىلى بولىدۇ. شۇڭا كومپيۇتېر ئىشلەتكۈچىلەرنىڭ ھەممىسى پاكىز بولغان سىستېما دېسكىسىنى تەييارلىۋېلىش كېرەك. يەنە بىرسى ۋىرۇس تازىلايدىغان پروگراممىنىڭ يوقۇملانمىغان بولۇشىغا كاپالەتلىك قىلىش كېرەك. چۈنكى «دوختۇر» ساق بولمىسا «بىمار»نى داۋالىيالمايدۇ، ھەتتا «بىمار»غا ئۆزىنىڭ «كېسلى»نى يۇقتۇرۇپ قويىدۇ.

قىسقىسى «بىمار»نى داۋالاشتا «مۇھىت» پاكىز بولۇشى، «دوختۇر» ساق بولۇشى كېرەك.

تۆۋەندە جامائەت خەۋپسىزلىك مىنىستىرلىكى تۇزگەن ۋىرۇس تەكشۈرۈش ۋە يوقىتىش پروگراممىسى KILL نىڭ ئىشلىتىلىش ئۇسۇلىنى چۈشەندۈرۈپ ئۆتىمىز.

پاكىز DOS دېسكىسىنى A قوزغاتقۇچقا سېلىپ كومپيۇتېرنى سوغۇق قوزغىتىمىز. DOS قوزغىلىپ بولغاندىن كېيىن KILL پروگراممىسى بار دېسكىنى A غا ياكى B غا سېلىپ، KILL نى ئىجرا قىلدۇرىمىز. يەنى تۆۋەندىكىدەك.

A قوزغاتقۇچقا سالدۇق دېسەك

A>KILL C:

نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسساق ئېكراندا KILL پروگراممىسىنىڭ باش مەشغۇلات تىزىملىكى تۆۋەندىكىدەك كۆرۈنىدۇ:

SCAN CLEAN RESIDENT TOOLS DRIVER C QUIT

بۇنىڭدىكىSCAN، CLEAN، DRIVER دېگەن مەشغۇلاتلىرى ئىشلىتىلىدۇ.

DRIVER: بۇ تازىلىماقچى بولغان دېسكا سىلىنغان قوزغاتقۇچنى ياكى يولنى تاللايدۇ. يەنى نۇر بەلگىسنى مۇشۇ تىزىملىككە يۆتكەپ كېلىپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسنى باسسا INPUT DRIVER OR PATH دېگەن كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. بۇ چاغدا تازىلىماقچى بولغان دېسكا سىلىنغان قوزغاتقۇچ نامنى ياكى يول نامنى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسنى باسسا بولىدۇ. مەسىلەن: قاتتىق دېسكنى تازىلىماقچى بولغاندا C: نى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسنى باسسا بولىدۇ. ئەگەر قاتتىق دېسكىدىكى UHK دېگەن مۇندەرىجنى تازىلىماقچى بولغاندا C:\UHK دەپ كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسنى باسسا بولىدۇ.

SCAN : ۋىرۇس ئىزدەش. نۇر بەلگىسنى بۇ تىزىملىككە يۆتكەپ كېلىپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسنى باسسا DRIVER دە تاللانغان قوزغاتقۇچتىكى ياكى يولدىكى ھۆججەتلەرنى تەكشۈرۈپ ۋىرۇس ئىزدەيدۇ.

CLEAN : ۋىرۇس ئىزدەش ۋە يوقتىش. نۇر بەلگىسنى بۇ تىزىملىككە يۆتكەپ كېلىپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسنى باسسا DRIVER دە تاللانغان قوزغاتقۇچتىكى ياكى يولدىكى ھۆججەتلەرنى تەكشۈرۈپ ۋىرۇس ئىزدەيدۇ. ئەگەر ۋىرۇس بولسا يوقتىدۇ.

قوشۇمچە I ASCII كودى جەدۋىلى

code		char	code		char	code		char	code		char
10	16		10	16		10	16		10	16	
0	0	NUL	32	20	SP	64	40	@	96	60	`
1	1	SOH	33	21	!	65	41	A	97	61	a
2	2	STX	34	22	"	66	42	B	98	62	b
3	3	ETX	35	23	#	67	43	C	99	63	c
4	4	EOT	36	24	$	68	44	D	100	64	d
5	5	ENG	37	25	%	69	45	E	101	65	e
6	6	ACK	38	26	&	70	46	F	102	66	f
7	7	BEL	39	27	'	71	47	G	103	67	g
8	8	BS	40	28	(	72	48	H	104	68	h
9	9	HT	41	29	)	73	49	I	105	69	i
10	a	LF	42	2a	*	74	4a	J	106	6a	j
11	b	VT	43	2b	+	75	4b	K	107	6b	k
12	c	FF	44	2c	,	76	4c	L	108	6c	l
13	d	CR	45	2d	-	77	4d	M	109	6d	m
14	e	SO	46	2e	.	78	4e	N	110	6e	n
15	f	SI	47	2f	/	79	4f	O	111	6f	o
16	10	DEL	48	30	0	80	50	P	112	70	p
17	11	DC1	49	31	1	81	51	Q	113	71	q
18	12	DC2	50	32	2	82	52	R	114	72	r
19	13	DC3	51	33	3	83	53	S	115	73	s
20	14	DC4	52	34	4	84	54	T	116	74	t
21	15	NAK	53	35	5	85	55	U	117	75	u
22	16	SYN	54	36	6	86	56	V	118	76	v
23	17	ETB	55	37	7	87	57	W	119	77	w
24	18	CAN	56	38	8	88	58	X	120	78	x
25	19	EM	57	39	9	89	59	Y	121	79	y
26	1a	SUB	58	3a	:	90	5a	Z	122	7a	z
27	1b	ESC	59	3b	;	91	5b	[	123	7b	{
28	1c	FS	60	3c	<	92	5c	\	124	7c	|
29	1d	GS	61	3d	=	93	5d	]	125	7d	}
30	1e	RS	62	3e	>	94	5e	^	126	7e	~
31	1f	US	63	3f	?	95	5f	_	127	7f	ELD

قوشۇمچە II رايون-ئورۇن كودى جەدۋىلى

« جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى خەنزۇچە خەتلەرنىڭ ئۆلچەملىك ئۇچۇر ئالماشتۇرۇش كودى » (GB2312—80) دىكى بارلىق رەسىم، بەلگىلەر ۋە بارلىق خەنزۇچە خەتلەرنىڭ رايون-ئورۇن كودى جەدۋىلى. 10-رايوندىن 15-رايونغا ئىشلەتكۈچىلەر ئۆزلىرى ئىھتىياجغا قاراپ بىر قىسىم رەسىم، بەلگىلەرنى ئورۇنلاشتۇرسا بولىدۇ. شۇڭا ئوخشىمىغان سىستېمىلاردا بۇ رايوندىكى رەسىم، بەلگىلەر ئوخشمايدۇ. بۇ جەدۋەلنى بېسىشتا « فاڭجېڭ » سىستېمىسىنىڭ خەت ئىسكىلاتىدىن پايدىلىنىلدى.

1区	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
0100		、	。	·	ˉ	ˇ	¨	〃	々	
0110	—	～	‖	…	‘	’	“	”	（	）
0120	〈	〉	《	》	「	」	『	』	〖	〗
0130	【	】	±	×	÷	：	∧	∨	∑	∏
0140	∪	∩	∈	∷	√	⊥	//	∠	⌒	⊙
0150	∫	∮	≡	≌	≈	∽	∝	≠	≮	≯
0160	≤	≥	∞	∵	∴	♂	♀	°	′	″
0170	℃	＄	¤	￠	￡	‰	§	№	☆	★
0180	○	●	◎	◇	◆	□	■	△	▲	※
0190	→	←	↑	↓	〓					

2区	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
0200										
0210								1.	2.	3.
0220	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
0230	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	(1)	(2)	(3)
0240	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)
0250	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	①	②	③
0260	④	⑤	⑥	⑦	⑧	⑨	⑩			(一)
0270	(二)	(三)	(四)	(五)	(六)	(七)	(八)	(九)	(十)	
0280		Ⅰ	Ⅱ	Ⅲ	Ⅳ	Ⅴ	Ⅵ	Ⅶ	Ⅷ	Ⅸ
0290	Ⅹ	Ⅺ	Ⅻ							

3区	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
0300		！	″	＃	￥	％	＆	’	（	）
0310	＊	＋	，	－	．	／	0	1	2	3
0320	4	5	6	7	8	9	：	；	＜	＝
0330	＞	？	@	A	B	C	D	E	F	G
0340	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q
0350	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	［
0360	＼	］	＾	＿	｀	a	b	c	d	e
0370	f	g	h	i	j	k	l	m	n	o
0380	p	q	r	s	t	u	v	w	x	y
0390	z	｛	｜	｝	￣					

4区	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
0400		ぁ	あ	ぃ	い	ぅ	う	ぇ	え	お
0410	お	か	が	き	ぎ	く	ぐ	け	げ	こ
0420	ご	さ	ざ	し	じ	す	ず	せ	ぜ	そ
0430	ぞ	た	だ	ち	ぢ	っ	つ	づ	て	で
0440	と	ど	な	に	ぬ	ね	の	は	ば	ぱ
0450	ひ	び	ぴ	ふ	ぶ	ぷ	へ	べ	ぺ	ほ
0460	ぼ	ぽ	ま	み	む	め	も	ゃ	や	ゆ
0470	ゅ	ょ	よ	ら	り	る	れ	ろ	ゎ	わ
0480	ゐ	ゑ	を	ん						
0490										

5区	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
0500		ァ	ア	ィ	イ	ゥ	ウ	ェ	エ	オ
0510	オ	カ	ガ	キ	ギ	ク	グ	ケ	ゲ	コ
0520	ゴ	サ	ザ	シ	ジ	ス	ズ	セ	ゼ	ソ
0530	ゾ	タ	ダ	チ	ヂ	ッ	ツ	ヅ	テ	デ
0540	ト	ド	ナ	ニ	ヌ	ネ	ノ	ハ	バ	パ
0550	ヒ	ビ	ピ	フ	ブ	プ	ヘ	ベ	ペ	ホ
0560	ボ	ポ	マ	ミ	ム	メ	モ	ャ	ヤ	ュ
0570	ユ	ョ	ヨ	ラ	リ	ル	レ	ロ	ヮ	ワ
0580	ヰ	ヱ	ヲ	ン	ヴ	ヵ	ヶ			
0590										

6区	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
0600		Α	Β	Γ	Δ	Ε	Ζ	Η	Θ	Ι
0610	Κ	Λ	Μ	Ν	Ξ	Ο	Π	Ρ	Σ	Τ
0620	Υ	Φ	Χ	Ψ	Ω					
0630				α	β	γ	δ	ε	ζ	η
0640	θ	ι	κ	λ	μ	ν	ξ	ο	π	ρ
0650	σ	τ	υ	φ	χ	ψ	ω			
0660										
0670										
0680										
0690										

7区	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
0700		А	Б	В	Г	Д	Е	Ё	Ж	З
0710	И	Й	К	Л	М	Н	О	П	Р	С
0720	Т	У	Х	Ф	Ц	Ч	Ш	Щ	Ъ	Ы
0730	Ь	Э	Ю	Я						
0740										а
0750	б	в	г	д	е	ё	ж	з	и	й
0760	к	л	м	н	о	п	р	с	т	у
0770	ф	х	ц	ч	ш	щ	ъ	ы	ь	э
0780	ю	я								
0790										

9区	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
0900					—	—	｜	｜	┈	┈
0910	┆	┆	┈	┈	┆	┆	┌	┌	┌	┌
0920	┐	┐	├	├	├	├	├	├	├	├
0930	┤	┤	┤	┤	┤	┤	┤	┤	┤	┤
0940	┴	┴	┴	┴	┴	┴	┴	┴	┴	┴
0950	┴	┴	┴	┴	┴	┴	┴	┴	┴	┴
0960	┼	┼	┼	┼	┼	┼	┼	┼	┼	┼
0970	┼	┼	┼	┼	┼	┼	┼	┼	┼	┼
0980										
0990										

11区	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1100		≈	≠	÷	⊄	⊅	≙	∅	▽	⊕
1110	⊗	C	≅	f	↑	≠	≒	⋕	∈	⋛
1120	⋚	≅	≇	≒	≦	±	∓	⋕	⋌	≈
1130	⊄	≇	≧	∅	⊆	$	№	£	¥	$
1140	ℝ	ₙ	ₘ	⋯	⊈	⊇	≦	ℓ	₁	₂
1150	ℨ	₄	₅	₆	↖	₈	₉	L	₍	D
1160	M	⊕	⊕	⊖	⊖	⊗	⊕	⊜	≂	⊜
1170	⊜	≋	⩾	⩽	≋	≦	≒	⊜	≂	▯
1180	≧	∠		⎔	⬠	⏢		⋕	▱	
1190			◁	▽	▷					

13区	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1300		㈠	㈡	㈢	㈣	㈤	㈥	㈦	㈧	㈨
1310	㈩	㊊	㊋	㊌	㊍	㊎	㊏	㊐	㊑	㊒
1320	㊓	⓪	ˋ	ˊ	˙	&	ɛ	ɑ	ə	ə
1330	ʌ	ɔ	ʃ	ˈ	ː	ȝ	g	θ	ð	ŋ
1340										
1350										
1360										
1370										
1380										
1390										

8区	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
0800		ā	á	ǎ	à	ē	é	ě	è	i
0810	í	ǐ	ì	ō	ó	ǒ	ò	ū	ú	ǔ
0820	ù	ǖ	ǘ	ǚ	ǜ	ü	ê			
0830								ㄅ	ㄆ	ㄇ
0840	ㄈ	ㄉ	ㄊ	ㄋ	ㄌ	ㄍ	ㄎ	ㄏ	ㄐ	ㄑ
0850	ㄒ	ㄓ	ㄔ	ㄕ	ㄖ	ㄗ	ㄘ	ㄙ	ㄚ	ㄛ
0860	ㄜ	ㄝ	ㄞ	ㄟ	ㄠ	ㄡ	ㄢ	ㄣ	ㄤ	ㄥ
0870	ㄦ	ㄧ	ㄨ	ㄩ						
0880										
0890										

10区	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1000		《	↦	》	↙	↙	Ω	$	⊛	∜
1010	⫸	ⓩ	⇑	⇓	!	?	,	▪	-	*
1020	!	∂	Σ	∏	⊦	‰	>	<	⊂	⊃
1030	≙	⌐	⋨	⊆	⊇	△	≃	≥	≤	∔
1040	∸	⇳	⋩	⋐	≥	≦	⋕	⋮	∀	⇑
1050	↔	⇖	⇘	⇏	⊐	↘	⇎	∴	⇄	⇂
1060	↙	↑	⇗	⇍	⊑	⇐	∃	≮	⋘	⇃
1070	≯	⇒	≩	⇎	⊒	⇒	⇔	≫	■	⇂
1080	⩽	↘	⩵	⇏	°F	⇐	⇔	∴	⇄	⇂
1090	≠	⩾	⩵	⇎	⊒	⇒	⇔	⇗	⇄	⇂

12区	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1200		◀	▼	▶	△	◿	▲	◬	◇	0
1210	◍	●	⊦	⫯	∘	≋	†	‡	F	⊦
1220	⊨	⩔	⩲	⫰	⫼	⩒	⫯	⫯	⩔	⩔
1230	⩔	⩔	⩲	⫰	⫼	⩒	∞	⫯	⩔	⩔
1240	⩔	⩔	⩲	⫰	⫼	Ω	⇌	⫯	⩔	⩔
1250	⩔	⩔	⩲	⫰	⫼	⩒	⫯	⫯	⩔	⩔
1260	⩔	⩔	⩲	⫰	⫼	⩒	⫯	⫯	⩔	⩔
1270	⩔	⩔	⩲	⫰	⫼	⩒	⫯	⫯	⩔	⩔
1280									Æ	æ
1290	Œ	œ	ß	–	À					

14区	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1400										
1410										
1420										
1430										
1440										
1450										
1460										
1470										
1480										
1490										

قوشۇمچە III

« بوغدا » ،« فاگجېك » ،« UHKC2.10 » ،« UHK213 » قاتارلىق ئۇيغۇرچە سىستېمىلاردىكى ئۇيغۇرچە ھەرپ-بەلگىلەرنىڭ رايون-ئورۇن كودى جەدۋىلىدىكى ئورۇنلاشتۇرۇلۇشى

1. « UHKC2.10 » ئۇيغۇرچە سىستېمىسىدىكى ئۇيغۇرچە ھەرپ-بەلگىلەرنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇلۇشى

4区	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
0400		!	″	#	$	%	&	§	(	)
0410	*	+	،	−	۔	/	0	1	2	3
0420	4	5	6	7	8	9	:	؛	‹	=
0430	›	؟	@	ا	ە	ب	ـب	پ	ـپ	ت
0440	ـت	ج	ـج	چ	ـچ	خ	ـخ	د	ر	ز
0450	ژ	س	ـس	ش	ـش	غ	ـغ	ف	ـف	ق
0460	ـق	ك	ـك	گ	ـگ	ك	ـك	ل	لا	ـل
0470	ـم	ن	ـن	ھ	ـو	ۇ	ۆ	ۋ	ـۇ	ې
0480	ـې	ى	ـى	ي	ـي	ـئ	⩾	⩽	±	[
0490	]	«	_	»	~					

2. « UHK213 » ئۇيغۇرچە سىستېمىسىدىكى ئۇيغۇرچە ھەرپ-بەلگىلەرنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇلۇشى

بۇ سىستېمىدا رەقەم ۋە تىنىش بەلگىلەرنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇلۇشى « UHKC2.10 » ئۇيغۇرچە سىستېمىسىدىكى بىلەن ئوخشاش.

15区	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1500		س	ـس	س	ش	ـش	ش	ج	ـج	ج
1510	ج	چ	ـچ	چ	خ	ـخ	خ	ـخ	خ	ـخ
1520	ـك	ك	گ	ـگ	گ	ـگ	ك	ـك	ئ	ـئ
1530	ـھ	ب	ـب	ي	ـي	غ	ـغ	غ	ـغ	ـق
1540	ـق	ق	ف	ـف	ب	ـب	ب	پ	ـپ	ـپ
1550	پ	ـت	ت	ـت	ن	ـن	ن	ل	ـل	ـل
1560	ـم	م	ـم	پ	ـپ	ې	ـې	ـى	ـى	ى
1570	ى	لا	ـلا	ا	ـا	ە	ـە	و	ـو	ـۇ
1580	ـۇ	ۇ	ـۇ	ۆ	ـۆ	ۇ	ـۇ	ر	ـر	ز
1590	ـز	ژ	ـژ	د	ـد					

3. « بوغدا »، « فاڭجىك » مەتبە ئە سىستېمىسىدىكى ئۇيغۇرچە ھەرپ-بەلگىلەرنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇلۇشى

89区	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
8900		!	،	و	ۇ	ۆ	ۇ	ۋ	و	ء
8910	لا	ۋ	ي	د	ى	ۋ	ب	پ	پ	ت
8920	ت	ج	ج	چ	چ	خ	خ	س	س	ش
8930	ش	غ	غ	ف	ق	ق	ك	ك	ك	گ
8940	گ	ڭ	ڭ	ل	ل	م	ذ	ن	ن	ۋ
8950	ي	ح	ح	ڭ	ث	ع	ص	ص	ض	
8960	ض	ق	ق	ۇ	ھ	ھ	ط	ط	ظ	
8970	ظ	د	ر	ز	ژ	ۇ	ة	ء	*	
8980	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
8990	+	-	÷	x	=					

90区	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
9000		ـا	ـه	ـو	ـۇ	ـۆ	ـۇ	ـۈ	ـو	ـۋ
9010	ـلا	ـه	ـي	ـه	ـى	ـب	ـبا	ـپ	ـپ	ـت
9020	ـت	ـج	ـچ	ـچ	ـخ	ـخ	ـس	ـس	ـش	
9030	ـش	ـف	ـغ	ـف	ـق	ـق	ـك	ـك	ـگ	
9040	ـگ	ـڭ	ـڭ	ـل	ـل	ـم	ـن	ـن	ـي	
9050	ـي	ـح	ـح	ـڭ	ـث	ـع	ـع	ـص	ـض	
9060	ـض	ـق	ـق	ـئ	ـه	ـه	ـط	ـط	ـظ	
9070	ـظ	ـد	ـر	ـز	ـژ	ـۇ	ـذ	ـة	-	.
9080	،	.	؛	:	-	!	؟	)	»	(
9090	«	›	]	‹	[					

قوشۇمچە IV

بىر قسىم ئۆلچە ملىك قاتتىق دىسكىنىڭ پارامېتىرلىرى

Type	Cylinder	Head	WPcom	Lzone	Sector	Size(MB)
1	30	4	128	305	17	10
2	61	4	300	615	17	20
3	61	6	300	615	17	31
4	94	8	512	940	17	62
5	94	6	512	940	17	47
6	61	4	65535	615	17	20
7	46	8	256	511	17	31
8	73	5	65535	733	17	30
9	90	15	65535	901	17	112
10	82	3	65535	820	17	112
11	85	5	65535	855	17	35
12	85	7	65535	855	17	50
13	30	8	128	319	17	20
14	73	7	65535	733	17	43
15						
16	61	4	0	633	17	20
17	97	5	300	977	17	41
18	97	7	65535	977	17	57
19	10	7	512	1023	17	60
20	73	5	300	732	17	30
21	73	7	300	732	17	43
22	73	5	300	732	17	30
23	30	4	0	336	17	10
24	92	7	0	925	17	54
25	92	9	65535	925	17	69
26	75	7	754	754	17	44
27	75	11	65535	754	17	69
28	69	7	256	699	17	41
29	82	10	65535	823	17	68
30	91	7	918	918	17	53
31	10	11	65535	1024	17	94
32	10	15	65535	1024	17	128
33	10	5	1024	1024	17	438
34	61	2	128	612	17	10
35	10	9	65535	1024	17	77
36	10	8	512	1024	17	68
37	61	8	128	615	17	41
38	98	3	987	987	17	25
39	98	7	987	987	17	57
40	82	6	820	820	17	41
41	97	5	977	977	17	41
42	98	5	981	981	17	41
43	83	7	512	830	17	48
44	83	10	65535	918	17	69
45	91	15	65535	918	17	114
46	12	15	65535	1223	17	152

DOS نىڭ خاتا لىق كۆرسەتمىلىرى ۋە ئۇلارنى بىر تەرەپ قىلىش

Abort, Retry, Ignore? ياكى Abort, Retry, Fail?

مەنبەسى: DOS بۇيرۇقلىرى.

سەۋەبى: DOS كۆرسەتىلگەن ئۇسكۇنىگە نىسبەتەن، ئوقۇش-يېزىش مەشغۇلاتى ئېلىپ بارالمىغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: A نى باسسا بۇيرۇقنى توختىتىپ مەشغۇلات سىتېمىسىغا قايتىپ كېلىدۇ. (A>, B>, C> هالەتكە) R نى باسسا، بۇيرۇقنى يەنە بىرقېتىم ئىجرا قىلىدۇ. I نى باسسا، كەلگەن يەردىن داۋامنى ئىجرا قىلىدۇ. بارلىق DOS بۇيرۇقلىرى مۇشۇ كۆرسەتمىنى چىقىرالايدۇ.

Access denied

مەنبەسى: DOS بۇيرۇقلىرى.

سەۋەبى: ئېلىپ بېرىلماقچى بولغان مەشغۇلات، ھۆججەت، مۇندەرىجە ياكى ئۇسكۇننىڭ ساقلاش ھالىتىگە ماس كەلمەگەن.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: ئەگەر مەشغۇلاتنى چوقۇم ئېلىپ بارماقچى بولساق، ھۆججەتنىڭ پەقەت ئوقۇشقىلا بولىدىغان خاسلىقىنى ئۆزگەرتىشىمىز ياكى يېڭى ھۆججەتكە ئالماشتۇرۇشىمىز لازىم.

Allocation error for file size adjusted

مەنبەسى: CHKDSK بۇيرۇغى.

سەۋەبى: CHKDSK بۇيرۇقى كۆرسىتىلگەن ھۆججەتنىڭ FAT رايونىدا قانۇنسىزلىقنى بايقىغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: CHKDSK بۇيرۇقىدا /F پارامېتر تاللانمىغان بولسا، ھۆججەتنىڭ ئۇزۇنلىغىنى ئۆزگەرتىدۇ. ئەگەر /F پارامېتر تاللانغان بولسا، بۇ ھۆججەتنىڭ ئەڭ ئاخىرىقى قانۇنلۇق تۈركۈمىدىن كېيىنكى قىسىملىرىنى چىقىرىپ تاشلايدۇ.

APPEND already installed

مەنبەسى: APPEND بۇيرۇقى

سەۋەبى: APPEND بۇيرۇقى ئاللىقاچان ئىچكى ساقلىغۇچقا تۇراقلاشتۇرۇلغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: يوق

Are you sure (Y/N)?

مەنبەسى: ERASE, DEL بۇيرۇقلىرى.

سەۋەبى: DEL ياكى ERASE بۇيرۇقىنى ئىشلىتىپ، بارلىق ھۆججەتنى ئۆچۈرمەكچى بولغاندا بۇ كۆرسەتمە كۆرۈنىدۇ. زور خاتالىقتىن ساقلىنىش ئۈچۈن، ئىشلەتكۈچىدىن

راستىلا ھەممە ھۆججەتنى ئۆچۈرىدىغان ياكى ئۆچۈرمەيدىغانلىقىنى سورايدۇ.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: Yنى بېسىپ ئاندىن قايتۇرۇش كۇنوپكىسىنى باسسا دېسكىدىكى بارلىق ھۆججەتنى ئۆچۈرىۋېتىدۇ. N نى بېسىپ قايتۇرۇش كۇنوپكىسىنى باسسا، DEL ياكى ERASE بۇيرۇقىنى ئىناۋەتسىز قىلىدۇ.

Attempted write protect violation

مەنبەسى: FORMAT بۇيرۇقى.
سەۋەبى: فورماتلىماقچى بولغان دېسكىنىڭ يېزىشتىن ساقلىنىش يوچۇقى چاپلۇشتىلگەن.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: دېسكا ئالماشتۇرۇش ياكى يېزىشتىن ساقلىنىش يوچۇقىنى ئېچىۋېتىش كېرەك.

*** Backing up files to target drive n ***
Target number: n

مەنبەسى: BACKUP
سەۋەبى: BACKUP ئىشلىتىلۋاتقان دېسكىنىڭ رەت نومۇرىنى كۆرسىتىپ بەرگەن.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: يوق.

Backup file sequence error

مەنبەسى: RESTORE بۇيرۇقى
سەۋەبى: ئەسلىگە كەلتۈرۈلىدىغان ھۆججەت بىرنەچچە دېسكىغا زاپاس قىلىنغان بولۇپ، ئەسلىگە كەلتۈرگەندە بىرىنچى نومۇرلۇق دېسكىدىن باشلاپ مەشغۇلات ئېلىپ بېرىلمىغان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: زاپاس دېسكىلارنى رەت تەرتىپى بويىچە ئەسلىگە كەلتۈرۈش كېرەك.

Bad command or file name

مەنبەسى: DOS
سەۋەبى: كىرگۈزۈلگەن بۇيرۇق خاتا يېزىلىپ قېلىپ DOS مەزكۇر بۇيرۇقنى تاپالمىغان ياكى مەزكۇر بۇيرۇق تۇرغان مۇندەرىجە كۆرسىتىپ بېرىلمىگەن ياكى بولمىسا مەزكۇر بۇيرۇق دېسكىدا يوق.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: بۇيرۇق توغرا يېزىلغانمۇ؟ بۇيرۇق بار مۇندەرىجە كۆرسىتىپ بېرىلگەنمۇ؟ مەزكۇر بۇيرۇق دېسكىدا بارمۇ-يوقمۇ؟ تەپسىلىي تەكشۈرۈپ توغرا بۇيرۇق بېرىڭ.

Bad or missing Command Interpreter

مەنبەسى: DOS (DOS قوزغىلىۋاتقان مەزگىلدە كۆرۈنىدۇ)
سەۋەبى: سىستېما دېسكىدا COMMAND.COM ھۆججىتى يوق، ياكى DOS

هۈججەتنى ئوقۇش ياكى يېزىش جەريانىدا خاتالىق كېلىپ چىققان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: ئەگەر DOS قاتتىق دىسكىدىن قوزغىتىلغان بولسا، DOSنى ئاۋۋال يۈمشاق دىسكىدىن قوزغىتىپ، يۈمشاق دىسكىدىكى COMMAND.COM هۈججىتىنى قاتتىق دىسكىغا كۆچۈرۈپ، ئاندىن قايتىدىن DOS نى قاتتىق دىسكىدىن قوزغاتسا بولىدۇ.

Bad or mising <fileneme>

مەنبەسى:DOS
سەۋەبى: DOS قوزغىلىش جەريانىدا CONFIG.SYS هۈججىتى تەركىۋىدە كۆرسىتىلگەن ئۇسكۇنە قوزغىتىش پروگراممىسىنى تاپالمىغان ياكى ئۇسكۇنە قوزغىتىش پروگراممىسىنى قاچىلاش جەريانىدا خاتالىق كېلىپ چىققان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: CONFIG.SYS هۈججىتىنى تەكشۈرۈپ، ئۇسكۇنە قوزغىتىش پروگراما نامىنىڭ توغرىلىقىغا ۋە پروگراممىنىڭ توغرىلىقىغا كاپالەتلىك قىلىش كېرەك.

Bad Partition Table

مەنبەسى : FORMATبۇيرۇغى ئارقىلىق C دىسكىنى فورماتلىغاندا كېلىپ چىقىدۇ.
سەۋەبى: قاتتىق دىسكىدىكى رايونلارغا تەقسىمەش جەدۋىلى (Partition table) تەركىبىدە DOS رايونى يوق. يەنى DOS قا رايون ئاجرىتىپ بېرىلمىگەن ياكى رايون تەقسىملىش جەدۋىلىدە خاتالىق بار.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: DOS نىڭ FDISK بۇيرۇغىنى ئىشلىتىپ DOS قا يېڭى رايون ئاجرىتىش ياكى قايتا رايون تەقسىمەش كېرەك.

Batch file missing

مەنبەسى:DOS
سەۋەبى: توپ بۇيرۇق ئىجرا قىلىنىش جەريانىدا DOS توپ بۇيرۇقنى تاپالمىغان ياكى توپ بۇيرۇق تەركىبىدىكى مەلۇم بىر هۈججەت ئۆچۈرىۋېتىلگەن ياكى نامى ئۆزگەرتىۋېتىلگەن.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: توپ بىر تەرەپ قىلىش بۇيرۇقىنىڭ ئىجرا جەريانىنى ئىز قوغلاپ تەكشۈرۈش كېرەك. (تەرتىپ بويىچە هەربىر بۇيرۇقنى ئايرىم-ئايرىم ئىجرا قىلىش كېرەك).

Break is ON|OFF

مەنبەسى: BREAK بۇيرۇقى
سەۋەبى: ئەگەر BREAK OFF بولسا، DOS دىسكىغا نىسبەتەن ئوقۇش-يېزىش مەشغۇلاتىنى قىلغاندىن كېيىن Ctrl+Break كۇنۇپكىسىنى تەكشۈرمەيدۇ. ئەگەر BREAK ON بولسا، DOSدىسكىغا نىسبەتەن ئوقۇش-يېزىش مەشغۇلاتىنى قىلغاندىن كېيىن

Ctrl+Break كۇنۇپكىسىنى تەكشۈرىدۇ.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: يوق.

Buffer size adjusted

مەنبەسى: VDISK بۇيرۇغى .
سەۋەبى: VDISK ياكى RAMDRIVE ئارقىلىق تۇرغۇزۇلغان مەۋھۇم دىسكىدا دىسكا بۇففېرىنىڭ چوڭلىقى ماشىننىڭ سەپلىنىشىگە ئۇيغۇن كەلمىگەن. VDISK تۇزۇتىشنى تەلەپ قىلىپ مەزكۇر كۆرسەتمىنى چىقىرىدۇ.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: يوق

Buffer size: n1
Sector size: n2
Directery entries: n3
Transfer size: n4

مەنبەسى: VDISK بۇيرۇقى
سەۋەبى: VDISK مۇۋاپىق قىيمەتلىك ھالدا دىسكا بۇففېرى n1 ، سېكتورداىكى بايت سانى n2 ، مۇندەرىجە سانى n3 ۋە ئۇزۇتۇپ بېرىدىغان بايت سانى n4 بولغان بىر مەۋھۇم دىسكىنى ھاسىل قىلغان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: يوق

Cannot CHDIR to root

مەنبەسى: CHKDSK بۇيرۇقى
سەۋەبى: CHKDSK ھازىرقى مۇندەرىجىنى غول مۇندەرىجە قىلماقچى بولغاندا مەغلۇپ بولغان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: يوق. (بۇ كۆرسەتمە دىسكا بۇزۇلغان چاغدا ئاندىن كېلىپ چىقىدۇ.)

Cannot do binary reads from a drive

مەنبەسى: COPY
سەۋەبى: COPY بۇيرۇقى قوزغىدا /B پارامېتر تاللانغان، ئۇنىڭ ئۇستىگە COPY سىرتقى ئۇسكۇنىدىن كۆچۈرمەكچى بولغان. /B پارامېتر تاللىنىپ ھۇججەت كۆچۈرگەن چاغدا كۆچۈرۈش بۇيرۇقى سىرتقى ئۇسكۇنىدىن كەلگەن ھۇججەت ئاخىرلىشىش بەلگىسىنى تونۇمايدۇ.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: COPY بۇيرۇق قوزغىدىكى /B پارامېترنى چىقىرىۋېتىش كېرەك. ياكى /A پارامېترغا ئالماشتۇرۇش كېرەك.

Cannot edit .BAK file – rename file

مەنبەسى: EDLIN ۋە WORDSTAR

سەۋەبى: EDLIN ۋە WORDSTAR كېڭەيتىلمە نامى .BAK بولغان ھۇججەتنى تەھرىرلىمەيدۇ. چۈنكى بۇ خىل ھۇججەتنىڭ يېڭى نۇسخىسى مەۋجۇت. ئەگەر بىر ھۇججەتنى تەھرىرلىسەك، تەھرىرلەشتىن بۇرۇنقى ھۇججەتنى كېڭەيتمە نامى .BAK بولغان ھۇججەتكە ئۆزگەرتىپ قويىدۇ. تەھرىرلەپ بولغىنىنى بولسا ئۆز نامى بىلەن دىسكىدا ساقلايدۇ.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: ئەگەر كېڭەيتمە نامى .BAK بولغان ھۇججەتنى تەھرىرلەش بەكلا زۆرۈر بولسا ، COPY ياكى RENAME ئارقىلىق ئۇنىڭ كېڭەيتمە نامىنى يوق قىلىش ياكى باشقىسىغا ئۆزگەرتىش كېرەك.

Cannot find system files

مەنبەسى: FORMAT ۋە SYS بۇيرۇقلىرى

سەۋەبى: مەزكۇر دىسكىدا سىستېما ھۇججىتى (PC–DOS قا نىسبەتەن IBMDOS.COM ، IBMBIO.COM ، MS–DOS قا نىسبەتەن IO.SYS ۋە MSDOS.SYS) مەۋجۇت ئەمەس.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: غول مۇندەرىجىسىدە يۇقىرىقى ئىككى ھۇججەت بار بولغان دىسكىدا تۇرۇپ FORMAT ياكى SYS بۇيرۇقىنى ئىجرا قىلدۇرۇش كېرەك.

Cannot load COMMAND, system–halted

مەنبەسى: DOS

سەۋەبى: COMMAND.COM ھۇججىتىنى تاپالمىغان. ياكى DOS نىڭ ئىچكى ساقلىغۇچىنىڭ ئىشلىتىلىش ئەھۋالىنى خاتىرلەپ تۇرىدىغان رايونى بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: DOSنى قايتا قوزغىتىش كېرەك.

Cannot start COMMAND, exiting

مەنبەسى: DOS

سەۋەبى: COMMAND.COM DOS نى ئىككىنچى قېتىم قوزغاتماقچى بولغاندا ، ئىچكى ساقلىغۇچىنىڭ يېتىشمەيدىغانلىقىنى بايقىغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: DOSنى قايتا قوزغىتىش، ئۇسكۇنە قوزغۇتۇش پروگراممىسى ۋە باشقا ئىچكى ساقلىغۇچقا تۇراقلاشتۇرۇلمىغان پروگراممىلارنى ئىچكى ساقلىغۇچتىن بوشىتىۋېتىش كېرەك.

Command format DISKCOPY d: d: (\)

مەنبەسى: DISKCOPY بۇيرۇقى

سەۋەبى: DISKCOPYبۇيرۇق قۇرىدا ئىشلىتىلگەن پارامېترلار خاتا بولۇپ قالغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: DISKCOPYبۇيرۇقىنى توغرا ئىشلىتىش كېرەك.

Compare more files(Y/N)?

مەنبەسى: COMPبۇيرۇقى

سەۋەبى: COMP سېلىشتۇرۇش مەشغۇلاتىنى تاماملىغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: داۋاملىق سېلىشتۇرۇش مەشغۇلاتى ئېلىپ بارماقچى بولساق Y نى باسىمىز. بولمىسا N نى باسىمىز.

Compare error at offset nnnnnnnn
File1=xx
File2=yy

مەنبەسى: COMP بۇيرۇقى.

سەۋەبى: سېلىشتۇرۇلغان ئىككى ھۆججەتنىڭ كۆرسىتىلگەن ئورنىدىكى بايتى (xxبىلەن yy) ئوخشاش بولمىغان. ئوخشاش بولمىغان بايتى 16 لىك سىستېمىدىكى سان بويىچە ئىپادىلەنگەن.

Compare more diskettes(Y/N)?

مەنبەسى: DISKCOMP بۇيرۇقى.

سەۋەبى: DISKCOMP بۇيرۇقى ئىككى دېسكىنى سېلىشتۇرۇپ بولغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: ئەگەر يەنە داۋاملىق باشقا دېسكىلارنى سېلىشتۇرماقچى بولساق Y نى باسىمىز. بولمىسا N نى باسىمىز.

Compare process ended

مەنبەسى: DISKCOMP بۇيرۇقى

سەۋەبى: DISKCOMPبۇيرۇقى ئىككى دېسكىنى سېلىشتۇرۇپ بولغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: يوق.

Comparing n1 tracks n2 sectors per track, n3 side(s)

مەنبەسى: DISKCOMP بۇيرۇقى

سەۋەبى: DISKCOMP بۇيرۇقى ئىشلەتكۈچىلەرگە n1 ماگنىتلىق يولنى، ھەربىر ماگنىتلىق يولدىكى n2 سېكتورنى ۋە n3 يۈزنى سېلىشتۇرغانلىقىنى دوكلات قىلغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: دوكلات توغرىمۇ يوق تەكشۈرۈش، خاتا بولسا DISKCOMP بۇيرۇقىنى قايتا قوزغىتىش (ئىجرا قىلىش) كېرەك.

Configuration too large for memory

مەنبەسى:DOS

سەۋەبى: CONFIG.SYS ھۆججىتى تەركىبىدىكى FILES ۋە BUFFERS نىڭ قىممىتى چوڭ بولۇپ كېتىپ COMMAND.COM نى قاچىلاشقا يېتەرلىك ئىچكى ساقلىغۇچ قالمىغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: CONFIG.SYSتەركىبىدىكى FILES ۋە BUFFERSنىڭ

قىمتىنى كىچىكلىتىش كېرەك.

Convert directory to file (Y/N)?

مەنبەسى: CHKDSK

سەۋەبى: تارماق مۇندەرىجە بۇزۇلۇپ كەتكەن.

بىرتەرەپ قىلىش ئۈسۈلى: Yنى باسساق تارماق مۇندەرىجىنى DEBUG ياكى باشقا پروگراممىلار ئارقىلىق كۆرۈشكە بولىدىغان ھۆججەتكە ئايلاندۇرىدۇ. Nنى باسساق بۇزۇق مۇندەرىجە ئۆزگەرمەيدۇ.

Copy another (Y/N)?

مەنبەسى: DISKCOPY

سەۋەبى: DISKCOPY يەنە داۋاملىق دىسكا كۆچۈرۈش مەشغۇلاتى ئېلىپ بارىدىغان بارمايدىغانلىقىنى سورايدۇ.

بىر تەرەپ قىلىش ئۈسۈلى: Yنى باسسا باشقا دىسكىنى كۆچۈرىدۇ. Nنى باسسا DOS ھالىتىگە قايتىپ كېلىدۇ.

Copy complete

كېلىش مەنبەسى: DISKCOPY بۇيرۇقى

سەۋەبى: DISKCOPYدىسكىنى كۆچۈرۈش مەشغۇلاتىنى تاماملىغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۈسۈلى: يوق

Copying n1 tracks n2 sectors per track, n3 side(s)

مەنبەسى: DISKCOPYبۇيرۇقى

سەۋەبى: DISKCOPY بۇيرۇقى ئىشلەتكۈچىلەرگە n1 ماگنىتلىق يولنى، ھەربىر ماگنىتلىق يولدىكى n2 سېكتورنى ۋە n3 يۈزنى كۆچۈرگەنلىكىنى دوكلات قىلغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۈسۈلى: دوكلات توغرىمۇ يوق تەكشۈرۈش، خاتا بولسا DISKCOPY بۇيرۇقىنى قايتا قوزغىتىش (ئىجرا قىلىش)كېرەك.

Correction will not be written to disk

مەنبەسى: CHKDSKبۇيرۇقى

سەۋەبى: CHKDSKبۇيرۇقىنى ئىشلەتكەندە /F پارامېتر تاللانمىغانلىقتىن CHKDSK گەرچە خاتالىقنى بايقىغان بولسىمۇ تۈزىتەلمىگەن.

بىر تەرەپ قىلىش ئۈسۈلى: /Fپارامېترنى تاللاپ CHKDSK بۇيرۇقىنى قايتا ئىجرا قىلىش كېرەك.

Current date is mm-dd-yy

مەنبەسى: DATEبۇيرۇقى

سەۋەبى: DATEبۇيرۇقى چىسلانى كۆرسىتىپ بەرگەن.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: يېڭى چىسلانى كىرگۈزۈپ سىستېمىنىڭ چىسلاسىنى ئۆزگەرتىش ياكى بولمىسا قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى بېسىپ ئەسلى چىسلانى ساقلاپ قېلىش كېرەك.

Current time is hh:mm:ss:hh

مەنبەسى: TIME بۇيرۇقى
سەۋەبى: TIME بۇيرۇقى ۋاقتىنى كۆرسىتىپ بەرگەن.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: يېڭى ۋاقتىنى كىرگۈزۈپ سىستېمىنىڭ ۋاقتىنى ئۆزگەرتىش ياكى بولمىسا قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى بېسىپ ئەسلىدىكى ۋاقتىنى ساقلاپ قېلىش كېرەك.

Delete current volume label(Y/N)?

مەنبەسى: LABELبۇيرۇقى.
سەۋەبى: LABEL نى ئىشلەتكەندە كېلىپ چىقىدۇ.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: N نى باسساق دېسكىنىڭ نامى ساقلىنىپ قالىدۇ. Yنى باسساق دېسكىنىڭ يېڭى نامىنى كىرگۈزۈشنى تەلەپ قىلىدۇ.

Directory entries adjusted

مەنبەسى: VDISK
سەۋەبى: هازىرقى مەۋھۇم دېسكىدا لايىھەلەنگەن بولۇشقا تېگىشلىك ھۆججەتنىڭ سانى خاتا بولۇپ قېلىپ VDISK ئۇنى تۈزەتكەن.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: يوق.

Disk boot failure

مەنبەسى: DOS
سەۋەبى: DOSقوزغىلالمىغان چاغدا مەزكۇر كۆرسەتمىنى كۆرسىتىدۇ.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: DOSنى قايتا قوزغىتىش كېرەك ياكى بولمىسا باشقا سىستېما دېسكىنى A قوزغاتقۇچقا سېلىپ قوزغىتىش كېرەك.

Disk error reading FAT n

ياكى

Disk error writting FAT n

مەنبەسى: CHKDSK
سەۋەبى: كۆرسىتىلگەن ھۆججەت تەقسىملەش جەدۋىلى خاتا.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: DOS ھەربىر دېسكىدا ھۆججەت تەقسىملەش ئەھۋالىنى كۆرسىتىپ بېرىدىغان جەدۋەلدىن ئىككىنى تۇرغۇزىدۇ. ئەگەر ئىككىلا FAT نىڭ خاتا بولغانلىق ئەھۋالى كۆرۈلسە، ماشىننىنى قايتا قوزغىتىپ يەنە تەكشۈرۈش كېرەك (CHKDSK ئارقىلىق). ئەگەر يەنىلا خاتالىق كۆرۈلسە، دېسكىنى فورماتلاش كېرەك. فورماتلاش مەغلۇپ بولسا، بۇ دېسكىنى ئىشلىتىشكە بولمايدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

Disk not compatible

مەنبەسى: FORMAT بۇيرۇقى.

سەۋەبى: DOSنىڭ FORMAT بۇيرۇقى كۆرسىتىلگەن قوزغاتقۇچتىكى دىسكنى فورماتلىيالمىغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: دىسكنى باشقا قوزغاتقۇچقا سىلىپ فورماتلاش كېرەك.

Diskette/Drive not compatible

مەنبەسى: DISKCOPY، DISKCOMPبۇيرۇقلىرى .

سەۋەبى: ئەسلى دىسكا بىلەن نىشان دىسكا ئوخشاش ئەمەس. DISKCOPYۋە DISKCOMP بۇيرۇقى تۈرى ئوخشاش بولمىغان قوزغاتقۇچ ياكى دىسكىغا نىسبەتەن مەشغۇلات ئېلىپ بارالمايدۇ.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: ئوخشاش تۈردىكى دىسكىلارنى ياكى قوزغاتقۇچلارنى ئىشلىتىپ، بۇ بۇيرۇقلارنى قايتا ئىجرا قىلىش كېرەك.

Diskette compare OK

مەنبەسى: DISKCOMPبۇيرۇقى

سەۋەبى: سىلىشتۇرۇلغان ئىككى دىسكىنىڭ مەزمۇنى پۈتۈنلەي ئوخشاش.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: يوق.

Divide overflow

مەنبەسى: DOS

سەۋەبى: مەشغۇلات جەريانىدا (سىستېمىنىڭ ئىچكى قىسمىدا) 0 (نۆل) بۆلگۈچى قىلىپ قويۇلغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: مەشغۇلاتنى قايتا ئېلىپ بېرىڭ.

Do you wish to use the entire fixed disk for DOS(Y/N)

مەنبەسى: FDISKبۇيرۇقى.

سەۋەبى: DOSقا رايون تەقسىملەشكچى بولغاندا، FDISKيۇقىرىقى كۆرسەتمىنى كۆرسەتمىدۇ.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: Yنى باسساق، پۈتكۈل قاتتىق دىسكنى DOS قا تەقسىملەپ بېرىدۇ. Nنى باسساق ئىشلەتكۈچىدىن DOS قا ئاجرىتىپ بېرىدىغان جەمئىي سىلىندىر سانىنى ۋە باشلىنىش سىلىندىر (柱面) نومۇرىنى كىرگۈزۈشنى تەلەپ قىلىدۇ.

DOS partition already exists

مەنبەسى: FDISKبۇيرۇقى.
سەۋەبى : نىشان دېسكىدا DOS قا رايون تەقسىملىنىپ بولغان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: ئەگەر DOS تارماق رايونى قايتا تۇرغۇزماقچى بولسا، ئاۋۋال نۆۋەتتىكى DOS تارماق رايونىنى ئۆچۈرۈۋېتىش كېرەك.

DOS partition created

مەنبەسى: FDISK بۇيرۇقى.
سەۋەبى: FDISK بۇيرىقى DOS قا تارماق رايون تەقسىملەپ بەرگەن.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: FORMAT بۇيرۇقى ئارقىلىق DOS قا ئاجرىتىلغان رايونىنى فورماتلاش كېرەك.

DOS partition deleted

مەنبەسى: FDISKبۇيرۇقى.
سەۋەبى: FDISK نىشان دېسكىدىكى DOS تارماق رايونى ئۆچۈرۈلگەن.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: يوق.

Drive letter must be specified

مەنبەسى: FORMAT بۇيرۇقى.
سەۋەبى: DOS نىڭ FORMAT بۇيرۇقى فورماتلىماقچى بولغان دېسكىنى تاپالمىغان.
يەنى FORMAT بۇيرۇقى قۇرىدا فورماتلىماقچى بولغان دېسكا تۇرغان قوزغاتقۇچ نامى يېزىلمىغان (A:, B:, C: غا ئوخشاش).
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: FORMATبۇيرۇقى ئارقىسىغا دېسكا تۇرۇۋاتقان قوزغاتقۇچنىڭ نامىنى يېزىش كېرەك.

Drive not ready error

مەنبەسى: DOS بۇيرۇقلىرى
سەۋەبى: DOS قوزغاتقۇچنى ئوقۇيالمىغان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: قوزغاتقۇچقا دېسكا سېلىش ۋە قوزغاتقۇچنىڭ ئىشكىنى يېپىش كېرەك.

Duplicate file name or file not found

مەنبەسى: RENياكى RENAME بۇيرۇقى.
سەۋەبى: REN ياكى RENAME بۇيرۇقى نامىنى ئۆزگەرتمەكچى بولغان ھۆججەتنى تاپالمىغان ياكى دېسكىدا ئۆزگەرتىلمەكچى بولغان ھۆججەتكە ئوخشاش نامدىكى ھۆججەت مەۋجۇت.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: ئەسلى ھۆججەت ۋە نىشان ھۆججەتنىڭ نامىنى تۇزىتىش

كېرەك.

ECHO is ON|OFF

مەنبەسى: ECHO بۇيرۇقى
سەۋەبى: ECHO هازىرقى هالىتىنى كۆرسىتىپ بەرگەن.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: يوق.

End of input file

مەنبەسى: EDLIN
سەۋەبى: EDLINتەھرىرلىمەكچى ھۆججەتنى مۇۋەپپەقىيەتلىك ھالدا ئىچكى ساقلىغۇچقا ئوقۇپ كىرگەن.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: يوق.

Enter current Volume label for Drive n
(Press ENTER for none):

مەنبەسى: FORMAT بۇيرۇقى.
سەۋەبى: FORMATدىسكا نامىنى كىرگۈزۈشنى تەلەپ قىلغان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: CTRL+BREAKنى بېسىپ FORMAT بۇيرۇقىنىڭ ئىجرا بولۇشىنى توختىتىش ياكى دىسكىغا قويماقچى بولغان نامنى كىرگۈزۈش كېرەك.

Enter new date

مەنبەسى: DATEبۇيرۇقى.
سەۋەبى: ئىلگىرى كىرگۈزۈلگەن چىسلا خاتا بولۇپ قالغان. DATEتوغرا كىرگۈزۈشنى تەلەپ قىلغان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: چىسلانى توغرا كىرگۈزۈش ياكى ENTER نى بېسىپ ئەسلىدىكى چىسلانى كۆچكە ئىگە قىلىش كېرەك.

Enter new TIME

مەنبەسى: TIMEبۇيرۇقى.
سەۋەبى: ئىلگىرى كىرگۈزۈلگەن ۋاقىت خاتا بولۇپ قالغان. TIME يېڭى ۋاقىت كىرگۈزۈشنى تەلەپ قىلغان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: ۋاقىتنى توغرا كىرگۈزۈش ياكى قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى بېسىپ ئەسلىدىكى ۋاقىتنى كۆچكە ئىگە قىلىش كېرەك.

Enter partition size..... (nnnn)

مەنبەسى: FDISK بۇيرۇقى
سەۋەبى: FDISK بۇيرۇقى قاتتىق دىسكىدا DOS قا رايون تەقسىملىگەندە رايوننىڭ چوڭ كىچىكلىكىنى كىرگۈزۈشنى تەلەپ قىلغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: ENTERنى باسساق nnnn نى DOS قا ئاجرىتىلغان رايوننىڭ چوڭ كىچىكلىكى قىلىدۇ. ئەگەر باشقا ساننى كىرگۈزسەك شۇ سانىنى DOS قا تەقسىملەنگەن رايوننىڭ چوڭ كىچىكلىكى قىلىدۇ.

Enter primary filename

مەنبەسى: COMPبۇيرۇقى.

سەۋەبى: COMPبۇيرۇقى ئىشلەتكۈچىدىن سېلىشتۇرۇلماقچى بولغان بىرىنچى ھۆججەتنىڭ نامىنى كىرگۈزۈشنى تەلەپ قىلغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: سېلىشتۇرۇلماقچى بولغان بىرىنچى ھۆججەتنىڭ نامىنى كىرگۈزۈش كېرەك.

Enter secondary file name

مەنبەسى: COMP بۇيرۇقى

سەۋەبى: COMP بۇيرۇقى ئىشلەتكۈچىدىن سېلىشتۇرۇلماقچى بولغان ئىككىنچى ھۆججەتنىڭ نامىنى كىرگۈزۈشنى تەلەپ قىلغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: سېلىشتۇرۇلماقچى بولغان ئىككىنچى ھۆججەتنىڭ نامىنى كىرگۈزۈش كېرەك.

Enter starting sylinder number.... (nnnn)

مەنبەسى: FDISKبۇيرۇقى.

سەۋەبى: FDISKبۇيرۇقى قاتتىق دىسكىدا DOS قا رايون تەقسىملىگەنده رايوننىڭ باشلىنىش سىلىندىرنىڭ نومۇرىنى كىرگۈزۈشنى تەلەپ قىلغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: ENTERنى باسساق nnnn نى DOS قا تەقسىملەنگەن رايوننىڭ باشلىنىش سېلىندىرى قىلىدۇ. ئەگەر باشقا ساننى كىرگۈزسەك شۇ سانىنى DOS قا تەقسىملەنگەن رايوننىڭ باشلىنىش سېلىندىرى قىلىدۇ.

Enter the number of partition yoo want to make active...?

مەنبەسى: FDISKبۇيرۇقى.

سەۋەبى: FDISKبۇيرۇقى ئارقىلىق قاتتىق دىسكىدىكى قوزغۇلىدىغان (ھەربىر تېچان) رايونىنى تاللىغاندا ئىشلەتكۈچىدىن قوزغۇلۇدىغان (ھەربىر تېچان) رايوننىڭ رايون نومۇرىنى كىرگۈزۈشنى تەلەپ قىلغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: قوزغىلىدىغان رايون نومۇرىنى (1-4كىچە) كىرگۈزۈش كېرەك.

EOF mark not found

مەنبەسى: COMP بۇيرۇقى.

سەۋەبى: COMP ئىككى ھۆججەتنى تەكشۈرۈپ چىققان (سېلىشتۇرغان)، بىراق ھۆججەتنىڭ

ئاخىرىدا CTRL–Z (ASC II كودى 1AH ھۆججەتنىڭ ئاخىرلىشىش بەلگىسى) يوقلىغىنى بايقىغان. نورمال ئەھۋالدا پەقەت ئىككىلىك سىستېمىدىكى ھۆججەتكە يولۇققاندىلا مەزكۇر كۆرسەتمىنى كۆرسىتىدۇ (ئىككىلىك سىستېمىدىكى ھۆججەتنى سېلىشتۇرغاندا).

Error found , F parameter not specified
Corrections will not be written to disk

مەنبەسى: CHKDSKبۇيرۇقى.
سەۋەبى: CHKDSKدىسكىدا خاتالىق بايقىغان. بىراق CHKDSK بۇيرۇقى F/ ئاچقۇچىنى تاللىمىغان. شۇڭا خاتالىقنى تۈزەتمەيدۇ.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: CHKDSKبۇيرۇق قۇرىغا F/ ئاچقۇچىنى يېزىپ، قايتا ئىجرا قىلىش كېرەك. يەنى C>CHKDSK A:/F نى يېزىش كېرەك.

Error in EXE file

مەنبەسى: DOS نىڭ كېڭەيتمە نامى EXE بولغان سىرتقى بۇيرۇقى.
سەۋەبى: DOS كېڭەيتمە نامى EXE بولغان ھۆججەتنى ئىچكى ساقلىغۇچقا ئۇرۇنلاشتۇرماقچى بولغاندا EXE ھۆججىتىنىڭ ئۇرۇنلاشتۇرۇش ئۇچۇرلىرىنىڭ بۇزۇلۇپ كەتكەنلىكىنى بايقاپ، مەزكۇر ھۆججەتنى (بۇيرۇقنى) ئىجرا قىلمىغان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: زاپاس قىلىۋېلىنغىنى بولسا قايتا كۆچۈرۈش، ئەسلى پروگراممىسى بولسا ئۇنى قايتا تەرجىمە قىلىپ EXE ھۆججىتىگە ئايلاندۇرۇش كېرەك. بولمىسا ئامال يوق. ھۆججەت كاردىن چىققان بولىدۇ.

Error loading operating system

مەنبەسى : DOS
سەۋەبى: DOS نى قاتتىق دىسكىدىن ئىچكى ساقلىغۇچقا ئوقۇيالمىغان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: قايتا قوزغۇتۇپ بېقىش كېرەك. ئەگەر يەنە مۇۋەپپەقىيەتلىك بولمىسا A قوزغاتقۇچتىن قوزغىتىپ ، SYS بۇيرۇقى ئارقىلىق مەشغۇلات سىستېمىسىنى قاتتىق دىسكىغا كۆچۈرۈپ ئەكىرىش كېرەك.

Error reading fixed disk

مەنبەس: FDISKبۇيرۇقى.
سەۋەبى: FDISKئۆزى مەشغۇلات قىلىۋاتقان قاتتىق دىسكىنىڭ رايونلارغا تەقسىملەش جەدۋىلىنى 5 قېتىم ئوقۇپمۇ ئوقۇيالمىغان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: ماشىننى قايتا قوزغىتىپ، FDISKبۇيرۇقىنى قايتا ئىجرا قىلىپ بېقىش كېرەك. ئەگەر يەنە يۇقىرىقىدەك ئەھۋال كۆرۈلسە ، قاتتىق دىسكىدا خاتالىق يۈز بەرگەن بولىدۇ.

Error reading partition table

مەنبەسى: FORMATبۇيرۇقى.

سەۋەبى: FORMATبۇيرۇقى قاتتىق دىسكىنىڭ رايونلارغا تەقسىملەش جەدۋىلىنى ئوقۇۋاتقان چاغدا، خاتالىق كۆرۈلگەن.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: DOSنى قايتا قاچىلاش ھەم FORMAT بۇيرۇقىنى قايتا ئىجرا قىلىش كېرەك. ئەگەر يەنە مەسىلە كۆرۈلسە، قاتتىق دىسكىدا خاتالىق يۈز بەرگەن بولىدۇ.

Error writting to device

مەنبەسى: DOSبۇيرۇقلىرى.

سەۋەبى: DOSبۇيرۇقلىرى سىرتقى ئۇسكۇنىلەرگە ئۇچۇرلارنى چىقارغاندا خاتالىق كۆرۈلگەن.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: مەغلۇپ بولۇشنى كەلتۈرۈپ چىقارغان سانلارنى تەكشۈرۈپ بېقىش كېرەك. ئەگەر مۇشۇ سانلار راستىنلا شۇنداق ئۇچۇرنى كەلتۈرۈپ چىقارسا، سىرتقى ئۇسكۇنىگە چىقىرىدىغان سانلارنىڭ بايت سانىنى ئازايتىش كېرەك.

EXEC failure

مەنبەسى: DOSبۇيرۇقلىرى.

سەۋەبى: DOSسىرتقى بۇيرۇقلىرىنى ئىجرا قىلماقچى بولغاندا ئۇنى ئىچكى ساقلىغۇچقا قاچىلىيالمىغان. ياكى CONFIG.SYS ھۆججىتى تەرکىبىدىكى FILES نىڭ قىممىتى DOS قا نىسبەتەن كىچىك بولۇپ قالغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: CONFIG.SYSنى تەكشۈرۈپ FILES نىڭ قىممىتىنى 8 ياكى ئۇنىڭدىن چوڭ قىلىپ بەلگىلەپ، DOS نى قايتىدىن قوزغىتىش ۋە CHKDSK بۇيرۇقى ئارقىلىق دىسكىنى تەكشۈرۈپ بېقىش كېرەك.

FATAL :Internal stack Failure, System Halted

مەنبەسى: DOS

سەۋەبى: DOSبەلگىلەنگەن Stack (堆栈) دائىرىسىدىن چىقىپ كەتكەن.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: CONFIG.SYS تەرکىبىگە STACKS دېگەن بىر دانە بۇيرۇقنى قويۇش كېرەك ئۇنىڭ شەكلى: ئۇزۇنلىقى، (قۇرۇلمىسى) = STACKS بۇنىڭدىكى قۇرۇلمىسىنىڭ دائىرىسى 64

Format anether(Y/N)

مەنبەسى: FORMATبۇيرۇقى.

سەۋەبى: FORMATبۇيرىقى مۇۋاپىقىيەتلىك ھالدا فورماتلاشنى تاماملىغان ھەم داۋاملىق فورماتلايدىغان ياكى فورماتلىمايدىغانلىقىنى سورىغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: Yنى باسساق داۋاملىق باشقا دىسكىنى فورماتلايدۇ، Nنى باسساق DOS قا قايتىپ كېلىدۇ.

FORMAT failure

مەنبەسى: FORMATبۇيرۇقى.
سەۋەبى: FORMATبۇيرۇقى دېسكىدا خاتالىق بارلىقىنى بايقىغان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: فورماتلىماقچى بولغان دېسكا كاردىن چىققان. شۇڭا يېڭى دېسكىغا ئالماشتۇرۇش كېرەك.

FORMAT complete

مەنبەسى: FORMAT
سەۋەبى: FORMATبۇيرۇقى مۇۋەپپەقىيەتلىك ئاياغلاشقان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: يوق.

Head:n cylinder:n

مەنبەسى: FORMAT
سەۋەبى: FORMATبۇيرۇقى دېسكىنى فورماتلاۋاتقان چاغدا، هازىرقى يۇزى ۋە ماگنىتلىق يولىنى كۆرسىتىپ بەرگەن.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: يوق

Incompatible system size

مەنبەسى: SYSبۇيرۇقى.
سەۋەبى: نىشان دېسكىدىكى مەشغۇلات سىستېمىسىنى قاچىلايدىغان رايون، مەشغۇلات سىستېمىسىنىڭ ئۇزۇنلىقىدىن كىچىك بولۇپ قالغان. SYS بۇيرۇقى چوڭ هۇججەتنى كىچىك رايونغا كۆچۈرەلمەيدۇ.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: FORMAT/S بۇيرۇقىنى ئىشلىتىپ بىر دېسكىنى قايتا فورماتلاش هەم DOS نىڭ XCOPY بۇيرۇقىنى ئىشلىتىپ ئەسلى دېسكىدىكى بارلىق هۇججەتنى يېڭى دېسكىغا كۆچۈرۈش كېرەك.

Incorrect DOS version

مەنبەسى: DOSبۇيرۇقلىرى.
سەۋەبى: هازىرقى ئىجرا قىلماقچى بولغان بۇيرۇقنىڭ نۇسخىسى بىلەن كومپيۇتېر قوزغىتىلغان DOS نىڭ نۇسخىسى بىردەك بولمىغان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: نۇسخىسى بۇيرۇقنىڭ نۇسخىسى بىلەن بىردەك بولغان DOS بىلەن كومپيۇتېرنى قوزغىتىپ ،بۇيرۇقنى قايتا سىناپ بېقىش كېرەك.

Incorrect number of parameters

مەنبەسى: DOS بۇيرۇقلىرى.
سەۋەبى: مەزكۇر DOS نىڭ بۇيرۇق قۇرىدا بىر قىسىم پارامېترلار توغرا تاللانمىغان ياكى كەم قالغان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: مەزكۇر بۇيرۇقنىڭ ئىشلىتىلىشىنى تەپسىلىي كۆرۈڭ.

Insert disk with batch file and strike any key when ready

مەنبەسى: DOS

سەۋەبى: توپ بۇيرۇق ئىجرا قىلىنىش جەريانىدا دىسكا ئالماشتۇرۇلغان بولۇپ، DOS توپ بۇيرۇق بار ئەسلى دىسكىنى قوزغاتقۇچقا سېلىشنى تەلەپ قىلىنغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: مەزكۇر توپ بۇيرۇق بار دىسكىنى قوزغاتقۇچقا سېلىپ، خالىغان كۇنوپكىنى بېسىڭ.

Insert disk with \COMMAND.COM in drive A and strike any key when ready

مەنبەسى: DOS

سەۋەبى: DOS COMMAND.COM نى قايتا قاچىلىماقچى بولغاندا، ئۇنى دىسكىدىن تاپالمىغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: COMMAND.COM ھۆججىتى بار دىسكىنى A قوزغاتقۇچقا سېلىپ خالىغان كۇنوپكىنى باسسىڭىز بولىدۇ.

Insert DOS disk in drive n and press any key when ready

مەنبەسى: FORMAT بۇيرۇقى.

سەۋەبى: FORMAT/S بۇيرۇقىنى ئىشلەتكەندە، نۆۋەتتىكى دىسكىدىن DOS نىڭ ئىككى سىستېما ھۆججىتىنى تاپالمىغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: سىستېما دىسكىسىنى كۆرسىتىلگەن قوزغاتقۇچقا سېلىپ خالىغان كۇنوپكىنى بېسىڭ.

Insert DOS diskette in drive A:
Press any key when ready...

مەنبەسى: FDISK بۇيرۇقى

سەۋەبى: FDISK بۇيرۇقى قاتتىق دىسكىدا DOS تارماق رايونىنى مۇۋەپپىقىيەتلىك ھالدا تۇرغۇزغان بولۇپ، DOS نى قايتا قوزغاتماقچى بولغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: DOS سىستېما دىسكىنى A قوزغاتقۇچقا سېلىپ، خالىغان كۇنوپكىنى بېسىڭ. ھەم FORMAT بۇيرۇقىنى ئىشلىتىپ DOS قا ئاجرىتىلغان رايونىنى فورماتلاڭ.

Insert new diskette for drive n and press ENTER when ready

مەنبەسى: FORMAT بۇيرۇقى.

سەۋەبى: FORMAT ئىشلەتكۈچىدىن فورماتلىماقچى بولغان دىسكىنى كۆرسىتىلگەن قوزغاتقۇچقا سېلىشنى تەلەپ قىلغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: دىسكىنى كۆرسىتىلگەن قوزغاتقۇچقا سېلىپ، قايتۇرۇش كۇنوپكىسىنى باسسىڭىز فورماتلاشقا باشلايدۇ.

Insert source diskette in drive n1
Insert target diskette in drive n2

مەنبەسى: DISKCOPYبۇيرۇقى.
سەۋەبى: DISKCOPYبۇيرۇقى ئارقىلىق دىسكىنى يەنە بىر دىسكىغا كۆچۈرمەكچى بولغاندا، ئىشلەتكۈچىگە ئەسلى دىسكا بىلەن نىشان دىسكىنى سالىدىغان قوزغاتقۇچلارنى كۆرسىتىپ بەرگەن.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: ئەسلى دىسكىنى n1 قوزغاتقۇچقا، نىشان دىسكىنى n2 قوزغاتقۇچقا سېلىپ، خالىغان كۇنۇپكىنى باسسىلا بولىدۇ.

Insert System disk in drive n
and strike any key when ready

مەنبەسى: SYSبۇيرۇقى.
سەۋەبى: SYSبۇيرۇقى ئارقىلىق سىستېما ھۆججىتىنى نىشان دىسكىغا كۆچۈرمەكچى بولغان چاغدا، ئەسلى دىسكىدا سىستېما ھۆججىتى يوق بولۇپ قالغان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: DOSسىستېما دىسكىنى كۆرسىتىلگەن قوزغاتقۇچقا سېلىپ، خالىغان كۇنۇپكىنى بېسىش كېرەك.

Insufficient memory

مەنبەسى: DOSبۇيرۇقلىرى.
سەۋەبى: ئىجرا قىلماقچى بولغان بۇيرۇقتا زۆرۈر بولغان ئىچكى ساقلىغۇچ سىغىمى يېتەتلىك بولمىغان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: ئامال قىلىپ بىر قىسىم ئىچكى ساقلىغۇچنى بىكارلاش، ياكى DOS نى قايتا قوزغىتىپ بىر قىسىم كېرەكسىز پروگراممىلارنى ئىچكى ساقلىغۇچقا تۇراقلاشتۇرماسلىق كېرەك.

Insufficient disk space

مەنبەسى: DOSبۇيرۇقلىرى.
سەۋەبى: دىسكا توشۇپ كەتكەن.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: دىسكىدىكى كېرەكسىز ھۆججەتلەرنى ئۆچۈرۈۋېتىش ياكى يېڭى دىسكا ئىشلىتىش كېرەك.

Insufficient memory for system transfer

مەنبەسى: FORMAT، SYSبۇيرۇقلىرى.
سەۋەبى: S/پارامېترنى ئىشلەتكەن FORMAT ياكى SYS بۇيرۇقى ئارقىلىق DOS نىڭ سىستېما ھۆججىتىنى نىشان دىسكىغا كۆچۈرمەكچى بولغاندا، ئىچكى ساقلىغۇچ يېتىشمىگەنلىكتىن كۆچۈرەلمىگەن.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: يوق

Invalid charaters in volume label

مەنبەسى: FORMATبۇيرۇقى.
سەۋەبى: دىسكىغا نام قويغاندا ئىشلەتكەن ھەرپلەر خاتا بولۇپ قالغان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: دىسكا نامىنى توغرا يېزىڭ.

Invalid COMMAND.COM in drive n

مەنبەسى: DOS
سەۋەبى: DOSدىسكىدىكى COMMAND.COM نى ئىچكى ساقلىغۇچقا يۆتكىمەكچى بولغان چاغدا، مەزكۇر COMMAND.COM نىڭ نۇسخىسىنىڭ ئىچكى ساقلىغۇچتىكى DOS نىڭ نۇسخىسىغا ئوخشىمايدىغانلىقىنى بايقىغان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: نۇسخىسى ئوخشاش بولغان COMMAND.COM ھۆججىتى بولغان دىسكىنى كۆرسىتىلگەن قوزغاتقۇچقا سېلىش كېرەك.

Invalid date

مەنبەسى : DOS بۇيرۇقى.
سەۋەبى: كىرگۈزگەن چىسلا ياكى ئايرىش بەلگىسى خاتا بولۇپ قالغان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: چىسلانى توغرا كىرگۈزۈڭ.

Invalid drive in search path

مەنبەسى: DOSبۇيرۇقى.
سەۋەبى: DOS نىڭ PATH بۇيرۇقى تەركىبىدە خاتا قوزغاتقۇچ نامى يېزىلغان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: DOS نىڭ PATH ياكى SETPATH تەركىبىدىكى خاتالىقنى تۈزۈتۈپ، DOS نىڭ بۇيرۇق ئىزدەش يولىنى توغرا كۆرسىتىپ بەرگەندىن كېيىن بۇيرۇقنى قايتا ئىجرا قىلىپ بېقىش كېرەك.

Invalid directory

مەنبەسى : DOSبۇيرۇقى.
سەۋەبى: بۇيرۇقنىڭ يولى توغرا ئەمەس.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: يولدىكى مۇندەرىجە بارمۇ يوق تەكشۈرۈپ، بۇيرۇقنى قايتا بېرىش كېرەك.

Invalid drive or file name

مەنبەسى: DOSبۇيرۇقى.
سەۋەبى: كىرگۈزگەن بۇيرۇق تەركىبىدە كۆرسىتىلگەن ئۇسكۇنە نامى ياكى ھۆججەت نامى خاتا بولۇپ قالغان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: قوزغاتقۇچ نامى ياكى ھۆججەت نامىنى ئۆزگەرتىپ

بۇيرۇقنى قايتا ئىجرا قىلىش كېرەك.

Invalid drive specification

مەنبەسى: DOSبۇيرۇقى.
سەۋەبى: بۇيرۇق ياكى بۇيرۇقلار پارامېترلىرى تەركىبىدە كۆرسىتىلگەن دېسكا قوزغاتقۇچ مەۋجۇت ئەمەس ياكى بولمسا خاتا بولۇپ قالغان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: قوزغاتقۇچ بەلگىسىنى ياكى ھۆججەت نامىنى تۈزۈتۈپ بۇيرۇقنى قايتا ئىجرا قىلدۇرۇش كېرەك.

Invalid file name or file not found

مەنبەسى: REN ۋە TYPE بۇيرۇقلىرى.
سەۋەبى: REN ۋە TYPE بۇيرۇقلىرى تەركىبىدىكى ھۆججەت نامى خاتا بولۇپ قالغان ياكى ھۆججەتنى تاپالمغان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: خاتالىقنى تۈزەتكەندىن كېيىن بۇيرۇقنى قايتا ئىجرا قىلدۇرۇش كېرەك.

Invalid media or track 0 bad—disk unusable

مەنبەسى: FORMATبۇيرۇقى.
سەۋەبى: فورماتلىماقچى بولغان دېسكىنىڭ نۆلىنچى نومۇرلۇق ماگنىتلىق يولى بۇزۇلغان بولۇپ مەزكۇر دېسكىنى ئىشلىتىشكە بولمايدۇ. چۈنكى نۆلىنچى نومۇرلۇق ماگنىتلىق يولى DOS نىڭ قوزغاتقۇچى پروگراممىسى (Boot) ساقلىنىدىغان رايون.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: دېسكىنى ئالماشتۇرۇپ FORMAT بۇيرۇقنى قايتا ئىجرا قىلدۇرۇش كېرەك.

Invalid parameters

مەنبەسى: DOSبۇيرۇقلىرى.
سەۋەبى: بۇيرۇق تەركىبىدە ئىشلىتىلگەن پارامېترلار ياكى ئۇلارنىڭ تەرتىۋى خاتا بولۇپ قالغان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: بۇيرۇقنىڭ ئىشلىتىلىش ئۇسۇلىنى توغرا ئىگىلەپ، ئۇنى قايتا ئىجرا قىلدۇرۇش كېرەك.

Invalid partition table

مەنبەسى: DOSبۇيرۇقى.
سەۋەبى: قاتتىق دېسكىدىكى رايونلارغا تەقسىملەش جەدۋىلى خاتا بولۇپ قالغاچقا، DOS قوزغىلىش جەريانىدا قاتتىق دېسكىنى ئوقۇيالمغان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: DOS نى قايتا قاچىلاپ FDISK بۇيرۇقى ئارقىلىق تەقسىملەش جەدۋىلىنى تۈزىتىش كېرەك.

Invalid path

مەنبەسى: DOSبۇيرۇقلىرى.

سەۋەبى: كۆرسىتىلگەن يول خاتا بولۇپ قالغان، ياكى تەركىبىگە خاتا ھەرپ كىرىپ قالغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: كىرگۈزۈلگەن يول نامىنى تەكشۈرۈپ، خاتالىقنى تۈزەتكەندىن كېيىن قايتا ئىجرا قىلدۇرۇش كېرەك.

Invalid path , not directory or directory not empty

مەنبەسى:RMDIR (ياكىRD)

سەۋەبى: تۆۋەندىكى ئەھۋاللارنىڭ بىرى بولسىلا، RD كۆرسىتىلگەن مۇندەرىجىنى ئۆچۈرەلمەيدۇ.

.ئۆچۈرمەكچى بولغان مۇندەرىجە نۆۋەتتىكى مۇندەرىجە.

.مۇندەرىجە ئاستىدا يەنە ھۆججەت بار.

.يول نامى خاتا

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: كۆڭۈلدىكى مۇندەرىجىنى باشقا بىر مۇندەرىجىگە ئالماشتۇرۇش؛ ئۆچۈرمەكچى بولغان مۇندەرىجە ئاستىدىكى بارلىق ھۆججەت ۋە تارماق مۇندەرىجىلەرنى ئۆچۈرۈۋەتكەندىن كېيىن مۇندەرىنى ئۆچۈرۈش؛ كۆرسىتىلگەن يول نامىنى تەكشۈرۈپ توغرىلاش كېرەك.

Invalid path or file name

مەنبەسى: ATTRIB، COPYبۇيرۇقلىرى.

سەۋەبى: كۆرسىتىلگەن ھۆججەت ياكى مۇندەرىجە مەۋجۇت ئەمەس.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى:ھۆججەت ياكى مۇندەرىجە نامىنى تۈزۈتۈپ DOS نىڭ بۇ ئەمرىنى بۇيرۇغىنى قايتا ئىجرا قىلدۇرۇش كېرەك.

Invalid volume label

مەنبەسى: FORMATبۇيرۇقى.

سەۋەبى: كۆرسىتىلگەن دىسكىنىڭ دىسكا نامى بىلەن، فورماتلىماقچى بولغان دىسكا نامى ماس كەلمىگەن.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: DOSنىڭ VOL بۇيرۇقى ئارقىلىق دىسكا نامىنى ئوقۇۋالغاندىن كېيىن FORMAT بۇيرۇقىنى قايتا ئىجرا قىلدۇرۇش كېرەك.

Keyboard routine not found

مەنبەسى: DOSبۇيرۇقلىرى.

سەۋەبى كۆرسىتىلگەن دىسكىنىڭ نۆۋەتتىكى مۇندەرىجىسىدىن كونۇپكا پروگراممىسىنى تاپالمىغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: دېسكىنى ئالماشتۇرۇپ، بۇيرۇقنى قايتا ئىجرا قىلدۇرۇش كېرەك.

Line too long

مەنبەسى: EDLINبۇيرۇقى.
سەۋەبى: EDLINنىڭ بىر تەھرىرلەش قۇرىدىكى ھەرپ سانى 253 ھەرپتىن ئېشىپ كەتكەن. شۇڭا EDLIN مەشغۇلات ئېلىپ بارالمىغان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: مەزكۇر قۇرنى ئىككى ياكى ئۇنىڭدىن كۆپ قۇرغا پارچىلىۋېتىش كېرەك.

Make sure a diskette is inserted into
the drive and the door is closed

مەنبەسى: DISKCOMPۋە DISKCOPY بۇيرۇقى.
سەۋەبى: كۆرسىتىلگەن قوزغاتقۇچتا دېسكا يوق ياكى قوزغاتقۇچنىڭ قاپقىقى ئېتىلمىگەن.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: قوزغاتقۇچقا دېسكا سېلىش ياكى قوزغاتقۇچنىڭ قاپقىقنى ئېتىش كېرەك.

Memory allocation error
Cannot load COMMAND.COM , system halted

مەنبەسى: DOSبۇيرۇقى.
سەۋەبى: DOSنىڭ ئىچكى ساقلىغۇچنى تەقسىملەش رايونى ئەمەلىي قوللىنىلىدىغان پروگراممىا (应用软件) تەرىپىدىن بۇزۇلۇتىلگەن.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: DOSنى قايتا قوزغىتىش كېرەك.

Missing operating system

مەنبەسى: DOSبۇيرۇقى.
سەۋەبى: DOS نىڭ قوزغاتقۇچى رايوندا ئۇنىڭ پروگراممىلىرى(IBMDOS.COM, IBMBIOS.COM) مەۋجۇت ئەمەس، شۇڭا DOS داۋاملىق قوزغىلالمىغان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: ئەگەر دېسكىنى قوزغاتقۇچى دېسكا قىلماقچى بولسا FORMAT/S بۇيرۇقى ئارقىلىق دېسكىنى قايتا فورماتلاش كېرەك.

n is not a choice. Enter a choice

مەنبەسى: FDISKبۇيرۇقى.
سەۋەبى: كىرگۈزۈلگەن نومۇرغا ماس كېلىدىغان تىزىملىك ئىقتىدارى يوق.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: توغرا سانىنى كىرگۈزۈپ FDISK نىڭ تىزىملىكىدىكى ئىقتىدارلارنى تاللاش ياكى ESC كۇنۇپكىسىنى بېسىپ DOS قا قايتىش كېرەك.
nnn bytes disk space freed

مەنبەسى: CHKDSKبۇيرۇقى.

سەۋەبى: CHKDSK ھۆججەتلەرگە مۇناسىۋەتسىز بولغان بارلىق(nnnبايت) دىسكا بوشلۇقىنى بوشتىپ بېرىدۇ. ئەگەرCHKDSK بۇيرىقىدا/F پارامېتر ئىشلىتىلگەن بولسا ھۆججەتكە مۇناسىۋەتسىز بوشلۇق قويۇپ بېرىلمىدۇ، ئىشلىتىلمىگەن بولسا كۆرسىتىپلا بېرىدۇ.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: دىسكا بوشلۇقىنى قويۇپ بېرىش ئۈچۈن CHKDSK/F بۇيرۇقىنى ئىشلىتىش كېرەك.

New file

مەنبەسى: EDLINبۇيرۇقى.

سەۋەبى: EDLINكۆرسەتكەن ھۆججەتنى تاپالمىسا، ئۇنى يېڭى ھۆججەت قىلىپ تۇرغۇزۇۋالىدۇ.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: يوق.

NO DOS partition on delete

مەنبەسى: FDISKبۇيرۇقى.

سەۋەبى: FDISKنىڭ تىزىملىكىدىن DOS ئۈچۈن تەقسىملەنگەن تارماق رايونىنى ئۆچۈرۈش ئىقتىدارى تاللانغان، بىراق دىسكىدىن DOS ئۈچۈن تەقسىملەنگەن رايون تېپىلمىغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: FDISKنىڭ تارماق رايونلارنى كۆرسىتىش ئىقتىدارىنى تاللاپ DOS تارماق رايونىنىڭ بار-يوقلىقىنى تەكشۈرۈش كېرەك.

No partitions to make active

مەنبەسى: FDISKبۇيرۇقى.

سەۋەبى: FDISKنىڭ DOS نىڭ قوزغىلىش رايونىنى تاللاش ئىقتىدارى ئىجرا قىلدۇرۇلغان، بىراق قوزغىلىدىغان (ھەرىكەتچان) رايون لايىھەلەنمىگەن.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: قوزغىلىش رايونىنى لايىھەلەشتىن ئاۋۋال FDISK نىڭ رايونلارغا تەقسىملەش ئىقتىدارىنى تاللاپ، DOS قا رايون تەقسىملەش كېرەك.

No room for system on destination disk

مەنبەسى: SYSبۇيرۇقى.

سەۋەبى: دىسكىدىكى سىستېما ھۆججىتى قاچىلىنىدىغان رايون ئىگىلىۋېلىنغان. شۇڭا SYS بۇيرۇقى سىستېما ھۆججىتىنى دىسكىغا يازالمىغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: DOSنىڭ قوزغىلىدىغان دىسكىسىنى (سىستېما دىسكىنى) ياسىماقچى بولسا، ئاۋۋال FORMAT/S بۇيرۇقى ئارقىلىق بىر دانە يېڭى دىسكىنى فورماتلاپ، ئاندىن XCOPY بۇيرۇقى ئارقىلىق ئەسلى دىسكىدىكى بارلىق ھۆججەتلەرنى يېڭى دىسكىغا كۆچۈرۈش كېرەك.

No room in directory for file

مەنبەسى: EDLIN بۇيرۇقى.

سەۋەبى: دىسكىدىكى مۇندەرىجە رايونى توشۇپ كەتكەچكە، EDLIN تۈزۈتۈلگەن ھۆججەتنى دىسكىغا يازالمىغان. تۈزۈتۈلگەن مەزمۇنمۇ يوقاپ كەتكەن.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: باشقا دىسكا ئىشلىتىش ياكى دىسكا ئۇستىدىكى كېرەكسىز ھۆججەتنى ئۆچۈرۈۋېتىش كېرەك.

No room in root directory

مەنبەسى: LABELبۇيرۇقى.

سەۋەبى: غول مۇندەرىجە رايونىدا بوش ئورۇن قالمىغان. شۇڭا LABEL بۇيرۇقى دىسكىغا دىسكا نامىنى يازالمىغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: غول مۇندەرىجە رايونىدىن ئۇرۇن ئاجرىتىپ LABEL بۇيرۇقىنى قايتا ئىجرا قىلدۇرۇش كېرەك.

No space for a nnn cylinder partition

مەنبەسى: FDISKبۇيرۇقى.

سەۋەبى: DOSقا تەقسىملەنگەن رايون دىسكىنىڭ سىغىمىدىن ئېشىپ كەتكەن.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: DOSقا تەقسىملەنگەن رايوننى كىچىكلىتىش ياكى FDISK بۇيرۇقىنى كۆڭۈلدىكى قىممەت بىلەن ئىجرا قىلىپ تاماملاش كېرەك.

No space to create a DOS partition

مەنبەسى: FDISKبۇيرۇقى.

سەۋەبى: دىسكىدا يېتەرلىك بوشلۇق قالمىغاچقا، FDISKدىسكىدا DOS ئۇچۇن رايون تەقسىملەپ بېرەلمىگەن.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: دىسكىدىكى باشقا تارماق رايونلارنىڭ ھەجمىنى كىچىكلىتىپ، ئىشلەتكىدەك دىسكا بوشلۇغىغا ئىرىشىش كېرەك.

No system on default drive

مەنبەسى: SYSبۇيرۇقى.

سەۋەبى: نۆۋەتتىكى دىسكىدا سىستېما ھۆججىتى يوق. شۇڭا SYS بۇيرۇقى ئۇنى نىشان دىسكىغا يەتكۈزۈپ بېرەلمىگەن.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: سىتېما ھۆججىتى بار دىسكا ئارقىلىق بۇيرۇقنى قايتا ئىجرا قىلدۇرۇش كېرەك.

No—system disk or disk error

Replace and strike any key when ready

مەنبەسى: DOS

سەۋەبى: DOSقوزغىلىدىغان ۋاقىتتا، غول مۇندەرىجە ئاستىدىن سىستېما ھۆججەتلىرى(IBMBIO.COM, IBMDOS.COM ياكى MSDOS.SYS, IO.SYS) نى تاپالمىغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: سىستېما دېسكىسى ئارقىلىق DOS نى قوزغىتىش كېرەك.

Parameters not compatible

مەنبەسى: DOSبۇيرۇقلىرى.

سەۋەبى: DOSنىڭ بۇيرۇقلىرى ئۆزئارا زىددىيەتلىك بولغان پارامېترلارنى ئۆز ئىچىگە ئېلىپ قالغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: بۇيرۇقلارنىڭ ئىشلىتىلىش ئۇسۇلىنى توغرا ئىگىلەپ، قايتىدىن ئىجرا قىلىش كېرەك.

Partition n is already active

مەنبەسى: FDISKبۇيرۇقى.

سەۋەبى: FDISKقاتتىق دېسكىدىكى قوزغىلالايدىغان DOS رايونىنى كۆرسىتىپ بەرگەن(بىر قاتتىق دېسكىدا بىرنەچچە DOS تارماق رايونى بار بولسىمۇ، ئۇنىڭ ئىچىدىكى پەقەت بىرسىلا ھەرىكەتچان رايون بولالايدۇ. باشقىسى ئارقىلىق قوزغاتماقچى بولغاندا FDISK ئارقىلىق قوزغىلالايدىغان رايونىنى تاللاش كېرەك).

Press any key to begin

Copy file(s)

مەنبەسى: XCOPYبۇيرۇقى.

سەۋەبى: XCOPYبۇيرۇقى تەركىبىدە W/ پارامېتر تاللانغان، ھەمدە ئىشلەتكۈچىگە، مەشغۇلات باشلىنىشتىن ئاۋۋال ئەسلى دېسكا بىلەن نىشان دېسكىنى مۇۋاپىق قوزغاتقۇچقا سېلىش ئۇقتۇرۇلغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: ئەسلى دېسكا بىلەن نىشان دېسكىنى قوزغاتقۇچلارغا سېلىپ خالىغان كۇنۇپكىنى بېسىش كېرەك.

Program terminated normally

مەنبەسى: DEBUGبۇيرۇقى.

سەۋەبى: DEBUGنىڭ P, J, G بۇيرۇقلىرى پروگراممىنى ئىجرا قىلىپ ئاخىرلاشتۇرغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: يوق.

Program too big to fit in memory

مەنبەسى: DOSبۇيرۇقلىرى.
سەۋەبى: ئىچكى ساقلىغۇچتا يېتەرلىك بوش ئورۇن بولمىغاچقا، DOSبىر قىسىم چوڭ پروگراممىلارنى ئىجرا قىلالمىغان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: CONFIG.SYSنىڭ تەركىبىدىكى بىرلا ۋاقىتتا ئېچىلىدىغان ھۇججەت سانى، بۇففېرنىڭ ھەجمى قاتارلىق بىر قىسىم پارامېترلارنى كىچىكلىتىش كېرەك.

Specified command search directory bad

مەنبەسى: DOSبۇيرۇقلىرى.
سەۋەبى: كۆرسىتىلگەن بۇيرۇق يولى خاتا بولۇپ قالغان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: توغرا بولغان بۇيرۇق ئىزدەش يولىنى كۆرسىتىپ، بۇيرۇقنى قايتا ئىجرا قىلدۇرۇش كېرەك.

Specified drive does not exist or is non-removable

مەنبەسى: DISKCOPYۋە DISKCOMP بۇيرۇقلىرى.
سەۋەبى: بۇيرۇق قۇرى تەركىبىدە قاتتىق دىسكىمۇ كۆرسىتىلىپ قالغان، بىراق DISKCOPY ۋە DISKCOMP بۇيرۇقلىرى قاتتىق دىسكىغا نىسبەتەن مەشغۇلات ئېلىپ بارالمايدۇ.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: قاتتىق دىسكا بەلگىسىنى يۆمشاق دىسكا بەلگىسىگە ئۆزگەرتىش كېرەك.

Syntax error

مەنبەسى: DOSبۇيرۇقلىرى.
سەۋەبى: بۇيرۇق خاتا بولۇپ قالغان. (شەكلى خاتا بولۇپ قالغان).
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: بۇيرۇقنى توغرىلاپ قايتا ئىجرا قىلىش كېرەك.

System transfered

مەنبەسى: FORMATبۇيرۇقى.
سەۋەبى: FORMAT/Sبۇيرۇقى ئارقىلىق دىسكىنى فورماتلىغاندا سىستېما ھۇججىتى مۇۋەپپىقىيەتلىك ھالدا فورماتلانغان دىسكىغا يوللانغان.

System will now restart
Insert DOS diskette in drive A:
Press any key when ready

مەنبەسى: FDISKبۇيرۇقى.
سەۋەبى: FDISKبۇيرۇقى ئۆز مەشغۇلاتىنى مۇۋەپپىقىيەتلىك ھالدا تاماملىغان، ھەمدە ئىشلەتكۈچىدىن DOS نى قايتىدىن قوزغىتىشنى تەلەپ قىلغان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: DOSسىستېما دىسكىنى A قوزغاتقۇچقا سېلىپ خالىغان

كۇنۇپكنى باسسا بولىدۇ.

Terminate batch job(Y/N)

مەنبەسى: DOSبۇيرۇقلىرى
سەۋەبى: DOSنىڭ توپ بىر تەرەپ قىلىش بۇيرۇقى ئىجرا قىلىنۋاتقان مەزگىلدە CTRL—BREAK كۇنۇپكىسى بېسىلىپ مەشغۇلات ئۇزۇۋېتىلگەن. DOSمەشغۇلاتچىدىن بۇيرۇقنى توختىتىش ياكى داۋاملاشتۇرۇش توغرىسىدا مەسلىھەت سورىغان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: Yكۇنۇپكىسى بېسىلسا مەشغۇلات ئايانغلىشىپ DOS قا قايتىپ كېلىدۇ. N كۇنۇپكىسى بېسىلسا مەشغۇلات داۋاملىشىدۇ.

Too many files open

مەنبەسى: EDLINبۇيرۇقى.
سەۋەبى: EDLINكۆرسىتىلگەن ھۆججەتنى ئاچالمىغان. چۈنكى بىرلا ۋاقىتتا ئېچىلغان ھۆججەت مىقدارى چەكتىن ئېشىپ كەتكەن.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: CONFIG.SYSھۆججىتى تەركىبىدىكى FILES= nnn دېگەن قۇردىكى nnn نىڭ قىممىتىنى ئاشۇرۇپ كومپيۇتېرنى قايتا قوزغىتىش كېرەك.

Total disk spase is nnnn sylinders

مەنبەسى: FDISKبۇيرۇقى.
سەۋەبى: FDISK قاتتىق دىسكىدىكى بارلىق سىلىندىر سانىنى كۆرسىتىپ بەرگەن.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: يوق

Unable to create directory

مەنبەسى: DOSبۇيرۇقلىرى.
سەۋەبى: تۆۋەندىكى سەۋەبلەرنىڭ بىرسى تۈپەيلىدىن تارماق مۇندەرىجە تۇرغۇزۇلمىغان.
.مۇندەرىجە ئەسلىدە مەۋجۇت.
.كۆرسىتىلگەن مۇندەرىجە يولى تېپىلمىغان.
.غول مۇندەرىجە توشۇپ كەتكەن.
.مۇندەرىجە بىلەن ئوخشاش ناملىق ھۆججەت مەۋجۇت.
.مۇندەرىجە نامى ئۆلچەملىك ئەمەس.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: يۇقىرىقى سەۋەبلەرنى تەكشۈرۈپ توغرىلىغاندىن كېيىن، بۇيرۇقنى قايتا ئىجرا قىلدۇرۇش كېرەك.

Unable to write BOOT

مەنبەسى: FORMATبۇيرۇقى.
سەۋەبى: FORMAT بۇيرۇقى تەركىبىدە S/ پارامېتر تاللىنىپ، سىستېما ھۆججەتلىرى

كۆچۈرۈلمەكچى بولغان، بىراق سىستېما ھۆججەتلىرى يېزىلىدىغان، 1-ماگنىتلىق يولى ياكى سېلىندىر يۈزى بۇزۇلغانلىقى ئۈچۈن مەزكۇر دېسكنى ئىشلەتكىلى بولمىغان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: دېسكا ئالماشتۇرۇش ياكى DOS نى قايتا قوزغاتقاندىن كېيىن بۇيرۇقنى قايتا ئىجرا قىلدۇرۇش كېرەك.

Unrecoverable read(write) error on drive x
Track yy , side z

مەنبەسى: DISKCOMPبۇيرۇقى
سەۋەبى: DISKCOMPبۇيرۇقى كۆرسىتىلگەن دېسكىدىكى ماگنىتلىق يولغا نسبەتەن ئوقۇش(يېزىش) مەشغۇلاتىنى 4 قېتىم ئېلىپ بېرىپمۇ مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشەلمىگەن.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: دېسكىدىكى بۇزۇلۇپ كەتمىگەن ھۆججەتلەرنىڭ ھەممىسنى باشقا بىر دېسكىغا كۆچۈرۈۋېلىش كېرەك.

VDISK not installed—insufficient memory

مەنبەسى: VDISK
سەۋەبى: مەۋھۇم دېسكا كېكەيتىلگەن ئىچكى ساقلىغۇچقا ئورۇنلاشتۇرۇلماقچى بولغان. بىراق ماشىنىدا يېتەرلىك ئىچكى ساقلىغۇچ بولمىغاچقا مەشغۇلات مەغلۇپ بولغان
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى يوق.

Volume label(11 characters , ENTER for none)?

مەنبەسى: FORMATبۇيرۇقى.
سەۋەبى: FORMAT/Vبۇيرۇقى ئىشلىتىلگەچكە، FORMATمەشغۇلاتچىدىن دېسكا نامىنى كىرگۈزۈشنى تەلەپ قىلغان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: 11ھەرپتىن ئاز بولغان دېسكا نامىنى كىرگۈزۈپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى بېسىش كېرەك.

Warning ! ALL data on non—removable disk drive n will be lost
Proceed with FORMAT(Y/N)?

مەنبەسى: FORMATبۇيرۇقى.
سەۋەبى: FORMATئىشلەتكۈچىنى ئاگاھلاندۇرۇپ، فورماتلىماقچى بولغان دېسكىنىڭ قاتتىق دېسكا ئىكەنلىكىنى، فورماتلىسا دېسكىدىكى بارلىق ئۇچۇرنىڭ يوقلىپ كېتىدىغانلىقىنى ئۇقتۇرغان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: ئەگەر قاتتىق دېسكىنى فورماتلىماقچى بولسا Y نى بېسىپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسسا بولىدۇ. بولمىسا N نى بېسىپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى باسسا DOS قا چېكىنىپ چىقىدۇ.

Warning ! Date in the DOS partition. Could be DESTROYED. Do you want to

Continue.....?(n)

مەنبەسى: FDISKبۇيرۇقى.

سەۋەبى: FDISKئىشلەتكۈچىنى ئاگاھلاندۇرۇپ DOS قا تەقسىملەنگەن تارماق رايون ئۆچۈرۈلسە، مەزكۇر تارماق رايوندىكى بارلىق ئۇچۇرنىڭ ئۆچۈپ كېتىدىغانلىقىنى ئۇختۇرغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: DOSرايونىنى ئۆچۈرمەكچى بولسا Y نى بېسىپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى بېسىش، بولمىسا N نى بېسىپ قايتۇرۇش كۇنۇپكىسىنى بېسىش كېرەك.

Drive not ready error
Abort, Retry, Ignore?

مەنبەسى: DOSبۇيرۇقلىرى.

سەۋەبى: DOSكۆرسەتىلگەن قوزغاتقۇچقا نىسبەتەن ئوقۇش-يېزىش مەشغۇلاتى ئېلىپ بارالمىغان.

بىرتەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: كۆرسەتىلگەن قوزغاتقۇچقا دىسكىنى سېلىپ قاپقىقنى ئېتىش كېرەك.

General failure

مەنبەسى:DOS

سەۋەبى: تۆۋەندىكىلەرنىڭ بىرسى بولۇشى مۇمكىن.

.قوزغاتقۇچقا دىسكا ياخشى سېلىنمىغان.

.دىسكا ياخشى فورماتلانمىغان.

.قوزغاتقۇچ بىلەن دىسكا ماسلاشمىغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: تەكشۈرۈپ سەۋەبنى ئېنىقلىغاندىن كېيىن بۇيرۇقنى قايتا ئىجرا قىلىش كېرەك.

No paper

مەنبەسى:DOS

سەۋەبى: ماشىنكا كومپيۇتېرغا ئۇلانمىغان ياكى قەغەز تۇتقىچ كەتكەن.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: ماشىنكىنى تەكشۈرۈپ بېقىش كېرەك.

Non-DOS disk

مەنبەسى: DOS

سەۋەبى: كۆرسەتىلگەن دىسكا فورماتلانمىغان ياكى بۇزۇلغان.

بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: CHKDSKبۇيرۇقى ئارقىلىق دىسكىنى تەكشۈرۈش، FORMATبۇيرۇقى ئارقىلىق دىسكىنى قايتا فورماتلاش كېرەك.

Not ready

مەنبەسى:DOS
سەۋەبى: قوزغاتقۇچنىڭ قاپقىقى ئېتىلمىگەن، ياكى ماشىنكا كومپيۇتېرغا ئۇلانمىغان ۋە ياكى قەغەز تۇگەپ كەتكەن.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: قوزغاتقۇچنى تەكشۈرۈپ، قاپقىقى ئېتىلمىگەن بولسا قوزغاتقۇچنىڭ قاپقىقنى ئېتىش، ماشىنكىنى كومپيۇتېرغا ئۇلاش، ماشىنكىدا قەغەز تۇگەپ كەتكەن بولسا قەغەز سېلىش كېرەك.

Sector not found

مەنبەسى: DOS
سەۋەبى: DOSدېسكىدىن سانلىق مەلۇماتلار خاتىرىلەنگەن سېكتورنى تاپالمىغان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: CHKDSKبۇيرۇغى ئارقىلىق دېسكنى تەكشۈرۈش كېرەك.

Write protect

مەنبەسى:DOS
سەۋەبى: يۇمشاق دېسكىنىڭ يېزىشتىن ساقلىنىش يوچۇقى چاپلۇېتىلگەن.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: ئەگەر دېسكىغا ئۇچۇرلارنى خاتىرلىمەكچى بولسا، يېزىشتىن ساقلىنىش يوچۇقنى ئېچىۋېتىش كېرەك.

10 Mismatches—ending compare

مەنبەسى: COMPبۇيرۇقى.
سەۋەبى: COMPبۇيرۇقى ئىككى ھۆججەتنى سېلىشتۇرۇش جەريانىدا ئوخشىمايدىغان 10 كودنى تېپىپ چىققان ھەمدە مەشغۇلاتنى ئاخىرلاشتۇرغان.
بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى: يوق.

كومپيۇتېرغا ئائىت ئاتالغۇلار

版本（号）	نۇسخا نومۇرى
半角	يېرىم بايتلىق بەلگە
备份文件	زاپاس ھۇججەت
编辑软件程序	تەھرىرلىك پروگراممىسى
编码	كود؛ كودلاشتۇرۇش
标签	ماركا
菜单	تىزىملىك
操作系统	مەشغۇلات سىستېمىسى
操作员	مەشغۇلاتچى
程序	پروگراممىا
初始化	ئەسلىگە كەلتۈرۈش
窗口	كۆزنەك
磁带	ماگنىتلىق لېنتا
磁带机	ماگنىت لېنتىلىق ماشىنا
磁道	ماگنىت يولى، ماگنىتلىق يول
磁盘	ماگنىتلىق دىسكا
磁盘机	ماگنىت دىسكىلىق ماشىنا
磁盘校验	دىسكا تەكشۈرۈش
磁盘映射	دىسكا تەسۋىرى
磁头	ماگنىتلىق باش
簇	تۈركۈم
存储器	ساقلىغۇچ
打字机键区	ئاساسىي كۇنۇپكا رايونى
打印机	پرىنتېر، ماشىنكا
打印头	بېسىش بېشى
代码	كود
当前目录	نۆۋەتتىكى مۇندەرىجە
当前路径	نۆۋەتتىكى يول
当前盘	نۆۋەتتىكى دىسكا
电传打字机	تېلېتايپ
电子计算机	ئېلېكترون كومپيۇتېر
点针码	چېكىتلىك كود

非击打式打印机	چەكمەس پرىنتېر
非文本文件	غەيرىي تېكست ھۇججىتى
分区	رايون؛ رايونغا بۆلۈش
覆盖文件	قاپلىما ھۇججەت
父目录	ئاتا مۇندەرىجە
格式化	فورماتلاش
根目录	غول مۇندەرىجە
工具软件	يۇمشاق ماتېرىيال قورالى
功能键区	ئىقتىدارلىق كۇنۇپكا رايونى
光笔	نۇر قەلەم
光标	نۇر بەلگە، نۇر بەلگىسى
炮标移动键	نۇر يۆتكەش كۇنۇپكىسى، نۇر بەلگىسى كۇنۇپكىسى
汉字编码	خەنزۇچە خەت كودى
缓冲区	بۇفېر رايونى
灰度	قېنىقلىق دەرىجىسى
绘图仪	پىلوتتېر
回车键	قايتۇرۇش كۇنۇپكىسى
计算机	كومپيۇتېر
计算机病毒	كومپيۇتېر ۋېرۇسى
计算器	ھېسابلىغۇچ
寄存器	رېگستر
击打式打印机	چەكمە پرىنتېر
激光打印机	لازېرلىق پرىنتېر
基本名	ئاساسىي نام
兼容计算机	ماس كومپيۇتېر
键盘	كۇنۇپكا تاختىسى
监视器	كۆزەتكۈچ
接口	ئۇلاش ئېغىزى
界面	كۆرۈنمە يۈز
卷标	ئەن؛ ئەنلەش
绝对目录	مۇتلەق مۇندەرىجە
可执行文件	ئىجرا قىلىنىدىغان ھۇججەت
控制器	كونتروللىغۇچ
空格键	بوشلۇق كۇنۇپكىسى
扩展名	كېڭەيتمە نام
路径	يول
录入员	ماشىنىست

逻辑盘	لوگىكلىق دىسكا
模块	بۆلەك
母盘	ئانا دىسكا
目录名	مۇندەرىجە نامى
内部命令	ئىچكى بۇيرۇق
内存	ئىچكى ساقلىغۇچ
内码	ئىچكى كود
排版系统	بەت سىستېمىسى
盘符（盘名）	دىسكا بەلگىسى
盘片	دىسكا پلاستىنكىسى
盘套	دىسكا خالتىسى
喷墨打印机	پۈركۈمە پرىنتېر
批处理	توپ بىر تەرەپ قىلىش
拼音码	فونېتىكىلىق كود
屏幕	ئېكران
区位码	رايون-ئورۇن كودى
驱动器	قوزغاتقۇچ
全角	ئىككى بايتلىق بەلگە
全屏幕操作键区	تولۇق ئېكرانلىق مەشغۇلات كۇنۇپكا رايونى
缺省路径（默认路径）	كۆڭۈلدىكى يول
缺省目录（默认目录）	كۆڭۈلدىكى مۇندەرىجە
缺省盘（默认盘）	كۆڭۈلدىكى دىسكا
软件	يۇمشاق ماتېرىيال
软盘	يۇمشاق دىسكا
扫描仪	سكاننېر
色带	رەڭ لېنتىسى
扇区	سېكتور
上挡键	ئۈستۈنكى خوت كۇنۇپكىسى
设备名	ئۈسكۈنە نامى
视频显示卡	ۋىدىئولۇق كۆرسىتىش كارتىسى
适配器	ماسلاشتۇرغۇچ
输出设备	چىقىرىش ئۈسكۈنىسى
输入设备	كىرگۈزۈش ئۈسكۈنىسى
输入码	كىرىش كودى
数据	سانلىق مەلۇمەت؛ مەلۇمات
数字化仪	رەقەملەشتۈرگۈچ
鼠标器	مائۇس

随机存储器	رام (RAM)
提示符	كۆرسەتمە بەلگە
提示行	كۆرسەتمە قۇر
通配符	ئورتاق بەلگە
处部命令	سىرتقى بۇيرۇق
外围设备	سىرتقى ئۈسكۈنىلەر
微处理器	مىكرولۇق بىر تەرەپ قىلغۇچ
位	بىت
文本文件	تېكستلىك ھۈججەت
文件	ھۈججەت
文件名	ھۈججەت نامى
文件属性	ھۈججەت خاسلىقى
五笔字形码	بەش سىزىقلىق خەت كودى
硒鼓	تۈلۈق
系统配置文件	سىستېما سەپلىمە ھۈججىتى
下档键	ئاستىنقى خوت كۇنۇپكىسى
显示方式	كۆرسىتىش شەكلى
显示卡	كۆرسەتكۈچ كارتىسى
显示器	كۆرسەتكۈچ
相对目录	نىسپىي مۇندەرىجە
小键盘区（辅键盘区）	قوشۇمچە كۇنۇپكا رايونى
写保护	يېزىشتىن ساقلىغۇچ
芯片	ئۆزەك پلاستىنكا
虚批盘	مەۋھۇم دىسكا
循环	ئايلىنىش
硬件	قاتتىق ماتېرىيال
硬拷贝	قاتتىق كوپىيە
硬盘	قاتتىق دىسكا
应用软件	ئەمەلىي يۇمشاق ماتېرىيال
运算器	ھېسابلىغۇچ
针式打印机	يىگنىلىق پرىنتېر
只读存储器	روم (ROM)
指法	بارماق ئۇسۇلى
指示灯	بەلگە چىراغ
中断	ئارىلىقتا ئۈزۈلۈش
中央处理器	مەركىزىي بىر تەرەپ قىلغۇچ
终端	تېرمىنال

主机	ئاساسي ماشىنا
主系统	ئاساسي سىستېما
柱	سېلىندىر
驻留（内存）	توختىتىش (ئىچكى ساقلىغۇچتا)
字	خەت
字符	ھەرپ-بەلگە
字符发生器	ھەرپ ھاسىللىغۇچ
字节	بايت
字库	ھەرپ ئىسكىلاتى، خەت ئىسكىلاتى
字模	ھەرپ، ھەرپ قېلىپى
字母	ھەرپ
字形码	خەت كودى
子目录	تارماق مۇندەرىجە
自动批处理文件	ئاپتوماتىك توپ بىر تەرەپ قىلىش ھۆججىتى
自动选形	ئاپتوماتىك شەكىل تاللاش

内部资料准印证第 2509 号
定价：18.20 元